
STATE LIBRARY OF PENNSYLVANIA
3 0144 00376309 1



C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ LIBRI XXXVII.

EX EDITIONE GABRIELIS BROTIER

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS

ACCURATE RECENSITI.

VOLUMEN SEPTIMUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1826.

C. PLINI SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXI.

Natura florum et coronamentorum.

I. (I.) In hortis seri et coronamenta[1] jussit Cato, inenarrabili florum maxime subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quam rerum naturæ pingere, lascivienti præsertim, et in magno gaudio fertilitatis tam variæ[2] ludenti. Quippe reliqua usus alimentique gratia genuit: ideoque sæcula annosque tribuit iis. Flores vero odoresque in diem gignit: magna, ut palam est, admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerrime[3] marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente[4] imagini colorum reddendæ, mixturarumque varietati,[5] sive alterni[a] atque mul-

Cap. I. 1 'Ita codd. Regg. Editio princeps, et Cl. Rezzonicus.' *Brotier.* Ita quoque Dalec. Elz. Gronov. et Franz. *In h. seri coronamenta* Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *varie* Gronov. et al. vett.—3 Chiffl. *celerius.* —4 Vet. Dalec. *sufficit.*—5 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. *mixturarum*

NOTÆ

[a] *Sive alterni*] Sive alterni flores atque multiplices nectantur in coronam: sive singulorum generum diversi funiculi modo in orbem ducantur, modo in obliquum: etiam quandoque toto coronæ ambitu, ut coronæ complures in una corona ductæ videantur.

tiplices inter se nectantur, sive privatis generum[6] funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

II. (II.) Tenuioribus[b] utebantur antiqui, struppos[1] appellantes:[c] unde nata strophiola. Quin et vocabulum ipsum tarde communicatum est,[2] inter sacra tantum et bellicos honores coronis suum nomen vindicantibus. Cum vero e floribus fierent serta, a serendo serieve[d] appellabantur:[3] quod apud Græcos[e] quoque non adeo antiquitus placuit.

III. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus,[f] mos erat primum. Postea variari[1] [g] cœptum mixtura versicolori florum, quæ invicem odores coloresque accenderet, Sicyone,[2] [h] ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyce-

varietati Gronov. et vulgg.—6 Salmas. conj. *privati generis.*

CAP. II. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Camerac. Vide Festum verbo 'struppus.'' *Brotier.* *stroppos* codd. Harduini, Chiffl. et Laet. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *stropos* Turneb. *strophia* Gronov. et al. vett.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *tarde inde communicatum est.*—3 'In codd. Reg. 1. Camerac. et Lang. *serive appellabantur.* Emendandum fuit, *serieve appellabantur*, ut conjecerat eruditus Harduinus.' *Brotier.* Ita ante Harduinum conj. Salmasius. *fierent, serta a serendo appellabantur* Turneb. Edd. ante Brotier, *serviæ app.* Cod. Dalec. et Chiffl. *serivæ.*

CAP. III. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *variare.*—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *versicolori florum quæ in od. col. accenderet, Sicione* Turneb. et Chiffl. *versicolori. Florumque invicem . . . Sicyonii*

NOTÆ

[b] *Tenuioribus*] Coronis videlicet, non e floribus quidem, sed e duabus tribusve tæniis, sive corollis invicem tortis: sic ut e pluribus una fieret. Στρόφια dicebantur, hoc est, fasciæ capitis. Nomen ex eo, quod essent eæ tortiles. Virg. in Copa: 'Et gravidum roseo necte caput strophio.'

[c] *Struppos appellantes*] Hoc est, strophia. Vide Notas et Emend. num. 1.

[d] *A serendo serieve* [*serviæ*] Vide Notas et Emend. num. 2. Serere porro intellige 'ligare:' unde et conserere.

[e] *Quod apud Græcos*] Σπάρτα recentiores Græcos, a σπείρω, quod et *sero* seu *necto* significat, pro sertis dixisse innuit. Quod et stabilire Hesychius videtur, cum σπάρτα interpretatur ῥάμματα, et βοστρύχια.

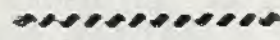
[f] *In sacris certaminibus*] Vide Archiæ Epigramma allatum a nobis, XV. 5.

[g] *Postea variari*] 'Pancarpiæ,' inquit Festus, 'dicuntur coronæ ex vario genere florum factæ.'

[h] *Sicyone*] Sic Mss. Reg. Colb. &c. De Glycera, Pausiaque, hæc multo tradentur uberius, XXXV. 40.

ræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera ejus pictura imitaretur, et illa provocans variaret, essetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque inprimis appellata Stephaneplocos,[3][i] qua pinxit ipsam. Idque factum est post Olympiadem[4] centesimam. Sic coronis e floribus receptis, paulo mox subiere, quæ vocantur Ægyptiæ,[j] ac deinde hybernæ,[k] cum terra flores negat, ramento e cornibus tincto. Paulatimque et Romæ surrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox et corollariis, postquam e lamina[5] ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

IV. (III.) Crassus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque et lemnisci,[l] quos adjici ipsarum coronarum honos erat, propter Etruscas,[m] quibus jungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher,[n] bracteasque[o] etiam philyræ[1] dedit.



Gronov. et vulgg.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ex codd. *Stephanoplocos* Gronov. et vulgg.—4 *Olympiada* Chiffl.—5 Chiffl. *corrollatis postquam e lamna.*

CAP. IV. 1 Vet. Dalec. *bractearumque etiam philyras.*

NOTÆ

[i] *Stephaneplocos*] Ita Mss. laudati, non *stephanoplocos*. Στεφανηπλόκος, ut apud Theophr. legitur Hist. VI. 7. qui vel quæ nectit, et texit coronas. De hac pictura seu tabula dicetur fusius loco cit.

[j] *Ægyptiæ*] Ex hedera, narcisso, mali punicæ floribus, aliisque quas Athenæus enumerat, lib. XV. pag. 679. et 680.

[k] *Hybernæ*] Quales nunc fiunt e charta picta atque concisa, flores multiplices repræsentante.

[l] *Lemnisci*] Festus: 'Lemnisci sunt fasciæ coloriæ dependentes ex coronis, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.' Hesychius: Λημνίσκους, τὰς στενὰς Συρακούσιοι ταινίας. Capitolinus in Vero, pag. 37. 'Coronas quin etiam datas, lemniscis aureis interpositis, et alieni temporis floribus.' Nempe ad imitationem veterum, ex lauro foliisque nexæ coronæ: quibus lemnisci aurei additi. Antiquitus ex auro, nunc e serico fasciolæ sunt, quibus lemniscorum possit appellatio tribui, *des rubans.* Non coronis modo, sed et palmis, quæ præmia Circensis victoriæ, lemnisci addebantur: unde utræque lemniscatæ dictæ.

[m] *Etruscas*] Tertullianus de Corona Mil. anteponi ait reliquis coronis Etruscas: subjicitque, 'Hoc vocabulum esse coronarum, quas gemmis et foliis ex auro quercinis, ob Jovem insignes, ad deducendas tensas cum palmatis togis sumebant.' Plinius ipse XXXIII. 4. 'Corona ex auro Etrusca.'

v. Semper tamen auctoritas vel ludicro quæsitarum fuit.[a] Namque ad certamina in Circum per ludos et ipsi descendebant, et servos suos quique[1] mittebant. Inde illa XII. tabularum[p] lex: 'Qui coronam parit ipse, pecuniave ejus, virtutis ergo duitor ei.'[2 q] Quam servi equive meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitavit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo, parentibusque ejus,[r] dum intus positus esset, forisve ferretur,[3] sine fraude esset imposita. Alias in usu promiscuo ne ludicræ[4] quidem erant.

vi. Ingensque et hinc severitas.[1] L. Fulvius argentarius,[s] bello Punico secundo, cum corona rosacea interdiu e

[a] *Semper magna fuit auctoritas coronarum, etiam earum quæ ludo parabantur.*

Cap. v. 1 Salmasius, *et servos suos equosque.*—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *virtutis ergo arduitor* Lipsius; *virtutis suæ ergo dividitor ei* Turneb. *virtutisve ergo dividitor ei* Vet. Dalec. *virtutisve ergo dividitur ei* Chiffl. *virtutis ergo arguitur* Gronov. et edd. vett.—3 Vet. Dalec. *efferretur.* —4 Turneb. e vet. cod. *ludicæ.*

Cap. vi. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2.' *Brotier.* *et hic severitas* codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et his severitas*

NOTÆ

[n] *P. Claudius Pulcher*] Is qui Consulatum Romæ gessit, anno U. C. DLXX. L. Porcio Licinio collega, ex Fastis.

[o] *Bracteasque*] Tenuisque jam, philyræ instar, ex auro argentove laminis, quibus lemnisci constabant, adjecit tenuiores bracteas alias, quæ tæniarum instar attextæ ac pendulæ forent.

[p] *Illa XII. tabularum*] Sic ab Ursino emendata: QUEI. CORONAM. PARET. IPSIUS. PECUNIAEVE. EJUS. VIRTUTISVE. DIDITOR. IPSEIQUE. MORTUO. PARENTALIBUS. EJUS. QUOM ENTUS. POSITOS. EST. QUOMQUE. FORIS. EXFERTOR. IMPOSITAD. SE. FRAUDE. ESTOD. Sententia est: ut qui coronam vel ipse virtute peperisset, vel servorum ministerio et quadrigis, eidem ea donaretur: eique etiam mortuo acquisita corona sine fraude imponeretur: non tantum illis septem diebus, quibus intus, id est, domi, positus esset: sed eo etiam die, quo cum pompa et ornatu in forum ad Rostra efferretur.

[q] *Duitor ei*] Ἀρχαϊκῶς pro *dator ei.* In Mss. Reg. 2. &c. *dividitur*: non, ut editi, *arguitur.*

[r] *Parentibusque ejus*] Haud legisse satis diligenter eam legem Ursinus, vel ex eo loco intelligitur, cum PARENTALIBUS, pro PARENTIBUSQUE scripsit. Nam præter Plinium accedit Tullii ipsius auctoritas, ita legem referentis, de Legibus lib. II. 'Illa jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, coronam virtute partam, et ei qui peperisset, et ejus parenti sine fraude esse lex impositam jubet.' Vide et Suidam, verbo Κατάγειν.

[s] *Argentarius*] Τραπεζίτης, *un Banquier.*

pergula sua in forum prospexisse dictus, ex auctoritate senatus in carcerem abductus,[2] non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cum demtam Marsyæ coronam [t] e floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eum in vincula triumviri jussissent, appellavit tribunos plebis. Nec intercessere [u] illi: aliter quam [v] Athenis, ubi comessabundi [3] juvenes ante meridiem conventus sapientium quoque doctrinæ frequentabant.[4] Apud nos exemplum licentiæ hujus non est aliud quam filia Divi [w] Augusti, cujus luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius Dei [x] gemunt.

VII. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantum habuit.[1] Serapio [a] cognominabatur, propter si-

cod. Dalec. *et hunc severitas* Gronov. et vulgg.—2 Pintian. *adductus.*—3 Chiffl. *commissabundi.*—4 Dalec. *conventus quoque sapientium doctrinæ causa frequentabant.*

CAP. VII. 1 Cod. Dalec. *adhibuit.*—2 'Supra VII. 12. (10.) *mancipii suarii.*'

NOTÆ

[t] *Marsyæ coronam*] Capiti ejus Dei impositam. Marsyas minister Liberi Patris per civitates liberas in Foro positus, libertatis indicium est, qui erecta manu testatur nihil urbi deesse, inquit Servius, in Æneid. IV. 58.

[u] *Nec intercessere*] Sed castigandum censuere.

[v] *Aliter quam*] Contrario Atheniensium more, apud quos juvenes comessabundi ludum Philosophicum petebant.

[w] *Filia Divi*] Julia, de qua diximus VII. 46. Ut ad statuam Marsyæ in Foro positam, meretriculæ convenirent, impudicitiæque suæ testem corollam alicui minorum gentium Deo imponerent, malo te a Lipsio, si pudor suadet, ediscere, Antiq. Lect. lib. III. pag. 120. quam immorari me in ista tenebris Stygiis digna fœditate. De Julia Seneca de Benef. VI. 32. 'Augustus flagitia principalis domus in publicum emisit, admissos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessationibus urbem .... quotidianum ad Marsyam concursum, cum ex adultera in quæstuariam versa,' &c.

[x] *Literæ illius Dei*] Ita Mss. omnes. Sic dolenter scriptas literas eas innuit, ut ingemiscere quodammodo viderentur. Deum autem vocat, ut VII. 46. 'In summa Deus ille, cœlumque nescio adeptus magis, an meritus,' &c.

[a] *Serapio*] Diversus hic videtur ab eo Scipione Nasica, quem Serapionem quoque cognominatum vidimus VII. 10. Neque enim Nasicam Tribunum fuisse plebis, aut quisquam prodidit, aut simile veri est: nec fuit is ex Africanorum familia, sed ex Cornelia tantum Scipionum gente, in qua familiæ duæ diversæ Nasicarum, et Africanorum fuerunt. Nec tam angusta re fuit, Pontifex Max. cum esset, et agrum publicum teneret, ut Plutarchus refert in Gracchis,

militudinem suarii[2] cujusdam negotiatoris. Ob id erat in tribunatu plebi[3] admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in[4] bonis funeris impensa. Asses ergo[b] contulit populus, ac funus elocavit, quaque præferebatur,[5] flores e prospectu[c] omni sparsit.

VIII. Et jam tunc coronæ Deorum honos[d] erant, et Larium publicorum[e] privatorumque, ac sepulcrorum,[f] et Ma-

Dalec.—3 Gronov. et al. ante Harduin. *plebei.*—4 *Defuit in* cod. Dalec.—5 Cod. Dalec. *et qua parte ferebatur.*

NOTÆ

uti funeri deesset impensa : nec denique is Romæ, sed Pergami in Asia diem extremum obiit, uti ex Plutarcho loc. cit. p. 834. aliisque didicimus. Aliquem unum a Nasicæ liberis fuisse hunc necesse est, qui quam esset similis suario negotiatori pater, tam ipse vultu referret patrem.—'*Serapio*] Is quem Serapionem quoque cognominatum vidimus VII. 10. Quem cum et Tribunum fuisse plebis, et dignum Africanorum familia, Plin. dicit, servili origine fuisse eum, sed manumissum ab aliquo e Scipionibus, proptereaque Scipionem cognominatum, oblique significat.' *Ed. sec.*

[b] *Asses ergo*] Factitatum id et alias, ut in funere Valerii Publicolæ regum exactoris : Menenii Agrippæ, qui populum cum Senatu in gratiam adduxerat: Q. quoque Fabii Maximi, ut Valerius Max. prodidit, v. 2. pag. 253. His ære collato a populo Rom. justa sunt peracta. Huc pertinet vetus inscriptio, apud Gruter. pag. 488.

M. VINICIO. P. F.
POST. MORTEM
MUNICIPES. SUI
AERE. CONLATO
PIETATIS. CAUSA
PP.

[c] *Flores e prospectu*] E pergulis, e fenestris, unde prospectus in vicum. Supra XIX. 19. 'Præfigi prospectus,' hoc est, obstrui fenestras. Has ἀνθέων βολὰς, *florum sparsiones*, receptas in eos, quos honore volebant affectos, Lipsius ad Taciti Ann. XV. jam olim ex variis Auctoribus annotavit. Id observatum quoque in Bruti funere, auctor est Dionys. Halic. lib. V. In funere etiam filiæ Virginii, lib. XI.

[d] *Deorum honos*] Vetus inscriptio in thesauro Goltzii, pag. 272. CORONAE. CENTENAE. FORTUNAE. PRIMIGENIAE. DEDICATAE.

[e] *Larium publicorum*] Compitalium scilicet, de quibus diximus in Notis et Emend. ad lib. III. num. 46. Adi quoque Notas et Emend. ad hunc librum, num. 2. De privatis atque domesticis, Cato de Re Rust. cap. 143. 'Villica focum purum circumversum quotidie, priusquam cubitum eat, habeat. Kalendis, Idibus, Nonis, festus dies cum erit, coronam in focum indat, perque eos dies Lari familiari pro copia supplicet.' Plautus in Trinummo I. 2. 'Larem corona nostrum decorari volo.' Juvenalis Sat. IX. 'O parvi nostrique Lares, quos thure minuto, Aut farre, aut tenui soleo exornare corona.'

[f] *Ac sepulcrorum*] Idem Tibullus II. 4. 'Atque aliquis senior veteres veneratus amores, Annua constructo serta dabit tumulo.' Aram sepulcra-

nium: summaque auctoritas pactili[1] coronæ.[g] Sutiles[h] Saliorum sacris[2][i] invenimus, et solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria:[j] eoque luxuria processit, ut non esset gratia nisi mero folio:[k] sutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautissimum quippe habetur e nardi folio eas dari, aut veste serica versicolores unguentis madidas. Hunc habet novissime exitum luxuria fœminarum.

IX. Et apud Græcos quidem de coronis privatim scripsere Mnesitheus[1] atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti:[l] quoniam et in hoc est aliqua valetudinis portio, in



CAP. VIII. 1 Chiffl. *fictili.*—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *coronæ. Sutiles aliorum sacris* Gronov. et vulgg. *coronæ, uti Saliorum sacris* Salmas. *coronæ ut in Saliorum sacris invenimus solennes et cœnis* Turneb.

CAP. IX. 1 Ita codd. Harduini, Chiffl. Laet. et Turneb. item Harduin.

NOTÆ

lem coronari solitam ex vetere inscriptione scito, quæ apud Gruterum extat, p. 715.

[g] *Pactili coronæ*] Seu plectili, quod idem est. E multiplici flore folioque textæ. 'Plexa,' inquit Festus, 'colligata significat, ex Græco' πλέκω, id est, *concinno, texo, necto.* Πλεκτὸν Græci dicunt, et πηκτὸν, a πηγνύω, *compono.*

[h] *Sutiles*] Hæ pactilibus opponuntur: e rosarum foliis consutæ. Martial. v. 65. 'Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo, Lassenturque rosis tempora sutilibus.' Et IX. 91. ad Flaccum: 'Perfundas glaciem triente rubro: Frontem sutilibus ruber coronis,' &c. Et Epigr. 94. 'Sutilis aptetur decies rosa crinibus.' Sic et 'lapillos sutiles' Prudentius appellat, Hymno VII. vs. 158. et hyacinthos sutiles, in Hamartigenia, vs. 268.

[i] *Saliorum sacris*] Salii sacerdotes Romæ fuere, a saliendo dicti, quod ancilia per urbem gestantes salire soliti. Varro de Ling. Lat. lib. IV. 'Salii a saltando, quod facere in Comitio in sacris quotannis et solent, et debent.' Inde saliares epulæ, pro lautis et opiparis, quia tales erant Saliorum. Vide Festum.

[j] *Ad rosaria*] Ut e solis rosis coronæ necterentur.

[k] *Nisi mero folio*] Rosarum foliis, e quibus sutiles coronæ: cum antiquitus totæ rosæ sutilibus insererentur. Sed eo tandem luxuria processit, ut fastidita gratia floris pulcherrimi, ejus tantum folia retenta sint, quæ ut alia aliis veluti squamatim insererentur, inventa est conditturæ ratio, qua sic macerarentur, ut manus artificis, et puncturas quibus necterentur, pati possent. Tradit eam rationem Apicius de Re Culinar. cap. 1.

[l] *Quæ nocerent capiti*] Aristoteles ἐν τοῖς φυσικοῖς προβλήμασιν, inquit Athen. lib. XV. p. 692. hoc quærit, cur magis canescant, qui unguento magis caput illinunt? causasque aliquas affert, quæ in Problematum libro hodie non leguntur.

potu atque hilaritate præcipue odorum vi subrepente fallaciter, scelerata[2] Cleopatræ solertia. Namque in apparatu[3] belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pavore ejus lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposita, mox procedente hilaritate invitavit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret insidias? Ergo concerpta in scyphum incipienti haurire opposita manu: 'En ego sum,' inquit, 'illa, Marce Antoni,[4] quam tu nova prægustantium diligentia caves: adeo mihi,[5] [m] si possim sine te vivere, occasio aut ratio deest.' Inde eductum [n] custodia bibere jussit, illico expirantem. De floribus supra dictos [a] [6] scripsit Theophrastus [o] apud Græcos. Ex nostris autem inscripsere aliqui libros Anthologicon: [p] flores vero persecutus[7] est nemo, quod equidem inveniam. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus: id enim frivolum est: sed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus.

X. (IV.) Paucissima nostri genera coronamentorum inter hortensia novere, ac pæne violas rosasque tantum. Rosa nascitur spina verius, quam frutice, in rubo quoque [q] pro-

[a] *Præter dictos ante scriptores.*

1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Mnestheus* Gronov. et vulgg.—2 Chiffl. *sceleratæ.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Namque apparatu* Gronov. et vulgg.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *chare Antoni* Gronov. et vulgg.—5 Cod. Dalec. *ideo mihi;* Vet. Dalec. *At mihi, si possim sine te vivere, occidendi ratio adest.* Cod. Dalec. *ratio adest. Inde ductum in custodiam bibere jussit, illico expirantem.* Turneb. *ratio deest. Inde eductam custodiam, &c.* Chiffl. *Inductam custodiam, &c. expirantem.* Gronov. et al. ante Harduin. *illico exspirante;* codd. Harduini, *illico expirantem.*—6 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *supradictis* Chiffl. *extra supradictos* Gronov. et vulgg.—7 Cod. Dalec. *prosecutus.*

NOTÆ

[m] *Adeo mihi*] Εἰρωνικῶς.

[n] *Inde eductum*] Reum unum aliquem.

[o] *Theophrastus*] Maxime Hist. Plant. VI. 6. et 7.

[p] *Anthologicon*] Ἀνθολογικῶν. Vox ea *florilegium*, seu librum Collectaneorum sonat: non quod de floribus hortorum hi libri tractarent, sed quod sententiarum flores ex variis scriptoribus collectos continerent.

[q] *In rubo quoque*] In cynosbato, de quo XVI. 71.

veniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis angusti.[r] Germinat omnis primo inclusa granoso cortice.[s] Quo mox intumescente, et in virides alabastros[t] fastigato,[1] paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis[u] medio sui stantis[2] complexa luteos apices. Usus ejus in coronis prope minimus[v] est.[3] Oleo maceratur, idque jam a Trojanis temporibus, Homero teste.[w] Præterea in unguenta transit, ut diximus.[x] Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate.[4] Mensarum etiam deliciis perungendis[5] minime noxia.

Genera ejus nostri fecere celeberrima, Prænestinam[y] et Campanam.[z] Addidere alii Milesiam, cui sit ardentissimus colos, non excedenti[6] duodena folia. Proximam ei Trachi-

Cap. x. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fastigiato* Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *stanteis.*—3 Vet. Dalec. *nimius est.*—4 Alii ap. Dalec. *utilitate.*—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *integendis* Vet. Dalec. *inungendis* Gronov. et vett.—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. *cujus . . . excedentis* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

r *Quamvis angusti*] Nec late sese spargentis.

s *Granoso cortice*] Intus veluti quibusdam granis scabro. Nodum enim, seu globulum eum quo semen continetur, corticem Plinius nuncupat, non semel. Nam infra, 'Tardissime proveniunt semine, quod in ipso cortice est.' Μῆλον Theophrastus appellat, Hist. vi. 6. *Umbilicum, ὀμφαλὸν*, Arist. Problem. xii. 8.

t *In virides alabastros*] Alabastrum vocat rosæ calycem, antequam ea sit expansa : a similitudine nimirum cum alabastro, vase unguentario, cujus est longitudo fastigata, in pleniorem orbem desinens, ut Plinius ipse ait, ix. 56. Poëta quidam pyramides vocat, quos Plinius alabastros : et calathos, quos ille calyces : 'Prima dies ostendit spicula florum, Altera pyramides nodo majore tumentes : Tertia jam calathos.'

u *In calycis*] Forte sincerius, *sese pandit in calyces, medio sui stantes complexa luteos apices.* Calyx vocatur, qui lutea stamina seu apices, et floris folia continet.

v *In coronis prope minimus*] Præ ceteris utilitatibus, quas rosa præbet : nam et oleo præterea maceratur, et in unguenta transit, et emplastris inseritur, &c. Hunc locum Barbarus prave intellexit : dum *nimius*, contra codicum fidem, et mentem Scriptoris reposuit.

w *Homero teste*] Iliad. Ψ. 186. ubi oleum rosaceum memoratur: Ῥοδόεντι δὲ χρῖεν ἐλαίῳ.

x *Ut diximus*] Lib. xiii. cap. 2.

y *Prænestinam*] Ea est quam vulgus Provincialem appellat, *Rose de Provins*, ut quidem Clusius arbitratur, Hist. Rar. Plant. i. 114.

z *Campanam*] Ubi nimirum biferi, ut Maro cecinit, rosaria Pæsti.

niam[a] minus rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Vilissimam[7][b] vero plurimis, sed minutissimis, spineolam.[8] Differunt[c] enim multitudine foliorum, asperitate, lævore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora: cum sit genus ejus, quam centifoliam[d] vocant: quæ est in Campania Italiæ, Græciæ vero[9] circa Philippos: sed ibi non suæ terræ proventu. Pangæus[e] mons[10] in vicino fert, numerosis foliis ac parvis: unde[11] accolæ transferentes conserunt, ipsaque[12] plantatione proficiunt. Non autem talis[f] odoratissima est, nec[13] cui latissimum maximumque folium. Breviterque[g] indicium est odoris, scabritia corticis. Cæpio Tiberii Cæsaris principatu, negavit centifoliam in coronas addi, præterquam extremas velut ad cardines.[14] Nec odore, nec specie[h] probabilis est, quæ Græca appellatur a nostris, a Græcis lychnis,[i] non nisi in humidis locis proveniens, nec unquam ex-



excedenteis Vet. Dalec.—7 Ita codd. Harduini, Dalec. Laet. et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Utilissimam* Gronov. et vulgg.—8 ' In cod. Reg. 2. et Editione principe, *spinosam*.' Brotier.—9 *Græcia vero* Vet. Dalec.—10 Cod. Dalec. *namque mons*.—11 Vet. Dalec. *parvis. Inde*.—12 Vet. Dalec. *ipsæque*.—13 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sed*, e Theophr. Mox, cod. Dalec. *maximumve folium*.—14 ' Ita codd. Regg. et Editio princeps. Sic Granius apud Nonium dixit, ' Sonat impulsa cardo regia.'' *Brotier*. *extremos velut ad cardines* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *extremos velut ad cardines. Nec odore, nec specie probabilem, et quæ Græcia* Gronov.

NOTÆ

[a] *Trachiniam*] Ab Heracleæ agro, quæ Trachin appellata est, ut vidimus IV. 14.

[b] *Vilissimam*] Ita Mss. Reg. Colb. Chiffl. non *utilissimam*. Recte: antecedit enim *viliorem*. Spineola vero a spinarum densitate, quibus est obsita, traxisse nomen videtur.

[c] *Differunt*] Hæc accepta a Theophr. Hist. VI. 6.

[d] *Centifoliam*] Et nos trecentifoliam maximam in horto Regio vidimus, flore, ut aiunt, incarnato: eamque odoris perjucundi. Centifoliam quoque Batavicam, qualis a Clusio delineatur, Hist. Rarior. Plantar. lib. I. pag. 113.

[e] *Pangæus*] Theophr. ἐκ τοῦ Παγγαίου.

[f] *Non autem talis*] Theophr. loc. cit.

[g] *Breviterque*] Theophr. Ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις εὐώδη μᾶλλον, ὧν τραχὺ τὸ κάτω. *Odoratiores sunt inter amplas, quibus pars ima scabra.*

[h] *Nec odore, nec specie*] Vide Notas et Emend. num. 3.

[i] *Lychnis*] Dioscoridis hæc coronaria lychnis est, sive sativa, de qua concisa brevitate Græcus auctor, III.

cedens quinque folia, violæque magnitudine,[15] odore nullo. Est et alia Græcula appellata, convolutis foliorum paniculis,[j] nec dehiscens nisi manu coacta, semperque nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur e caule malvaceo,[k] folia oleæ[16] habente, mosceuton[17][l] vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant.[18] Omnes sine odore, præter coroneolam et in rubo natam: tot modis adulterantur. Et alias vera quoque[19] plurimum solo prævalet. Cyrenis[m] odoratissima est: ideoque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ, hyeme tota præcox. Refert et cœli temperies. Quibusdam enim annis minus odorata provenit. Præterea omnis[20][n] siccis quam humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis[21] locis, nec riguis, contenta raris, proprieque ruderatum agrum[o] amat. Præcox Campana est, sera[22] Milesia. Novissime tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altius quam fruges, levius quam vites. Tardissime proveniunt semine, quod in ipso cortice[p] est, sub ipso



et al. ante Harduin.—15 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *violæque magnitudinem* codd. Dalec. *violæ magnitudine* Gronov. et vulgg.—16 Vet. Dalec. *ulmi.*—17 ‘ Ms. *aceton.* Lege, *moscheuton.*’ Dalec.—18 Chiffl. *appellant.*—19 Vet. Dalec. *quæque.*—20 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *locis omnis* Gronov. et vulgg.—21 Chiffl. *neque ping. neque argillosis.*—22 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Campana, sera* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

114. *Λυχνὶς στεφανωματικὴ, ἄνθος ἐστὶν ὅμοιον λευκοΐῳ, ἐμπόρφυρον δὲ, πλεκόμενον εἰς τὰ στεφάνια.* Pingitur a Dodonæo, pag. 170. Galli vocant *Œillet-Dieu, ou Passerose.*

[j] *Foliorum paniculis*] Quicquid sublonga et subrotunda forma tumet, ut hic rosæ foliorum globulus, panicula appellatur.

[k] *Alia ... e caule malvaceo*] Forte althæa rosea, *rose d'outremer*, sed peregrina, ab unicauli malva, de qua diximus superiore libro, diversa, etsi commune nomen utrique vulgus imposuit. Vidimus in horto Regio.

[l] *Mosceuton*] In quibusdam Mss. *muceuton.* In aliis, *aceton.*

[m] *Cyrenis*] Theophr. Hist. VI. 6. *Εὐοσμότατα δὲ τὰ ἐν Κυρήνῃ· διὸ καὶ τὸ μύρον ἥδιστον.*

[n] *Præterea omnis*] Omnis rosa scilicet. Didymus in Geopon. XI. 19. pag. 315. *Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὡς ἐν τοῖς ἀνύδροις ῥόδα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρίνα εὐωδέστερα ἔσται.*

[o] *Ruderatum agrum*] In quo rudera, veterumque ædificiorum materies plurima inest.

[p] *Quod in ipso cortice*] Ex Theophr. loc. cit. *Φύεται μὲν οὖν ἡ ῥοδωνία*

flore,[23] opertum lanugine: ob id potius caule conciso [q] inseruntur: et ocellis [24] radicis, ut arundo,[r] unum genus inseritur pallidæ, spinosæ, longissimis virgis, quinquefoliæ, quæ e Græcis [25] altera [s] est. Omnis autem [t] recisione atque ustione proficit: translatione quoque, ut vitis, optime [26] ocyssimeque provenit, surculis quaternum digitorum longitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata: dein per Favonium translata, pedalibus intervallis crebroque circumfossa. Qui præcocem [u] faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

XI. (V.) Lilium rosæ nobilitate proximum est, et quadam cognatione unguenti oleique, quod lirinon [a] appellatur. Et impositum [1] [b] etiam maxime rosas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas major, interdum [2] cubitorum trium, languido semper collo, et non sufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foris striati, et ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantis [3] effigie

—23 'Ms. *fere.* Lege, *quod sub ipso cortice est fere, opertum.*' Dalec.—24 Vet. Dalec. *at ocellis.*—25 'Mss. *quæ Græcula.* Lego, *a Græculis altera est.*' Dalec.—26 Chiffl. *ut vitis optima.*

Cap. xi. 1 Vet. Dalec. *Et appositum.*—2 Vet. Dalec. *caule interdum.*—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *foliis foris striatis ... laxantibus* Gronov.

NOTÆ

καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος· ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ ... ἔχον δέ τινα χνοῦν. Quid cortex sit, superius diximus.

[q] *Caule conciso*] Malleolis a caule decisis. Theophr. Hist. vi. 6. *Κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσιν.*

[r] *Et ocellis r. ut arundo*] Quid sint in arundine oculi, diximus xvi. 67. Quod genus illud sit rosæ pallidæ, spinosæ, Græculæ, quinquefoliæ, non satis compertum.

[s] *E Græcis altera*] Quæ paulo ante Græcula appellata.

[t] *Omnis autem*] Hæc a Theophr. loc. cit.

[u] *Qui præcocem*] Palladius lib. iii. in Februar. tit. 21. 'Si rosam temperius habere volueris, duobus palmis ab ea in gyrum fodies, et aqua calida bis rigabis in die.' Sic Didymus in Geopon. loc. cit.

[a] *Quod lirinon*] Λειρινὸν, nam Græci λείριον lilium appellant. Idem et σούσινον nuncupavere, ut diximus xiii. 2. Diosc. iii. 16. de lilio: Ἀφ' οὗ καὶ τὸ χρίσμα κατασκευάζεται, ὅ τινες λειρινὸν, οἱ δὲ σούσινον καλοῦσι.

[b] *Et impositum*] Mallem *interpositum.* Intelligit enim, opinor, gratiam hortorum, vel coronarum, esse non levem, quemadmodum Maro cecinit Æneid. xii. 'Mixta rubent ubi lilia multa Alba rosa.'

calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo, et semine,[4] stantibus in medio crocis. Ita odor, colorque duplex, et alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti vero oleique usu, et folia non spernuntur.

Est flos non dissimilis illi in herba, quam convolvulum [c] vocant, nascens[5] per frutecta, nullo odore, nec crocis intus: candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiscentis. Alba lilia [d] iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: et hoc amplius lacryma sua,[e] ut hipposelinum:[f] nihilque est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est et rubens [g] lilium, quod Græci crinon vocant.[6] Alii florem ejus cynorrhodon.[7] [h] Laudatissimum in Antiochia, et Laodicea Syriæ, mox in Phaselide.[i] Quartum locum obtinet in Italia nascens.

XII. Sunt et purpurea[j] lilia,[1] aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, majorisque bulbi, sed unius:



et vulgg.—4 Chiffl. *pilo et semine;* Vet. Dalec. *filo et staminis;* alii ap. Dalec. *filo et staminum.*—5 Vet. Dalec. *vocant. Nascitur.*—6 Vet. Dalec. *crinon agrion vocant.*—7 Vet. Dalec. *crinorrhodon.*

CAP. XII. 1 *Sunt et præterea leiria* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.

NOTÆ

[c] *Convolvulum*] Gallis, *Lizeret.* Smilax lævis minor a Dodonæo vocatur, apud quem iconem ejus vide.

[d] *Alba lilia*] Ex Theophr. Histor. II. 2. Ῥοδωνιὰ δὲ καὶ κρινωνιὰ, κ. τ. λ.

[e] *Lacryma sua*] Theophr. Hist. VI. 6. Ποιεῖ δέ τινα καὶ δακρυώδη συῤῥοὴν, ἣν καὶ φυτεύουσι. *Reddit lilium lacrymarum confluxum quendam, quem et serunt.* Et lib. II. ejusdem operis cap. 2. Ἰδιωτάτη δὲ γένεσις ἡ ἀπὸ δακρύων· καὶ γὰρ οὕτω δοκεῖ τὸ κρίνον φύεσθαι, ὅταν ξηρανθῇ τὸ ἀποῤῥυέν· φασὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἱπποσελίνου· καὶ γὰρ τοῦτο ἀφίησι δάκρυον. *Peculiaris generatio, quæ ex lacryma fit: quippe lilium ita exire videtur, cum id quod defluxit, Sole exaruerit, &c.*

[f] *Ut hipposelinum*] De quo XIX. 48.

[g] *Est et rubens*] Lilium illud purpureum majus Dodonæi est, pag. 198. quod in horto Regio vidimus: Galli vocant, *Lis orangé.* Diosc. III. 116. Πορφυρᾶ ἄνθη κρίνου.

[h] *Cynorrhodon*] Ita libri omnes: et Hesychius: Κυνόῤῥοδον, κρίνον ὅμοιον ὑακίνθῳ.

[i] '*Phaselide*] Convallis est Judææ, ut Plinius admonet, XIII. 9. unde lilium Phaselidis olim appellatum est 'lilium convallium,' Cant. II. 1.' *Ed. sec.*

[j] *Sunt et purpurea*] Cave accepta hæc putes a Theophr. Hist. VI. 6. ut visum iis, qui censoriam animadversionem distringere in Plinium, ponunt in lucro.

narcissum vocant.[k] Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo.[l] Differentia a liliis est et hæc, quod narcissis folia in radice sunt,[m] probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cetera eadem, calyx herbaceus.[2] Omnes serotini.[n] Post Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum.[3]

XIII. Inventa est et in his ratio inserendi,[1] [o] monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque mense Julio scapi[2] arescentes, liliaque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis,[p] in fæce nigri vini, vel Græci, mense Martio macerantur, ut colorem percipiant,[3] atque ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, tingui[4] aliquid, ut nascatur infectum.

XIV. (VI.) Violis honos proximus.[q] Earumque plura[1] genera. Purpureæ,[r] luteæ, albæ: plantis[2] omnes,[s] ut olus,

—2 Salmasius conj. *helvaceus.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *Alteri, &c. croceus*, e Diosc.—3 Vet. Dalec. *autumni.*

CAP. XIII. 1 Elz. *inficiendi.* 'Ita Vet. In edd. *inserendi*, quod et servari posset.' *Laet.*—2 Vet. Dalec. *bulbique.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *scapi florescentes liliaque*, e Cassiano.—3 Vet. Dalec. *accipiant.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *merumque ita tingi* Gronov. et vulgg.

CAP. XIV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

[k] *Narcissum vocant*] Purpureus hic Maronis narcissus, Ecl. v. 38. Nondum id a nobis genus animadversum.

[l] *Calyce purpureo*] Calycem id vocat, quod in medio flore, circuli instar, et stamina et apices continet. Narcissum medio purpureum Dodonæus vocat, et delineat, pag. 223. Nascitur plerisque Galliæ locis, in pratis. *Narcisse.* Diosc. commendat eum qui ἐν ὀρεινοῖς τόποις gignatur, IV. 161.

[m] *In radice sunt*] Bulbo, non cauli, hærent. Quare narcissi caulem Theophrastus Histor. VI. 6. ἄφυλλον vocat.

[n] *Omnes serotini*] Ex Theophr. loc. cit. de narcisso universim: Ὄψιον δὲ σφόδρα· μετὰ γὰρ Ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν. Post Arcturi occasum, de quo XVIII. 74.

[o] *Ratio inserendi*] Hoc est, nova serendi ratio excogitata est, non e bulbo, sed e radicula quam caulis emittit, ut mox dicemus. Ita Mss. omnes: nullus Pintiano favet, qui *inficiendi* mavult. Hunc porro modum totidem fere verbis expressit Anatolius in Geopon. XI. 21. pag. 317.

[p] *Nodulis*] E singulis enim nodis radiculæ quædam tum enascuntur, quæ seri debent. Anatolius loc. cit.

[q] *Violis honos proximus*] A rosis et liliis.

[r] *Purpureæ*] Sic auctor libri de Simp. Med. ad Paternian. tomo XIII. operum Galeni, pag. 1002. 'Viola,'

satæ. Ex iis vero,[t] quæ sponte apricis et macris locis proveniunt, purpureæ, latiore folio, statim ab radice carnoso,[3] exeunt: solæque Græco nomine a ceteris discernuntur, appellatæ ia, et ab his ianthina vestis.[u] E sativis[4] maxima auctoritas luteis. Genera iis[5] Tusculana, et quæ marina appellatur, folio[6] aliquanto latiore,[v] sed minus odorato. In totum vero sine odore, minutoque folio Calatiana,[7] [w] munus autumni, ceteræ veris.

XV. Proxima ei caltha[a] est concolori amplitudine.[1]

recentt. *Earum plura* Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *plantæ.*—3 Gronov. *carnosa.* Mox *Græco* deest in Chiffl.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *appellata Ia, ut ab h. I. vestis. Sed sativis* edd. vett. et Gronov. *appellatæ Ia, et ab, &c.* cod. Dalec. *appellatæ* etiam Vet. Dalec. *et ab his iacinthina* Chiffl. *Sed sativarum* cod. Dalec.—5 *Genera autem* Chiffl.—6 Dalec. *flore.*—7 'Ita Ms. Reg. 1. et Editio princeps. Calatiana autem dicta est a Calatia, oppido Italiæ. Nec est viola; sed videtur esse digitalis lutea, magno flore, C. B. *la grande Digitale à fleurs jaunes.*' Brotier. *Calathiana* ceteræ edd.

CAP. XV. 1 Vet. Dalec. *similitudine.* Salmas. conj. *et concolor: amplitu-*

NOTÆ

inquit, 'species habet tres: est enim alba, et purpurea, et aureo colore: floresque de radice ejus excrescunt: quibus melior habetur, quæ est purpurea.' Purpurea, quæ Theophrasto Hist. VI. 6. nigra dicitur, τὸ μελάνιον, Virgilio quoque, Ecl. X. ceteris ἴον et ἴον πορφυροῦν, a Dodonæo pingitur, pag. 156. *Violette.* Candida, quæ Græcis λευκόϊον, visa a nobis in horto Regio, ab eodem Dodonæo delineatur, pag. 159. Luteam Clusius exhibet, Hist. Rarior. Plant. lib. III. pag. 309. quam violam montanam vocat. Galli, *Giroflée jaune.* Adde his et tricolorem, quæ hos simul colores in se una colligit, purpureum, luteum, candidumque, apud eundem Clusium, pag. 310. sæpius a nobis observatam in horto toties appellato, cum generibus violarum aliis fere duodecim.

[s] *Plantis omnes*] In nostris regionibus nec lutea, nec alba, plantis propagatur, sed semine: nigra vero, seu purpurea, etiam plantis.

[t] *Ex iis vero*] Hæc a Theophr. loc. cit. ubi viola nigra dicitur πλατύφυλλος, καὶ ἐγγειόφυλλος, καὶ σαρκόφυλλος.

[u] *Et ab his ianthina vestis*] Hoc est, purpurea et violacea. *Violet pourpre.* Martialis II. 39. 'Coccina famosæ donas et ianthina mœchæ,' &c. Hinc 'violarii' apud Plautum in Aulul. III. 5. qui vestes violacea purpurea infectas distraherent.

[v] *Folio . . . latiore*] Folia intellige, quibus flos constat.

[w] *Calatiana* [*Calathiana*] A calathi effigie. Alii *calthiana* legunt, a similitudine calthæ. Pintianus, et ex illo Salmasius in Solin. p. 1160. *Calatina,* a Calatia oppido Italiæ. His favet codex Reg. 2.

[a] *Proxima ei caltha*] Et hæc e violarum lutearum genere est, non, ut a Ruellio primum, deinde a Salmasio creditum est, loc. cit. flos ille, quem solsequium dicimus, *le souci,* plane diversi generis. Nam et in Indice

Vincit numero foliorum marinam, quinque non[2] excedentem. Eadem odore superatur: est enim gravis calthæ.[3] Non levior[b] ei, quam scopam regiam appellant: quanquam folia ejus olent, non flores.

XVI. Bacchar[1] quoque[c] radicis tantum odoratæ est, a quibusdam[d] nardum rusticum appellatum. Unguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, Aristophanes[e] priscæ

dine vincit et numero.—2 Cod. Dalec. *quinque folia non.*—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *caltha* Gronov. et vulgg.

CAP. XVI. 1 *Baccharis* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. Mox,

NOTÆ

hujus loci sic legitur: *Violæ colores III. Luteæ genera V. De caltha: Regius flos.* Genera porro violæ luteæ tria duntaxat appellantur hoc loco, Tusculana, marina, calathiana; nisi ad eum numerum caltha quoque, et regius flos, seu regia scopa, accesserint. Et sane inferius cum singulorum florum medicinæ narrantur, quorum modo tractantur naturæ, de violis universim, sigillatimque de luteis, atque purpureis, longissima habetur oratio: de caltha, scopaque regia, ne γρῦ quidem: satis probabili argumento eas scilicet idcirco taceri, quod lutearum nomine censeantur, quod et fecisse Columella videtur in Hortulo, duo violarum genera carmine uno complexus: candidum, luteumque: 'Candida leucoia, et flaventia lumina calthæ.' Caltham nos suspicamur esse, aut ei certe affinem, quæ viola lutea multiplex a Dalec. appellatur Hist. Plant. l. VII. p. 803. quæ cultu mangonioque evadit in florem densissimis foliolis stipatum atque congestum, præstantissimi ac suavissimi odoris.

[b] *Non levior*] Perinde gravis, atque calthæ, odor est ei luteæ violæ generi, quam scopam regiam, sive, ut est in Indice, regium florem vocant: qui quo nomine hodie appelletur, certo statui non potest. Porro cum gravis odor dicitur, cave injucundum dici continuo putes: nam, ut Plinius ait, c. 18. quorundam florum suavitati etiam gravitas inest, ut lilio.

[c] *Bacchar quoque*] Dioscoridi III. 51. Βάκχαρις, βοτάνη ἐστὶ θαμνώδης, εὐώδης, καὶ στεφανωματική, κ. τ. λ. Idem et Cratevas habet, cujus fragmentum antea ineditum recitat Aloys. Anguillara, par. I. p. 26. etsi de asaro sermonem ibi esse falso contendit, cum et asaron στεφανωματικὸν esse Plinius paulo post neget: et quæ vires ei herbæ tribuuntur a Crateva, eas ipsas idem inferius c. 77. bacchari adjudicet.

[d] *A quibusdam*] Lib. XII. cap. 27. 'Baccharis vocatur nardum rusticum, de quo dicemus inter flores.' Rura apud nos, inquit Ruellius lib. III. p. 517. 'Divæ Mariæ chirothecas' appellant, *Gant Notre Dame*, hancque nectunt in coronas. Dodonæus, a quo delineatur, p. 169. et Fuchsius, Digitalem: Galli interdum etiam *Digitale.* Vidimus in horto Regio, purpureo, luteo, rubente, candido, ferrugineoque colore conspicuam.

[e] *Aristophanes*] In fabula cui titulum fecit, Θεσμοφοριάζουσαι, teste Athen. l. XV. p. 690. hæc poëtæ carmina recitante, quæ ad propositum

comœdiæ poëta testis est. Unde quidam errore falso barbaricam [f] eam [2] appellabant. Odor est ei [3] [g] cinnamomo proximus. Gracili solo [h] nec humido provenit. Simillimum ei, combretum [i] appellatur, foliorum exilitate usque in fila attenuata, et procerius quam bacchar: hæc sunt tantum.[j] Sed [4] eorum quoque error corrigendus est, qui bacchar rusticum nardum appellavere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci asaron [k] vocant, cujus speciem figuramque diximus in nardi generibus. Quin immo asaron invenio vocitari, quoniam in coronas [5] [l] non addatur.

XVII. Crocum [a] sylvestre optimum: serere [1] in Italia

est, quæ a quibusdam, &c. ibid. Vid. XXI. 77.—2 Salmas. *baccharida ea.* Mox, *appellant* cod. Dalec.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *radicis,* e Diosc.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *bacchar. Nec hæc sunt tantum, sed* Gronov. et vulgg. Mox, *error regendus est* Chiffl.—5 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *coronis* Gronov. et al. vett.

CAP. XVII. 1 Vet. Dalec. *Crocum et sylvestre est, serere.* Mox, cod. ap.

NOTÆ

attinent: Ὦ Ζεῦ πολυτίμητ', οἷον ἔπνευσε ὁ μιαρὸς Φάσκωλος εὐθὺς λυόμενός μοι τοῦ μύρου, Καὶ βακχαρίδος. *O venerande Jupiter, ut oboluit soluta confestim pera unguentum mihi, et baccharim.* Adde Galenum tom. II. in Explic. vocum Hippocr. p. 88. Βάκχαρις, Λύδιόν τι μύρον. Hippocr. ipse de Nat. Mul. text. VI. p. 362. βακχάριον ἔλαιον vocat. Erotianum ibidem p. 115. Βάκχαρις, εἶδος βοτάνης καὶ μύρου, οὗ καὶ Ἀριστοφάνης μέμνηται. Adde Hesychium, Jul. Pollucem VI. 19. pag. 296. Simonidem poëtam apud Clem. Alexand. Pædag. l. II. p. 177. &c.

[f] *Barbaricam*] Ita Mss. omnes: hoc est, exoticam et peregrinam, nec in orbe Romano natam. Medicamenti meminit Marcellus Empir. cap. 8. p. 65. et 66. quod barbaricum similiter vocat: nempe ex rebus conflatum extra hunc orbem Romani imperii natis. Error falsus veterum in eo fuit, quod barbaricam radicem vocarent, quæ foret domestica. Hunc locum ut interpolet, explicetque, Salmasius frustra desudat, in Solin. pag. 1068. cum *baccharida* pro *barbaricam* reponit.

[g] *Odor est ei*] Radici scilicet. Diosc. III. 51. Ῥίζαι δὲ ὅμοιαι ταῖς τοῦ μέλανος ἐλλεβόρου, ἐοικυῖαι τῇ ὀσμῇ κινναμώμῳ.

[h] *Gracili solo*] Diosc. loc. cit. Φιλεῖ δὲ τραχέα χωρία, καὶ ἄνικμα.

[i] *Combretum*] In Indice, *Combetrum.* In Tuscia, Herba Luzula, inquit Anguillara, par. XI. p. 179.

[j] *Hæc sunt tantum*] Hac re solum, inquit, affinitatem habet combretum cum bacchare: cetera absunt: odor, unguentique in radice dos. Vide Notas et Emend. num. 4.

[k] *Græci asaron*] De quo XII. 28.

[l] *Quoniam in coronas*] Quoniam coronas non ornet. Ἄσαρος, *non ornatus.* Vide Lexicon Constantini, et Voss. in Etymol.

[a] *Crocum*] Mauritanorum appella-

minime expedit, ad scripula[b] usque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Sativum latius,[c] majusque,[2] et nitidius, sed multo lenius, degenerans ubique, nec fœcundum[3] etiam Cyrenis,[d] ubi semper flores[e] laudatissimi. Prima nobilitas[f] Cilicio, et ibi in Coryco monte: dein Lyciæ monte Olympo:[4] mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo[5] [g] secundum locum dedere. Adulteratur[h] nihil æque. Probatio sinceri, si imposita manu crepat,[6] veluti fragile.[i] Humidum enim, quod evenit adulteratione, cedit.[7] Altera probatio: si manu prolata ad ora leniter faciem oculosque mordeat. Est per se genus sativi blandissimum vulgo, cum sit mediocre,[8] [j] dialeucon vocant. Contra Cyrenaico vitium, quod omni croco nigrius est, et

Laet. *scripula*, quod recepit Brotier. Ceteræ edd. *scrupula*.—2 Vet. Dalec. *Sativum latius, optimum, majusve*.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sed multo levius degenerans. Sed nec ubique fœcundum* edd. vett. et Gronov.—4 'Ita Ms. Reg. 1. In Ms. Reg. 2. et Editione principe, *Lyciæ Olympo*. Frustra in recentioribus emendatum, *deinde Lycio, monte Olympo*. Fuit enim et Olympus mons in Lycia.' *Brotier*. *Lycio monte Olympo* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 Turneb. *Ægeo*; al. ap. Laet. *Theræo*.—6 Chiffl. *crepit*; al. ap. Dalec. *crepitat*.—7 Turneb. *silet*; Salmas. *sidit*.—8 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *cum*

NOTÆ

tione *Zaffurano* vocamus: *du Safran*, inquit Ruellius l. II. p. 294.

[b] *Ad scripula* [*scrupula*] Sive, ut Mss. *scripula*. Decoquunt areæ, inquit, quod acceperunt: ut vix reddant singulæ singula scripula. Scripulum est pars quarta et vicesima unciæ, assis ducentesima octogesima octava. As est area, vel totum quod seritur in area. Ea area decoquit ad singula scripula, id est, ad quartam et vicesimam partem unciæ: ut vix ea supersit ex tota area.

[c] *Sativum latius*] Ita Mss. Forte *lætius*. Depictum vide in Eystetensi horto.

[d] *Etiam Cyrenis*] Hæc a Theophr. Hist. VI. 6. cujus oratio ex Athenæo corrigenda est, l. XV. p. 682.

[e] *Ubi semper flores*] Reliqui flores, præterquam croci. Athen. loc. cit.

[f] *Prima nobilitas*] Diosc. I. 25. Transcripsit hæc Solinus c. 38. p. 68.

[g] *Aliqui Phlegræo*] Cave hic Plinium ex Diosc. corrigas, quod Turnebus tentavit, Adv. XVI. 16. p. 642.

[h] *Adulteratur*] Vide Galenum de Antidotis I. 14. p. 886.

[i] *Veluti fragile*] Cum inaruit. Sic Dioscoridi, ex optima edit. Ald. *κρόκος εὔθραυστος* laudatur: improbatur *ἰκμάζων*, *humidus*.

[j] *Cum sit mediocre*] Ita Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Th. et alii: non, ut editi hactenus, *cum sit medio candidum*. Quin etiam in Reg. 1. cod. *dileacon*. In Colb. 3. *dialeacon* legitur, forte pro *Deliacon*.

celerrime marcescit. Optimum ubicumque quod pinguissimum, et brevis capilli:[9] pessimum vero, quod situm redolet. Mucianus auctor est, in Lycia anno septimo aut octavo transferri[k] in locum subactum, atque ita degenerans renovari. Usus ejus in coronis nusquam.[l] Herba enim[m] est folio angusto pæne in capillamenti modum. Sed vino[n] mire congruit, præcipue dulci: tritum ad theatra replenda.[o] Floret[p] Vergiliarum occasu paucis diebus, folioque florem[q] expellit. Viret bruma.[r] Colligitur; siccatur[s] umbra, melius etiam hyberna. Carnosa[t] et illi[10] radix, vivaciorque, quam ceteris. Gaudet calcari[u] et atteri pede, quo melius[11] provenit. Ideo juxta semitas[v] ac

sit medio candidum Gronov. et al. vett. *quod sit medio candidum* Dalec.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et brevibus capillis* Gronov. et vulgg.—10 Cod. Dalec. *bruma. Collectum siccatur, &c. est illi;* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *bruma et colligitur. Siccatur, &c. et illi.*—11 'Ita Editio princeps, nec aliter cod. Reg. 1. licet habeat *pedoque.* In cod. Reg. 2. et edd. recentt. *pereundoque.*' Brotier. Cod. Dalec. etiam, *atteri pede,*

NOTÆ

[k] *Transferri*] Ita fit et in Gallia passim. Nullibi vegetius est, quam in Agennensi agro et Narbonensi provincia.

[l] *Usus ejus in coronis nusquam*] Nisi in conviviis ad arcendam ebrietatem, ut dicetur c. 81.

[m] *Herba enim*] Hæc totidem verbis Theophr. Hist. VI. 6.

[n] *Sed vino*] Hoc illud est fortassis quod idem paulo explanatius, c. 81. 'Qui crocum prius biberint, crapulam non sentiunt: ebrietati eo resistunt.' Vel potius, dilui croco trito commode vinum innuit, ad theatra replenda.

[o] *Ad theatra replenda*] Subintellige, congruit. Lucr. II. 416. 'Et cum scena croco Cilici perfusa recens est.' Spartianus in Hadriano p. 9. 'In honorem Trajani balsama et crocum per gradus Theatri fluere jussit.' Et aqua crocata, qua veteres uti pro rosacea soliti, et vinum crocatum, et crocus per se spargebatur, in theatris. Vide Martial. VIII. 33.

[p] *Floret*] Hæc a Theophr. Hist. VI. 6.

[q] *Folioque florem*] Cum folio florem emittit: Εὐθὺς δ' ἅμα τῷ φύλλῳ καὶ ἄνθος ὠθεῖ, δοκεῖ καὶ πρότερον. Theophr. Sic etiam Florentinus in Geopon. l. XI. c. 27.

[r] *Viret bruma*] Theophr. loc. cit.

[s] *Siccatur*] Diophanes in Geopon. XI. 27. Διοφανὴς δέ φησιν ὅτι τὸν κρόκον ἐν σκιᾷ χρὴ ψύχειν. Hunc ipsum Diophanem Plinius in hujus libri Indice laudat auctorem.

[t] *Carnosa*] Theophr. loco citato. 'Ρίζα δὲ πολλὴ, καὶ σαρκώδης, καὶ τὸ ὅλον εὔζωος.

[u] *Gaudet calcari*] Vide Notas et Emend. num. 5.

[v] *Ideo juxta semitas*] Theophr. loc. cit.

fontes lætissimum. Trojanis temporibus jam erat honos ei. Hos certe flores Homerus[w] tres laudat, loton, crocon, hyacinthum.

XVIII. (VII.) Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, et odore, et succo. Odorato[1] sapor raro ulli non amarus: e contrario[a] dulcia raro odorata. Itaque et vina[b] mustis odoratiora, et sylvestria[c] magis omnia sativis. Quorundam odor[d] suavior e longinquo, propius admotus hebetatur, ut violæ. Rosa recens[e] a longinquo olet, sicca propius. Omnis autem[f] verno tempore[2] acrior, et matutinis: quicquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Novella quoque[g] vetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa et crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: et omnia in calidis,[h] quam in frigidis. In Ægypto[i] tamen minime odorati flores, quia nebulosus et roscidus aër est a Nilo flumine.[j] Quorundam suavitati gravitas inest. Quædam, dum virent,[3] [k] non olent, propter

quo melius; Vet. Dalec. *atteri pede pereundoque melius;* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *atteri pereundoque melius.* ' Ms. *pedoque.* Legendum *atteri pede, quo.*' Laet.

CAP. XVIII. 1 *Odoratis* cod. Dalec.—2 Chiffl. *tepore.*—3 Ita codd. Har-

NOTÆ

[w] *Homerus*] Iliad. Ξ. 348. Λωτὸν θ' ἑρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον.

[a] *E contrario*] Ex Theophr. de Causis c. VI. 22. p. 377. Τῶν δὲ γλυκέων οὐδεὶς ὡς εἰπεῖν (εὔοσμος) ἢ ἐπὶ μικρόν. Ἐπεὶ καὶ τὰ μῆλα τὰ γλυκέα πάντων ἥκιστα εὔοσμα, καὶ ὅσῳ ἂν γλυκύτερα, ἧττον. Rationem ejusce rei ibi diligenter investigat.

[b] *Itaque et vina*] Theophr. loc. cit. p. 378.

[c] *Et sylvestria*] Theophr. de Causis VI. 24. p. 349. Διὰ τί δ' οἱ ἄγριοι καρποὶ τῶν ἡμέρων εὐοσμότεροι τῶν ὁμογενῶν, οἷον μῆλα τε, καὶ ἀχράδες, κ. τ. λ.

[d] *Quorundam odor*] Theophr. c. 23. p. 378.

[e] *Rosa recens*] Theophr. loco proxime cit.

[f] *Omnis autem*] Theophr. de Causis VI. 25. p. 382.

[g] *Novella quoque*] Theophr. loc. cit.

[h] *Et omnia in calidis*] Theophr. de Causis VI. 22. p. 377.

[i] *In Ægypto*] Theophr. de Causis VI. 27. p. 384. *In Ægypto flores, coronamentaque deterrima fere omnium generantur: quia cœlum caliginosum ac roscidum est.* Ἐν Αἰγύπτῳ γὰρ χείριστα τὰ ἄνθη, καὶ τὰ στεφανώμαθ' ὡς εἰπεῖν· ὅτι ὁ ἀὴρ ὁμιχλώδης καὶ δροσοβόλος.

[j] *A Nilo flumine*] In Reg. 1. *a multo flamine.* Reg. 2. *a multo flumine.* Nullus *a Nilo.*

humorem nimium: ut buceros, quod est fœnum Græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut violæ, rosæ, croco. Quæ vero ex acutis succo carent, eorum omnium[4] odor gravis, ut in lilio utriusque generis.[l] Abrotonum[m] et amaracus acres habent odores. Quorundam flos[n] tantum jucundus, reliquæ partes ignavæ, ut violæ, ac rosæ. Hortensiorum[5] [o] odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, et quæ in siccis nascantur. Quædam vetustate[p] odoratiora, ut cotonea: eademque decerpta,[q] quam in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent: alia non nisi detracto cortice: quædam vero non nisi usta: sicut thura myrrhæque.[6] Flores triti[7] [r] omnes amariores, quam intacti. Aliqua arida[s] diutius odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipsum[t] odoratiorem faciunt,



duini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *cum virent* edd. vett. et Gronov.—4 Vet. Dalec. *omnibus;* alii vett. ap. eundem, *omnino.*—5 Ita ex codd. Harduin. et recentt. *Hortensium* Gronov. et vulgg.—6 Vet. Dalec. *myrrhaque.*—7 Chiffl. *tritu.*

NOTÆ

[k] *Quædam, dum virent*] Theophr. de Causis VI. 22. p. 378. Συμβαίνει δὲ καὶ τῶν ποωδῶν ἔνια, χλωρὰ μὲν ὄντα μὴ ὄζειν διὰ τὴν ὑγρότητα· ξηρανθέντα δὲ, καθάπερ ἄλλα καὶ τὸ βούκερας.

[l] *Ut in lilio utriusque generis*] Albo, quod λείριον Græci, et rubente, quod κρίνον vocant, ut diximus cap. 11. Theophr. de Causis VI. 21. pag. 376. Ὅσα δὲ αὐτῶν μὴ εὔχυλα, καὶ ἐν ταῖς ὀσμαῖς ἐμφαίνει γέ τινα βαρύτητα, καθάπερ τὸ κρίνον, καὶ τὸ λείριον, καὶ παραπλήσια τούτοις.

[m] *Abrotonum*] Theophr. de Causis VI. 22. p. 378.

[n] *Quorundam flos*] Theophr. de Causis VI. 15. p. 369.

[o] *Hortensiorum*] Iisdem verbis Theophrast. de Causis VI. 22. p. 377.

[p] *Quædam vetustate*] Theophr. loc. cit.

[q] *Eademque decerpta*] Theophr. loc. cit. p. 378.

[r] *Flores triti*] Theophr. lib. de odoribus, p. 443. Τὰ δ' ἄνθη μαλακωδέστερα τριβόμενα.

[s] *Aliqua arida*] Theophr. de Causis VI. 23. p. 378. Ὁ δὲ μελίλωτος καὶ εἰς πλείω χρόνον εὔοσμος διαμένει, κ. τ. λ.

[t] *Quædam locum ipsum*] De iride herba qui hoc proderet, nemo veterum adhuc occurrit. De iride seu arcu cœlesti, Theophr. ad verbum, de Causis VI. 25. p. 382. Καὶ γὰρ τὸ περὶ τὴν ἶριν λεγόμενον, ὡς ὅπου ἂν κατέχῃ, ποιεῖ τὰ δένδρα καὶ τὸν τόπον εὐώδη, τοιοῦτόν ἐστι. Ποιεῖ γὰρ οὐ πάντως, ἀλλ' ἐὰν ὕλη τις ᾖν νεόκαυστος· οὐ δ' ἴσως καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ τρόπον τινὰ κατὰ συμβεβηκός· ἐφύει γὰρ ὅπου ἂν ἐφίστῃ. *Nam et quod de arcu cœlesti referunt, arbores et loca reddere odorata, ubicumque constiterit, tale est. Reddit enim non omnibus modis odorata: sed si qua materia recenter sit adusta: nec id forsitan per se agit, sed quodammodo per accidens:*

ut iris: quin et arborem totam, cujuscumque radices attingit. Hesperis[u] noctu magis olet, inde nomine invento. Animalium[v] nullum odoratum, nisi si de pantheris, quod dictum est,[w] credimus.

XIX. Illa quoque omittenda differentia est, odoramentorum multa nihil pertinere[1] ad coronamenta, ut irin, atque saliuncam, quanquam nobilissimi odoris utramque. Sed iris[a] radice tantum commendatur, unguentis et medicinæ nascens. Laudatissima[b] in Illyrico, et ibi quoque non in maritimis, sed in sylvestribus Drilonis, et Naronæ.[2] Proxima in Macedonia,[c] longissima hæc et candicans, et exilis. Tertium[3] locum habet Africana,[d] amplissima inter omnes, gustuque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: raphanitis[e] a similitudine: et quæ melior,[4] rhizoto-

CAP. XIX. 1 Cod. Dalec. *odoratorum m. n. attinere;* Chiffl. habet etiam *attinere.*—2 *Naronis* Vet. Dalec.—3 *Macedonia. Laudatissima hæc candicans. Ex illis tertium* cod. Dalec.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *similitudine, quæ et melior* Gronov. et al. vett. ''quæ melior rhizotomos,' XXI. 20.'

NOTÆ

impluit enim iis locis in quibus constiterit, &c. Hoc ipsum antea Plinius delibavit, XII. 53.

[u] *Hesperis*] Theophr. loco proxime allato: *Ὥσπερ καὶ ἔστιν ἐπὶ τῆς ἑσπερίδος καλουμένης· αὕτη γὰρ τῆς νυκτὸς ὄζει μᾶλλον ἢ καθ' ἡμέραν, κ. τ. λ.*

[v] *Animalium*] Ad verbum ex Theophrast. de Causis VI. 26. pag. 383. Arist. pantheras jucunde olere plane affirmat, Problem. XIII. 4. p. 748.

[w] *Quod dictum est*] Lib. VIII. cap. 23. Vide quæ diximus in Notis et Emend. ad eundem librum, num. 48.

[a] *Sed iris*] Ex qua unguentum irinum, de quo nos obiter XIII. 2. plura prolixe Diosc. I. 66.

[b] *Laudatissima*] Theophr. Hist. IX. 7. *Ἶρις δὲ ἀρίστη ἐν Ἰλλυρίοις· οὐκ ἐν τῇ πρὸς θάλατταν χώρᾳ· ἀλλ' ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ, κειμένῃ δὲ μᾶλλον πρὸς ἄρκτον. Iris optima, quæ apud Illyrios exit, non tamen prope maritima, sed mediterranea magis et deserta regione, &c.* Nicander in Theriac. p. 43. *Ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρονος ὄχθη.* Naronam coloniam Plinius maluit, quam proximum amnem, signare. Porro in officinis retinuit iris appellationem: rura nostra partim *Flambe,* partim *Glaieul* vocant, a similitudine florum cum gladiolo, lilioque, ut Lobelius animadvertit, in Adversar. pag. 31. Incolis Drilonis et Naronæ *Macinaci* appellari ait Anguillara de Simp. par. I. pag. 17. Vide Ruellium II. 1. pag. 282.

[c] *Proxima in Macedonia*] Theophr. de Causis VI. 28. p. 386.

[d] *Tertium . . . Africana*] Diosc. I. 1. et Galenus de Antid. I. 12.

[e] *Raphanitis*] A similitudine radicis cum raphano. Galenus *κατὰ τόπους,* cap. 1. *ἀστραγαλῖτιν* vocat.

mos subrufa.[f] Optima, quæ[g] sternutamenta[5] tactu movet.[h] Caulem habet cubitalem, erectum.[6] Floret diversi[i] coloris specie, sicut arcus cœlestis, unde et nomen. Non improbatur et Pisidica. Et fossuri[j] tribus ante mensibus mulsa aqua circumfusa, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumscripta[7] mucrone gladii orbe triplici: et cum legerint eam, protinus in cœlum attollunt. Natura est[k] fervens, tractataque pusulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut casti legant. Teredines non sicca modo, verum et in terra celerrime sentit. Optimum antea irinum Leucade et Elide ferebatur:[8] jampridem enim et seritur: nunc e Pamphylia: sed Cilicium maxime laudatur, atque e Septemtrionalibus.[9] [m]

XX. Saliunca[n] folio quidem subbrevi, et quod necti[1]

Dalec.—5 Ita Gronov. et al. vett. *sternumenta* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *tractatu movet* Vet. Dalec.—6 Vet. Dalec. *et rectum.*—7 *Effossuri . . . mulsam aquam circumfundunt hoc vel. plac. ter. blandientes circumscriptæ* Vet. Dalec.—8 Vet. Dalec. *afferebatur.*—9 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *laudatur. At Septemtrionalibus saliunca, &c.* Vet. Dalec. *laudatur atque Septemtrionale* Gronov. et vulgg.

Cap. xx. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Saliunca foliosa quidem est, sed brevis et quæ necti* Gronov. et vulgg. Mox, *ra-*

NOTÆ

[f] *Et quæ melior . . . subrufa*] Plinius infra c. 38. 'Iris rufa melior quam candida.' Quam sententiam Diosc. probat loc. cit. et Anguillara, qui non foris, sed intus rufam esse radicem, recte admonet, p. 18.

[g] *Optima, quæ*] Auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, pag. 992. 'Optima,' inquit, 'est iris Illyrica, et Macedonica: est enim spississima . . . et dum tunditur, sternutare facit.'

[h] *Tactu movet*] In Mss. Reg. 1. *tractu.* Reg. 2. *tractatu.* Ego *tritu* malim: tum ex auctore proxime appellato, tum Diosc. lib. I. ubi de iride, πταρμοὺς τε ἐν τῷ κόπτεσθαι κινοῦσα. Mox tamen ipse Plinius *tractatu* videtur agnoscere, dum ait, 'Tractata pustulas ambusti modo facit.'

[i] *Floret diversi*] Sic Dioscorides loc. cit.

[j] *Et fossuri*] Hæc quoque Theophr. ad verbum Hist. IX. 9. de sylvestri iride, quæ et ξυρὶς vocatur.

[k] *Natura est*] Theophr. de odoribus pag. 189. Θερμὴ δὲ καὶ στυπτικὴ ἡ ἶρις· Καθ' ὑπερβολὴν δὲ πικρὰ νέα οὖσα, καὶ τὸν χρῶτα τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν ἐφελκοῖ.

[l] *Optimum antea*] Vide quæ diximus XIII. 2.

[m] *Atque e Septemtrionalibus*] Hoc est, ex iride concinnatum, quæ in septemtrionalibus locis nata sit. Vide Notas et Emend. num. 6.

[n] *Saliunca*] Quæ saliunca sit hodierno die, haud facile est statuere

non possit, radici numerosæ cohæret, herba verius quam flos, densa veluti manu pressa, breviterque cespes sui generis. Pannonia hanc gignit et Norici, Alpiumque aprica: urbium, Eporedia:[2] tantæ suavitatis, ut metallum[o] esse cœperit. Vestibus interponi eam gratissimum.

XXI. Sic et apud Græcos[p] polion herbam, inclytam Musæi et Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superque[1] cetera ad famam etiam ac dignitates,[2] prorsusque miram, si modo (ut tradunt)[q] folia ejus mane candida, meridie purpurea, Sole occidente cœrulea aspiciuntur. Duo genera ejus:[r] campestre, majus: sylvestre, quod minus est. Quidam teuthrion vocant. Folia[3] canis hominis[s] similia, a radice protinus, nunquam palmo altiora.



dice numerosa Vet. Dalec.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Eporrhedia* Gronov. et vulgg.

CAP. XXI. 1 Cod. Dalec. *laudibus. Ad omnia utilem prædicant vim superque.*—2 Cod. Dalec. *etiam dignitatis.*—3 *Capitula* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.

NOTÆ

Neque Lavendula nostra est, neque nardus Celtica, ut recte Matthiolus animadvertit, in lib. I. Diosc. p. 34. et ea est quam Virgilius breviter indicavit in Eclogis, 'Puniceis humilis quantum saliunca rosetis.'

[o] *Metallum*] Ut in vectigali redituque publico esse cœperit, haud secus ac metalli fodina.

[p] *Sic et apud Græcos*] Ut Romanis, inquit, saliuncam, sic et apud Græcos polion vestibus interseri mos est, ad tineas necandas. Hæc iisdem verbis Theophr. Hist. IX. 21. Καὶ ὥς δή φασι, τὸ πόλιον, καθ' Ἡσίοδον καὶ Μουσαῖον, εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον εἶναι· διὸ καὶ ὀρύττουσιν αὐτὸ νύκτωρ, κ. τ. λ. Et Hist. I. 16. Πόλιον δὲ καὶ πρὸς τοὺς σῆτας τοὺς ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθόν. Est autem σὴς, ut Glossæ admonet, *tinia*, seu tinea vestes corrodens. Unde herba tiniaria appellata, teste Scribonio Largo, Compos. 83. 'Ad sanguinis eruptionem, sive ex arteriis, sive a pulmone, . . . prodest et herbæ quam πολιὸν vocant, nos, ut opinor, tiniariam, fasciculum,' &c.

[q] *Ut tradunt*] Famæ, opinionisque vulgi, vadem se præbere non audet: quod eruditi nonnulli eam dotem non polio, sed tripolio, assignarent: quos inter Dioscorides censendus, IV. 135.

[r] *Duo genera ejus*] Utrumque a Dodonæo pingitur pag. 282. Utriusque Dioscorides meminit III. 124. Πόλιον, τὸ μέν ἐστιν ὀρεινὸν, ὃ καὶ τεύθριον καλεῖται, κ. τ. λ.

[s] *Folia canis hominis*] Polium Salmasius non vidit, qui negat in Præfat. ad Plinium, p. 10. et 11. ea canescere: quoniam id Dioscorides sileat, affirmetque hoc tantum, capitula in summo esse, quadam corymbi specie, cæsariei canæ simili. Vel si Dodonæum legisset, Plinium erroris insimulando, suum non proderet.

XXII. (VIII.) Et de odoratis floribus satis dictum: in quibus unguento vicisse naturam gaudens[1] luxuria, vestibus quoque provocavit eos flores qui colore commendantur. Hos animadverto tres esse principales. Rubentem, in cocco,[a] qui a rosis migrante gratia, idem trahitur suspectu[2][b] et in purpuras Tyrias,[c] dibaphasque, ac Laconicas. Alium in amethysto, qui a viola,[d] et ipse[3] in purpureum, quemque ianthinum appellavimus.[e] Genera enim tractamus, in species multas sese spargentia. Tertius est,[f] qui proprie conchylii intelligitur, multis modis: unus in heliotropio, et in aliquo ex his plerumque[4] saturatior: alius in

CAP. XXII. 1 Cod. Dalec. *dictum, in quibus unguenta vicisse naturam gaudemus:* moxque alterum caput sic inchoat, *Luxuria vestibus, &c.*—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *principales: unum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu* Gronov. et vulgg. *nihil aspectu. Trahitur is in purpuras* Vet. Dalec. *et in purpura Tyria, dibaphaque ac Laconica* Bayfius.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *qui in viola: et ipse* Gronov. et vulgg. 'Vet. *viola. Trahitur et ipsa;* Bayf. *viola, et ipsum purpureum.* Ego vero lego, *qui ipse et in viola purpurea.*' Dalec. Mox, *quemque iacinthinum* Chiffl. —4 Vet. Dalec. *aliquando exilior, plerumque.*—5 Vet. *Serrana;* et sic Columel.

NOTÆ

[a] *Rubentem, in cocco*] Rubens, inquit, color in cocco micat, (est enim coccum rubens granum, ut dictum est IX. 65.) cujus coloris gratia omnis a rosa profecta, sive a rosæ similitudine: inde trahitur et in purpuras, dibaphasque, et Laconicas, in quibus idem colos deprehenditur suspectu, hoc est, cum in sublimi positæ spectantur. Vide Notas et Emend. n. 6.

[b] *Suspectu*] Usus iterum ea voce Plinius XXXVII. 40. 'Præcellens,' inquit, 'debet esse in suspectu, velut ex carbunculo refulgens, quidam in purpura leviter roseus nitor.' Vim vocis aperit egregie Seneca, in hoc ipso purpuræ argumento habitans, Quæst. Natur. I. 5. 'Sunt etiam quidam colores, qui ex intervallo vim suam ostendunt. Purpura Tyria, quo melior saturiorque est, eo oportet altius teneas, ut fulgorem suum ostendat,' &c.

[c] *Tyrias*] De his egimus IX. 60. 62. et 63.

[d] *Qui a viola*] Subintellige ex antecedentibus, qui a viola migrante gratia et ipse trahitur in purpureum colorem. Est enim quidam purpuræ fulgor, non ex toto igneus, sed qui in violam desinat, et vini colorem, ut ait Plinius XXXVII. 40. Hujus coloris veste qui indutus sit, 'amethystinatus' Martiali dicitur II. 57.

[e] *Quemque ianthinum appellavimus*] Ubi vestis ianthinæ facta mentio est, cap. 14. Utriusque coloris nomen in Notis quæ falso Tironi ascribuntur, apud Gruterum pag. 159. 'Amitextinum. Iantinum.' Lege, *Amethystinum. Ianthinum.*

[f] *Tertius est*] Locum hunc jam superius explicuimus, IX. 53.

malva,[g] ad purpuram inclinans: alius in viola serotina,[5] conchyliorum vegetissimus.[6] Paria nunc componuntur, et natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis[7] [h] totum fœminis concessum: et fortassis ideo non numerari[8] inter principales, hoc est, communes maribus ac fœminis, quoniam societas principatum dedit.[a]

XXIII. Amarantho[i] non dubie vincimur. Est autem spica purpurea verius, quam flos aliquis, et ipse sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi et lætius renasci. Provenit Augusto mense: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asservatur. Mireque,[1] postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua revivescit,[2] et hybernas coronas facit. Summa ejus natura[j] in nomine est, appellato, quoniam non marcescat.

[a] *Quoniam qui colores societatem habent, ut communes maribus fœminisque sint, ii principatum obtinent.*

—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vegetissima* Gronov. et vulgg. *vegetissime* alii ap. Dalec. Mox, Vet. Dalec. *natura atque luxuria depugnante.*—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *flameis,* e Verrio. —8 Vet. Dalec. *numeratum.*

Cap. XXIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

[g] *Alius in malva*] Græcis malva μολόχη est, ut omnes probe norunt. Hinc ii qui colorem tingebant ad purpuram inclinantem, qualis in malvæ flore spectatur, *molochinarii* a Plauto nuncupati, in Aulul. III. 5. 40. Qui violaceum, violarii: et auctore Festo, 'Flamearii, infectores flamei coloris,' de quo mox dicemus.

[h] *In nuptialibus flammeis*] Sive *flammeolis.* Petronius in Satyr. pag. 70. 'Consurrexi ad officium nuptiale. Jam Psyche puellæ caput involverat flammeolo.' Amiculum fuit, quo amiciebatur nubens, inquit Festus, verbo 'Flameo,' boni ominis causa: quod eo Flaminica, hoc est, Flaminis Dialis uxor, cui divortium facere nefas erat, assidue utebatur: atque hinc nomen traxit, non a flammæ colore: nam erat luteum. Lucanus II. 361. 'Lutea demissos velarunt flammea vultus.' Flammeum vocat Sulpitius Severus Hist. Sacræ lib. II. de Nerone. Nonius Marcellus XIV. 41. 'Flammeus, vestis vel tegmen, quo capita matronæ tegunt.' Flammea Juvenali Sat. VI. 224. ubi vetus Schol. 'Genus amicti, quo se cooperiunt mulieres die nuptiarum.' Vide alia multa de flammeo, apud Brissonium de Ritu Nupt. p. 178. et 179.

[i] *Amarantho*] Amaranthus spicatus vocatur in Eystetensi horto, qualem in Regio vidimus: *Amarante, ou Passevelours: amarante à creste de coq, ou crestée.* Italis, *Fior di velluto.*

XXIV. In nomine et cyani colos:[k] item holochrysi.[1][l] Omnes autem hi flores[2] non fuere in usu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi a morte ejus auctores siluere de illis: quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamen repertos quis dubitet: non aliter Italia usurpante nomina illorum?

XXV. At Hercules petilio[m] ipsa nomen imposuit,[b][1] autumnali, circaque vepres nascenti, et tantum colore commendato, qui est rosæ sylvestris. Folia parva, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, et non nisi retorto[2] folia nasci, parvo calyce, ac versicolori, luteum semen includente.

Luteus et bellio[3][n] pastillicantibus[o] quinquagenis quinis barbulis[4] coronatur. Pratenses hi flores, ac sine usu plerique, et ideo sine nominibus. Quin et his ipsis alia alii vocabula imponunt.

XXVI. Chrysocome,[p] sive chrysitis, non habet Latinam

[b] *Italia nomen petilio flori dedit.*

recentt. *Mirumque* Gronov. et vulgg.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *reviviscit* Gronov. et vulgg.

Cap. XXIV. 1 *Eliechrysi* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque al. vett. et Gronov. *Omnes autem flores* Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

Cap. XXV. 1 Chiffl. *petillio ipsa nomen posuit.* Cod. ap. Laet etiam *petillio.*—2 Chiffl. *et nodis intorto.*—3 Vet. Dalec. *et bellis.*—4 Idem Vet. *quinquagenis quinis foliolis.*

NOTÆ

[j] *Summa ejus natura*] Ita Mss. recte: non, ut vult Salmasius in Solin. p. 966. *Summa ejus naturæ.* Ἀμάραντον porro dici affirmat, ἀπὸ τοῦ μὴ μαραίνεσθαι, et vere id quidem.

[k] *Et cyani colos*] Cyanus vulgaris, in Horto Regio, qualis a Lobelio pingitur, in Observ. p. 226. Nostris, *Bluet, ou Aubifoin.*

[l] *Holochrysi*] Ita Mss. omnes, tum hoc loco, tum in Indice, tum denique libri hujus c. 85. Inter ignotas herbas censenda.

[m] *Petilio*] Mss. Reg. Colb. Th. *petellio.* At in Indice, *petilium,* in recto casu. Genus esse rosæ sylvestris videtur, cui a Petilia forte nomen inditum, magnæ Græciæ oppido.

[n] *Luteus et bellio*] Lutei coloris, inquit, et bellio est. Ipsa Bellis lutea est, quam Chrysanthemum segetum Lobelius vocat, in Observat. p. 298. et in Advers. p. 237. Eadem poëtarum caltha, *le Souci.*

[o] *Pastillicantibus*] Pastilli rotundam figuram repræsentantibus.

[p] *Chrysocome*] Χρυσοκόμη Diosc. IV. 55. Et in Nothis, p. 465. Χρυσοκόμη,

appellationem. Palmi altitudine[q] est,[1] comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austero dulci, in petrosis opacisque nascens.

XXVII. (IX.) Et fere peractis colorum quoque celeberrimis, transeat ratio[1] ad eas coronas, quæ varietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas: (namque et iis[2] decerpitur luteus:) item rhododendron: item zizipha, quæ et[3] Cappadocia vocantur: his odoratus, similis olearum floribus. In vepribus nascitur cyclaminum, de quo plura alias.[r] Flos ejus colossinus[s] in coronas admittitur.

XXVIII. Folia in coronamentis smilacis et hederæ, corymbique[1] earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus.[t] Sunt et alia genera nominibus Græcis indicanda, quia nostris majore ex parte hujus nomenclaturæ[2] defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consectanda,[3] quoniam de natura sermo, non de Italia est.

XXIX. Ergo in coronamenta folio venere melothron,[a] spi-



CAP. XXVI. 1 Verbum *est* deest in cod. Dalec. Mox, *aureis corymbis* Vet. Dalec.

CAP. XXVII. 1 Alii ap. Dalec. *oratio.*—2 Vet. Dalec. *ex iis.*—3 Conjunctio *et* deest in Vet. Dalec.

CAP. XXVIII. 1 Vet. Dalec. *smilacis et ederæ in coronamenta se dedere, coronæque.*—2 Cod. Dalec. *his nomen dare.*—3 Cod. Dalec. *consectata.*

NOTÆ

οἱ δὲ χρυσῖτις, οἱ δὲ χρυσάνθεμον, κ. τ. λ. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 242. *Χρυσοκόμη, καλεῖται δὲ καὶ χρυσίτης, ... 'Ρωμαῖοι, Ἴόβις βάρβα.* Nec vidisse se, nec nosse quæ sit, scribit Anguillara par. 14. pag. 264. Forte Stœchas citrina Dodonæi, p. 267.

[q] *Palmi altitudine*] Diosc. loc. cit. *Χρυσοκόμη θαμνίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ, κ. τ. λ.*

[r] *De quo plura alias*] Lib. XXV. c. 67. 68. et 69.

[s] *Flos ejus colossinus*] Purpureus, a Colossis urbe Troadis, ubi simile pigmentum paratur. Vide Strabon. lib. XII. p. 578. Etsi id Scaliger negat, Exercit. 325. in Card. p. 1044. Plinius XXV. 67. de cyclamino: 'Caule exiguo, inani, floribus purpureis,' &c.

[t] *Abunde diximus*] Lib. XVI. 62. et 63.

[a] *Melothron*] Ex his hæc recenset Theophrastus Hist. VI. 1. *μήλωθρον, σπειραία, κνέωρον, ὀρίγανον, κόνυζα, μελισσόφυλλον, καὶ ἕτερα τοιαῦτα.* Melothron, vitem albam esse arbitramur, de qua XXIII. 16. Origanon illud est,

ræa, origanon,[1] cneoron, quod casiam[b] Hyginus vocat: et quod cunilaginem,[c] quæ conyza: melissophyllon quod apiastrum:[d] meliloton,[e] quod sertulam Campanam vocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica[f] et Cretica:[2] ubicumque vero asperis et sylvestribus nata. Coronas ex ea[3][g] antiquitus factitatas, indicio est nomen sertulæ, quod occupavit. Odor[4] ejus[h] croco vicinus est, et flos, ipsa cana. Placet maxime foliis brevissimis atque pinguissimis.

XXX. Folio coronat et trifolium.[1] Tria ejus genera. Mi-

CAP. XXIX. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *spireon, trigonon* Gronov. et vulgg. *spira, trigonon* codd. Dalec. *origanum* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr. *spira thryganum* Chiffl. *melophron, smerea, origanum, cneorum, quod, &c.* Salmas. Mox, Vet. Dalec. *et conyza, quam cunilaginem, mel quod ap. melilotos, quam.*—2 *Chalcedonica et e Cyzico* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ex hac* Gronov. et vulgg.—4 *Color* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.

CAP. XXX. 1 *Folia coronant et trifolii* cod. Dalec.—2 Dalec. *quo non utuntur.*

NOTÆ

de quo XX. 69. Spiræa, si Dalecampio credimus, et Rob. Constantino in Lexico, verbo Σπειραία, ea est, quam pro viburno Matthiolus, rei herbariæ alioqui peritissimus, accepit: vulgo, *Blanche-putain.* Alia est Spiræa Clusii Hist. Rarior. Plant. lib. I. p. 84. quam ipse viciniorem Theophrasteæ, seu Plinianæ, putat: et nos in horto Regio vidimus.

[b] *Quod casiam*] Non aromaticam quidem illam, de qua XII. 43. sed alteram, de qua mox, cui id nomen inditum ab Hygino, quod juxta casas agricolarum nascitur.

[c] *Quod cunilaginem*] De qua XX. 63.

[d] *Quod apiastrum*] Non ab apio illud quidem, sed ab apibus dictum, quibus id pabulum suave est. Vide quæ de eo diximus XX. 45.

[e] *Meliloton*] Diosc. III. 48. Μελίλωτος, κράτιστος ὁ Ἀττικὸς, καὶ ὁ ἐν Κυζίκῳ, καὶ ὁ ἐν Καλχηδόνι γεννώμενος, κροκίζων καὶ εὐώδης· φύεται καὶ ἐν Καμπανίᾳ. Græco nomine Gallis, ipsisque adeo officinis, notior, quam Latino: *Melilot.* Lobelii Melilotus Germanica est, in Observat. p. 501.

[f] *Mox Chalcidica*] Forte *Chalcedonica,* ex Diosc.

[g] *Coronas ex ea*] Melilotinæ coronæ, apud Athenæum perquam odoratæ, lib. XIV. p. 678. Unde nunc etiam in Campania Romana, retinet nomen, *Coronello.* Anguillara par. 12. p. 205. Reperitur frequens in Marsis.

[h] *Odor ejus*] Auctor libri de Simp. Medic. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, p. 1001. 'Sertula herba est humilis, odore suavi, exalbida, flosculum habens subrufum,' &c. Et Diosc. loc. cit. ex quibusdam libris, ὀσμῇ κροκίζων dixit.

nyanthes[i] vocant Græci, alii asphaltion,[j] majore folio, quo utuntur[2] coronarii. Alterum acuto,[k] oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutissimum. Inter hæc[3] nervosi[l] cauliculi quibusdam, ut marathro, hippomarathro, myophono.[m] Utuntur e ferulis[n] et corymbis, et hederæ flore[4][o] purpureo. Est et in alio[p] genere earum sylvestribus rosis similis. Et in iis quoque colos tantum delectat, odor autem abest.

(X.) Et cneori[q] duo genera, nigri atque candidi. Hoc

—3 *Præter hæc* Vet. Dalec.—4 Vet. Dalec. *et ferulis, et ederæ corymbis et flore.*

NOTÆ

[i] *Minyanthes*] Scholiastes Nicandri, in Theriac. p. 25. Τὸ τρίσφυλλον Διονύσιος μὲν ἐν τοῖς Ῥιζοτομικοῖς, μινυανθὲς καλεῖ. Tria genera complectitur Diosc. his verbis, III. 123. Τρίφυλλον, οἱ δὲ ὀξύφυλλον, οἱ δὲ μινυανθὲς, οἱ δὲ ἀσφάλτιον, οἱ δὲ κνίκιον καλοῦσι. Vulgo *Trefle.* Oxytriphyllon officinæ *Alleluia* et Trifolium vocant.

[j] *Alii asphaltion*] Quoniam, ut Nicander cecinit, in Theriac. p. 36. Οἷόν τ' ἀσφάλτου ἀπερεύγεται, *asphalto fragrat gravis,* inquit interpres Gorræus. Colum. VI. 17. p. 227. 'Simonianum trifolium, quod invenitur confragosis locis, efficacissimum traditur, (ad ictus serpentis videlicet, et noxiorum animalium,) odoris gravis, neque absimilis bitumini, et idcirco Græci eam ἀσφάλτιον appellant: nostri autem propter figuram vocant acutum trifolium: nam longis et hirsutis foliis viret, caulemque robustiorem facit, quam pratense.' Simonianum dicitur, fortassis a Simo medico, quem in Indice hujus libri Plinius laudat auctorem.

[k] *Alterum acuto*] Scribonius Largus Compos. 163. 'Trifolium acutum, quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant. Nascitur et hoc Siciliæ plurimum: nam in Italiæ regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu .... plurimum super circumdatos montes. Est autem foliis, et specie, et numero, similis communi trifolio: nisi quod hujus pleniora sunt, et quasi lanuginem quandam super se habent, et in extrema parte velut aculeum eminentem. Sed hujus frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior, conspicitur, et odorem gravem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium invenitur.'

[l] *Inter hæc nervosi*] Theophr. Hist. VI. 1.

[m] *Myophono*] Quod et μυοκτόνον vocant, sive aconitum, de quo XXVII. 2. Theophr. loc. cit. μυοφόνον.

[n] *Utuntur e ferulis*] Utuntur, inquit, ad coronamenta et corymbis sive umbellis ferularum. 'Αεροβατεῖ Scaliger Epist. I. 17. an Vertunianum, cum, libris invitis omnibus, *sphærulis* hoc loco reponit.

[o] *Et hederæ flore*] De quo dictum est XVI. 62.

[p] *Est et in alio*] Vide quæ diximus l. XVI. c. proxime appellata.

[q] *Et cneori*] Sive casiæ, ut dictum est. Theophr. Hist. VI. 2. Δύο δὲ εἴδη καὶ τοῦ κνεώρου· ὁ μὲν γὰρ λευκὸς, ὁ δὲ μέλας, ... ἔστι δὲ ὀσμώδης· ὁ δὲ μέλας ἄοσμος .... καὶ τοὺς ἀκρέμονας πολλοὺς

et odoratum: ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnum.[5] Totidem et origani[r] in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. Id, cui odor[6s] est, Creticum vocatur.

XXXI. Totidem et thymi:[a] candidum, ac nigricans. Floret autem[b] circa solstitia, cum et apes decerpunt, et augurium mellis est. Proventum enim sperant apiarii large florescente eo. Læditur[c] imbribus, amittitque florem. Semen thymi[d] non potest deprehendi, cum origani perquam minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur,[1] satoque eo nascitur. Quid non tentavere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum[e] est ex Attica thymum, et vix flore (uti docemus)[2] satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durante Attico thymo, nisi in afflatu[f] maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia.[g] Tunc oleam

—5 Vet. Dalec. *autumni.*—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *candor*, e Theophr.
CAP. XXXI. 1 Vet. Dalec. *integitur.*—2 Vet. Dalec. *diximus*; al. vett. ap

NOTÆ

.... *βλαστάνει δὲ καὶ ἀνθεῖ μετ' ἰσημερίαν μεσοπωρινήν.* De hac casia Virgilius Georg. IV. 304. 'Thymum, casiasque recentes.' Non est autem ea Lavendula, *la Lavende*, ut Dalecampio visum, post Anguillaram par. I. p. 32. reclamante merito Dodonæo, p. 273. et Matthiolo p. 45. et 56. Nigrum vero cneorum forte thymelæa est, ut Dodonæus suspicatur, p. 360. et post eum Salmasius p. 405.

[r] *Totidem et origani*] Subintellige genera, ut cneori, nigri atque candidi: hujus quidem fructuosi, illius infœcundi. Theophr. loc. cit. Καὶ τῆς ὀριγάνου δὲ ἡ μέλαινα ἄκαρπος· ἡ δὲ λευκὴ κάρπιμος.

[s] *Id, cui odor*] Plinius XX. 69. de origano: 'Optimum autem Creticum, nam et jucunde olet.'

[a] *Totidem et thymi*] Hæc iisdem verbis Theophr. loco citato.

[b] *Floret autem*] Ad verbum hæc iterum ex Theophr. loc. cit.

[c] *Læditur*] Theophr. loc. cit.

[d] *Semen thymi*] Theophr. loc. cit. Et de Causis I. 5. p. 203. Κατὰ μὲν ὄψιν οὐ φανερὰ, κατὰ δὲ τὴν δύναμιν φανερά· σπειρομένων γὰρ τῶν ἀνθῶν γεννᾶται, κ. τ. λ.

[e] *Ergo translatum*] Theophr. loco citato.

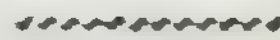
[f] *Nisi in afflatu*] Nisi quo flatus e mari possit pertingere: Οὐ γάρ φασι δύνασθαι φύεσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅπου μὴ ἀναπνοὴ διικνεῖται ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Theophr.

[g] *In Arcadia*] Theophrastum carpit ita de thymo et olea sentientem, loc. cit.

non putabant gigni, nisi intra CCC.[h] stadia a mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in provincia Narbonensi refertos scimus: hoc pæne solo reditu, e longinquis regionibus pecudum millibus convenientibus, ut thymo vescantur.

XXXII. Et conyzæ[i] duo genera in coronamentis, mas ac fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ, et constrictius, angustiusque: imbricatum[j] maris, et ramosius. Flos quoque[1] magis splendet ejus, serotinus utrique post Arcturum. Mas odore gravior, fœmina acutior:[2 k] et ideo contra bestiarum morsus aptior. Folia fœminæ[l] mellis odorem[3] habent. Masculæ radix a quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus.[m]

XXXIII. Et tantum folio coronant.[n] Jovis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, sisymbrium, serpyllum, omnia surculosa,[o] rosæ[1] modo. Colore tantum[p]



eund. *docemur*; al. vett. *dicemus*.

CAP. XXXII. 1 Cod. Dalec. *imbricatus mar. et ramosior. Flos ejus quoque.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *acrior* Gronov. et vulgg.—3 Alii ap. Dalec. *meliorem odorem*; margo edd. Dalec. et Gronov. *suaviorem odorem*, e Diosc.

NOTÆ

[h] *Nisi intra CCC.*] Vide quæ diximus XV. 1.

[i] *Et conyzæ*] Et hæc quoque Theophrastea sunt, ex Hist. VI. 2. De utroque genere jam diximus, XX. 63. et 64.

[j] *Imbricatum*] Imbricis modo curvum et obtortum. Imbrex tegula curva est, per quam imber defluit.

[k] *Fœmina acutior*] Theophr. Δριμυτέρα δὲ θηλείας. Hesychius: Δριμὺς, ὀξύς. Ita porro Mss. non, ut editi prius, *acrior*. Aliud enim odor acris est, aliud acutus.

[l] *Folia fœminæ*] Scilicet, dum teruntur, ut dictum est XX. 64.

[m] *De qua diximus*] Lib. XX. cap. 64.

[n] *Et tantum folio coronant*] Nempe conyzæ duo genera proxime memorata: nam quæ subsequuntur, etiam flore coronant, rosæ modo. Theophr. Hist. VI. 1. Ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστι, ῥοδωνιὰ, ἰωνιὰ, Διὸς ἄνθος, ἀμάρακος, ἡμεροκαλές· ἔτι δὲ ἕρπυλλος· σισύμβριον, ἑλένιον, ἀβρότονον· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ξυλώδη, καὶ μικρόφυλλα. Ut de ceteris sileam, Catullus certe, Carm. LXII. 'Cinge tempora floribus Suaveolentis amaraci.'

[o] *Surculosa*] Ξυλώδη, *lignosa*. Theophr. loc. cit. et cap. 6.

[p] *Colore tantum*] Theophr. Hist. VI. 6. Ἄνοσμα, ὥσπερ Διὸς ἄνθος, φλόξ. Jovis florem, inquit Ruellius lib. II. pag. 448. rura nostra *cocolurdas*, Co-

placet Jovis flos, odor abest: sicut et illi, qui Græce phlox vocatur. Et ramis autem et folio odorata sunt, excepto serpyllo.[2] [q] Helenium e lacrymis [r] Helenæ dicitur natum, et ideo in Helene[3] insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo.

XXXIV. Abrotonum [a] odore jucunde gravi floret: est autem flos[1] aurei [b] coloris. Vacuum sponte [c] provenit. Cacumine suo se propagat. Seritur autem semine [d] melius, quam radice aut surculo: semine quoque [2] non sine negotio: plantaria transferuntur. Sic et Adonium.[e] Utrumque

CAP. XXXIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *thymi vel rutæ.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *helenium, sisymbrium, serpyllum,* e Theophr.—3 *Helenæ* Chiffl. *Helena* Gronov.

CAP. XXXIV. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *gravi floret*

NOTÆ

queloурdes nominant. Φλόγα, sive φλόγιον, seu *flammeam,* nos violæ inodoræ genus esse remur, quam vulgus Gallicum Penseam, *Pensée,* vocat, suffragante nobis Ruellio pag. 449. et Dodonæo pag. 358. a quo viola tricolor assurgens appellatur.

[q] *Excepto serpyllo*] Serpyllum tamen Theophrastus, ut cetera, et ramis et folio esse odoratum scribit Hist. VI. 6. Τῶν δὲ καὶ οἱ κλῶνες, καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὅλως ἡ πᾶσα φύσις εὔοσμος· οἷον ἑρπύλλου, ἑλενίου, σισυμβρίου.

[r] *Helenium e lacrymis*] Fabulam apud Nicandrum in Theriacis vide, et apud Phavorinum. Ælianum quoque, si lubet, adi, Hist. Anim. IX. 21. Helenium istud Ægyptium est, orbi huic nostro incognitum, de quo eadem fere Diosc. I. 28. ex Crateva recitat. In Etymologico Phavorini: Ἑλένειον, βοτάνη ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινομένη. Εἴρηται ὅτι ἐκ τῶν δακρύων τῆς Ἑλένης ἀνεφύη· ὅτε ἐπὶ Κανώβῳ τῷ κυβερνήτῃ Μενέλαος ἐδάκρυσεν ὑπὸ αἱμοῤῥοΐδων ἀποθανόντι. Hoc et nectarion appellavere, ob suavitatem succi, quam dotem Plinius animadvertit inferius cap. 91. Hinc nectarites vinum, de quo XIV. 19.

[a] *Abrotonum*] Ἀβρότονον. Galli nunc vocant, Latinos imitati, *Aurone:* aliqui vestiarium custodem, *Garderobe,* quod armariis sparsum vestes a tineis vindicet. A Lobelio pingitur mas et fœmina, duo enim sunt ejus genera, in Observ. pag. 443. Diosc. III. 29. Ἀβρότονον . . . . . πλῆρες ἄνθους . . . . . θερείας γεννώμενον, εὐῶδες μετὰ ποσοῦ βάρους, πικρὸν τῇ γεύσει.

[b] *Flos aurei*] Ita Diosc. loc. cit.

[c] *Vacuum sponte*] Hoc est, ut quidem interpretor, semine vacuum, vel sine semine sponte provenit. Causa subjungitur, quoniam cacumine suo se propagat, dum vertex suo pondere delapsus terra excipitur, et radices agit. Libris omnibus adversantur, qui vel *vacuis sponte,* vel, ut Pellicerio placuit in Notis Mss. *vasculis depositum* legunt.

[d] *Seritur autem semine*] Vide Notas et Emend. num. 8.

[e] *Sic et Adonium*] In Indice pari-

æstate. Alsiosa[f] enim admodum sunt: et Sole tamen nimio læduntur. Sed ubi convaluere, rutæ vice[g] fruticant.[3] Abrotono simile odore leucanthemum[h] est, flore albo foliosum.[4]

XXXV. (XI.) Amaracum[i] Diocles medicus et Sicula gens appellavere, quod Ægyptus et Syria sampsuchum. Seritur utroque[j] genere, et semine et ramo, vivacius[1] supradictis,[2][k] et odore melius. Copiosum amaraco æque, quam abrotono, semen. Sed abrotono radix una et alte descendens: ceteris in summa terra[3] leviter hærens. Reliquorum satio autumno fere incipiente, necnon et vere quibusdam locis, quæ umbra[4] gaudent, et aqua, ac fimo.

æstate. Flos edd. vett. et Gronov.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *viviradice ac surculo melius, quam semine: et semine quoque, &c.* e Theophr.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ritu vitis* Gronov. et vulgg. *transferuntur in Adonidis hortos æstate. Alsiosum enim adm. est: et so. ta. ni. læditur. Sed ubi convaluit, rutæ vice fruticat* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.—4 Vet. Dalec. *folioso.*

Cap. xxxv. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *feracius*, e Theophr.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *prædictis* Gronov. et vulgg.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *summo terræ* Gronov. et vulgg.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr. *locis omnia umbra, &c.*

NOTÆ

ter, *De Abrotono: Adonium.* Quid Adonium sit Plinio, satis ex Theophrasti verbis potest colligi, id esse abrotoni genus, quod in turbinibus cadorum, aut testa, viviradice comprehendit, in quem modum Adonidis hortulos pangebant. Sic enim Græcus auctor, Hist. vi. 7. de abrotono: *Προμοσχευόμενον ἐν ὀστράκοις, ὥσπερ οἱ Ἀδώνιδος κῆποι· τοῦ θέρους δὲ σπείρεται, κ. τ. λ.* Hic tragice, pro suo more, infeliciter tamen, in Plinium Salmasius invehitur, in Præfat. pag. 100. et 101. errorisque insimulat, quem ut Plinio objiceret, a Dalecampio, quem tamen non laudat, est mutuatus.

[f] *Alsiosa*] Facile læduntur a frigore. Theophr. loc. cit. de abrotono: *Τοῦ θέρους δὲ σπείρεται· δύσριγον γὰρ σφόδρα, καὶ ὅλως ἐπίκηρον, ὅπου καὶ ὁ ἥλιος σφόδρα λάμπει.*

[g] *Rutæ vice*] Vide Notas et Emend. num. 9.

[h] *Leucanthemum*] Differt ab ea quæ anthemis appellatur, et leucanthemon, xxii. 26. De ea nobis nihil compertum.

[i] *Amaracum*] Diosc. iii. 47. *Σάμψυχον . . . . . καλεῖται δὲ ὑπὸ Κυζικηνῶν, καὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ, ἀμάρακον.* Majorana nostra, *la Marjolaine*, vulgus officinarum existimat esse veterum sampsuchum, amaracumve: sed falso errore: *σάμψυχον* enim, ut cetera argumenta sileam, per terram repit, *πόα ἕρπουσα ἐπὶ τῆς γῆς*, teste Diosc. Majorana in altum assurgit.

[j] *Seritur utroque*] Theophr. Hist. vi. 7. *Ὁ δὲ ἀμάρακος ἀμφοτέρως φύε-*

XXXVI. Nyctegreton[1][l] inter pauca miratus est Democritus: coloris hysgini,[m] folio spinæ,[2] nec a terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia, narrat. Erui post æquinoctium vernum radicitus, siccarique ad Lunam triginta diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herba ad vota suscipienda. Eandem vocari chenomychon,[3][n] quoniam anseres a primo conspectu ejus expavescant: ab aliis nyctalopa,[4][o] quoniam e longinquo noctibus fulgeat.

XXXVII. Melilotos[p] ubique nascitur: laudatissima tamen in Attica: ubicumque vero recens nec candicans, et croco quam simillima: quanquam in Italia odoratior candida.[1]

XXXVIII. Florum prima[a] ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus[b] vero locis etiam hyeme emicat. Postea quæ ion appellatur, et purpurea.[1] Proxime flammea,[c] quæ et

Cap. XXXVI. 1 'Ita cod. Reg. 2. Nyctegreton est lunaria, *la lunaire*, de qua multæ semper traditæ sunt fabulæ.' *Brotier. Nyctegretum* edd. ante Brotier.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *colores ignei, foliis spiræ* Gronov. et vulgg.—3 Vet. Dalec. *chenomyon;* Chiffl. *cherambycen.*—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *nyctilampada* Vet. Dalec. *nycti lampada* Vet. ap. Laet. *nyctilopa* Gronov. et vulgg.

Cap. XXXVII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *odoratior et candida* Gronov. et vulgg.

Cap. XXXVIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quæ appellatur purpurea*

NOTÆ

ται, καὶ ἀπὸ περισπάδος, καὶ ἀπὸ σπέρματος.

[k] *Vivacius supradictis*] Abrotono et adonio.

[l] *Nyctegreton*] Νυκτήγρετον, quasi nocturnas agens excubias. Sunt qui hanc esse censeant, quam Chimistæ Lunariam nominant, noctibus cum Luna lucentem: inde nomen, inquit Ruellius lib. II. pag. 457.

[m] *Coloris hysgini*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non *ignei.*

[n] *Chenomychon*] Χηνόμυχον, quod *anseres*, *χῆνες*, ea visa in recessus locaque abdita, *εἰς τοὺς μυχοὺς*, fugiunt.

[o] *Nyctalopa*] Ita Mss. Reg. Colb. Th. tum hoc loco, tum in Indice, non, ut olim, *nyctilopa.* *Νυκτάλωπας* similiter quos Græci vocent, dicemus XXVIII. 47.

[p] *Melilotos*] Hæc verbis iisdem interpres Oribasii lib. XI. fol. 205. post Dioscor. III. 48.

[a] *Florum prima*] Transcripta hæc ad verbum e Theophr. Hist. VI. 7. Transcripsit et Athenæus lib. XV. pag. 680.

[b] *Tepidioribus*] Theophr. loc. cit.

[c] *Proxime flammea*] Flos ille nimirum, quem et *φλόγα* et *φλόγιον* appellari diximus cap. 33. Theophr. *Ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρότερόν τι ὕστερον, τὸ φλό-*

phlox [2] vocatur, sylvestris duntaxat. Cyclaminum [3] [d] bis anno, vere et autumno: æstates hyemesque fugit. Seriores [4] supra dictis aliquando narcissus et lilium [5] [e] trans maria: in Italia quidem, ut diximus,[f] post rosam. Nam in Græcia tardius [6] etiamnum anemone. Est autem hæc [g] sylvestrium bulborum flos, aliaque quam quæ dicetur in medicinis.[7] [h] Sequitur œnanthe,[i] melianthum: [8] [j] ex sylvestribus heliochrysos. Deinde alterum genus anemones,[k] quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hya-

Gronov.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *phloginon*, e Theophr.—3 Ita codd. Pintiani, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Codiaminon* edd. vett. et Gronov. '*Bulbi codion* Th. vulgo *Porrion*. Chiffl. *Cliclaminum.*' Dalec.—4 *Serior* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *leirium*, e Theophr.—6 *In Græcia vero tardius* cod. Dalec.—7 Chiffl. *medicis.*—8 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ita quoque in Indice, lib. I. *melanion* Gronov. et al. ante Harduin. Mox, Vet. Da-

NOTÆ

γιον καλούμενον τὸ ἄγριον. Jovis flamma eadem appellatur XXVII. 27. Hic Plinium immerito Salmasius carpit, in Solin. pag. 1361.

[d] *Cyclaminum*] Ita Mss. veteres, ipso Pintiano teste. In Reg. 1. et Colb. 1. *Cocliaminum.* In Reg. 2. *Clyclaminum.* In Thuanæo, *Clilaclaminum.* In editis, insulse, *Codiaminum.* Hoc vero Plinius, ut alia plurima, iis interserit, quæ mutuatur a Theophrasto.

[e] *Seriores .... lilium*] Album scilicet, quod λείριον appellavimus, cap. 11. Theophr. Hist. VI. 7. *Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, καὶ τὸ λείριον, καὶ τοῦ βολβοῦ κώδιον.*

[f] *Ut diximus*] Cap. 11. ubi lilium medio rosarum proventu incipere dicitur.

[g] *Est autem hæc*] Theophrasti oratio ex Athenæo refingenda est, a quo ea transcripta accuratius est, quam in libris nunc editis legitur: *Καὶ λείριον*, inquit lib. XV. pag. 680. *καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἀνεμώνης γένος τὸ καλούμενον ὄρειον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. Postea lilium, et ex tribus anemones generibus genus illud, quod montanum vocant, et bulbi codion.* Sic legisse hunc locum, sic accepisse Plinium liquet: sed quod sit genus illud anemones, nec se nosse quidem, quod ingenui viri est, palam præ se fert.

[h] *Dicetur in medicinis*] Infra, c. 94.

[i] *Sequitur œnanthe*] Ea quæ describetur inferius, cap. 95. Theophr. Hist. VI. 7. et ex illo Athenæus, loc. cit. *Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον, καὶ τῶν ἀγρίων ὅ τε ἑλειόχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἡ λειμωνία καλουμένη, καὶ τὸ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος.*

[j] *Melianthum*] Vide Notas et Emend. num. 10.

[k] *Genus anemones*] Et hoc coronarium: *l' Anemone:* diversum a medicis anemones generibus, de quibus cap. 94. Centum et quinquaginta anemones genera in horto Regio vidimus. Hanc Theophrastus *λειμωνίαν* vocat, quasi pratensem.

cinthis. Novissima[9] rosa:[l] eademque prima deficit, excepta sativa: e ceteris hyacinthus[m] maxime durat, et viola alba, et œnanthe: sed hæc ita,[n] si divulsa crebro prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus uvis, atque inde nomen.

Hyacinthum comitatur fabula duplex,[o] luctum[10] præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis,[11] ut Græcarum literarum figura AI legatur inscripta.[12]

Heliochrysos[p] florem habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, sed durum. Hoc coronare[q]

lec. *ex s. elilichrysos.*—9 *Novissime* Chiffl.—10 Dalec. *vel luctum.*—11 Vet. Dalec. *notis.*—12 Chiffl. *inscriptum.*—13 Alii ap. Dalec. *coronant se Magi, et si.*—

NOTÆ

[l] *Novissima rosa*] Et hæc a Theophr. loc. cit.

[m] *E ceteris hyacinthus*] Theophr. loc. cit.

[n] *Sed hæc ita*] Ita diutissime floret, inquit, si crebro florem vellas auferasque, nec seminescere sinas, nec solum apricum desit: Theophr. 'Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη· καὶ γὰρ τοῦτο ἀνθικὸν μὲν . . . . ἐάν τις ἀποκνίζῃ καὶ ἀφαιρεῖ τὸ ἄνθος, καὶ μὴ ἐᾷ σπερματοῦσθαι καὶ ὅταν τόπον εὔηλον ἔχει.

[o] *Fabula duplex*] Alteram describit Ovidius Met. x. 162. ad 220. ubi Hyacinthi pueri, quem Apollo adamarat, in florem sui nominis conversionem enarrat. Alteram XIII. 135. ubi Ajacem in eundem quoque florem mutatum scribit: in quo 'Litera communis mediis pueroque, viroque, Inscripta est foliis: hæc nominis, illa querelæ.' Nam in illo flore inscripta diphthongus Græca A I, querimoniæ simul index est occisi ab Apolline puerili, dum simul disco luderent: et Ajaci eadem, nominis nota. De Apolline puerum lugente, Ovidius: 'Ipse suos gemitus foliis inscribit, et AI AI Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.' Prudentius quoque περὶ στεφάνων, Hym. x. in S. Romanum vs. 191. 'Mox flevit impuratus occisum gravi Disco, et dicavit florulentum succubam:' nempe Hyacinthum Apollo. De nomine Ajacis lugubri, ipse Ajax apud Sophoclem: Αἲ αἲ, τίς ἄν ποτ' ᾤεθ' ὧδ' ἐπώνυμον Τοὐμὸν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; Νῦν γὰρ πάρεστι καὶ δὶς αἰάζειν ἐμοὶ, Καὶ τρίς.

[p] *Heliochrysos*] Theophr. Hist. IX. 21. Ἔχει δὲ ὁ ἑλειόχρυσος τὸ μὲν ἄνθος χρυσοειδὲς, φύλλον δὲ λεπτὸν (non λευκὸν) καὶ τὸν καυλὸν δὲ λεπτὸν καὶ σκληρόν. Nomen ei a gemina causa: et ab aureo flore, et a paludibus in quibus oritur. Hanc amaranthi nomine Galenus intellexit, nec aliter vocavit. Rura nostra, inquit Ruellius lib. III. pag. 604. vocant 'Chanesum majus.' Hujus corymbos rustici, ut qui non facile marcescant, ad hybernas reservant coronas. A Dodonæo pingitur pag. 267. Dicemus de ea iterum cap. 96.

[q] *Hoc coronare*] Theophr. loc. cit. Εὐδοξεῖ δὲ καὶ ἐάν τις τοῦ ἑλειοχρύσου τῷ ἄνθει στεφανοῦται, μύρῳ ῥαίνων ἐκ

se Magi, si et [13] unguenta sumantur ex auro, quod apyron [r] vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere [14] arbitrantur. Et verni quidem flores hi sunt.

XXXIX. Succedunt illis æstivi, lychnis,[a] et Jovis flos, et alterum genus lilii.[1 b] Item tiphyon,[2 c] et amaracus, quem Phrygium cognominant. Sed maxime spectabilis pothos. Duo genera[d] hujus: unum, cui flos hyacinthi est: alterum candidius,[3] qui fere nascitur in tumulis,[e] quoniam [4] fortius durat.[f] Et iris [g] æstate floret. Abeunt [5] et hi, marcescuntque. Alii rursus subeunt autumno: tertium genus lilii:[6 h] et crocum in utroque genere: unum hebes,

14 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et vitæ gloriam pertinere.*

CAP. XXXIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et cerinthus*, e Theophr.—2 Ibid. ex eodem, *iphyon.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *decolor: ἄχρουν* Theophr.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quodque.*—5 Chiffl. *flores abeunt.*—6 *Alterum genus leirii* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.

NOTÆ

χρυσίου ἀπύρου.

[r] *Quod apyron*] Quod ignem non sit expertum.

[a] *Lychnis*] Theophr. Hist. VI. 7. Τὰ δὲ θερινὰ μᾶλλον, ἥ τε λυχνὶς, καὶ τὸ Διὸς ἄνθος.

[b] *Et alterum genus lilii*] Rubens scilicet, quod Græci κρίνον vocant, ut dictum est cap. 11. Candidum enim inter vernos flores sup. cap. recensitum est.

[c] *Item tiphyon*] Theophr. loc. cit. et ex eo Athenæus lib. XV. pag. 679. Καὶ τὸ ἴφυον, καὶ ὁ ἀμάρακος ὁ Φρύγιος. In Mss. Reg. et Colb. *Tiphon.* In Indice, *tiphyon.* In Thuan. *ipyon.* Theophr. ipse Hist. VII. 12. τὸ τίφυον scripsisse videtur. Et de Causis I. 10. τὰ τίφυα. Quid sit porro tiphyon, nescit Anguillara par. 12. pag. 212. neque nos exploratum habemus.

[d] *Sed maxime .... pothos. Duo genera*] Expressa hæc quoque a Theophrast. Hist. VI. 7. Πόθον nos arbitramur esse, quem modo florem Constantinopolitanum vocant, Galli *Croix de Hierusalem*, in horto Eystettensi pictum apprime, et apud Dodon. pag. 178.

[e] *Qui fere nascitur in tumulis*] Forte, *qui fere jacitur in tumulis:* nam ita Theophr. Hist. VI. 7. cujus verba videtur exscribere: ᾧ χρῶνται πρὸς τοὺς τάφους. Sic enim legit Athenæus lib. XV. pag. 697.—' Quid si ambo, Theophrastus et Athenæus, Latinum hic quempiam auctorem transcripsere, et inconsiderate *tumulos, τάφους*, pro *βωμοὺς*, verterunt?' *Ed. sec.*

[f] *Fortius durat*] Χρονιώτερος Theophr. *diutius vivit.*

[g] *Et iris*] Theophr. loc. cit. Ἀνθεῖ δὲ καὶ ἡ ἶρις τοῦ θέρους.

[h] *Tertium genus lilii*] Purpureum videlicet, sive narcissum, de quo superius cap. 12. quod Theophrasto Hist. VI. 6. alterum λειρίου genus est, ὁ δὲ νάρκισσος, ἢ τὸ λείριον. Quare rursum secundum lilii genus appellat cap. 7. unde hæc Pliniana manant: Τὸ δὲ λείριον τὸ ἕτερον, καὶ ὁ κρόκος, ὅ τε ὀρεινὸς εὔοσμος, καὶ ὁ ἥμερος· εὐθὺς

alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarii quidem et spinæ flore [i] utuntur: quippe cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia violis succedit rosa: huic intervenit lilium: rosam cyanus excipit, cyanum amaranthus. Nam vincapervinca [j] semper viret, in modum lineæ [k] foliis geniculatim circumdata, topiaria herba.[l] Inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc a Græcis chamædaphne vocatur.

XL. Vita longissima [m] violæ albæ trimatu.[1] Ab eo tempore degenerat. Rosa [n] et quinquennium perfert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo juvenescit. Diximus [o] et terram referre plurimum. Nam et in Ægypto [p] sine odore hæc omnia: tantumque myrtis [q] odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosa-



CAP. XL. 1 'Ita Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* *violæ albæ est trimatu*

NOTÆ

γὰρ ἀνθοῦσι τοῖς πρώτοις ὕδασι, subintellige ex antecedentibus, *μετοπώρου.*

[i] *Coronarii . . . et spinæ flore*] Dum spinæ florem audis, acanthi duplex genus intellige, de quo XXII. 34. 'Brancam Ursinam' vocant. Plinius in indice hujus loci id satis perspicue admonet, cum ea appellat ex ordine, quæ nunc explanat uberius: 'Pothi genera duo: Orsinæ genera duo: Vincapervinca,' &c. De spina alba dicetur XXIV. 66.

[j] *Vincapervinca*] Retinet in officinis nomen *Pervenche.* Delineatur a Dodonæo pag. 401. ubi ab eo Clematis daphnoides major appellatur. Vidimus in horto Regio.

[k] *In modum lineæ*] Alii, *in modum lini.* Dodonæus loc. cit. *in modum lauri.* Utrique male. Linea hoc loco est, quam formidinem alii in venatione appellitant, vario plumarum nexu discolorem, qua terrentur apri, cervique. Hanc, foliorum congerie, plane repræsentat vincapervinca.

[l] *Topiaria herba*] Topiarium intelligitur opus, quod ex arbore, frutice, vel herba, ad decorem componebatur in testudines, aut cameras fornicatum: hinc topiariæ dici merentur arbores, vel herbæ, quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, et suo lentore sequaces, accommodantur.

[m] *Vita longissima*] Theophr. Hist. VI. 7.

[n] *Rosa*] Theophrast. loc. cit. 'Ῥοδωνίας δὲ πέντε τὰ πρὸς τὴν ἀκτὴν μὴ ἐπικαιομένης δηλονότι, μηδ' ἐπιτεμνομένης.

[o] *Diximus*] Cap. 10.

[p] *Nam et in Ægypto*] Theophr. loc. cit.

[q] *Tantumque myrtis*] Theophr. loc. cit. Cur porro myrtus in Ægypto odoratissima sit, reliquæ inodoratæ gignantur, causam idem investigat, de Causis VI. 27. pag. 385.

ria a Favonio fossa oportet esse, iterumque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint.[2]

XLI. (XII.) Verum hortis coronamentisque maxime alvearia et apes conveniunt, res præcipui quæstus compendiique, cum favit.[1] Harum ergo causa [r] oportet serere thymum, apiastrum,[s] rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, erviliam,[2] cunilam,[t] papaver, conyzam, casiam,[u] melilotum, melissophyllum,[v] cerinthen. Est autem cerinthe [w] folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis succum habente. Horum floris [3] avidissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cum olivæ [x] florem ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius sit: cum aliquas quam proxime [y] seri conveniat, quæ et evolantium examina invitent, nec longius abire patiantur.

XLII. Cornum quoque arborem caveri oportet: flore ejus degustato,[a] alvo cita [1] moriuntur. Remedium, sorba con-

Gronov. et al. vett. *trimatus* cod. Dalec.—2 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Gronov. et al. vett. *perpurgata ac pura sint* ex codd. Harduinus et recentt.

CAP. XLI. 1 Chiffl. *compendio cum favet;* cod. Dalec. etiam *favet.*—2 Ita codd. Harduini, Dalec. et al. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ervillam* Chiffl. *ervillium* Gronov. et vulgg.—3 Cod. Dalec. *florum.*

CAP. XLII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

r *Harum ergo causa*] Accepta hæc fere ex Varrone de Re Rust. III. 9. pag. 320.

s *Apiastrum*] Hoc est, agreste apium, ἀγριοσέλινον, non melissophyllon, de quo mox. Colum. IX. 8. pag. 328. 'Sunt qui per initia veris apiastrum, atque (ut ille vates ait) trita meliphylla, et cerinthæ ignobile gramen, aliasque colligant similes herbas, quibus id genus animalium delectatur, et ita alvos perfricent, ut odor et succus vasis inhæreat.'

t *Cunilam*] Sive satureiam, de qua XIX. 50.

u *Casiam*] Seu cneorum, de quo cap. 30.

v *Melissophyllum*] Quod et apiastrum Hyginus vocavit, cap. 29.

w *Est autem cerinthe*] Ea est quæ cerinthe quorundam major versicolore flore appellatur a Clusio, delineaturque Hist. Rar. Plant. lib. v. p. 167. visa a nobis in horto Regio. Cave Ruellio credas qui Pasquetam putat esse lib. II. p. 446.

x *Cum olivæ*] Vide quæ diximus XI. 8.

y *Cum aliquas quam proxime*] Ut palmam, et oleastrum. Virgil. Georg. IV. 20. 'Palmaque vestibulum, aut ingens oleaster obumbret: Ut cum prima novi ducent examina reges, Vere suo, ludetque favis emissa juventus, Vicina invitet decedere ripa calori, Obviaque hospitiis teneat frondentibus arbos.'

tusa e melle præbere his, vel urinam [b] hominum, vel boum, aut grana Punici [c] mali, aminæo vino conspersa. At genistas circumseri [2] alveariis gratissimum.

XLIII. Mirum est dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. Hostilia [d] vicus alluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circa deficiente imponunt navibus alvos,[1] noctibusque quina millia passuum contrario [2] amne naves subvehunt. Egressæ luce apes pastæque, ad naves quotidie remeant,[3] mutantes locum, donec pondere ipso pressis navibus plenæ alvi intelligantur, revectisque eximantur [4] mella. Et in Hispania mulis provehunt, simili de causa.

XLIV. (XIII.) Tantumque pabulum refert, ut mella quoque venenata fiant. Heracleæ [e] in Ponto, quibusdam annis perniciosissima existunt, ab iisdem apibus facta. Nec dixere auctores, e quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba est ab exitio et jumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron.[f] Hujus flores concipiunt noxium virus, aquoso vere marcescentes. Ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc malum. Venenati signa sunt, quod omnino non densatur, quod color



flore . . . alvo concita Gronov. et vulgg. *Nam flore* Pintian.—2 Chiffl. *At genistas conseri.*

CAP. XLIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *alvearia* cod. Dalec. *alveos* Gronov. et al. vett.—2 Cod. Dalec. *contra ortum.*—3 Chiffl. *remaneant.* Mox, *mutant ii locum* Vet. Dalec. Paulo post, *pressis* deest in cod. Dalec.—4 Cod. Dalec. *plena alvearia intelligantur revect. eximuntur.*

NOTÆ

[a] *Flore ejus degustato*] Et floribus tithymalli, ulmique samera degustatis, alvi profluvio apes interire Columella prodidit, IX. 13.

[b] *Vel urinam*] Sic etiam Hyginus apud Columellam loc. cit.

[c] *Aut grana Punici*] Columella loc. cit. et Palladius in Martio IV. 15. pag. 106.

[d] *Hostilia*] Hostilia vicus Veronensium, inquit Tacitus Hist. III. pag. 63. Nunc est Ferrariensis agri, et nomen servat: *Ostiglia.*

[e] *Heracleæ*] Sic Diosc. II. 103. et Εὐπορ. II. 138. pag. 121.

[f] *Ægolethron*] Quod sit *αἰγῶν ὄλεθρος, caprarum pernicies.*—' D. de Tournefort, in Hist. Acad. Reg. Scient. an. 1704. pag. 351. hunc Plinii locum insigniter laudat; et ægolethron putat esse plantam, quam ipse Chamærhododendron Ponticam appellat, delineatque pag. 348.' *Ed. sec.*

magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta[1][g] protinus movens, quod ponderosius innoxio. Qui edere, abjiciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam et sudore[h] diffluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis dicemus.[i] Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidiis oportet, mulsum vetus[j] e melle optimo et ruta: salsamenta etiam, si rejiciantur sumta crebro. Certumque est id malum per excrementa[2][k] ad canes etiam pervenire, similiterque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inveteratum, innocuum esse constat: et fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, sugillata cum aloë.[3][l]

XLV. Aliud genus[1][m] in eodem Ponti situ, gente Sannorum,[2] mellis, quod ab insania, quam gignit, mænomenon[n] vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent sylvæ. Gensque ea, cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit.[o] Et in Perside, et in Mauretaniæ Cæsariensis Gætulia, contermina Massæsylis,[3] venenati favi gignuntur: quidamque a parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quod livore deprehen-

Cap. xliv. 1 Ita edd. vett. et Gronov. *sternumenta* Harduinus et recentt. ex codd.—2 Chiffl. *per excreamenta.*—3 Vet. Dalec. *sale.*

Cap. xlv. 1 *Aliud genus mellis* Dalec.—2 Ita codd. Harduinus et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in eodem Ponto gente Sannorum* Gronov. et vulgg.—3 *Mauritania Cæsariensi, Getuliæ ac Massæsulis* cod. Dalec. *Massy-*

NOTÆ

g *Sternutamenta*] Diosc. loc. cit.

h *Nam et sudore*] Diosc. loc. cit.

i *Suis locis dicemus*] Lib. xxix. cap. 31. &c.

j *Mulsum vetus*] De mulso et salsamentis, concinit Plinio Diosc. loc. cit. sed ita ut salsamenta vomitione rejiciantur, quæ Plinii quoque mens est.

k *Per excrementa*] Sic libri vulgati, cum Reg. 1. cod. At Reg. 2. et Chiffl. *per excreamenta.* An exscreationes intelligunt, quas lambere canes solent? De excremento seu stercore, Diosc. Εὐπορ. ii. 138. accepit. Τὴν ἄφοδον δὲ τῶν φαγόντων τὸ μέλι σύες ἢ κύνες φαγόντες, τὸ αὐτὸ πάσχουσι.

l *Cum aloë*] Sic etiam Mss. Diosc. loc. cit. *cum sale*, μετὰ δὲ ἁλὸς, πελιώματα.

m *Aliud genus*] De eo melle insano, vide Diodor. Sicul. Bibl. lib. xiv. pag. 260. Ælianus Hist. Anim. v. 42. et auctor libri de Mirab. Auscult. e buxo legi mel istud aiunt.

n *Mænomenon*] Μαίνομαι Græce *insanio.*

o *Non vendit*] Forte rectius, *non pendit.*

duntur. Quid sibi voluisse naturam iis arbitremur insidiis, ut ab iisdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis favis? Parum erat[4] genuisse rem, in qua venenum facillime daretur: etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi voluit, nisi ut cautiorem minusque avidum faceret hominem? non enim et ipsis[p] jam apibus[5] cuspides dederat, et quidem venenatas? remedio adversus has utique non differendo. Ergo malvæ succo,[q] aut foliorum hederæ perungi[6] salutare est, vel percussos ea bibere. Mirum tamen[r] est, venena portantes ore, fingentesque ipsas non mori: nisi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra serpentes Psyllis Marsisque[s] inter homines.

XLVI. (XIV.) Aliud in Creta miraculum mellis. Mons est Carma[t] IX.[1] M. passuum ambitu: intra quod spatium muscæ non reperiuntur, natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur.[2]

XLVII. Alvearia orientem[a] æquinoctialem spectare convenit. Aquilonem evitent: nec Favonium minus. Alvos optimas[b] e cortice, secundas ferula, tertias[1] vimine. Mul-

lis Chiffl.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Parum enim erat* Gronov. et vulgg.—5 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Non enim ipsi melli, sed apibus jam* Gronov. et vulgg.—6 Chiffl. *ungui.*

CAP. XLVI. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Colb. 2.' *Brotier. Carma VIII.* Chiffl. *Carina IX.* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Chiffl. *exigitur.*

CAP. XLVII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

p *Non enim et ipsis*] Hoc est, quasi non apes ipsæ haberent, quo lædere possent, et hominem esse cautiorem cogerent.

q *Ergo malvæ succo*] Diosc. Εὐπορ. II. 121. pag. 116.

r *Mirum tamen*] Mirari subit, cur apes ipsæ non moriantur, quæ venena portant ore, et venena fingunt.

s *Psyllis Marsisque*] De quibus dictum est VII. 2.

t *Mons est Carma* [*Carina*] Sic Mss. Reg. Colb. 2. &c. Quidam *Carma.* Colb. 1. *Narina.* Forte *Carnia:* cujus nominis montem in Arcadia esse auctor est Callimachus Hym. in Dian. vs. 109. Montem Cretæ, melle nobilem, ut Atticæ Hymettum, auctor Geopon. XV. 7. Ἀκραμαμμώριον vocat.

a *Alvearia orientem*] Deflecti in orientem brumalem præcipit Colum. IX. 7. p. 315. Palladius quoque I. 38. p. 33.

b *Alvos optimas*] Colum. IX. 6. pag.

ti eas [c] et speculari lapide fecere, ut operantes intus spectarent. Circumlini [d] alvos fimo bubulo utilissimum, operculum a tergo esse ambulatorium,[e] ut proferatur intus, si magna sit alvus,[2] aut sterilis operatio, ne desperatione curam abjiciant: id paulatim reduci,[3] [f] fallente operis incremento. Alvos hyeme [g] stramento operiri, crebro suffiri, maxime fimo bubulo.[h] Cognatum hoc iis,[i] innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est: papilio pestis major.[4] Tollitur vere,[5] [j] cum maturescit malva, noctu, interlunio, cœlo sereno, accensis lucernis ante alvos. In eam flammam sese ingerunt.

Alvearia optima e c. secunda f. tertia edd. vett. et Gronov.—2 Cod. Dalec. *si magna sint alvearia;* Chiffl. *si magna sit alvos;* Gronov. et al. ante Harduin. *si magnus sit alveus.*—3 Vet. Dalec. *ac paulatim reducatur;* Dalec. *in paulatim reduci.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *papilionum pestis major* Gronov. et vulgg.—5 *Tollitur vero* Gronov. et al. ante Harduin. Mox, *cum florescit* Col. *cum maturescat* Chiffl.

NOTÆ

323. 'Igitur ordinatis sedibus, alvearia fabricanda sunt pro conditione regionis: sive illa ferax est suberis, haud dubitanter utilissimas alvos faciemus ex corticibus, quia nec hyeme rigent, nec candent æstate: sive ferulis exuberat, iis quoque, cum sint naturæ corticis similes, e quibus commode vasa texuntur. Si neutrum aderit, opere textorio salicibus connectuntur,' &c. Sic etiam Palladius loc. cit. Præivit omnibus Varro de Re Rust. III. 16. p. 110.

[c] *Multi eas*] Et e vitro, et e cornu laternæ condita alvearia vidimus XI. 16.

[d] *Circumlini*] Varro loc. cit. 'Vitiles fimo bubulo oblinunt intus et extra, ne asperitate absterreantur.'

[e] *Ambulatorium*] Mobile, ut proferatur intus, cum opus, et sic coangustetur alveare, si majus æquo sit, ne in vasto loco et inani despondeant animum. Varro, loc. cit.

[f] *Id paulatim reduci*] Subintellige, utilissimum. Quod autem sequitur, 'fallente operis incremento,' simili forma loquendi Seneca usus, Nat. Quæst. III. 27. 'Natura parce utitur viribus, dispensatque se incrementis fallentibus.'

[g] *Alvos hyeme*] Sic Mss. omnes ubique: sic Varro, et alii, alvos fœmineo genere pro alveari dixere.

[h] *Fimo bubulo*] Colum. IX. 14. pag. 336.

[i] *Cognatum hoc iis*] Colum. loc. cit. et Pallad. in Martio, lib. IV. tit. 15. p. 107.

[j] *Tollitur vere*] Colum. IX. 14. pag. 338. 'Quo tempore florent .... si vas æneum simile miliario vespere ponatur inter alvos, et in fundum ejus lumen aliquod demittatur, undique papiliones concurrunt: dumque circa flammulam volitant, aduruntur.' Ita

XLVIII. Si cibus[k] deesse censeatur[1] apibus, uvas passas siccasve, ficosque tusas, ad fores earum posuisse conveniet:[2] item lanas tractas[l] madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa: gallinarum etiam crudas carnes.[3][m] Quibusdam etiam æstatibus iidem cibi præstandi, cum siccitas continua florum alimentum abstulit.[4] Alvorum, cum mel eximitur,[5] illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medias[6] alba vite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut favos[7] lavari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum.

XLIX. Cera fit[a] expressis favis, sed ante purificatis aqua, et triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in novo fictili, aqua favos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis. Optima, quæ Punica[b] vocatur. Proxima quam[c] maxime fulva,



CAP. XLVIII. 1 Codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps, *deesse sentiatur.*—2 'Ita Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Gronov. et al. ante Harduin. *earum p. conveniat* codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *alveorum p. conveniet* Vet. Dalec.—3 Chiffl. *nudas carnes.*—4 Vet. Dalec. *negat.*—5 Chiffl. *eximatur.*—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aut medios* Gronov. et vulgg. *aut medias al. vite præcingi, ne a. defugiant* Chiffl.—7 Idem codex, *et favos.*

NOTÆ

Pallad. in Aprili, lib. v. tit. 8. pag. 113. Sic porro Mss. omnes: non, ut editi, *Tollitur vero.*

[k] *Si cibus*] Varro de Re Rust. III. 16. p. 110. 'Præparandus his cibus, ne tum melle cogantur solo vivere .... Igitur ficorum pinguium .... in offas prope apponunt.... Alii aquam mulsam in vasculis prope ut sit, curant: in quæ addunt lanam purpuream, per quam sugant: uno tempore, ne potu nimium impleantur, aut ne incidant in aquam.... Alii uvam passam, et ficum cum pinserunt, affundunt sapam,' &c. Vide etiam Colum. loc. cit. pag. 339.

[l] *Item lanas tractas*] Carminatas, pexas.

[m] *Crudas carnes*] Ita libri vulgati, cum Colb. 1. Rectius forte, cum Reg. 1. 2. Colb. 2. Th. et Chiffl. *nudas carnes*, hoc est, a pelle exutas, ac pingui, ut exhiberi ægris solet.

[a] *Cera fit*] Eleganter Colum. IX. 16. p. 341. 'Expressæ favorum reliquiæ, posteaquam diligenter aqua dulci perlutæ sunt, in vas æneum conjiciuntur: adjecta deinde aqua liquantur ignibus: quod ubi factum est, cera per stramenta vel juncos defusa colatur: atque iterum similiter de integro coquitur, et in quas quisque volvit formas, aqua prius dejecta, defunditur.'

[b] *Quæ Punica*] Candoris eximii.

[c] *Proxima quam*] Sic Diosc. II. 105.

odorisque mellei, pura, natione autem Pontica, quam constare equidem miror inter venenata mella:[d] deinde Cretica,[e] plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus[f] in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. Punica fit[g] hoc modo. Ventilatur sub divo[1] sæpius cera fulva. Deinde fervet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. Inde lingulis[h] hauriunt[2] florem, id est, candidissima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguum frigidæ[3] habeat. Et rursus marina decoquunt separatim: dein vas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, juncea crate sub dio siccant Sole, Lunaque: hæc enim candorem facit. Sol siccat: et ne liquefaciat,[4] protegunt tenui linteo. Candidissima vero fit, post insolationem etiamnum recocta. Punica medicinis[5] utilissima. Nigrescit cera addito chartarum cinere, sicut anchusa admixta rubet. Variosque in colores pigmentis traditur, ad edendas[6] similitudines, et innumeros mortalium usus, parietumque[i] etiam et armorum tutelam. Cetera de melle apibusque in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta est.

L. (XV.) Sequuntur herbæ sponte nascentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximeque Ægyptus, frugum quidem fertilissima, sed ut prope sola iis carere pos-

CAP. XLIX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sub dio* Gronov. et vulgg. —2 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Laet. *ligulis hauriunt* Gronov. et al. vett. *ligulis eligunt* cod. Dalec.—3 Cod. Dalec. *marinæ frigidæ.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *facit. Siccantes ne liquefaciant* Gronov. et vulgg. *liquefiat* Vet. Dalec.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *medicis* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *reddendas* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

[d] *Inter venenata mella*] Quæ in eodem Ponti situ nascuntur, ut dictum est cap. 44. et 45.

[e] *Deinde Cretica*] Diosc. loc. cit.

[f] *De qua diximus*] Lib. XI. c. 6.

[g] *Punica fit*] Hunc fere modum candidissimæ ceræ concinnandæ tradit Diosc. loc. cit.

[h] *Inde lingulis*] Ita Mss. sive, ut editi, *ligulis*, hoc est, cochlearibus.

[i] *Parietumque*] Ad tutelam picturæ, qua parietes, clypeosque, et arma reliqua ornabant, quasi cujusdam tectorii vice, ceræ tenuissimæ crustam coriumve inducere, mos veterum fuit, nunc antiquatus.

sit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas novimus, fraga, tamnum,[1] [j] ruscum,[k] batin[l] marinam, batin hortensiam,[2] quam aliqui asparagum Gallicum vocant. Præter has pastinacam[m] pratensem, lupum[n] salictarium, eaque verius oblectamenta, quam cibos.

LI. In Ægypto nobilissima est colocasia,[a] quam cyamon aliqui[b] vocant. Hanc e Nilo metunt, caule, cum coctus est, araneoso[c] in mandendo: thyrso autem, qui inter folia

CAP. L. 1 Ita codd. Harduini, Laet, et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tamum* Vet. Dalec. et Turneb. *thamnum* Salmas. *tanum* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *battin hortensiam* Chiffl. *batin hortensianum* Gronov. et edd. vett.

NOTÆ

[j] *Tamnum*] Ita Mss. omnes, Reg. Colb. Th. Chiffl. tum hoc loco, tum in Indice: non *tanum*, ut editi. Vitis sylvestris Dodonæi est, p. 396. Vitis nigra Matthioli, pag. 1285. cujus fructus uva taminia appellatur. Hæc Martio mense mittit asparagos seu prima germina: quæ digesta in fasciculos venalia circumferunt, et asparagorum more decocta mandunt.

[k] *Ruscum*] Seu myrtum sylvestrem, cujus cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumuntur, ut dicemus XXIII. 83.

[l] *Batin*] De ea dicemus XXVI. 50.

[m] *Pastinacam*] Gallicam, opinor, cui *carotæ* nomen vulgus affinxit, ut diximus XIX. 27.

[n] *Lupum*] Lupulum officinæ passim vocant, lupumque salictarium: Galli, *du Houblon*. Pingitur a Dodonæo p. 404. Asparagi, seu primi turiones, qui vere erumpunt, mitiores sunt, et in edulia recipiuntur.

[a] *Colocasia*] Quam in Ægypto colocasiam videre Bellonius, et Prosper Alpinus, et ab incolis *Culcas* appellari tradunt, radice prædulci, edulique, non a Pliniana modo descriptione discrepat, sed alterius plane formæ est, quam qualem esse dixere Herodotus, Theophrastus, Dioscorides, aliique. Vide Bellonium Observ. II. 19. Alpinum de Plantis Ægypti c. 33. p. 102. Clusium Hist. Rar. Plant. IV. 50. ex quibus multa Salmasius in suum prægrande volumen Plinianarum Exercit. transtulit, pag. 972. et seqq. Sed neque arum Ægyptium est colocasium istud, seu *Culcas* hodiernum, quanquam ita Salmasio visum est, pag. 975. ut conferenti ea quæ de aro dicta sunt XIX. 30. cum icone colocasiæ a prædictis auctoribus delineata, constabit.

[b] *Cyamon aliqui*] *Κύαμον, fabam.* Sed unde isti hanc colocasiæ appellationem affinxerint, unde hæc nata appellatio, incompertum. Hodierna Ægypti colocasia, et fructu, et flore, et caule, atque adeo similitudine fabæ omni caret. Cave enim fabam Ægyptiam intelligi hic putes, quæ a colocasia diversissima est, uti ex illius descriptione liquet, quam Plinius affert XVIII. 30.

[c] *Araneoso*] Hoc est, caule filis minutis, cujusmodi aranea sunt, fibrisque nervoso. Diphilus Siphnius apud Athen. lib. III. p. 73. fabæ quoque Ægyptiæ radicem (quam et *κολοκάσιον* quidam imperite dixere) *ἐριώδη*

emicat, spectabili: foliis latissimis, si[1] arboreis compararentur, ad similitudinem eorum quæ personata in nostris amnibus[2][d] vocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis colocasiæ foliis in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant. Seritur jam[e] hæc in Italia.

LII. In Ægypto proxima auctoritas cichorio[f] est, quam diximus intubum erraticum. Nascitur[g] post Vergilias. Floret[h] particulatim. Radix ei lenta,[i] quare etiam ad vincula utuntur illa. Anthalium[1] longius[j] a flumine nas-

CAP. LI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *latissimis etiam si* Gronov. et vulgg.—2 'In Mss. Reg. Colb. Thuan. et Editione principe, *in nostris manibus.* Inde emendandum videtur, *in nostris mœnibus,* ut jam monuit eruditus Harduinus. Certe personata non nascitur in amnibus.' *Brotier.*

CAP. LII. 1 *Rami ei lenti, &c. illis. Malinathalla* margo edd. Dalec. et Gro-

NOTÆ

ait esse, hoc est, *lanosam.* Idem de colocasiæ caule Martialis XIII. 57. cujus lemma, 'Colocasia:' 'Niliacum ridebis olus, lanasque sequaces, Improba cum morsu fila manuque trahes.' Et VIII. 33. 'Lenta minus gracili crescunt colocasia filo.'

[d] *Quæ personata in nostris amnibus*] Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Th. &c. *quæ personata in nostris manibus.* Forte, *mœnibus* rectius. Nam personata, de qua XXV. 58. in amnibus non nascitur. Salmasius p. 970. legit, *quæ per se nata in nostris amnibus notamus,* sed nec scriptis secundis, in quibus *vocamus* legitur: nec oratione satis perspicua: quid enim illud est *per se nata?* Quin statim Nymphæam dicebat, quam probe norat, quam prolixe describit XXV. 37. si Nymphæam, ut Salmasius putat, intellexit?

[e] *Seritur jam*] Ipsa colocasia Ægyptiaca, etsi peregrina, alienique cœli ac soli, serebatur olim in Italia. Testis Maro in Ecl. IV. 40. 'Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.' Dicit inter acanthos, notissimam tum in hortis herbam colocasia quoque sponte sua nascitura passim, quæ peregrina erat herba. Est et alia vulgaris colocasia, quam Palladius describit in Februario, tit. 24.

[f] *In Ægypto .... cichorio*] De quo diximus XIX. 40. et XX. 29.

[g] *Nascitur*] Theophr. Hist. VII. 10.

[h] *Floret*] Theophr. loc. cit.

[i] *Radix ei lenta*] De caule id prodidit Theophr. Ὁ δὲ τοῦ κιχορίου καυλὸς μέγας .... ἔτι δὲ γλισχρὸς καὶ δυσδιαίρετος· διὸ καὶ δεσμῷ χρῶνται.

[j] *Anthalium longius*] In locis arenosis, inquit Theophrastus Hist. IV. 10. haud procul a flumine: Ἐν δὲ τοῖς ἀμμώδεσι χωρίοις, ἃ ἐστιν οὐ πόῤῥω τοῦ ποταμοῦ, φύεται κατὰ γῆς ὃ καλεῖται Μαλιναθάλλη. Anthalium, ex ἀνὰ et θάλλω, *regermino:* quam vim habet et Theophrastea vox μαλιναθάλλη, ex μάλα, *valde,* et ἀναθάλλω, *regermino.* Iisdem notis delineatur a scriptore Græco: Στρογγύλον τῷ σχήματι, μέγεθος δὲ ἡλίκον μέσπιλον, ἀπύρηνον δὲ, ἄφλοιον· φύλλα ἀφίησιν ἀπ' αὐτοῦ ὅμοια κυπείρῳ.

citur, mespili magnitudine et rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni[k] paratum:[2] mandunt et œtum,[l] cui pauca folia minimaque, verum radix magna. Arachidna[m] quidem et aracos,[3] cum habent radices ramosas ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quicquam aliud supra terram habent. Reliqua vulgarium[n] in cibis apud eos herbarum nomina, candryala,[4][o] hypochœris,[p] et caucalis, anthriscum,[q] scandix,[r] quæ[5] ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco simillimis: parthenium,[s] strychnum, corchorus, et æquinoctio[t] nascentes, aphace,



nov. e Theophr. Mox, *haud procul* ibid. pro *longius*.—2 Chiffl. *igne comparatum*.—3 *Arachidna quidem et Arachoeides* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.—4 Ita codd. Regg. Brot. et al. ap. Harduin. *condrylla* edd. vett. et Gronov. *condrilla* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 Margo

NOTÆ

[k] *Mandunt igni*] Theophr. *ἑψοῦσιν ἐν βρύτῳ*, *decoquunt in bryto*, quod potionis genus est ex hordeo, inquit Athenæus lib. x. p. 446. aut ex radicibus, ut Hellanicus *ἐν κτίσεσι*.

[l] *Et œtum*] Theophr. Hist. *Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενον οὐΐτόν.* Hesychius: *Οὐΐτὸν, τὸ ὑπ' ἐνίων οἶτον.*

[m] *Arachidna*] Theophr. loco proxime cit. de *ἀραχίδνῃ* et *ἀράκῳ* habet plane paria. Herbæ hoc ævo ignotæ.

[n] *Reliqua vulgarium*] Hæc ex eodem Theophr. Hist. VII. 7.

[o] *Candryala* [*condrilla*] Κονδρίλλη Diosc. II. 161. Apud Theophr. loc. cit. *ἀνδρύαλα*, pro *κανδρύαλα*. Nam Mss. Pliniani omnes tum hoc loco, tum in Indice, Reg. Colb. Th. habent *candryala*. Herba est cichorio similis, ob idque *καὶ κιχώριον καὶ σερίδα* quidam vocarunt, teste Diosc. et agrestis intybi genus esse dixerunt, inquit Oribasii interpres lib. XI. fol. 201.

[p] *Hypochœris*] *Ὑποχοιρὶς, καυκαλὶς*, Theophr. loc. cit.

[q] *Anthriscum*] Vitiose legitur apud Theophr. *ἐνθουσικόν.* Hesychius: *ἄνθρισκον, λάχανον ἔχον ἄνθος ὡς ἄνηθον.* Auctor Etymolog. *Ἄνθρισκα, ἄγρια λάχανα τὰ παραπλήσια ἀνήθοις.* Folio hæc similitudo constat, non umbella, aut semine.

[r] *Scandix*] Theophr. Hist. VII. 8. *Σκάνδιξ.* Et c. 7. *Κόμη, ἣν τραγοπώγωνα καλοῦσιν, ὃ τὴν μὲν ῥίζαν ἔχει μακρὰν καὶ γλυκεῖαν, τὰ δὲ φύλλα τῷ κρόκῳ ὅμοια, κ. τ. λ.*

[s] *Parthenium*] *Παρθένιον, στρύχνον, κόρχορος*, Theophr. Hist. VII. 7.

[t] *Et æquinoctio*] Primis post æquinoctium imbribus germinationem fieri *ἀφάκης, καὶ τοῦ κύωπος*, scribit Theophrast. Hist. VII. 8. ubi *κύνωπος* Turnebus ait legendum. In Mss. Reg. 2. Colb. Th. Chiffl. tum hoc loco, tum in Indice, *acypos*. Tamen iidem inferius c. 101. *acinon* vocant. Et Reg. 1. qui codex est optimæ notæ, hoc loco sic habet: *aphace, acino, epipetron, vocant, &c.* In eo Theophrasti loco *ἐχινόπους* legit Salmasius, in Solin. p. 1292. Sed diversam echino-

acinos:[6] epipetron[u] vocant, quæ nunquam floret. At e contrario[v] aphace subinde marcescente flore emittit alium, tota hyeme, totoque vere, usque in æstatem.

LIII. Multas præterea ignobiles habent:[a] sed maxime celebrant cnicon[b] Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo, gratam. Hoc faciunt[c] e semine ejus. Differentia prima, sylvestris et sativæ. Sylvestrium duæ species: una mitior est,[d] simili caule, tamen rigido:[1] [e] itaque et colu[f] antiquæ mulieres utebantur ex illis: quare quidam atractylida[g] vocant. Semen ejus[h] candidum[2] et grande, ama-

edd. Dalec. et Gronov. *scandix, et come, quæ,* e Diosc.—6 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier. et æquinoctio nascens aphace, acinos* Gronov. et al. vett. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et ab æquinoctio nascens aphace achinopos* Chiffl. Mox, *quam epipetron vocant* Gronov. et al. ante Harduin. *et quam epipetron vocant* Dalec.

CAP. LIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *rectiore,* e Theophr.—2 Ibid.

NOTÆ

poda ab acino puto. Aphace hæc Theophrastea ex olerum genere est, et intubaceorum, soli Ægypto cognita. De acino dicemus c. 101. ubi de cognatarum simul herbarum, batis, colocasiæ, anthalii, strychni, corchori, medicinis agetur.

[u] *Epipetron*] Theophr. Hist. VII. 8. Ἔνια δὲ καὶ ὅλως ἀνανθεῖ, καθάπερ καὶ τὸ ἐπίπετρον. Meminere hujus et alii: Arist. de Part. Anim. IV. 5. Galenus Meth. Med. IV. 5. Hesychius, aliique.

[v] *At e contrario*] Theophr. Hist. VII. 8. et 11. totidem verbis.

[a] *Multas præterea .... habent*] Ægyptii nimirum.

[b] *Cnicon*] De qua Theophr. Hist. VI. 4. Τῆς κνήκου δύο γένη, κ. τ. λ. Alii κνίκον scribunt, Galenus, Aristoteles, ceteri, præter Hesychium. Cnicus sativus, seu Carthamum officinarum a Clusio pingitur, lib. V. p. 152. cnici vulgaris nomine. In horto Regio vidimus. Galli vocant, *Saffran bastard, ou Graine de Perroquet.*

[c] *Hoc faciunt*] Oleum videlicet.

[d] *Una mitior est*] Atractylis ea est, a Dodonæo delineata, pag. 724. et a Lobelio in Observ. p. 483. Græcis ἀτρακτυλὶς et κνίκος ἀγρία, ut Aëtio, Hesychio, et Galeno de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 161. Cnico, sativæ scilicet, similem dicit Diosc. III. 140. Visa a nobis in horto Regio.

[e] *Tamen rigido*] Hoc est, erecto, sive rectiore: εὐθυκαυλότερον dixit Theophrastus.

[f] *Itaque et colu*] Theophr. loc. cit. Διὸ καὶ πηνίοις ἔνιαι τῶν ἀρχαίων ἐχρῶντο γυναικῶν. Πήνιον et ἄτρακτος colum interdum sonant.

[g] *Atractylida*] Scholiastes Theocriti ad Idyll. IV. 52. Ἀτρακτυλὶς, εἶδος βοτάνης, ἢ ἀκάνθης· εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ τὰς ἀγροικῶν γυναῖκας ἀτράκτους ποιεῖν ἐξ αὐτῶν.

[h] *Semen ejus*] Fructus: καρπὸν δὲ ἔχει μέλανα καὶ μέγαν, καὶ πικρόν. Theophr. Hist. VI. 4. verius.

rum. Altera hirsutior,[i] torosiore[j] caule, et qui pæne humi[k] serpat,[3] minuto semine. Aculeatarum[l] generis hæc est: quoniam distinguenda sunt et genera.

LIV. Ergo quædam herbarum spinosæ sunt, quædam sine spinis. Spinosarum multæ species. In totum spina[m] est asparagus, scorpio:[n] nullum enim folium habet. Quædam spinosa, foliata[1][o] sunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza,[2][p] urtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua et secundum[q] spinam habent folium, ut tribulus, et ononis. Quædam in folio[r] habent et in caule, ut pheos,[3][s] quod aliqui stœben appellavere. Hippophaës[t] spinis geniculatum: tribulo proprietas,[4][u] quod et fructum spinosum habet.

ex eodem, *nigrum*.—3 Ibid. ex eodem, *procumbat*.

CAP. LIV. 1 Vet. Dalec. *spinoso folio*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *glycyrrhizon* edd. vett. et Gronov.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ut phleos* Gronov. et vulgg.—4 Gronov. et al. ante Harduin. *tributa proprietas*.

NOTÆ

[i] *Altera hirsutior*] Altera Dodonæi Atractylis, seu Carduus benedictus, p. 725. a Lobelio item delineatus, p. 484. *Chardon bénit*.

[j] *Torosiore*] Crassiore, pinguiore.

[k] *Et qui pæne humi*] Theophr. loc. cit. *τρόπον τινὰ ἐπιγειόκαυλος*.

[l] *Aculeatarum*] Theophr. Hist. VI. 3. Καὶ ὁ *κνῆκος τήν γε φύσιν ἀκανθώδη ἔχει*. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 161.

[m] *In totum spina*] Quæ tantum spinas pro foliis habent, simpliciter *ἀκάνθας* vocat Theophr. Hist. VI. 1. Τὰ *μὲν ἁπλῶς εἰσιν ἀκάνθαι, καθάπερ ἀσπάραγος καὶ σκόρπιος· οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον οὐδὲν παρὰ τὴν ἄκανθαν*. Quod iterum c. 3. repetit. De Ravennate asparago Martialis XIII. 21. 'Mollis in æquorea quæ crevit spina Ravenna.'

[n] *Scorpio*] De eo dicemus XXII. 17.

[o] *Quædam spinosa, foliata*] Hoc est, quædam folia habent spinis aculeata: *φυλλάκανθα* ea vocantur a Theophrast. Hist. VI. 3. adducente *σκόλυμον* carduum in exemplum: *ἠρύγγιον* et *κνῆκον*, cap. 1.

[p] *Glycyrrhiza*] Vide quæ de ea dicturi sumus XXII. 10.

[q] *Aliqua et secundum*] Theophr. Hist. VI. 3. *παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον*, juxta aculeum folium gerunt.

[r] *Quædam in folio*] Theophr. loc. cit. Ὅ *τε φλέως, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ἡ κάππαρις, ἴδιον ἔχει, τὸ μὴ μόνον τὴν ἐκ τῶν καυλῶν ἄκανθαν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φύλλον ἐπακανθίζον*. *Phleos, tribulus, capparisque, peculiare hoc habent, ut non solum caulem aculeatum, sed etiam folium hispidum habeant*. Et cap. 1. *ἡ ὄνωνις, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ὁ φλέως, ὃ δή τινες καλοῦσι στοίβην*.

[s] *Ut pheos*] Ita libri omnes, etiam Mss. tum hoc loco, tum in Indice. Theophrasto nihilominus, *φλέως*. Sed eidem Hist. VI. 5. *ἱππόφεως*, quæ et ipsa *στοίβη* nuncupatur.

[t] *Hippophaës*] In Mss. *hippophes*.

LV. Ex omnibus his generibus urtica [a] maxime noscitur, acetabulis [b] in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpe altior binis cubitis. Plures ejus differentiæ: sylvestris, quam et fœminam vocant: mitiorque.[1] Et in sylvestri, quæ dicitur canina,[2] [c] acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ vero etiam odorem fundit, Herculanea vocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam, et tactu tantum leni pruritum, pusulasque [3] [d] confestim adusto similes existere. Notum est et remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi Solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Sylvestrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit, simulque cocta innoxia est. Mor-



CAP. LV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quam fœminam vocant, mitior* Gronov. et vulgg.—2 'Ita cod. Reg. 2.' *Brotier.* Ita quoque Cornarius et cod. Chiffl. *quæ dicitur cania* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Cod. Dalec. *pussulas.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *simul cocta. Quæ innoxia, morsu carens* edd. vett. et Gronov. *noxia est* Chiffl. *caret* cod. Dalec.

NOTÆ

Græcis, ἱπποφυὲς, ἱπποφανὲς, ἱπποφαὲς, et ἱππόφεως promiscue dicitur. Vide XXII. 14. et Diosc. in Nothis, pag. 474.

[u] *Tribulo proprietas*] Theophrast. Hist. VI. 4. Ὁ δὲ τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπιάκανθός ἐστι. *Id vero tribulus peculiare habet, quod fructus integumentum spinosum sive aculeatum habet.* In Mss. *tributo* pro *tribulo.*

[a] *Urtica*] *De l'Ortie:* cui cognatam minorem novimus, *l'Ortie grièche.*

[b] *Acetabulis*] Vasculis quibusdam, quibus semen et lanugo continetur, quæ acetabuli speciem repræsentant.

[c] *Quæ dicitur canina* [*cania*] Ita Mss. omnes. Sunt qui *canina* legi malint.

[d] *Pusulasque*] Sic libri omnes Mss. non *pustulas.* Celsus V. 28. 'Pustularum plura genera sunt. Nam modo circa totum corpus, partemve, aspredo quædam fit similis his pustulis, quæ ex urtica, vel ex sudore nascuntur: ἐξανθήματα Græci vocant: eaque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures similes varis oriuntur, nonnunquam majores pustulæ, lividæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: subestque his humor. Ubi hæ ruptæ sunt, infra quasi exulcerata caro apparet: φλύκταιναι Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.' Gallis, *des pustules, des ampoules, des élevures.*

su carens,[4] lamium vocatur.[e] De scorpione dicemus[f] inter medicas.

LVI. (XVI.) Carduus[g] et folia et caules spinosæ lanuginis[1] habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos,[2] polyacanthos, onopyxos, helixine,[3] scolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Est et illa[h] differentia, quod quædam in iis multicaulia ramosaque sunt, ut carduus. Uno autem caule, nec ramosum, cnicos.[4] Quædam cacumine tantum spinosa sunt, ut eryngium.[i] Quædam æstate[j] florent, ut tetralix, et helixine.[5] Scolymus quoque[k] floret sero et diu. Acorna colore[l] tantum rufo distinguitur, et pinguiore succo. Idem erat[m] atractylis quoque, nisi candidior esset, et nisi sanguineum[n] succum funderet. Qua

CAP. LVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Carduus et folio et caule spinosas lanugines* Gronov. et al. vett.—2 Codd. Chiffl. et Turneb. *cnecos.*—3 ‘ Ita cod. Reg. 1.’ *Brotier. helxine* edd. vett. et Gronov. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ixine* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr. ‘ Vide Lexicon Græco-Latinum in Ἰξαλ, Jac. Cell.’ *Dalec.*—4 Codd. Chiffl. Laet, et Turneb. *cnecos.*—5 Margo edd. Dalec.

NOTÆ

[e] *Lamium vocatur*] Sive urtica iners, cujus triplex genus a Dodonæo depingitur, p. 135. visum a nobis in horto Regio: *Ortie morte.* Galeopsis est Dioscoridi IV. 95.

[f] *De scorpione dicemus*] Lib. XXII. c. 17.

[g] *Carduus*] Theophrasto *σκόλυμος* est, eadem recensenti, Hist. VI. 3. *Σκόλυμος, ἄκορνα, λευκάκανθος, χάλκειος, κνῆκος, πολυάκανθος, ὀνόπυξος, ἰξίνη, χαμαιλέων· πλὴν οὗτος οὐ φυλλάκανθος.*

[h] *Est et illa*] Hæc e Theophrasto, loc. cit. sed mutilum scriptoris Græci locum ante nos alii agnovere.

[i] *Ut eryngium*] Mss. *ut erynge.* Theophrast. non eryngium in exemplum affert, sed rutrum, herbam incognitam: loc. cit. *Ἔνια δὲ ἄνωθεν ἔχει ἐξ ἄκρου (ἀποφύσεις,) καθάπερ τὸ ῥύτρος.* Eryngium campestre pingit Dodonæus, p. 718. Nos *Chardon Roland* dicimus.

[j] *Quædam æstate*] Theophr. Hist. VI. 3. *Ἔνια δὲ καὶ τοῦ θέρους, ὥσπερ ἡ τετράλιξ ὑπό τινων καλουμένη, καὶ ἡ ἰξίνη.*

[k] *Scolymus quoque*] Theophr. loc. cit. *Εὐάνθης γὰρ ὁ σκόλυμος, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον.*

[l] *Acorna colore*] Theophr. Hist. VI. 4. Acorna, inquit, quoad figuram cnico sativo similis est, colore flavicans, succo pinguis: *Ἡ δ' ἄκορνα προσεμφερὴς, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν πρόσοψιν τῇ κνήκῳ τῇ ἡμέρᾳ· χρῶμα δ' ἐπίξανθον ἔχει, καὶ λιπαρὸν χύλον.* Hesychius: *Ἀκορνὰ, ἀκανθῶδες φυτόν.* In Illyrico reperiri scribit Anguillara par. VIII. p. 146.

[m] *Idem erat*] Sic Virgilius, ‘ Laurus erat.’ Similis esset, inquit, acornæ atractylis, nisi candore antecelleret. Et hoc a Theophr. Hist. VI. 4.

[n] *Et nisi sanguineum*] Theophr.

de causa[o] phonos vocatur a quibusdam, odore etiam gravis,[6] sero maturescente semine, nec ante autumnum: quanquam id de omnibus spinosis dici potest. Verum omnia hæc et semine et radice nasci possunt. Scolymus carduorum generis ab iis distat, quod radix ejus vescendo est decocta.[p] Mirum, quod sine[q] intervallo tota æstate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. Helixine rara[r] visu est, neque in omnibus terris: est a radice foliosa,[7] [s] ex aqua media veluti malum extuberat, contectum sua fronde. Hujus vertex summus lacrymam continet jucundi saporis, acanthicen[t] mastichen appellatam.

LVII. Et cactos[u] quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ



et Gronov. *ixine*, e Theophr. Mox, *Scolymos* Chiffl.—6 Vet. Dalec. *gravi*.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *Ixine non rara visu est, æque in omnibus terris nascitur, a radice foliosa.* Theophr. etiam *Ixine*. Gronov. et al. ante Harduin. *neque in omnibus terris est, radice foliosa.*

NOTÆ

loc. cit. ait decerpta folia, et carni admota, sanguineum succum effundere, *αἱματώδη ποιεῖ τὸν χυλὸν, τῇ σαρκὶ προσφερόμενον.* Idcirco et *ἀνδρόσαιμον* dictam a veteribus scribit Aëtius l. I.

[o] *Qua de causa*] Theophr. loc. cit. *Διὸ καὶ φόνον ἔνιοι καλοῦσι τὴν ἄκανθαν ταύτην.* Est enim *φόνος* Græcis *sanguis effusus.*

[p] *Vescendo est decocta*] Etiam et cruda, *τὴν ῥίζαν ἐδώδιμον ἔχει καὶ ἑφθὴν, καὶ ὠμὴν,* inquit Theophr. De hoc scolymo diximus XX. 99. Non est is sane articactus noster: quis enim radicem hujus edulem dixit?

[q] *Mirum, quod sine*] Theophr. loc. cit.

[r] *Helixine* [*helxine*] *rara*] Quæ Theophrasto *ἰξίνη* dicitur, ubique Plinio *helxine* est: Ἡ *ἰξίνη*, inquit ille, *οὐ φύεται πολλαχοῦ.* Contra permutatis vocibus, ut facere vulgus solet, quæ helxine ab omnibus sive perdicium appellatur, eadem ixine agria ab Apuleio nominatur, c. 81. Diversa hæc porro ab ea de qua dicemus lib. seq. c. 19.

[s] *A radice foliosa*] Theophr. loc. cit. Ῥιζόφυλλον *δέ ἐστιν· ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης μέσης ὁ σπερματικὸς ἄκανος ἐπιπέφυκεν, ὥσπερ μῆλον εὖ μάλα ἐπικεκρυμμένον ἐπὶ τῶν φύλλων.*

[t] *Acanthicen*] Ἀκανθικὴν *μαστίχην*, quasi spinalem mastícham, inquit Gaza.

[u] *Et cactos*] Ad verbum excerpta hæc a Theophr. Hist. VI. 4. quæ transcripsit etiam Athenæus lib. II. p. 70. Ἡ *δὲ κάκτος καλουμένη περὶ Σικελίαν μόνον, κ. τ. λ.* In Indice, *Ectacus, sive cactus.* Forte idem cum cinara, seu articacto nostro, cujus edulis est globus foliorum cum stipitis medulla summa, uti indicavimus libro sup. cap. 99. Phanias quoque apud Athen. loc. cit. peculiarem Siciliæ cactum facit: *κάκτος Σικελική.* In Græcia reperiri Theophrastus negat.

proprietatis et ipse: in terra[r] serpunt caules, a radice emissi, lato folio et spinoso. Caules vocant[v] cactos: nec fastidiunt in cibis, inveteratos quoque. Unum caulem[2 w] rectum habent, quem vocant pternica, ejusdem suavitatis, sed vetustatis[x] impatientem. Semen ei[y] lanuginis, quam[3] pappon vocant: quo detracto et cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant ascalian.[z]

LVIII. Tribulus non nisi[a] in palustribus nascitur, dira res alibi, juxta[1] Nilum et Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. At in reliquo[b] orbe genera duo: uni cicerculæ[2 c] folia, alteri aculeata.[d] Hic et serius[e] floret,[3] magisque septa obsidet villarum. Semen ei[f] rotundius, nigrum, in siliqua: alteri arenaceum.[4 g] Spinosorum etiamnum aliud genus anonis.[5 h] In ramis enim spinas habet, apposito[6]

CAP. LVII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et ipsa, cujus in terra* Gronov. et al. vett.—2 *Alium præterea caulem* Dalec.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *lanugine obvolutum quam,* e Theophr. *quam* deest in Vet. Dalec.

CAP. LVIII. 1 Vet. Dalec. *alibi. Juxta;* alii vett. ap. Dalec. *alicubi. Juxta.* Mox, Vet. Dalec. *amnes recipitur in cibos, inclinatur.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ciceris,* e Theophr.—3 Ibid. ex eodem, *germinat.*—4 Gronov. *harenaceum.*—5 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier. ononis* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Margo edd. Dalec. et

NOTÆ

[v] *Caules vocant*] Theophr. loc. cit. cactos vocari similiter tradit, in cibis gratos, si decorticentur, nonnihil subamaros, muria condiri et inveterari.

[w] *Unum caulem*] Theophr. Ἕτερον δὲ καυλὸν ὀρθὸν ἀφίησιν, ὃν καλοῦσι πτέρνικα.

[x] *Vetustatis*] Qui sale, ut ceteri, condiri nequeat.

[y] *Semen ei*] Hæc Theophr. ad verbum, loc. cit.

[z] *Vocant ascalian*] Theophr. Καλοῦσι δὲ αὐτὸ ἀσκαλίαν.

[a] *Tribulus non nisi*] Hæc tribuli palustris descriptio petita est e Theophr. Hist. IV. 11. Ὁ δὲ τρίβολος αὐτὸς ἐν τῷ ὕδατι νεύει εἰς βυθόν· τὸ δὲ φύλλον ἐστὶ πλατὺ, προσεμφερὲς τῷ τῆς πτελέας, μίσχον δὲ ἔχει σφόδρα μακρόν.

[b] *At in reliquo*] Hæc deinceps e Theophr. Hist. VI. 5.

[c] *Uni cicerculæ*] Hoc est, ciceris exigui, ut diximus XIX. 61. Theophr. loc. cit. Τὸ μὲν γὰρ ἔχει φύλλον ἐρεβινθῶδες. Tribulus terrestris est Clusii, Rarior. Plantar. l. VI. p. 141. et Dodonæi c. 547.

[d] *Alteri aculeata*] Quem idcirco φυλλάκανθον vocat. Magnam hic habet affinitatem cum tribulo Dioscoridis IV. 15.

[e] *Hic et serius*] Theophr. loc. cit. Diosc. item loc. cit.

[f] *Semen ei*] Theophr. loc. cit.

[g] *Alteri arenaceum*] Σησαμῶδες dixit Theophr. *sesamæ vicinum.* Est fortas-

folio[i] rutæ simili, toto caule foliata[7] in modum coronæ: sequitur a frugibus,[j] aratro inimica,[8] vivaxque præcipue.[k]

LIX. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt,[l] ut ejus quam coronopum[m] vocant. E diverso stant,[n] anchusa inficiendo ligno cerisque[1] radice apta, et e mitioribus anthemis,[o] et phyllanthes,[2] et anemone, et aphace. Caule foliato[p] est et crepis, et lotos.[3]



Gronov. *appositas*, e Theophr.—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *foliatum* Gronov. et vulgg.—8 Cod. Dalec. *secatur aratro, frugibus inimica;* Turneb. et Chiffl. *Sequitur aratra, frugibus inimica.*

CAP. LIX. 1 ' Ms. *ceterisque;* sed nil mutandum ostendit ult. cap. hujus libri.' *Dalec.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *aphyllantes*, e Theophr.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *crepis et apate* Gronov. et vulgg. ' Apud

NOTÆ

sis ei tribulo, ob formam σησαμῶδες, ob duritiam idem ἀμμῶδες.

[h] *Spinosorum . . . anonis* [*ononis*] Græcis ὀνωνὶς, de qua quæ hic referuntur, hausta e Theophr. sunt, Hist. VI. 5. Dioscoridi III. 21. Ἀνωνὶς, οἱ δὲ ὀνωνίδα καλοῦσι. Herbariis nunc Resta bovis, *Arrête-bœuf*, quod in opere boves subinde sistat, nominatur: frustra negante Anguillara par. VIII. p. 147. Delineatur a Dodonæo, p. 731.

[i] *Apposito folio*] Appositumque spinis folium habet rutæ simile, ἔστι πτορθάκανθον, . . . φύλλον ἔχει πηγανῶδες, παραπεφυκὸς παρ' ὅλον τὸν καυλὸν, ὥσπερ στεφάνου τὴν ὅλην εἶναι μορφὴν διαλαμβανομένην ὑπ' ἀλλήλων. *Ramis aculeigera est, . . . folio rutæ similis, sed per totum apposito caulem, ut veluti coronam ex intervallis tota species repræsentet.*

[j] *Sequitur a frugibus*] Post fruges in segetibus atque cultis sponte nascitur, &c. Theophr. loc. cit.

[k] *Vivaxque præcipue*] Theophr. loc. cit. Καὶ ἔτι δυσώλεθρος, difficile tota evellitur, exsciditurve.

[l] *Per terram serpunt*] Hoc est, ut ipse ait XVIII. 10. earum caules sparguntur per terram, si non habeant adminiculum, ut pisa. Hæc alio e fonte Plinius, quam e Theophrasto.

[m] *Coronopum*] Diosc. II. 158. Κορωνόπους πρόμηκες βοτάνιον κατὰ τοῦ ἐδάφους ἐστρωμένον, *herbula humi strata.* Ea est, quam nostri Cornu Cervi vocant, *Corne de Cerf*, ut placere video Scaligero, in lib. II. Theophr. de Causis Plant. cap. 8. p. 117. aliisque omnibus. Pingitur a Dodonæo, p. 110. In multis Italiæ locis *Herba stella* dici auctor est Anguillara par. 7. p. 115.

[n] *E diverso stant*] Per terram non serpit istarum caulis, anchusæ, anthemidis, &c. De anchusa dicetur libro seq. c. 23.

[o] *Anthemis*] Græcis, ἀνθεμὶς, φυλλανθὲς, ἀφάκη. De anthemide, libro seq. c. 26. Φυλλανθὲς Gaza *frondifloram* reddidit: Jacea nigra Dodonæi est p. 124. Ἀφάκην esse eam, quam rura nostra agrestem viciam vocant, scribit Ruellius lib. II. p. 395. Ἀνεμώνην, ob floris præstantiam et pulchritudinem passiflorem appellari, *Passefleur*, p. 428. Diversa hæc ab aphace intubacea est, de qua superius cap. 52.

[p] *Caule foliato*] Vide Notas et E-

LX. Differentia[q] foliorum et hic quæ in arboribus, brevitate pediculi ac longitudine, angustiis ipsius folii, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior[r] hic quibusdam per partes florentibus, ut ocimo, heliotropio, aphacæ, onochili.[1] Multis inter hæc[s] æterna folia, sicut quibusdam arborum, inprimisque heliotropio, adianto, polio.[2]

LXI. (XVII.) Aliud rursus[t] spicatarum genus, ex quo est cynops,[1 u] alopecuros,[v] stelephuros, (quam quidam ortygem[2] vocant, alii plantaginem, de qua plura dicemus[3] inter medicas,) thryallis.[w] Ex iis alopecuros spicam habet mollem, et lanuginem densam, non dissimilem vulpium caudis, unde ei et nomen. Proxima est ei[x] et[4] stelephu-

Theophr. Hist. Plant. lib. VII. legitur quidem, κρηπὶς, ἀπάτη, sed legendum, πικρὶς, ἀφάκη. Vide Lexicon J. C.' *Dalec.*

CAP. LX. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *onochite* Chiffl. *onocheili* Diosc. *onocichlæ* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *heliotropio, polio, adiantho* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr. *heliotropio, adiantho. Aliud, &c.* Gronov. et vulgg.

CAP. LXI. 1 Ita Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *ex quo cynops* Franz. Mox, Dalec. *stelephuros et plantago, quam quidam ortyga vocant, de qua, &c.* e Theophr. correcto, Hist. VII. 10.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ortyga* Gronov. et vulgg.—3 Cod. Dalec. *infra dicemus.*—4 *Proxime est et* Chiffl.—5 Vet. Dalec. *germinant.*

NOTÆ

mend. num. 11. Crepis inter ignotas herbas censetur.

[q] *Differentia*] Theophr. Hist. VII. 9.

[r] *Diuturnior*] Theophr. loc. cit. de ὠκίμῳ, ἡλιοτροπίῳ, κιχωρίῳ. De ἀφάκῃ, et ὀνοχειλεῖ, c. 10.

[s] *Multis inter hæc*] Ex Theophr. Hist. VII. 10. Ἀείφυλλα τῶν τοιούτων ἐστὶν ἔνια, καθάπερ τὸ πόλιον, καὶ τὸ ἡλιοτρόπιον, καὶ τὸ ἀδίαντον.

[t] *Aliud rursus*] Theophrasto, loc. cit. Σταχυώδη μὲν οὖν ἐστιν, ὅ τε χήνων (alii κύνωψ) ὑπό τινων καλούμενος, τελείους ἔχων ἰδέας ἐν ἑαυτῷ· καὶ ὁ ἀλωπέκουρος, καὶ ὁ στελέφουρος, ὑπ' ἐνίων δὲ ἀρνόγλωσσον, τῶν δὲ ὄρτυξ καλούμενος. Παρόμοιον δὲ τούτῳ τρόπον τινὰ καὶ ἡ θρυαλλίς.

[u] *Cynops*] In Mss. *stanyps.* In Indice, *stanyopos.* Theophrasti codices hac parte vitiati. Quia sub eo nomine ignota est hæc herba nobis, auspicato nihil geri potest.

[v] *Alopecuros*] Quasi caudam vulpinam dixeris, *Queue de renard.* Pingitur a Dodonæo, pag. 532. Rura caudati frumenti nomine norunt.

[w] *Thryallis*] Hæc θρυαλλὶς spicata, omnino pimpinella sanguisorba Dodonæi est, pag. 105. *La Pimprenelle.*

[x] *Proxima est ei*] Theophr. loc. cit. Ὅμοιος δὲ τούτῳ καὶ ὁ στελεφοῦρος· πλὴν οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνος ἀνθεῖ κατὰ μέρος, ἀλλὰ δι' ὅλου τοῦ στάχυος, ὥσπερ ὁ πυρός. *Huic plantago similis est, nisi quod florem non quemadmodum illa particulatim*

ros, nisi quod illa particulatim floret. Cichorion, et similia, circa terram folia habent, germinantibus[5] ab radice post Vergilias.[y]

LXII. Perdicium[a] et aliæ gentes, quam Ægyptii,[1] edunt: nomen dedit avis, id maxime eruens. Crassas plurimasque habet radices. Item ornithogale,[b] caule tenero, candido, semipedali[2] radice, bulbosa, molli, tribus aut quatuor[c] agnatis. Coquitur in pulte.

LXIII. Mirum, loton[d] herbam, et ægilopa, non nisi post annum e semine suo nasci. Mira et anthemidis[e] natura, quod a summo florere[1] incipit, cum ceteræ omnes, quæ particulatim florent, ab ima sui parte incipiant.

LXIV. Notabile et in lappa,[f] quæ adhærescit,[1] quoniam in ipsa flos nascitur, non evidens, sed intus occultus, et intra seminat,[2] [g] velut animalia, quæ in se pariunt. Circa

CAP. LXII. 1 *Perdicio, quam et Æoliæ gentes, et Ægyptii* Vet. Dalec.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sesquipedali*, e Diosc.

CAP. LXIII. 1 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. et Bipont. *flore* cod. Chiffl. Harduin. 2. 3. Miller. et Franz.

CAP. LXIV. 1 Vet. Dalec. *quæ vestibus adhærescit.*—2 Ita codd. Harduini

NOTÆ

edit, sed per totam spicam, tritici modo.

[y] *Post Vergilias*] Post Vergiliarum exortum, de quo XVIII. 66.

[a] *Perdicium*] Aliunde hoc Plinius quam a Theophrasto, qui de perdicio hoc solum tradit: crassas id habere radices, pluresque quam folia: nomen ei ea re esse, quod perdices ad id se volutent, terramque suffodiant. De hoc perdicio dicetur iterum XXII. 19. Diversum illud a Celsi perdicio, de quo cap. 104. hujusce libri.

[b] *Ornithogale*] Hæc totidem verbis Dioscor. II. 174. Ὀρνιθόγαλον καυλίον ἐστὶ, κ. τ. λ. Depingitur a Dodonæo, pag. 221. Est in horto Regio. Tota nasci Italia tradit Anguillara par. VII. pag. 117.

[c] *Tribus aut quatuor*] Tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis, seu propaginibus, unde flores prodeunt: Ἄνω παραφυάδας ἔχον τρεῖς ἢ τέσσαρας ἁπαλὰς, ἀφ᾽ ὧν ἄνθη, κ. τ. λ. Dioscor. loc. cit. Potest et Plinii locus accipi de bulbis minoribus, qui majori adnascuntur.

[d] *Mirum, loton*] Hoc e Theophr. Hist. VII. 12. καθάπερ τὸν αἰγίλοπά φασι, καὶ τὸν λωτόν. Ægilops bulbi genus est, cujus facta jam superius mentio, XIX. 30.

[e] *Mira et anthemidis*] Theophr. Hist. VII. 13.

[f] *Notabile et in lappa*] Theophr. Hist. VII. 14. Lappa, Græcis ἀπαρίνη: nostris, *de la Bardane, du Glouteron.* Contactu vestibus adhærescit, quare φιλάνθρωπος ab Aëtio appellatur. A Dodonæo pingitur pag. 38.

[g] *Et intra seminat*] Vide Notas et Emend. num. 12.

Opuntem[3] Opuntia[h] est herba, etiam homini dulcis. Mirumque[i] e folio ejus radicem fieri, ac sic eam nasci.

LXV. Iasione[j] unum folium habet, sed ita implicatum, ut plura videantur. Chondrylla[k] amara est, et acris in radice succi.[1] Amara[l] et aphace, et quæ picris[m] nominatur, et ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit.

LXVI. Notabilis[n] et scillæ crocique natura, quod cum omnes herbæ folium primum emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur,[1] quam folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in scilla vero caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret, ut diximus,[o] tria tempora arationum[2] ostendens.

et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et intra seminant* Chiffl. *intra se germinat* Gronov. et vulgg. Mox, *quæ intra se pariunt* Vet. Dalec.—3 Hæc duo verba, *Circa Opuntem*, non leguntur in cod. Dalec.

CAP. LXV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *acri in r. succo* Gronov. et vulgg.

CAP. LXVI. 1 Vet. Dalec. *mox in caulem attollantur, in iis c. p. detegitur;* al. vett. ap. Dalec. *mox in c. protrudantur, &c. impellitur.*—2 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

NOTÆ

[h] *Opuntia*] Hanc depictam egregie vide in Eystettensi horto. Habet hæc Theophr. Hist. I. 12.

[i] *Mirumque*] Quod et de ficu. Indica, quæ est in Eystettensi horto, narrant ii qui in eo opere ejus horti plantas *αὐτόπται* testes descripserunt. De ficu Indica hoc ipsum Plinius admonuit XII. 11. De Euphorbio quoque narrant hodierni Herbarii. Vide Dodon. pag. 375.

[j] *Iasione*] Theophr. Hist. I. 21. *Ἔνια δὲ μονόφυλλα φύεται, διαγραφὴν ἔχοντα μόνον τῶν πλειόνων, ὥσπερ τὸ τῆς ἰασιώνης.* Florem iasiones ait unico constare folio, sed similitudinem plurium foliorum in ambitu ostendere: est enim, ut lilium, fere calathi figura. Vulgo Campanulas vocant, *Clochettes.* Vide quæ dicturi sumus XXII. 39.

[k] *Condrylla*] Quæ intybi agrestis genus est, ut diximus cap. 52. Theophr. Hist. VII. 11. *Ἡ χονδρύλλα .... ἄβρωτος, καὶ ἐν τῇ ῥίζῃ δριμὺν ὀπὸν ἔχει καὶ πολύν.*

[l] *Amara*] Theophr. loc. cit. *Ἄβρωτος δὲ καὶ πικρὰ ἡ ἀφάκη.* Aphace hæc intubacea est, de qua cap. 52.

[m] *Et quæ picris*] Theophr. *Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ πικρὶς, καὶ γὰρ αὕτη τῷ ἦρι ἀνθεῖ, καὶ παραπλησία δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος, καὶ τοῦ θέρους παρανθεῖ· τῇ γεύσει δὲ πικρά· διὸ καὶ τοὔνομα εἴληφε.* Quæ Plinius totidem fere verbis. Est autem *πικρὶς* hæc non sylvestre intubum, de quo diximus VIII. 41. sed peculiare quodpiam genus, necdum satis nobis compertum, quod rotundo esse folio dicitur XXII. 31. quale ex intybis nullum habet.

[n] *Notabilis*] Hæc sunt petita pariter ex Theophr. Hist. VII. 12.

[o] *Ut diximus*] Lib. XVIII. cap. 65.

LXVII. Bulborum generi quidam annumerant[p] et cypiri, hoc est, gladioli, radicem. Dulcis ea est,[q] et quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul subacta. Non dissimilis[r] est[1] et quæ thesion vocatur, gustu aspera.

LXVIII. Ceteræ ejusdem generis folio differunt. Asphodelus oblongum[a] et angustum habet, scilla latum et tractabile, gladiolus simile nomini. Asphodelus manditur, et semine tosto,[1][b] et bulbo: sed hoc in cinere tosto, dein sale et oleo addito: præterea tuso[c] cum ficis, præcipua voluptate, ut videtur Hesiodo.[d] Traditur[2] et ante portas villarum satum, remedio esse contra veneficiorum noxiam. Asphodeli mentionem et Homerus[e] fecit. Radix ejus napis modicis similis est: neque alia numerosior, LXXX. simul[f]

Franz. *arandi* margo edd. Dalec. et Gronov. e Virgil. *arationis* e Theoph. ibid. *sationum* Gronov. et vulgg.

CAP. LXVII. 1 Cod. Dalec. *subacta. Similis est.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *Similis et quæ Thesion vocatur, gustu, &c.* e Theophr. Vid. Nott. Var.

CAP. LXVIII. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *toto* Gronov. et vulgg.—2 *Tradunt* Chiffl. Mox,

NOTÆ

[p] *Quidam annumerant*] Quoniam scilicet radix bulborum similitudinem habet, ut ait Diosc. IV. 20. qui illud ξίφιον vocat, seu gladiolum, et μαχαιρώνιον, a gladii figura: Theophr. Hist. VII. 11. φάσγανον. Est gladiolus utrimque floriferus apud Dodon. pag. 209. Est in horto Regio. Nec κύπειρος Græcorum is, nec κύπερος fuit: sed Latinorum duntaxat: Apuleius cap. 46. 'Græcorum quidam xiphion, alii phasganon vocant, Itali gladiolum dicunt.' Scribonius Largus Compos. 20. num. 82. 'Cypiri radicis, quem nos gladiolum appellamus.'

[q] *Dulcis ea est*] Theophr. loc. cit. 'Αλλ' ἡ τοῦ φασγάνου καλουμένου γλυκεῖά τε ῥίζα ἑψηθεῖσα, καὶ τριφθεῖσα, μιγνυμένη τῷ ἀλεύρῳ, ποιεῖ τὸν ἄρτον γλυκὺν καὶ ἀσινῆ.

[r] *Non dissimilis*] Theophr. loc. cit. Ἡ δὲ τοῦ θησείου τῇ μὲν γεύσει πικρὰ, τριβομένη δὲ κοιλίαν ἀποκαθαίρει. Similem gladiolo hanc herbam Plinius ait esse, quoniam pariter bulbosa est. Radix est cava minor Dodonæi, pag. 325.

[a] *Asphodelus oblongum*] Sunt ista pariter a Theophr. Hist. VII. 12. Gallis *Asphodello.* Iconem apud Clusium vide lib. II. pag. 196. Est in horto Regio.

[b] *Et semine tosto*] Theophr. loc. cit. Καὶ ὁ ἀνθερικὸς ἐδώδιμος σταθευόμενος, καὶ τὸ σπέρμα φρυγόμενον.

[c] *Præterea tuso*] Theophr. loc. cit.

[d] *Hesiodo*] Ἔργων vs. 41. Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς, Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

[e] *Homerus*] Odyss. Λ. 538. et Ω. 13.

acervatis sæpe bulbis. Theophrastus, et fere Græci, princepsque Pythagoras, caulem ejus cubitalem, et sæpe duum cubitorum, foliis porri[g] sylvestris anthericon vocavere: radicem vero, id est, bulbos, asphodelon. Nostri illud albucum[h] vocant, et asphodelum hastulam regiam, caulis acinosi:[i] ac duo[3] genera faciunt. Albuco est scapus[j] cubitalis, amplus, purus, lævis. De quo Mago præcipit, exitu mensis Martii, et initio Aprilis, cum floruerit, nondum semine ejus intumescente, demetendum: findendosque scapos, et quarto die in Solem proferendos: ita siccatis manipulos faciendos. Idem[4] pistanam dicit a Græcis vocari, quam inter ulvas sagittam appellamus.[k] Hanc ab Idibus Maii usque ad finem Octobris mensis decorticari, atque leni Sole siccari jubet. Idem et gladiolum alterum, quem cypiron oocant, et ipsum palustrem,[l] Julio mense toto[5] secari jubet ad radicem, tertioque die in Sole siccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in tectum referri, quoniam palustribus desectis nocturni rores noceant.

LXIX. (XVIII.) Similia præcipit et de junco, quem ma-

---

contra v. noxam Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *illos albucum vocant, et caulem hastulam regiam, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. *asphodelon. Hastula regia ea est et caulis acinosi. Ejus duo* cod. Dalec. *hastulam regiam. Ea est et caulis acinosi. Ejus duo* Gronov. et vulgg.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *item* edd. vett. et Gronov.—5 Vox *toto* deest in cod. Dalec. Paulo post, Chiffl. *tertioque dein sole.*

NOTÆ

[f] *LXXX. simul*] Centenarium sæpe numerum excedere ait Matthiolus in Diosc. lib. II. pag. 602.

[g] *Foliis porri*] Diosc. II. 199. Φύλλα ἔχων πράσῳ μεγάλῳ ὅμοια.

[h] *Nostri illud albucum*] Scribonius Largus Compos. 154. 'Hastulæ regiæ, quam ἀσφόδελον Græci dicunt.' Apuleius cap. 32. 'A Græcis dicitur asphodelos, Latinis hastula regia, aliquibus albucus.'

[i] *Caulis acinosi*] Ferentis semen rotundum, instar acinorum. Diosc. loc. cit. καρπὸν δὲ στρογγύλον.

[j] *Albuco est scapus*] Dioscor. loc. cit. levoris modo scapi meminit: καυλὸν δὲ λεῖον.

[k] *Sagittam appellamus*] Recentiores sagittalem: alii Linguam serpentis. Pingitur a Dodonæo pag. 577. Patavii frequentem esse ait Anguillara par. XI. pag. 182.

[l] *Et ipsum palustrem*] Quemadmodum et palustris sagitta est, de qua dictum proxime. Forte gladiolus est aquatilis Dodonæi, pag. 590.

riscon[a] appellat,[1] ad texendas tegetes: et ipsum Junio mense eximi ad Julium[2] medium præcipiens. Cetera de siccando, eadem quæ de ulva suo loco diximus.[b] Alterum genus[c] juncorum facit,[3] quod marinum,[4] et a Græcis oxyschœnon vocari invenio. Tria genera ejus:[d] acuti, sterilis, quem marem, et oxyn Græci vocant: reliqua fœminini,[e] ferentis semen nigrum, quem melancranin vocant.[5] Crassior hic et fruticosior: magisque[6] etiamnum tertius, qui vocatur holoschœnos.[f] Ex his melancranis[g] sine aliis generibus nascitur. Oxys autem et holoschœnos eodem cespite. Utilissimus[7] [h] ad vitilia holoschœnos, quia mollis et carnosus est. Fert fructum[i] ovorum[8] cohærentium modo. Nascitur autem[j] is, quem marem appellavimus,[9] ex semetipso, cacumine in terram[k] defixo: melancranis autem suo semine.

Cap. lxix. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quem mariscum appellant* Chiffl. *quem mariscon appellant* edd. vett. et Gronov. —2 Cod. Dalec. *ante Julium.*—3 Dalec. *faciunt.*—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *aquaticum*, e Theophr.—5 Chiffl. *melacraniam appellant.*—6 *Magis magisque* Chiffl.—7 *Utilissimis* Gronov. et al. ante Harduin.—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ὤων*. Alii ap. Dalec. *sorborum.*—9 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Ita quoque Chiffl. *appellamus* Gronov. et vulgg.—

NOTÆ

a *Quem mariscon*] Mariscus juncus, major juncus videtur esse, ut ficum mariscam majorem ficum esse diximus xv. 19.

b *Suo loco diximus*] Lib. xviii. cap. 67. ubi de fœni sectione ac siccatione agitur.

c *Alterum genus*] Hæc a Theophr. Hist. iv. 13.

d *Tria genera ejus*] Totidem verbis hæc Theophr. loc. cit.

e *Reliqua fœminini*] Nempe melancranis, et holoschœnos: utrumque enim fert nigrum semen. Diosc. iv. 52.

f *Holoschœnos*] Ὁλόσχοινος, idem qui juncus mariscus. Sic Theophr. loc. cit. et Dioscor. iv. 52. Pingitur a Dodonæo, pag. 595.

g *Ex his melancranis*] A nigro fructu seu semine id ei nomen. Theophr. loc. cit. Ἡ *μὲν οὖν μελαγκρανὶς αὐτός τις καθ' αὑτόν· ὁ δ' ὀξὺς καὶ ὁλόσχοινος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐκχυρώματος φύονται. Melancranis per se suo genere provenit: acutus autem, atque holoschænus eodem ex cespite exeunt.* Hesychius: Μελάγκρανις, ὀξύσχοινος.

h *Utilissimus*] Theophr. loc. cit.

i *Fert fructum*] Theophr. Κἄπειτα *ἐκτίκτει καθάπερ ᾠά.*

j *Nascitur autem*] Is nempe, quem oxyn, acutum, sterilem, et marem appellavit.

k *Cacumine in terram*] Bulbi nempe radicis cacumine in terram defixo, ex quo junci radices quotannis pullulant. Hæc enim Græci scriptoris sententia est, a quo fonte hæc derivata, cum *ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ σχοίνου*

Alioqui[10] [l] omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Usus ad nassas marinas, vitilium elegantiam,[11] lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine juxta maritimas Alpes tanta, ut inciso ventre impleant[12] pæne unciarum[m] latitudinem: in Ægypto vero cribrorum longitudinem, non aliis[n] utiliorem.[13]

Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli: cyperon vocant. Multi vero non discernunt a cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus utrumque. Cypirus[14] est gladiolus, ut diximus,[o] radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, et postea in Phœnice. Cretico candor[15] odorque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Ægyptio. Nam et ibi nascitur. Discutit duritias[p] corporum. Jam enim remedia dicemus: quoniam et florum odorumque generi est magnus usus in medicina.

Quod ad cypiron[q] attinet, Apollodorum quidem sequar,[16] qui negabat bibendum: quanquam professus efficacissimum esse adversus calculos, os eo fovet.[17] Fœminis quidem[r]

10 *Alioquin* Gronov.—11 Vet. Dalec. *vitilium elegantium nexus.* Mox, Vet. Dalec. *præcipue.*—12 Vet. Dalec. *impleat*, sub. ' medulla.'—13 ' Ita bene cod. Reg. 2.' *Brotier.* Edd. ante Brotier, *alias.* Mox, *utiliores* Vet. Dalec.—14 *Cyperus* Chiffl.—15 Rondeletius, *color.*—16 Vet. Dalec. *sequimur.*—17 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *adversus calculosos, eo fovet* Gronov. et vulgg. *eo quidem fetas feminas abortivas fieri* cod. Dalec.

NOTÆ

dixit, Hist. IV. 13. Cave enim existimes ipsius junci cacumen intelligi, quo demisso in terram, ut in aliis vidimus, propagatio fiat.

[l] *Alioqui*] His radicibus, inquit Theophr. peculiare est, quod singulis annis intereant, et rursum superne ex radicis capite pullulent: Αὐαίνονται κατ' ἐνιαυτὸν, καὶ ἡ τοῦ ἄνωθεν πάλιν ἡ γένεσις.

[m] *Unciarum*] Unciæ unius, quæ pars est pedis duodecima.

[n] *Non aliis* [*alias*] In Mss. *non aliis.* Sententia est, non ex aliis rebus fieri in Ægypto cribra utilius, quem e junco.

[o] *Ut diximus*] Cap. 67. Ξίφιον ibi Dioscoridis esse monuimus.

[p] *Discutit duritias*] Et ξίφιον Dioscoridis IV. 20. panos discutit, διαφορεῖ φύγεθλα, quod genus est tumoris ac duritiei.

[q] *Quod ad cypiron*] Sive gladiolum, ξίφιον, ut diximus.

[r] *Fœminis quidem*] Sterilitatem induci pota τοῦ ξιφίου superiore radice e vino, scribit Diosc. loc. cit.

abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros suffitum hujus herbæ excipientes ore, lienes consumere: et non egredi domibus,[18] nisi ab hoc suffitu: vegetiores enim firmioresque sic etiam in dies fieri.[19] Intertriginum et alarum vitiis, perfrictionibusque cum oleo illitum, non dubie mederi.

LXX. Cyperos juncus [a] est, qualiter diximus,[b] angulosus, juxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima [c] porraceis exiliora, in cacumine minuta,[1] inter quæ est semen. Radix olivæ [d] nigræ similis, quam, cum oblonga est, cyperida vocant, magni in medicina usus. Laus cypero prima Hammoniaco,[2] secunda Rhodio, tertia Theræo,[3] [e] novissima Ægyptio: quod [4] et confundit [f] intellectum, quoniam et cypiros ibi nascitur. Sed cypiros [5] [g] durissima, vixque spirans. Ceteris [h] odor et ipsis [6] nardum imitans. Est et per se [i] Indica herba,[7] quæ cypira [8] vo-

—18 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier*. Ita quoque edd. vett. et Gronov. *die omni* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *omni die* cod. Dalec.—19 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *etiam fieri* Gronov. et vulgg.

CAP. LXX. 1 Diosc. *cacumine caulis min.*—2 *Armenio* Vet. Dalec.—3 *Thracio* Gronov.—4 Cod. Dalec. *quæ.*—5 *Sed cyperos* Gronov. et al. ante Harduin. qui ex codd. lectionem nostram recepit.—6 Vet. Dalec. *est ipsam.*—7 Diosc.

NOTÆ

[a] *Cyperos juncus*] Hic Græcorum *κύπερος* et *κύπειρος* est. Cyperus officinarum, Dodonæi p. 336. Cyperus longus, Gallis *Souchet*. Vidimus in horto Regio. Scribonius Largus Comp. 12. num. 61. 'Cypiri, hoc est, junci radicis,' &c.

[b] *Qualiter diximus*] Sup. cap. 'Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli,' &c. Sunt qui quadratum vocent, ut Celsus III. 21. et IV. 20.

[c] *Folia ima*] Ita Diosc. I. 4.

[d] *Radix olivæ*] Diosc. loc. cit.

[e] *Theræo*] Vide Notas et Emend. num. 13.

[f] *Quod et confundit*] Vocum affinitas, inquit, cyperi et cypiri, multos induxit in errorem.

[g] *Sed cypiros*] Gladiolus, *ξίφιον*.

[h] *Ceteris*] Cypero nimirum Græco, seu *κυπέρῳ*, vel *κυπείρῳ*, et radici quam *κυπερίδα* vocant. Hic enim cyperus est, quo propter vicinitatem odoris adulterari nardum admonuit, XII. 27.

[i] *Est et per se*] Diosc. I. 4. *Ἱστορεῖται δὲ καὶ ἕτερον εἶδος κυπείρου ἐν Ἰνδίᾳ γεννώμενον, προσεοικὸς γιγγιβέρει· ὃ διαμασσηθὲν, κροκῶδες, καὶ πικρὸν εὑρίσκεται, καταχρισθὲν παραχρῆμα ψιλοῖ τὰς τρίχας, depilat illico.* Hæc porro *cypira* in Reg. Colb. Chiffl. et Thuan. scribitur, tum hoc loco, tum in Indice: non, ut hactenus editi, *cyperis*, quod cyperi radicis nomen est.

catur, zingiberis effigie: commanducata croci vim reddit. Cypero [9] vis [j] in medicina psilothri. Illinitur [10] pterygiis, ulceribusque genitalium, et quæ in humore [k] sunt omnibus, sicut oris ulceribus. Radix [l] adversus serpentium ictus, et scorpionum, præsenti [11] remedio est. Vulvas [m] aperit pota. Largiori tanta vis, ut expellat eas. Urinam ciet, et calculos, [n] ob id utilissima hydropicis. [o] Illinitur [p] et ulceribus, quæ serpunt, sed his præcipue, [12] quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita.

LXXI. Junci radix [q] in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum et in aqua potum, sistit alvum, et fœminarum menses. Capitis dolores [r] facit, qui vocatur [1] holoschœnos: ejus quæ proxima [s] sunt radicis, commanducantur adversus araneorum morsus. Invenio etiamnum unum junci genus, quod euripicen [2] [t] vocant. Hujus semine somnum allici, sed modum servandum, ne sopor fiat.

LXXII. Ob id et odorati junci medicinæ dicentur, quo-



radix.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cyperis* Gronov. et vulgg.—9 *Cypero* deest in cod. Dalec. pro quo *Cyperipi* legitur in ed. Dalec.—10 *Cyperus illinitur* Vet. Dalec. Mox, cod. Dalec. *in tumore, &c. Sic et oris.*—11 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ictus, scorpionum præsertim* Gronov. et vulgg.—12 Cod. Dalec. *præcipua.*

Cap. LXXI. 1 Ita codd. Harduini, et edd. antiq. item Harduin. 1. 2. 3. recentt. et Diosc. *capitisque dolores facit. At qui vocatur* Gronov. et al. vett.—2 *Æthiopicum* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.

NOTÆ

[j] *Cypero vis*] Hanc Indicæ cyperidi Dioscorides vim ascribit, ut proxime vidimus: nec tamen cypero idcirco abjudicat.

[k] *Et quæ in humore*] Sic infra cap. 76. Ulcera vocat, quæ in humidis sunt.

[l] *Radix*] Diosc. I. 4.

[m] *Vulvas*] Vide Notas et Emend. num. 14.

[n] *Urinam ciet, et calculos*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 198.

[o] *Hydropicis*] Diosc. loc. cit. et Celsus III. 21.

[p] *Illinitur*] Diosc. loc. cit.

[q] *Junci radix*] Diosc. IV. 52.

[r] *Capitis dolores*] Diosc. loco proxime cit.

[s] *Ejus quæ proxima*] Folia nimirum radici vicina. Dioscor. IV. 52. Τὰ δὲ πρὸς τὴν ῥίζαν ἁπαλὰ φύλλα καταπλαττόμενα, φαλαγγιοδήκτοις ἁρμόζει.

[t] *Quod euripicen*] Diosc. loc. cit. totidem verbis: Ἡ δὲ εὐριπικὴ σχοῖνος ὑπνωτικὸν ἔχει τὸν καρπόν· φυλάττεσθαι δὲ δεῖ αὐτοῦ ἐν ταῖς πόσεσι τὸ πλῆθος· καροῖ γὰρ λίαν.

niam et in Syria Cœle (ut suo loco retulimus)[a] nascitur. Laudatissimus[b] ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus[1] ex Africa, ac sine odore. Est autem rotundus,[c] vinosæ[2] mordacitatis[d] ad linguam. Sincerus[e] in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis.[3] Discutit[f] inflationes, ob id stomacho utilis, bilemque et sanguinem rejicientibus. Singultus sedat, ructus movet, urinam[g] ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres[h] usus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur excalfactoria.[4] [i]

LXXIII. Rosa[j] astringit,[1] refrigerat. Usus ejus dividitur in folia, et flores, et capita. Foliorum partes quæ candidæ, ungues[k] vocantur: in flore aliud est semen, aliud capillus:[l] in capite, aliud cortex, aliud calyx.[2] Folium

CAP. LXXII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *proximus Arabicus, quem alii Babylonium cognominant, alii Teuchitin, pessimus,* e Diosc.—2 Rond. e Diosc. *igneæ.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *purpurescens, fragilis,* e Diosc.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *imponitur. Excalfactoria et rosa. Uteros astringit* Gronov. et vulgg. Vid. ad cap. seq. n. 1.

CAP. LXXIII. 1 'Ita cod. Reg. 2.' *Brotier. Et rosa astringit* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Vide ad cap. præced. n. 4. *Ut rosa, &c.* Chiffl.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ex codd. *refrigeratos, ut aiunt. Dividitur in folia, et flores, et capita. In flore partes candidæ ungues vocantur. Aliud est, &c.* alii ap.

NOTÆ

[a] *Ut suo loco retulimus*] Lib. XII. cap. 48.

[b] *Laudatissimus*] Ita fere Diosc. I. 16. sed τευχῖτιν is Babylonium, non Nabatæum, vocat. Τευχίτης porro cognominari videtur, quod e Syria afferebatur vasis: τεῦχος, ἀγγεῖον est.

[c] *Est autem rotundus*] Talis a Celso inter aromata censetur, III. 21. 'Junci rotundi semen,' inquit, 'σχοῖνον hoc Græci vocant,' &c.

[d] *Mordacitatis*] Qui linguam multo cum fervore mordeat: Δάκνουσα τὴν γλῶσσαν μετὰ πολλῆς πυρώσεως. Diosc. loc. cit.

[e] *Sincerus*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

[f] *Discutit*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει πνευμάτων διαλυτικὴν, κ. τ. λ.

[g] *Urinam*] Diosc. loc. cit.

[h] *Ad muliebres*] Ad vulvæ inflammationes insessione prodesse scribit Diosc. loc. cit.

[i] *Excalfactoria*] Cui resinæ vis est excalfactoria. Vide Notas et Emend. num. 15.

[j] *Rosa*] Diosc. I. 130. Peracta jam hortorum ac florum ratione, herbarumque sponte nascentium explanata natura, nunc ad horum omnium vires medicas enarrandas transilit. Et rosa, primum, inquit, astringit, refrigerat, ut juncus, qui idcirco bilem et sanguinem rejicientibus utilis.

[k] *Ungues*] Et Diosc. loc. cit. ὄνυχας appellat, ὅπερ ἐστὶ τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ φύλλῳ.

[l] *Aliud capillus*] Capillum vocat lu-

siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cum, detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vasis vitreis. Quidam et salem admiscent, et anchusam nonnulli, aut aspalathum, aut juncum odoratum; quia talis maxime prodest vulvæ ac dysentericis. Exprimuntur eadem [m] folia detractis unguibus, trita per linteum spissum in æreum vas, lenique igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia.

(XIX.) Vinum quomodo fieret e rosa, diximus [n] inter genera vini. Usus succi [o] ad aures, oris ulcera, gingivas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, vulvas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur [p] in calliblepharum.[3] Et siccis femina [q] asperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maxime albas, in posca potus: et sanguinis exscreationes. Stomachi quoque dolores, quantum [4] in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetustius, et in umbra siccatur.[5] Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Urinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni



Dalec. *refrigerat. Usus e. d. in f. et flores. Capita foliorum partesque candidæ, u. vocantur. In f. a. e. semen, a. capillus in capite, aliud calix* Gronov. et vulgg.— —3 Vet. Dalec. *calliblephara.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *calliblepharum. sicca unguentis asperguntur,* e Diosc.—4 Chiffl. *tantum;* Vet. Dalec. *potus.*—

NOTÆ

teos, qui intra florem stant, apices. Corticem, id quod semen complectitur, ut dictum est cap. 10. Calycem denique, id quod luteos apices, et folia floris continet, remanetque foliis decussis.

[m] *Exprimuntur eadem*] Diosc. loc. cit.

[n] *Vinum . . . diximus*] Lib. XIV. cap. 19.

[o] *Usus succi*] Hæc omnia Diosc. I. 130. de liquore expresso ex aridis rosis in vino decoctis.

[p] *Folia uruntur*] Diosc. Καίεται δὲ καὶ εἰς τὰ καλλιβλέφαρα. Καλλιβλέφαρον medicamentum est quo fucantur ornanturque palpebræ.

[q] *Et siccis femina*] Femorum intertrigines. Diosc. Ξηρὰ δὲ λεῖα παρὰ μηροῖς προσπάσσεται. Ubi Marcellus interpres, παρατρίμμασι μηρῶν. Dalecampius Plinium immerito reprehendit, quod μηροῖς pro μύροις legerit.

sacro non veteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pota [r] ventrem et sanguinem sistunt. Ungues rosæ epiphoris salubres.[6] Ulcera enim oculorum rosa sordescunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem vitiis stomachi,[s] rosionibus et vitiis ventris, et intestinorum, et præcordiis [t] utilissima, vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cavendus [u] in his situs celeriter insidens. Et aridis et expressis [7] aliquis usus. Diapasmata [v] inde fiunt ad sudores [w] coërcendos, ita ut a balineis inarescant corpori, dein frigida abluantur. Sylvestris [x] pilulæ cum adipe ursino alopecias mirifice emendant.[8]

LXXIV. Lilii radices multis modis florem suum nobilitavere,[1] contra serpentium [a] ictus ex vino potæ, et contra fungorum venena. Propter clavos pedum in vino decoquuntur, triduoque non solvuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum alvo trahunt. Lienique, et ruptis, vulsis [b] prosunt, et mensibus fœminarum.[2] In vino

5 Vet. Dalec. et Chiffl. *siccatum.*—6 Gronov. *salubres sunt.*—7 Cod. Dalec. *insidens et ariditas. At expressis;* Chiffl. *insidens. Et a. aut expressis.*—8 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Silvestris cum adipe ursino a. m. emendat* Gronov. et vulgg. *Silvestris pilulæ cum ad. urs. alopecias emendant* codd. Dalec. et Chiffl.

CAP. LXXIV. 1 Chiffl. *nobilitant.*—2 Cod. Dalec. *lienique ruptis, et vulsis*

NOTÆ

[r] *Capita pota*] Diosc. loc. cit. Αἱ κεφαλαὶ δὲ ποθεῖσαι, κοιλίαν ῥέουσαν, καὶ αἵματος ἀναγωγὴν ἐπέχουσιν.

[s] *Vitiis stomachi*] Celsus IV. 5. 'Ubi stomachus exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est,' &c.

[t] *Et præcordiis*] Inflammatis: Ἐπιπλασσόμενα φύλλα ποιεῖ πρὸς ὑποχονδρίων φλεγμονάς. Diosc. loc. cit.

[u] *Cavendus*] Idcirco, dum siccantur, assidue versanda, ne situm contrahant, aut a vermiculis erodantur.

[v] *Diapasmata*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 131.

[w] *Ad sudores*] Ad sudorum graveolentiam, πρὸς τὴν τῶν ἱδρώτων δυσωδίαν.

[x] *Sylvestris*] Rosæ sylvestris.

[a] *Lilii . . . contra serpentium*] Apuleius cap. 107. tit. 1. 'Ad morsum serpentis:' 'Herbæ lilii bulbum conterito, et expressos succos potui dato: ipsum etiam bulbum tritum morsui apponas.'

[b] *Vulsis*] Convulsis, de quibus XX. 18.

vero decoctæ, impositæque cum melle nervis præcisis[c] medentur. Lichenas,[3][d] et lepras, et furfures in facie emendant. Erugant[e] corpora. Folia in aceto cocta,[f] vulneribus imponuntur: epiphoris testium,[g] melius cum hyoscyamo[4] et farina tritici. Semen illinitur[h] igni sacro: flos et folia ulcerum vetustati. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel vocatur, ab aliis syrium,[5][i] ad emolliendas[6][j] vulvas, sudoresque faciendos, et suppurationes concoquendas.[7]

LXXV. Narcissi duo genera in usu[1] medici recipiunt. Unum purpureo[k] flore, et alterum herbaceum.[2][l] Hunc stomacho[3] inutilem, et ideo vomitorium,[m] alvosque solventem, nervis inimicum, caput gravantem, et a narce[n] narcissum dictum, non a fabuloso puero.[o] Utriusque radix mul-

prosunt, et menstruis fœminarum.—3 *Contra lichenas* Chiffl.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *si testium melius cum hyoscyamo* Chiffl. *epiphoris testium in melle hyoscyamo* Gronov. et vulgg.—5 Dalec. *seireum.*—6 Ita Chiffl. et al. cum edd. Gronov. Harduin. et recentt. *ad emoliendas* Elz. et al. quædam vett.—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *coquendas* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXV. 1 Vet. Dalec. et Chiffl. *usum.*—2 Vet. Dalec. *herbaceo;* et sic Diosc. *helvaceo* Salmas.—3 *Utrumque stomacho* margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

[c] *In vino . . . nervis præcisis*] Diosc. III. 116. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 197.

[d] *Lichenas*] Diosc. loc. cit.

[e] *Erugant*] Erugari faciem trita radice, prodidit etiam Diosc. loc. cit.

[f] *Folia in aceto cocta*] Condita maluit dicere Diosc. loc. cit. *ταριχευθέντα ἐν ὄξει.* In vino vetere oleoque decoctis sanari ambusta Celsus prodidit v. 27. sub finem.

[g] *Epiphoris testium*] Hoc est, inflammationibus. Diosc. loc. cit. *Σὺν ὄξει δὲ λεία (ῥίζα) ἢ σὺν ὑοσκυάμου φύλλοις, καὶ ἀλεύρῳ πυρίνῳ, ὄρχεων φλεγμονὰς παραιτεῖται.*

[h] *Semen illinitur*] Diosc. loc. cit. *Ἐρυσιπελάτων δὲ κατάπλασμα, κ. τ. λ.*

[i] *Ab aliis syrium*] Ita etiam Mss. Dalecampio legi *siræum* placuit, hoc est, sapam, ut diximus XIV. 11.

[j] *Ad emolliendas*] Hanc vim assignat unguento lirino Diosc. loc. cit.

[k] *Unum purpureo*] Primum est narcissi genus, quod et purpureum lilium vocat, cap. 12.

[l] *Herbaceum*] Tertium narcissi genus, de quo cap. 12. cui calyx herbaceus. Πρασίζειν ait Diosc. IV. 161. porrum referre. Abeant cum suo *helvaceo* colore, quibus est omnia corrumpendi verius quam corrigendi prurigo.

[m] *Et ideo vomitorium*] Q. Serenus cap. 20. pag. 137. 'Ad vomitum radix narcissi pota movebit.' Sic etiam Apuleius bulbum vomitorium vocat, c. 55. Dioscoridem adde, IV. 161.

[n] *Et a narce*] *Ἀπὸ τῆς νάρκης, a torpore.* Eandem appellationis rationem afferunt Plutarchus, et Clemens Alex. apud Vossium in Etymol.

[o] *Non a fabuloso puero*] Narcisso adolescente, a quo flori nomen indi-

sei saporis est. Ambustis[p] prodest cum exiguo melle. Sic et vulneribus,[q] et luxatis. Panis vero[r] cum melle et avenæ[4] farina. Sic et infixa[s] corpori extrahit. In polenta[t] tritus[5] oleoque, contusis medetur, et lapide percussis. Purgat[u] vulnera permixtus farinæ. Nigras vitiligines[v] emaculat. Ex hoc flore[w] fit narcissinum oleum[6] ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alserint. Auribus utilissimum: sed et capitis dolores facit.

LXXVI. Violæ sylvestres, et sativæ.[1] Purpureæ[a] refrigerant. Contra inflammationes[b] illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur et capiti in fronte. Oculorum[c] priva-

e Diosc.—4 'Vet. *ærinea,* lolii scilicet.' *Dalec.*—5 Dalec. *trita.*—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *unguentum,* e Diosc. Mox, Vet. Dalec. *et calf. quæ alserint, auribus utilissimum;* Gronov. et al. ante Harduin. *auribus est utilissimus: sed capitis.*

CAP. LXXVI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Violæ syl-*

NOTÆ

tum fabulantur. Vide Ovid. Met. XVI. et auctorem Geopon. XI. 25. aliosque.

p *Ambustis*] Diosc. IV. 161.

q *Sic et vuln.*] Diosc. loc. cit. præcisos nervos glutinari radice imposita: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus tritam ex melle et illitam prodesse narrat. Cum oleo et farina ad vulnera Apuleius jubet adhiberi, c. 55. tit. 1.

r *Panis vero*] Hoc est, tumoribus abscessibusque ægre maturescentibus. Pro avenæ farina ervinam admiscet Dioscorides IV. 161. Σὺν ὀρόβῳ δὲ καὶ μέλιτι . . . τὰ δύσπεπτα τῶν ἀποστημάτων ῥήσσει.

s *Sic et infixa*] Diosc. loc. cit. cum ærinea, loliaceave farina imposita, σὺν αἰρίνῳ ἀλεύρῳ καὶ μέλιτι ἐπιπλασσομένη.

t *In polenta*] Diosc. loc. cit.

u *Purgat*] Diosc. loc. cit.

v *Nigras vitiligines*] Diosc. ἀλφόν. Vitiligo, cutis vitium est, ex malo corporis habitu. Hujus duo sunt genera, quæ diversi humores faciunt: nam ex pituitoso humore fit candida: ex atra bile, nigra. Galenus tom. II. in Medico c. 18. p. 393. ἀλφοὺς λευκοὺς, et ἀλφοὺς μέλανας vocat. Sic etiam κατὰ τόπους, I. 3. p. 342. Cum vitiligo profundius agit, tum eam λεύκην vocat: ἄλφος summam tantum corporis cutem immutat. Vide Pollucem IV. 25. p. 120. et Celsum lib. V. cap. ult. cui titulus, 'De vitiliginis speciebus, id est, de Alpho et Mela, et Leuce, et earum curatione.'

w *Ex hoc flore*] Sic Diosc. I. 63. ἔλαιον ναρκίσσινον, cujus concinnandi modum edocet: dotes ad eadem vulvæ auriumque vitia commendat: sed cavendum capiti monet: Ποιεῖ δὲ πρὸς τὰ ἐν ὑστέρᾳ, μαλάσσον τὰς περὶ αὐτὴν σκληρίας, καὶ μύσεις· ἔστι δὲ κεφαλαλγές.

a *Purpureæ*] Sic Diosc. IV. 122.

b *Contra inflam.*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 179.

c *Oculorum*] Diosc. pariter, IV. 122.

tim epiphoris, et sede procidente,[2] vulvave: et contra suppurationes. Crapulam,[d] et gravedines capitis[e] impositis coronis olfactuque[3] discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum[f] ex iis, comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen violæ scorpionibus adversatur. Contra flos albæ suppurata aperit: ipsa[4] discutit. Et alba autem[g] et lutea extenuant[5] menstrua, urinam cient. Minor vis est recentibus: ideoque aridis[6][h] post annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus,[7] menses trahit. Radices ejus[i] cum aceto illitæ sedant lienem: item podagram:[j] oculorum autem inflamma tiones cum myrrha et croco. Folia cum melle[k] purgant

vestres sunt, et sativæ Gronov. et vulgg.—2 Cod. Dalec. *et sede procedente;* Vet. Dalec. *et sedi procidenti.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *olfactuve* Gronov. et vulgg.—4 Vet. Dalec. *ipsaque.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *expellunt*, e Diosc.—6 Cod. Dalec. *attritis.*

NOTÆ

Καὶ ὀφθαλμῶν φλεγμοναῖς, καὶ ταῖς τῆς ἕδρας προπτώσεσι.

[d] *Crapulam*] Plutarchus in Sympos. III. 1. p. 647. *Αἱ τῶν ἀνθῶν ἀπόῤῥοιαι πρὸς τοῦτο θαυμασίως βοηθοῦσι, καὶ ἀποτειχίζουσι τῆς κεφαλῆς ἀπὸ μέθης ὡς ἀκρόπολιν, τῶν μὲν θερμῶν μαλακῶς ἀναχαλώντων τοὺς πόρους καὶ ἀναπνοὴν τῷ οἴνῳ διδόντων· ὅσα δὲ ἡσυχῆ ψυχρὰ τῷ μετρίως ἐπιψαύειν ἀνακρουομένων τὰς ἀναθυμιάσεις, ὥσπερ ὁ τῶν ἴων καὶ ῥόδων στέφανος· στύφει γὰρ ἀμφότερα, καὶ στέλλει τῇ ὀσμῇ τὰς καρηβαρίας. Florum halitus mire huic malo medentur, caputque veluti arcem muniunt contra ebrietatem: nam et calidi flores molliter aperiendo meatus faciunt ut perspirare vinum possit: et quæ sunt modice frigida moderato contactu vapores cohibent, ut violacea et rosacea corona: utrumque enim horum astringit, reprimitque odore suo ea quibus corpus gravatur.* Schola Salernitana de viola: 'Crapula discutitur, capitis dolor, atque gravedo.'

[e] *Gravedines capitis*] *Τῆς κεφαλῆς βαρύτητα* intelligit. Gravatum caput dixit Colum. VI. 9. de febre boum. *Pesanteur de tête.*

[f] *Id quod purpureum*] Diosc. loc. cit. *Φασὶ δὲ τὸ πορφυρίζον τοῦ ἄνθους, κ. τ. λ.* Schola Salernitana: 'Purpuream violam dicunt curare caducos.'

[g] *Alba autem*] Diosc. III. 138. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 202.

[h] *Ideoque aridis*] Diosc. et Galenus, loc. cit. Sic etiam Mss. Reg. Colb. &c. non *attritis*.

[i] *Radices ejus*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166. 'Sedant lienis dolorem radices violæ luteæ, si ex aceto spleni vice emplastri apponantur.' Plinius Valer. II. 18. 'Radices violæ lotæ, (lege *luteæ*) ex aceto illinuntur.'

[j] *Item podagram*] Diosc. loc. cit.

[k] *Folia cum melle*] Folia quibus flos constat, intellige, non quæ ambiunt.

capitis ulcera:[8] cum cerato[l] rimas sedis, et quæ in humidis sunt. Ex aceto vero collectiones sanant.

LXXVII. Bacchar in medicinæ usu aliqui ex nostris perpressam vocant.[1] [m] Auxiliatur[n] contra serpentes, capitis dolores fervoresque: item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus a partu, et ægilopis[2] incipientibus, et ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctam bibere spasticis, eversis,[o] convulsis, suspiriosis, salutare est. In tussi vetere radices[p] ejus tres quatuorve decoquuntur ad tertias partes. Hæc[3] potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones[4] tollit, et vesicæ calculos. Tunditur et in diapasmata.[5] [q] Vestibus odoris gratia inseritur. Combretum, quod simile ei diximus,[r] tritum cum axungia, vulnera mire sanat.

LXXVIII. Asarum jocinerum vitiis salutare esse traditur, uncia sumtum[1] in hemina mulsi mixti. Alvum purgat[s]

—7 Cod. Dalec. *aqua trita.*—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sanant oris hulcera*, e Diosc. *hulcera, et quæ in humidis sunt: cum cerato rimas sedis ex aceto, &c.* ibid.

CAP. LXXVII. 1 Ita codd. Harduini, Laet, et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Bacchar ... perpensam vocant* Gronov. et vulgg. *Baccharis, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *Bacchar et in medicinæ usu est. Aliqui ex nostris, &c.* ibid.—2 'Sic libri scripti et editi. Mallem tamen *ægilopiis*, ut passim alibi Plinius.' *Brotier. ægilopis incipientibusque ignibus* Vet. Dalec.—3 *Item si vetere vino radices ejus tres quat. decoquantur ad ter. partes, hæc* cod. Dalec. *rami* pro *radices* Chiffl. *decoquuntur a partu* Vet. Dalec.—4 Cod. Dalec. *compunctiones.*—5 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Tunditur cum diapasmate* cod. Dalec. *Conditur cum diapasmate* Gronov. et vulgg. *Tunditur utiliter ad diapasmata* Salmas. e vestigiis vet. lect.

NOTÆ

Sic et oris ulcera his sanari auctor est Diosc. loc. cit.

[l] *Cum cerato*] Diosc. loc. cit. Ἀναληφθέντα δὲ κηρωτῇ, ῥαγάδας τὰς ἐν δακτύλῳ θεραπεύει. Ceratum, sive cerotum, κηρωτὸν, medicamentum est cera temperatum. *Du Cerat.*

[m] *Perpressam vocant*] Vide Notas et Emend. num. 16.

[n] *Auxiliatur*] Vires plane easdem bacchari Dioscorides attribuit III. 51. et Cratevas item, cujus fragmentum recitat Anguillara par. II. p. 26.

[o] *Eversis*] Ex alto præcipitatis, πτώμασι, Diosc. loc. cit.

[p] *In tussi vetere radices*] Ita Reg. 1. Colb. 2. et 3. ipseque Diosc. loc. cit. At Reg. 2. Th. et Chiffl. *rami*, non *radices*, legunt.

[q] *Tunditur et in diap.*] Diosc. loc. cit. Καὶ εἰς διαπάσματα χρησιμεύει, ἱκανὴν ἔχουσα τὴν εὐωδίαν.

[r] *Combretum, quod ... diximus*] Cap. 16.

[s] *Alvum purgat*] Diosc. I. 9. ait radices bibitas drachmis sex ex aqua

hellebori modo. Hydropicis[t] prodest, et præcordiis, vulvisque, ac morbo regio. In mustum si addatur, facit vinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit.[2] Siccatur in umbra. Situm celerrime sentit.

LXXIX. (XX.) Et quoniam quidam, ut diximus,[u] nardum rusticum nominavere radicem baccharis, contexemus et Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis[1] arboribus.[v] Ergo adversus[w] serpentes duabus drachmis in vino succurrit. Inflammationibus coli,[2] vel ex aqua, vel ex vino. Item jocineris,[x] et renum: suffusisque felle.[y] Et hydropicis per se, vel cum absinthio. Sistit[3] purgationum mulierum impetus.

LXXX. Ejus vero quod phu[a] eodem loco appellavimus, radix datur potui trita, vel decocta ad strangulatus,[1] vel pectoris dolores, vel laterum.[b] Menses quoque[c] ciet. Bibitur cum vino.

LXXXI. Crocum melle non solvitur, nulloque dulci: facillime autem vino, aut aqua. Utilissimum in medicina. Asservatur cornea[d] pyxide. Discutit[e] inflammationes omnes quidem, sed oculorum[f] maxime ex ovo[1] illitum.

CAP. LXXVIII. 1 Chiffl. *sumpta.*—2 Cod. Dalec. *mittit.*

CAP. LXXIX. 1 Cod. Dalec. *dilata cum disputaremus de peregrinis.*—2 *Inflationibus coli* Chiffl.—3 Cod. Dalec. *felle et hydropicis. Per se, vel cum absinthio sistit.* Mox, *purgationum muliebrium* Vet. Dalec. et Chiffl.

CAP. LXXX. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *strangulationes* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXXI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum humano lacte,* e Diosc.

NOTÆ

mulsa, hellebori modo purgare.

[t] *Hydropicis*] Diosc. loc. cit.

[u] *Ut diximus*] Cap. 16.

[v] *In peregrinis arboribus*] Lib. XII. c. 26.

[w] *Ergo adversus*] Totidem verbis Diosc. I. 7.

[x] *Item jocineris*] Subintellige ex antecedente sententia, *inflammationibus.* Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ καὶ τὰς περὶ τὸ ἧπαρ φλεγμονὰς, καὶ ἰκτερικοὺς, καὶ πνευματώσεις στομάχου, μετ' ἀφεψήματος ἀψινθίου πινομένη.

[y] *Suffusisque felle*] Ictericis.

[a] *Ejus vero quod phu*] Lib. XII. 26. Nardum Creticam sic veteres appellaverunt.

[b] *Vel laterum*] Diosc. I. 10. πρὸς πλευρᾶς πόνον.

[c] *Menses quoque*] Diosc. loc. cit.

[d] *Asservatur cornea*] Nostri plumbea magis utuntur.

[e] *Discutit*] Mitigat erysipelata, inquit Diosc. I. 25. quæ sunt cum in-

Vulvarum quoque strangulatus, stomachi exulcerationes, pectoris, et renum, jocinerum, pulmonum, vesicarumque, peculiariter inflammationi earum vehementer utile. Item tussi et pleuriticis. Tollit et pruritus. Urinas ciet.[2] [g] Qui crocum [h] prius biberint, crapulam non sentient, ebrietati resistent.[3] Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit.[i] Caput leniter movet. Venerem stimulat. Flos ejus igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur.

LXXXII. Collyrio uni [j] etiam nomen dedit. Fæx quoque expressi [1] [k] unguento crocino, quod crocomagma [l] ap-

ex ovo. In vulvarum, &c. Chiffl.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Urinam ciet* Gronov. et al. vett.—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sentiunt, ebrietati eo resistunt* Gronov. et al. vett.

CAP. LXXXII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. et sic quoque conj. Salmasius; *dedit, sex quoque expressis* Chiffl. *dedit, ex eo quoque expresso* Gronov. et vulgg. *dedit ex quoque expressi* cod. ap. Laet; *dedit. Est quoque vis*

NOTÆ

flammatione conjuncta: aurium quoque inflammationibus prodest.

[f] *Sed oculorum*] Diosc. I. 25. 'Ρεῦμά τε ὀφθαλμῶν ἐπιχριόμενος στέλλει σὺν γάλακτι γυναικείῳ. *Oculorum fluxiones illitus ex lacte muliebri cohibet.*

[g] *Urinas ciet*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 238.

[h] *Qui crocum*] Plutarch. Sympos. III. 1. pag. 647. Dioscorides loc. cit. bibi idcirco crocum ex passo jubet: Ἀκραίπαλός ἐστι μετὰ γλυκέος πινόμενος.

[i] *Somnum facit*] Celsus III. 18. ubi de phreneticis: 'Omnibus vero sic affectis,' inquit, 'somnus et difficilis, et præcipue necessarius est: sub hoc enim plerique senescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam crocinum unguentum cum irino in caput datum.'

[j] *Collyrio uni*] Quod διὰ κρόκου dicitur, descriptum a Celso VI. 6. tit. 'Διὰ κρόκου collyrium:' 'Proprie etiam ad caligationem oculorum quæ ex lippitudine oritur, componitur quod διὰ κρόκου vocant. Habet piperis P. X. I. Croci Cilicis, papaveris lacrymæ, cerussæ, singulorum P. X. III. psorici, gummi, singulorum P. X. IIII.' hoc est, pondo denarium quaternum. In collyriis oculorum plurimis admiscetur a Marcello Empirico cap. 8.

[k] *Fæx quoque expressi*] Ita Mss. tum nostri, tum Pintiani: non, ut editi, *ex eo quoque expresso.*

[l] *Crocomagma*] Diosc. I. 26. Τὸ δὲ κροκόμαγμα γίνεται ἐκ τοῦ κροκίνου μύρου, τῶν ἀρωμάτων ἐκπιεσθέντων καὶ ἀναπλασθέντων. *Crocomagma fit ex unguento crocino, expressis aromatis, et in pastillos digestis.* Crocomagma igitur fæx est et recrementum olei unguentive crocini. Celsus V. 18. 'Crocomagma, quod quasi recrementum ejus est.'

pellant, habet suas [m] utilitates contra suffusiones oculorum, urinas.[n] Magis excalfacit,[2] [o] quam crocum ipsum. Optimum, quod [p] gustatu [3] salivam dentesque inficit.

LXXXIII. Iris rufa melior quam candida. Infantibus eam circumligari salutare est, dentientibus [1] præcipue, et tussientibus, tinearumve [2] vitio [a] laborantibus instillari. Ceteri effectus ejus non multum a melle differunt. Ulcera purgat capitis, præcipue suppurationes [3] veteres. Alvum solvit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina,[b] inflationes, pota: lienes [c] ex aceto. Contra serpentium et araneorum morsus, ex posca valet. Contra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua sumitur. Contra canum morsus, ex oleo imponitur: et contra perfrictiones. Sic et nervorum doloribus. Lumbis vero [d] et coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria.[4] [e] Naribus subducta, sternutamenta [5] movet, caputque purgat. Dolori capitis [f] cum cotoneis malis aut strutheis illinitur. Crapulas quoque et orthopnœas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumta. Ossa fracta [g] extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias



expressi unguenti crocini quod cod. Dalec. *fit expresso* Vet.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *urinas magis ciet* Vet. Dalec. *urinas magis excalfacit* Gronov. et vulgg.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. *gustatum* Gronov. et vulgg. Mox, pro *salivam*, margo edd. Dalec. et Gronov. *linguam*, e Diosc.

CAP. LXXXIII. 1 Chiffl. *dentibus.*—2 Dalec. *teniaram.*—3 Vet. Dalec. *et suppurationes.*—4 Cod. Dalec. *calfactoria.*—5 Ita Gronov. et edd. vett. *ster-*

NOTÆ

[m] *Habet suas*] Diosc. loc. cit. *Δύναμιν δὲ ἔχει σμηκτικὴν τῶν ἐπισκοτούντων ταῖς κόραις. Vim habet ea detergendi, quæ pupillis oculorum caliginem offundunt.*

[n] *Urinas*] Subintellige, habet utilitates et contra urinas, quas admodum ciet: *δύναμιν ἔχει οὐρητικὴν*, inquit Diosc. loc. cit.

[o] *Magis excalfacit*] Et vim ei *θερμαντικὴν* Diosc. assignat loc. cit.

[p] *Optimum, quod*] Diosc. loc. cit.

[a] *Tinearumve vitio*] Hoc est, vermium, seu lumbricorum.

[b] *Tussim, tormina*] Diosc. I. 1. *πρὸς βῆχας, καὶ στρόφους.*

[c] *Lienes*] Diosc. loc. cit. *Μετ' ὄξους δὲ πινόμεναι, θηριοδήκτοις ἀρήγουσι, καὶ σπληνικοῖς.*

[d] *Lumbis vero*] Diosc. loc. cit.

[e] *Vis ci concalfactoria*] *Δύναμιν ἔχει θερμαντικὴν*, Diosc. loc. cit.

[f] *Dolori capitis*] Ex aceto ad id et rosaceo applicari Dioscorides præcipit, *σὺν ὄξει καὶ ῥοδίνῳ.*

[g] *Ossa fracta*] Diosc. loc. cit.

farina ejus utuntur: cum vino,[6] ad clavos, vel verrucas, triduoque non solvitur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum[h] conciliat, sed genituram consumit.[i] Sedis rimas, et condylomata,[j] omniaque in corpore excrescentia sanat. Sunt qui sylvestrem, xyrin vocent.[k] Strumas hæc,[l] vel panos, vel inguina discutit. Præcipitur, ut sinistra manu ad hos usus[7] eruatur, colligentesque dicant, cujus hominis utique causa eximant. Scelus herbariorum[m] aperietur[8] in hac mentione. Partem[9] ejus servant, et quarundam aliarum herbarum, sicut plantaginis: et si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusque opus quærunt,[10] partem eam quam servavere, eodem loco infodiunt: credo, ut vitia,[n] quæ sanaverint, faciant rebellare.

numenta Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—6 Chiffl. *teruntur in vino.*—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sinistra manu lecta ad hos usus* Gronov. et vulgg. Mox, cod. Dalec. *servetur* pro *eruatur.*—8 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aperitur* Gronov. et vulgg.—9 *Partes* Chiffl.—10 Cod. Dalec. *rursus ut plus opum acquirant.*

NOTÆ

h *Somnum*] Diosc. loc. cit.

i *Sed genituram consumit*] Consumendoque, ne effluat, facit. Unde Diosc. loc. cit. auxiliari ait iridem potam iis, quibus genitura effluit, τοῖς γόνον προϊεμένοις.

j *Et condylomata*] Scribonius Largus Compos. 225. ad condylomata: 'Multis et iris contusa, et ex vino mixta, cocta, et posita velut farina hordeacea profuit.' Κονδύλωμα, excrescentia carnis est circa anum, et tubercula quædam in locis muliebribus sanguinem fundentia: sic dicta a similitudine extremorum in quatuor digitis pugno clauso nodorum.

k *Xyrin vocent*] Ξυρὶς est Dioscoridi IV. 22.

l *Strumas hæc*] Collectiones omnes, οἰδήματα, ea apposita discuti auctor est Diosc. loc. cit.

m *Scelus herbariorum*] Herbarii sunt qui medicas herbas legunt, venduntque. Firmicus VIII. 13. 'Herbarios faciet, qui scilicet herbas solerti arte collectas ad medelam laborantium servent.' Græci ῥιζοτόμους et βοτανολόγους vocant. Alias *herbarius* etiam veneficum sonat. Vide Du-Cangium in Glossario.

n *Credo, ut vitia*] Eruentes, inquit, colligentesque eam herbam, si dicant, cujus hominis causa eximant, prodesse ægro tum creduntur: quid igitur existimandum est aliud velle eos, dum infodiunt rursus eodem loco, ubi parum mercedis tulisse se credunt, quam rebellare iterum ac recrudescere eos morbos, quos ante sanaverint? Horum verborum quis esset sensus, aut quo illa pertinerent, negabat Salmasius se percipere, in Præexercit. ad Plinium, pag. 44. Plinius, de batrachio herba, XXV.

Saliuncæ radix in vino decocta sistit vomitiones, corroborat stomachum.

LXXXIV. Polio[1] Musæus[o] et Hesiodus perungi jubent dignationis gloriæque[2] avidos: polium tractari, coli: polium contra[p] serpentes substerni, uri, potari:[q] in vino decoqui recens, vel aridum, illinique. Splenicis[3][r] propinant ex aceto: morbo regio[s] in vino: et hydropicis[t] incipientibus in vino decoctum. Vulneribus[u] quoque sic[4] illinunt. Secundas mulierum, partusque emortuos pellit:[5] item dolores corporis. Vesicas inanit: et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba convenit medicamento, quod alexipharmacon[v] vocant. Stomacho tamen[w] inutile esse, caputque eo impleri, et abortum fieri poto, aliqui negant. Ad[6] religionem addunt, ubi inventum sit, protinus adalligandum[7] contra oculorum suffusiones, cavendumque ne terram attingat. Hi et folia ejus thymo similia tradunt, nisi quod molliora sunt, et lanatiore canitie. Cum ruta



CAP. LXXXIV. 1 *Pollio* Chiffl.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *dignationis gratia gloriæque* Gronov. et vulgg. Mox codd. Dalec. et Chiffl. *avidis polium tractari, coli, &c.* codd. Harduini, *avidos: polium tractari, coli:* Gronov. et vulgg. *avidos polium tractare, colere.*—3 'Ita bene cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Reg. Hard. 1. *substerni*turi, *&c.* Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *substerni, uri, vel portari. In vino, &c.* Salmas. *substerni, suffiri, potari in vino, decoqui recens vel aridum, illinique, &c.* Gronov. et vulgg. ante Harduin. *substernitur vel portatur. Medici in vino decoquunt . . . illinuntque, vel spleneticis.* Cod. Dalec. *substerni vel potari,* cet. ut in Gronov.—4 Vox *sic* deest in cod. Dalec.—5 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *emortuos expellit* Vet. Dalec. *mortuos pellit* Chiffl. *emortuos repellit* Gronov. et vulgg.—6 *Et* Chiffl.—7 Idem codex *alligandum.*—8 'Ita codd. Regg.' *Bro-*

NOTÆ

109. 'Credunt ea rursus sata, rebellare, quæ curaverint, vitia: quo scelere et plantagine utuntur.'

[o] *Polio Musæus*] Vide quæ diximus cap. 21.

[p] *Polium contra*] Vide Notas et Emend. num. 17.

[q] *Potari* [*potari*] Vide Notas et Emend. num. 18.

[r] *Splenicis*] Diosc. III. 124.

[s] *Morbo regio*] Diosc. loc. cit.

[t] *Et hydropicis*] Diosc. loc. cit.

[u] *Vulneribus*] Diosc. loc. cit.

[v] *Alexipharmacon*] Ἀλεξιφάρμακον, *remedium adversus venena,* amuletum contra veneficia.

[w] *Stomacho tamen*] Prodesse certe stomachicis polion cum melle tritum, auctor est Marcellus c. 20. p. 139. Contra Diosc. loc. cit. et male stomachum habere, et ciere capitis dolorem scribit.

sylvestri, et si teratur ex aqua cœlesti, aspidas mitigare dicitur: et non secus atque cyanus astringit[8] et cohibet vulnera, prohibetque serpere.

LXXXV. Holochrysos[1] medetur stranguriæ in vino pota, et oculorum epiphoris illita. Cum fæce vero vini cremata et polenta, lichenas emendat. Chrysocomes[x] radix calfacit, et stringit.[2] Datur potui[y] ad jocinerum vitia: item pulmonum: vulvæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua: et si cruda detur, hydropicorum aquam.

LXXXVI. Melissophyllo sive melittæna[1][a] si perunguntur alvearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius[2][b] examina facillime continentur. Idem præsentissimum[c] est contra ictus earum vesparumque, et similium, sicut araneorum:[3] item scorpionum. Item contra vulvarum[4][d] strangulationes, addito nitro. Contra tormina, e vino. Folia ejus[e] strumis illinuntur, et sedis vitiis, cum sale. Decoctæ succus[f] fœminas purgat, et inflammationes[5] discutit, et ulcera sanat. Articularios[g] morbos



tier. *cytinus astringit* edd. ante Brotier.

CAP. LXXXV. 1 *Elichrysos* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Vet. Dalec. *et adstringit*.

CAP. LXXXVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ita quoque Diosc. *melittide* Gronov. et vulgg.—2 *Scopis ejus* Chiffl. —3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vesparumque et araneorum* Gronov. et vulgg.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *fungorum*,

NOTÆ

[x] *Chrysocomes*] Diosc. quoque, IV. 55. *Δύναμιν δὲ ἔχει θερμαντικὴν καὶ στυπτικὴν ἡ ῥίζα.*

[y] *Datur potui*] Diosc. loc. cit. tum istud, tum cetera chrysocomes remedia totidem verbis affert.

[a] *Sive melittæna*] Vide Notas et Emend. num. 19.

[b] *Copia istius*] Respicit illud Maronis Georg. IV. 63. 'Huc tu jussos asperge sapores, Trita meliphylla, et cerinthæ ignobile gramen: Ipsæ consident medicatis sedibus: ipsæ Intima more suo sese in cunabula condent.'

[c] *Idem præsentissimum*] Diosc. III. 118.

[d] *Item contra vulvarum*] Vide Notas et Emend. num. 20.

[e] *Folia ejus*] Diosc. loc. cit. *Καταπλασσόμενα δὲ (φύλλα) σὺν ἁλσὶ, διαφορεῖ χοιράδας.*

[f] *Decoctæ succus*] *Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν .... πρὸς ἐμμήνων ἀγωγὴν εὐθετεῖ.* Diosc. loc. cit.

[g] *Articularios*] Hoc folia præstare cum sale imposita Diosc. ait loco cit. et contra canis rabidi morsus eadem cum vino pota prodesse.

sedat, canisque morsus. Prodest dysentericis[h] veteribus, et cœliacis, et orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur.

LXXXVII. Melilotos quoque oculis medetur cum luteo ovi,[i] aut lini[1] semine. Maxillarum quoque dolores lenit; et capitis[j] cum rosaceo: item aurium[k] e passo, quæque in manibus intumescant, vel erumpant.[2] Stomachi dolores[l] in vino decocta, vel cruda tritaque. Idem effectus[m] et ad vulvas.[3] Testes vero,[n] et sedem prociduam, quæque ibi sint vitia, recens ex aqua decocta, vel ex passo. Adjecto rosaceo illinitur ad carcinomata.[4] Defervescit in vino dulci. Peculiariter[o] et contra meliceridas efficax.

LXXXVIII. (XXI.) Trifolium scio[p] credi prævalere contra serpentium ictus et scorpionum, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis: vel foliis, et tota herba decocta: serpentesque nunquam in trifolio aspici. Præterea celebratis[1] auctoribus, contra omnia venena pro antidoto sufficere XXV.[2] grana ejus, quod minyanthes[q] ex eo ap-

e Diosc.—5 Ita codd. Harduini, Vet. Dalec. et Chiffl. *cum sale decocta. Succus fœminas purgat, et inflationes* Gronov. et al. vett.

CAP. LXXXVII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *cum lacte, aut cum lini* Gronov. et edd. vett.—2 'Ita cod. Reg. 1. In cod. Reg. 2. *rumpant*, quod forte melius.' *Brotier. intumescunt, vel erumpunt* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *intumescant, vel rumpant* Chiffl.—3 Vet. Dalec. *est ad vulvas.*—4 Cod. Dalec. *vitia. Recenti, &c. passo, adjecto rosaceo. Illinuntur carcinomata.*

CAP. LXXXVIII. 1 Vet. Dalec. *a celebratis.*—2 Chiffl. *XXXV.* Mox, *quod*

NOTÆ

h *Prodest dysentericis*] Diosc. loc. cit.

i *Cum luteo ovi*] Vide Notas et Emend. num. 21.

j *Et capitis*] Diosc. III. 48. Καὶ κεφαλαλγίαν πραΰνει ἐμβρεχόμενος μετ' ὄξους καὶ ῥοδίνου.

k *Item aurium*] Diosc. loc. cit.

l *Stomachi dolores*] Diosc. loc. cit.

m *Idem effectus*] Diosc. loc. cit.

n *Testes vero*] Diosc. loc. cit.

o *Peculiariter*] Diosc. loc. cit. Θεραπεύει καὶ μελικηρίδας, κ. τ. λ.

p *Trifolium scio*] Vide auctorem libri de Simp. Med. tomo XIII. operum Galeni, pag. 1002. Dioscoridem quoque, III. 123. Et quæ de trifolio acuto refert Scribonius Largus Compos. 163.

q *Minyanthes*] Μινυανθὲς Galeno, de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 236. qui quæ sit ejusce vocis originatio

pellavimus, tradi. Multa alia præterea in remediis ejus ascribi. Sed me contra sententias eorum gravissimi viri auctoritas movet. Sophocles enim poëta venenatum id dicit. Simus quoque[r] e medicis,[3] decocti aut contriti succum infusum corpori, easdem uredines[s] facere, quas si percussis a serpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo, quam contra venena, censuerim.[4] Fortassis enim et his venenis inter se contraria sit natura, sicut multis aliis. Item animadverto, semen ejus, cujus minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum.

LXXXIX. Thymum colligi oportet in flore, et in umbra siccari. Duo autem sunt genera ejus: candidum, radice lignosa, in collibus nascens, quod et præfertur: alterum nigrius, florisque nigri.[a] Utraque oculorum[b] claritati multum conferre existimantur, et in cibo, et in medicamentis. Item diutinæ tussi: in ecligmate[1] faciles exscreationes facere cum aceto et sale.[c] Sanguinem concrescere[d] non pati e melle: longas faucium distillationes extra illita cum



menianthes appellavimus Vet. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. et recentt. *Scimus quoque medicus* edd. vett. et Gronov. *S. q. ex meli̦cis* cod. Dalec. Mox, Chiffl. *uredines facere quasi percussis ;* cod. Dalec. *ægritudines facere quasi percussis.*—4 Cod. Dalec. *censuerunt.*

CAP. LXXXIX. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *diutina tussi in ecligmate* Vet. Dalec. *diutinæ tussi ecligmate* Gronov. et vulgg. Mox, Vet. Dalec. *facere. Cum aceto et sale sang. concr. non patitur. Et melle longas, &c. extenuat.*

NOTÆ

nescire se fatetur. Forte a minuendo dolore: ἄνθος enim *florem*, μινύω, *minuere* Græce sonat.

[r] *Simus quoque*] A quo Simonianum trifolium appellatum videri possit. Simo Galenus astipulatur, de theriaca ad Pisonem, c. 4. p. 935.

[s] *Easdem uredines*] Eosdem pruritus.

[a] *Florisque nigri*] Hoc est, purpurascentis, πορφυρίζοντος, ut ait Diosc. III. 44. atque adeo in nigredinem vergentis, ut violæ.

[b] *Utraque oculorum*] Dioscor. loc. cit. Ἀμβλυωποῦντας ἐσθιόμενον σὺν τροφῇ ὠφελεῖ. *Hebetiore oculorum acie præditis in cibo confert.* Sic etiam Plinius Valer. IV. 35. de utroque thymo.

[c] *Cum aceto et sale*] Cum melle, Dioscor. loc. cit. Cum vino Marcellus Empir. cap. 17. p. 23.

[d] *Sanguinem concrescere*] Dioscor. loc. cit. Καταπλασθὲν μετ' ὄξους αἵματος θρόμβους διαλύει.

sinapi, extenuare: item stomachi[e] et ventris vitia. Modice his tamen utendum est, quoniam excalfaciunt, quamvis sistunt alvum: quæ si exulcerata sit, denarii pondus in sextarium aceti et mellis addi oportet. Item si lateris[2] dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur et in alienatione[3] mentis, ac melancholicis. Datur et comitialibus,[f] quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt et dormire eos oportere in molli thymo. Prodest[g] et orthopnoicis, et anhelatoribus,[4] mulierumque mensibus retardatis. Vel si emortui[h] sint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et[5] viris vero contra inflationes cum melle et aceto. Et si venter turgeat, testesve, aut si vesicæ[6] dolor[i] exigat. E vino tumores et impetus[j] tollit impositum. Item cum aceto callum et verrucas.[k] Coxendicibus[l] imponitur, cum vino: articulariis morbis,[7] et luxatis, tritum ac lanæ inspersum ex oleo. Dant et potionem articulariis morbis trium obolorum pondere in tribus aceti et mellis.[8] Et in fastidio, tritum cum sale.

—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *si lateralis* edd. vett. et Gronov.—3 Chiffl. *elationem.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et anhelationi* Gronov. et vulgg. Mox, *retardatis vel si, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov.—5 *Et* deest in cod. Dalec.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *urgeat, testesve, aut si vesicæ* Chiffl. *tumeat, testesve, aut vesicæ* Vet. Dalec. *turgeat, testesve, aut vesicæ* Gronov. et vulgg.—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Coxendicibus imponitur, et articularibus morbis* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

[e] *Item stomachi*] Quoniam cum sale et aceto potum, vim habet pituitam per alvum detrahendi, inquit Diosc. loc. cit.

[f] *Datur et comitialibus*] Scribonius Largus Compos. Med. cap. 2. num. 15. 'Ad recentem comitialem morbum cito proficit: ad veterem tardius: Thymi albi x. p. III. ex aceti cyathis tribus, et mellis boni pondo unica: ut dilutum jejunus bibat per dies XLV.'

[g] *Prodest*] Diosc. III. 44. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 178.

[h] *Vel si emortui*] Diosc. et Galenus locis citatis. Plinius Valer. IV. 35. 'Emortuos partus extrahit.'

[i] *Aut si vesicæ dolor*] Urinam ciere thymum produnt Diosc. et Galenus loc. cit.

[j] *Et impetus*] Quæ Græci ἐπιφορὰς appellant, de quibus XX. 26.

[k] *Item cum aceto . . . verrucas*] Et hæc pariter Diosc. loc. cit.

[l] *Coxendicibus*] Diosc. loc. cit. Κα

XC. Hemerocalles[m] pallidum e viridi et molle folium habet, radice odorata atque bulbosa:[1] quæ cum melle[n] imposita ventri, aquas[2] pellit, et sanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris[o] oculorum, mammarumque post partum doloribus illinuntur.

XCI. Helenium ab Helena, ut diximus,[p] natum,[1] favere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu ejus quandam gratiam iis[2] veneremque conciliari. Attribuunt et hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero,[q] quo tristitia omnis aboleatur.[3] Est autem succi prædulcis.[r] Prodest et orthopnoicis radix ejus in aqua jejunis pota. Est autem

Mox, Chiffl. *oleo: ambustis cum adipe suillo.* *Dant.*—8 Vet. Dalec. *tribus aceti cyathis et melle;* Chiffl. *tribus cyathis aceti, et mellis.*

CAP. XC. 1 Cod. Dalec. *radice odoratam atque bulbosam.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aquam* Gronov. et vulgg.

CAP. XCI. 1 Vet. Dalec. *ab Helenæ, ut diximus, lacrymis natum:* et sic supra cap. 33. hujus libri.—2 Chiffl. *ita gratiam his.*—3 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quod eo tristitia o. aboleretur* al. vett. ap. Dalec. *quod, &c.* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

ἰσχιαδικοῖς μετ' οἴνου καὶ ἀλφίτων ἐπιτεθὲν ἁρμόζει.

[m] *Hemerocalles*] Iisdem fere verbis describitur a Dioscor. III. 137. Ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει καὶ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ, χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα. *Caulem ac folia lilii habet, porri instar virentia.* Lilium est rubrum miniatum seu Byzantinum Clusii Hist. Rarior. Plant. lib. II. pag. 131. Est et in horto Eystetensi, ibi Hemerocallis Chalcedonica appellata. Vidimus in Horto Regio.

[n] *Quæ cum melle*] Cum melle lana subdita in pesso adhiberi Diosc. præcipit, loc. cit. Ῥίζα λεῖα ποθεῖσα, καὶ σὺν μέλιτι ἐν ἐρίῳ προστεθεῖσα, πεσσός ἐστιν ὑδραγωγὸς καὶ αἱμαγωγός.

[o] *Folia epiphoris*] Diosc. loc. cit.

[p] *Ut diximus*] Cap. 33.

[q] *Ab Homero*] Odyss. Δ. 221. Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων. Esse vero nepenthes quam subsecuta ætas buglosson vocavit, nos borraginem, Plutarchus innuit, Sympos. Quæst. I. 1. p. 614. Nos plane affirmamus, vel eo ducti argumento, quod vis buglosso plane par ascribitur a summis viris, ut dicturi sumus XXV. 40. Nam in vinum dejecta animi voluptates auget, atque ex ea re vocatur et εὐφρόσυνον.

[r] *Est autem succi prædulcis*] Helenium scilicet. Quare et nectaream appellavere alii, et ex ea vinum nectarites concinnatum olim, ut Plinius superius annotavit XIV. 19.

candida intus et dulcis. Bibitur et contra serpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare.

XCII. Abrotonum[a] duorum traditur generum, campestre ac montanum: hoc fœminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo[b] absinthii in utroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Usus et foliis,[c] sed major semini ad excalfaciendum: ideo nervis utile, tussi, orthopnœæ,[1][d] convulsis, ruptis, lumbis, urinæ angustiis. Datur bibendum manualibus fasciculis[e] decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur et semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest et vulvæ.[f] Concoquit[g] panos cum farina hordeacea, et oculorum inflammationibus illinitur, cum cotoneo malo cocto.[2] Serpentes[h] fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores et frigus accidunt, ut scorpionum[3] et phalangiorum: et contra venena alia pota prodest, et quoquo modo algentibus,[i] et ad extrahenda ea, quæ inhærent[4] corporibus. Pellit[j] et interaneorum mala. Ramo ejus, si subjiciatur

Cap. xcii. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Usus est et foliis .... orthopnoicis* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. *inflammationi i. cotoneo malo cocto* Chiffl. *i. illinitur, cotoneo malo concocto* Gronov. et al. vett.—3 Chiffl. *et scorpionum.*—4 Idem codex, *inhæreant.*

NOTÆ

[a] *Abrotonum*] Scholiastes Nicandri, in Theriac. p. 9. Τοῦ ἀβροτόνου δύο γένη εἰσί· τὸ μὲν κηπεύσιμον, τὸ δὲ ὀρεινόν. Diosc. III. 29. duo genera pariter agnoscit, marem, fœminamque: illud Galaticum, istud vero Siculum.

[b] *Amaritudo*] Fœminæ quidem hanc inesse Diosc. prodidit, loc. cit.

[c] *Usus et foliis*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. VI. 1. p. 145.

[d] *Orthopnœæ*] His quoque morbis reliquis mederi abrotonum Diosc. admonet loc. cit.

[e] *Manualibus fasciculis*] Qui manum impleant.

[f] *Prodest et vulvæ*] Mensibus commorantibus, ἐμμήνων ἐπισχέσει, Dioscor. loc. cit.

[g] *Concoquit*] Diosc. loc. cit. et Galenus totidem verbis de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 146.

[h] *Serpentes*] De serpentibus, phalangiis, ac venenis, eadem tradit Diosc. loc. cit. post Nicandrum in Theriac. p. 7.

[i] *Et quoquo modo algentibus*] Etiam periodicis febrium rigoribus, inquit Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VI. pag. 145.

[j] *Pellit*] Galenus loc. cit. ἕλμινθας ἀναιρεῖ. Item Ælianus Hist. Anim. IX. 33.

pulvino, Venerem stimulari aiunt: efficacissimamque esse herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

XCIII. (XXII.) Leucanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permixtum. Sampsuchum[k] sive amaracum, in Cypro laudatissimum et odoratissimum, scorpionibus adversatur, ex aceto ac sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum.[l] Minor est eidem poto vis. Cohibet[m] et oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti[n] tormina discutit. Et urinis[o] et hydropicis utile.[1] Movet et aridum sternutamenta. Fit ex eo[p] et oleum,[2] quod sampsuchinum vocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos[q] molliendosque[3] nervos: et vulvas calfacit.[4] Folia[r] sugillatis[5] cum melle, et luxatis cum cera prosunt.

XCIV. (XXIII.) Anemonas coronarias tantum diximus:[a] nunc reddemus et medicas. Sunt qui phrenion[b] vocent.[1] Duo ejus genera:[c] sylvestris prima, altera in cultis nascens; utraque sabulosis. Hujus[2] plures[d] species. Aut enim

CAP. XCIII. 1 Vet. Dalec. *utilis.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex eo oleum* Gronov. et vulgg.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *emolliendosque* Gronov. et al. vett.—4 Verbum *calfacit* deest in cod. Dalec.—5 *Folia suggillatis* Reg. Brot. 2. et Editio princeps. *Et folia sugillatis* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Et folio suggillatis* Gronov. et al. vett.

CAP. XCIV. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *phænion vocent* Vet. Dalec. *fremian vocent* Chiffl. *phenion vocent* Gronov. et vulgg. Mox, *altera cultis,* omissa præpositione, Chiffl.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Har-

NOTÆ

k *Sampsuchum*] Diosc. III. 47. totidem verbis.

l *Menstruis . . . impositum*] In pesso subditum, ἐν προσθέτῳ. Dioscor. loc. cit.

m *Cohibet*] Diosc. loc. cit.

n *Succus decocti*] Diosc. loc. cit.

o *Et urinis*] Diosc. loc. cit.

p *Fit ex eo*] Seorsim ac diversis capitibus de amaracino oleo, et sampsuchino Dioscorides egit: ac de isto quidem, c. 58. de illo, c. 68. libri primi: non quod amaracum a sampsucho differre velit: sed quod unguenta ea concinnandi modos tradat geminos: quos ut confectionis genere, sic et appellatione secerni voluit.

q *Ad excalfaciendos*] Diosc. I. 68.

r *Folia*] Hæc totidem fere verbis Diosc. III. 47.

a *Anemonas . . . diximus*] Cap. 38.

b *Sunt qui phrenion*] Vide Notas et Emend. num. 22.

c *Duo ejus genera*] Eadem leges pariter apud Dioscor. II. 207. Ἀνεμώνη δισσή, ἡ μὲν ἀγρία, ἡ δὲ ἥμερος. Re-

phœniceum florem habet, quæ et copiosissima est: aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio[3] [e] similia sunt. Nec temere semipedem altitudine excedunt, cacumine asparagi.[f] Flos nunquam [g] se aperit, nisi vento spirante: unde et nomen accepere.[4] Sylvestri amplitudo [h] major, latioribusque foliis, flore phœniceo.[5] Hanc, errore [i] ducti, argemonem [j] putant multi: alii rursus papaver, quod rhœan [k] appellavimus.[6] Sed distinctio [l] magna, quod utraque hæc postea floret.[7] Nec aut succum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi [8] asparagi cacumen. Prosunt anemonæ [m] capitis doloribus et inflammationibus, vulvis mulierum, lacti quoque. Et menstrua [n]



duin. 1. 2. 3. et recentt. *Hujusque* edd. vett. et Gronov.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *coriandro*, e Diosc.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *accepit* Gronov. et vulgg.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *latiora folia, flos phœniceus* Vet. Dalec. *latioribus foliis, flore phœniceo* edd. vett. et Gronov.—6 Chiffl. *vocavimus.*—7 Chiffl. *utraque est*

NOTÆ

centiores herbarii centum amplius genera norunt, ut diximus c. 38.

[d] *Hujus plures*] Sativæ scilicet. Diosc. loc. cit. Καὶ τῆς ἡμέρου ἡ μέν τις φοινικὰ φέρει τὰ ἄνθη· ἡ δὲ ὑπόλευκα ἢ γαλακτίζοντα, ἢ πορφυρᾶ.

[e] *Harum trium folia apio*] Coriandro, quod eodem ferme recidit, Diosc. loc. cit. et Oribasius lib. XI. p. 190. Sed sunt tamen apio, quam coriandro, propiora.

[f] *Cacumine asparagi*] Nec calyces habent anemonæ, nec capita, seu vascula: sed cacumen instar asparagorum est. Οὔτε κωδίαν ἔχουσιν, ἀλλ' οἱονεὶ ἀσπαράγου ἄκρον. Dioscor. loc. cit. Vide iconem anemones primæ apud Dodon. p. 431.

[g] *Flos nunquam*] At nostræ etiam tranquillo sese aperiunt. Verius forsan nomen iis inditum, quod facile flos vento decutitur. Hesychius: Ἀνεμώνη .... πᾶν φυτὸν ταχέως ὑπὸ ἀνέμων φθειρόμενον.

[h] *Sylvestri amplitudo*] Diosc. hæc totidem verbis, II. 207.

[i] *Hanc, errore*] Totidem verbis Diosc. et Oribasius locis cit.

[j] *Argemonem*] Hanc depictam vide apud Lobelium in Observat. p. 144. Est et in horto Regio. Similis fere papaveri rhœadi. Ceteras ejus notas disce a Diosc. III. 208. Plinioque ipso XXV. 56.

[k] *Quod rhœan*] Lib. XIX. c. 53.

[l] *Sed distinctio*] Eadem discrimina afferunt auctores mox appellati. Quod et argemone et rhœas papaver serius florent: nec croceum, ut argemone, dum caulis conciditur, nec candidum, ut papaver, succum reddit, &c.

[m] *Prosunt anemonæ*] Radicis succo naribus infuso valere Dioscorides ait, loc. cit. ad purgandum caput: folia cum ptisana decocta, et in cibo sumta, fœcunditatem lactis præstare. Habet hæc etiam Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VI. p. 157.

[n] *Et menstrua*] Diosc. loc. cit.

cient cum ptisana sumtæ, aut vellere appositæ. Radix [o] commanducata pituitam trahit, dentes sanat: decocta oculorum [p] epiphoras, et cicatrices. Magi [9] multum quidem iis tribuere, quamprimum aspiciatur eo anno tolli jubentes: dicique, colligi eam tertianis et quartanis remedio. Postea alligari florem panno roseo, et in umbra asservari, ita cum opus sit adalligari.[10] Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicumque animalium imposita, ulcus facit septica vi.[11] [q] Et ideo [r] expurgandis ulceribus adhibetur.

XCV. (XXIV.) Œnanthe herba [s] nascitur in petris, folio pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis ejus et folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundasque purgant. Tussim e melle tollunt: urinam cient. Radix et vesicæ vitiis medetur.

XCVI. (XXV.) Heliochrysum,[a] quod alii chrysanthemon vocant,[1] ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotono similia: ad Solis repercussum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus,[2] qui nunquam marcescunt:



postea florens.—8 Vet. Dalec. *sed quasi.*—9 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *oculorum epiphoras. Magi* Gronov. et edd. vett. Mox, Vet. Dalec. *quidam in trib. quam primum aspiciunt;* alii vett. ap. Dalec. *cum primum aspiciuntur.*—10 Vet. Dalec. *alligari.*—11 Chiffl. *ulcerum facit styptica vi;* cod. ap. Laet etiam *styptica vi.*

CAP. XCVI. 1 *Helichrysum, alii chrysanthum vocant* Chiffl. *alii amaranthum vocant* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Vet. Dalec.

NOTÆ

[o] *Radix*] Diosc. et Galenus locis citatis.

[p] *Decocta oculorum*] Decocta in passo, ἐν γλυκεῖ. Diosc. loc. cit. De cicatricibus Galenus loc. cit. οὐλὰς λεπτύνει. Has voculas, *et cicatrices,* ex Mss. addidimus.

[q] *Septica vi*] Σηπτικὴ δύναμις, *vis putrefaciendi.* Celsus VII. 21. 'Medicamenta, quæ sic exedunt, ne erodant, σηπτικὰ Græci vocant.'

[r] *Et ideo*] Galenus loc. cit.

[s] *Œnanthe herba*] Filipendula Dodonæi, pag. 56. Œnanthe staphylini folio, Joan. Bauhini tom. III. p. 191. Dioscor. lib. III. cap. 135. Οἰνάνθη . . . τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὥσπερ σταφυλῖνος, κ. τ. λ. De forma œnanthes, ac viribus ejusdem, paria prorsus cum Plinio tradit. Radicem ad stranguriam adhibet Apuleius LIV. 1.

[a] *Heliochrysum*] De quo jam superius cap. 38. Diosc. iisdem fere verbis, IV. 57. Ἑλίχρυσον, οἱ δὲ χρυσάνθεμον, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἀμάραντον καλοῦσιν, ᾧ καὶ τὰ εἴδωλα στεφανοῦσι· ῥαβδίον λευκὸν, χλωρὸν . . . . φύλλα στενὰ ἐκ διαστημάτων ἔχον πρὸς τὰ τοῦ ἀβροτόνου· κόμην κυκλοτερῆ, χρυσοφανῆ, σκιάδιον περιφερὲς, ὥσπερ κορύμβους ξηροὺς, κ. τ. λ.

qua de causa Deos coronant illo, quod diligentissime servavit Ptolemæus rex Ægypti. Nascitur in frutectis.[b] Ciet urinas[c] e vino pota, et menses. Duritias et inflammationes discutit. Ambustis[d] cum melle imponitur. Contra serpentium[e] ictus, et lumborum[f] vitia bibitur. Sanguinem[g] concretum ventris aut vesicæ[3] absumit cum mulso. Folia ejus trita trium obolorum[4] pondere sistunt profluvia mulierum[h] in vino albo. Vestes tuetur[i] odore non ineleganti.

XCVII. (XXVI.) Hyacinthus[j] in Gallia maxime[1] provenit. Hoc ibi fuco[k] hysginum tinguunt.[2] Radix est bul-

corymbis ad solis repercussum veluti aureæ lucis in orbem dependentibus.—3 Dalec. *ventris ac vesicæ.*—4 *Folia ejus trium obolorum* Gronov. et vulgg. *trita* ex codd. suis et Chiffl. restituit Harduin. quem secuti sunt recentt.

Cap. xcvii. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. et recentt. *eximie* edd. vett. et Gronov.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Hoc ibi loco hygi-*

NOTÆ

[b] *Nascitur in frutectis*] Dioscor. loc. cit. Φύεται δὲ ἐν τραχέσι καὶ χαραδρώδεσι τόποις, *in asperis et salebrosis.* Interpres Oribasii lib. xi. p. 196. 'in asperis et aquosis convallibus.'

[c] *Ciet urinas*] Diosc. loc. cit.

[d] *Ambustis*] Theophr. Hist. ix. 21. Καὶ πρὸς τὰ πυρικαυστὰ, κατακαύσαντες καὶ μίξαντες μέλιτι.

[e] *Contra serpentium*] Theophr. loc. cit. Χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ δακετὰ ἐν οἴνῳ. *Usus illius ad serpentium morsus e vino.* Diosc. quoque loc. cit.

[f] *Et lumborum*] Diosc. loc. cit.

[g] *Sanguinem*] Hæc iisdem verbis Diosc. loc. cit.

[h] *Profluvia mulierum*] Diosc. loc. cit. Ἴσχει δὲ καὶ κατάῤῥουν, ὅσον τριώβολον νήστει δοθεῖσα ἐν κράματι οἴνου λευκοῦ. *Sistit et destillationes, trium obolorum pondere jejunis potui data in vino albodi luto.* Alios secutus auctores Plinius videtur, aut κατάῤῥουν perperam pro *mulierum profluvio* accepisse, cum ea vox *destillationem pituitæ*, et *catarrhum* significet.

[i] *Vestes tuetur*] Vestibus interponi ait Dioscor. loc. cit. ut eas a teredinum injuriis tueatur.

[j] *Hyacinthus*] Hyacinthus iste, vacciniumve Gallicum, quo hysginum vel purpura inficitur, gladiolus est, et hyacinthus, ut verbis Columellæ utar, ix. 4. cœlestis nominis, hoc est, qui et iris vocatur, ut ex Palladio liquet, i. 37. nec tamen iris est, de qua diximus c. 19. quæ radix medicinæ tantum et unguentis nascitur, non tingendis lanis : sed quam Galli Glaiutum vocant, quasi gladiolum, *du Glaieul.* Ita Anguillara par. ix. pag. 153. quos alii deinde secuti sunt. Decepti vero errore omnes, qui nihil irin ab hyacintho differre censent. Hyacinthi porro Gallici tractationem Plinius nunc attingit obiter, ubi de vulgari tantum hyacintho agendum ex proposito videbatur, quod, ut ipse admonuit, xx. 45. sæpe contexenda sunt ea, quæ sunt ex eodem nomine pendentia.

[k] *Hoc ibi fuco*] Vide Notas et E-

bacea,[1] mangonicis venalitiis[3] [m] pulchre nota: quæ e vino dulci [n] illita, pubertatem coërcet, et non patitur erumpere. Torminibus et araneorum [o] morsibus resistit. Urinam impellit. Contra serpentes [p] et scorpiones, morbumque[4] regium,[q] semen ejus cum abrotono[5] datur.

XCVIII. Lychnis quoque[r] flammea illa adversus serpentes, scorpiones, crabrones,[1] similiaque bibitur e vino semine[2] trito. Sylvestris eadem stomacho inutilis. Alvum [s] solvit. Ad detrahendam[t] bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus [u] adeo contraria,[3] ut omnino visa ea torpescant. Radicem ejus Asiani boliten vocant:[4] qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

---

num tingunt Chiffl. unde quidam, *Hoc ibi locorum hysginum tingunt.* Gronov. et al. ante Harduin. *Hoc ibi pro occo hysginum tingitur.*—3 Vet. Dalec. *mangoniis venalitiorum.*—4 Chiffl. *morborumque.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum vino*, e Diosc.

CAP. XCVIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et scorpiones, et crabrones.*—2 Chiffl. *bibitur lini semine;* unde quidam, *bibitur cum lini semine.*—3 *Sc. tam contraria* Chiffl.—4 *Radicem e. A. b. vocant* desunt in Chiffl.

NOTÆ

mend. num. 23. Hysginum porro color est affinis coccineo.

[1] *Radix est bulbacea*] Hyacinthi nimirum alterius, seu vulgaris, atque Italici, ut diximus XVI. 31. mancipiis sati. Lilium purpureum tertium Dodonæi videtur esse, pag. 199. quam ille sententiam idoneis stabilit argumentis. Dioscorides Plinio suffragatur, IV. 63. *Ὑάκινθος φύλλα ἔχει ὅμοια βολβῷ . . . . ῥίζαν καὶ αὐτὴν ἐμφερῆ βολβῷ.* Et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 237. *Ὑακίνθου ἡ μὲν ῥίζα βολβοειδής.*

[m] *Mangonicis venalitiis*] Ita Mss. omnes. Venalitii sunt venditores, teste Nonio cap. 2. num. 919. testimonio ipsius Ciceronis in eam rem adducto. Mangonici venditores erant negotiatores mancipiorum, qui pueros puellasque, quo facilius vendi possent, artificio quodam componere, atque horum ætatem tegere pubertate coërcita solebant, ut vendibiliores essent.

[n] *Quæ e vino dulci*] Diosc. IV. 63. de radice hyacinthi: *ἥτις σὺν οἴνῳ καταπλασθεῖσα λευκῷ* (vel *γλυκεῖ*) *ἐπὶ παίδων, ἀνήβους τηρεῖν πεπίστευται.* Galenus loc. cit. *ἐν οἴνῳ* tantum.

[o] *Araneorum*] Phalangiorum, Diosc. *Φαλαγγιοδήκτους ὠφελεῖ.*

[p] *Contra serpentes*] Diosc. loc. citato.

[q] *Morbumque regium*] Diosc. et Galenus abrotonum non asciscunt: sed id solum, *ἰκτερικοῖς δίδοται σὺν οἴνῳ.*

[r] *Lychnis quoque*] De qua cap. 10. Habet eadem Diosc. III. 114.

[s] *Alvum*] Diosc. III. 115.

[t] *Ad detrahendam*] Per alvum scilicet, *κατὰ κοιλίαν*, Diosc. loc. cit.

[u] *Scorpionibus*] Diosc. loc. cit. post Nicandrum in Theriac. pag. 64. cujus et Scholiasten vide, pag. 41.

XCIX. (XXVII.) Et vincapervinca, sive chamædaphne,[1] arida tusa hydropicis datur in aqua, cochlearis mensura,[2] celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere sparsa vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Alvinis[v] imposita multum prodesse dicitur.

C. Rusci radix[a] decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, et tortuosiore[b] urina, vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postero mane[1] decoqui: ex eo sextarium[2] vini cyathis duobus misceri. Sunt qui et crudam radicem tritam ex aqua bibant: et in totum ad virilia,[3] [c] cauliculis ejus ex aceto[4] tritis, nihil utilius putant.

CI. Batis quoque[d] alvum mollit. Illinitur podagricis cruda et contusa.[1] Acinon[e] et coronarum causa et ciborum Ægyptii serunt. Eademque erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset, et admodum odorata. Ciet menses[2] [f] et urinas.

CII. (XXVIII.) Colocasia[g] Glaucias acria corporis leniri putavit, et stomachum juvari.

CAP. XCIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sive daphnoeides*, e Diosc.—2 Ita codd. Reg. Brot. 2. et Chiffl. *cochleari mensura* edd. ante Harduin.

CAP. C. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier. postremo mane* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et decocti sextarium* Vet. Dalec. *ex ea sextarium* Gronov. et vulgg. *et ex eo sextarium* Chiffl.—3 Vet. Dalec. *ad urinam difficilem.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. *ejus in vino et aceto* Gronov. et vulgg.

CAP. CI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tosta et contusa* Gronov. et al. vett.—2 *Ciet et menses* Chiffl.

NOTÆ

[v] *Alvinis*] Quibus alvus est fluida.

[a] *Rusci radix*] Hoc iterum Plinius libro sequente, cap. 83. ubi de oxymyrsine, quæ nihil a rusco differt.

[b] *Tortuosiore*] Hoc est, ut ipsemet interpretatur, XXIII. 83. difficili urina, præcipue crassa: hoc est, turbidiori: atque adeo hominem torquenti, dum veluti tortuosa exit. Diosc. IV. 146. simpliciter *στραγγουρίαν* dixit.

[c] *Ad virilia*] Ad virilium morbos. Diosc. loc. cit. *ad urinam.*

[d] *Batis quoque*] Hæc rursum dicentur, XXV. 50.

[e] *Acinon*] Dioscor. III. 50. Ἄκινος, ἢ ἄκονος . . . . . πόα στεφανωματικὴ, παραπλησία ὠκίμῳ, δασυτέρα δὲ καὶ εὐώδης· παρ' ἐνίοις δὲ καὶ κηπεύεται. Quid sit Dioscoridis ἄκινος nescire se fatetur Anguillara par. XII. pag. 206. Videtur esse ocimum sylvestre pictum a Dodonæo pag. 279.

[f] *Ciet menses*] Contra Diosc. loc. cit. ἵστησι, *sistit.*

CIII. (XXIX.) Anthalii, quod Ægyptii edunt, nullum alium reperi usum. Sed est herba[h] anthyllion, quam alii anthyllum[1] vocant, duorum generum, foliis[2] et ramis[i] lenticulæ similis, palmi altitudine, sabulosis[j] apricis nascens, subsalsa gustanti. Altera chamæpityi[k] similis, brevior et hirsutior, purpurei floris, odore gravis, in saxosis nascens. Prior vulvis[l] aptissima, ex rosaceo[3] ac lacte imposita,[m] et vulneribus. Bibitur[n] in stranguria, reniumque arenis,[4] tribus drachmis. Altera[o] bibitur in duritia vulvarum, et in torminibus, et in comitiali morbo, cum melle et aceto, quatuor drachmis.

CIV. (XXX.) Parthenium,[p] alii leucanthes, alii amnacum[1] vocant. Celsus apud nos,[q] perdicium, et muralem.[r] Nas-



CAP. CIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Est et herba a. q. a. anticellion* Gronov. et vulgg. *anthyllis, quam alii anthyllion* alii ap. Dalec.—2 *Altera foliis* Dalec. Mox, Chiffl. *palmæ altitudine.* Deinde, pro *sabulosis*, margo edd. Dalec. et Gronov. *subsalsis*, e Diosc.—3 Gronov. *et ex rosaceo.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *renumque doloribus* edd. vett. et Gronov. *renumque anseris* Chiffl. unde quidam, *renumque ulceribus.* Mox, *quatuor drachmis* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *drachmis. Bibitur item in, &c.* Vet. Dalec.

CAP. CIV. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et Edd. recentt. sic etiam Chiffl. *leucanthemum, alii amaracum* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *leu-*

NOTÆ

[g] *Colocasia*] Diosc. II. 128. ad cœliacos, dysentericosque commendat: additque vim habere *εὐστόμαχον.*

[h] *Sed est herba*] Diosc. in Nothis, pag. 460. *Ἀνθυλλὶς, οἱ δὲ ἄνθυλλον, οἱ δὲ λευκάνθεμον.*

[i] *Foliis et ramis*] Hæc prior anthyllis descripta a Diosc. iisdem verbis III. 153. *ἡ μὲν γὰρ φακῷ παραπλήσια φύλλα ἔχει, κ. τ. λ.* Delineata a Dodonæo, pag. 542.

[j] *Sabulosis*] Diosc. loc. cit. *Ἐν ὑφάμμοις τόποις, καὶ εὐηλίοις, γευομένῳ ὕφαλμος.*

[k] *Altera chamæpityi*] Sic Diosc. totidem verbis loc. cit. Galenus quoque, de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 157. et interpres Oribasii, fol. 190. Est anthyllis chamæpityides minor Lobelii, in Observ. pag. 208. scite admodum ibi delineata. Fruticat in aridis arvorum marginibus juxta Montem Pessulanum.

[l] *Prior vulvis*] Diosc. totidem fere verbis loc. cit.

[m] *Imposita*] Diosc. in pesso subdita, *προστιθέμεναι.*

[n] *Bibitur*] Diosc. loc. cit. Sed quatuor drachmis bibi jubet.

[o] *Altera*] Diosc. et Galenus locis cit.

[p] *Parthenium*] Posterior ætas Matricariam appellavit, *Matricaire, ou Marone.* Delineatur a Dodonæo, pag. 35. a Matthiolo, in Diosc. lib. III. pag. 907. Vide Notas et Emend. num. 24.

[q] *Celsus apud nos*] Lib. II. cap. 33.

citur in hortorum sepibus, flore albo,[s] odore mali,[t] sapore amaro. Ad insidendum,[u] decoctum [2] in duritia vulvarum, et inflammationibus. Sicca cum melle, et aceto imposita,[3] [v] bilem detrahit atram. Ob hoc contra vertigines utilis, et calculosis.[w] Illinitur [x] et sacro igni: item strumis, cum axungia inveterata. Magi contra tertianas sinistra manu evelli eam jubent, dicique cujus causa vellatur, nec respicere. Dein ejus folium ægri linguæ subjicere, ut mox in cyatho aquæ devoretur.

CV. (XXXI.) Trychno,[a] quam quidam strychnon [1] scripsere, utinam nec coronarii [b] in Ægypto uterentur, quos in-

canthen, alii tamnacum Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *muralium . . . decoctæ* Gronov. et vulgg. *muralium . . . odore malo . . . decoquitur* Vet. Dalec. ' *Odore mali*] Ita quidem libri omnes scripti et editi. Melius tamen videtur, *odore malo*, ut habet Dioscorides.' *Brotier*.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *pota*, e Diosc.

CAP. CV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

' Herba muralis,' inquit, ' (parthenium, vel perdicium appellant,) reprimit ac refrigerat.' Et parthenium istud sane refrigerandi ac reprimendi habere vim insitam, haud obscure Dioscorides innuit, qui erysipelatis et inflammationibus imponi jubet. Quamobrem immerito carpitur hoc loco a Barbaro Dalecampioque Plinius, perinde ac si parthenium istud cum altero cognomine confuderit.

[r] *Et muralem*] Sic Mss. Reg. et Chiffl. non *muralium*. Ita etiam Celsus loc. cit.

[s] *Flore albo*] Diosc. ἄνθη λευκὰ κύκλῳ. Et vero a candore floris λευκανθὲς quoque ei nomen fuit.

[t] *Odore mali*] Ita libri omnes. An *odore malo?* Nam Diosc. loc. cit ὀσμῇ ὑπόβρομον, Oribasii interpres lib. XII. fol. 210. *odore subviroso*.

[u] *Ad insidendum*] Ad insidendum valet decoctum, in vulvarum duritiis et inflammationibus: τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς, ἐγκάθισμα ὑστέρας ἐσκληρυμένης καὶ φλεγμαινούσης ἐστίν. Diosc. loc. cit.

[v] *Sicca . . . . imposita*] Ita libri omnes. Sed Dioscoridem si unum audimus, *pota* legendum, non *imposita*. Δύναται δὴ ξηρὰ σὺν ὀξυμέλιτι ἢ σὺν ἁλσὶ ποθεῖσα . . . . . φλέγμα καὶ χολὴν ἄγειν κάτω. Diosc. loc. cit.

[w] *Et calculosis*] Diosc. loc. cit.

[x] *Illinitur*] Diosc. loc. cit.

[a] *Trychno*] Ita Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 237. Τρύχνον, ἔνιοι δὲ μετὰ τοῦ σίγμα στρύχνον ὀνομάζουσιν. Solanum Latini vocant, teste Plinio XXVII. 108. ex Celso. Hortense hoc prius a Dodonæo depingitur, pag. 451. Gallis, *Morelle:* Oribasio, in Ms. cod. lib. II. Τρύχνον τὸ ἐδώδιμον, καὶ ἐν τοῖς κήποις φυόμενον. Cælio Aureliano II. ' Uva lupina.'

[b] *Nec coronarii*] Alterum certe genus, quod halicacabum dicitur, adhiberi solitum in coronas, auctor est Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 237. post. Diosc. IV. 72.

vitat hederæ foliorum[2] [c] similitudo, in duobus ejus generibus. Quorum alterum,[d] cui acini[3] coccinei, granosi in folliculis,[4] halicacabum vocant, alii callion. Nostri autem vesicariam,[e] quoniam[5] vesicæ et calculis prosit. Frutex est surculosus verius, quam herba: folliculis magnis, latisque,[6] et turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit Novembri mense. Tertio[7] [f] folia sunt ocimi, minime diligenter demonstrando,[8] remedia, non venena, tractantibus:[9] quippe insaniam facit, parvo quoque succo. Quanquam et Græci auctores in jocum vertere. Drachmæ enim pondere lusum pudoris[g] gigni dixerunt,[10] species vanas imaginesque conspicuas obversari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniam facere. Quicquid vero adjiciatur ponderi, repræsentari mortem.[h] Hoc est vene-

recentt. *Strychno, q. q. trychnon* Gronov. et al. vett.—2 'Ita bene cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Chiffl. *invitat ederæ florum* Gronov. et al. vett. *invitat florum* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—3 *Præter illa tertium, cui acini* Vet. Dalec.—4 'Ita optime cod. Reg. 2. acini enim ejus granosi sunt in folliculis.' *Brotier. granosi folliculi* edd. ante Harduin.—5 Chiffl. *quod.*—6 Chiffl. *laxisque.*—7 '*Thryo. Thryon* ἔνιρον vocat Theophrastus.' *Dalec.* Mox, pro *ocimi*, Chiffl. *acimi;* unde quidam *acini.*—8 Gronov. et al. ante Harduin. *demonstranda.*—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tractanti* Gronov. et vulgg.—10 Chiffl. *lusum cigni dixerunt*, expuncto *pudoris.*—11 Vet. Dalec. *appellavere,*

NOTÆ

[c] *Hederæ foliorum* [*florum*] Mss. Reg. Colb. et Chiffl. *ederæ foliorum*, verius.

[d] *Quorum alterum*] Secundum hoc solani genus, *πυῤῥὸν ἔχον τὸν καρπὸν, ἐοικότα ῥαγὶ σταφύλης μετὰ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ μέγεθος*, inquit Galenus loc. cit. Theophr. Hist. IX. 12. *καρπὸν* dixit *ἐρυθρότερον κόκκου.* Diosc. IV. 72. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον στρύχνον ὃ ἁλικάκαβον καλοῦσιν, κ. τ. λ. Et in Nothis: *ἁλικάκαβον, οἱ δὲ καλλιάδα.* Cratevas apud Diosc. IV. 75. *καλέαν* vocat.

[e] *Vesicariam*] Quemadmodum Græci *φυσαλίδα* vocant, quoniam intra folliculos orbiculatos vesicæ similes fructum, sive grana, includit, *καρπὸν ἐν θυλακίοις περιφέρεσιν ὅμοιον φύσσαις ἔχει.* Diosc. loc. cit. Officinæ Mauritanos secutæ *Alcaquengi* vocant, alii *Baguenaudes.*

[f] *Tertio*] Tertio solani generi, quod Græci *θρύον* vocant. Diosc. IV. 74. *Στρύχνον μανικὸν, ὃ ἔνιοι περισσὸν, οἱ δὲ θρύον ἐκάλεσαν. Τούτου τὸ μὲν φύλλον παραπλήσιόν ἐστιν εὐζώμῳ*, &c. *Huic folium erucæ proximum, &c.* Solanum letale Dodonæi, pag. 453. Italis *Belladona.*

[g] *Lusum pudoris*] Hoc verborum ambitu vanas imagines notat, quibus exercere se Venerem somniant ii qui drachmæ pondere solanum letale biberint. Tamen in Mss. vox *pudoris* abest.

[h] *Repræsentari mortem*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 169.

num, quod innocentissimi auctores simpliciter dorycnion appellavere, ab eo, quod cuspides [11] in præliis tinguerentur illo passim nascente. Qui parcius insectabantur,[12] [j] manicon cognominavere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurada: ut nonnulli,[k] perisson: cavendi causa [13] curiosius dicendum.

Quin et alterum [l] genus, quod halicacabon [14] vocant, soporiferum est, atque etiam opio velocius [m] ad mortem: ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum vero a Diocle et Evenore, Timaristo quidem etiam carmine, mira oblivione innocentiæ: [n] quippe præsentaneum remedium, ad dentium mobiles firmandos, si colluerentur [o] halicacabo in vino: exceptionem addidere,[15] ne diutius id fieret: delirationem enim gigni. En demonstranda remedia, quorum medicina majoris mali periculum afferat. Commen-



quod eo cuspides. Mox *in prælis* Chiffl.—12 Gronov. et al. ante Harduin. *qui p. spectaverant* Chiffl. *qui p. inspectabant:* et mox, *manicon nominavere.* —13 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *neurida...ne cavendi quidem causa* Gronov. et vulgg. *neurada...in cavendi causa* Chiffl.—14 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quod et halica.* e Diosc. —15 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *halicacabo uni exceptionem addidere* Gronov. et al. vett.—16 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *gigni eo. Nec de-*

NOTÆ

et lib. VIII. pag. 237. si quatuor drachmæ bibantur.

[i] *Dorycnion*] Sic Apuleius cap. 22. 'Alii strychnon manicon, alii dorycnion, alii cacabon, Itali Apollinarem' vocant. Diosc. quoque, in Alexiph. in præf. pag. 401. et cap. 6. Στρυχνὸν μανικὸν, ὃ καὶ δορύκνιον καλοῦσιν. Galenus denique, κατὰ τόπους, x. 3. pag. 637. Στρύχνου, οἱ δὲ δορυκνίου ῥίζης. Græcis δόρυ *cuspis* est, et *lancea.*

[j] *Qui parcius insectabantur*] Vide Notas et Emend. num. 25.

[k] *Ut nonnulli*] Sic Diosc. IV. 74. περισσόν. Sic enim legendum, non πέρσιον.

[l] *Quin et alterum*] Soporiferum ab halicacabo discernit Dioscorides IV. 73. quanquam et ipsi soporifero halicacabi quoque appellationem inditam fatetur.

[m] *Opio velocius*] Diosc. contra, loco cit. vim somnificam habere prodidit, opio mitiorem.

[n] *Mira oblivione innocentiæ*] Obliti hi videntur innocentiæ, quam præ se ferre Medici debent, cum tam periculosam herbam laudarint. Innocentia enim Medici est, non monstrare, nedum laudare, quod majore discrimine adhibetur. Sic paulo ante innocentissimos appellat auctores eos, qui vel nomine ipso absterruere legentes ab ejus usu.

[o] *Si colluerentur*] Vide Notas et Emend. num. 26.

datur ergo in cibis[17] tertium genus, licet præferatur hortensium saporibus.[18] Et nihil esse corporis malorum, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat.[19] Non tamen auxilia eorum tanti sunt, ut vel profutura de iis commemorare fas putem, præsertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui sunt vaticinandi callentes,[20] quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec[21] illud præteribo, aspidum naturæ halicacabum in tantum adversam, ut radice ejus propius admota soporetur illa sopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

CVI. (XXXII.) Corchorum[p] Alexandrini cibi herba est, convolutis foliis ad similitudinem mori, præcordiis (ut ferunt) utilis, alopeciisque, et lentigini. Boum quoque scabiem celerrime sanari ea invenio: apud Nicandrum[q] quidem et serpentium morsus, antequam floreat.

CVII. Nec de cnico[r] sive atractylide verbosius dici par esset, Ægyptia herba, ni magnum contra venenata[s] anima-

monstranda edd. vett. et Gronov.—17 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Commendatur et in cibis* Gronov. et vulgg.—18 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *hortensis saporibus* Gronov. et vulgg. *hortensis sapor* Vet. Dalec. *hortensis sapore* al. vett. ap. Dalec.—19 *Et nil sit corp. mal. cui non salutare stry. Xen. prædicet* Chiffl. Mox, '*ut id pletura nos de his* Chiffl. Leg. *ut ideo plura de iis.*' Dalec.—20 ' Chiffl. *valiginare gallentes;* unde quidam, *qui vaticinari callentes.*' Dalec. ' In codd. Regg. 2. 5. et Editione principe, *qui vaticinare gallantes.* Unde forte melius emendaretur, *qui vaticinari callent.*' Brotier.—21 Chiffl. *calida potu. Nec.* Mox, pro *præteribo*, Harduin. 1. *probo*, mendose; quod tamen retinuit Miller. id vero correxerunt Bipont. et Franz.

NOTÆ

[p] *Corchorum*] Corchoron appellant Cratevas, Theophrastus, et Nicander, quam Dioscorides Anagallidem, inquit Anguillara par. v. p. 92. Ἀναγαλλὶς gemina apud Diosc. II. 209. Pingitur a Dodonæo pag. 32. Folia esse ad similitudinem ocimi scribit Theophr. Hist. VII. 7. sed mori dixeris, an ocimi, parum interest.

[q] *Apud Nicandrum*] Is in Theriacis, p. 44. ubi adversus serpentes laudat Κόρχορον ἠμυόεντα. De eo parœmia vulgata, tum apud Suidam, tum apud Schol. Nicandri, Κόρχορον ἐν λαχάνοις, *etiam corchorus inter olera*, quod vile olus haberetur.

[r] *Nec de cnico*] Sylvestri scilicet, de qua c. 53.

[s] *Contra venenata*] Contra scorpionum ictus. Diosc. III. 107.

lia præberet auxilium: item adversus fungos. Constat[t] a scorpione percussos, quamdiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.

CVIII. (XXXIII.) Et persolutam[1 u] Ægyptus in hortis serit, coronarum gratia. Duo genera ejus, fœmina ac mas. Utraque subdita Venerem inhiberi, virorum maxime, tradunt.

CIX. (XXXIV.) Et quoniam in mensuris quoque ac ponderibus crebro Græcis nominibus utendum est, interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma Attica[a] (fere enim[b] Attica observatione medici utuntur) denarii argentei habet pondus. Eademque sex[1 c] obolos pondere efficit. Obolus X. chalcos.[d] Cyathus pendet

CAP. CVIII. 1 *Et prosolatam* Vet. Dalec.
CAP. CIX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

[t] *Constat*] Diosc. loc. cit.

[u] *Et persolutam*] Peregrina hæc, et ignota.

[a] *Drachma Attica*] Transcripsit hoc caput de mensuris Plinius alter Valer. in Præf. Operis. Sic etiam Galenus de Compos. Medic. *κατὰ τόπους*, lib. VIII. cap. 3. p. 573. *Πρόδηλον, ὅτι δραχμὴν λέγομεν νῦν ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν, ὅπερ Ῥωμαῖοι δηνάριον ὀνομάζουσιν.* Celsus ad Natalem, Epistola præfixa operi Marcelli Empirici: 'Græci Medici pondera medicamentorum ad drachmas redigunt: quæ quia ad denarium conveniunt, (octoginta enim quatuor in libram incurrunt,) pro nota Græcæ drachmæ notam denarii posui, et ad ejus pondus drachmas redegi.' Scribonius Largus ad Callistum: 'Erit nota denarii unius pro Græca drachma: æque enim in libra denarii LXXXIV. apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt.' Ceteris, qui plurimi sunt, appellandis supersedeo. Est autem denarius apud Romanos, nummus argenteus, quales in Cimeliis vulgo visuntur, seu Consulum, ævi, seu Imperatorum. Quaternos ex his denarios fere nummus noster argenteus in Gallia complectitur, qui triginta assibus æreis permutatur.

[b] *Fere enim*] Caute *fere* addidit: nam et Urbis Romæ ponderibus interdum usi, ut Andromachus Medicus Neronis, ipso referente Galeno *κατὰ τόπους*, VI. 6. p. 499.

[c] *Eademque sex*] Dioscorides tomo XIII. operum Galeni, pag. 984. *Ἡ δὲ δραχμὴ, ἡ καὶ ὁλκὴ λεγομένη, ἄγει γράμματα τρία, τουτέστιν ὀβόλους στ′.* Suidas: *Δραχμὴ, ἓξ ὀβόλων.* Cleopatra, apud Galenum, tom. cit. p. 981. *Ἡ δραχμὴ ἔχει ὀβόλους στ′.* Et apud Marcellum Empiricum Victoriati pondus, seu denarii dimidii, trium esse obolorum dicitur, c. 9. p. 78.

[d] *Obolus X. chalcos*] Pauciores alii, ut video, chalcos in obolo uno computant. Diodorus apud Suidam, tantum sex: *ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκῶν ς′.* Octo, Cleopatra loc. cit. *Ὀβολὸς ἔχει*

drachmas[2] X.[e] Cum acetabuli[f] mensura dicitur, significat heminæ quartam partem, id est, drachmas XV. Mna, quam[g] nostri minam vocant, pendet[3] drachmas Atticas centum.



recentt. *Eadem sex* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pendet per se drachmas* Gronov. et al. vett. —3 Dalec. *pendit.*

NOTÆ

χαλκοῦς η'. Plinius decem: ut in drachma chalci omnino sint sexaginta, quas ipse denariorum sexagesimas vocat, XXIX. 11. et alibi.

[e] *Cyathus . . . drachmas X.*] Cyathi mensuram, inquit, drachmarum decem pondere Medici definiunt: acetabuli, quindecim: quicumque demum is liquor fuerit, qui ad pondus exigeretur. Isidorus Orig. XVI. 25. 'Cyathi pondus decem drachmis appenditur.' Fannius: 'At cotyle cyathos bis ternos una receptat. Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur: Bis quinæ hunc faciunt drachmæ: si appendere velles. Oxybaphum fiet, si quinque addantur ad istas.' Demetrius Alabaldus, de minutiis, cap. de Mensuris, inter Authores Linguæ Lat. p. 1527. 'Cyathi vero pondus,' inquit, 'fere drachmæ decem, sicut oxybaphi quindecim.' E Græcis item, Cleopatra, loc. cit. Ὁ κύαθος ἔχει δραχμὰς ι'.

[f] *Cum acetabuli*] Græci ὀξύβαφον vocant, quasi proprie ita dictum fuerit vasculum infundendo aceto comparatum, in quod intingerent cibum sumentes. De liquorum eo pondere, quod acetabulum caperet, suffragantur Plinio, præter Fannium ac Demetrium proxime appellatos, Heras Medicus, apud Galenum κατὰ γένη, V. 6. p. 786. ubi cotylen, quam Plinius heminam vocat, drachmas omnino ait sexagenas efficere, si appendantur, ὡς ξ' δραχμὰς ἑλκούσης τῆς κοτύλης· καὶ γὰρ ἕλκει ἥγε Ἀττικὴ, θ' οὐγγιῶν οὖσα τῶν Ἰταλικῶν. Cleopatra, loc. cit. Ἡ κοτύλη, μέτρῳ μὲν ἔχει κυάθους ς'. σταθμῷ δὲ < ξ', Γο ζ', καὶ σ'' . . . . τὸ ὀξύβαφον, ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλης τέταρτον, κύαθον α' σ''. σταθμῷ δὲ < ιε'. *Cotyle sive hemina, mensura quidem habet cyathos sex, pondere vero drachmas 60. sive uncias septem et semis . . . . Acetabulum habet mensura quidem heminæ quartam partem, cyathum unum et semis: pondere vero drachmas XV.*

[g] *Mna, quam*] Hæc Cleopatræ pariter Medica definitio est, mnæ pondus intelligi in medicamentis, ubi sunt Atticæ drachmæ centum: Ἡ Ἀττικὴ μνᾶ ἔχει οὐγκίας ιβ' σ''. < ρ'. *Mina Attica habet uncias duodecim et semis, drachmas centum.* Nec vero una semper apud Medicos locis omnibus temporibusque minæ æstimatio: ex iis enim, inquit Galenus κατὰ γένη, V. 3. p. 778. qui minam in drachmas secant, alii centum, alii etiam plurium drachmarum esse confirmant: quia et unciam plerique septem drachmas et semissem valere malunt, alii septem duntaxat: octo reliqui: Ἀλλὰ τῶν εἰς δραχμὰς ἀναγόντων τὴν μνᾶν, εἰσιν οἵ φασιν ἑκατὸν εἶναι δραχμῶν τὴν μνᾶν, ἔνιοι πλειόνων· ἐπειδὰν καὶ τὴν οὐγγίαν οἱ πλεῖστοι μὲν ἑπτὰ καὶ ἡμίσεως δραχμῶν εἶναί φασιν· ἔνιοι δὲ ζ' μόνον· ἕτεροι δὲ η'.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXI.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. Cap. i. *Tenuioribus utebantur antiqui, stroppos appellantes: unde nata strophiola*] Sic *stroppos* priore loco exhibent Mss. Reg. Colb. Chiffl. &c. non, ut editi, *strophia*. Et vero Festus: 'Stroppus est,' inquit, 'ut Atteius Philologus existimat, quod Græce στρόφιον vocatur, et quod sacerdotes pro insigni habent in capite. Quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Faliscos diem festum esse, qui vocatur Strupearia, quia coronati ambulent,' &c. Alio longe significatu, 'strophium dactylicum' Prudentius cecinit, Hym. iii. ante cibum, vs. 26. 'Sperne, Camœna, leves hederas, Cingere tempora queis solita es: Sertaque mystico dactylico Texere docta liga strophio, Laude Dei redimita comas.' 'Dactylicum strophium' vocat carminis genus, quod Grammatici dactylicum, a dactylo pede, quo fere constat, appellarunt. Sic idem Hymno tertio, περὶ στεφάνων, vs. 208. 'Ast ego serta choro in medio Texta feram pede dactylico.' Strophium vero pro carmine usurpavit, quod στροφὴ Græcis, ut ᾠδὴ, *carmen* est, quo Deorum laudes continentur.

2. Ibid. *Serta, a serendo serviæ appellabantur*] Ita Mss. omnes proxime appellati. Forte rectius tamen, *a serendo serieve.* Nam et a *sero*, hoc est, necto, *series* dicta est. Rationem etymi Tertullianus subindicat, de Corona Mil. c. 5. 'Coronam si forte fascem existimas florum per seriem comprehensorum.' Et quoniam hic Tertulliani mentio incidit, juvat obiter alterum ejus locum afferre, quem Rigaltius et perperam edidit, et præpostere intellexit: libro nimirum de idololatria, c. 10. 'Floræ scholæ coronandæ:' ubi Rigaltius: 'Floralibus scilicet, Floræ sacris.' Sed quid ad Floram referri hæc opus est? Lege *Flore scholæ coronandæ:* nam ad eum modo morem alludit, quem Plinius c. 8. libri hujus significat, cum ait coronas Larium publicorum privatorumque honorem quondam fuisse.

3. Cap. x. *Nec odore nec specie probabilis est, quæ Græca appellatur a nostris, a Græcis lychnis*] Minus commode prius legebatur, *Nec odore nec specie probabilem, et quæ Græca, &c.*

oratione nec satis apte cohærente, nec quæ similitudinem veri ullam habeat. Quis enim centifoliam rosam, de qua proxime antea sermo, ad quam prior sententiæ hujus pars referebatur olim, si minus odore, at specie saltem, quodcumque demum genus illud rosæ sit, negaverit esse commendabilem probabilemque?

4. Cap. xvi. *Hæc sunt tantum*] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. &c. Libri vero editi, *Nec hæc sunt tantum.* Salmasius in Solinum, p. 1068. *nexui tantum:* quasi sententia sit, combretum nexui tantum esse, id est, ad corollas necti. Id vero nec aures Latinæ ac teretes ferunt, et Scriptoris menti planissime adversatur. Nam in medicinis præterea quem usum id habeat, ipse inferius admonet, c. 77. non igitur tantum in coronas utile.

5. Cap. xvii. *Gaudet calcari, et atteri, pereundoque melius provenit*] In Mss. Reg. 1. &c. *et atteri pedoque melius.* Forte, *et atteri pede, quo melius provenit.* Sic Theophr. Hist. vi. 6. unde hæc manarunt: Φιλεῖ δὲ καὶ πατεῖσθαι, καὶ γίνεται καλλίω καταπριβομένης πάτῳ τῆς ῥίζης. At in Reg. 2. tamen, *pereundoque*, hoc est, dum perire videtur. Quare nihil moveo. Ut ut est, quod veteres illi de croci natura cultuque tradunt, magnopere discrepat a consuetudine nostri temporis, curaque, quam nunc in eo tuendo rustici homines adhibent. Illi namque loca ubi sererent, eligebant pressa vestigiis hominum: arbitrabanturque, quanto magis solum tereretur, tanto melius provenire. Nunc vero nihil tam inimicum putant, quam pedibus terram eam calcari, summoque studio inde et belluas et homines arcent.

6. Cap. xix. *Cilicium maxime laudatur, atque e Septemtrionalibus. Saliunca folio, &c.*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *atque septemtrionale,* quanquam eodem ferme recidente sententia. Salmasius in Solin. pag. 1066. interpunctionem mutat, in hunc modum, *Atque e septemtrionalibus saliunca, &c.* Non intellexit iridem præcipue commendari, quæ in partibus Illyridis, quæ magis vergerent ad septemtriones, oriretur, a Theophrasto scilicet, Hist. ix. 7. Ἶρις δὲ ἀρίστη ἐν Ἰλλυρίοις .... ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ, κειμένη δὲ μᾶλλον πρὸς Ἄρκτον.

7. Cap. xxii. *Rubentem in cocco, qui a rosis migrante gratia, idem trahitur suspectu et in purpuras Tyrias, dibaphasque, ac Laconicas. Alium in amethysto, qui a viola, et ipse in purpureum, &c.*] Misere affectus ad hunc diem locus hic fuit. Sic enim libri editi: *Unum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu: et in purpuras .... Alium in amethysto, qui in viola, et ipse in purpureum.* Libri melioris notæ: Reg. 1. *In cocco, qui a rosis migrante gratia nihil traditur suspectu et in purpuras .... amethystum qui viola et ipse in purpureum.* Reg. 2. et Pintiani codex: *ut rubentem in cocco, qui a rosis migrante gratia nihil trahitur suspectu, et in purpuras .... amethystum, qui a viola, et ipse in purpureum, &c.* Sic etiam Vossianus, teste Gronovio. Atque hæc sane sincerior lectio visa nobis est, tutiorque conjecturis semita, si voculam unam exceperis, *nihil*, cujus vice *idem* idcirco rescripsimus, quod cetera percommode congruant, uti ex interpretatione nostra perspicuum est. Nihil fere attinet hic commemorare, quam varie hunc locum viri fama insignes emendare conati fuerint: ne tamen aliquid vel negligenter prætermisisse, aut maligne tacuisse videamur, id etiam referre operæ pretium ducimus. Itaque Pintianus ita legebat: *unum in cocco, qui rursus migrante gratia trahitur in species. In purpuras, &c.* Salmasius, in Tertull. de Pallio, pag. 138. *In cocco, qui a rosis micat, et gratius nihil: suspectu trahitur et in purpuras Tyrias, dibaphasque, ac Laconicas. Amethystum, qui in viola, et ipse in pur-*

pureum, &c. Idem in Solinum, p. 273. libri, ut ait, melioris auctoritate: *Ut rubentem in cocco, qui a rosis, nigrante gratia: hic trahitur suspectu et in purpuras, &c.* Gronovius, Notis in aliquot Plinii libros: *Ut rubentem in cocco, qui rosis nigrante gratia,* (vel, *micante nigritia*) *nihil cedit, suspectus et in purpura Tyria, dibaphaque, ac Laconica: amethystum, qui violæ, et ipse in purpura, eaque quam ianthinam appellavimus, &c.* Hæc vero qui sine præjudicata opinione cum libris conditivis fidei probatæ contulerit, accedere nos propius ad veteris scripturæ vestigia, non inficias, ut remur, ierit. Retineri certe oportere illud, *migrante gratia,* indicant ista liquido, *a rosis,* et *a viola. Trahitur* quoque, non *traditur,* legi sincere, admonet istud, *in purpuras Tyrias, &c.* et quod mox sequitur de amethysto, *et ipse in purpureum, quemque ianthinum,* quæ libri omnes pertinaciter defendunt.

8. CAP. XXXIV. *Seritur autem semine melius, quam radice*] Hic censoria nota Plinium Dalecampius perstringit, post Ruellium, lib. II. pag. 498. et post utrumque Salmasius, in Præf. pag. 99. falsos secuti Theophrasti codices, cum ex optimis editionibus Aldina et Basil. plane consentiant Theophrastea Plinianis. Sic enim ille scripsit, Hist. VI. 7. Ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει, ἢ ἀπὸ ῥίζης, καὶ παρασπάδος· χαλεπῶς δὲ καὶ ἀπὸ σπέρματος, προμοσχευόμενον ἐν ὀστράκοις, κ. τ. λ.

9. Ibid. *Rutæ vice fruticant*] Sic Mss. Reg. Colb. Th. Chiffl. In editis perperam, *ritu vitis.* Theophr. loc. cit. unde hæc Pliniana manarunt: Ἐμβιῶσαν δὲ καὶ αὐξηθὲν, μέγα καὶ ἰσχυρὸν, καὶ δενδρῶδες· ὥσπερ τὸ πήγανον.

10. CAP. XXXIX. *Sequitur œnanthe, melianthum, &c.*] Quisquis demum flos ille sit melleus, quem melianthum ex ea re vocat, sinceram hanc lectionem esse hujus loci tum libri omnes pertinacissime clamant, tum res ipsa admonet. Nam et hoc loco et in Indice, Mss. Reg. Colb. Th. *melianthum* legunt: et quod ex Theophrasto scribi *melanion* malunt, abhorret id a consuetudine Plinii, qui violam nigram purpureamve dixisset, uti λευκόϊον *violam albam* proxime ante reddidit: nec res ipsa μέλαν ἴον, seu *violam purpuream,* hoc loco appellari patitur, post narcissum liliumque: quam fere ante reliquos flores prodire Martio mense, vere ineunte, et Plinius paulo ante docuit, et omnes norunt: unde Martiæ violæ nomen ei vulgus adjudicat.

11. CAP. LX. *Caule foliato est et crepis et lotos*] Sic restituimus ex Mss. Reg. Colb. Th. aliorumque fide, qua neglecta libri editi perperam habent, *et crepis et apate.* Quin et in Indice hujus libri, ex iisdem exemplaribus legitur, *crepis, lotos.* Denique Theophr. Hist. VII. 9. qui nunc, ut sæpe alias, Plinio præit, ἐπικαυλόφυλλα, inquit, κρηπὶς, λωτὸς, κ. τ. λ. Quanquam sunt qui πικρὶς ibi literis permutatis legi, quam κρηπὶς, malunt.

12. CAP. LXIV. *Et intra seminat*] Prius legebatur, *intra se germinat,* invitis libris omnibus primitivis, Reg. Colb. Th. Chiffl. quos secuti sumus: astipulante præsertim scripturæ veteri Theophrasto, hoc ipso loco quem ob oculos Plinius haud dubie habuit, Hist. VII. 14. ubi de lappa agit: Ἐν τούτῳ γὰρ ἐγγίνεται τῷ τραχεῖ τὸ ἄνθος οὐ προϊὸν, οὐδὲ ἐκφαῖνον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ πεπτόμενον, καὶ σπερμογονοῦν· ὥστε παρόμοιον εἶναι τὸ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γαλέων . . . . ἐκεῖνά τε γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ὠοτοκήσαντα ζωογονεῖ, κ. τ. λ. *Nascitur enim flos in eo ipso hirsuto et aspero, non exiens, neque evidens, sed intus maturescens, et semen pariens: ut illi simile sit, quod in mustelis evenit: quæ ubi intra se ova pepererunt, mox gignunt animalia, &c.*

13. CAP. LXX. *Tertia Theræo*] Ita rescripsimus admonitu codicis Reg.

2. in quo *Thereon* legitur, suffragante inprimis Dioscoride, qui I. 4. cyperum pariter laudat, qui e Cycladibus insulis petitur, ἀπὸ τῶν Κυκλάδων νήσων, in quibus est Thera, ut in Geographicis libris docuimus. Prius *Thracio* legebatur.

14. Ibid. *Vulvas aperit pota*] Quærit Pellicerius in Notis Mss. an potius, *vulvas aperit fotu?* Nam Diosc. I. 4. de cypero: Ταῖς παρὰ μήτραν δὲ καταψύξεσι καὶ μύξεσι πυριωμένη ἁρμόζει, ἄγουσα ἔμμηνα. *Vulvæ perfrigerationibus et obstructionibus fotu accommodatur, mensesque evocat.* Sed nihil movendum Plinius ipse admonet, subjungens statim, 'Largiori tanta vis, ut expellat eas:' quæ de largiore potu haud dubie accipienda sunt.

15. Cap. LXXII. *Opisthotonicis cum resina arida imponitur excalfactoria. Et rosa astringit, refrigerat*] Prius legebatur, *arida imponitur. Excalfactoria et rosa uteros astringit, refrigerat.* Insulse: nam si excalfactoria rosa est, qui tantam vim refrigerandi habeat? Deinde vox *uteros* abest a Mss. At calefaciendi vim resinis omnibus inesse Galenus admonet de Fac. Simp. Med. VIII. 17. p. 224. Ῥητίναι πᾶσαι ξηραίνουσι καὶ θερμαίνουσι. Rosæ vero refrigerant et astringunt sane, ut Diosc. quoque vidit, I. 130. et filii ceteri Medicorum agnoscunt: Ῥόδα ψύχει καὶ στύφει. Quare apposite Plinius dixit, *Et rosa astringit, refrigerat,* quemadmodum juncus odoratus scilicet, de quo proxime antea sermo fuit, quem ipse idcirco bilem et sanguinem rejicientibus esse utilem prodit. Diosc. I. 16. leviter ac modice astringere, ad sanguinis rejectiones esse salutarem, radice etiam magis astrictoria, et ad stomachi fastidia utili: Δύναμιν δὲ ἔχει .... ὑποστύφουσαν μετρίως .... χρήσιμον πρὸς αἱμάτων ἀναγωγὰς .... Ἡ δὲ ῥίζα στυπτικωτέρα, διὸ καὶ τοῖς ἀσσώδεσι στομάχοις δίδοται, κ. τ. λ.

16. Cap. LXXVII. *Bacchar .... perpressam vocant*] Sic Reg. 2. Th. et Chiffl. Sic ipse Plinius XXVI. 55. Sic Dioscor. in Nothis, pag. 441. etsi ibi bacchar, errore haud levi, non secernatur ab asaro: Ἄσαρον, οἱ δὲ νάρδος ἀγρία ... Ῥωμαῖοι περιπρεσὰμ, οἱ δὲ βάκχαρ. In aliis codd. *perpensam* legitur.

17. Cap. LXXXIV. *Polium contra serpentes*] Hoc ipsum de tripolio narrat Dioscorides. Unde Salmasius, in Solin. pag. 1067. effici vult habitam a Plinio magno errore herbam eandem, πόλιον ac τριπόλιον. Salmasio præivit Nic. Leonicenus. Sed aberravere ii a vero longissime, dum unius Dioscoridis vestigiis insistunt: quem liquet eorum abductum errore, quos Plinius admonet XXVI. 22. cum polio tripolium confudisse. Nam de polio hæc accipienda esse, præter Plinium docet, Dioscoride Plinioque multo vetustior, Nicander in Theriac. pag. 4. ubi ea recenset, quæ vel instrata serpentes abigant: Ἢ σύ γ' ὑποστορέσαιο λύγον πολυανθέα κόψας, Ἢ πόλιον βαρύοδμον. Ubi Gorræus interpres: *Viticis aut longæ sectis molire cubile Caudicibus, poliive olidis insternere ramis.* Scholiastes ad eum locum, pag. 8. Τὸ πόλιον εἶδος βοτάνης βαρύοσμον, κ. τ. λ.

18. Ibid. *Substerni, uri, vel portari*] In editis hactenus, *substernitur, vel portatur.* In Reg. 1. *substernituri portari.* In Reg. 2. *substerni, uri, potari,* lectione sane haud pœnitenda. Nam Diosc. III. 124. polii decoctum epotum ait venenatorum morsibus succurrere: ac mox, substrato eo suffitoque abigi bestias venenatas.

19. Cap. LXXXVI. *Melissophyllo, sive melittæna*] Sic Reg. 1. 2. Thuan. Chiffl. non, ut editi, *sive melittide.* Sic Diosc. III. 118. Μελισσόφυλλον, ὃ ἔνιοι μελίτταιναν καλοῦσιν. Et Nicander, in Theriac. pag. 39. Τὴν ἤτοι μελίφυλλον ἐπικλείουσι βοτῆρες, Οἱ δὲ μελίτταιναν· τῆς γὰρ περὶ φύλλα μέλισσαι Ὀδμῇ θελγόμεναι μέλιτος ῥοιζηδὸν ἵενται. *Agrestes meliphyllon eam dixere bubul-*

ci, Sive melittænam, quod captæ mellis odore Stridere apes circum soleant, et sidere ramis. Hesychio, Μελίταινα, πόα τις, ἣν ἔνιοι μελικτέναν, ἄλλοι μελισσόφυλλον.

20. Ibid. *Item contra vulvarum strangulationes, addito nitro*] Ita Mss. omnes, editique libri. Tamen Saracenus in Notis ad Dioscoridem, Plinianam orationem emendatione egere putat, ac *fungorum* potius quam *vulvarum* legi oportere. Dioscorides enim, III. 118. ubi de melissophyllo: Βοηθεῖ, inquit, καὶ τοῖς ὑπὸ μυκήτων πνιγομένοις σὺν νίτρῳ τὰ φύλλα πινόμενα, καὶ στροφουμένοις. *Folia quoque addito nitro bibita iis auxiliantur, qui a fungis strangulantur, necnon et torminosis.* Strangulari autem eos qui fungos ederint, vel ex ipso Dioscoride notum est in Alexiph. cap. 23. Corrigendum igitur ex Dioscoride Plinium pronuntiat. Cur, quæso, magis quam ex Plinio Dioscoridem, cujus vitiata fœde exemplaria norunt eruditi? An non fieri perfacile potuit, ut pro ὑπὸ μητρῶν, ab erudito aliquo ὑπὸ μυκήτων scriberetur? Aut si strangulationi quæ a fungis oritur, mederi hæc herba potest, cur non eadem et strangulationi ei opituletur, quæ a conversione vulvæ proficiscitur?

21. CAP. LXXXVII. *Melilotos.... cum luteo ovi, aut lini semine*] Prius legebatur, *cum lacte, aut cum lini semine.* At Reg. 1. *cum luteo.* Reg. 2. *cum luteo cui ante lini semine.* Quæ certissima sinceræ scripturæ vestigia. Adde Diosc. III. 48. de meliloto: Δύναμιν ἔχει μαλακτικὴν πάσης φλεγμονῆς, μάλιστα δὲ περὶ ὀφθαλμοὺς... ἐνίοτε δὲ μετ' ὠοῦ λεκύθου, ἢ λινοσπέρμου. Melilotum ad caligines, obscuritates, et suffusiones oculorum commendat pariter Theod. Priscian. I. 10. de Oculorum Causis.

22. CAP. XCIV. *Sunt qui phrenion vocent*] Φρένιον. Sic sane in Indice. Et Mss. Reg. Th. Chiffl. *fremion* habent. Vera tamen lectio φαίνιον videtur. Nam Theocriti Scholiastes, ad Idyll. V. 92. Σωσίβιος, inquit, τὰς ἀνεμώνας παρὰ Λάκωσι φαινίδας καλεῖσθαί φησι. A splendore fortassis et coloris venustate, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι.

23. CAP. XCVII. *Hoc ibi fuco hysginum tingunt*] Parmensis editio, ceteræque ante Hermolaum, atque adeo libri omnes manu exarati, Reg. Colb. Chiffl. Th. *Hoc ibi loco hysginum tingunt.* Reposuit Hermolaus, *Hoc ibi pro cocco hysginum tingitur.* Nos certiore conjectura, *Hoc ibi fuco hysginum tingunt.* Sic roseo fuco tinctam purpuram Catullus dixit in Argonaut.

24. CAP. CIV. *Parthenium, alii leucanthes, alii amnacum*] Sic Mss. omnes, etiam in Indice: non, ut editi, *tamnacum.* Quanquam verius utrobique forsan, *amaracum.* Nam Diosc. III. 155. Παρθένιον, οἱ δὲ ἀμάρακον, οἱ δὲ λευκάνθεμον. Sic etiam interpres Oribasii lib. XII. fol. 210.

25. CAP. CV. *Qui parcius insectabantur, manicon cognominavere*] Libri hactenus editi, post Hermolaum, *qui parcius spectaverant.* Prius in edit. Parm. *spectabatur.* At in Reg. 2. cod. *inspectabantur*, unde nos, extrita literula, *insectabantur* rescripsimus. Tria fuisse nomina ejus herbæ ait: primum, quod innocentissimi scriptores indiderint, dorycnion, qui infamare eam voluere, et quantum in ipsis erat, cavere, ne cui noceret. Alterum, quod ii qui parcius insectabantur, et subesse tamen in ejus usu quiddam periculi admonebant, insaniam videlicet: manicon igitur appellarunt. Postremum est, quod ab iis impositum, qui nequiter occultabant, et virus ejus nosci appellato ejus nomine nolebant: quare erythron illi, aut neurada dixere.

26. Ibid. *Si colluerentur halicacabo in vino. Exceptionem addidere, &c.*] Prius legebatur: *Si colluerentur: halicacabo uni exceptionem addidere.* Plane contra Dioclis, Evenoris, ac Tima-

risti sententiam, quos Plinius laudat auctores: ad eam enim medicinam halicacabum adeo non excepere ii, ut inprimis potius commendarent: quo nomine carpuntur obiter a Plinio: etsi exceptionem eam, cautionemque adderent, ne diutius in ore id teneretur. In Reg. 2. cod. legitur, *halicacabon vino*. In Colb. 3. *halicacabon vivo*. At Diosc. plane rem decidit, IV. 73. ubi succum halicacabi decoctum in vino opitulari dentibus ait, si contineatur ore: *ἐναφεψηθεὶς δὲ οἴνῳ καὶ διακρατούμενος, ὀδονταλγίαις ἀρήγει*. Ut ex vino Dioscorides, sic ex aceto adhiberi jubet Archigenes apud Galenum, *κατὰ τόπους*, v. 5. pag. 474. et 475.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXII.

Auctoritas herbarum et frugum.

I. IMPLESSE poterant [1] miraculum sui natura atque tellus, reputantium vel prioris tantum [a] voluminis dotes, totque genera herbarum, utilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quanto plura restant! quantoque mirabiliora inventu! Illa enim majore in parte cibi aut odoris decorisve commendatio ad numerosa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil a rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

II. (I.) Equidem et formæ gratia ritusque perpetui,[1] in corporibus suis aliquas exterarum gentium uti herbis quibusdam, adverto animum. Illinunt certe aliis aliæ faciem in populis barbarorum fœminæ, maresque etiam apud Dacos et Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum [2] in Gallia [b] vocatur, quo Britannorum

CAP. I. Hoc caput charactere Italico Proœmium constituerunt edd. vett. et Gronov.—1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Complesse poterant* Gronov. et vulgg. Vide Nott. Varr.

CAP. II. 1 Vet. Dalec. *ritu perpetuo.* Paulo post, Chiffl. *adverto animo.* —2 Salmas. *guastum.* Vide Nott. Varr.

NOTÆ

[a] *Vel prioris tantum*] Superioris proxime libri.

[b] *Glastum in Gallia*] Ἴσατιν Græci, Latini vitrum dixere, quod vitreo,

conjuges nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris et nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.

III. (II.) Jam vero infici vestes scimus admirabili fuco. Atque ut sileamus Galatiæ,[c] Africæ, Lusitaniæ granis, coccum [1] imperatoriis dicatum paludamentis,[d] Transalpina Gallia herbis [e] Tyria atque conchylia tinguit, omnesque [2] alios colores. Nec quærit in profundis murices, seque [3] objiciendo escam, dum præripit belluis marinis, intacta



CAP. III. 1 *L. cocci granum* codd. Gronovii, Vet. Dalec. et edd. quædam antiq. *Hispaniæ cocci granum* Salmas.—2 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier. Tyria atque conchylia tingit, et omnes* Chiffl. *Tyrium atque conchylium tingit, omnesque* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *seseque*

NOTÆ

hoc est, cœruleo, colore tingit. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 162. 'Lienosis prodest....herba quam nos vitrum, Græci isatida vocant.' Cæsar Comment. de Gallico Bello, lib. V. tradit omnes se Britannos vitro inficere, quod cœruleum colorem efficiat, atque hoc horridiores fieri in pugna aspectu. Et Mela III. 6. pag. 56. 'Britanni, incertum ob decorem, an aliquid aliud, vitro corpora infecti.' Nunc etiam apud Cambrobritannos retinet vetustum nomen, et *Glas* appellatur. Similiter et cœruleum colorem *Glas* vocant: et qui ab iis genus duxisse perhibentur, Aremorici Galliæ Britanni. Magnum quæstum multis regionibus in Gallia affert. Viridem herbam molis premunt, ut herbaceam saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis in cinerem sinunt computrescere: herbam ipsam *Pastellum* plerisque locis ab effigie pastillorum in quam glomerantur, nominantes *Pastel.* Hos deinde globos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, et laneos pannos ac vellera demergunt, ut cœruleum ebibant colorem. Cœruleam illam spumam innatantem, quam igni confervescentes eructant cortinæ, Indum nostri vocant infectores: hanc ad pictorum usus siccant. Hæc fere ex Ruellio lib. II. pag. 434. quem alii deinde sunt secuti. His adde quæ de Isati diximus, XX. 25. Cave autem Salmasio credas, qui *guastum*, non *glastum*, scribi jubet, nec libris ullis secundis, neque id ferente Britannici hodieque sermonis usu.

c *Galatiæ*] Coccum Galatiæ reliquis omnibus antiqui prætulerunt: ut dictum est IX. 65. et alibi sæpe. Inde 'Scarlati' vox, quæ nunc cocco tribuitur, deflexa nobis a Galatico videtur.

d *Paludamentis*] Paludamentum vestis Imperatorum fuit, hoc est, eorum qui exercitus educebant. Hodie 'Cottam armorum' vocamus, inquit Budæus: *Cotte d'armes.* Isidorus XIX. 24. 'Paludamentum erat insigne pallium Imperatorum cocco, purpuraque, et auro distinctum.' Vide Voss. in Etymol.

e *Transalpina . . . herbis*] Vaccinio, uti dictum XVI. 31.

etiam ancoris scrutatur vada, ut inveniat per quod facilius matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans et in sicco[f] carpit, quo fruges modo: sed culpa[g] non ablui usu: alioqui fulgentius instrui[4] poterat luxuria, certe innocentius. Non est nunc propositum ista consectari:[5] nec omittemus,[6] ut subjiciendo utiliora[h] luxuriam vilitate[7] [i] circumscribamus, dicturi et alias[j] herbis tingui lapides, parietesque pingi. Nec tinguendi tamen rationem omisissemus, si unquam ea liberalium artium fuisset. Interim fortius[k] agetur: auctoritasque quanta[8] debeatur

Gronov. et vulgg. Mox, Vet. Dalec. *objiciendo, dum escam præripit.*—4 Ita ex codd. Harduin. et recentt. *quod frugi mundos exsculpat. His alioqui fulgentibus instrui* Gronov. et vulgg. *ac mundus non culpet* Vet. Dalec. *quæ frugi ac mundus non culpet, usu alioqui fulgentia. Instrui* alii vett. *quod fruge modo sed culpa non ablui usu alioqui fulgentius, &c.* Chiffl. unde quidam: *quod frugi ac mundus non culpet, aut abjiciat et his alioqui instrui luxuria poterat, si non fulgentius, certe innocentius,* vel, *non culpet, aut ableget in usu.* Salmas. *quod frugi non oderit, culpa non abnuat, usu alioqui fulgentium, &c.*—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Nunc propositum ista consectari non est* Gronov. et vulgg.—6 'Ita cod. Reg. 2. Editio princeps, et Cl. Rezzonicus.' *Brotier. nec committemus* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—7 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier. utiliora, luxuriam utilitate* Gronov. et al. vett. *tutiora luxuriam vilitate* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—8 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fortius augetur auctoritas; quæ quanta* Gronov. et vulgg. 'Vet. *partibus augetur*; al. vett. *potius augetur.* Leg. *portibus augetur,* nempe littoribus, in quibus purpuras et conchylia piscaban-

NOTÆ

[f] *Stans et in sicco*] Minore impendio, inquit, ac labore, stans Gallia Transalpina et in sicco ac solido, ut fruges demetit, sic carpit herbas, quibus Tyria, atque conchylia, omnesque alios colores imitetur.

[g] *Sed culpa*] Sententia hæc videtur esse, culpari idcirco eum colorem, quod pati aquam non posset, dilaberetur que paulatim abluendo, dilutiorque fieret. Uno verbo: culpa ejus coloris est, quod ablui in usu vestis non possit, quin diluatur et evanescat color. Vide Notas et Emend. num. 1.

[h] *Subjiciendo utiliora* [*tutiora*] Quæ facilius, nec tanto impendio aut periculo comparantur. Male hactenus *utiliora* legebatur.

[i] *Luxuriam vilitate*] Non committemus, ut id agere nunc videamur, ut viliora quædam proponamus, quibus quasi finibus luxuria contineatur.

[j] *Dicturi et alias*] Lib. XXXV. 1.

[k] *Interim fortius*] Fortius acturum nunc se pollicetur, hoc est, argumentis rerum quæ viros fortes magis deceant, cujusmodi sunt usus herbarum minus celebrium in sacris, in legationibus, in præmiis bellicæ fortitudinis. Nam quæ sunt allata hactenus, ad formam scilicet colendam pertinentia, vestesque tingendas, mollia ac muliebria jure videantur.

etiam surdis, hoc est, ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem auctores imperii Romani conditoresque immensum quiddam et hinc sumsere, quoniam non aliunde sagmina[9] [l] in remediis [m] publicis fuere, et in sacris legationibus verbenæ. Certe utroque nomine [n] idem significatur, hoc est, gramen ex arce[10] [o] cum sua terra evulsum: ac semper e legatis [11] cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum,[12] unus utique Verbenarius vocabatur.

IV. (III.) Corona quidem [a] nulla fuit graminea nobilior, in majestate populi terrarum principis, præmiisque gloriæ. Gemmatæ et aureæ, vallares, murales, rostratæ, civicæ, triumphales, post hanc fuere, suntque cunctæ magno intervallo, magnaque differentia. Ceteras omnes singuli, et duces ipsi, imperatoresque militibus, aut aliquando collegiis dedere: [b] decrevit in triumphis senatus, cura belli solutus, et populus otiosus.

tur.' *Dalec.*—9 Vet. ap. Laet, *segmina.*—10 Vet. Dalec. *ex area.*—11 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *semper et legati* Gronov. et vulgg.—12 Chiffl. *fores raptas clarere pipitum;* unde quidam, *ob res raptas clare pipitum.*

NOTÆ

[l] *Sagmina*] Festus: 'Sagmina vocantur verbenæ, id est, herbæ puræ, quia ex loco sacro arcebantur a Consule, Prætoreve, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumque indicendum: vel a sanciendo, id est, confirmando.' Livius lib. I. pag. 9. 'Sagmina, inquit Fecialis, te Rex posco.' Vide Voss. in Etymol. Origo ex Græco, σάγισμα pro ἅγισμα, unde *sagmen:* ut ex ἄγημα, *agmen.*

[m] *In remediis*] Vel ornandis Deorum aris, vel lustrandis domibus.

[n] *Certe utroque nomine*] Sagminis, ac verbenæ. De verbena seu verbenaca privatim Plinius XXV. 59. 'Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicavimus.' Hunc nempe respiciebat locum.

[o] *Gramen ex arce*] Unde arceri dicebatur, auctore Festo, id est, ex arce velli.

[a] *Corona quidem*] Vide quæ diximus XVI. 3. Festus etymon Gradivi Martis petere quosdam ait, 'quia gramine sit ortus: quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maximæ est honorationis.'

[b] *Collegiis dedere*] Firmat hoc Claudius Saturninus, qui librum de Coronis edidit, quem Tertullianus laudat, de Corona mil. c. 10. p. 107. 'Ipsæ denique fores,' inquit, 'ipsæ hostiæ et aræ, ipsi ministri et sacerdotes eorum coronantur. Habes omnium collegiorum sacerdotalium coronas apud Claudium.'

(IV.) Graminea nunquam [c] nisi in desperatione suprema contigit, nulli nisi ab universo exercitu servato decreta. Ceteras imperatores dedere, hanc solam miles imperatori. Eadem vocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandoque exitio [1] totis castris. Quod si civicæ honos, uno aliquo ac vel humillimo cive servato, præclarus sacerque habetur, quid tandem existimari debet, unius virtute servatus universus exercitus? Dabatur hæc viridi [2] e gramine, decerpto inde ubi obsessos servasset aliquis. Namque summum [d] apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra et altrice ipsa humo, et humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos [e] scio.

V. (V.) Donatus est [f] ea L. Siccius [1] Dentatus semel, cum civicas quatuordecim meruisset, depugnassetque CXX. præliis semper victor. Tanto rarius est servatorem unum a servatis donari. Quidam imperatores et sæpius donati

CAP. IV. 1 Chiffl. *exitu*.—2 Idem codex, *viridis*.

NOTÆ

[c] *Graminea nunquam*] Festus: 'Obsidionalis corona est, quæ datur Imperatori ei, qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos. Ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi... Inter obsidionalem et civicam hoc interest, quod altera singularis signum salutis est, altera diversorum civium servatorum.' —'Gramineæ coronæ effigiem vide in nummo inscripto, GALLIENAE AUGUSTAE: de quo diximus X. 68.' *Ed. sec.*

[d] *Namque summum*] Festus: 'Herbam do, cum ait Plautus, significat, victum me fateor, quod est antiquæ et pastoralis vitæ indicium: nam qui in prato, cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant.' Servius in Æneid. VIII. ad eum versum: 'Et vitta comtos voluit prætendere ramos:' 'Hinc est illud proverbium, 'Herbam do,' id est, cedo victoriam. Quod Varro in Antiquitatis libris ponit: Cum in agonibus herbam in modum palmæ dat aliquis ei, cum quo contendere non cupit, et fatetur esse meliorem.'

[e] *Quem morem ... apud Germanos*] Et in Vasconia hodieque. In Formulis veteribus, ea quæ est ordine XIX. 'Traditoria de terra,' hujusce moris vestigium servat, p. 134. his verbis: 'Vel herbam, vel terram visus fuit tradidisse.' De his similibusque traditionis symbolis multa pererudite V. Cl. Du-Cangius, in Glossario, verbo 'Investitura.'

[f] *Donatus est*] Vide quæ diximus VII. 29.

sunt, veluti P. Decius Mus,[g] tribunus militum, ab exercitu:[2] altera ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset ejus honoris auctoritas, confessus religione: siquidem donatus bovem album Marti immolavit, et centum fulvos, qui ei virtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea se consul, Imperioso collega,[h] pro victoria devovit.[i] Data est et a senatu populoque Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, Fabio illi,[j] qui rem omnem Romanam restituit non pugnando. Nec data, cum magistrum equitum[k] et exercitum ejus servasset, tunc satius fuit nomine novo coronari, appellatum patrem[l] ab his quos servaverat: sed quo dictum est consensu honoratus est Hannibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manibus imposita est, et quod peculiare ei est, sola a tota Italia data.

Cap. v. 1 *L. Sicinnius* alii ap. Dalec.—2 Vet. Dalec. *militum una ab exercitu.*

NOTÆ

[g] *P. Decius Mus*] Transcripsit hunc locum Festus, verbo 'Obsidionalis.' Accepit a Livio Plinius lib. vii. pag. 133. 'Legiones gramineam coronam obsidionalem .... Decio imponunt: altera corona ejusdem honoris index a præsidio suo imposita est. His decoratus insignibus, bovem eximium Marti immolavit: centum boves militibus dono dedit, qui secum in expeditione fuerant.' P. Decius pater is fuit, de quo jam antea dictum est, xvi. 5. Intelligitur porro ad Veserim pugna, Samnitico bello.

[h] *Imperioso collega*] T. Manlio Torquato, L. Manlii Imperiosi Dictatoris filio: eo qui filium, quod injussu suo pugnarat, securi percussit. Consulatum ambo gessere, anno Urbis ccccxiv. De Imperiosi cognomine, quod a plebe primum inditum est, mox ab ipso Manlio ad sævitiæ ostentationem ascitum, vide Livium lib. iv. p. 76. et lib. vii. p. 122.

[i] *Pro victoria devovit*] Livius lib. viii. p. 139. et 140. et Valerius Max. i. 7. 3. p. 52.

[j] *Fabio illi*] Q. Fabius Maximus, qui Prodictator a populo factus cunctando restituerat rem, ni plaga Cannensis anno sequente, Urbis dxxxviii. alterius temeritate Consulis accidisset.'

[k] *Magistrum Equitum*] Minucium, victum ab Hannibale.

[l] *Appellatum patrem*] A Minucio ipso, quem servarat. Hujus oratio ad suos milites a Livio recitatur ejusmodi, lib. xxii. p. 218. 'Castra cum Fabio jungamus: ad prætorium ejus signa cum tulerimus, ubi ego eum parentem appellavero, quod beneficio ejus erga nos, ac majestate dignum est: vos, milites, eos, quorum vos modo arma dexteræque texerunt, patronos salutabitis,' &c.

VI. (VI.) Præter hos contigit ejus coronæ honos M. Calpurnio[1] Flammæ,[m] tribuno militum in Sicilia: centurioni vero uni ad hoc tempus Cn. Petreio[2] Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum[n] is capessens sub Catulo, exclusam ab hoste[3] legionem suam hortatus, tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Invenio apud auctores eundem præter hunc honorem, astantibus Mario et Catulo[o] coss. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit et Sylla dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Idque etiam in villa sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si verum est, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscriptione sua[4] ipse detraxit, tanto paucioribus civium servatis, quam postea occisis. Addat etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicem, ipse tamen, obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Æmilianum[p] quoque Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in Africa, Manilio consule,[q] cohortibus[5] servatis, totidemque ad servandas eas eductis: quod

CAP. VI. 1 *M. Calphurnio* Gronov. et al. ante Harduin.—2 *Cn. Perreio* Gronov.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *exclusam ab hoc* Gronov. et vulgg.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sua* deest in edd. vett. et Gronov.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3.

NOTÆ

[m] *Calpurnio Flammæ*] Manlii oratio apud Livium lib. XXII. p. 227. 'Sicut nobis adolescentibus priori Punico bello Calpurnius Flamma trecentis voluntariis, cum ad tumulum eos capiendum, situm inter medios hostes, duceret, dixit, Moriamur, milites, et morte nostra eripiamus ex obsidione circumventas legiones,' &c. Vide Aurel. Victor. de Viris Illustr. c. 39. in Attilio Calatino.

[n] *Primum pilum*] Pila, tela Romana sunt. Primum pilum, prima centuria est, in qua gravis armaturæ milites, et eo genere teli instructi. Cæsar de Bello Gall. lib. v. 'T. Balventio, qui superiore anno primum pilum duxerat, viro forti,' &c.

[o] *Mario et Catulo*] Marii quarto Consulatu, Urbis anno DCLII.

[p] *Æmilianum*] P. Cornelium Scipionem, qui Paulo Æmilio genitus a Scipionis Africani filio adoptatus erat, qui Carthaginem Numantiamque devicit, Africanus minor appellatus.

[q] *Manilio consule*] Anno Urbis DCV. Vide Notas et Emend. num. 3.

et statuæ ejus in foro suo Divus Augustus subscripsit.[6] Ipsum Augustum M. Cicerone[r] filio consule Idibus Septembris[7] senatus obsidionali donavit. Adeo civica[8] non satis videbatur. Nec præterea quenquam hac invenimus donatum.

VII. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: sed quæcumque fuerant in periculi sede, quamvis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conservandam, cruciatusque corporis propulsandos, et mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores jure castiget? Addidere vivendi[s] pretia[9] deliciæ luxusque. Nunquam fuit cupido vitæ major, nec minor cura. Aliorum hanc operæ esse credimus: ne mandato[t] quidem nostro alios id agere, medicisque provisum esse pro nobis. Ipsi fruimur voluptatibus, et (quo nihil equidem probrosius duco)[10] vivimus aliena fiducia. Immo vero plerisque ultro etiam irrisui sumus ista commentantes, atque[11] frivoli operis arguimur: magno, quanquam immensi laboris, solatio,[12][u] sperni cum rerum natura: quam



et recentt. *Manlio cos. tribus cohortibus* edd. vett. et Gronov.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *scripsit* Chiffl. *adscripsit* Gronov. et vulgg.—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Augustum cum M. Cicerone filio Consulem I. Septembribus* Gronov. et al. vett. *Augustum M. Cic. f. Cos. I. Septembris* Chiffl.—8 *Adeo civitas* Chiffl.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pretio* Gronov. et vulgg.—10 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *operæ credimus, ac nec mandato .... esse. Proh, bonis ipsi f. voluptatis, et (quod nihil, &c.)* Gronov. et al. vett. *opere esse credimus ... Pro bonis ipsi fruimur voluptatibus, et quo nihil, &c.* Chiffl. *et a medicis provisum est* Vet. Dalec.—11 Chiffl. *plerique ultra etiam in risum inusitata commentatis quæ.*—12 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3.

NOTÆ

[r] *M. Cicerone*] In fastis Consularibus, anno Urbis DCCXXIII. Consul notatur, EX. EID. SEPTEMB. M. TVLLIVS M. F. M. N. CICERO.

[s] *Addidere vivendi pretia*] Vitam fecere cariorem deliciæ, cum valetudo prius parvo constaret, obviis unicuique morbo medicamentis, vel ex hortorum proventu.

[t] *Ne mandato*] Majores, inquit, nostri regebant ipsi valetudines suas, et suæ operæ curam eam esse ducebant, voluptatibus parcentes: nunc in libidines nos ingurgitamus, quid de corporibus nostris fiat securi, omni ea providentia Medicis delegata. Ita recte Gronovius: cui Mss. Reg. et Colb. ac Chiffl. favent.

certe non defuisse nobis docebimus, et invisis quoque herbis inseruisse remedia: quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc[13] enim proxime restant ex his, quas priore libro[v] nominavimus, in quibus ipsis providentiam naturæ satis mirari,[14] amplectique non est. Dederat, quas diximus,[w] molles cibisque gratas. Pinxerat remedia in floribus, visuque ipso animos invitaverat, etiam deliciis auxilia permiscens. Excogitavit[15] aliquas aspectu hispidas, tactu truces, ut tantum non vocem ipsius fingentis illas, rationemque reddentis exaudire videamur, ne se depascat avida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta[16] vestigia obterant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis telisque armando, remediis[x] ut tuta ac salva sint.[17] Ita hoc quoque, quod in iis[18] odimus, hominum causa excogitatum est.

VIII. (VII.) Clara[1] inprimis[a] aculeatarum erynge est, sive eryngion, contra serpentes[b] et venena[2] omnia nascens. Adversus ictus[c] morsusque radix ejus bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerumque[3] tales injurias comitatur et febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus vero contra[4] toxica et

et recentt. *magna ... solatia* Gronov. et vulgg.—13 *Hæ* Vet. Dalec. Mox, *priori* Edd. vett.—14 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *admirari* Gronov. et vulgg.—15 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Inde excogitavit* Gronov. et vulgg.—16 Vet. Dalec. *neglectus.*—17 Vet. Dalec. *tutæ ac salvæ sint.*—18 Chiffl. *in his.*

CAP. VIII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Et clara* Gronov. et vulgg.—2 Edd. vett. *venenata.*—3 Vet. Delec. *ut plerumque.* Mox, *miserias comitetur* Chiffl.—4 Ita Gronov. et Edd. vett. *Omnibus*

NOTÆ

[u] *Magno ... solatio*] Quis enim idem pati, quod natura rerum, gravate ferat?

[v] *Quas priore libro*] Proxime superiore.

[w] *Quas diximus*] Lib. XX.

[x] *Remediis*] Ut ad remedia servarentur.

[a] *Clara inprimis*] Sic Oribasii interpres, lib. XI. p. 197. post Diosc. III. 24. Ἠρύγγιον τῶν ἀκανθωδῶν ἐστιν, κ. τ. λ. Id officinæ vocant Iringium. Diximus de eo, superiore libro, cap. 56.

[b] *Contra serpentes*] Nicander in Theriac. p. 47. et 60. ad id ἤρυγγον pariter commendat. Ubi Scholiastes, p. 30. ἤρυγγος βοτάνη ἐστίν. Et p. 39. ἤρυγγος εἶδος λαχάνου ἀκανθώδους.

[c] *Adversus ictus*] Sic Diosc. III. 24.

aconita efficaciorem Heraclides medicus, in jure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus adversus toxica cum rana decoquit, ceteri in aqua. Ipsa dura,[d] fruticosa, spinosis foliis, caule geniculato, cubitali, et majore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, et sativa quidem est. Sed et sponte [e] nascitur in asperis et saxosis: et in littoribus maris, durior, nigriorque, folio apii.[5]

IX. (VIII.) Ex his candidam nostri centum capita[f] vocant. Omnes ejusdem effectus, caule et radice in cibos Græcorum receptis utroque modo, sive coquere libeat, sive cruda vesci.[1] Portentosum est, quod de ea traditur: radicem ejus alterutrius sexus similitudinem referre, raram inventu:[2] sed si viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc et Phaonem[g] Lesbium dilectum[3] a Sappho. Multæ circa hoc[h] non magorum solum vanitates, sed etiam Pythagoricorum. Sed in medico[i] usu præter supra dicta auxiliatur inflationibus,[4] torminibus, cordis vitiis, stoma-

contra codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—5 'Verius, *folio scolymi.* Forte Plinius legit σελίνου pro σκολύμου, ut jam observavit Dalecampius.' *Brotier.*

CAP. IX. 1 Vet. Dalec. *crudis vesci.*—2 Chiffl. *raro inventu.*—3 Idem codex, *et Lesbium dilectos.*—4 Chiffl. *inflammationibus.*—5 Gronov. et al.

NOTÆ

[d] *Ipsa dura*] Dioscor. loc. cit.

[e] *Sed et sponte*] Diosc. loc. cit. Quod vero in littoribus maris nasci dicitur, Eryngium marinum est, a Clusio depictum pag. 159. et a Dodonæo p. 718.

[f] *Ex his . . . centum capita*] Appellationis causa videtur esse, quod in illius vertice coacta in globum capitella, muricato spiculorum vallo, stellæ modo radiantur: quorum colos in pubertate viridis, adultæ cœruleus, flaccescenti candidus conspicitur. Radix ei pollicaris est, intus alba, foris nigra, sed odorata, quam hodie Gallia saccharo vel melle condit, eryngiatum vocans, inquit Ruellius lib. III. p. 491. In Indice Plinii, *De centum-capite.*

[g] *Et Phaonem*] Palæphatus de Incred. Hist. p. 66. Οὗτος ὁ Φάων ἐστὶν, ἐφ' ᾧ τὸν ἔρωτα αὐτῆς ἡ Σαπφὼ πολλάκις ᾆσμα ἐποίησε. *Hic ille Phaon est, in cujus amorem sæpe Sappho carmen cecinit.* Prius Lesbium eum esse monuerat. Sappho Lesbia seu Mitylenæa, meretrix fuit, de qua Ælianus Var. Hist. XII. 19. Eresiam facit Athenæus lib. XIII. p. 596.

[h] *Multæ circa hoc*] Si otium est vanitates eas plane nosse, libellum consule, qui falso 'Kiranidum Kirani' inscribitur, p. 37.

[i] *Sed in medico*] Tradit hæc pariter Diosc. III. 24.

cho, jocineri, præcordiis in aqua mulsa, lieni in posca. Item ex mulsa renibus, stranguriæ, opisthotonicis spasmis,[5 j] lumbis, hydropicis, comitialibus,[k] mulierum mensibus, sive subsidant,[6 l] sive abundent, vulvarumque omnibus vitiis. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungia salsa, et cerato: item fracturas. Crapulam præsumta arcet, alvum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio[7] colligi eam jussere. Ex aqua cœlesti imponi omnibus cervicis vitiis. Oculorum quoque albugines sanare adalligatam tradiderunt.

X. (IX.) Sunt qui et acanon[m] eryngio ascribant, spinosam, brevemque, ac latam herbam, spinisque latioribus. Hanc impositam, sanguinem mire sistere.

XI. Alii eryngen falso eandem putaverunt esse et glycyrrhizam,[a] quare subjungi eam protinus refert. Et ipsa sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis,[1 b] pinguibus, tactuque gumminosis, fruticosa, binum cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudi-

ante Harduin. *opisthotonicis, spasmis.* Chiffl. *opisthotonis.*—6 Vet. Dalec. *sive subsistant.*—7 Chiffl. *solistitio.*

CAP. XI. 1 'Glycyrrhiza non est foliis echini, sed lentisci. Legit Pli-

NOTÆ

j *Opisthotonicis spasmis*] Diosc. loc. cit.

k *Comitialibus*] Idem Diosc. loc. cit.

l *Sive subsidant*] Sic vires oppositas, ciendi menstrua, sanguinemque sistendi, Diosc. quibusdam herbis attribuit, ut adianto, IV. 136.

m *Sunt qui et acanon*] Acanon advectam e Creta describit Anguillara par. VIII. p. 189. sed sine vulgari nomine.

a *Et glycyrrhizam*] *De la Réglice.* Pingitur a Dodonæo, p. 339.

b *Foliis echinatis*] Hanc ipsam esse glycyrrhizan, quæ a Dioscoride describitur, III. 7. omnia conferenti liquido constabit. Unde suspicatur Saracenus in notis ad Diosc. aliique post eum, ut Dalecampius primum, ac deinde Salmasius, in Præf. pag. 90. legisse Plinium raptim cursimque apud scriptorem Græcum, unde hæc hausit, ἐχίνῳ, non σχίνῳ: cum folia echinata dicit, quæ lentisci similia dixisse oportuit. Sic enim Diosc. Γλυκύῤῥιζα γεννᾶται πλείστη ἐν Καππαδοκίᾳ, καὶ Πόντῳ· ἔστι δὲ θαμνίσκος, ῥάβδους ἔχων διπήχεις, περὶ οὓς τὰ φύλλα πυκνὰ, ἐοικότα σχίνῳ, λιπαρὰ, καὶ κολλώδη ἁψαμένῳ· τὸ δὲ ἄνθος ὑακίνθῳ ὅμοιον· καρπὸς δὲ πλατάνου σφαιρίων μέγεθος, κ. τ. λ.

nis. Præstantissima in Cilicia, secunda Ponto, radice dulci; et hæc tantum[2] in usu. Capitur ea Vergiliarum occasu, longa ceu vitium:[c] coloris buxei melior, quam nigra: quæque lenta,[3] quam quæ fragilis. Usus in subditis[d] decoctæ[4] ad tertias, cetero ad mellis crassitudinem, aliquando et tusæ: quo genere et vulneribus imponitur, et faucium vitiis omnibus. Item voci[e] utilissimo succo: sic ut spissatus est, linguæ[5] subdito. Item thoraci,[f] jocineri. Hac diximus[g] sitim famemque sedari. Ob id quidam adipson appellavere eam, et hydropicis dedere, ne sitirent. Ideo et commanducata stomatice[h] est, et ulceribus oris inspersa[6] sæpe, et pterygiis.[i] Sanat[j] et vesicæ scabiem,

nius ἐχίνου pro σχίνου.' *Brotier.*—2 'Ita bene cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Idem.* Ita quoque Chiffl. *et hac tantum* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *longa seu viti, coloris buxei. Meliorque nigra, quæ lenta* Gronov. et vulgg.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *decocta* Gronov. et al. vett.—5 Chiffl. *in lingua.*—6 Vet. Dalec. *in-*

NOTÆ

[c] *Longa ceu vitium*] Diosc. loc. cit. ῥίζαι μακραὶ, πυξοειδεῖς, ὡς γεντιάνης. *Radices longæ, coloris buxei, ut gentianæ.*

[d] *Usus in subditis*] Pellicerio in notis Mss. et Dalecampio Plinius videtur *subdita* hic substantive dixisse, pro his quæ linguæ subduntur, et linctu diluuntur, liquescunt, et in fauces arteriasque immittuntur, qualia Græci ecligmata, Latini linctus appellant. Nos longe secus verbum istud accipimus. Subdita interpretamur medicamenta ea, quæ molli lana excepta, fœminis subjiciuntur, ut Celsus ait, v. 21. hoc est, naturalibus mulierum apponuntur: πεσσοὺς Græci et πρόσθετα nuncupant. Nam quod ad fauces attinet, quibus linguæ subdita glycyrrhiza prodest, id mox Plinius quoque prodet, quod hic indicare iterum superfluum idcirco fuerit.

[e] *Item voci*] Diosc. III. 7. Ποιεῖ δὲ τὸ χύλισμα πρὸς τραχύτητας ἀρτηρίας· δεῖ δὲ ὑποτιθέντας τῇ γλώττῃ ἀποχυλίζειν· *Est vero succus spissatus ad arteriæ scabritias efficax: verum oportet ut linguæ subditus eliquescat.*

[f] *Item thoraci*] Diosc. loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 13.

[g] *Hac diximus*] Lib. XI. cap. 119. Marcellus Empir. c. 17. p. 126. 'Glycyrrhizæ surculum parvum sub lingua habeto, et salivam quæ creverit transglutito, quo facto neque sities, neque os tibi inarescet.' Item c. 20. pag. 148. Columella similiter I. 35. 'Et quia famem sitimque sedat glycyrrhiza, ob hoc ἄδιψος vocata est.' Sic etiam Diosc. loc. cit.

[h] *Stomatice*] Subintellige, δύναμις, hoc est, *compositio*, ad vitia oris accommodata. Sic Diosc. loc. cit. Στοματικὸν διαμασσώμενον, commanducatum prodest oris affectibus.

[i] *Inspersa sæpe, et pterygiis*] Sunt qui sic interpungendum putent: *ulceribus oris: inspersa sæpe, et pterygiis.* Quod ulceribus oris inspergi vix pos-

renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, et pipere, hemina[7] aquæ. Commanducata sanguinem ex vulnere sistit. Sunt et qui[k] calculos ea pelli tradiderunt.

XII. (X.) Tribuli unum[l] genus in hortis[1] nascitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his[m] colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, et ideo utilis contra inflammationes collectionesque. Ulcera per se erumpentia, et præcipue in ore, cum melle sanat: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis[2] tribuli equos saginant: ipsi nucleo vivunt, panem facientes prædulcem, et qui contrahat ventrem. Radix caste pureque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat: tritum vero, et in aquam sparsum, pulices necat.[n]

XIII. (XI.) Stœbe, quam aliqui pheon[1] [o] vocant, de-

spergitur.—7 Vet. Dalec. *et piperis una hemina.*

CAP. XII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *in areis*, e Diosc.—2 Chiffl. *e foliis.*

CAP. XIII. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Salmas. *Stœbe, q. a. phleon* edd. vett. et Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

sit. Et vero Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ ῥίζα ξηρὰ, inquit, λειοτριβηθεῖσα, πτερυγίοις κατάπαστός ἐστιν ἐπιτήδειος. *Arida autem radix ad lævorem detrita, pterygiis commode inspergitur.*

[j] *Sanat*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 167. Vesicæ scabiem seu scabritiem dixeris perinde est. Diosc. πρὸς ψωριάσεις κύστεως dixit, Galenus τραχύτητας ἐν ψωρώδει κύστει.

[k] *Sunt et qui*] Urinam certe efficaciter promovere ait Marcellus Empir. c. 26. p. 180.

[l] *Tribuli unum*] Sic etiam Diosc. IV. 15. ubi Saracenus consulendus in Notis. De utroque genere egimus libro sup. c. 58.

[m] *Succus ex his*] Medicinæ hæ omnes, ad ea verba, 'Radix caste,' &c. totidem verbis extant apud Diosc. loc. cit. Habet nonnullas Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 236.

[n] *Tritum vero . . . pulices necat*] Hoc pariter Diosc. tradit loc. cit.

[o] *Stœbe . . . pheon* [*phleon*] In Mss. ut jam monuimus, *pheon.* Tamen Tiberius Mulomedicus, I. 55. Στοίβη· ἔστι δὲ φλέως. Quæ de stœbe hic referuntur, totidem verbis leges apud Galenum loc. cit. pag. 230. In officinis nomen est, ut plurimis videtur, *Scabiosa.* Iconem vulgaris majoris apud Dodon. vide, pag. 122.

cocta in vino,[p] præcipue auribus purulentis medetur: item oculis[q] ictu cruentatis: hæmorrhagi æquoque et dysenteriæ infusa.[r]

XIV. (XII.) Hippophyes[1 a] in sabulosis maritimisque nascitur, spinis albis. Hederæ modo[b] racemosa est, candidis, et ex parte rubentibus acinis. Radix succo[c] madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Hæc[2] bilem[d] detrahit obolo ponderis, saluberrime cum mulso.[3] Est altera hippophyes,[4 e] sine caule, sine flore, foliis tantum minutis. Hujus quoque[f] succus hydropicis mire prodest. Debent accommodatæ[g] esse et equorum[5] naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. Quippe quædam animalium remediis nascuntur, locupleti divinitate ad generanda[6]



CAP. XIV. 1 *Hippophaës* Salmas. *Hippophaë* et *Hippophæsto* Dalec. *Hippopes* Chiffl.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum ervi farina. Hic*, e Diosc. —3 Ibid. ex eodem, *mulsa*.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *hippophæston* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *hippope* Gronov. et al. vett. 'Salmasius etiam hic legit *Hippophaës*.' Laet.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *esse equorum* edd. vett. et Gronov.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *gignenda* Vet.

NOTÆ

p *Decocta in vino*] Iisdem fere verbis hæc Diosc. IV. 12.

q *Item oculis*] Diosc. loc. cit.

r *Infusa*] Clystere videlicet. Diosc. ἐγκλύζεται.

a *Hippophyes*] Sive, quod idem est, *hippophaës*. Diosc. in Nothis: Ἱπποφαὲς, οἱ δὲ ἱπποφυὲς, οἱ δὲ ἱπποφανὲς, κ. τ. λ. Et Oribasius lib. XI. p. 199. 'Ἱπποφαὲς, quod alii hippophyes, id est, lappaginem, vocant, qua fullones vestes poliunt, in arenosis maritimisque locis nascitur.' In Peloponneso, ἄκανθα νὰ καθαρίσῃ, hoc est, *spina purgatoria*, appellatur, inquit Anguillara par. VIII. pag. 144. ubi eam accurate describit, nec dum in Italia sibi visam testatur. Iisdem porro notis a Diosc. IV. 162. quibus et a Plinio nostro, delineatur.

b *Hederæ modo*] Diosc. loc. cit.

c *Radix succo*] Diosc. et Oribas. locis cit. Pastillos farinæ intellige, ex farina concinnatos globos, quam quidem ὀρόβινον, *ervinam*, esse Diosc. jubet.

d *Hæc bilem*] Diosc. loc. cit. et Marcellus Empir. c. 30. p. 212.

e *Est altera hippophyes*] Hippophæston intelligit, de qua dicemus XXVII. 66.

f *Hujus quoque*] Succum hujus, seu foliis, seu radice, seu capite expressum, ex aqua mulsa bibitum, aquam pituitamque per alvum detrahere, scribit Diosc. IV. 163.

g *Debent accommodatæ*] Ego vero sic censeo, et ἱπποφαὲς et ἱππόφαιστον nomen accepisse, quod valde candidos ac lucidos, seu splendidos, pannos efficiunt: sunt enim plantæ fulloniæ. Ἵππο in compositis *præstantiam, magnitudinem*que significat: φάος, *splendorem*.

præsidia: ut non sit mirari satis ingenium ejus, disponentis auxilia in genera, in causas, in tempora, ut aliis prosit aliud horis,[7] diesque nullus prope sine præsidiis reperiatur.

XV. (XIII.) Urtica quid esse invisius potest? At illa præter oleum, quod in Ægypto ex ea fieri diximus,[h] vel plurimis scatet remediis. Semen ejus[i] cicutæ contrarium esse Nicander affirmat: item fungis et argento vivo. Apollodorus et salamandris[j] cum jure decoctæ testudinis. Item adversari[k] hyoscyamo, et serpentibus, et scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uvas in ore, procidentesque[l] vulvas, et infantium sedes, tactu resilire cogit: lethargicos[m] expergiscit,[1] tactis cruribus, magisque fronte. Eadem canis[n] morsibus addito sale medetur. Sanguinem[o] trita naribus indita sistit, et magis radice. Carcinomata[p] et sordida ulcera, sale admixto: item luxata[q] sanat, et panos, parotidas, carnesque ab ossibus recedentes. Semen potum[r] cum sapa, vulvas[2] strangulantes aperit, et profluvia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumtum a cœna faciles præstat, duobus obolis: uno autem in vino poto lassitudines recreat. Vul-



Dalec. *gerenda* Gronov. et vulgg.—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *aliis prosit ab horis* Chiffl. *aliis prosit atque aliis horis* Gronov. et al. vett.

Cap. XV. 1 ' Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* *lethargicos expergisci* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Chiffl. *vulvam.*—

NOTÆ

[h] *In Ægypto . . . diximus*] Lib. XV. 7.

[i] *Semen ejus*] Nicander, in Alexipharm. adversus cicutam, pag. 143. Ἡ πέπερι κνίδης τε μέγα σπερμεῖα λεήνας. Nicandro concinit Diosc. Εὐπορ. II. 142. p. 121.

[j] *Apollodorus et salamandris*] Nicander quoque in Alexiph. pag. 167. Καί ποτε κνίδην Ἑψαλέην κρίμνοισι παλυνάμενος ψαφαροῖσιν, κ. τ. λ.

[k] *Item adversari*] Diosc. Εὐπορ. II. 151. p. 123. Πρὸς δὲ ὑοσκύαμον, κνίδης σπέρμα σὺν οἴνῳ, ἢ τὰ φύλλα.

[l] *Procidentesque*] Diosc. IV. 94. Καὶ ὑστέρας προπτώσεις ἀποκαθίστησι νεαρὰ τὰ φύλλα προσαπτόμενα.

[m] *Lethargicos*] Plinius Valer. III. 7. ' Lethargicis: Urtica fronti et pedibus illinitur.'

[n] *Eadem canis*] Ita plane Diosc. loc. cit.

[o] *Sanguinem*] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer. I. 26. Vide etiam Marcellum Empir. c. 10. p. 85.

[p] *Carcinomata*] Diosc. loc. cit. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 151. et Plinius Valer. III. 20.

[q] *Item luxata*] Diosc. loc. cit.

[r] *Semen potum*] Diosc. loc. cit.

væ vitiis tostum, acetabuli mensura: potum in sapa resistit stomachi inflationibus.[3] Orthopnoicis prodest cum melle: et thoracem purgat eodem ecligmate.[s] Et lateri medetur cum semine lini. Addunt hyssopum et piperis aliquid. Illinitur lieni.[t] Difficilem[u] ventrem tostum cibo emollit. Hippocrates[v] vulvam purgari poto eo pronuntiat. Dolore levari tosto acetabuli mensura, dulci[4] poto,[w] et imposito cum succo malvæ.[x] Intestinorum animalia pelli cum hydromelite et sale. Defluvia capitis semine illito cohonestari.[y] Articulariis morbis et podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum ursino adipe trita imponunt. At eadem radix tusa cum aceto non minus utilis: item lieni. Et cocta in vino discutit panos, cum axungia vetere salsa. Eadem psilothrum est sicca.

Condidit laudes ejus Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditamve[5] professus arteriæ, tussi,[z] ventris de-

3 Chiffl. *inflammationibus.*—4 Vet. Dalec. *mensura cum dulci.*—5 Chiffl. *condi-*

NOTÆ

[s] *Orthopnoicis .... ecligmate*] Hæc verbis totidem Diosc. cit.

[t] *Illinitur lieni*] Folia cum cerato lienosis imponi scribit Diosc. loc. cit.

[u] *Difficilem*] Plinius Valer. II. 23. et Galenus loc. cit.

[v] *Hippocrates*] Libro primo de Morb. Mul. tex. 47. p. 447. Ἢν κύουσα οἰδέῃ, κνίδης καρπὸν ὡς πλεῖστον καὶ μέλι καὶ οἶνον κεκρημένον εὐώδεα διδόναι ποτὸν, δὶς τῆς ἡμέρης. *Si prægnans intumescat, urticæ semen plurimum, et mel, ac vinum dilutum odorandum potu bis die dabis.*

[w] *Dulci poto*] Cum vino dulci, σὺν γλυκεῖ, seu passo. Hippocr. de Morb. Mul. lib. I. tex. 88. pag. 472. Ἢν δὲ αἱ μῆτραι ἑλκωθέωσιν .... ὀδύνη ὀξείη λαμβάνει ἐς τὰς ἰξύας, καὶ ἐς τοὺς βουβῶνας, καὶ ἐς τὴν νειαιρὴν γαστέρα, καὶ ἄνω φοιτᾷ ἡ ὀδύνη .... καὶ ἐς τὰς πλεύρας, καὶ ἐς τὰς ὠμοπλάτας .... Et pag. 474. Κνίδης καρπὸν τρίβων ἐν οἴνῳ εὐώδει μέλανι κεκρημένῳ. *Si uteri fuerint ulcerati .... dolor acutus corripit lumbos, et inguina, et imum ventrem, et dolor sursum procedit .... ad costas, et ad scapulas .... Urticæ semen terito in vino odorato nigro, et potui dato.*

[x] *Et imposito cum succo malvæ*] Libro de natura muliebri, tex. 105. p. 413. Ἢν γυνὴ μὴ κυΐσκηται, καθαρτήριον· κνίδης καρπὸν καὶ μαλάχης χυλὸν, ἐν στέατι χηνὸς τρίψαντα, προσθεῖναι. *Purgatorium, si mulier non concipiat: Semen urticæ et malvæ succum cum adipe anserino tritum subdat.*

[y] *Defluvia ... cohonestari*] Ita Mss. Hoc est, corrigi. Tradit hoc Hippocr. de Morbis Mulierum lib. II. tex. 67. p. 596. Et Theod. Priscianus I. 4. 'ad defectionem capillorum:' 'Agrestis urticæ semine oleo contrito loca continge.'

[z] *Tussi*] Celsus IV. 4. de tussi.

stillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem, coctam cum conchyliis ciere alvum, cum ptisana pectus purgare, mulierumque menses:[a] cum sale, ulcera quæ serpant cohibere. Succo[6] quoque in usu est. Expressus illitusque fronti, sanguinem narium sistit: potus urinam[b] ciet, calculos rumpit: uvam gargarizatus[7][c] reprimit. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur. Ad omnia hæc et mitiores quidem teneræque efficaces, sed præcipue sylvestris illa,[d] et amplius lepras e facie tollit, in vino pota. Si quadrupes[e] fœtum non admittat,[8] urtica naturam fricandam monstrant.[a]

XVI. (XIV.) Ea quoque,[f] quam lamium[1] inter genera earum appellavimus,[g] mitissima, et foliis non mordentibus, medetur cum mica salis contusis, incussisque,[h] inustis, et

[a] *Si equa marem non admittat ad fœturam, urtica fricari oportere genitalia aiunt.*

tam coctamve. Mox, in eodem codice, *ventris distillationi.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Succus* edd. vett. et Gronov.—7 Chiffl. *gargarizatu.*—8 Vet. Dalec. *illa in vino pota, quæ et amplius lepras e facie tollit. Si quadrupes initium non admittat.* Chiffl. *illa, et hoc amplius.*

CAP. XVI. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Sic etiam Chiffl. *Ea quoque num, quam lamium* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3.

NOTÆ

[a] *Coctam cum conchyliis .... pectus purgare .... menses*] Hæc omnia pariter Diosc. loc. cit. Sed is evocari menses cum myrrha, dixit.

[b] *Potus urinam*] Marcellus Empir. c. 26. p. 177.

[c] *Uvam gargar.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. c. 14. p. 100. 'Urtica teritur, ejusque succus expressus et tepefactus, ab eo qui uvam dolet, salubriter gargarizatur.' Et Plinius Valer. I. 43. 'Ad uvam .... succus urticæ gargarizetur.'

[d] *Sylvestris illa*] Quæ cania, et Herculanea dicta est, XXI. 55.

[e] *Si quadrupes*] Si coitum neget, τὰ μόρια τῆς ἵππου pariter fricari jubet Anatolius, in Veterin. c. 14. p. 56. Simile est quod habet Hippocr. in Ἱππιατρ. Εἰ βούλει συλλαβεῖν φορβάδα, κνίδας ὦσον εἰς τὸ στόμα τοῦ ἵππου. Ut porro Græci φύσιν pro pudendis dicunt tam virorum, quam fœminarum, sic Latini *naturam.* Tullius de Divin. II. 145. 'Parere quædam matrona cupiens, dubitans essetne prægnans, visa est in quiete obsignatam habere naturam,' &c. Theod. Priscian. I. 25. 'De veretri, hoc est, de naturæ vitiis.' Utuntur et alii ea voce, quos Du-Cangius appellat in Glossario.

[f] *Ea quoque* [*num*] Pro *etiamnum.* Utitur hac particula rursum XXV. 5.

[g] *Appellavimus*] Libro sup. cap. 55.

[h] *Incussisque*] Ut cum quis temere

strumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidam e nostris tempore discrevere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam[2] in tertianis, ita ut ægri nuncupentur, cum eruitur ea radix, dicaturque cui, et quorum filio eximatur, liberare[3] morbo tradiderunt. Hoc idem et contra[4] quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito sale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia strumas discuti: vel si suppuraverint, erodi complerique.

XVII. (XV.) Ex argumento[i] nomen accepit scorpio[1] herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ scorpionis, folia pauca. Valet et adversus animal nominis sui. Est et alia[j] ejusdem nominis effectusque sine foliis, asparagi caule, in cacumine aculeum habens, et inde nomen.

XVIII. (XVI.) Leucacantham[k] alii phyllon,[1] alii ischiada,[l] alii polygonaton appellant, radice cyperi,[2] quæ commanducata dentium dolores[3] sedat. Item laterum, et

et recentt. *Ea quoque quam nos lamium* Vet. Dalec.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *radice alligata* Gronov. et vulgg.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *radix et dicatur quæ, et cui ... liberari* edd. vett. et Gronov.—4 Gronov. et al. ante Harduin. *idem contra.*

CAP. XVII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *scorpius* Gronov. et vulgg.

CAP. XVIII. 1 Chiffl. *phimum.*—2 Idem codex, *Cypiri.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *dolorem*

NOTÆ

digitum incussit parieti.

[i] *Ex argumento*] Sic Diosc. IV. 195. ‘Σκορπιοειδὲς herbula,’ inquit, ‘est, foliis paucis et semine caudæ scorpionis effigie. Hæc illita contra scorpionum ictus præsentaneo remedio sunt.’ Est scorpioides bupleuri folio, a Lobelio delineatum, p. 244. Galli vocant *Chenille.*

[j] *Est et alia*] Tragos sive scorpion appellatur, de qua dicemus XXVII. 116.

[k] *Leucacantham*] Leucacanthos dicta est, XXI. 55. Diosc. III. 22. *Λευκάκανθα* (et in Nothis additur, *οἱ δὲ πολυγόνατον, οἱ δὲ φύλλον, οἱ δὲ ἰσχιάδα καλοῦσι, Ῥωμαῖοι κνιακάρδους, Θοῦσκοι σπίνα ἄλβα,*) *Ταύτης ἡ ῥίζα ὁμοία κυπείρῳ, ... ἥτις μασσηθεῖσα ὀδονταλγίας παραμυθεῖται.* In Gallia Carlinam vocant: frustra id nomen ad Chamæleones Ruellio lib. III. p. 482. aliisque transferentibus, ut recte probat Dodonæus, pag. 415. a quo et Carlina sive Leucacantha depingitur.

[l] *Ischiada*] Quoniam *ἰσχιαδικοῖς* medetur, ex Diosc. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 201. *Λευκάκανθον, οἱ δὲ πολυγόνατον, οἱ δὲ ἰσχιάδα καλοῦσιν.*

lumborum, ut Hicesius[m] tradit, semine poto drachmis octo, aut succo. Eadem[4] ruptis,[n] convulsis medetur.

XIX. (XVII.) Helxinen[a] aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipue vescantur. Alii sideritin,[1] nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini et marrubio, cauliculos densos, leviter rubentes, semina in capitibus lappaceis[b] adhærentia[2] vestibus: unde et helxinem[c] dictam volunt. Sed nos[d] qualis vera esset helxine,[3] diximus priore libro. Hæc autem inficit[e] lanas, sanat ignes[f] sacros, et tumores, collectionesque omnes, et adusta. Panos succus[g] cum psimmythio, et guttura[4] incipientia turgescere. Item veterem[h] tussim cyatho hausto, et omnia in humido,[5] [i] sicut tonsillas,[j] et

Gronov. et vulgg.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Eademque* Gronov. et al. vett.

CAP. XIX. 1 Chiffl. *sideritem.*—2 Idem codex, *adhærescentia.*—3 Vet. Dalec. *qualis esset ixine.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sanat ignes sacros, et tumores, collectionesque omnes, et adusta. Panos s. ejus c. psimmythio, ignes*

NOTÆ

[m] *Ut Hicesius*] Et qui Hicesium transcripsit totidem verbis Dioscor. loco citato.

[n] *Eadem ruptis*] Dioscor. Βοηθεῖ ῥήγμασι, σπωμένοις.

[a] *Helxinen*] Dioscor. IV. 86. Ἑλξίνη, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ σιδηρῖτιν, οἱ δὲ Ἡράκλειαν, κ. τ. λ. Et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 173. Ἑλξίνη, ἔνιοι δὲ περδίκιον ὀνομάζουσιν, ἄλλοι δὲ παρθένιον, ἄλλοι δὲ σιδηρίτιδα, εἰσὶ δ' οἱ Ἡράκλειαν. Hesych. Ἑλξίνη, ἡ περδίκιος βοτάνη. Et, Σιδηρῖτιν, πόαν τὴν ἑλξίνην καλουμένην. Parietaria Officinarum est, *Parietaire, ou Apparitoire*, a Dodonæo picta, p. 102.

[b] *In capitibus lappaceis*] Quæ lappæ instar adhærescunt.

[c] *Unde et helxinem*] Quasi ab ἕλκω, *traho:* ἕλξις, *attractio*, vel *attractus.*

[d] *Sed nos*] Verius helxinen ævo suo appellatam innuit, quæ ἰξίνη Theophrasto dicitur, qua de actum est a nobis libro superiore, cap. 56.

[e] *Hæc autem inficit*] A nemine alio, quod quidem sciam, id proditum.

[f] *Sanat ignes*] Hæc pariter Diosc. IV. 86. Καταπλασσόμενα ἰᾶται ἐρυσιπέλατα, κονδυλώματα, κατακαύματα, κ. τ. λ.

[g] *Panos succus*] Diosc. loc. cit.

[h] *Item veterem*] Diosc. loc. cit.

[i] *Et omnia in humido*] Hoc est, omnia vitia, ulceraque, et rimas, quæ sunt in humidis: qua loquendi forma usus est libro sup. cap. 76. extrema. Et XXIII. 4. 'Sanat ea quæ in humido sunt ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium.' XXVII. 78. 'Ulcera quæ fiunt in teneris partibus corporis.' 'Humida ulcera,' XXXII. 27.

[j] *Sicut tonsillas*] Ad tonsillas oblini et gargarizari succum jubet Diosc. loc. cit.

varices, cum rosaceo. Imponitur et podagris[k] cum caprino sevo, ceraque Cypria.

XX. Perdicium[l] sive Parthenium (nam sideritis alia est) a nostris[1] herba urceolaris[m] vocatur, ab aliis astericum, folio similis ocimo,[2] nigrior tantum, nascens in tegulis, parietinisque. Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus, quibus lamium,[n] et eodem modo: item vomicæ, calfacto succo potu. Sed contra ulcera, rupta,[3] lapsusque, et præcipitia, aut vehiculorum eversiones,[o] singularis. Verna[4] carus[p] Pericli Atheniensium principi, cum is in arce templum ædificaret, repsissetque super altitudinem

sacros, tumores, collectionesque, et guttura Gronov. et vulgg.—5 Chiffl. *ut in humido.*

CAP. XX. 1 Chiffl. *ab nostris.*—2 Idem codex, *ab aliis altercum, folio similis ocimis.*—3 Idem codex, *potu, sed contra vulsa, rupta.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Vernula* Gronov. et

NOTÆ

k *Imponitur et podagris*] Diosc. loc. cit. Καὶ ποδάγρας σὺν κηρωτῇ Κυπρίᾳ ἀναληφθεὶς, ἢ τραγείῳ στέατι. Apuleius quoque, c. 81.

l *Perdicium*] Ex tribus nominibus, inquit, quæ helxinæ superius explicatæ nonnulli tribuerunt, herba altera, urceolaris appellata, duo sibi verius vindicat, Perdicium, Partheniumque: tertium, nempe sideritin, altera rursum, de qua dicemus lib. XXV.

m *Herba urceolaris*] Forte quod apta sit detergendis urceis. Cave tamen eandem hanc esse cum superiore helxine idcirco existimes, cujus vim pariter abstersivam in vitreis vasis Galenus commendat, de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 173. Dissimilis enim utriusque facies vel ex ipsa foliorum figura, quam Plinius accurate describit, intelligitur. Quæ sit urceolaris tamen ista, statuere haud proclive est.

n *Medetur . . . . quibus lamium*] Medetur itaque tumoribus, podagris, aliisque. De podagris certe scribit Scribonius Largus Compos. pag. 158. 'Ad podagram caldam cum fervore et tumore rubicundo: Benefacit primis diebus herba urceolaris: item caseus mollis recens per se: postea herbæ salis pusillum admiscere oportet.'

o *Vehiculorum eversiones*] Iconem aurigantis vide in Nummis Consularibus: e curru excussi, in Notis Jo. Rhodii ad Scribonium Largum, pag. 169.

p *Verna carus*] Plutarchus hoc ipsum refert in vita Periclis, p. 160. a Minerva remedia indicata dicit, quibus est puer sanatus: parthenium monstratum non dicit. Sed idem in Sylla monet curatum deinde, ut juxta arcem herba ea cresceret, ad memoriam rei sempiternam. Περὶ τὴν ἀκρόπολιν φυόμενον παρθένιον vocat, p. 460.

fastigii, et inde cecidisset, hac herba dicitur sanatus, monstrata Pericli somnio a Minerva. Quare Parthenium[q] vocari cœpta est, assignaturque ei Deæ. Hic est vernula, cujus effigies ex ære fusa est, et nobilis ille Splanchnoptes.[5] [r]

XXI. (XVIII.) Chamæleonem[a] aliqui ixiam vocant. Duo genera ejus. Candidior asperiora[1] folia habet: serpit in terra echini modo spinas erigens, radice dulci,[b] odore gravissimo.[2] Quibusdam in locis viscum gignit album sub alis foliorum, maxime circa Canis ortum, quo modo thura[c] nasci dicuntur: unde et ixia[d] appellatur. Hoc, ut mastiche,[3] [e] utuntur mulieres. Quare et chamæleon[f] vocetur,

vulgg.—5 Chiffl. *ilvæ spachinoptes.*

Cap. XXI. 1 *Candidus silybo aut carduo asperiora* Diosc. *spargitur in terra* quidam. Revera Chamæleo non serpit, sed humi jacet.' *Dalec.*—2 Chiffl.

NOTÆ

[q] *Parthenium*] Est enim Παρθένος, et Palladis, et virginis nomen: ut Παρθενὼν et Palladis templum est, et locus ubi virgines habitant.

[r] *Splanchnoptes*] *Ab extis assatis*, ἀπὸ τῶν σπλάγχνων ὀπτῶν, id ei nomen: quod et argumentum operis declarat: fuit enim statua, exta torrens, ignem oris pleni spiritu accendens, ut dicetur XXXIV. 19.

[a] *Chamæleonem*] Diosc. in Nothis, p. 452. de chamæleone albo, οἱ δὲ χρυσίσκηπτρον, οἱ δὲ ἰξίαν. Ac paulo post, de nigro: οἱ δὲ πάγκαρπον, οἱ δὲ οὐλοφόνον, οἱ δὲ ἰξίαν, οἱ δὲ κυνόζολον. Dioscoridem sequitur Oribasius lib. XII. fol. 223. 'Chamæleo albus, quod ixiam, tracto a visco nomine vocant aliqui, propterea quod alicubi viscum ad ejus radices inveniatur, et quo, loco mastiches, mulieres utuntur, folia habet silybo carduove similia: nigri tamen chamæleonis foliis asperiora, acutioraque .... Chamæleo vero niger, quem aliqui ulophonon, aliqui ixiam, aliqui cynomachon .... vocaverunt: habet ipse quoque folia carduo similia: minora tamen et tenuiora,' &c. Hesychius: Ἰξίας, πόα τις, ἡ καὶ χαμαιλέων. Nusquam in Italia, Gallia, Germaniave chamæleon provenit, quare in certi nominis Gallici possessionem nondum venit. In Creta visum a se album prodidit Bellonius αὐτόπτης et ἀξιόπιστος, Observat. lib. I. In Lemno, nigrum. Utriusque iconem apud Dodonæum vide, pag. 717.

[b] *Radice dulci*] Sic Theophr. Hist. IX. 13. Τοῦ μὲν γὰρ λευκοῦ λευκὴ, καὶ γλυκεῖα, καὶ παχεῖα, καὶ ὀσμὴν ἔχουσα βαρεῖαν. Et Nicander in Theriac. p. 47. Ῥίζα δ' ὑπαργήεσσα, μελίζωρος δὲ πάσασθαι. *Albaque mellito radix condita sapore est.*

[c] *Quo modo thura*] Vide XII. 33.

[d] *Unde et ixia*] Ἰξία *visci* appellatio est: plantæ, unde id manat, ἰξίας: folii, ἰξίον. Galenus, tom. II. in Explic. vocum Hippocr. pag. 92. Ἰξίον, φύλλον τοῦ λευκοῦ χαμαιλέοντος.

[e] *Hoc, ut mastiche*] Visco eo scilicet. Ἰξὸν, ᾧ καὶ ἀντὶ μαστίχης χρῶνται αἱ γυναῖκες, inquit Diosc. III. 10.

varietate foliorum evenit. Mutat enim [g] cum terra colores, hic niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus.

Ex his candidus [h] hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma [4] in passo. Pellit et interaneorum [i] animalia acetabuli mensura succi ejusdem, in vino austero, cum origani scopis.[j] Facit ad [k] difficultatem [5] urinæ. Hic succus [6] [l] occidit et canes [7] suesque in polenta. Addita aqua [m] et oleo contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem ejus aliqui concisam servari jubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos [n] vocant.

Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus esset: et fœminam, cui violaceus. Uno [8] nascuntur caule [o] cubitali, crassitudine digitali. Radicibus earum [p] lichenes curantur, cum sulfure et bitumine una coctis: commanducatis [q] vero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant:

gravi.—3 *Hac mastiche* Chiffl.—4 Vet. Dalec. *et drachma.*—5 *Facit difficultatem* Chiffl.—6 *Radix* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *occidit canes* Gronov. et vulgg. Vide Nott. Varr.—8 *Et una* Chiffl.—9 Idem codex, *sanant,*

NOTÆ

[f] *Quare et chamæleon*] Hæc iisdem verbis Diosc. III. 11. de chamæleone universim.

[g] *Mutat enim*] Diosc. loc. cit. Ὠνόμασται δὲ χαμαιλέων, διὰ τὸ ποικίλον τῶν φύλλων, κ. τ. λ.

[h] *Ex his candidus*] Dioscor. III. 10. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 241.

[i] *Pellit et interaneorum*] Hoc est, lumbricos, ἕλμινθα πλατεῖαν, inquit Diosc. loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 13. Galenus quoque, loc. cit.

[j] *Origani scopis*] Scopas Medici vulgo manipulos vocant: fasciculos videlicet manuales herbarum, hoc est, qui teneri manu possunt.

[k] *Facit ad*] Diosc. loc. cit. Καὶ πρὸς δυσουρίαν τὸ ἀφέψημα αὐτῆς πίνεται.

[l] *Hic succus*] Diosc. loc. cit. secutus Theophr. Hist. IX. 13.

[m] *Addita aqua*] Dioscor. loc. cit. Ἀποκτείνει καὶ κύνας, καὶ ὗς, καὶ μύας, σὺν ἀλφίτῳ πεφυραμένη, καὶ ὑδρελαίῳ διεθεῖσα.

[n] *Rheumatismos*] Ῥευματισμούς. Vox hæc *fluxionem* sonat, perinde atque ista, κατάῤῥους. De hujus morbi generibus, causisque, ac remediis, vide Theod. Priscian. II. 2. 7.

[o] *Uno nascuntur caule*] Hoc est, simili ac pari. Tamen in Mss. *Et una nascuntur*, hoc est, simul.

[p] *Radicibus earum*] Diosc. III. 11.

[q] *Commanducatis*] Dioscor. loc. cit.

juvencos quoque[r] anginæ modo. Quare[9] a quibusdam ulophyton vocatur,[10] et cynozolon,[s] propter gravitatem odoris. Ferunt et hæc[11] viscum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus adversantur.

XXII. (XIX.) Coronopus[t] oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis[1] præclare facit in cinere tosta.

XXIII. (XX.) Et anchusæ[a] radix in usu est, digitali crassitudine. Finditur[b] papyri modo: manusque[c] inficit sanguineo colore: præparat lanas pretiosis coloribus. Sanat ulcera in cerato, præcipue senum:[d] item adusta.[e] Li-

in juvencisque anginæ morbum: et ricinos canum necant. Quare; Gronov. et vulgg. *juvencas quoque;* codd. Harduini et edd. post Gronov. *juvencos quoque.*—10 'Ita cod. Reg. 1. et Editio princeps. Id est, exitiosa herba.' *Brotier. ulophon* ed. Brotier, operarum lapsu. Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ulophonon vocatur.* Mox, Chiffl. *et cynosialon;* quidam ap. Dalec. *et cynosozon.*—11 *Ferunt et hæ* Dalec.

CAP. XXII. 1 Paulus, *colicis.*

NOTÆ

[r] *Juvencos quoque*] Ita Mss. Juvencorum fauces, inquit, anginæ modo, angit ac strangulat. Quamobrem *οὐλοφόνον* appellatur, quasi *οὖλον* vel *ὅλον φόνον φέρον*, *perniciosam*, vel *omnem mortem afferens.* Ita Nicander in Alexiph. pag. 148. ubi Scholiastes, pag. 62. *Οὐλοφόνον δὲ, τὰ οὖλα βλάπτον, ἢ ὅλον φονευτικόν.* Tamen Pliniani codices Mss. tum hoc loco, tum in Indice, *ulophyton*, *οὐλόφυτον*, quæ vox *exitiosam herbam* indicat, eodem fere significatu.

[s] *Et cynozolon*] A *fœtore canis*, *κυνὸς ὄζῃ.*

[t] *Coronopus*] Diosc. II. 158. totidem verbis: Κορωνόπους, *πρόμηκες βότανον . . . κατεσχισμένον . . . ῥίζαν λεπτὴν ἔχον, στυπτικὴν, ἐσθιομένην πρὸς κοιλιακοὺς ποιοῦσαν.* Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 195. *Κορωνόποδος ἡ ῥίζα πεπίστευται κοιλιακοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη.* Frustra sunt qui *colicis*, ex Æginetæ solius exemplari vitiato, pro *cœliacis* hic reponunt.

[a] *Et anchusæ*] Anchusam hodie Gallia *Orcanettam* vocat, mulieribus non ignotam, quæ colorem faciei nativum fuco mentiuntur: quæque vernaculum genarum pallorem, maculasque vultus hoc infectu occulunt: certe malas eleganti commendat purpurisso. Et sui ævi hunc morem fuisse Suidas innuit: Ἄγχουσα, inquit, *εἶδος βοτάνης, ἧς ἡ ῥίζα ἐρυθρὰ, ᾗ ἐρυθραίνουσι τὰ πρόσωπα αἱ γυναῖκες.*

[b] *Finditur*] Instar papyri Ægyptiacæ.

[c] *Manusque*] Æstate scilicet. Diosc. IV. 23. Ἡ *δὲ ῥίζα δακτύλου τὸ πάχος, τὴν χρόαν ὕφαιμος, ἐν τῷ θέρει γενομένη, καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας.*

[d] *Præcipue senum*] Vetera ulcera, *τὰ παλαιὰ ἕλκη*, dixit Dioscor. loc. cit. Ulcera senilia Plinius, XXXI. 41. Diosc. Εὐπορ. I. 182. *ἕλκη πρεσβυτικά.*

[e] *Item adusta*] Sive ambusta, *πρὸς*

quari non potest in aqua: oleo dissolvitur: idque sinceræ experimentum est. Datur et ad renum[f] dolores drachma ejus potui in vino: aut si febris sit, in decocto balani.[1][g] Item in jocinerum vitiis, et lienis,[h] et bile suffusis. Lepris et lentigini[i] illinitur ex aceto. Folia trita cum melle et farina, luxatis imponuntur: et pota drachmis[j] duabus in mulso alvum sistunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur.

XXIV. Est et alia similis, pseudoanchusa[1] ob id appellata, a quibusdam vero echis,[2][k] aut doris, et multis aliis nominibus: lanuginosior, et minus pinguis, tenuioribus foliis et languidioribus. Radix[l] in oleo non fundit rubentem[3] succum: et hoc ab anchusa discernitur. Contra serpentes[m] efficacissima potu foliorum, vel seminis. Folia ictibus[n] imponuntur. Virus serpentium[o] fugat. Bibitur et propter

CAP. XXIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum mulsa*, e Diosc.

CAP. XXIV. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps. Videtur esse buglossum sylvestre minus.' *Brotier. pseudanchusa* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *enchusa* Gronov. et vulgg. 'Al. *echis;* aut, *echium*, ut Diosc. item, *aris*.' Laet. Mox, *aut aris* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Radix in oleum non fundit rubentem* Chiffl. *Radix oleum non fundit, sed rubentem* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

κατακαύματα, Diosc. loc. cit.

f *Datur et ad renum*] Diosc. loc. cit.

g *In decocto balani*] Hoc est, ex aqua in qua decocta myrobalanus fuerit. De myrobalano diximus XII. 46. Diosc. loc. cit. ex aqua mulsa præberi tum jubet.

h *Et lienis*] Dioscor. loc. cit. et Aëtius de Re Med. lib. I. p. 6.

i *Lepris et lentigini*] Et vitiligini, Dioscorides dixit, καὶ ἀλφοὺς καὶ λέπρας σὺν ὄξει καταπλασσομένη.

j *Et pota drachmis*] Dioscor. et Aëtius locis cit.

k *A quibusdam vero echis*] Ita Mss. tum hoc loco, tum in Indice. Non, ut editi, *enchusa*. Echion est Dioscoridi, lib. IV. c. 27. Ἔχιον, οἱ δὲ ἀρίβαν (scribe, ex Ægineta, οἱ δὲ δωριάδα vel δωρίδα) οἱ δὲ ἀλκίβιον, κ. τ. λ. Iisdem notis a scriptore Græco describitur, quas Plinius affert. Echios altera Plinii est, de qua XXV. 58.

l *Radix*] Hanc esse subnigram Dioscor. ait. Vide Notas et Emend. num. 4.

m *Contra serpentes*] Diosc. loc. cit.

n *Folia ictibus*] Diosc. loc. cit.

o *Virus serpentium*] Vide Notas et Emend. num. 5.

spinam.[4] [p] Folium ejus sinistra decerpi jubent magi, et cujus causa sumatur dici, tertianisque febribus adalligari.[5]

XXV. (XXI.) Est et alia[a] herba proprio nomine onochiles,[1] quam aliqui anchusam vocant, alii arcebion, alii onochelim,[2] aliqui rhexiam, multi enchrysam,[3] [b] parvo frutice,[c] flore purpureo, asperis foliis et ramis, radice messibus[d] sanguinea, cetero nigra, in sabulosis nascens, efficax contra serpentes,[e] maximeque viperas, et radice et foliis, æque cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulva procidente. Pellit et tineas[4] [f] cum hyssopo. Et in dolore renum[5] aut jocineris ex aqua mulsa, si febris sit: sin aliter, ex vino bibitur.[6] Lentigini[7] ac lepris[g] radix illinitur.

Habentes eam,[h] a serpentibus feriri negantur. Est et alia[i] huic similis flore rubro, minor,[8] et ipsa ad eosdem

—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et propter dolores lumborum*, e Diosc.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *alligari* Gronov. et vulgg.

CAP. XXV. 1 Codd. Laet et Chiffl. *onochilon.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *archibellion, alii onoclean ;* Diosc. *alii alcibiadion, alii onocheiles;* Chiffl. *archebon, alii onochilon.*—3 'Sic et in Indice. In cod. Reg. 2. *encrisam.*' Brotier. *enichrisam* Chiffl. *anchrysan* Brotier in Not. *enchusam* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—4 Chiffl. *tænias.*—5 Chiffl. *splenium.* 'Ms. *plenium.* Leg. *splenis.*' Laet.—6 Chiffl. *e vino bibitur.*—7 *Vitiligini* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—8 Ibid. ex eodem, *semine puniceo, minore.*

NOTÆ

[p] *Bibitur et propter spinam*] Ad spinæ dolores, et lumborum: Diosc. loc. cit. Παύει δὲ καὶ ὀσφύος ἄλγημα, μετ' οἴνου ληφθεῖσα.

[a] *Est et alia*] Diosc. IV. 24. Ἄγχουσα ἑτέρα, ἣν ἔνιοι ἀλκιβιάδιον, ἢ ὀνοχειλὲς ἐκάλεσαν. In Nothis additur, οἱ μὲν κατάγχουσαν, οἱ δὲ ἀρχιβέλλιον. Galeno de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 149. ἡ ὀνόχειλος. Et hanc Galli *Orcanettam* vocant. Pingitur a Lobelio in Adversar. pag. 248. Vidimus in horto Regio.

[b] *Multi enchrysam* [*enchusam*] In Indice, *enchrysam.*

[c] *Parvo frutice*] Iisdem plane verbis, notisque, a Dioscoride describitur, IV. 24.

[d] *Radice messibus*] Hoc est, messis tempore, περὶ τὸν πυραμητὸν, inquit Diosc. loc. cit.

[e] *Efficax contra serp.*] Dioscor. loc. cit. post Nicandrum in Theriac. pag. 60. cujus Scholiasten vide, p. 38. Sic post Dioscoridem, totidem verbis Galenus loc. cit.

[f] *Pellit et tineas*] Hoc vero Diosc. IV. 25. de anchusa altera prodidit, quam Plinius mox describet: Galenus quoque loc. cit. p. 150.

[g] *Lentigini ac lepris*] Galenus loc. cit. vitiligini, leprisque, dixit: ἀλφοὺς καὶ λέπρας ἰᾶται.

[h] *Habentes eam*] Diosc. loc. cit.

usus. Traduntque[j] commanducata ea, si inspuatur, mori serpentem.

XXVI. Anthemis[k] magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida vocant, alii leucanthemum, alii eranthemon,[1] quoniam vere floreat: alii chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon[2] [l] vocant. Genera ejus[m] tria flore[3] tantum distant, palmum non excedentia, parvisque floribus, ut rutæ, candidis, aut melinis,[4] aut purpureis. In macro solo, aut juxta semitas colligitur vere,[n] et in coronamenta[o] reponitur. Eodem tempore et medici folia tusa in pastillos digerunt: item florem et radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, contra serpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus: item menstrua[p] in potu, et urinam, calculosque. Inflationes,[q] jocinerum vitia, bilem suffusam, ægilopia commanducata, ulcerum eruptiones manantes sanat. Ex omnibus his[r] generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet: cujus et foliorum et fruticis amplitudo

CAP. XXVI. 1 Th. *arathemida.*—2 Chiffl. *melanthion.*—3 Idem codex, *fronde.*—4 Chiffl. *parvis foliis, rutæ, candidis, aut malinis.*—5 Gronov. *quidem.*

NOTÆ

[i] *Est et alia*] De qua Diosc. IV. 25. Nomine hanc carere Galenus ait loc. cit.

[j] *Traduntque*] Diosc. loc. cit.

[k] *Anthemis*] Tot nominibus, quot hic repræsentantur, ab Oribasio appellatur, lib. XI. fol. 190. post Diosc. III. 154. Ἄνθεμις, οἱ δὲ λευκάνθεμον, οἱ δὲ ἠράνθεμον, διὰ τὸ ἀνθεῖν ἐπὶ ἔαρος, οἱ δὲ χαμαίμηλον, διὰ τὴν πρὸς τὰ μῆλα ὁμοιότητα τῇ ὀσμῇ, οἱ δὲ μελάνθεμον, οἱ δὲ χρυσοκόμην, οἱ δὲ καλλίαν καλοῦσι. Galenus tomo II. in Explic. vocum Hippocr. pag. 90. Εὐάνθεμον, ὅπερ καὶ ἄνθεμις λέγεται, καὶ χαμαίμηλον. Omnibus officinis, interpolato postremo hoc Græco nomine, et vulgo quoque *Camomilla* dicitur, notior quam ut debeat aliis depingi notis.

[l] *Nonnulli melanthemon*] Vel, ut Mss. *melanthion.*

[m] *Genera ejus*] Totidem verbis hæc Diosc. et Oribas. locis cit.

[n] *Colligitur vere*] Diosc. loc. cit. Apuleius cap. 23. 'Lege eam mense Aprili.'

[o] *Et in coronamenta*] Non ad luxum modo, sed etiam ad usum medicinæ: ad depellendum scilicet capitis dolorem, uti ex Archigene et Galeno discimus, κατὰ τόπους, II. 2. p. 381.

[p] *Item menstrua*] Diosc. loc. cit.

[q] *Inflationes*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

[r] *Ex omnibus his*] Diosc. similiter loc. cit.

majuscula est. Hanc proprie[s] quidam[5] eranthemon vocant.

XXVII. Loton qui arborem putant tantum esse, vel Homero auctore[a] coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes Deorum voluptati, loton primam nominavit. Folia ejus[b] cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas discutiunt.

XXVIII. Est et lotometra,[c] quæ fit ex loto sata, ex cujus semine simillimo porri,[1][d] fiunt panes in Ægypto a pastoribus, maxime aqua vel lacte subacto. Negatur quicquam illo pane salubrius esse, aut levius, dum caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitque ponderosus. Constat eos qui illo vivant, nec dysenteria, nec tenesmo, neque aliis morbis ventris infestari. Itaque inter remedia eorum habetur.

XXIX. Heliotropii miraculum sæpius diximus,[e] cum Sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus[1] sideris amor est: noctu velut desiderio[2] contrahi cœruleum florem.[f] Genera ejus duo: tricoccum, et helioscopium.

Mox, Chiffl. *eranthemim vocant.*

Cap. XXVIII. 1 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque codd. Regg. Hard. Colb. et Chiffl. *simili milio* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

Cap. XXIX. 1 Chiffl. *tantum.*—2 Vet. Dalec. *noctu vero velut ejus desiderio.*

NOTÆ

[s] *Hanc proprie*] Diosc. loc. cit.

[a] *Homero auctore*] Eo versu, quem recitavimus libro sup. cap. 17.

[b] *Folia ejus*] Loti nimirum herbæ, quam Diosc. IV. 111. sativam appellat: herbam Plin. XIII. 32. ubi eadem de viribus illius affert.

[c] *Est et lotometra*] Sic Dioscor. *Λωτόμητρα, ἐκ τοῦ λωτοῦ σπαρέντος γίνεται.* Non e loto quidem proxime explicata, quæ ubique nascitur, sed ex congenere, hoc est, Ægyptia, quæ *αὐτομάτως* nascitur et agrestis est, culturaque melior efficitur, grandiorque, unde ei lotometræ nomen. Sic ortygometram, coturnicem majorem, echinometras majores echinos vocant.

[d] *Simillimo porri* [*simili milio*] Sic XIII. 32. 'Intus grana, ceu milium.' Diosc. IV. 114. *Ἔοικε δὲ ἡ κωδία μήκωνι μεγίστῃ· ἐν ᾗ καρπὸς ὡς κέγχρος, ὃν ξηράναντες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ, βάλλουσιν εἰς ἀρτοποιΐαν.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 205. In Mss. Reg. Colb. Chiffl. legitur *semine simillimo porri,* quod eodem recidit.

[e] *Sæpius diximus*] Ut XVIII. 67. &c.

[f] *Cœruleum florem*] Movit hæc cœrulei floris nota, inter herbarios, ali-

Hoc altius [g] (quanquam utrumque semipedalem altitudinem non excedit) ab ima [3] radice ramosum. Semen in folliculo messibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo, cultoque maxime: tricoccum ubique. Si decoquatur, invenio cibis placere: et in lacte jucundius alvum molliri: et si decocti succus [h] bibatur, efficacissime exinaniri. Majoris succus excipitur æstate, hora sexta: miscetur cum vino, sic firmior. Capitis dolores sedat, rosaceo admixto. Verrucas cum sale [i] tollit succus e folio: unde nostri verrucariam herbam appellavere, aliis cognominari effectibus

Mox, Chiffl. *contrahit.*—3 Chiffl. *excedit*) *ab una.*—4 Ita codd. Harduini et

NOTÆ

osque, lites ingentes, ut quæ planta demum heliotropii nomine censenda esset, pro se quisque statueret. Cichorii florem existimavit esse Dalecampius: risit hoc commentum Salmasius, in Confut. Cercoëtii, pag. 141. Hallucinatum esse Plinium vir summus putavit, in Mastigoph. III. pag. 81. qui cœruleum heliotropio florem affinxerit: apud Diosc. IV. 193. non ὑποπόρφυρον, sed ὑπόπυῤῥον, legi oportere: atque id recentiorum calculo firmat: quibus adjungi Oribasius potuit lib. XI. pag. 198. Nam is *subfulvum* reddidit: nisi id interpretis, aut codicum Græcorum, quod verius reor, vitium fuit. Nam purpureum, cui affinis colos cœruleus est, heliotropio florem Apuleius tribuit cap. 49. 'Cum flore,' inquit, 'in summitate tenui, et veluti purpureo, atque uncato, in similitudinem scorpionum....Ejus herbæ divinæ ad Solis cursum floscelli se vertunt: et cum Sol occidit, flores se claudunt,' &c. Similem violæ facit Ovidius Met. IV. 268. ubi de Clytie in heliotropium florem mutata: 'Membra ferunt hæsisse solo, partemque coloris Luridus exsangues pallor convertit in herbas. Est in parte rubor, violæque simillimus ora Flos tegit: illa suum, quamvis radice tenetur, Vertitur ad Solem, mutataque servat amorem.' Nos interim ad Ruellii sententiam accedimus, lib. III. pag. 664. heliotropium censentis esse herbam eam, quæ novo ab herbariis indito nomine Herba cancri vocitatur, quod flores in caudæ cancri similitudinem inflectuntur. Ruellio astipulatur Anguillara, par. XIV. pag. 302. Pingitur a Matthiolo accurate pag. 1300. A Clusio Hist. Rar. Plant. lib. IV. pag. 46. Addimus id huic flori contingere, quod in chamæleone Plinius annotavit cap. 21. ut cum terra mutet colores: alibi candidus, alibi luteus, purpurascens etiam alibi, atque cœruleus, ut summi viri, Dioscorides, Plinius, aliique testantur.

[g] *Hoc altius*] Helioscopium videlicet, seu heliotropium majus, cujus iconem apud Clusium vide Hist. Rarior. Plant. lib. IV. p. 46.

[h] *Et si decocti succus*] Eo pituitam per alvum, bilemque detrahi, pariter docet Diosc. IV. 193.

[i] *Verrucas cum sale*] Ad verbum ista Marcellus Empir. cap. 19. pag. 132. et Diosc. loco cit.

digniorem. Namque et serpentibus,[j] et scorpionibus resistit, ex vino aut aqua mulsa, ut Apollophanes et Apollodorus tradunt. Folia infantium[k] destillationibus, quod siriasin vocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam si id comitialiter accidat. Decocto quoque foveri os[4] saluberrimum est. Potum id pellit tineas,[5] [l] et renum arenas. Si cuminum adjiciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum foliis et hircino sevo[6] podagris illinitur.

Alterum genus, quod tricoccum appellavimus, et alio nomine scorpiuron[m] vocatur,[7] foliis non solum minoribus, sed etiam in terram vergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia[n] venenata et phalangia: sed contra[8] scorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram surculo heliotropii circumscribat aliquis, negant scorpionem egredi. Imposita vero herba, aut uda omnino respersum, protinus mori. Seminis grana[o] quatuor pota, quartanis prodesse dicuntur, tria vero tertianis: vel si herba ipsa ter circumlata subjiciatur capiti. Semen et Venerem stimulat. Cum melle panos discutit. Et verrucas[p] hoc utique heliotropium



Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *eos* Gronov. et vulgg.—5 Alii ap. Dalec. et Chiffl. *tænias.*—6 Chiffl. *sebo.*—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *genus est, quod tricoccum appellavimus: aliud vero, quod scorpioeides nomine vocatur.*—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. *et contra* Gronov. et vulgg.—

NOTÆ

j *Namque et serp.*] Apuleius cap. 49. tit. 3. 'Ad serpentium morsus, et scorpionum ictus:' 'Herba solago major,' &c. Hinc est, quod *σκορπιοκτόνον*, ab effectu videlicet, appellatum idem Apuleius ait. Ut ille solaginem, sic 'herbam solarem' Celsus vocat v. 27. tit. 'Adversus ictum scorpionis:' 'Bibere oportet herbæ solaris, quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant, semen, vel certe folia ex vino.'

k *Folia infantium, &c.*] Diosc. loc. cit.

l *Potum id pellit tineas*] Hoc est, latos ventris teretesque lumbricos. Minori heliotropio hanc vim ascribunt Diosc. IV. 194. et Apuleius cap. 63. tit. 1.

m *Scorpiuron*] Σκορπιοῦρον, a floris vel seminis inflexione.

n *Vis ad omnia*] Nicander in Theriac. pag. 48.

o *Seminis grana*] Hæc Diosc. IV. 193. de majore heliotropio.

p *Et verrucas*] De minore pariter id Diosc. IV. 194.

radicitus extrahit, et excrescentia in sedibus. Spinæ quoque[q] ac lumborum sanguinem corruptum trahit illitum semen, et potum, in jure gallinacei decoctum, aut cum beta et lente. Cortex seminis liventibus[9] colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari jubent ab ipso ægro, precarique eum, soluturum se nodos liberatum, et ita facere non exemta herba.

XXX. Aliud adianto[a] miraculum: æstate viret, bruma non marcescit: aquas respuit, perfusum mersumve sicco simile est: tanta dissociatio deprehenditur: unde et nomen[b] a Græcis: alioqui[1] frutici topiario.[c] Quidam callitrichon[d] vocant, alii polytrichon, utrumque ab effectu.[2] Tinguit enim[e] capillum: et ad hoc decoquitur in vino cum semine apii, adjecto oleo copiose, ut crispum densumque faciat: defluere[f] autem prohibet. Duo ejus genera:[g] candidius,



9 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Chiffl. *Cortex vero liventibus* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. XXX. 1 Gronov. *alioquin.*—2 Chiffl. *est ab effectu.*—3 Ita codd. Har-

NOTÆ

[q] *Spinæ quoque*] Sanguinem impurum, qui hæret in renibus.

[a] *Aliud adianto*] Aliud Plinio, aliud Dioscoridi ἀδίαντον est. Dioscoridis quidem id est quod Capillum Veneris vocant officinæ, *Capillaire.* Plinianum, non aliud quam Dioscoridis trichomanes est, pictum a Lobelio in Observ. pag. 471.

[b] *Unde et nomen*] Ἀδίαντος, quod οὐ διαίνεται, quod in aqua non madescat, sive, ut ait Nicander, quod imbres ac pluviarum stillicidia foliis ejus non insideant: in Theriac. pag. 60. Ἀχραές τ' ἀδίαντον, ὃ οὐκ ὄμβροιο ῥαγέντος Λεπταλέη πίπτουσα νοτὶς πετάλοισιν ἐφίζει. *Et nunquam madidum Veneris compone capillum, Cui non insideant effusi nubibus imbres.* Accepit autem hæc Plinius a Theophr. Hist. VII. 13.

[c] *Frutici topiario*] Subintellige ex antecedentibus simile est.

[d] *Quidam callitrichon*] Apuleius cap. 47. 'Græci callitrichon, iidem adianton, iidem polytrichon, iidem trichomanes, ... Latini capillum Veneris, iidem herbam capillarem,' &c. Sic etiam Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. et Galenus κατὰ τόπους, II. 2. pag. 381.

[e] *Tinguit enim*] Apuleius cap. 47. tit. 2. 'Ad capillos tingendos:' 'Herba callitricho in oleo trita capilli uncti inficiuntur.'

[f] *Defluere*] Galenus de Fac. Simp. Med. VI. 7. pag. 150. etiam ex alopecia glabrum caput capillis convestire ait, ἀλωπεκίας δασύνει. Theophr. Hist. VII. 13. Χρήσιμα δὲ ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. Diosc. quoque IV. 136. et Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45.

[g] *Duo ejus genera*] Hæc sunt ex Theophr. Hist. VII. 13. Majus a

et nigrum breviusque. Id quod majus est, polytrichon: aliqui [3] trichomanes [h] vocant. Utrique ramuli nigro colore nitent, foliis filicis: [4] ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt: omnia [5] autem contrariis pediculis densa inter se ex adverso: radix nulla.[6] [i] Umbrosas [j] petras, parietumque aspergines, ac fontium maxime specus sequitur: [7] et saxa manantia, quod miremur, cum aquas non sentiat.[8] Calculos [k] e corpore mire pellit, frangitque, utique nigrum. Qua de causa, potius quam quod in saxis nasceretur, a nostris saxifragum [l] appellatum crediderim. Bibitur e vino, quantum terni decerpsere digiti. Urinam [m] cient. Serpentium [n] et araneorum venenis resistunt. In vino decocti [9] [o] alvum

duini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aliud* Gronov. et vulgg. —4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *foliis coriandri, aut filicis*, e Diosc. Mox, *in quibus* Dalec.—5 Dalec. *trichomani.*—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *inutilis*, e Diosc.—7 Dalec. *sequuntur.*—8 Dalec. *sentiant.*—9 Dalec. *decocta.*

NOTÆ

Lobelio pingitur, ut diximus: minus teneriusque, a Bauhino, tom. III. lib. XXXVII. pag. 755.

[h] *Aliqui, trichomanes*] Ita Mss. Reg. Colb. Chiffl. non, ut editi, *aliud trichomanes.* Est enim ea majoris quoque, et candidi, seu polytrichi, callitrichive, appellatio: ut vidit acute Anguillara par. XIV. pag. 289. Iisdem fere verbis a Dioscoride describitur, IV. 137. *Τριχομανὲς, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἀδίαντον καλοῦσι . . . ὅμοιον πτέριδι . . . . στοιχηδὸν ἐξ ἑκατέρου μέρους τὰ φύλλα ἔχον λεπτὰ, φακοειδῆ, ἐναντία ἀλλήλοις, ἐπὶ ῥαβδίων λεπτῶν καὶ στιλπνῶν, καὶ στρυφνῶν, ὑπομελάνων.* Vires deinde adjicit easdem huic esse, quæ sunt adianto alteri propriæ.

[i] *Radix nulla*] Sed fibræ tantum et capilli tenues. Vel, nullius usus, *ῥίζα ἄχρηστος*, ut ait Diosc. IV. 136.

[j] *Umbrosas*] Dioscor. IV. 136. de adianto suo: *Φύεται δὲ ἐν παλισκίοις, καὶ ἑλώδεσι τόποις καὶ τοίχοις ἐνίκμοις, καὶ περὶ τὰς κρήνας. Umbrosis palustribusque locis, et in parietibus aspergine humentibus, ac circa fontes provenit.* Et cap. seq. de trichomane: *φύεται κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους.*

[k] *Calculos*] Diosc. loc. cit. et Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181.

[l] *Saxifragum*] Et Apuleius sane saxifragum agnoscit cap. 97. quod et adiantum vocetur, virtute ad pellendos calculos singulari, ramulis nigro colore nitentibus, quales sunt trichomani: sed folia tribuit similia coriandri, quod falsum est. De hac saxifraga, locutus etiam Q. Serenus videtur cap. 33. pag. 146. 'Si vero in lapides densus convertitur humor Qui retinet cursus, gemitumque dolore frequentat, Saxifragam seu fontigenam succurrere credunt.' Fontigenam vocat, quoniam, ut Plinius ait, fontium specus sequitur.

[m] *Urinam*] Theophr. Hist. VII. 13. *Πρὸς στραγγουρίαν τὸ τριχομανὲς ποιεῖ.* Diosc. quoque locis cit.

[n] *Serpentium*] Diosc. locis cit.

[o] *In vino decocti*] Adianti scilicet,

sistunt. Capitis dolores corona ex his sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebro auferendi, ne perurant:[10] hoc et in alopeciis. Strumas[p] discutiunt, furfuresque in facie, et capitis manantia ulcera. Decoctum ex his[q] prodest suspiriosis, et jocineri, et lieni, et felle suffusis, et hydropicis. Stranguriæ illinuntur, et renibus cum absinthio. Secundas[r] cient, et menstrua. Sanguinem[s] sistunt ex aceto, aut rubi succo poti.[11] Infantes quoque exulcerati perunguntur ex iis[12] cum rosaceo et vino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, et illitum ventri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices[t] et gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis: pecorique esse utilissimos.[13]

XXXI. (XXII.) Picris ab insigni amaritudine cognominatur, ut diximus:[u] rotundo folio. Tollit eximie verrucas. Thesium quoque non dissimili amaritudine est: sed purgat alvum: in quem usum teritur ex aqua.

XXXII. Asphodelum de clarissimis herbarum, quam heroneon[1][a] aliqui appellaverunt, Hesiodus et in sylvis[2] nasci dixit. Dionysius, marem ac fœminam esse. Defectis[b] corporibus et phthisicis constat bulbos ejus cum ptisana decoctos, aptissime dari: panemque ex his cum farina subactis, saluberrimum esse. Nicander[c] et contra ser-



—10 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *auferenda ne perareant* Vet. Dalec. *auferendi ne pereant* Gronov. et vulgg.—11 Dalec. *pota.*—12 Chiffl. *ex his.*—13 Dalec. *utilissima.*

CAP. XXXII. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2.' *Brotier.* *quam heroion* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Vet. Dalec. *fluviis.*—3 Chiffl. *inflamma-*

NOTÆ

nam et virili genere Latini extulerunt, ut Apuleius.

[p] *Strumas*] Diosc. et Galenus, locis cit.

[q] *Decoctum ex his*] Diosc. loc. cit.

[r] *Secundas*] Diosc. locis cit.

[s] *Sanguinem*] Diosc. locis cit.

[t] *Perdices*] Coturnices, inquit Diosc. IV. 136. et gallinaceos pugnaciores facit in cibum eorum additum adiantum: circa ovilia quoque pecorum utilitatis gratia seritur.

[u] *Picris . . . . ut diximus*] Lib. XXI. cap. 65.

[a] *Heroneon* [*Heroion*] Ἡρώειον.

[b] *Defectis*] Tabe, seu macie. Græci cachectas vocant, ut alibi dicturi sumus.

[c] *Nicander*] In Theriac. pag. 39. Ἄγρει δ' ἀσφοδέλοιο διανθέος ἄλλοτε ῥί-

pentes ac scorpiones, vel caulem, quem anthericon vocavimus, vel semen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: substravitque somno contra hos metus. Datur et contra venenata marina, et contra scolopendras terrestres. Cochleæ mire in Campania caulem eum persequuntur, et sugendo arefaciunt. Folia quoque [d] illinuntur venenatorum vulneribus ex vino. Bulbi nervis articulisque cum polenta tusi illinuntur. Prodest et concisis ex aceto lichenas fricare: item ulceribus [e] putrescentibus ex aqua imponere: mammarum [f] quoque et testium inflammationibus.[3] Decocti [g] in fæce vini, oculorum epiphoris supposito linteolo medentur. Fere in quocumque [4] morbo magis decoctis medici utuntur.[5] Item ad tibiarum [h] tetra ulcera, rimasque corporum quacumque in parte, farina arefactorum. Autumno autem colliguntur, cum plurimum valent. Succus quoque tusis [6] expressus aut decoctis utilis fit corporis dolori,[i] cum melle: idem odorem [j] corporis jucundum affectantibus, cum iri arida et salis exiguo. Folia etiam supra dictis medentur, et strumis, panis, ulceribus in facie, decocta in vino. Cinis e radice [k] alopecias emendat, et

tioni.—4 *Foliis in quocumque* cod. Dalec.—5 'Ita Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque edidit Franzius. Gronov. et vulgg. *morbo decoctis magis medici utuntur;* Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *morbo magis decoctis utuntur.*—

NOTÆ

ζαν, Ἄλλοτε καὶ καυλεῖον ὑπέρτερον ἀνθερίκοιο, Πολλάκι δ' αὖ καὶ σπέρμα, ὅτου λοβὸς ἀμφὶς ἀέξει. *Tu quoque florentis radicem velle rotundam Asphodeli, aut tollentem alte fastigia caulem, Vel quæ distincto clauduntur semina folle.* Nicandrum sequitur Diosc. II. 199. De asphodelo egimus superiore lib. cap. 68. Sunt qui et *Afrodille* vocent, et *Hache Royale.*

[d] *Folia quoque*] Diosc. loc. cit.

[e] *Item ulceribus*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

[f] *Mammarum*] Diosc. loc. cit.

[g] *Decocti*] Diosc. loc. cit.

[h] *Item ad tibiarum*] Apuleius cap. 32. tit. 1. 'Ad dolorem tibiarum, vel pedum:' 'Herbæ asphodeli succo cum oleo amygdalino unges quod dolet, mire sanatur.'

[i] *Corporis dolori*] Lassitudinem forsan intelligit.

[j] *Idem odorem*] Quia tetrum odorem corporis, alarum præcipue, feminum, ac pedum emendat, ut est ex Xenocrate mox dicturus.

[k] *Cinis e radice*] Diosc. II. 199. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 161. Alexander Iatros I. 4.

rimas pedum. Decoctæ radicis[l] in oleo succus, perniones et ambusta. Et ad gravitatem aurium infunditur: a contraria[7][m] aure in dolore dentium. Prodest et urinæ[n] pota modice radix, et menstruis, et lateris doloribus: item ruptis, convulsis, tussibus, drachmæ pondere in vino pota. Eadem et vomitiones[o] adjuvat commanducata. Semine sumto[p] turbatur venter. Chrysermus[q] et parotidas in vino decocta radice curavit: item strumas,[r] admixta cachry ex vino. Quidam aiunt, si imposita radice pars ejus in fumo suspendatur, quartoque die[8] solvatur, una cum radice arescere strumam. Sophocles[9][s] ad podagras utroque modo, cocta crudaque, usus est. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, et suffusis felle in vino, et hydropicis. Venerem quoque concitari cum vino et melle[10] perunctis, aut bibentibus tradidere.[11] Xenocrates et lichenas, psoras, lepras, radice[12] in aceto decocta, tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoscyamo et pice liquida, alarum quoque et feminum vitia: capillum crispiorem fieri, raso prius capite, si radice ea fricetur. Simus[t] lapides renium[13] in vino de-

6 Cod. Dalec. *thyrsis*.—7 Dalec. *et a contraria*.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et quarta die* Gronov. et vulgg.—9 *Socles* codd. Laet. et Chiffl.—10 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *cum melle* Franz.—11 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tradiderunt* Gronov. et al. vett.—12 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *lichenas, et psoras, radice* Gronov. et vulgg.—13 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier*. *Timon l. renum* Chiffl.

NOTÆ

l *Decoctæ radicis*] Diosc. loc. cit.

m *A contraria*] Dentium dolores, inquit, mitigat, oppositæ auriculæ instillatus. Diosc. loc. cit.

n *Prodest et urinæ*] Hæc totidem verbis Dioscor. loc. cit.

o *Eadem et vomitiones*] Diosc. loc. cit.

p *Semine sumto*] Potum in vino semen, inquit Diosc. violenter alvum dejicit: ὁ δὲ καρπὸς . . . . . καταῤῥήττει τὴν κοιλίαν.

q *Chrysermus*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. etiam ad collum suspensa radice sanari parotidas credit: cave tu credas.

r *Item strumas*] Sic Theod. Priscianus lib. I. cap. in quo de furunculis, et de strumis, quas chœradas Græco vocabulo appellat: 'Asphodeli radices,' inquit, 'in vino tinctæ.'

s *Sophocles*] In Mss. Reg. Colb. Chiffl. *Socles*. Forte *Diocles*. Nam is in hujus libri Indice appellatur. In quibusdam aliis *Socrates*. Socratis Chirurgi meminit Cælius Aurel. Chron. v. 1.

t *Simus*] In Mss. Reg. Th. Chiffl.

cocta atque pota eximit. Hippocrates[u] semen ejus ad[14] impetus lienis dari censet. Jumentorum quoque ulcera ac scabiem, radix illita, aut decoctæ succus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugantur, caverna[15] præclusa moriuntur.

XXXIII. Asphodelum ab Hesiodo quidam alimon[1] [a] appellari existimavere, quod falsum arbitror. Est enim suo nomine halimon, non parvi et ipsum erroris inter auctores. Alii enim[b] fruticem esse dicunt densum, candidum, sine spina, foliis oleæ, sed mollioribus:[c] coqui autem hæc[2] [d] ciborum gratia. Radix tormina[e] discutit, drachmæ pondere in aqua mulsa pota: item convulsa, et rupta.[3] Alii olus[f] maritimum esse dixere salsum, et inde nomen, foliis

---

Simus l. renum Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—14 Ita Gronov. et Edd. vett. *semine ejus ad* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *semine ad* Chiffl.—15 Dalec. *et caverna.*

Cap. xxxiii. 1 Chiffl. et hic et mox (ubi Edd. ante Brotier, *alimon*) *halimon.*—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *coqui hoc* Chiffl. *coquitur autem hoc* Gronov. et edd. vett. Mox Chiffl. *Radice torm. discuti.*—3 Chiffl. *rupta convulsa.*

NOTÆ

Timon legitur: haud recte. Simus enim in Indice hujus libri appellatur. Sic *Timon* in iisdem Mss. pro *Damone* scribitur xxiv. 120.

[u] *Hippocrates*] Lieni sanando, cum abundat bile, *dato*, inquit, *quæ splenem attenuare quotidie valeant, ut asphodeli semen:* Διδόναι δὲ καὶ ἃ μέλλει τὸν σπλῆνα λεπτύνειν ἑκάστης ἡμέρης· ἀσφοδέλου τοῦ καρποῦ, κ. τ. λ. Libro de internis affect. tex. 33. p. 238.

[a] *Asphodelum . . . . . quidam alimon*] Quamobrem Hesychius, Σφόδελος, ἅλιμος, interpretatur: Σφόδελος et ἀσφόδελος idem, ut στάχυς et ἄσταχυς. Et ἅλιμον quidem asphodelum a fame sedanda appellari crediderim, cum Epimenidem Plato in Legibus dicat ex malva et asphodelo compositionem ἅλιμον sibi parasse, qua se a fame ac siti diu vindicaret.

[b] *Alii enim*] Quos Dioscorides sequitur, ad verbum, i. 120. Portulaca marina Dodonæi est, pag. 759. *Pourpier marin.* Vidimus in horto Regio.

[c] *Sed mollioribus*] Recte id quidem: etsi a Dioscoride prætermissum: ut quidem sunt hodie libri vulgati.

[d] *Coqui autem hæc*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. Hoc est, folia. Diosc. loc. cit. Λαχανεύεται δὲ αὐτῆς τὰ φύλλα ἑψόμενα εἰς βρῶσιν. Germina, cum adhuc sunt tenera, in cibis adhiberi, auctor est Galenus de Fac. Simp. Med. vi. 22. pag. 153.

[e] *Radix tormina*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

[f] *Alii olus*] Et recte illi quidem: nam et folia olerum more eduntur, ut dictum est proxime, et in maritimis oritur, unde nomen, ἀπὸ τῆς ἁλός. Hesychius: Ἁλιμοῖς καὶ ἀλιμοῖς, βοτάναις δενδροειδέσι ἐπὶ θάλασσαν, ἢ ξηροῖς τόποις. Diosc. loc. cit. φύεται ἐν πα-

in rotunditatem [4] longis, laudatum in cibis. Duorum præterea generum, sylvestre, et mitius:[g] utrumque prodesse dysentericis etiam exulceratis[h] cum pane, stomacho vero ex aceto. Ulceribus vetustis illini[5] crudum, et vulnerum recentium impetus leniri, et luxatorum[6] pedum ac vesicæ dolores. Sylvestri tenuiora folia, sed in eisdem remediis effectus majores, et in sananda hominum ac pecorum scabie. Præterea nitorem corpori fieri; dentibusque candorem, si fricentur radice ea.[7] Semine linguæ subdito sitim non sentiri. Hoc quoque mandi, et utraque etiam condiri. Cratevas tertium quoque genus tradidit, longioribus foliis et hirsutioribus, odore cupressi: nasci sub hedera maxime: prodesse opisthotonis,[8] contractionibus nervorum, tribus obolis in sextarium aquæ.[9]

XXXIV. Acanthi,[i] topiariæ[j] et urbanæ herbæ, elato[k] longoque folio, crepidines[l] marginum, assurgentiumque



—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *rotunditate* Gronov. et al. vett.—5 Cod. Dalec. *illinitur.*—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *lenire perhibetur, et luxatorum* cod. Dalec. *lenire, et laxatorum* Chiffl. *lenire, et luxatorum* Gronov. et edd. vett.—7 Dalec. *ejus.*—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *opisthotonicis* Gronov. et al. vett.—9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sextario aquæ.*

NOTÆ

ραθαλασσίοις. Unde rectius scripseris *halimon:* etsi variant Mss. Suidæ ἄλιμον scribitur.

[g] *Sylvestre, et mitius*] Hoc est, sylvestre et sativum.

[h] *Exulceratis*] Hoc est, dysenteriæ, quæ cum exulceratione intestinorum conjuncta est: quæ longe periculosissima. Ἄλιμον facultatis esse substringentis, ὑποστύφον ἔχον, scribit Galenus loc. cit.

[i] *Acanthi*] Ἄκανθα Dioscoridi III. 19. Lobelio Acanthus sativus, in Observat. pag. 477. Officinæ vocant 'Brancam Ursinam.'

[j] *Topiariæ*] Idcirco Virgilius Maro, nunc mollem, nunc ridentem acanthum, nunc flexilem cecinit: lubricum et flexuosum Plinius Junior Ep. v. 5. Sed Georgicon secundo refert idem Maro 'baccas semper frondentis acanthi:' Servius inibi dictam acanthum interpretatur quasi spinis plenam: nam spinosa, inquit, est arbor, in Ægypto semper frondens, &c. Sed homo literator, rem herbariam parum callens, acanthum cum Ægyptia spina confundit, quæ plurimum ab illa dissidet. Hunc enim acanthum utique constat lævem glabrumve nullis horrere spinis: sed urbanum esse, ac satu cultuque lætari.

[k] *Elato*] Diosc. loc. cit. Folio, quam lactucæ, latiore multo et longiore: ἔχει δὲ πλατύτερα φύλλα πολλῷ καὶ μακρότερα θρίδακος.

[l] *Crepidines*] Diosc. Φύεται ἐν παρα-

pulvinorum toros vestientis, duo genera sunt:[1] aculeatum[m] et crispum, quod brevius: alterum læve,[n] quod aliqui pæderota[o] vocant, alii melamphyllum. Hujus radices[p] ustis luxatisque mire prosunt: item ruptis,[q] convulsis, et phthisin metuentibus incoctæ cibo, maxime ptisana.[2] Podagris quoque illinuntur tritæ et calefactæ calidis.

XXXV. Bupleuron[r] in sponte nascentium olerum numero Græci habent, caule cubitali,[1] foliis multis longisque, capite anethi,[s] laudatum in cibis ab Hippocrate: in medicina a Glaucone, et Nicandro.[t] Semen contra serpentes valet. Folia ad secundas fœminarum, vel succum ex vino illinunt: et strumis folia cum sale et vino. Radix contra serpentes datur in vino, et urinæ ciendæ.[2]

XXXVI. Buprestim[a] magna inconstantia Græci in lau-

CAP. XXXIV. 1 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* Sic et Chiffl. nisi quod pro *longoque, longinque* habeat. *Acanthos est topiaria et urbana herba: elato l. folio: c. m. a. p. t. vestiens. Duo genera ejus sunt* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Dalec. *ptissanæ.*

CAP. XXXV. 1 Chiffl. *cubitale.*—2 *Et contra s. d. in v. et u. eliciendæ* idem codex.

CAP. XXXVI. 1 Chiffl. *indicium est.* Mox, *bonum esse venenum* Chiffl.—

NOTÆ

δείσοις, καὶ ἐν πετρώδεσι, καὶ παρύγροις χωρίοις. Nascitur in hortis, in petrosis, humentibusque locis.

[m] *Aculeatum*] Hæc sylvestris acantha Diosc. III. 20. *Γίνεται δὲ καὶ ἀγρία ἄκανθα, ὁμοία σκολύμῳ, ἀκανθώδης, βραχυτέρα τῆς ἐν παραδείσῳ καὶ ἡμέρου. Est et sylvestris acantha, carduo similis, aculeata, brevior sativa, eaque quæ in hortis provenit.* Ut nullis urbanus acanthus spinis horret, sic agrestis contra ferus est, et exertis aculeis aperte minitatur. Branca Ursina aculeata Lobelii in Observ. pag. 477.

[n] *Alterum læve*] Sativa videlicet, de qua dictum est ante, acantha Diosc. III. 19. cui et *φύλλα λεῖα*, et *καυλὸς λεῖος.*

[o] *Pæderota*] Diosc. in Nothis, pag. 452. *Ἄκανθα, ... οἱ δὲ μελάμφυλλον, οἱ δὲ παιδέρωτα, κ. τ. λ.*

[p] *Hujus radices*] Dioscor. III. 19. *Ῥίζαι πυρικαύστοις καὶ στρέμμασιν ἁρμόζουσι καταπλασσόμεναι.*

[q] *Item ruptis*] Diosc. *Φθισικοῖς τε, καὶ ῥήγμασι, καὶ σπάσμασιν εὐθετοῦσιν.*

[r] *Bupleuron*] Herbariis nunc fere incognitum: ipsique Anguillaræ, ipso fatente, par. XI. p. 170.

[s] *Capite anethi*] Umbellam in cacumine instar anethi gerens.

[t] *Et Nicandro*] In Theriacis, pag. 43. *Σπέρματα βουπλεύρου τε, καὶ Ἰδαίης κυπαρίσσου.*

[a] *Buprestim*] Græci et olus, quod laudant in cibis, et venenum, contra quod remedia tradi oportuit, eadem signant appellatione. Galenus tomo II. in Explic. vocum Hippocratis, p. 87. *Βούπρηστις, τό, τε ζῶον τὸ τῇ κανθαρίδι παραπλήσιον· ἔστι δὲ καί τι λάχανον ἄγριον, οὗ μέμνηται Διοσκουρίδης,*

dibus ciborum etiam habuere: iidemque remedia tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est[1] boum certe venenum esse, quos dissilire degustata[2] fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est vero causa, quare[3] venena monstremus inter gramineas coronas, nisi libidinis causa expetenda alicui videtur, quam non aliter magis accendi putant, quam pota ea.[4]

XXXVII. Elaphoboscon[b] ferulaceum est, geniculatum digiti crassitudine, semine corymbis[c] dependentibus, silis effigie,[1][d] sed non amaris, foliis olusatri: et hoc laudatum[e] in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, convulsa sananda, inflationes discutiendas, colique[2] tormenta. Contra ser-

2 Chiffl. *gustata*.—3 *Nec vero causa est quare* Vet. Dalec. *Est vero causa quapropter* cod. Dalec.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ea* non legitur in edd. vett. et Gronov.

CAP. XXXVII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *semine in corymbis dependentibus silis effigie* Vet. Dalec. et Chiffl. *seminis, &c.* alii ap. Dalec. *semine c. d. simili effigie* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. *coli quoque* Gronov. et al. ante Harduin. Mox, Dalec. *et contra serpentium morsus om-*

NOTÆ

κ. τ. λ. Hesychius: Βουπρῆστις, λαχάνου εἶδος. Igitur Βούπρηστις genus est animalculi, cantharidi similis: quod si forte comederit bos, inflatur protinus, et moritur: inde nomen: παρὰ τὸ πρῆσαι τὰς βοῦς. Vide Nicandrum in Alexiph. pag. 152. et Ælianum Hist. Anim. VI. 35. Sed et olus est, cui a magnitudine fortasse nomen, ut βουλάπαθον, magnum lapathum, βουσέλινον apium magnum dixere. Laudat βούπρηστιν Theophrastus Hist. VII. 8. Sed quæ sit ejus herbæ facies, nec ipse indicat, nec aliunde compertum. Haud Plinio latuit, ut Salmasius calumniatur, in Præf. pag. 9. Dalecampium, ut sæpe solet, secutus, buprestim animalis nomen esse, quod sit boum venenum: cum de eo conceptis verbis disputet, XXX. 10. Sed Græcorum quorundam, quiqui ii sint, carpit inconstantiam, qui in ipso olere veneni virus latere prodiderint.

[b] *Elaphoboscon*] Ἐλαφόβοσκον Diosc. III. 80. Romani *Cervi ocellum* appellant. Officinæ simul et Herbarii, ut rei ipsis novæ, novum nomen indiderunt, 'Gratiam Dei' vocantes. Eadem appellationem fecit unguento. Bupleuron falso Dodonæus appellat, pag. 442. ubi delineatum accurate vide, quale a Dioscoride, Plinioque describitur. Vidimus in horto Regio.

[c] *Semine corymbis*] Corymbos appellat umbellas, quales in anetho cernimus, quibus semen continetur. Diosc. loc. cit. σκιάδια, alii κεφάλια vocant.

[d] *Silis effigie*] Vide Notas et Emend. num. 6.

[e] *Et hoc laudatum*] Diosc. loc. cit.

pentium[f] omniumque aculeatorum ictus. Quippe fama[g] est, hoc pabulo cervos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem.[3]

XXXVIII. Scandix[h] quoque in olere sylvestri a Græcis ponitur, ut Opion[1] [i] et Erasistratus tradunt. Item decocta[2] alvum sistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis, urinas ciet. Decoctæ succus[j] prodest stomacho, jocineri, renibus, vesicæ. Hæc est, quam Aristophanes[k] Euripidi poëtæ objicit jculariter, 'matrem ejus ne olus quidem legitimum venditasse, sed scandicem.'

Eadem erat anthriscus,[l] si tenuiora[3] [m] folia et odorati-



niumque.—3 'Ita bene codd. Regg. 1. 2. Male in Editione principe aliisque omissum *non*. Manifestum est succum ejus non facere eam deteriorem contra serpentium ictus; siquidem hoc pabulo cervi resistunt serpentibus.' *Brotier. ictus non facit, &c.* Gronov. et al. ante Harduin. *ictus facit, &c.* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. XXXVIII. 1 *Opinion* Chiffl.—2 *Ex decocta* Dalec.—3 Chiffl. *si tene-*

NOTÆ

[f] *Contra serpentium*] Diosc. loc. cit.

[g] *Quippe fama*] Diosc. loc. cit. Atque hinc sane in Nothis Diosc. in magno est ambitu nominum, *ἐλαφικὸν, νέφριον, ὀφιγένιον, ὀφιοκτόνον.*

[h] *Scandix*] Suidas: *Σκάνδιξ, ἄγριον λάχανον.* Describitur a Dioscor. II. 168. Inter olera, quæ apud Ægyptios in cibis sunt, censetur a Plinio XXI. 52. Quæ nunc eo nomine indigitanda herba sit, certo statuere se posse negat Anguillara par. VII. pag. 107. Pingitur tamen a Dodonæo pag. 689.

[i] *Ut Opion*] In Mss. Reg. Colb. Th. Chiffl. *Opinion.*

[j] *Decoctæ succus*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis.

[k] *Aristophanes*] In ea fabula, quæ Acharnensium inscribitur, II. 4. pag. 394. *Εὐριπίδιον γλυκύτατον, ὦ φιλτάτιον, Κάκιστ' ἀπολοίμην, εἴ τι σ' αἰτήσαιμ' ἔτι Πλὴν δὲ μόνον, τουτὶ μόνον, τουτὶ μόνον, Σκάνδικά μοι δὸς, μητρόθεν δεδεγμένος.* Hoc est, Frischlino interprete: *Euripides dulcissime, et amicissime, Male peream, si quid petam a te hoc amplius: Scandicem da mihi a matre acceptum tua.* Ubi Scholiastes: *Καὶ ἐν τοῖς Ἱππεῦσι δεδήλωται, ὅτι ἡ μήτηρ Εὐριπίδου πωλεῖν ἐλέγετο σκάνδικας. Θηλυκῶς δὲ ἡ σκάνδιξ ἐλέγετο· ἔστι δὲ λάχανον ἄγριον εὐτελές.* Proverb. e Vatic. Cent. III. num. 86. *Σκάνδιξ. Λάχανον ἄγριον, παρ' ὃ καὶ σκανδικοπῶλον τὸν Εὐριπίδην ἔλεγον, ὡς λαχανοπωλίτου υἱόν.* Et Gellius XV. 20. pag. 831. 'Euripidis poëtæ matrem Theopompus agrestia olera vendentem, victum quæsisse dicit.' Vide et Valer. Max. III. 4. pag. 170.

[l] *Eadem erat anthriscus*] Hoc est,

ora haberet. Peculiaris laus ejus, quod fatigato Venere corpori succurrit, marcentesque senio jam coitus excitat. Sistit profluvia alba fœminarum.

XXXIX. Et iasione [n] olus sylvestre habetur, in terra repens, cum lacte multo: florem fert candidum: concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad stimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumta, mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisim sentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit.

XL. Estur et caucalis,[o] fœniculo similis, brevi caule,[1] flore candido, cordi utilis. Succus quoque ejus bibitur, stomacho perquam commendatus,[2] et urinæ,[p] calculisque et arenis pellendis, et vesicæ pruritibus. Extenuat et lienis, jocineris, reniumque pituitas.[q] Semen menses fœminarum adjuvat, bilemque a partu siccat.[3] Datur et contra profluvia genituræ viris. Chrysippus [r] et concepti-

riora.—4 Chiffl. *laus ei, q. f. V. corpori.*

CAP. XL. 1 Chiffl. *breve caule.*—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *commodatur* Gronov. et vulgg.—3 Vet. Dalec.

NOTÆ

eadem foret. Sic Maro in Georg. II. 132. 'Et si non alium late jactaret odorem, Laurus erat.' Similis hæc est chærefolio vulgari: a Clusio delineatur Hist. Rarior. Plant. lib. VI. pag. 199. qualem in horto Regio vidimus. Vide quæ diximus XXI. 51.

[m] *Si tenuiora*] Ita Reg. et Colb. 1. At Chiffl. et Th. *teneriora.*

[n] *Et iasione*] Vide quæ de ea diximus XXI. 65. et quæ Dodonæus habet Pempt. II. lib. I. cap. 10. Dissidet tamen a Dodonæo Ruellius lib. II. pag. 454. iasionemque existimat eam esse quam nostrum vulgus *Liseronem*, rura *Liserotam* vocant: namque hæc serpit humi, ramulis lacte prægnantibus, flore convolvuli candido, &c.

[o] *Estur et caucalis*] Iisdem fere verbis Diosc. II. 169. et Oribasius lib. XI. fol. 200. Rura nostra a foliorum effigie quam præ se ferunt, Persicum nothum appellant, *Persil bastard*, inquit Ruellius lib. II. pag. 387. Caucalis albo flore a Clusio pingitur lib. VI. pag. 201. qualem in horto Regio vidimus.

[p] *Et urinæ*] Dioscor. loc. cit. Arenis quoque, calculisque pellendis, commendat Paxamus in Geopon. XII. 32. pag. 355.

[q] *Reniumque pituitas*] Obstructiones renium a pituita factas.

[r] *Chrysippus*] Καυκαλίδος meminisse Chrysippum in opere quod inscripsit, περὶ λαχάνων, *de oleribus*, auctor est Schol. Nicandri in Theriac. pag. 39.

onibus eam putat conferre multum: bibitur in vino jejunis. Illinitur et contra venena marinorum, sicut Petrichus[4] in carmine suo significat.

XLI. His annumerant et sium,[1 s] latius apio, in aqua nascens, pinguius, nigriusque, copiosum semine, sapore nasturtii. Prodest urinis,[t] renibus, lienibus, mulierumque mensibus, sive ipsum[2] in cibo sumtum, sive jus decocti, sive semen e vino drachmis duabus. Calculos[u] rumpit, aquisque quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis[v] prodest infusum. Item illitum lentigini,[3] et mulierum vitiis in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, et ramices lenit, equorum etiam scabiem.[4]

XLII. Silybum,[w] chamæleoni[1] albo similem, æque spinosam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi

locheionque partu provocat; Chiffl. *juvat his a partu. Sicca datur.*—4 *Petricus* Gronov. *Petreius* alii ap. Dalec.

CAP. XLI. 1 *His annumerant esium* Chiffl. *His a. sion*, deleto *et*, Gronov. et al. vett. *His a. et sion* codd. Harduini et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *His a. et sium* codd. Regg. Brot.—2 Chiffl. *ipso.* Mox, in eodem cod. *semine in vino.*—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Item lentigeni illitum* Gronov. et vulgg.—4 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier. et scabiem equorum* Edd. ante Brotier.

CAP. XLII. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *chamæleonti.*

NOTÆ

ubi ait, Καυκαλὶς λάχανόν ἐστιν ἁλμυρὸν, κ. τ. λ.

[s] *Et sium*] Non est Cratevæ σίον, de quo Diosc. II. 154. hoc est, nasturtium aquaticum, *Cresson d'eau*, ut visum Dodonæo pag. 581. folio evidenter repugnante, nempe mentæ simili: quod folium ab apio, quicum sion confertur, prorsus dissidere nemo inficias ierit. Ruellio magis assentior, aienti lib. II. pag. 369. eam esse quam Officinæ Berulam vocant, Laberlam Gallicum vulgus, vel Berlam adhuc appellat: in quo nomine veteris vocabuli relucent vestigia: ut quod apud Latinos antiquitas laver dixerit, secuta ætas diminutione gaudens 'laverulum' pronuntiarit: et mox, extritis prioribus elementis, in 'berulam' appellationem deflexerit. Iconem apud Matthiolum vide in Diosc. lib. II. pag. 483. Est enim σίον Dioscoridis loc. cit. et Speusippi apud Athenæum lib. II. pag. 61. In Indice Pliniano, libri XXVI. num. 32. 'Laver, sive sion.'

[t] *Prodest urinis*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 228.

[u] *Calculos*] Dioscor. et Galenus loc. cit.

[v] *Dysentericis*] Diosc. loc. cit.

[w] *Silybum*] Iisdem verbis Diosc. IV. 159. Σίλυβον ἄκανθά ἐστι πλατεῖα, φύλλα ἔχουσα χαμαιλέοντι ὅμοια τῷ λευκῷ. Dicemus de eo XXVI. 25.

nascitur, coquere tanti est: ita operosa[x] ejus culina traditur. In medicina nullum usum habet.

XLIII. Scolymon quoque in cibos recipit Oriens,[a] et alio nomine limoniam[1 b] appellat. Frutex est nunquam cubitali altior, cristisque[2] foliorum ac radice nigra, sed dulci: Eratostheni quoque laudata in pauperis cœna. Urinam ciere præcipue traditur: sanare lichenas et lepras ex aceto. Venerem stimulare in vino, Hesiodo[c] et Alcæo testibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, et mulieres libidinis avidissimas, virosque in coitum pigerrimos scripsere, velut providentia naturæ hoc adjumento tunc valentissimo. Item[3] graveolentiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, et a balineo jejuno, itemque post cibum cyathis singulis pota. Mirum est, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per urinam effluere.

XLIV. Estur et sonchos,[d] (ut quem Theseo apud Calli-

CAP. XLIII. 1 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *limonion* Gronov. et al. vett.—2 Cod. Dalec. *thyrsisque.*—3 '*Idem* Ms. *Id est* Chiffl. Lego *Idem.*' Dalec.

NOTÆ

[x] *Ita operosa*] Cum oleo et sale coctam edi scribit Dioscor. loc. cit.

[a] *Scolymon . . . . . . Oriens*] Syria. De scolymo diximus xx. 99.

[b] *Limoniam*] Ita Mss. Reg. Colb. Th. Chiffl. non *limonion.* Theophr. Hist. VI. 3. Σκόλυμος ἢ καὶ λειμωνία. Quasi carduum pratensem dixeris, quod sit pratorum gaudium, τῶν λειμώνων.

[c] *Hesiodo*] Ἔργων vs. 582. Ἦμος δὲ σκόλυμός τ' ἀνθεῖ, καὶ ἠχέτα τέττιξ Δενδρέῳ ἐφεζόμενος, λιγυρὴν καταχεύετ' ἀοιδὴν Πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων, θέρεος καματώδεος ὥρῃ· Τῆμος πιόταταί τ' αἶγες, καὶ οἶνος ἄριστος. Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες, κ. τ. λ. Alcæi vero versus et Proclus recitat, in eum Hesiodi locum: Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ· Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται· Ἁ δὲ ὥρα χαλεπά. Sequitur apud Athen. lib. x. Ἀχεῖ δὲ ἐκ πετάλων ἁδέα ἂν τέττιξ, Ἀνθεῖ δὲ καὶ σκόλυμος· Νῦν δὲ μιαρώταται γυναῖκες, Λεπτοὶ δέ τοι ἄνδρες. Huc respexit Arist. Problem. IV. 26. pag. 705. Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ μὲν ἄνδρες ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν· αἱ δὲ γυναῖκες μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς λέγει· ἐπὶ τῷ σκολύμῳ. Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες.

[d] *Estur et sonchos*] Σόγχος, cujus duo sunt genera apud Dioscor. II. 159. alterum agreste: urbanum alterum, et esculentum. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII.

machum apponat Hecale,[e]) uterque, albus et niger:[f] lactucæ similes ambo, nisi spinosi essent: caule cubitali, anguloso, intus cavo, sed qui fractus copioso lacte[g] manet. Albus, qui e lacte nitor,[1] utilis orthopnoicis lactucarum modo, ex embammate.[h] Erasistratus[2] calculos per urinam pelli eo monstrat, et oris graveolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura, in vino albo et oleo calefactus, adjuvat partus, ita ut a partu[3] ambulent gravidæ. Datur et in sorbitione. Ipse caulis[i] decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremque meliorem infantium: utilissimus his, quæ lac sibi coire[j] sentiant.[4]

CAP. XLIV. 1 Dalec. *cui est lactis nitor.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. quædam antiq. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *modo. Erastr.* Gronov. et vulgg.—3 Dalec. *a potu.*—4 Dalec. *sentiunt.*—5 Ita codd. Harduini et

NOTÆ

pag. 231. Σόγχος, ... χλωρὸς ἔτι καὶ ἁπαλὸς ἐσθίεται, τοῖς ἄλλοις ἀγρίοις λαχάνοις ὡσαύτως. *Viridis et tener estur perinde ut cetera agrestia olera.* Galli Lacteronem appellant, *Laitron:* herbarii nonnulli 'Palatium leporis:' quod hoc animal ut ab æstu vindicetur, et caloris propulset incommoda, soleat sub ejus ramis decumbere, et sæpenumero stabulari. Vide Dodon. pag. 632.

e *Hecale*] Id nomen poëmatio fuit, quod a Callimacho est editum. Scholiastes Nicandri in Theriac. pag. 41. Καλλίμαχον laudat ἐν τῇ Ἑκάβῃ ἢ Ἑκάλῃ. Schol. ipsius Callimachi in Hym. in Apoll. vs. 106. pag. 11. ait fuisse qui Callimachum sugillarent, quod magnum ac justum poëma non posset condere, idcirco scripsisse leve quoddam, cui Hecale nomen esset, ἠναγκάσθη ποιεῖσθαι τὴν Ἑκάλην. Suidas: Ἑκάλη, ὄνομα κύριον, ἡ ἡρωῒς ἡ παρὰ Καλλιμάχῳ, κ. τ. λ. Aliquot versiculos ex eo poëmate recitat Aristophanis Scholiastes in Acharn. p. 377. Citatur et a Stephano, in Αἴδηψος.—'Elegans Crinagoræ extat de eo poëmatio Epigramma, ad Marcellum, Anthol. I. 67. Καλλιμάχου τὸ τορευτὸν ἔπος τόδε· δὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ Ὠνὴρ τοὺς μουσέων πάντας ἔσεισε κάλως. Ἀείδει δ' Ἑκάλης τε φιλοξείνοιο καλιήν, Καὶ Θησεῖ Μαραθὼν τοὺς ἐπέθηκε πόνους. Τοῦ, σοὶ καὶ νεαρῶν χειρῶν σθένος εἴη ἀρέσθαι, Μάρκελλε, κλεινοῦ τ' αἶνον ἴσον βιότου. *Callimachi carmen teres aspicis: omnia quippe Qui sacra Musarum commovet hoc opere. Est Hecales istic casa parva: sed hospita Thesei: Theseos et sudans in Marathone labor. Par habeas opto robur, Marcelle, juventæ, Laude nec omnigena sit tibi vita minor.*' Ed. sec.

f *Albus et niger*] Hæc pariter Oribasius lib. XI. pag. 199.

g *Copioso lacte*] Inde Lacteronem nostrum vulgus appellare cœpit. Ex eo lacte trahit candorem, seu nitorem, albus.

h *Ex embammate*] Ἔμβαμμα condimentum est, intinctusque ad condienda opsonia. In lactucis, oleo, sale, acetoque constat.

i *Ipse caulis*] Diosc. II. 159.

j *Quæ lac sibi coire*] In mammis spissari.

Instillatur auribus succus, calidusque in stranguria bibitur cyathi mensura, et in stomachi rosionibus cum semine cucumeris, nucleisque pineis. Illinitur et sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionesque: radix vero illinitur.[k] Eadem decocta in oleo, Punici[5] mali calyce, aurium morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo.[6] Cleemporus nigro prohibet vesci, ut morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri[l] demonstrat succum ejus.[7] Refrigeratoriam tamen vim esse convenit nigro, et hac causa imponendum cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari.[8]

XLV. Condrillon,[m] sive condrille,[1] folia habet intubi, circumrosis similia, caulem minus pedalem,[2] succo madentem amaro, radice fabæ simili, aliquando numerosa. Habet proximam[n] terræ mastichen tuberculo fabæ, quæ apposita fœminarum menses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota dividitur in pastillos, contra serpentes, argumento probabili: si quidem mures agrestes læsi ab his, hanc esse dicuntur. Succus ex vino[o] coctæ, alvum sistit. Eadem palpebrarum[p] pilos inordinatissimos,[3] pro gummi efficacissime regit. Dorotheus stomacho et concoctioni-



Chiffl. *decocta cum oleo in Punici* Dalec. *decocto in oleo Punici* Gronov. et vulgg. —6 Dalec. *de albo.*—7 Vet. Dalec. *succo ejus uti.*—8 Chiffl. *radicem albi stranguria suadet. Condrion.* Legitur et *suadet* pro *docet* in cod. Dalec.

CAP. XLV. 1 *Chondrillon sive chondrille* Gronov. et al. ante Harduin.—2 'Ita bene codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Gronov. et al. vett. *pedali* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pedale* Chiffl. Mox, Chiffl. *numerosam rosam habet. Proximam;* alii ap. Dalec. *radicem fabæ similem aliquando numerosam.*—3 Dalec. *inordinatos.*—4 *Alioqui*

NOTÆ

[k] *Radix vero illinitur*] Diosc. loc. cit.

Contra sanguinem tauri] Qui potu maxime letalis est.

[m] *Condrillon*] Hæc Dodonæi condrilla prior, p. 626. Iisdem fere verbis a Diosc. describitur, II. 161. quem condrillam unam in duas species temere discerpsisse, non temere suspicamur. Nostris etiamnum, *Condrille.*

[n] *Habet proximam*] Diosc. loc. cit.

[o] *Succus ex vino*] Diosc. loc. cit.

[p] *Eadem palpebrarum*] Diosc. loc. cit. Ἀνακολλᾷ δὲ καὶ τρίχας . . . ῥίζα πρόσφατος, βαπτομένης εἰς αὐτὴν βελόνης, κ. τ. λ.

bus utilem carminibus suis pronuntiavit. Aliqui[4] fœminis, et oculis, generationique virorum contrarium putavere.

XLVI. Inter ea quæ temere manduntur, et boletos[1] [a] merito posuerim, optimi quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimen adductos,[2] veneno Tiberio Claudio[b] principi per hanc occasionem a conjuge Agrippina dato: quo facto illa terris venenum alterum,[c] sibique ante omnes, Neronem

Chiffl. Mox, alii ap. Dalec. *fœminarum osculis.*

CAP. XLVI. 1 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et* deest in Gronov. et al. vett.—2 Vet. Dalec. *posuerim. Optimus quidem est et is cibus, sed im. ex. in cr. adductus;* Chiffl. *Optimus quidem his cibus, &c. adductus;* cod.

NOTÆ

[a] *Et boletos*] Græci quoque βωλίτας vocant, ut Galenus de Alim. Fac. lib. II. cap. penult. Hi sunt e fungorum genere qui principatum obtinent, qui minus omnium nocentes. De his Martialis III. 60. 'Sunt tibi boleti: fungos ego sumo suillos.' In Gallia vulgus appellat, *des Champignons*, quod in campis tepido imbre proveniunt.—'Sunt qui ex semine nasci boletos putent. Vide Historiam Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1707. pag. 58.' *Ed. sec.*

[b] *Tiberio Claudio*] Ei qui Tiberio successit. Vide Dionem lib. LX. pag. 688. Tacitum sub finem Annal. XII. pag. 193. Suetonium in Claudio, cap. 44. Post obitum ex esu fungorum relatus est Claudius in Divos: qua occasione scripta a Seneca ἀποκολοκύνθωσις. Quo festive Martialis alludens I. 21. ad Cæcilianum: 'Dic mihi, quis furor est? turba spectante vocata, Solus boletos, Cæciliane, voras. Quid dignum tanto ventrique gulæque precabor? Boletum, qualem Claudius edit, edas.' Quem Claudii boletum, cibum Deorum Nero appellabat.

[c] *Venenum alterum*] Ut terrarum venenum Neronem Plinius, sic malum Reipublicæ Commodum Lampridius dixit.—'*Venenum*] Fecit Agrippina, inquit, ut Claudio succederet Nero suus, jure natalium; qui fuit alterius generis venenum terris sive imperio, maxime vero ipsi matri suæ: quoniam depravato suo vivendi genere mores corrupit imperii, et ante omnes Agrippinam matrem pessimo suo exemplo corrupit ex optima. Non dicit Plinius necatam a Nerone matrem. Est in Thesauro Regio, et apud Patinum in famil. p. 178. nummus ex ære minuto, egregiæ fabricæ; qui quo pertineat, nescire se Patinus fatetur. Ex anteriore parte caput fœminæ exhibet, cum hac epigraphe, MINEIA MF. In altera ædificium perpulchrum est: cum his literis PS. SE. Harum literarum sententia hæc est: 'Mausoleum Insigne NEro Imperator Agrippinæ Matri Fecit, Publico Sumtu, Senatus Consulto.' In eo nummo nexæ sunt literæ duæ NE. quæ Neronem significant. In nummis Græcis appellatur ipsa interdum ΙΟΥΛΙΑ ΑΓΡΙΠΠΙΝΑ. Julia quidem, quoniam esset ex gente Julia, proneptis Julii Cæsaris Augusti, neptis Juliæ Augusti filiæ, et Agrippæ, qui prior Juliæ maritus fuit: filia denique Agrippinæ, Germanici conjugis; quæ Ju-

suum dedit. Quorundam ex his facile noscuntur venena, diluto rubore, rancido aspectu,[d] livido intus colore, rimosa stria, pallido per ambitum labro. Non sunt hæc in quibusdam: siccique, et nitri similes, veluti guttas in vertice albas ex tunica[3] sua gerunt. Volvam[4] enim[e] terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volva, ceu in ovo est luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo nascente: mox increscente,[f] in pediculi[5] corpus absumitur, raroque unquam geminis ex uno pede. Origo prima causaque e limo, et acescente[6] succo madentis terræ, aut radicis fere glandiferæ: initioque spuma lentior, dein corpus membranæ simile, mox partus.[g] Ut diximus, illa pernicialia, prorsus improbanda. Si enim caligaris[h] clavus, ferrive aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit nascenti, omnem illico succum alienum saporemque in venenum concoquit: deprehendisse qui, nisi agrestes, possunt, atque qui colligunt? Ducunt ipsi alia vitia:[7] et quidem[8] si serpentis caverna juxta fuerit, si patescen-

Dalec. *optimi quidem omnes cibi, &c.*—3 Vet. Dalec. *guttas vertice albas in tunica.*—4 *Vulvam* Chiffl.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mox increscente pediculo* Chiffl. *mox in pediculo* Gronov. et vulgg. *mox crescente in pediculo, raro unquam gemini ex uno pede* Vet. Dalec.—6 Vet. Dalec. *et accrescente.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Quæ diximus pernicialia, illa prorsus ableganda. Si enim, &c. omnem illico succum in alienum saporem atque venenum concoquit. Quin deprehendisse agrestes ipsi dicunt alia vitia, &c.* Vet. Dalec. *mox partus ut diximus. Illa pernicialia: si caligaris, &c. Etenim illic, &c.* cod. Dalec. *Ut diximus . . . deprehendisseque nisi, &c.* Gronov. et vulgg.—8 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ne quidem* Chiffl. *nunc quidem* edd. vett.

NOTÆ

lia quoque ex matre primum nomen habuit, ex patre Agrippa alterum.' *Ed. sec.*

d *Rancido aspectu*] Qui ipso aspectu rancorem seu putorem produnt.

e *Volvam enim*] Sic tuber appellant, quod fungum in sese, ceu fœtum vulva, complectitur.

f *Mox increscente*] Boleto increscente, in substantiam ejus pediculi membrana consumitur. Vocem *increscente* adjecimus, ex Mss. Reg. Colb. Th. Chiffl. mutila alioqui obscuraque sententia.

g *Mox partus*] Fœtus, seu boletus ipse.

h *Si enim caligaris*] Sic Diosc. IV. 83. exitiosos fieri fungos ait, si juxta clavos rubiginosos, pannosve putridos, aut latibula serpentum gignantur: vel arboribus denique, quæ privatim noxios pariunt fructus, adnascantur: ἢ γὰρ ἥλοις κατιωμένοις, ἢ ῥάκεσι σεσηπόσιν, ἢ ἑρπετῶν φωλεοῖς παραφύονται, ἢ δένδρεσιν ἰδίως βλαπτικοὺς φέρουσι τοὺς καρπούς.

tem[9] [i] primo adhalaverit, capaci[10] venenorum cognatione ad virus accipiendum. Itaque caveri conveniet, priusquam se condant serpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticesque, ab emersu earum ad latebram usque vernantes: et vel fraxini [j] tantum folia, nec postea nascentia, nec ante decidentia. Et boletis quidem ortus occasusque omnis intra dies septem est.

XLVII. (XXIII.) Fungorum lentior [k] natura, et numerosa genera, sed origo non nisi ex pituita arborum. Tutissimi, qui rubent callo,[l] minus[1] diluto rubore, quam boleti. Mox candidi, velut apice flaminis [m] insignibus[2] pediculis. Tertium genus suilli,[n] venenis accommodatissimi.[3] Familias nuper interemere, et tota convivia, Annæum Serenum [o] præfectum Neronis vigilum, et tribunos, centurionesque.[4] Quæ



et Gronov.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *si patescentes* Gronov. et vulgg. *aut si patescentes* Dalec.—10 Vet. Dalec. *rapaci.*

Cap. XLVII. 1 Vet. Dalec. *quibus rubet caro magis.*—2 Vet. Dalec. *insignitis.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *accommodatissimum* Gronov. et vulgg.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl.

NOTÆ

[i] *Si patescentem*] Si erumpentem primo fungum e terra serpens halitu suo afflaverit.

[j] *Et vel fraxini*] Id jam superius annotatum XVI. 24.

[k] *Fungorum lentior*] Humidior. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 210. Μύκης, ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν ἱκανῶς, κ. τ. λ.

[l] *Qui rubent callo*] Quibus caro rubet.

[m] *Apice flaminis*] Pediculis eorum fungorum apicem Flaminis repræsentantibus. Est autem apex, in summo Flaminis pileo virga lanata, hoc est, in cujus extremitate modica lana est: quod primum constat apud Albam Ascanium statuisse. Hæc Servius in Æneid. II. Hujus pilei, cum apice, effigiem nummus Julii Cæsaris exhibet, apud Anton. August. Tab. VIII. Apex alter Flaminum, alter Pontificum fuit. De utroque Philippus Rubenius Elect. II. 25.

[n] *Tertium . . . suilli*] Deterioris notæ, majorisque periculi id fungorum genus: de quo Martialis, paulo ante laudatus. Nunc etiam Italia 'Porcinos' vocat. De his aliisque generibus Matthiolus consulendus, in Diosc. lib. IV. pag. 1105. et ante ceteros Ruellius lib. III. pag. 619.

[o] *Annæum Serenum*] Fuisse hunc Senecæ familiarissimum, auctor est Tacitus Annal. XIII. pag. 200. Seneca ipse Epist. LXIII. pag. 293. 'Hæc tibi scribo,' inquit, 'is qui Annæum Serenum, carissimum mihi, tam immodice flevi, ut, quod minime velim, inter exempla sim eorum, quos dolor vicit.' Et inscripserat is eidem libros suos de Tranquillitate.

voluptas tanta[5] ancipitis cibi? Quidam discrevere[p] arborum generibus, fico, ferula,[6] et gummim[q] ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupresso, ut diximus.[r] Sed ista quis spondet in venalibus? Omnium colos lividus. Hic habebit[7] [s] veneni argumentum, quo similior fuerit arborum fici. Adversus hæc diximus[t] remedia, dicemusque: interim sunt[u] aliqua et in his. Glaucias stomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes suilli, junco transfixi, quales e Bithynia veniunt. Hi fluxionibus alvi, quas rheumatismos[v] vocant, medentur, excrescentibusque in sede carnibus: minuunt enim eas, et tempore absumunt. Item lentiginem,[8] et mulierum vitia in facie. Lavantur etiam,[w] ut plumbum, oculorum medicamento.[9] Sordidis ulceribus et capitis eruptionibus, canum morsibus ex aqua illinuntur.

Libet et coquendi dare aliquas communes in omni eo genere observationes, quando ipsæ suis manibus deliciæ



cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et centuriones* edd. vett. et Gronov.—5 Alii ap. Dalec. *tam.*—6 Dalec. *betula.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *His aberit* Gronov. et vulgg. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *quo fungi similior arborum fuerit.*—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Item lentigines* edd. vett. et Gronov.—9 Gronov. et al. ante Harduin. *in oculorum medicamenta.*

NOTÆ

[p] *Quidam discrevere*] Nostri nunc præferunt e montibus inter juniperos, et in locis apricis enatos, quanquam scribit Horatius II. Sat. 4. 20. 'Pratensibus optima fungis Natura est: aliis male creditur.' Innocentissimi etiam sunt e rubis et carduis vere nati, rotunditate clusili, quos Spinulos inde, et Prunulos appellant et Cardeolos.

[q] *Et gummim*] Mss. omnes ubique *gummis* et *gummim* exhibent fœmineo genere.

[r] *Ut diximus*] Lib. XVI. cap. 11.

[s] *Hic habebit*] Ita Mss. non, *his aberit*, ut editi. Certe virus præferre lividum colorem, etiam in boletis, superiore sectione admonuit.

[t] *Adversus hæc diximus*] Lib. XX. cap. 13. alibique passim.

[u] *Interim sunt*] Sunt et quæ petantur e fungis remedia.

[v] *Rheumatismos*] Ῥευματισμὸς κοιλίας, *rheumatismus alvi*, id est, fluxus mali et noxii humoris in alvum: vel simpliciter, fluxio alvi, quo morbo qui laborant, cœliaci dicuntur. Κοιλίαν ῥευματιζομένην dixit Diosc. I. 164. Et 'est dysenteria' quoque, teste Theod. Prisciano II. 2. 18. 'intestinorum vulneratio cum rheumatismo.'

[w] *Lavantur etiam*] Vide Notas et Emend. num. 7.

præparant hunc cibum solum, et cogitatione ante pascuntur, succineis novaculis,[x] aut argenteo[10] apparatu comitante. Noxii erunt[y] fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores,[z] qui nitro addito coquentur, si utique percoquantur. Tutiores fiunt[11] cum carne cocti, aut cum pediculo[a] piri. Prosunt et pira[b] confestim sumta. Debellat eos[c] et aceti natura, contraria iis.

XLVIII. Imbribus proveniunt omnia hæc. Imbre et silphion. Venit primo e Cyrenis, ut dictum est.[d] Ex Syria nunc[e] maxime importatur, deterius Parthico, sed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Usus silphii in medicina: foliorum, ad purgandas[1] vulvas pellendosque emortuos partus: decoquuntur in vino albo et odorato,[2] ut bibatur mensura acetabuli a balineis. Radix[3] prodest[f]

—10 Alii ap. Dalec. *et argenteo.*—11 Ita Gronov. al. vett. et Harduin. 1. *fient* codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

CAP. XLVIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *medicina. Nam folia ad expurgandas* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *albo odorato* edd. vett. et Gronov.—3 Cod. Dalec. *acetabuli. Ad lienes radix, &c.*

NOTÆ

[x] *Succineis novaculis*] Quarum e succino, hoc est, electro, manubrium fuerit. Ait delicatos homines eo luxuriæ devenisse, ut fungos manibus ipsi suis præparent ad cibum: ac simul vel aspectu ipso et cogitatione ante pasci, quam re, cum succineis ad id novaculis utuntur, agenteisque lancibus, in quibus fungi excipiuntur.

[y] *Noxii erunt*] Ita Diphilus Siphnius apud Athen. lib. II. pag. 61. Ἀνοίκειοι δὲ οἱ μετὰ τὸ ἑψηθῆναι καὶ τεθῆναι πησσόμενοι. *Inconvenientes ii, qui cocti et appositi fiunt duriores.*

[z] *Innocentiores*] Nitri certe, oleique, vel aceti, quo diluatur, potu, fungorum venena discuti auctores sunt Scribonius Largus Compos. 198. et Diosc. IV. 83.

[a] *Aut cum pediculo*] Aut cum sylvestribus piris, dixit Diosc. I. 168. At Celsus V. 27. tit. 'Adversus fungos inutiles:' 'Specie quidem,' inquit, 'discerni possunt ab utilibus, et cocturæ genere idonei fieri: nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.'

[b] *Prosunt et pira*] Sylvestria quidem, ἀχράδες, si Dioscoridem audimus, in Alexiph. cap. 23.

[c] *Debellat eos*] Id multo uberius tractat Athen. lib. II. pag. 61. ex Diphilo Siphnio Medico. Parari fungos ex aceto jubet, ut virus omne, venenique vis adimatur.

[d] *Ut dictum est*] Lib. XIX. cap. 15.

[e] *Ex Syria nunc*] Dioscor. III. 94.

[f] *Radix prodest*] Diosc. III. 94.

arteriis exasperatis: et collectionibus sanguinis illinitur. Sed in cibis[g] concoquitur ægre. Inflationes[h] facit et ructus. Urinæ quoque noxia. Sugillatis[i] cum vino et oleo amicissima, et cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore ejus suffitu cadunt.

XLIX. Laser e silphio profluens, quo diximus modo,[j] inter eximia naturæ dona numeratum, plurimis compositionibus inscritur.[1] Per se autem algores excalfacit, potum nervorum vitia extenuat. Fœminis datur in vino. Et lanis mollibus admovetur vulvæ ad menses ciendos. Pedum clavos circumscarificatos[k] ferro, mixtum ceræ extrahit. Urinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas spondet, copiosius sumtum nec inflationes facere, et concoctioni plurimum conferre senibus et fœminis: item hyeme, quam æstate, utilius, et tum aquam bibentibus: cavendumque ne qua intus sit exulceratio.[l] Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestive enim datum, cauterii vim[m] obtinet: assuetis etiam utilius, quam expertibus.

Ad extera[2][n] corporum, indubitatas confessiones habet.



CAP. XLIX. 1 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *plurimis c. infertur* cod. Dalec. *pluribus, &c.* Gronov. al. vett. et Franz.—2 *Ad*

NOTÆ

Ἀρήγει δὲ καὶ βρόγχων χρονίαις τραχύτησι· φωνήν τε αἰφνιδίως δασυνθεῖσαν ὕδατι διεθεὶς, κ. τ. λ. *Arteriis, seu faucibus, longo tempore exasperatis opitulatur: ac vocem, quæ de repente irraucuerit, aqua dilutus, sorbitione confestim expedit.*

g *Sed in cibis*] Dioscor. III. 94.

h *Inflationes*] Diosc. loc. cit.

i *Urinæ .... sugillatis*] Hæc pariter Diosc. loc. cit. Κύστεως κακωτική. Ἰᾶται δὲ καὶ ὑπώπια σὺν ἐλαίῳ καταπλασθεῖσα.

j *Laser .... quo diximus modo*] Lib. XIX. cap. 15.

k *Pedum clavos circumscarificatos*] Prius circumcisos, Diosc. III. 94. Ἥλους τε καὶ τύλους αἴρει προπεριχαραχθέντας, προμαλαχθεὶς κηρωτῇ, κ. τ. λ. *Clavos callosque prius circumcisos extrahit* laser, seu silphii liquor: *siquidem cerato ante fuerit subactus, &c.* In Mss. Reg. Colb. Th. *circumscariphatos* legitur. Scarificare, seu scarifare, est per ambitum ac superficiem aliquid scindere. Hesychius: Σκαριφᾶσθαι, ξύειν. Σκάριφος, ξέσις.

l *Exulceratio*] Ne sint exulcerata intestina.

m *Cauterii vim*] Καυτήριον, et instrumentum est, et medicamentum, quod urendi vim habet, ad intercipiendas fluxiones solitum adhiberi. Itaque laser cauterii vim dicitur obtinere, quod fluxiones ac pituitas intus desiccat, acrimonia sibi innata, quibus

Venena telorum[o] et serpentium extinguit potum: ex aqua[p] vulneribus his circumlinitur: scorpionum[q] tantum plagis ex oleo: ulceribus vero non maturescentibus cum farina hordeacea, vel fico sicca. Carbunculis[r] cum ruta, vel cum melle,[3] vel per se visco superlitum, ut hæreat: sic et ad canis[s] morsus.[4] Excrescentibus[t] circa sedem, cum tegmine Punici[5] mali ex aceto decoctum. Clavis, qui vulgo morticini[u] appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro ante subactas replet[6] cum vino, et croco, aut pipere, aut murium fimo, et aceto. Perniones ex vino fovet,[7] et ex oleo coctum imponitur: sic et callo. Clavis[8] pedum superrasis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. In tussi, uva,[v] fellis[w] veteri suffusione, hydropisi,[9] raucitatibus: confestim enim[x] purgat fauces, vocemque reddit. Podagras in spongia dilutum posca lenit. Pleuriticis[y] in sorbitione vinum poturis datur: contractionibus, opisthotonicis,[z] ciceris magnitudine cera cir-

extra Gronov.—3 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *cum ruta, nitro, et melle,* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *cum ruta, cum melle* Franz.—4 Chiffl. *sicut ad canis morsus.*—5 Codd. Dalec. et Chiffl. *cum germine Punici.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *clavis pedum .... mixto, ante subactum. Carnes replet* Gronov. et vulgg. Mox, *cum vino, croco* Franz. *ac murium fimo* Chiffl.—7 Dalec. *fovent.* —8 Dalec. *et callo et clavis.* Mox, *pedum* deest in cod. Chiffl. et ed. Franz. Deinde, *utilitatis et contra* exhibet Dalec.—9 Idem, *hydrope.*—10 Vet. Dalec.

NOTÆ

intercipiendis cauterio esset alioqui opus.

[n] *Ad extera*] Ad morbos quibus corpora exterius afficiuntur.

[o] *Venena telorum*] Dioscor. III. 94.

[p] *Ex aqua*] Diosc. loc. cit.

[q] *Scorpionum*] Diosc. loc. cit.

[r] *Carbunculis*] Brevius, sed non accuratius, Diosc. loc. cit. Πρός τε ἄνθρακας, μετὰ πηγάνου, καὶ νίτρου, καὶ μέλιτος, ἢ καθ' ἑαυτόν.

[s] *Sic et ad canis*] Dioscor. loco citato.

Excrescentibus] Carni excrescenti. Quod de lasere, sive succo Plinius, hoc de silphii radice Dioscor. loc. cit. Τὰς περὶ δακτύλιόν τε ἐξοχὰς αἴρει, σιδίῳ σὺν ὄξει ἑψηθεῖσα, καὶ καταπλασθεῖσα. *Excrescentia circa sedem tollit, tegmini mali Punici incocta cum aceto, et imposita.*

[u] *Morticini*] Hoc est, ut quidem remur, exitiales, letales, mortiferi. Vide Notas et Emend. num. 8.

[v] *In tussi, uva*] Diosc. loco citato.

[w] *Fellis*] Hoc est, ἰκτερικοῖς, Diosc. loc. cit.

[x] *Confestim enim*] Dioscor. loco citato.

[y] *Pleuriticis*] Diosc. loc. cit.

[z] *Opisthotonicis*] His oboli pondere dari laseris succum devorandum præ-

cumlitum. In angina [a] gargarizatur. Anhelatoribus, et in tussi vetusta cum porro ex aceto datur: æque ex aceto his qui coagulum lactis [b] sorbuerint.[10] Præcordiorum vitiis syntecticis,[c] comitialibus in vino,[11] [d] in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus et lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod auctores suadent,[e] cavernis dentium in dolore inditum cera includi: magno experimento hominis, qui se ea de causa [12] præcipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpentes avidissimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum aliis, immensum est referre: et nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis conjecturam sæpius fallacem, nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura.[13] [f]

L. (XXIV.) Non esset mellis auctoritas in pretio minor,[1] quam laseris, ni ubique nasceretur. Illud ipsa [g] fabricata sit natura: sed huic gignendo animal, ut diximus: [h] innumeros ad usus, si quoties misceatur, æstimemus.

---

coagulatum lac sorbuerunt; alii vett. *qui colostra lactis sorbuerunt.*—11 Chiffl. *in cibo.*—12 Chiffl. *eadem causa.*—13 Vet. Dalec. *plura dicemus.*

CAP. L. 1 Vet. Dalec. *minore.*—2 Vet. Dalec. *tubercula.*—3 ' Ita codd.

NOTÆ

cipit Diosc. loc. cit.

[a] *In angina*] Diosc. loc. cit. et Marcellus Empir. cap. 15. pag. 104. et 105.

[b] *Qui coagulum lactis*] Quibus haustum lac coagulatum fuerit, sive intus concreverit, sumtus ex aceto mulso silphii succus opitulatur, inquit Dioscor. loc. cit. Καὶ τοῖς γάλα τεθρομβωμένον ἔνδον πιοῦσι, μετ' ὀξυμέλιτος ληφθεὶς βοηθεῖ.

[c] *Syntecticis*] Syntectica vitia, sive *syntexes*, συντήξεις, ad verbum colliquationes, consumtionesve, recte cum Tullio dixeris. In corpore nostro sic vocatur ex tabe quæ sensim fit consumtio, colliquefacta solida substantia. Ita affectos sæpe Plinius *syntecticos* vocat, συντηκτικούς.

[d] *Comitialibus in vino*] Diosc. loc. cit. in aceto mulso, ἐπιληπτικοῖς μετ' ὀξυμέλιτος ληφθείς.

[e] *Non censuerim, quod auctores suadent*] Suadet Diosc. loc. cit.

[f] *Qua de re mox plura*] Nempe cap. 56. hujus libri.

[g] *Illud ipsa*] Laser natura, mel apes fingunt.

[h] *Ut diximus*] Lib. XI.

Prima propolis[1] alvorum (de qua diximus) aculeos et omnia infixa corpori extrahit,[j] tubera[2] discutit, dura concoquit,[k] dolores nervorum mulcet, ulceraque jam desperantia[l] in cicatricem cludit.[3]

Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora[m] non sinat, jucundo sapore atque non aspero, alia quam salis natura. Faucibus, tonsillis,[n] anginæ, omnibusque oris desideriis utilissimum, arescentique in febribus linguæ. Jam vero peripneumonicis,[o] pleuriticis decoctum. Item vulneribus,[p] a serpente[4] percussis. Et contra venena fungorum.[5][q] Paralyticis in mulso: quanquam suæ mulso dotes constant. Mel auribus[r] instillatur cum rosaceo:

Regg. 1. 2.' *Brotier. desperantia cicatrice includit* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *desperata cicatrice includit* Vet. Dalec. *disparantia cicatrice includit* Chiffl.—4 Dalec. *et pleuriticis decoctum. Item v. et a serpente.* Chiffl. *decoctura.*—5 Chiffl. *fungos.*

NOTÆ

[i] *Prima propolis*] 'Propolis, quam quidam sacram ceram vocant,' inquit Marcellus Empir. c. 15. p. 111. forte ob eximios in medicina usus. De ea cum Plinio egimus XI. 6.

[j] *Aculeos . . . extrahit*] Pariter hæc Diosc. II. 106.

[k] *Dura concoquit*] Scribonius Largus Compos. 82. 'Malagma ad strumam et omnem duritiem mirificum. Item ad mammarum muliebrium duritiam, et ad paniculos, et ad tubera . . . . Propolis, quam quidam ceram sacram vocant,' &c.

[l] *Jam desperantia*] Ita libri omnes: hoc est, jam desperata fere. Tamen in Mss. Reg. et Colb. *jam desperantia cicatricem, cludit.* Credo, rectius: quasi, quæ desierint sperare se coitura in cicatricem. Sic vitam desperare, apud Tullium legas, pro Milon. num. 57. Et Rempublicam desperare, Famil. Epist. XII. 14.

[m] *Ut putrescere corpora*] Huc placitum Democriti pertinet, quod ex Varrone retulimus VII. 56. Babylonios melle corpora defunctorum condire solitos, Persas cera, testis est Herodotus, libro primo.

[n] *Faucibus, tonsillis*] Diosc. II. 101.

[o] *Jam vero peripneumonicis*] Quo morbi genere teneantur ii, qui sic appellantur, Celsus explicat, IV. 7. 'Ex pulmone,' inquit, 'vehemens et acutus morbus oritur, quem περιπνευμονικὸν Græci vocant. Ejus hæc conditio est: Pulmo totus afficitur. Hunc ejus casum subsequitur tussis, bilem vel pus trahens: præcordiorum, totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magnæ febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi quam doloris habet.' Nos 'Pulmonicos' vulgo appellamus.

[p] *Item vulneribus*] Diosc. II. 101. iis prodesse pariter scribit, quos serpentes momorderint.

[q] *Et contra . . . . fungorum*] Diosc. loc. cit.

[r] *Mel auribus*] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer. I.

lendes et fœda[s] capitis animalia necat. Usus despumati semper aptior: stomachum tamen[t] inflat, bilem auget, fastidium creat, et oculis per se inutile aliqui arbitrantur. Rursus quidam[u] angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas, atque differentias, nationesque, et indicationem,[v] in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis dividi cogeret miscenda rursus, naturam rerum pernoscere volentibus.

LI. In mellis operibus et aqua mulsa[a] tractari debet. Duo genera ejus: subitæ ac recentis, alterum inveteratæ. Repentina despumato melle præclaram utilitatem habet in cibo[b] ægrotantium levi, hoc est, alicæ elutæ:[c] viribus recreandis,[d] ore[1] stomachoque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim[2] [e] utilius dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis[f] et præparci quos illi dixere micropsychos.[3]

CAP. LI. 1 Dalec. *ori;* et mox, *ardori* pro *ardore.*—2 *Frigidam autem* Vet. Dalec.—3 Vet. Dalec. *microsphyctos.*—4 Ita ex codd. Harduinus et

NOTÆ

[s] *Lendes et fœda*] Dioscor. loco citato.

[t] *Stomachum tamen*] Diosc. loc. cit. φυσσῶδες κοιλίας.

[u] *Rursus quidam*] Scribonius Largus Compos. Med. 25. ‘Ad sordida ulcera oculorum, crustasque habentia, quas ἐσχάρας vocant: item carbunculos, quos ἄνθρακας dicunt, facit bene et per se mel Atticum, pyxide Cyprii æris conditum, et repositum mensibus duobus, nec minus,’ &c. Diosc. loc. cit. melle purgari asseverat ea, quæ pupillis tenebras offundunt: Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις.

[v] *Et indicationem*] Indicium pretii, notæ, ac bonitatis. ‘Indicaturam’ eo sensu dixit in Præfatione ad Vespasianum. De ea voce dicemus uberius XXIX. 8. Cujus mel quodque notæ sit, indicasse se significat XI. 13. ubi apium natura describitur: mox et XXI. 44. sequentibusque, qui liber in explicanda florum natura versatur.

[a] *Aqua mulsa*] Aqua mulsa est, quæ melle concinnatur. Qua illa arte paranda sit, ex Columella disce XII. 12. pag. 420. Hydromeli Græci vocant, ut diximus XIV. 20.

[b] *In cibo*] Una cum cibo.

[c] *Alicæ elutæ*] De alica diximus XVIII. 29. Alicæ elutæ iterum mentio inferius, cap. 61.

[d] *Viribus recreandis*] Ad hos usus vetustiorem Dioscorides commendat, V. 17. aut mediæ certe ætatis.

[e] *Frigidam enim*] Frigidam mulsam. Diosc. V. 17. Χρώμεθα δὲ τῷ μὴ ἀφεψημένῳ, ἐφ᾽ ὧν κοιλίαν μαλάξαι βουλόμεθα. *Cruda utimur, cum ventrem mollire volumus.* Sic fere Hippocrates quoque de Morbis II. 12. p. 43.

Et est ratio[4] subtilitatis immensæ a Platone descendens: corpusculis rerum lævibus, scabris, angulosis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus:[5] ideo non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic et in lassitudine[g] proniores esse ad iracundiam, et in siti. Ergo et hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo[h] mitigatur. Lenit transitum spiritus, et molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemque. Experimenta in se cuique: nullius non ira luctusque, tristitia et omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque observanda sunt, quæ non solum corporum medicinam, sed et morum, habent.

LII. Aqua mulsa[i] et tussientibus utilis traditur, calefacta invitat vomitiones. Contra venenum[j] psimmythii alutaris, addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maxime asinino, et contra halicacabum, ut diximus.[k] Infunditur et auribus, et genitalium fistulis.[l] [1] Vulvis imponitur cum pane molli, subitis[2] tumoribus, luxatis, leniendisque omni-

recentt. *Est et ratio* Gronov. et vulgg.—5 Chiffl. *aliorum naturas accipientibus.*

Cap. LII. 1 Chiffl. *fistula.*—2 Dalec. *in subitis.*—3 Diosc. *utilem.*

NOTÆ

[f] *Item animi humilis*] Quos Græci *μικροψύχους* vocant. Vide Notas et Emend. num. 9.

[g] *Sic et in lassitudine*] Egregie in eam rem Seneca de Ira III. 10. pag. 590. 'Fames,' inquit, 'et sitis ex eisdem causis vitanda est: exasperat enim et incendit animos. Vetus dictum est: A lasso rixam quæri: æque autem et ab esuriente, et a sitiente, et ab omni homine, quem aliqua res urit. Nam ut ulcera ad levem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condolescunt, ita animus affectus minimis offenditur .... Nunquam sine querela ægri tanguntur.'

[h] *Ergo et .... dulciore succo*] Sic etiam et vino, teste Horatio, I. Sat. 15. 18. 'Ad mare cum veni, generosum et lene requiro, Quod curas abigat, quod cum spe divite manet In venas animumque meum, quod verba ministret,' &c.

[i] *Aqua mulsa*] Hujus dotes Marcellus Empir. explanat cap. 30. p. 214. Tussientibus præberi calefactam, frigidam vomituris, jubet Diosc. III. 17. Τῷ δὲ ἀφεψημένῳ ἐπὶ τῶν βησσόντων. Et paulo ante: Χρώμεθα δὲ τῷ μὴ ἀφεψημένῳ, ἐφ' ὧν βουλόμεθα ἔμετον κινῆσαι.

[j] *Contra venenum*] Omnibus qui venenum quodvis hauserint, inquit Dioscor. loc. cit. ἐπὶ τῶν θανάσιμον πεπωκότων, διδόντες αὐτὸ μετ' ἐλαίου.

[k] *Ut diximus*] Lib. XXI. c. 105.

[l] *Genitalium fistulis*] 'Ex ulceribus,' inquit Celsus v. 28. 'fistulæ oriuntur. Id nomen est ulceri alto, augusto, calloso. Fit in omni fere

bus. Inveteratæ[m] usum damnavere posteri, minus innocentem aqua minusque vino firmum. Longa tamen vetustate transit in vinum, ut constat inter omnes, stomacho inutilissimum,[3] nervisque contrarium.

LIII. Semper mulsum[a] ex vetere vino utilissimum, facillimeque cum melle[1] concorporatur, et quod in dulci[b] nunquam evenit. Ex austero[c] factum non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat,[2] quod fere evenit. Appetendi quoque[d] revocat aviditatem cibi. Alvum mollit[e] frigido potu, pluribus calido sistit. Corpora auget.[f] Multi senectam longam mulsi tantum nutritu[g] toleravere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romilii[3][h] exemplo. Centesimum annum excedentem eum Divus Augustus hospes interrogavit, 'quanam maxime ratione vigorem illum animi corporisque custodisset.' At ille respondit: 'intus mulso,[i] foris oleo.' Varro regium cognominatum morbum arquatum[4][j] tradit, quoniam mulso curetur.



CAP. LIII. 1 Vet. Dalec. *quod facillime cum melle.* Mox, *concorporat* Chiffl. —2 Chiffl. *implet.*—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Romili* Chiffl. *Romuli* Gronov. et vulgg.—4 Chiffl. *arquatorum morbum;* Laet in ed. Elz. ex codd. *morbum arquatorum.*

NOTÆ

parte corporis: habetque quædam in singulis locis propria,' &c. Ut Græci quoque σύριγγα vocant: Galli *une Fistule.*

[m] *Inveteratæ*] Vide Hippocr. de Victu in morbis acutis, tex. 27. p. 290.

[a] *Semper mulsum*] Sic Diosc. v. 16. Mulsum porro vinum est melle delinitum: potio ex vino ac melle confecta.

[b] *Quod in dulci*] In vino dulci, cui mox austerum opponitur, ex quo fit mulsum optimum.

[c] *Ex austero*] Iisdem fere verbis Diosc. loc. cit. Οἰνόμελι δὲ διαφέρει, τὸ ἐκ τοῦ παλαιοῦ οἴνου καὶ αὐστηροῦ, καὶ μέλιτος καλοῦ γινόμενον· ἧττον γὰρ πνευματοῖ, κ. τ. λ. Fuisse et istud Aufidii Epicurei placitum videtur, quod Horatius irridet II. Sat. 4. 24. 'Aufidius forti miscebat mella Falerno, Mendose: quoniam vacuis committere venis Nil, nisi lene, decet: leni præcordia mulso Prolueris melius.' Et II. Sat. 2. 15. 'Nisi Hymettia mella Falerno Ne biberis diluta.'

[d] *Appetendi quoque*] Dioscor. loco citato.

[e] *Alvum mollit*] Diosc. loc. cit.

[f] *Corpora auget*] Et θρεπτικὸν ait esse Diosc. loc. cit.

[g] *Mulsi tantum nutritu*] Vide Notas et Emend. num. 10.

[h] *Pollionis Romilii*] Romilia gens nota Tullio II. in Verrem.

[i] *Intus mulso*] Id a Democrito Pollio didicerat: is enim interrogatus,

LIV. Melitites quo fieret modo ex musto et melle, docuimus[k] in ratione vini. Sæculis jam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamen[l] inveteratum alvi causa dari in febre: item articulario morbo, et nervorum infirmitate laborantibus, et mulieribus vini abstemiis.

LV. Mellis naturæ annexa cera est: de cujus origine, bonitate, nationibus, suis diximus locis.[m] Omnis autem[n] mollit, calefacit, explet corpora:[o] recens melior.[p] Datur in sorbitione[q] dysentericis, favique ipsi, in pulte alicæ prius tostæ. Adversatur lactis[1] naturæ: ac milii magnitudine[r] decem grana ceræ hausta non patiuntur coagulari lac in stomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixisse remedio est.

CAP. LV. 1 Cod. Dalec. *lacti, ac milii.*

NOTÆ

quemadmodum incolumitas diuturna constaret, ac senecta longa, respondisse fertur, si extera corporis oleo, interna melle maderent: *Δημόκριτος ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν ἄνοσοι καὶ μακραίωνες γίγνοιντο οἱ ἄνθρωποι· εἶπεν, εἰ τὰ μὲν ἔξωθεν ἐλαίῳ τοῦ σώματος, τὰ δὲ ἔνδοθεν μέλιτι χρήσαιντο.* Auctor Diophanes in Geopon. XV. 7. p. 417. et Athen. lib. II. p. 46.

j *Morbum arquatum*] Hoc est, icterum. Scribonius Largus Compos. 110. arquatum morbum, et auruginem, et regium morbum vocat. Arquatum quidem, sive arcuatum, ab arcu cœlesti, cui quodam virore affinis. Auruginem pariter, a colore. Regium, a delicatiore genere cibi, mulso videlicet, quo curatur. Q. Serenus cap. 59. p. 161. 'Regius est vero signatus nomine morbus, Molliter hic quoniam celsa curatur in aula.' Celsus III. 24. 'Æque notus est morbus, quem interdum arquatum, interdum regium nominant... Color autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum ... Per omne vero tempus utendum est clauso loco, ludis, lascivia, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur.' Vide Notas et Emend. num. 11.

k *Melitites ... docuimus*] Lib. XIV. cap. 11.

l *Solebat tamen*] Quæ de melitite vino nunc dicuntur, ea verbis totidem refert Diosc. V. 15.

m *Suis diximus locis*] Lib. XI. 8. et XXI. 49.

n *Omnis autem*] Hæc totidem verbis Dioscor. II. 105.

o *Explet corpora*] Ulcera corporum carne replet. Diosc. *πληρωτικὴ μετρίως.*

p *Recens melior*] Diosc. loc. cit.

q *Datur in sorbitione*] Ad verbum ista quoque Marcellus Empir. c. 27. p. 193. et Plinius Valer. II. 28. Item Diosc. loc. cit. Præivit his omnibus Celsus IV. 19. 'de ventris fluxu:' 'Est pulticula etiam, cum qua paulum ex favo vetere coctum sit.'

r *Ac milii magnitudine*] Diosc. loc. cit.

LVI. Nec hujus usus, quos mixta aliis præstat, enumerare medicina possit: sicuti nec ceterorum, quæ cum aliis prosunt. Ista, ut diximus,[s] ingeniis constant. Non fecit cerotum,[1] [t] malagmata,[u] emplastra, collyria, antidota, parens illa ac divina rerum artifex: officinarum hæc, immo verius avaritiæ commenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex causa, non ex conjectura, rebus assumtis, ut succo aliquo sicca temperentur ad meatus:[v] aut corpore alio humentia, ad nexus.[w] Scripulatim[2] [x] quidem colligere ac miscere vires, non conjecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longe nascentia:[3] non nobis gignuntur: immo ne illis quidem, alioqui[4] non venderent. Odorum causa, unguentorumque, et deliciarum, si placet, etiam superstitionis gratia emantur,[5] quoniam thure supplicamus et costo. Salutem quidem sine istis[6] posse constare, vel ob id probabimus, ut tanto magis sui delicias[y] pudeat.

CAP. LVI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Non fecit ceratum* Chiffl. *Non fecit cerata* Gronov. et vulgg.—2 ‘Ita codd. Regg. 1. 2.’ *Brotier.* Ceteræ edd. *Scrupulatim.*—3 Chiffl. *nascentur.*—4 Gronov. *alioquin.*—5 Chiffl. *gratiæ rimantur.*—6 Idem codex, *sive istis.*

NOTÆ

[s] *Ut diximus*] In fine c. 49.

[t] *Cerotum*] Sive *ceratum*, Græcis κηρωτὸν, ut alibi diximus.

[u] *Malagmata*] Μαλάγματα, *compositiones*, sunt ex rebus emollientibus concinnatæ, quæ concretas durities emolliant, sensimque per evaporationem discutiant. Materiam Corn. Celsus assignat, v. 17. ‘Malagmata vero, atque emplastra, pastillique, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant, differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus, eorumque etiam surculis; emplastra pastillique magis ex quibusdam metallicis sunt,’ &c.

[v] *Ad meatus*] Ut labi facilius in altum corpus, ac permeare possint.

[w] *Ad nexus*] Ad justam crassitiem, et, ut vulgus loquitur, consistentiam.

[x] *Scrupulatim*] Mss. omnes, *scripulatim*: hoc est, usque ad singula scripula minute ac scrupulose medicamentorum pondera definire. Scripulum, vel scrupulum, ponderis nomen est: terna drachmam, denariumve efficiunt. Fannius: ‘In scrupulis ternis drachmam: quo pondere doctis Argenti facilis signatur pondus Athenis. Uncia fit drachmis bis quatuor.’

[y] *Delicias*] Homines delicatos.

LVII. (XXV.) Sed medicinas e floribus coronamentisque et hortensiis, quæque manduntur herbis, prosecuti,[1] quonam modo frugum omittimus? Nimirum et has indicare conveniat.[2] Inprimis sapientissima animalium esse constat, quæ fruge vescantur. Siliginis grana[a] combusta, et trita in vino aminæo, oculis illita epiphoras sedant: tritici vero ferro combusta[b] iis, quæ frigus usserit, præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, nervorum contractionibus: cum rosaceo vero[3] et fico sicca, myxisque decoctis, furfures tonsillis faucibusque gargarizatione prosunt.[4] Sextus Pomponius[c] prætorii viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticum sese super genua: levatusque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos[d] siccet. Paleam quoque tritici, vel hordei, calidam imponi ramicum incommodis[e] experti jubent, quaque decoctæ sunt aqua foveri.[5] Est et in farre[6] vermiculus teredini similis: quo cavis dentium cera incluso, cadere vitiati dicuntur, etiam si fricentur.[7][f] Olyram arincam diximus[g] vocari. Hac decocta fit medicamentum,[8][h] quod

CAP. LVII. 1 Chiffl. *mandantur herbæ persecuti.* Mox, Gronov. *omittemus.* —2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *convenit* Gronov. et vulgg.—3 Dalec. *cum rosa vero.*—4 Vet. Dalec. *prosunt. Suppuratis nervis farina cum hyosciami succo illinitur, ex aceto et melle lentigini.*—5 Chiffl. *sint aqua fovere.*—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Est in farre* edd. vett. et Gronov. Mox, *cera incluso, et dentium cavis indito* Dalec.—7 Chiffl. *si refrigerentur.*—8 Dalec.

NOTÆ

[a] *Siliginis grana*] Plinius Valer. I. 14.

[b] *Ferro combusta*] In sartagine patinave ferrea. Theod. Priscianus I. 10. 'de oculorum causis:' 'Grana tritici in lamina ferri calida impones: et similiter ex succo qui manaverit, cum vino commixto, inungito.'

[c] *Sextus Pomponius*] Rem hanc ipsam tacito viri, in quo id animadversum, nomine, versibus cecinit Q. Serenus cap. de podagra depellenda: 'Non audita mihi sit fas, sed lecta referre: Hoc quidam raptus morbo per tempora messis Vicino plantas frumenti pressit acervo, Evasitque gravem casu medicante dolorem.' Et in hydropis pariter morbo 'aliquos tritico sic tectos juvatos esse' scribit Theod. Priscianus II. 2. 19.

[d] *Ut cados plenos*] Aqua aut vino plenos, acervis tritici defossos ac sepultos.

[e] *Ramicum incommodis*] Ramex hernia est, interprete Nonio. Vide quæ de enterocele diximus XX. 13.

Ægyptii atheram[9] vocant, infantibus utilissimum: sed et adultos illinunt[i] eo.

LVIII. Farina ex hordeo[j] et cruda et decocta collectiones, impetusque discutit, lenit, concoquitque. Decoquitur alias in mulsa aqua aut fico sicca. Jocineris doloribus[1] cum posca concoqui opus est, aut cum vino. Cum vero[k] inter coquendum discutiendumque cura est, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis, pirisve decoctis. Ad multipedarum[2] morsus cum melle: ad serpentium, in aceto: et contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes,[l] ex posca, addita resina et galla.[3] [m] Ad concoctiones[n] vero, et ulcera vetera, cum resina. Ad duritias[o] cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere.

pulmentum.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *atharan* Gronov. et al. vett.

CAP. LVIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *lenit et concoquit.... Ad jocineris dolores* edd. vett. et Gronov.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *aut cum cotoneis, pirisve. Ad mult.*—3 Chiffl. *resina Gallica.*—4 Idem codex, *vel*

NOTÆ

[f] *Etiam si fricentur*] Vel si ea cera vitiati dentes fricentur.

[g] *Olyram ... diximus*] Lib. XVIII. c. 20.

[h] *Hac decocta fit medicamentum*] Fit pultis genus, in medicinæ usu perutile. E zea fieri Dioscorides sensit, II. 114. Ἀθήρα δὲ ἐκ τῆς ἀληλεσμένης εἰς λεπτὸν ζειᾶς σκευάζεται. Subjicit deinde, quid athera sit: ἔστι δὲ ῥόφημα ὡς πολτάριον ὑγρὸν, παιδίοις ἁρμόδιον. *Est autem sorbitio, liquidæ pulticulæ instar, infantibus conveniens.* Quæ sunt Plinianis satis affinia. Cassianus in Collat. XV. 10. 'Pulmentum, quod illi Ægyptii Monachi Atheram nominant.' Hesychio p. 33. Ἀθηρὰ, βρῶμα διὰ πυρῶν καὶ γάλακτος ἡψημένον παρ' Αἰγυπτίοις. *Edulium quod Ægyptii ex tritico et lacte conficiunt.* Quin et ipsum far Ægyptii Atheram vocant, si Hieronymo credimus, in Genesim: 'Moris est,' inquit, 'Ægyptiorum θήραν etiam far vocare, quod nunc corrupte Atheram nuncupant.'

[i] *Sed et adultos illinunt*] In cataplasmatis adhibetur: Ποιεῖ δὲ καὶ εἰς τὰ καταπλάσματα, inquit Diosc. loc. cit.

[j] *Farina ex hordeo*] Plinius Valer. III. 25.

[k] *Cum vero*] Cum anceps cura est, num maturanda collectio sit, an discutienda.

[l] *Ad extrahendas suppurationes*] Ad movendum pus. Diosc. II. 108. hordeaceæ farinæ cremorem ait ex aqua, cum pice oleoque decoctum, puri movendo idoneum esse: Χυλωθὲν δὲ τὸ ἄλευρον σὺν ὕδατι, καὶ ἑψηθὲν σὺν πίσσῃ καὶ ἐλαίῳ, πυοποιόν ἐστι.

[m] *Addita resina et galla*] Vide Notas et Emend. num. 12.

[n] *Ad concoctiones*] Ad concoquendas duritias. Diosc. II. 108. Συμπέσσει δὲ καὶ τὰς σκληρίας μετὰ πίσσης καὶ ῥητίνης, καὶ περιστερᾶς κόπρου.

[o] *Ad duritias*] Subintellige, discutiendas. Diosc. loc. cit. Διαφορεῖ δὲ τὸ ἄλευρον αὐτῆς μετὰ σύκων καὶ μελικράτου ἑψηθὲν, οἰδήματα καὶ φλεγμονὰς,

Ad nervorum inflammationes, aut intestinorum, vel laterum, vel virilium [p] dolores,[4] cum papavere aut meliloto, et quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas [q] cum pice et impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco fœno [5] contra tumores præcordiorum,[r] vel in febribus cum melle vel adipe vetusto.

Suppuratis triticea farina multo lenior.[s] Nervis [t] cum hyoscyami succo illinitur: ex aceto et melle, lentigini.[u] Zeæ, ex qua alicam fieri diximus,[v] efficacior etiam hordeacea videtur: trimestris, mollior.[w] Ex vino [6] rubro ad scorpionum ictus tepida, et sanguinem exscreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino sebo,[7] aut butyro. Ex fœno Græco [x] mollissima omnium. Ulcera manantia sanat, et furfures corporis, stomachi dolores, pedes et mammas cum vino et nitro cocta. Ærina [y] magis ceteris purgat ulcera vetera, et gangrænas: [8] cum raphano et sale et aceto, li-



aurium dolores.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et impubis pueri urina. Cum oleo et fœno græco* Gronov. et vulgg.—6 Cod. Dalec. *melior ex vino.*—7 Gronov. *sevo.* Mox, Dalec. *butyro vel fœnogræco.*—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et gangrænas et nomas,* e Diosc.

NOTÆ

κ. τ. λ. Transcripsit hunc locum Plinius Valer. III. c. 25. et 27.

[p] *Vel laterum, vel virilium*] Vide Notas et Emend. num. 13.

[q] *Ad strumas*] Vide Notas et Emend. num. 14.

[r] *Contra tumores præcordiorum*] Contra inflationes intestinorum, *πρὸς ἐμπνευματώσεις ἐντέρων.* Diosc. loc. cit.

[s] *Suppuratis . . . lenior*] Lenior videlicet, et ad coquendum humorem, et ad dolorem mitigandum.

[t] *Nervis*] Totidem verbis Diosc. II. 107.

[u] *Lentigini*] Diosc. loc. cit. *Σὺν ὀξυμέλιτι δὲ φακοὺς αἴρει.*

[v] *Zeæ . . . diximus*] Lib. XVIII. c. 29.

[w] *Trimestris, mollior*] Lenior quam zea. De trimestri tritico diximus XVIII. 12.

[x] *Ex fœno Græco*] Farina ex fœno Græco. Hæc molliendi, discutiendi, ac dissipandi vim habet. Τὸ *ἐκ τῆς τήλεως ἄλευρον μαλακτικὴν καὶ διαχυτικὴν ἔχει δύναμιν.* Diosc. II. 124.

[y] *Ærina*] Farina e lolio, cui nomen *αἶραν* Græci perinde ac Latini fecere. Diosc. II. 122. *Αἶρα ἡ γινομένη ἐν τοῖς πυροῖς, ἀλεσθεῖσα, δύναμιν ἔχει περιχαρακτικὴν νομῶν, καὶ σηπεδόνων, καὶ γαγγραίνης, μετὰ ῥαφάνων καὶ ἁλῶν καταπλασσομένη· καὶ λειχῆνας ἀγρίους, καὶ λέπρας σὺν θείῳ ἀπύρῳ καὶ ὄξει θεραπεύει. Lolium, quod inter triticeas segetes nascitur, cum molitum est, nomas, putrescentia ulcera, et gangrænam emarginandi vim habet, si cum raphano et sale imponatur. Feros vero lichenas et lepras, cum sulfure vivo et aceto sanat.*

chenas: lepras cum sulfure vivo: et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas et panos[z] coquit, cum fimo columbino et lini semine decocta in vino.

LIX. De polentæ generibus in frugum loco satis diximus,[a] locorum[1] ratione.[b] A farina hordei distat eo quod torretur, ob id stomacho utilis. Alvum sistit,[c] impetusque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, et capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante[d] herba.[2] Item pernionibus et serpentium plagis: item ambustis ex vino.[e] Inhibet quoque pusulas.[3]

LX. Farina in pollinem[f] subacta,[1] vim extrahendi humoris habet: ideo et cruore[g] suffusis in fascias usque sanguinem perducit:[2] efficacius in sapa. Imponitur et pedum[h] callo, clavisque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, et alia omnia sedis vitia, quam maxime calido[3] mirabilem in modum curantur.

CAP. LIX. 1 Chiffl. *medicorum.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum melle aut aliqua r. herba*, e Colum.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *inhibetque pusulas* Chiffl. *inhibet quoque pustulas* Gronov. et vulgg.

CAP. LX. 1 Vet. Dalec. *redacta.*—2 Vet. Dalec. *projicit.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *polline quam maxime calido cond. et al. omnia sedis vitia.*

NOTÆ

[z] *Strumas et panos*] Dioscor. totidem verbis loc. cit.

[a] *De polentæ . . . diximus*] Lib. XVIII. c. 14.

[b] *Locorum ratione*] Aliter enim Græci polentam, aliter Itali parant, ut dictum est loc. cit. Vide Notas et Emend. num. 15.

[c] *Alvum sistit*] Diosc. II. 108. Τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν (κριθῶν) ἄλφιτον κοιλίας σταλτικὸν, καὶ φλεγμονῶν πραϋντικόν. Ibi enim ἄλφιτον legi oportere, non ἄλευρον, perspicuum est: quoniam de ἀλεύρῳ ante disseruit.

[d] *Aut alia refrigerante*] Menta nimirum urbana humiditatem aliquam ex satu cultuque traxit, cum sit alioqui per se, sylvestris præsertim, calida, ut docet Galenus de Fac. Simp. Med. VI. 7. p. 176. Et ad ignem sacrum Apuleius adhibet c. 120. Igitur refrigeratrix est.

[e] *Item ambustis ex vino*] Ex aqua mavult Plinius Valer. III. 36.

[f] *Farina in pollinem*] Pollen farinæ humore subactus. Diosc. II. 107. Ἡ δὲ ἐκ τῶν ἀλεύρων ζύμη, θερμαντικὴ οὖσα καὶ ἐπισπαστικὴ, κ. τ. λ.

[g] *Ideo et cruore*] Ideo et iis qui partes lividas habent ob cruorem suffusum, sanguinem ea farina sic extrahit, ut fascias ipsas tingat, quibus ipsa involvitur.

[h] *Imponitur et pedum*] Diosc. II. 107. Τὰ ἐν πέλμασι λεπτύνει, καὶ τὰ ἄλλα φύματα, κ. τ. λ.

Pulte corpus augetur. Farina, qua chartæ[i] glutinantur, sanguinem exscreantibus datur tepida sorbenda efficaciter.

LXI. Alica res Romana est, et non pridem excogitata: alioqui non ptisanæ potius[j] laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompeii Magni ætate in usu fuisse, et ideo vix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximie utilem[k] nemo dubitat, sive eluta detur[l] ex aqua mulsa, sive in sorbitiones decocta, sive in pultem.[1] Eadem in alvo[m] sistenda torretur: dein favorum cera coquitur, ut supra diximus.[n] Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinem[2][o] redactis subvenit, ternis ejus cyathis in sextarium[3] aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua con-

CAP. LXI. 1 Chiffl. *pulte.*—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ad habitudinem* Gronov. et al. vett.—3 Dalec. *sextario.*

NOTÆ

[i] *Farina, qua chartæ*] Hæc totidem verbis Diosc. II. 107. Plinius Valer. I. 64. et Marcellus Empir. c. 16. p. 120.

[j] *Non ptisanæ potius*] Alicæ potius, quam ptisanæ, laudes scripsissent, si alicam nossent. Hippocratem Plinius designat, quem de ptisana volumen edidisse diximus XVIII. 15. Plinium nihilominus, tacito viri nomine, reprehendit Galenus, ad eum Hippocratis librum de ptisana, seu de victu in morbis acutis, tom. XII. p. 14. Τοῖς οἰομένοις μηδέπω χόνδρον εἶναι κατὰ τοὺς Ἱπποκράτους χρόνους, κ. τ. λ. *Nam qui alicam Hippocratis temporibus nondum fuisse existimant, eorum inscitiam argues, tum ex quibusdam Comicis vetustioribus, qui alicæ meminere, tum etiam ex Hippocrate ipso, qui in libro de salubri victu alicæ mentionem fecit, &c.* Quin et libro de Affectionibus, περὶ παθῶν, tex. 39. alica robustior, quam ptisana, miliumque dicitur: χόνδρον δὲ, ὡς ἰσχυρότερον πάντων. Et tex. 42. alicam laudat, ptisanamque triticeam, χόνδρον καὶ πτισάνην πυρίνην· ταῦτα γὰρ τῶν ῥοφημάτων τὰ ἰσχυρότερα.

[k] *Esse quidem . . . utilem*] Et esse quidem inde ei nomen Festus testatur: 'Alica enim dicitur, quod alit corpus.'

[l] *Sive eluta detur*] Sive eluatur in aqua mulsa, quæ detur deinde potui sive decoquatur et percoletur, sorbeaturque is succus: sive denique in pultem coquatur. Alica et pro tritici genere accipi, ex quo puls, sorbitiove conficitur; et pro ipsa pulte, ac sorbitione, solet.

[m] *Eadem in alvo*] Plinius Valer. II. 28. 'Dysenteriæ compescendæ: Pulvis fit ex alica, tosta priusquam detur, in quem subigitur cera remissa.'

[n] *Ut supra diximus*] Cap. 55. ubi de cera: 'Datur in sorbitione dysentericis: favique ipsi in pulte alicæ prius tostæ.'

[o] *Peculiariter . . . ad tabitudinem*] Ad tabem et phthisin. Vide Notas et Emend. num. 16.

sumatur. Postea sextario lactis ovilli aut caprini addito per continuos dies, mox adjecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntexes.

LXII. Milio sistitur[p] alvus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur ante. Nervorum doloribus,[q] et aliis, fervens in sacco imponitur: neque aliud utilius: quoniam levissimum mollissimumque est, et caloris capacissimum. Itaque talis usus ejus est ad omnia, quibus calor profuturus est. Farina ejus[r] cum pice liquida, serpentium et multipedæ plagis imponitur.

LXIII. Panicum Diocles medicus mel frugum[s] appellavit. Effectus habet,[t] quos milium. In vino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ vaporanda[u] sunt, excalfactum imponitur. Sistit alvum in lacte caprino decoctum, et bis die haustum: sic prodest et ad tormina.

LXIV. Sesama[a] trita in vino[1] sumta, inhibet vomitiones. Aurium inflammationi[b] illinitur, et ambustis. Eadem efficit,[c] et dum in herba est. Hoc[2] amplius,[d] oculis im-



CAP. LXIV. 1 Chiffl. *ovo*.—2 Vet. Corn. *et ejusdem herba. Hæc*.—3 Vet.

NOTÆ

p *Milio sistitur*] Hæc totidem fere verbis Diosc. II. 119. Celsus II. 30. 'Alvum astringit pulticula, vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio,' &c.

q *Nervorum doloribus*] Diosc. loc. cit. Φωχθεῖσα δὲ καὶ βληθεῖσα εἰς σάκκους πυριωμένη, στρόφων καὶ τῶν ἄλλων ἀλγημάτων ἐστὶ βοήθημα, *torminibus, aliisque doloribus auxilio est*. Hydropicis similiter, teste Theod. Prisciano II. 2. 19. Item ischiadicis cap. 21.

r *Farina ejus*] Plinius Valer. III. 57.

s *Panicum . . . mel frugum*] Μελίνην forsan Diocles a melleo sapore dictum putavit. Μελίνην enimvero idem esse, quod panicum, sive ἔλυμον, e Græcis multi dixere, in quibus Galenus de Alim. Fac. lib. I. tom. VI. c. 15. p. 323. Et Festus, verbo 'Milium.' Alii diversum a panico genus constituunt, in quibus Theophrastus. Harpocration verbo Μελίνη· Ἔνιοι μὲν οὖν εἶδος κέγχρου νομίζουσι τὴν μελίνην, ὅπερ τινὰς καλεῖν ἔλυμον. Θεόφραστος δὲ ἐν ἑβδόμῳ περὶ φυτῶν, ὡς διαφέροντα ταῦτα ἀναγράφει, Κέγχρον, ἢ Μελίνην, ἢ Ἔλυμον.

t *Effectus habet*] Diosc. II. 120. Valet itaque ad sistendam alvum, ad tormina, &c.

u *Quæ vaporanda*] Quæ calore fovenda.

a *Sesama*] Mss. omnes, ut alias monuimus, *Sesima*.

b *Aurium inflammationi*] Diosc. II. 121.

c *Eadem efficit*] Diosc. loc. cit.

d *Hoc amplius*] Subintellige, dum

ponitur decocta in vino.[3] Stomacho[e] inutilis cibus, et animæ gravitatem facit. Stellionum morsibus[f] resistit. Item ulceribus, quæ cacoëthe[g] vocant, et auribus, oleum,[h] quod ex ea fit, prodesse diximus.

Sesamoides[i] a similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore.[4] Nascitur in glareosis.[j] Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni sacro: discutit panos.[k] Est etiamnum aliud[l] sesamoides Anticyræ nascens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant: cetera simile[m] erigeronti herbæ, de qua suo dicemus loco: grano sesamæ.[5] [n] Datur

Corn. *ovo*.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *folio Coronopi hirsutiore, minore*, e Diosc.—5 'Ita bene codd. Regg. 1. 2.' *Brotier. loco. Granum sesamæ datur in vino* Gronov. et vulgg. *loco: granum sesamæ. Datur, &c.* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *hujus sesamoeidis* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—

NOTÆ

in herba est, efficit. Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ πόα καθεψηθεῖσα ἐν οἴνῳ, κ. τ. λ.

[e] *Stomacho*] Diosc. Σήσαμον κακοστόμαχον, καὶ δυσωδίας στόματος ποιητικὸν, ὁπόταν βιβρωσκόμενον ἐμμείνῃ μεταξὺ τῶν ὀδόντων. *Sesama stomacho nocet, et animæ gravitatem facit, si quando commanducata dentium commissuris inhæserit.*

[f] *Stellionum morsibus*] Theod. Priscianus I. 22. 'de apum percussibus, vel scorpionum, ceterorumque serpentum: sesami folia, vel ipsum tritum, et appositum' prodest.

[g] *Quæ cacoëthe*] Κακοήθη, ulcera maligna, insanabilia. De hoc ulcerum genere Celsum consule, v. 28. tit. 'de carcinomate.'

[h] *Et auribus, oleum*] Oleum ex sesama fieri, dictum est xv. 7. Auribus id auxiliari dicetur inferius, XXIII. 49. Quare *dicemus* legi hoc loco forsan satius fuerit: ad utrumque enim hunc morbum, qui nunc indicatur, sesaminum oleum conceptis ibi verbis commendat: 'Sesaminum,' inquit, 'oleum aurium dolores sanat, et ulcera quæ serpunt, et quæ cacoëthe vocant.'

[i] *Sesamoides*] Σησαμοειδὲς, iisdem a Diosc. verbis describitur IV. 153. Officinis incognitum id grani sive seminis genus.

[j] *Nascitur in glareosis*] Glareosa arva fere saxosa et sabulosa appellantur. Dioscor. loc. cit. ἐν τραχέσι dixit.

[k] *Detrahit bilem . . . panos*] Hæc ita fere Diosc. loc. cit.

[l] *Est etiamnum aliud*] De quo Diosc. IV. 152. Σησαμοειδὲς τὸ μέγα ἐν Ἀντικύρᾳ ἐλλέβορον καλοῦσι, διὰ τὸ μίγνυσθαι ἐν ταῖς καθάρσεσι τῷ λευκῷ ἐλλεβόρῳ. *Sesamoides majus Anticyræi elleborum vocant, quoniam in purgationibus candido veratro admiscetur.* Galeno idcirco, de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 227. Ἀντικυρικὸς ἐλλέβορος appellatur. Et istud pariter officinis herbariisque incognitum.

[m] *Cetera simile*] Sic Diosc. loc. cit. Ἔοικεν ἡ πόα ἠριγέροντι ἢ πηγάνῳ. De erigeronte, seu senecione, dicemus XXV. 106.

[n] *Grano sesamæ*] Subintellige, simile. Vide Notas et Emend. num. 17.

in vino dulci ad detractiones,[o] quantum tribus digitis capitur, miscentque hellebori albi unum et dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maxime insaniæ melancholicæ,[6] comitialibus, podagris.[7] Et per se drachmæ pondere exinanit.[p]

LXV. Hordeum optimum, quod candidissimum. Succus decocti in aqua cœlesti digeritur in pastillos, ut infundatur exulceratis interaneis et vulvis. Cinis ejus[q] ambustis illinitur, et carnibus quæ recedunt ab ossibus, et eruptionibus pituitæ, muris aranei morsibus. Idem, asperso sale ac melle, candorem dentibus, et suavitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negant. Novem[1] granis[r] si furunculum quis circumducat,[2] singulis ter, manu sinistra, et omnia in ignem abjiciat, confestim sanari aiunt. Est et herba Phœnicea[3][s] appellata Græcis, nostris vero hordeum murinum. Hæc trita e vino pota præclare ciet menses.[t]

LXVI. Ptisanæ,[a] quæ ex hordeo fit, laudes uno volumine



6 Vet. Dalec. *miscetur et elleboris albis unus et dimidius obolus. Purg. eam adhibent, max. insaniæ, melancholiæ.*—7 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* *prodagricis* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. LXV. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Novemque* Gronov. et vulgg.—2 Dalec. *circumtangat.*—3 *Phœnix* Diosc. *phynicea* cod. ap. Laet. *phynice appellatur a Græcis* Chiffl.

NOTÆ

[o] *Ad detractiones*] Ad ejectiones bilis et pituitæ per vomitus et exscreationes. Diosc. loc. cit. Καθαίρει ἄνω φλέγμα τε καὶ χολὴν, ὅσον τοῖς τρισὶ δακτύλοις λεῖον ληφθὲν μετὰ ἐλλεβόρου λευκοῦ τριῶν ἡμιωβόλων, σὺν μελικράτῳ.

[p] *Exinanit*] Purgat per alvum, κατὰ κοιλίαν.

[q] *Cinis ejus*] Addit Plinius Valer. III. 36. ex albo ovorum illini.

[r] *Novem granis*] Plinius Valer. III. 32. iisdem verbis. Similis medicina et in cicercula ad verrucas inferius affertur c. 72. ad furunculos ipsos in faba c. 69.

[s] *Est et herba Phœnicea*] Ea Dioscoridi III. 43. Φοῖνιξ appellatur, folio quam hordei breviore et angustiore, spica lolio simili. A Matthiolo recte pingi Anguillara testatur par. XIV. pag. 259.

[t] *Ciet menses*] E dulci vino pota fortassis: nam ex austero sistit, si Dioscoridem audimus, loc. cit.

[a] *Ptisanæ*] Accipiendum est ptisanæ nomen hoc loco, ut monet Lambinus in Horat. non pro succo, qui in potionem præbeatur, cujusmodi hodie fieri et percolari consuevit ex

condidit[1] Hippocrates,[b] quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contra quanto innocentior alica?[c] Hippocrates tamen[2d] sorbitionis gratia laudavit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret,[3] quoniam in alvo non intumesceret, quoniam facile redderetur, et assuetis hic solus[e] cibus in febri bis die possit dari: tantum remotus ab istis, qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari to-

CAP. LXVI. 1 Vet. Dalec. *edidit.*—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *innocentior est alica? Hippocrates tantum* edd. vett. et Gronov.—3 Chiffl. *arcet.*

NOTÆ

hordeo cocto, in qua nihil inest præter aquam, et hordei cremorem, sed pro pulte, in qua solidæ partes ipsius hordei manent, quæ dentur in cibum. *Un orge mondé.*

[b] *Hippocrates*] Vide quæ diximus XVIII. 15.

[c] *Alica*] Quæ uti ex hordeo ptisana, sic ipsa ex triticea farina concinnatur.

[d] *Hippocrates tamen*] Sic Mss. Reg. Colb. &c. non *tantum.* Verba Hippocratis hæc sunt, lib. de victu in morbis acutis, text. 17. pag. 13. tom. XI. Πτισσάνη μὲν οὖν μοι δοκεῖ ὀρθῶς προκεκρίσθαι τῶν σιτηρῶν γευμάτων .... τὸ γὰρ γλίσχρασμα αὐτέης λεῖον, καὶ συνεχὲς, καὶ προσηνές ἐστι, καὶ ὀλισθηρὸν, καὶ πλαδαρὸν μετρίως, καὶ εὐέκπλυτον, εἴ τι καὶ τουτέου προσδέοι· καὶ οὔτε στύψιν ἔχον, οὔτε ἄραδον κακὸν, οὔτε ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ κοιλίῃ· ἀνῴδηκε γὰρ ἐν τῇ ἑψήσει, ὁκόσον ἂν πλεῖστον ἐπεφύκει διογκοῦσθαι. *Ptisana igitur triticeis eduliis recte prælata fuisse mihi videtur ... Cremor enim ejus lævis, continuus, suavis, lubricus, et moderate humidus, sitim restinguit: et si quid elui indiguerit, id facile eluitur: neque astrictionem habet ullam, neque pravam perturbationem, neque in alvo turgescit. Nam in elixatione, quoad maxime intumescere potuit, intumuit.*

[e] *Et assuetis hic solus*] Græca Hippocratis hæc sunt textu 19. pag. 19. Καὶ τοῖσι μέν γε εἰθισμένοισιν δὶς σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, δὶς δοτέον, κ. τ. λ. *Bis die cibum sumere consuetis ptisana danda est, &c.* Et text. 6. mane sumi ac vespere commode posse ait, ab iis potissimum, qui tota ptisana uti consueverunt: Ξυμφέρει δὲ τὰ τοιάδε ὡς ἐπιτοπολὺ τοῖσιν ὅλησι πτισάνησιν αὐτίκα χρεομένοισιν.

[f] *Sorbitionem .... totam*] Hoc est, ptisanam solidam, nec colatam. Ptisanam enim Hippocrates textu 30. pag. 25. sorbitionem et ipse vocat, πτισσανοῤῥοφίην. Idem et a potu sorbitionem secernit, de Vet. Med. tex. 12. pag. 19. ubi ægros ait, quibus sorbitio gravior est, potu contentos esse oportere: Ὁκόσοι δὲ μηδὲ τῶν ῥοφημάτων ἐδύναντο ὑποκρατέειν, ἀφεῖλον καὶ ταῦτα, καὶ ἀφίκοντο ἐς πόματα. Tota ergo cum dicitur, non colata intelligitur: quod et Galenus ipse admonuit Comment. 1. ad lib. I. Hippocr. de ptisana, pag. 22. tomo XI. Ἐάν τε ὅλας, ἐάν τε κριθώδεις, ἐάν τε ἁπλῶς πτισσάνας εἴπῃ, ἓν καὶ ταὐτὸν ἐκ τῶν τριῶν σημαίνεται λέξεων, τὰς ἀδιηθήτους πτισσάνας δηλοῦντος. Ἔπειτ' ἰδίᾳ τὸν χυλὸν ἀποκρίνας, ἐκεῖνον διδῷ, οὔθ' ὅλαις πτισσάναις, οὔτε κριθώδεσι πτισσάναις, οὔτε ἁπλῶς εἰρημέναις πτισσάναις ὁ τοιοῦτος λεχθήσεται χρῆσθαι, χυλῷ δὲ μόνον πτισσάνης. *Sive totam,*

tam[4][f] vetuit, aliudve quam succum[g] ptisanæ. Item quamdiu[h] pedes frigidi essent, tunc[5] quidem nec potionem dandam. Fit et ex tritico glutinosior, arteriæque exulceratæ utilior.

LXVII. Amylon hebetat oculos, gulæ[1] inutile, contra quam creditur.[i] Item sistit alvum,[j] epiphoras[k] oculorum inhibet, et ulcera sanat: item pusulas,[2] et fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ovo[3][l] his qui sanguinem rejecerint. In vesicæ vero dolore, semuncia amyli cum ovo, et passi tribus ovis[4][m] suffervefacta, a balineo. Quin et avenacea[5] farina decocta in aceto nævos tollit.



—4 Cod. Dalec. *in totum.*—5 Vet. Dalec. *et tunc.* Mox, *quidem* deest in edd. Harduin. 2. 3. Miller. et Franz.

CAP. LXVII. 1 Ita Dalec. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et gulæ* Gronov. et vulgg.—2 Gronov. et al. vett. *pustulas.*—3 Vet. Dalec. *opio;* Chiffl. *opto.*—4 Vet. Dalec. *unciis.*—5 Chiffl. *avenæ.*

NOTÆ

sive hordeaceam, sive ptisanam simpliciter dixerit, unum et idem his tribus dictionibus significatur, ptisanam unoquoque non colatam significante. Nam a decoctione si quis ipsam colaverit, deinde per se cremorem separaverit, illumque dederit, is neque tota ptisana, neque hordeacea ptisana, neque simpliciter dicta ptisana uti dicetur, sed solo ptisanæ cremore. Vide et textum 46. pag. 35. ubi Hippocratis placita egregio suo Commentario Galenus illustrat. Adde et Commentarium hujus secundum, in text. 19. pag. 49.

[g] *Aliudve quam succum*] Quam cremorem ptisanæ: τὸν χυλὸν, sive τὸν ποτὸν μοῦνον, ἄνευ ῥοφημάτων, *solum potum sine sorbitionibus*, hoc est, sine ptisana solida.

[h] *Item quamdiu*] Verba hæc sunt Hippocratis textu 45. pag. 34. tom. XI. Ὅταν μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, ἐπισχεῖν χρὴ τοῦ ῥοφήματος τὴν δόσιν, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ πότου ἀπέχεσθαι. *Cum pedes frigidi fuerint, sorbitionis* (ptisanæ) *exhibitionem prohibere oportet: maxime vero et a potu temperandum est.* Ac rursum: ποδῶν δὲ ψυχρῶν ἐόντων, μήτε ποτὸν, μήτε ῥόφημα, μήτ' ἄλλο μηδὲν δίδου τοιόνδε, κ. τ. λ.

[i] *Contra quam creditur*] Recentiores, credo, ævi sui medicos sugillat, quos Dioscorides tamen est secutus, qui II. 123. τὰ περὶ ἀρτηρίαν πραΰνειν, gulæ, sive arteriæ, sive faucium, asperitates lenire amylum scribit.

[j] *Item sistit alvum*] Auctor libri de Simp. Med. ad Patern. inter opera Galeni, tom. XIII. pag. 984. 'Potest amylum,' inquit, 'leniter stringere: propter quod collyriis ad lacrymam facientibus miscetur, et ad profluvium ventris prodesse comprobatur.'

[k] *Epiphoras*] Diosc. II. 123. Ποιεῖ δὲ πρὸς ὀφθαλμῶν ῥεύματα, καὶ κοιλότητας, καὶ φλυκταίνας. *Efficax est contra oculorum fluxiones, cava ulcera, pusulasque.*

[l] *Datur cum ovo*] Ita recte codex Reg. 2. et Colb. 3. In quibusdam aliis, *cum opio*, male.

[m] *Et passi tribus ovis*] Et passi tantundem, quantum trium ovorum pu-

LXVIII. Panis hic[1] ipse, quo vivitur, innumeras pæne continet medicinas. Ex aqua et oleo aut rosaceo mollit collectiones, ex aqua mulsa[n] duritias valde mitigat. Datur et ex vino ad discutienda quæ præstringi[o] opus sit, et si magis etiamnum,[2] ex aceto, adversus acutas[3] pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant: item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus,[p] qui vocatur autopyros, utilior. Illinitur et paronychiis, et callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus[q] panis tusus, atque iterum coctus, sistit alvum. Vocis studiosis,[4] et contra distillationes, siccum esse primo cibo,[r] utilissimum est. Sitanius[s] (hoc est, e trimestri) incussa in facie,[t] aut desquamata,[u] cum melle aptissime curat. Candidus ægris, aqua calida frigidave madefactus, levissimum cibum præbet. Oculo-



CAP. LXVIII. 1 Voc. *hic* deest in Vet. Dalec.—2 Vet. Dalec. *ad discutiendum. Valet ad ea quæ præstr. op. sit, et si magis etiamnum;* Chiffl. *ad discutienda, aut quæ, &c.* ut in vulgg.—3 Chiffl. *occultas.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *studiosos* Gronov. et vulgg.—

NOTÆ

tamine continetur. Vide Notas et Emend. num. 18.

[n] *Ex aqua mulsa*] Dioscor. II. 107. Duritias porro intellige, quales sunt parotides, de quibus Theod. Priscianus I. 8. 'Ex pane mundo, cum oleo infuso, contritoque cataplasmentur.'

[o] *Quæ præstringi*] Quæ coërceri opus sit, ut fluxiones pituitæ, seu ῥεύματα.

[p] *Fermentatus*] Qui fermentatus sit, et simul αὐτόπυρος. Hoc est, ut Celsus loquitur II. 29. et fermentatus simul et cibarius. Meminit panis αὐτοπύρου Athen. III. 110. Is est, cui nihil furfuris ademtum est, teste Celso II. 18. Cicero et Celsus *cibarium panem* transtulere.

[q] *Vetus aut nauticus*] Plinius Valer. qui hæc transcripsit, navalem panem appellat II. 27. Galli Biscoctum, *Biscuit.* Habet eadem Diosc. II. 107. Celsus II. 30. 'Contra, alvum astringunt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine fermento est, magis etiam si ustus est: intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur.'

[r] *Siccum esse primo cibo*] Julius Capitolinus in Antonio Pio, p. 22. 'Senex etiam, antequam salutatores venirent, panem siccum comedit ad sustentandas vires.' Panis siccus est, qui citra potum sumitur. Id veterum jentaculum fuit. Hinc apud Lucianum, ἀρτοσιτεῖν, *jentare.*

[s] *Sitanius*] Subintellige *panis,* Σητάνιος et σητάνειος Græcis, ut diximus XVIII. 12.

[t] *Incussa in facie*] Percussa in facie, inquit Plinius Valer. hæc transcribens III. 47.

[u] *Desquamata*] Cutem in squamæ modum perstrictam.

rum tumori[v] ex vino imponitur. Sic et pusulis[5] capitis, aut adjecta arida myrto. Tremulis[w] panem ex aqua esse jejunis statim a balineis demonstrant. Quin et gravitatem odorum in cubiculis ustus emendat: et vini, in saccos[6][x] additus.

LXIX. Auxiliatur et faba.[1] Namque solida[a] fricta, fervensque in acre acetum conjecta, torminibus medetur. In cibo fressa,[b] et cum allio cocta, contra deploratas tusses, suppurationesque[c] pectorum, quotidiano cibo sumitur: et commanducata jejuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendosve imponitur: et in vino decocta,[d] ad testium tumores, et genitalium.[2] Lomento quoque[e] ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit: item livoribus,[f] combustis medetur. Voci eam prodesse,[g] auctor est

5 Gronov. et vulgg. *pustulis.* Mox, *aut* deest in Chiffl.—6 Vet. Dalec. *saccis.* CAP. LXIX. 1 Vet. Dalec. *morbis et faba.*—2 Chiffl. *ad genitalia.*—3 Dalec.

NOTÆ

[v] *Oculorum tumori*] Plinius Valer. I. 14. Theod. Priscianus I. 10. 'de oculorum causis:' 'Panis mundus vino infusus, et cum oleo roseo tritus, sæpe oculos liberavit.' Ante hos Celsus VI. 6. tit. 'Ad oculos scabros:' 'Succurrit his et aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit,' &c.

[w] *Tremulis*] Quibus artus tremunt.

[x] *In saccos*] Per quos vinum saccatur, sive colatur, ut diximus XIV. 28. et XVIII. 17.

[a] *Namque solida*] Hæc totidem verbis Marcellus Empiricus cap. 27. pag. 196.

[b] *In cibo fressa*] Hoc est, fracta. Græcis, ἔτνος κυάμινον, *puls fabacea.* Vide Voss. in Etymol. verbo 'Frendeo.' Hæc Marcellus Empir. cap. 16. pag. 118. exscripsit ad verbum.

[c] *Suppurationesque*] Quas purulentas exscreationes interpretor, cum Plinio altero Valer. I. 58. 'Faba fricta desecta, eaque faba in cibo vel ex melle sumta, et tussi, et purulentis exscreationibus medetur.'

[d] *Et in vino decocta*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230. Q. Serenus cap. 37. pag. 149. 'Et tumidos testes Nereia lympha coërcet, Aut faba cum tepidis Bacchi decocta fluentis.' Theod. Priscianus I. 24. 'Faba in vino cocta, aut in melicrato cum melle trita, fervores testium vel indignationes curat.'

[e] *Lomento quoque*] Lomentum farina fabacea est. Hac pariter ex aceto decocta Marcellus Empiricus utitur ad podagram leniendam, cap. 36. pag. 246. quoniam educit sanguinem, et dolorem levat. Q. Serenus coriandrum pro aceto substituit cap. 41. pag. 151. 'Mollis odorato faba jungatur coriandro: Proderit appositum, mollitque aperitque tumorem.'

[f] *Livoribus*] Ad nigredinem, macu-

M. Varro. Fabalium[h] etiam siliquarumque cinis, ad coxendices, et ad nervorum[i] veteres dolores cum adipis suilli vetustate[3][j] prodest. Et per se cortices[k] decocti ad tertias sistunt alvum.

LXX. Lens optima,[l] quæ facillime coquitur, et ea quæ[1] maxime aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, et stomachum inflat, sed alvum sistit[m] in cibo, magisque discocta cœlesti aqua: eadem solvit, minus percocta. Pusulas[2] ulcerum[n] rumpit, eaque quæ intra os[o]

cum adipe suillo vetusto.

Cap. LXX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *eaque quæ* Gronov. et al. vett. omisso *et*.—2 'Ita codd. Regg. et Editio princeps: nec emendandum fuit *crustulas*.' Brotier. *Pusulas* codd. Dalec. et Chiffl. *Crustulas* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—

NOTÆ

lasque vultus farinam de faba Marcellus Empiricus adhibet cap. 19. pag. 131.

[g] *Voci eam prodesse*] Inde fabarii olim cantores vocati. Rabanus Maurus de Instit. Cleric. II. 48. 'Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abstinebant: pallentia tantum legumina causa vocis sumebant: unde et vulgo Cantores Fabarii dicti sunt. Si ergo hoc apud Gentiles tantum servandæ vocis causa agebatur,' &c. Rabano præivit Isidorus de Divinis Offic. II. 2. 'Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abstinebant: psallentes tamen (ex Rabano malim, *pallenti tantum*) legumine in causa vocis assidue utebantur. Unde et cantores apud gentiles fabarii dicti sunt.'

[h] *Fabalium*] Fabalia sunt fabarum culmi. Stipulas fabales appellat Ovidius Fast. IV. 725.

[i] *Et ad nervorum*] Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VII. pag. 198.

[j] *Cum adipis suilli vetustate*] Hoc est, adipe vetusto. Sic XXI. 74. ulcerum vetustatem, pro vetustis ulceribus, dixit. Libro XXIV. extremo: 'Nunc claritas herbarum dicetur,' pro herbis clarioribus. Lib. vero XXVIII. cap. 18. 'obstetricum nobilitatem' pro 'nobiles obstetrices.' 'Claritates animalium,' pro 'clariora animalia,' cap. 24. ejus libri.

[k] *Et per se cortices*] Fabarum videlicet. Hæc totidem verbis Plinius Valer. II. 27. et Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195.

[l] *Lens optima*] Quæ tota hac sectione de sativa lente referuntur, usque ad ea verba: 'Est et palustris lens,' totidem ferme verbis extant apud Diosc. II. 129.

[m] *Sed alvum sistit*] Præter Dioscoridem refert hoc etiam Galenus de Alim. Fac. I. 18. pag. 323. tomo VI. et de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 238. Plinius quoque Valer. II. 23. aliique. Et priores quidem detracto cortice discoqui accurate jubent, prima aqua inter coquendum effusa: quod primum illius decoctum alvum solvit.

[n] *Pusulas* [*Crustulas*] *ulcerum*] Crustam ducere ulcus dicitur, quando solidatur. Vide Notas et Emend. num. 19.

sunt, purgat et astringit.[3] Collectiones[p] omnes imposita sedat, maximeque exulceratas et rimosas. Oculorum[q] autem epiphoras cum meliloto, aut cotoneo. Contra suppurantia[r] cum polenta imponitur. Decoctæ succus[s] ad oris exulcerationes et genitalium adhibetur: ad sedem,[t] cum rosaceo aut cotoneo. In his, quæ acrius[u] remedium exigant,[4] cum putamine Punici, melle modico adjecto. Ad id demum, ne celeriter inarescat, adjiciunt et betæ folia. Imponitur et strumis[v] panisque, vel maturis vel maturescentibus, ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa: et gangrænis[w] cum Punici tegmine. Item podagris[x] cum polenta, et vulvis, et renibus, pernionibus,[y] ulceribus difficile[z] cicatricem trahentibus. Propter dissolutionem[a] stomachi triginta grana lentis devorantur. In choleris quoque[b] et

3 Chiffl. *et abstergit.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1.

NOTÆ

[o] *Eaque quæ intra os*] Oris ulcera. Diosc. II. 129. καὶ ἕλκη ἀνακαθαίρει. In solo Chiffl. cod. *purgat et abstergit.*

[p] *Collectiones*] Plinius Valer. III. 25. et Dioscor. loc. cit.

[q] *Oculorum*] Dioscor. loc. cit. et Plinius Valer. I. 4. 'Ad oculorum epiphoras et tumores .... lenticula cum cotoneis cocta, et una trita adjuvat.'

[r] *Contra suppurantia*] Ne tumores suppurent. Plinius Valer. III. 22. de lente: 'Intra suppurantia cum polenta decocta imponitur.' Lege, *contra suppurantia.* Nam, ut idem admonet, cap. 27. 'lens ipsa cum melle imposita, prohibet suppurare.'

[s] *Decoctæ succus*] Plinius Valer. III. 22.

[t] *Ad sedem*] Ad sedis inflammationes, πρὸς φλεγμονὰς δακτυλίου, Diosc. II. 129.

[u] *In his, quæ acrius*] Scribonius Largus Compos. 234. 'Ad veretri tumorem lens ex aqua cocta, et trita, rosaceo oleo mixta prodest. Si major tumor erit, mali granati corium ex aqua coctum et tritum, lenticulæ pari pondere admiscere oportet.'

[v] *Imponitur et strumis*] Plinius Valer. iisdem verbis, III. 27.

[w] *Rimis . . . gangrænis*] Diosc. II. 129.

[x] *Item podagris*] Diosc. loc. cit. Παρηγορεῖ δὲ καὶ ποδάγρας σὺν ἀλφίτῳ ἑφθὸς κατεψηθεὶς καὶ καταπλασθείς.

[y] *Pernionibus*] Theod. Priscianus I. 28. de pernionibus: 'Et lenticulæ coctæ et tritæ cataplasma proderit.'

[z] *Ulceribus difficile*] Plinius Valer. III. 25.

[a] *Propter dissolutionem*] Contra subversionem stomachi, ἀναπροπὴν στομάχου, Diosc. loc. cit. cum nempe stomachus in vomitiones effunditur.

[b] *In choleris quoque*] Describit hunc morbum Celsus IV. 11. 'Facienda,' inquit, 'mentio est choleræ, quia commune id stomachi atque intesti-

dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta: in quo usu[5] melius semper eam torrere ante, et tundere,[6] ut quam tenuissima detur, vel per se, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni[c] est inutilis, et capitis dolori, nervosisque omnibus, et felli: nec somno[d] facilis: ad pusulas[7][e] utilis, ignique sacro, et mammis[f] in aqua marina decocta: in aceto autem[g] duritias et strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta,[h] aqua semicocta curat, postea trita, et per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est et palustris[i] lens per se nascens in aqua non profluente,[8] refrigeratoriæ



2. 3. et recentt. *In iis . . . exigunt* edd. vett. et Gronov.—5 Chiffl. *in usum.* —6 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *torrere aut tundere* Gronov. et vulgg. *torrere et ante tundere* Franz.—7 Gronov. et vulgg. *pustulas.*—8 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in aqua*

NOTÆ

norum vitium videri potest. Nam simul et dejectio, et vomitus est: præterque hæc, inflatio est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit . . . Ergo eo nomine morbum hunc *χολέραν* Græci nominarunt,' &c. *Ἀπὸ τῆς χολῆς* deductum nomen putat, qui communis Medicorum error a Constantino in Lexico configitur. *Ῥεῦμα τῆς κοιλίας*, *fluxionem alvi*, simpliciter nuncupat II. 129. ubi hæc ipsa remedia totidem ferme verbis afferuntur.

[c] *Pulmoni*] Dioscor. ad verbum loc. cit.

[d] *Nec somno*] Quia somnia tumultuosa facit, inquit Diosc. loc. cit. *Ἔστι δὲ δυσόνειρος.*

[e] *Ad pusulas*] Pustulas prohibere lenticulæ farinam cum melle aut vino, auctor est Celsus v. 27. Diosc. loc. cit. *Πρὸς δὲ φλυκταίνας καὶ ἐρυσιπέλατα.* De igne sacro, concinit et alter Plinius Valer. III. 34.

[f] *Et mammis*] Ad mammas grumoso concretoque lacte turgentes, nimiumque distentas, *πρὸς χονδριῶντας μαστοὺς, καὶ σπαργανώσεις.*

[g] *In aceto autem*] Cervicis rigorem (opisthotonon vocant) ita discuti, Q. Serenus cecinit cap. 17. pag. 135.

[h] *Quæ sunt ambusta*] Explicatius paulo Plinius Valer. III. 36. 'Ambustis sanandis: Lens ex aqua semicocta imponitur: procedente vero curatione lens cruda conteritur, ejectoque furfure ejus, decoquitur, et sic imponitur: et postea mel adjicitur.' Sic et Theodorus Priscianus I. 17. 'De ustione calidæ, vel ignis.'

[i] *Est et palustris*] Plinius Valer. ad verbum III. 14. et Diosc. IV. 88. *Φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν στασίμων ὑδάτων, βρύον ὂν ὅμοιον φακῷ.* *Lens palustris in aquis pigris stagnantibusque reperitur, muscus videlicet lenticulæ similis.* Vidimus in horto Regio, qualis a Dodonæo

naturæ: propter quod collectionibus [j] illinitur, et maxime podagris,[k] et per se,[l] et cum polenta: glutinat et interanea [9] procidentia.[m]

LXXI. Est sylvestris [n] et elelisphacos dicta a Græcis, ab aliis sphacos.[o] Ea est [1] sativa lente levior, et folio minore, atque sicciore, et odoratiore. Est et alterum genus [p] ejus sylvestrius,[2] odore gravi: hæc mitior. Folia habet [q] cotonei mali effigie, sed minora et candida, quæ cum ramis [r] decoquuntur. Menses ciet,[s] et urinas: et pastinacæ [3] ictus sanat. Torporem autem obducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam.[4] Cum

non profluenti Chiffl. *in aqua non fluente* Gronov. et vulgg.—9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *puerorum enterocelas*, e Diosc.

CAP. LXXI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Est et sylvestris .... phacos. Est ea* Gronov. et vulgg. *Græcis, aliis, &c.* Chiffl. *aphaca* Dalec.—2 Gronov. *sylvestris.*—3 Gronov. et al. ante Harduin. *et pastinacæ marinæ.*—

NOTÆ

pingitur, pag. 576. *Lentille d'eau.*

j *Collectionibus*] Collectiones videntur humores esse ex collecta pituita vel sanguine, cum inflammatione interdum conjunctæ. Diosc. loc. cit. inflammationibus mederi lentem palustrem dixit, πάσαις φλεγμοναῖς. Neque nunc modo, sed et sæpius: ubi Plinius *collectiones* habet, œdemata, οἰδήματα, sæpius appellantur, hoc est, molles tumores, laxioresque, ac sine dolore.

k *Et maxime podagris*] Plinius Valer. III. 14. et Marcellus Empir. cap. 36. pag. 250.

l *Et per se*] Hoc est, sola.

m *Interanea procidentia*] Ἐντεροκήλας Græci vocant, descensum intestinorum in alterum naturæ locum. Diosc. loc. cit. Παρακολλᾷ δὲ καὶ ἐντεροκήλας τὰς ἐπὶ παίδων.

n *Est sylvestris*] Ex affinitate nominis occasione sumta, de elelisphaco nunc sermonem instituit, quod lenti scilicet, quæ Græcis φακὸς dicitur, proximam habuerit appellationem σφακός. Nam re, forma, dotibusque, immensum quantum a lente dissidet. Herbariis nostris incognita.

o *Ab aliis sphacos*] Vide Notas et Emend. num. 20.

p *Est et alterum genus*] Perinde officinis, herbariisque ignotum. Ut nunc 'sylvestrius,' sic XVI. 50. 'sylvestriora' dixit.

q *Folia habet*] Ita fere Diosc. loc. cit. de elelisphaco. Unde perspicuum est non hanc esse salviam Latinorum, cui folia non sunt cotonei mali effigie, sed mentæ potius, ut Plinius recte animadvertit, post Cratevam scilicet, cujus sententiam comprobat tum ipsa experientia, tum etiam Anguillara par. XII. pag. 201. ubi hæc scriptoris Græci verba recitat: φύλλα ἔχει ὅμοια τῷ ἡδυόσμῳ.

r *Quæ cum ramis*] Diosc. loc. cit. de elelisphaco suo.

s *Menses ciet*] Diosc. loc. cit.

vino eadem commorantes menses trahit: abundantes sistit decocto ejus poto. Per se imposita[t] herba vulnerum sanguinem cohibet. Sanat[5] et serpentium morsus. Et si in vino[u] decoquatur, pruritus testium sedat. Nostri, qui nunc sunt, herbarii elelisphacon Græce, Latine salviam[v] vocant, mentæ similem, canam, odoratam. Partus emortuos[6] ea apposita extrahunt: item vermes aurium ulcerumque.

LXXII. Cicer et sylvestre[a] est, foliis sativo simile, odore gravi.[1] Si largius sumatur, alvus solvitur, et inflatio contrahitur, et tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula[b] etiamnum[2] magis in alvo proficit. Farina utriusque ulcera manantia capitis sanat, efficacius sylvestris. Item comitiales, et jocinerum tumores, et serpentium ictus. Ciet menses[c] et urinas, grano maxime. Emendat[d] et lichenas, et testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam vesicam, et renes. Gangrænis[3] utiliora cum melle, et his quæ cacoëthe vocantur. Verrucarum[e] in omni genere prima Luna singulis granis singulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata post se abjiciunt, ita fugari vitium arbitrantes.



4 Chiffl. *cum a. et dysenteriæ.*—5 *Purgat* Chiffl.—6 Chiffl. *mortuos*. Mox, *extrahit* Vet. Dalec.

CAP. LXXII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *acri*, e Diosc.—2 *Cicer sativum etiamnum* ibid. ex eodem.—3 *Carcinomatibus* margo edd. Dalec. et

NOTÆ

[t] *Per se imposita*] Diosc. loc. cit.

[u] *Et si in vino*] Diosc. loc. cit.

[v] *Latine salviam*] Galli nostri saugiam vocant, *de la Sauge*. Pingitur a Dodonæo pag. 288.

[a] *Cicer et sylvestre*] Ἄγριος ἐρέβινθος apud Græcos: apud recentiores nullum adhuc certum nomen invenit. Pictum vide apud Dodon. pag. 516. Dioscor. totidem verbis, II. 126. Γίνεται δὲ καὶ ἄγριος ἐρέβινθος ὅμοιος τοῖς φύλλοις τῷ ἡμέρῳ, ὀσμῇ δριμὺς, κ. τ. λ.

[b] *Cicercula*] Cicerculam Plinius pro cicere sæpe dixisse, ipsumque id legumen intellexisse, quod ἐρέβινθον Græci vocant, jam superius monuimus XVIII. 83. De sativi ciceris facultate ad bonam alvum faciendam, Dioscorides suffragatur, loc. cit. Ἐρέβινθος ὁ ἥμερος, εὐκοίλιος, κ. τ. λ.

[c] *Ciet menses*] Dioscor. II. 126.

[d] *Emendat*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

[e] *Verrucarum*] Totidem verbis hæc rursum Diosc. loc. cit.

Nostri præcipiunt [f] arietinum in aqua cum sale [4] discoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic et calculos [g] pellit, morbumque regium.[h] Ejusdem foliis sarmentisque decoctis, aqua quam maxime calida morbos pedum mollit,[5] et ipsum calidum tritumque illitum. Columbini [i] decocti aqua, horrorem tertianæ et quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex passo medetur.[6]

LXXIII. De ervo quædam [1] in mentione ejus diximus : [j] nec potentiam ei minorem veteres, quam brassicæ, tribuere. Contra serpentium [k] ictus ex aceto, ad crocodilorum [2] hominumque morsum. Si quis ervum [l] quotidie jejunus edat,[3] lienem ejus absumi certissimi auctores affirmant. Farina ejus varos,[m] sed et maculas [4] toto corpore emendat. Serpere ulcera [n] non patitur : in mammis efficacissimum. Carbunculos [o] rumpit ex vino. Urinæ [p] difficultates, infla-



Gronov. e Diosc.—4 Hæc, *cum sale* desunt in cod. Dalec.—5 Cod. Dalec. *tollit;* Chiffl. *lenit.*—6 Chiffl. *miscetur.*

CAP. LXXIII. 1 Vet. Dalec. *quidem.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad canum,* e Diosc. *et ad crocodilorum* Dalec.—3 Chiffl. *edit.*—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *varos et maculas* duo codd. ap. Laet. *Farina ejus, (ut ait Varro) maculas* Gronov. et vulgg. Mox, cod. Dalec. *ex toto corp. emundat.*—

NOTÆ

[f] *Nostri præcipiunt*] Plinius Valer. II. 39. 'Cicer arietinum,' inquit, 'in aqua discoquitur cum sale, et ex ea aqua bibuntur bini cyathi per triduum in difficultate urinæ.' Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. 'Cicer arietinum in aqua decoquito cum sale, eamque strangurioso ad binos cyathos bibendam dato.'

[g] *Sic et calculos*] Plinius Valer. loc. cit.

[h] *Morbumque regium*] Plinius Valer. loc. cit.

[i] *Columbini*] Ciceris columbini, de quo XVIII. 32.

[j] *De ervo .... diximus*] Lib. XVIII. 38.

[k] *Contra serpentium*] Plinius Valer. III. 57. Diosc. II. 131. Σὺν οἴνῳ κυνόδηκτα, καὶ ἀνθρωπόδηκτα, καὶ ἐχιόδηκτα θεραπεύει καταπλασσόμενος.

[l] *Si quis ervum*] Carmine id Q. Serenus expressit cap. 24. pag. 140. 'Nonnulli memorant consumi posse lienem, Ervum si semper jejuno sumserit ore.'

[m] *Farina ejus varos*] Diosc. loc. cit. Vari apud Celsum VI. 5. maculæ sunt in facie, ut lenticulæ, et ephelides. Plinius XXIII. 16. 'Vitia cutis in facie, varosque, et lentigines, et sugillata emendat,' &c. Vide Notas et Emend. num. 21.

[n] *Serpere ulcera*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. Plinius Valer. III. 22. et Diosc. loc. cit. Vide et Celsum V. 28. tit. 'de fistulis.'

[o] *Carbunculos*] Plinius Valer. III.

tionem, vitia jocineris, tenesmon, et quæ cibum non sentiunt,[q] atropha appellata, tostum, et in nucis avellanæ magnitudinem melle collectum devoratumque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum et quarto die solutum. Panos in melle [5] [r] impositum suppurare prohibet. Aqua decocti [s] perniones et pruritus sanat fovendo. Quin et universo [t] corpori, si quis quotidie jejunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones [u] movet, alvum turbat, capiti et stomacho onerosum. Genua quoque [v] degravat. Sed madefactum pluribus diebus, mitescit, bubus jumentisque [w] utilissimum. Siliquæ ejus [x] virides, priusquam indurescant, cum suo [6] caule foliisque contritæ, capillos nigro colore inficiunt.

LXXIV. Lupini quoque [a] sylvestres sunt, omni modo minores sativis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minus ponderis est, nec plus utili-

5 Dalec. *Panos cum melle.*—6 Chiffl. *cum succo.*

NOTÆ

30. Diosc. loc. cit. Theod. Priscianus I. 18. ' de carbunculis:' ' Ervi pulvis cum vino tritus.'

[p] *Urinæ*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

[q] *Quæ cibum non sentiunt*] Quæ non aluntur cibo. Quæ nutritionem a cibo non sentiunt. De hac ἀτροφίᾳ nos opportunius XXVIII. 33. Diosc. loc. cit. Ἁρμόζει δὲ καὶ τοῖς ἀτροφοῦσι, καρύου μέγεθος φρυκτὸν ληφθὲν σὺν μέλιτι.

[r] *Panos in melle*] Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224. et Plinius Valer. III. 27. ' Panos cum melle,' &c.

[s] *Aqua decocti*] Ad verbum Diosc. loc. cit.

[t] *Quin et universo*] Diosc. loc. cit.

[u] *Vomitiones*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

[v] *Genua quoque*] Hippocr. Epidem. VI. 4. textu 13. pag. 490. tom. IX. Ὀροβοφαγέοντες, γουναλγέες. *Qui ervum comedunt, genuum dolore conflictantur.*

[w] *Bubus jumentisque*] Si elixum apponatur, boves saginat, inquit Diosc. loc. cit. Βοῦς δὲ λιπαίνει ἑφθὸς παρατιθέμενος.

[x] *Siliquæ ejus*] Marcellus Empir. totidem c. 7. p. 48. ' Ervi siliquæ, priusquam arescant, cum foliis et caule suo conterentur, et raso capiti, ut capilli nigrescant, protinus illinuntur.' Plinius Valer. I. 7. ' de capillis denigrandis:' ' Siliquæ erucæ (lege, *ervi*) cum suis foliis et caulibus conteruntur, et capiti raso illinuntur.'

[a] *Lupini quoque*] Sic Diosc. II. 133. Γίνεται δὲ καὶ θέρμος ἄγριος, ἐμφερὴς τῷ ἡμέρῳ, κατὰ πάντα δὲ πικρότερος. Alii μικρότερος. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 178. Θέρμος ἄγριος πικρότερος, καὶ ἰσχυρότερος εἰς ἅπαντα τοῦ ἡμέρου ἐστὶν, κ. τ. λ.

tatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis.[1] Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. Ulcera atra,[2] [b] aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad vivum corpus redigunt. Strumas,[c] parotidas, in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum [d] cum ruta et pipere, vel in febri [3] datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris vero [e] impositi in ventrem jejunis prosunt. Et alio genere [f] tosti, et in defruto poti, vel ex melle sumti. Iidem aviditatem [g] cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum [h] aceto subacta, papulas pruritusque in balineis illita cohibet, et per se siccat ulcera. Livores [i] emendat: inflammationes cum polenta sedat. Sylvestrium [j] efficacior vis est contra coxendicum et lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines, et foventium cutem corrigunt: [4] [k] si vero ad mellis [l] crassitu-

Cap. lxxiv. 1 Cod. Dalec. et Vet. ejusdem, *calida*. Mox, *Discolores homines* cod. Dalec.—2 Vet. Dalec. *terra*.—3 Chiffl. *febritu*.—4 Margo edd.

NOTÆ

[b] *Ulcera atra*] Ex vetustate, et corruptione. Celsus v. 126. 'Modo ulcus nigrum est, quia caro ejus corrupta est, idque vehementius etiam putrescendo intenditur.' Et paulo ante: 'Interdum enim vetustas ulcus occupat, induciturque ei callus, et circum oræ crassæ livent,' &c. Marcellus Empir. c. 4. p. 43. 'Vetustis ulceribus .... medetur farina lupini incocti, et sine cortice, inspersa cum vino.' Sic pariter Theod. Priscianus i. 18.

[c] *Strumas*] Diosc. ii. 132. Plinius Valer. i. 13. et iii. 29. Marcellus Empir. c. 15. p. 107.

[d] *Succus decoctorum*] Plinius Valer. ii. 21. Marcellus Empir. c. 28. p. 200. et Diosc. loc. cit. Præivit his omnibus Celsus iv. 17. 'Si lati sunt lumbrici, aqua potui dari debet, in qua lupinum decoctum sit.'

[e] *Pueris vero*] Vide quæ diximus xviii. 36.

[f] *Et alio genere*] Diosc. loc. cit.

[g] *Iidem aviditatem*] Diosc. loc. cit.

[h] *Farina eorum*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. iii. 39. et Q. Serenus cap. 7. de prurigine, et papulis, pag. 129. 'Ferventes papulas oleo curato liquenti, Aut acido Baccho miscebis farra lupini: Atque hinc in calido percurres membra lavacro.'

[i] *Livores*] Diosc. Καθαίρει πελιώματα, καὶ φλεγμονὰς πραΰνει σὺν ἀλφίτῳ καὶ ὕδατι.

[j] *Sylvestrium*] Et sativis nihilominus dos illa quoque communis, teste Diosc. ii. 132. Σὺν ὄξει δὲ ἰσχιάδας παρηγορεῖ.

[k] *Cutem corrigunt*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει δὲ τὸ ἄλευρον χρῶτα. Galenus similiter loc. cit.

[l] *Si vero ad mellis*] Marcellus Empir. c. 19. p. 129.

dinem decoquantur vel sativi, vitiligines nigras et lepras emendant. Sativi quoque [m] rumpunt carbunculos impositi: panos et strumas [n] minuunt, aut maturant, cocti [5] ex aceto: cicatricibus candidum colorem reddunt. Si vero cœlesti [o] aqua discoquantur, succus ille smegma fit: quo fovere gangrænas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utilissimum. Expedit [6] ad lienem [p] bibere, et cum melle [7] [q] menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti [8] ex aceto imponuntur. Radix quoque [r] in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleone herba decocti, aqua in potum [s] collata.[9] Sanant et scabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, vel utroque liquore [t] postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

LXXV. Irionem inter fruges sesamæ similem esse diximus,[a] et a Græcis erysimon vocari: Galli velam [1] [b] appel-

Dalec. et Gronov. *abstergunt*, e Diosc.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *aut maturant. Cocti* Gronov. et vulgg.—6 Cod. Dalec. *quo solent fovere, &c. manantia. Expedit;* Chiffl. *hulcerum manantia expediat.*—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum myrrha,* e Diosc.—8 Chiffl. *cum fico cicatrici.*—9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *chamæleontis radice decocti aqua postea abluto,* e Diosc. *colata* cod. Dalec. *collecta* Chiffl.

CAP. LXXV. 1 Ita codd. Dalec. et Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *velum* Chiffl. *velarum* Gronov. et vulgg. 'Lego, *velum alterum.*'

NOTÆ

[m] *Sativi quoque*] Dioscor. loc. cit. Ἄνθρακας περιῤῥήσσει.

[n] *Panos et strumas*] Vide Notas et Emend. num. 22.

[o] *Si vero cœlesti*] Diosc. et Galenus locis cit.

[p] *Expedit ad lienem*] Diosc. et Galenus locis cit. lienosis aiunt lupini decoctum prodesse, cum ruta potum ac pipere.

[q] *Et cum melle*] Adjicit et myrrham præterea Diosc. loc. cit. et subdi in pesso jubet, προσθέτῳ. Dioscoridem sequitur Galenus loc. cit.

[r] *Radix quoque*] Diosc. loc. cit.

[s] *Aqua in potum*] Non potu, sed ablutione tantum, decoctum ejusmodi prodesse pecorum scabiei tradit Diosc. loc. cit.

[t] *Vel utroque liquore*] Amurca videlicet, et decocto lupini: non, uti Dalecampio visum est, chamæleonis decocto.

[a] *Irionem .... diximus*] Lib. XVIII. 22.

[b] *Galli velam*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. tum hoc loco, tum in Indice: non *velarum.* Est autem hæc hujus loci sententia: irionis, quæ inter fruges censetur, et a Græcis erysimon appellatur, naturam superius atque indolem esse tractatam: nunc ex affinitate nominis occasione sumta alterum erysimon explicari, quod herbacei generis est, Galli quondam velam appellarunt: e recentioribus

lant. Est autem fruticosum,[c] foliis erucæ, angustioribus paulo, semine nasturtii. Utilissimum[d] tussientibus cum melle, et in thoracis purulentis exscreationibus. Datur et regio[e] morbo, et lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur[f] vero parotidum et carcinomatum malis. Testium[g] ardoribus ex aqua, alias cum melle. Infantibus quoque utilissimum. Item sedis vitiis, et articulariis morbis, cum melle et fico. Contra venena[h] etiam efficax potum.[2] Medetur et suspiriosis, item fistulis, cum axungia veteri, ita ne intus addatur.

LXXVI. Horminum semine[i] (ut diximus) cumino simile est, cetero porro,[1] [j] dodrantali altitudine. Duorum generum: alteri semen nigrius, et oblongum. Hoc ad Venerem[k] stimulandam,[2] et ad oculorum argema et albugines. Alteri candidius semen et rotundius. Utroque tuso[l] extrahuntur aculei ex corpore, per se illito[3] ex aqua: folia ex aceto imposita, panos per se vel cum melle discutiunt: item furunculos, priusquam capita faciant,[m] omnesque acrimonias.

Dalec.—2 Chiffl. *potu*.

Cap. LXXVI. 1 ‘Nec porri, sed marrubii foliis simile est horminum. Legit ergo Plinius *πράσου* pro *πρασίου*.’ *Brotier*.—2 Vet. Dalec. *stimulandum utuntur*; alii vett. ap. Dalec. *stimulandum valet*.—3 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex corpore, per se, vel illito* alii vett. ap. Dalec. *ex corpore: per se illitum* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

nonnulli *Tortelam*. Sic paulo ante cap. 71. a lente, quæ Græcis *φακὸς*, ad elelisphacon sive *σφακὸν*, orationem transtulit.

[c] *Est autem fruticosum*] Iisdem verbis a Dioscoride describitur, II. 188. Pingitur a Dodonæo p. 702.

[d] *Utilissimum*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

[e] *Datur et regio*] Diosc. loc. cit.

[f] *Illinitur*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 174.

[g] *Testium, &c.*] Diosc. et Galenus loc. cit.

[h] *Contra venena*] Diosc. loc. cit.

Horminum semine, ut diximus] Lib. XVIII. c. 22.

[j] *Cetero porro*] Dioscor. III. 145. *Ὅρμινον ἥμερον, πόα ἐστὶν ἐμφερὴς πρασίῳ τοῖς φύλλοις. Horminum herba est foliis marrubio similis.* Apud scriptorem Græcum, quisquis ille fuerit, a quo hæc Plinius mutuatus est, rectius multo *πράσῳ* legit, quam *πρασίῳ* Dioscorides. Hormini enim folia sunt arundinaceis propiora, porraceisque, quam marrubii.

[k] *Hoc ad Venerem*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

[l] *Utroque tuso*] Diosc. III. 145. *Καταπλασθὲν δὲ μεθ' ὕδατος .... καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶται.*

[m] *Priusquam capita faciant*] Prius-

LXXVII. Quin et ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. Infelix dictum est a Virgilio[n] lolium. Hoc tamen molitum,[o] ex aceto coctum, impositumque, sanat impetigines, celerius, quo sæpius mutatum est. Medetur et podagris, aliisque doloribus, ex oxymelite. Curatio hæc a ceteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas justum est: ita temperatis sextariis tribus, decocta farina lolii sextariis duobus usque ad crassitudinem, calidumque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta.

LXXVIII. Miliaria appellatur herba, quæ necat milium.[p] Hæc trita, et cornu cum vino infusa, podagras jumentorum dicitur sanare.

LXXIX. Bromos semen est[q] spicam ferentis herbæ: nascitur[1] inter vitia segetis, avenæ genere:[2] folio et stipula[r]

CAP. LXXIX. 1 Dalec. *censetur.*—2 Idem, *avenæ genus.*—3 Chiffl. *folia et*

NOTÆ

quam in capita extuberent, in tubera rotundentur.

[n] *Infelix . . . . a Virgilio*] Georg. I. 153. 'Interque nitentia culta Infelix lolium, et steriles dominantur avenæ.' Infelix autem lolium appellatur, vel quod infœcundum est, ut Servius interpretatur: vel quod oculis nocet. Ovidius Fast. I. 691. 'Et careant loliis oculos vitiantibus agri.' Fulgent. de Prisco Sermone: 'Luscitiosos dici voluerunt interdiu parum videntes, quos Græci *μύωπας* vocant: Plautus Milite: 'Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico. PA. Quid jam? SC. Quia luscitiosus.' Dicunt enim, quod lolium comedentibus oculi obscurentur.' Gallis, *de l'ivraie.*

[o] *Hoc tamen molitum*] Diosc. II. 122.

[p] *Miliaria . . . . quæ necat milium*] Circumligando sese. Officinis incognita.

[q] *Bromos semen est*] Ut Græcis *βρόμος*, sic avena Latinis gemina est: altera sativa, et esculenta, quæ inter cerealia non postremum obtinet locum: *de l'Avoine:* jumentorum cibus: altera sponte nascens ac sterilis, quæ inter frugum vitia numeratur, describiturque a Diosc. IV. 140. eadem plane cum sativa forma, ut recte Anguillara par. VI. pag. 98.

[r] *Folio et stipula*] Diosc. II. 116. de avena sativa: Βρῶμος *κάλαμός ἐστι πυροῖς ὅμοιος καὶ τοῖς φύλλοις, γόνασι δὲ διειλημμένος.* Καρπὸν *δὲ ἔχει ἐπ' ἄκρῳ ὥσπερ ἀκρίδια δίκωλα, ἐν οἷς τὸ σπέρμα χρήσιμον εἰς καταπλάσματα, ὡς ἡ κριθή. Avena tum culmo, tum etiam foliis triticum imitatur, sed geniculis distinguitur. In cacumine vero dependentes veluti parvulas locustas bipedes gerit, in quibus semen continetur, æque ut hordeum, ad cataplasmata utile.* Totum hoc caput de bromo apud Diosc. suppositium esse spuriumque censet Anguillara par. XIV. p. 290.

triticum imitatur.[3] In cacuminibus dependentes parvulas[4] velut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atque hordeum,[5] [s] et similia. Prodest [t] tussientibus succus.

LXXX. Orobanchen appellavimus [u] necantem ervum et legumina: alii cynomorion [v] eam appellant, a similitudine canini genitalis: cauliculus est [w] sine sanguine, foliis rubens.[1] Estur et per se,[x] et in [2] patinis cum tenera est decocta.

LXXXI. Et leguminibus innascuntur bestiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, et periculum vitæ afferunt, solipugarum [1] [y] generis. Adversus has omnia [2] eadem medentur, quæ contra araneos et phalangia demonstrantur. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico.

stip. tri. imitantur.—4 Dalec. *bipedes.*—5 Vet. Dalec. *ad quæ hordeum;* alii vett. *æque ut hordeum.*

CAP. LXXX. 1 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *est sine foliis, pinguis, rubens* Gronov. et vulgg. *est folio subpingui* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Ibid. ex eodem, *per se cruda et in.*

CAP. LXXXI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *solifugarum* Gronov. et vulgg. *solupugarum*, vel *solpugarum*, in aliis vett.—2 Ita Gronov. al. vett. Harduin. 1. et Miller. *Adversus omnia* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.

NOTÆ

[s] *Atque hordeum*] Forte, *æque atque hordeum*, ex Diosc. et ex Galeno de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 165.

[t] *Prodest*] Diosc. loc. cit. Ὁ δὲ ἐξ αὐτοῦ χυλὸς ῥοφούμενος βήσσουσιν ἁρμόζει. *Ejus cremor tussientibus sorbitione prodest.*

[u] *Orobanchen appellavimus*] Lib. XVIII. c. 44. Vide quæ ibi diximus in Notis.

[v] *Alii cynomorion*] Diosc. in Nothis, pag. 446. Ὀροβάγχη, οἱ δὲ κυνομόριον, κ. τ. λ. Sed a conjectore aliquo insertam hanc vocem in Dioscoridis textum inde liquet, quod alia est Dioscoridis, alia Plinii orobanche, quæ et cynomorion appellata est, ut antea monuimus XVIII. 44.

[w] *Cauliculus est*] Est et cauliculus ejusdem nominis, sine sanguine, hoc est, sine humore, quia fistulosus, et fragilis, ac siccioris naturæ. Hæc vero Dioscoridis orobanche est, quam ille describit II. 172. pingit Dodonæus p. 543. Vide Notas et Emend. num. 23.

[x] *Estur et per se*] Hoc est, sola, sive cruda. Diosc. loc. cit. Λαχανεύεται δὲ καὶ ὠμὸν καὶ ἑφθὸν, ἐκ λοπάδος ὡς ἀσπάραγος ἐσθιόμενον. *Estur autem oleris instar cruda, et in patinis asparagi modo decocta.*

[y] *Solipugarum*] Vide quæ diximus in Notis et Emend. ad lib. VIII. num. 88. et libro ipso octavo, cap. 43.

[z] *Zythum*] Ex hordeo parabatur. Suidas: Ζύθος, οἶνος ἀπὸ κριθῆς γινόμενος. Sic Herod. II. 77. p. 118. et Diodor. Sicul. Bibl. l. I. p. 31. 'Pelusiaci pocula zythi' appellat Columella lib. X. de cultu Hortor. p. 349.

LXXXII. Ex iisdem fiunt et potus, zythum[z] in Ægypto, celia[a] et ceria[1][b] in Hispania, cervisia[c] et plura genera in Gallia, aliisque provinciis, quorum omnium spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat[2] ad vini transire mentionem, atque a vite ordiri medicinas arborum.



CAP. LXXXII. 1 'In Mss. Reg. et Editione principe, *cerea*. Celia frumento triticove parabatur, ut patet ex Floro II. 18. et Orosio V. 7. Quæ sit ceria, vel cerea, non ita constat. Sed eadem potio fuisse videtur, quæ a calefaciendo dicebatur celia, teste Orosio, loc. cit. Cervisia autem, *la Biere*, hordeo aliisque frugibus facta.' *Brotier.*—2 Chiffl. *præstet.*

NOTÆ

[a] *Celia*] Florus II. 18. de Numantinis: 'Cum sese prius epulis implevissent, carnis semicrudæ, et celiæ: sic vocant indigenam ex frumento potionem.' Vide Notas et Emend. num. 24.

[b] *Et ceria*] Nomen id Hispanicum pariter, ut celia est: nec Bivarium audio, qui in Maximi Chron. an. 516. *cidria* legi putat hic oportere, quæ vox in Gallia potum e pomorum succo concinnatum indicat. Quæ parentur e fruge, non e pomis, potiones, Plinius hoc loco attingit: nam, uti monuit XIV. 29. 'Est et occidentis populis sua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispaniasque, nominibus aliis, sed eadem ratione.' Idem vero quæ quibus concinnentur e pomis, explicuit XIV. 19.

[c] *Cervisia*] Vox hæc origine Gallica merito censetur a Cambdeno, in Britannia, Vossioque in Etymol. quos consule. Nunc vulgus vocat, *de la Biere:* quidam etiamnum vetusta nomenclatione, *Cervoise.*

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXII.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. Cap. iii. *Stans et in sicco carpit, quo fruges modo: sed culpa non ablui usu: alioqui fulgentius instrui poterat luxuria*] Totidem plane syllabis apicibusque locum hunc repræsentamus, quot exhibent codices Mss. Reg. Colb. Chiffl. et Vossianus, teste Gronovio. Fuit mirifice alioqui divexatus a Criticis. In libris nunc vulgatis legitur: *quod frugi mundos exsculpat. His alioqui fulgentibus instrui.* Istud *frugi mundos* ab Hermolao est: *His alioqui fulgentibus* a Gelenio. Pintianus, *carpit frugem, qua mundus sine culpa non absit.* Salmasius in Solin. p. 272. et 1147. *carpit, quod frugi non ederit, culpa non abnuat: usu alioqui fulgentium, &c.* Gronovius, *Sed culpa non placuisse usui, alioqui frugalius.* Sincerum vas alius alio incrustat modo.

2. Ibid. *Interim fortius agetur: auctoritasque quanta debeatur etiam surdis ... herbis perhibebitur*] Sic restituimus ex fide codicum Mss. Reg. et Colb. cum prius et vitiosa interpunctio, et corrupta verba sententiam everterent: *Interim fortius augetur auctoritas: quæ quanta debeatur, &c.*

3. Cap. vi. *Manilio Cos. cohortibus servatis*] In libris vulgatis, *Manlio Cos. tribus cohortibus servatis*] Manlium Appianus vocat, toto libro de bello Punico: Manilium, Pliniani codices manu exarati: in quibus nec cohortium numerus signatur: credo, quod incertus foret: nam Livius in Epitome lib. xlix. duas dicit: 'Obsideri,' inquit, 'oppugnarique cœpta est Carthago a L. Marcio, M. Manlio Coss. In qua oppugnatione cum neglectos ab una parte muros duo Tribuni temere cum cohortibus irrupissent, et ab oppidanis graviter cæderentur, a Scipione Africano expliciti sunt.' Appianus in bello Punico p. 42. quatuor. Aurel. Victor de Viris Illustr. c. 58. octo: 'Tribunus in Africa,' inquit, 'sub M'. Manilio Imperatore, cohortes octo obsidione vallatas consilio et virtute servavit, a quibus corona obsidionali aurea donatus.'

4. Cap. xxiv. *Radix in oleo non fundit rubentem succum: et hoc ab anchusa discernitur*] Ita restituimus hunc locum, tum ex Mss. Reg. Colb. et Chiffl. tum ita postulante sententia: cum prius perperam legeretur, *Ra-*

dix oleum non fundit, sed rubentem succum: nam neque oleum anchusa fundit, nec, si rubentem succum dat pseudanchusa, ab anchusa discernitur.

5. Ibid. *Virus serpentium fugat*] Ita libri vulgati, cum Reg. 3. cod. At Colb. 3. forte sincerius, *Virus serpentes fugat:* ut vox ea, *virus,* non venenum serpentium, sed gravem pseudanchusæ odorem significet, qui serpentes fuget. Sic idem alibi, 'Cujus radix evulsa virus hirci redolet.'

6. Cap. xxxvii. *Silis effigie*] In libris hactenus editis, *simili effigie:* at quæ ea demum effigies est? nam buprestis certe, quæ proxime antecessit, nota nulla traditur. Mendum indicarunt probatissimi codices, Reg. Colb. Th. Chiffl. in quibus *silis effigie* legitur. Est autem silis, sive seselis, ut alibi diximus, forma plane anetho simillima, quod ad corymbos seu umbellam attinet, quam in cacumine utraque gerunt: id quod Dioscorides cum Plinio pariter annotavit iii. 80. Ἔχει δὲ παραφυάδας ἱκανὰς ὁ καυλὸς, σκιάδια ἐχούσας ὅμοια ἀνήθῳ, κ. τ. λ. *Habet vero caulis ipse agnatos ramulos complures, qui quidem umbellas gerunt anethi similes, &c.* Sive, ut Oribasii interpres reddidit lib. xi. pag. 196. *Multas appendices caulis habet, quæ umbellas anetho similes ferunt.*

7. Cap. xlvii. *Lavantur etiam, ut plumbum, oculorum medicamento*] Dalecampius, quoniam ita Superis placuit, Medicus, legi jubet, *Linuntur etiam ad plumbum et oculorum medicamenta:* quod nec orationis structura patitur, nec mens Scriptoris. Lavari plumbum, quod genus metalli notissimum est, ad oculorum remedia, ipse Plinius prolixe edocet xxxiv. 50. Simili ratione lavari nunc fungos jubet, ad eadem medicamenta: quid planius?

8. Cap. xlix. *Clavis, qui vulgo morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro ante subactas replet cum vino, et croco, aut pipere, &c.*] Prius legebatur: *Clavis pedum, qui vulgo ... nitro mixto, ante subactum. Carnes replet, &c.* insigni medicamentorum perturbatione, et veterum codicum neglectu: in quibus nec vox *pedum* adest: nec *carnes,* sed *alopecias* diserte legitur. Sic Reg. 2. aliique. De clavis pedum utique paulo post tradentur remedia, quæ diversisl ocis non forent tractanda, si de ipsis nunc ageretur. Sed vox adjecta, *morticini,* non de vulgari genere clavorum, accipi hæc oportere declarat. Alopecias vero quod attinet, Dioscorides astipulatur, iii. 94. Ἀλωπεκίας θεραπεύων, σὺν οἴνῳ καὶ πεπέρει καὶ ὄξει καταχριόμενος.

9. Cap. li. *Item animi humilis et præparci, quod illi dixere micropsychos. Et est ratio subtilitatis immensæ, a Platone descendens, &c.*] Exclamat Salmasius, in Præfat. Plin. p. 107. μικροσφύκτους confundi a Plinio cum μικροψύχοις. Pusilli animi et præparci homines, Græcis vocari μικροψύχους, ut contra liberales et prodigos μεγαλοψύχους. At μικροσφύκτους appellari, quibus minimus est venarum seu arteriarum, pusillusque pulsus, ut est eorum, quibus animus deficit. Μικρὸν σφυγμὸν medicis dici, indeque μικροσφύκτους, quibus talis est. Hoc ante Salmasium dixerat Cælius Rhodig. iii. 15. p. 110. At subjicit ille deinde, hanc esse Dioscoridis de melicrato, seu aqua mulsa, orationem, libro videlicet quinto, c. 17. Τῷ δὲ ἀφεψημένῳ ἐπὶ τῶν μικροσφύκτων καὶ ἀσθενῶν, καὶ βησσόντων. Audivisse Plinium ab anagnoste legi μικροψύχους, pro μικροσφύκτους. Esse id vero perridiculum, aquam mulsam prodesse hominibus animi humilis, ac præparci. Alterum hoc convicium Salmasius, ut Plinio ingereret, a Dalecampio mutuum accepit, nec reddidit tamen, non appellato ejus nomine. Sed lubet de utroque conqueri, et sane licet. Quid enim? Non poterit impune ac sine noxa Plinius quædam

afferre in medium, quæ Dioscoridi latuerint? etiamne si quempiam alium sententiæ suæ astipulatorem habeat? etiamne si Platonem? Atqui hujus ipsius placiti auctorem hunc allegat, verbis iis quæ statim subnectit: 'Et est ea ratio,' inquit, sententiaque, 'a Platone descendens,' molliri videlicet ac mutari cibo mores, tristitiamque luctumque comprimi: neque magis ad corpora, quam ad animos ipsos, cibum pertinere. Platoni igitur, non Plinio, si jure licet, dicam scribant eruditi illi nostri reprehensores.

10. Cap. LIII. *Mulsi tantum nutritu toleravere, &c.*] In Mss. Reg. Colb. &c. *mulsi tantum intrita.* Est autem intrita, panis cum vino, mulsove in mortario pistillis contritus: inde intritæ nomen. Sic IX. 9. 'Nec piscibus tantum, sed intrita panis e vino satiantur.' De cibo autem, hoc est, intrita, non mulso mero, intelligendum, satis fortassis declarat id quod continenter subjicitur, *toleravere, neque alio ullo cibo.* Adde Diophanem in Geopon. XV. 7. p. 417. ita pronuntiantem: Οἱ οὖν γῆρα μέλιτι μετὰ ἄρτου μόνου τρεφόμενοι, ἐπὶ πλεῖστον βιοῦσι. *Qui in senecta melle cum pane nutriuntur, diutissime vivunt.*

11. Ibid. *Morbum arquatum*] In Mss. Reg. Colb. Th. Chiffl. *arquatorum morbum* legitur, haud aspernanda sane scriptura. Nam qui eo morbi genere laborant, 'Arquati dicuntur,' inquit Nonius Marcellus cap. 5. num. 14. 'quibus color et oculi virent, quasi in arqui similitudinem.'

12. Cap. LVIII. *Addita resina et galla*] Sic libri vulgati, cum Reg. 1. cod. in quo *addita resina galla* legitur. At in Reg. 2. Th. Chiffl. *resina Gallica.* Quæ e Gallia Etruriaque convehitur, resinam inprimis commendat Diosc. I. 92. itemque larignam, quæ ex Gallia Subalpina afferretur: ἀπὸ Γαλλίας καὶ Τυῤῥηνίας .... καὶ ἀπὸ Γαλατίας τῆς πρὸς ταῖς Ἄλπεσιν.

13. Ibid. *Vel laterum, vel virilium dolores, cum papavere, aut meliloto, &c.*] In Mss. Reg. 1. 2. et Chiffl. nulla laterum, nulla virilium mentio; sed *vel aurium* tantum legas. In Colb. 3. *vel virilium* duntaxat. Eandem tamen medicinam lateris dolori Dioscorides adhibet, II. 108. Σὺν μελιλώτῳ δὲ καὶ κωδίαις ἀνωδυνίαν παρέχει τοῖς πλευρὰν ἀλγοῦσι.

14. Ibid. *Ad strumas cum pice, et impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco fœno contra tumores præcordiorum*] Prius legebatur, vitiata interpunctione, extritaque vocula, *pueri urina. Cum oleo et fœno Græco, &c.* Verum et in Mss. Reg. Colb. Th. Chiffl. *cum Græco feno* legitur, et scriptores ceteri oleum ad strumas adhibent: ad præcordiorum seu intestinorum inflationes non adhibent. Marcellus Empiricus c. 15. p. 107. 'Farina hordeacea, pix liquida, cum cera et oleo mixta, percoctaque, adjecto puerili lotio subacta, more emplastri imposita, strumas utiliter sanat.' Diosc. II. 108. Μετὰ δὲ πίσσης ὑγρᾶς, καὶ κηροῦ, καὶ οὔρου παιδὸς ἀφθόρου, καὶ ἐλαίου χοιράδας ἐκπέπτει. Et paulo ante: Καταπλάσσεται δὲ καὶ πρὸς ἐμπνευματώσεις ἐντέρων, μετὰ λινοσπέρμου, καὶ τῆλεως, καὶ πηγάνου.

15. Cap. LIX. *Locorum ratione*] Ita Reg. 1. et Colbert. cum libris vulgatis, ut opinor, recte, et facili explicatu. In his verbis tamen explanandis Dalecampius cespitavit. In Reg. 2. Thuan. et Chiffl. *Medicorum ratione* legitur, haud ita sincere: ni sententia sit, eatenus ibi de polentæ generibus susceptam disputationem esse, quatenus esset ad medicorum usus satis.

16. Cap. LXI. *Ad tabitudinem redactis*] Etsi paulo insolentiore verbo usus Auctor videtur, cum *tabitudinem* pro *tabe* dixit: sequi tamen exemplarium vetustiorum fidem satius multo visum est, quam vulgatos et typis excusos libros imitari, in quibus

ad habitudinem, aut nulla prorsus, aut admodum impedita sententia, legitur. Reg. 1. 2. Colb. 1. et vet. cod. Dalec. *ad tabitudinem* diserte exhibent. Thuanæus, *aut tabitudinem.* Latini tabem dicimus, Græci σύντηξιν, de qua diximus c. 49. Atque ita sane scripsisse Plinium suadet alter Plinius Valer. de Re Med. I. 62. cui titulum inscripsit, 'Syntexi curandæ:' 'Alicæ,' inquit, 'cyathi tres in passi sextario uno, et aquæ sextariis sex conjiciuntur, et sensim coquuntur, donec aqua consumatur: tunc suffundunt lactis ovilli aut caprini sextarium: quo subfervefacto fit genus sorbitionis, qua per se primis diebus curationis loco utuntur: procedentibus diebus et mel adjiciunt.' Quæ plane ad verbum, a nostro, ut liquet, auctore mutuatus est. Certe ad phthisin, quæ tabis species est, sorbitionem ex alica, ptisanave, commendat, III. 22.

17. CAP. LXIV. *Granum sesamæ. Datur in vino dulci*] Prius legebatur, *Granum sesamæ datur in vino dulci.* Atqui non sesamæ modo, sed sesamoidis remedia tractantur: nec ad purgationes sesamæ granum, sed sesamoidis adhibent. Itaque priores hæ voces, *granum sesamæ*, cum superioribus connectendæ: ut sententia sit, sesamoidi granum esse simillimum sesamæ. Mox nova instituta periodo, *Datur* sesamoides scilicet, in quo versatur in præsenti oratio, *in vino dulci, &c.* Sic Diosc. IV. 152. de sesamoide: Σπέρμα ὅμοιον σησάμῳ, πικρὸν ἐν τῇ γεύσει, ὃ καθαίρει ἄνω φλέγμα τε καὶ χολὴν, κ. τ. λ.

18. CAP. LXVII. *In vesicæ vero dolore . . . passi tribus ovis*] Laborat vehementer Pintianus ut *tribus obolis*, non *tribus ovis*, legatur, libris invitis omnibus: frustra. Passi ova tria cum audis, tantundem passi intellige, quantum capiat putamen vacuum ovorum trium. Hanc interpretationem gemina auctoritate fulcimus. Marcelli primum Empirici c. 26. p. 180. 'Amyli,' inquit, 'semunciam terito, atque addito ovum recens, et ejus ovi testam ter passo impleto: idque poculum diu agitatum, et fervefactum, strangurioso reverso a balneis dato: omni eum dolore ac difficultate celeriter absolves.' Deinde Plinii Valer. II. 39. 'Amyli semuncia conteritur, et ovum ejusque putamen ter impletur passo, idque a balneo subfervefactum datur adversum calculi dolorem.'

19. CAP. LXX. *Crustulas ulcerum*] Mss. Reg. Colb. Chiffl. *Pusulas ulcerum.* Plinius Valer. III. 22. hæc transcribens, *fistulas* legit. 'Fistulas ulcerum,' inquit, 'lenticula cocta rumpit: eadem collectiones sedat.' Dioscorides II. 129. Ἐσχάρας περιῤῥήττει, *crustas* seu *margines ulcerum rumpit.*

20. CAP. LXXI. *Ab aliis sphacos*] Ita scribendum, non φακὸς, tum ex Suida, apud quem alphabeti series id certo confirmat: Σφακὸς, ait, ἀντὶ τοῦ ἐλελίσφακος, κ. τ. λ. tum vero ex Pliniano Indice.

21. CAP. LXXIII. *Farina ejus varos, sed et maculas toto corpore emendat*] In libris hactenus editis, interpolatorum insigni licentia, *Farina ejus, ut Varro ait, maculas, &c.* In Reg. 1. et Colb. *Farina ejus varro sed et maculas.* Sinceram nos scripturam, tum ex iis vestigiis primitivorum codicum, tum ex Plinio Valeriano, eruimus, qui totum fere opus suum ex Plinianis verbis ac sententiis concinnavit. Is enim III. 41. cujus lemma, 'Varis tollendis:' 'Farina,' inquit, 'ervi ex aqua imposita sanantur, et toto corpore maculæ emendantur.'

22. CAP. LXXIV. *Panos et strumas minuunt, aut maturant, cocti ex aceto: cicatricibus candidum colorem reddunt*] Prius legebatur, mutata interpunctione: *aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus, &c.* Ut ille ex aceto temperandi modus ad posteriorem solum medicinam referendum videretur, non etiam ad superiorem. Contra Dios-

cor. II. 132. Φύματα καὶ χοιράδας μεταβάλλει ἐν ὄξει ἑψηθεὶς καὶ καταπλασθείς. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 178. Ἀλλὰ καὶ χοιράδας καὶ φύματα σκληρὰ θεραπεύει· ἐν ὄξει δ' ἑψεῖν αὐτὸ χρὴ, κ. τ. λ. Marcellus Empiricus c. 32. p. 225. 'Lupini ex aceto cocti, et subacti, et pro emplastro appositi, causam panicularum maturant, et minuunt dolorem.' Denique Plinius etiam Valer. III. 27. 'Panis depellendis: Lupini,' inquit, 'ex aceto cocti, aut minuunt, aut maturant.' Quod ut ita sane se habeat, et in sequente pariter remedio ex aceto incoqui nihilominus necesse est. Plinius Valer. III. 46. 'Ad colorem cicatricibus reddendum: Lupini ex aceto cocti imponuntur.'

23. Cap. LXXX. *Cauliculus est sine sanguine, foliis rubens*] Sic Mss. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *Cauliculus est sine foliis, pinguis, rubens.* Folia subpinguia, subrubrumque caulem orobanchæ pariter Dioscorides attribuit, II. 172. Ὀροβάγχη καυλίον ἐστὶν ὑπέρυθρον ὡς δισπιθαμιαῖον . . . φύλλοις ὑπολίπαρον, κ. τ. λ.

24. Cap. LXXXII. *Celia et ceria in Hispania, cervisia et plura genera in Gallia*] En haud obscure celiam a cervisia Plinius diversam facit: egregie, cum non situ magis terrarum Gallia Hispaniaque dissideant, quam hæ potiones duæ. Celia ex frumento concinnatur, Floro teste, II. 18. cujus verba retulimus in prioribus Notis, hoc est, e tritico, ut Orosius interpretatur, V. 7. 'Postmodum,' inquit, 'diu obsidione conclusi Numantini duabus desubito portis cuncti eruperunt, larga prius potione usi, non vini, cujus ferax is locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum a calefaciendo Celiam vocant: suscitatur enim illa ignea vis germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, et post in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis, et calor ebrietatis adjicitur.' Orosium sequuntur Isidorus XX. 5. et Papias. Quibus verbis ii non materiam modo celiæ designant, sed et conficiendi modum. At cervisia ex hordeo concinnatur, et ex alia quadam simili fruge, quæ propria caret in Latio appellatione, generali modo frumenti nomenclatione signant: Belgæ vocant, *du Sucrion.* Tacitus de Moribus Germanorum: 'Potus, humor ex hordeo, aut frumento, in quandam similitudinem vini corruptus.' Quare nec Matthæum Silvaticum audio, qui parum sibi constans ita primum, 'Celea,' inquit, 'potio ex succo tritici inebrians:' quod quidem utinam solum diceret: at mox inferius, 'Cellia, id est, cervisia, dicta a calefaciendo.' Nec Joannem Sarisb. Epist. LXXXV. celiam pariter cum cervisia commiscentem. De Cerevisiæ etymo consulendus, præter jam appellatos, V. Cl. Du-Cangius in Glossario.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXIII.

Medicinæ ex arboribus cultis.

I. PERACTA cerealium in medendo quoque natura est, omniumque quæ ciborum aut florum, odorumve gratia proveniunt [1] supina tellure.[a] Non cessit his Pomona, partesque medicas et pendentibus [b] dedit,[2] non contenta protegere, arborumque alere umbra quæ diximus: [c] immo velut indignata plus auxilii inesse his quæ longius a cœlo abessent, quæque postea cœpissent. Primum enim homini [3] [d]

CAP. I. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *odorumque gratia proveniunt* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *medicas pendentibus quoque dedit* edd. vett. et Gronov.—3 Vet. Dalec.

NOTÆ

[a] *Supina tellure*] Humi, in ipsa terræ superficie: in qua flores frugesque adhærescere natura voluit: pendere contra in sublimi arborum fructus, Pomona. 'Colles supinos' Maro, Horatius 'Tibur supinum' dixit.

[b] *Et pendentibus*] Fructibus ex arbore pendentibus.

[c] *Alere umbra quæ diximus*] Fruges, et sata quæ diximus. Lib. XVII. c. 18. 'Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in ultimis ponenda, quando quibusque satis umbra aut nutrix, aut noverca est,' &c.

[d] *Primum enim homini*] Plinius XII. 1. 'Hinc primum alimenta, harum fronde mollior specus,' &c.

cibum fuisse inde, et sic[e] inducto[4] cœlum spectare, pascique et nunc ex se posse sine frugibus.

II. Ergo hercule artes[f] inprimis[1] dedit vitibus, non contenta delicias etiam, et odores, atque unguenta, omphacio,[g] et œnanthe, ac massari, (quæ suis locis diximus,) nobiliter instruxisse. ' Plurimum,' inquit,[h] ' homini voluptatis ex me est. Ego succum vini, liquorem olei gigno. Ego palmas et poma, totque varietates : neque ut tellus, omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde saxis,[i] ut quando, quantove opere cibi fiant ? At[2] ex me parata omnia, nec curvo laboranda,[j] sed[3] sese porrigentia ultro : et si pigeat attingere, etiam cadentia.' Certavit ipsa secum, plusque utilitatis causa genuit etiam, quam voluptatis.

III. Folia vitium[k] et pampini[1] capitis dolores, inflammationesque corporum mitigant cum polenta. Folia per se[l] ardores stomachi ex aqua frigida : cum farina vero hordei,

hominibus.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et sic inductos* Gronov. et al. vett. Mox, *cœlum spectasse* Vet. Dalec.

CAP. II. 1 ' Ita Mss. Reg. Editio princeps, et Cl. Rezzonicus. Et bene quidem : artes enim medicas inprimis natura dedit vitibus. Sine auctoritate a Cll. Gronovio et Harduino emendatum, *has inprimis.*' Brotier. *artes in primis* Chiffl. *has inprimis* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 *At* deest in cod. Dalec.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *nec curvo adoranda aratro, nec cura laboranda, sed, &c.* Gronov. et vulgg. ' Hæc tria verba, *nec cura laboranda,* in Ms. desunt : et videntur adjecta a quodam qui pro *curvo, cura,* et pro *adoranda, laboranda* reponere voluit. Vet. *adaranda ;* al. *exoranda,* id est, impetranda.' *Dalec.*

NOTÆ

[e] *Et sic*] Dum cibum ex alto petit, sursum oculos tollere hominem Pomona, ' cœlumque tueri jussit.'

[f] *Ergo hercule artes* [*has*] Partes scilicet medicas.

[g] *Omphacio*] De his egimus XII. 60. et 61.

[h] *Plurimum, inquit*] Pomonam loquentem inducit, omnis pomorum generis Deam.

[i] *Deinde saxis*] Molis frumentariis. Virgil. Georg. I. 267. ' Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.'

[j] *Nec curvo laboranda*] Nec ab homine curvato aranda. Sic ' curvus arator ' apud Maronem Ecl. III. 42. Vide Notas et Emend. num. 1.

[k] *Folia vitium*] Hæc pariter tradidit Diosc. v. 1. totidem verbis : Ἀμπέλου οἰνοφόρου τὰ φύλλα, καὶ αἱ ἕλικες λεῖαι καταπλασσόμεναι, κεφαλαλγίας πραΰνουσι, φλεγμονήν τε στομάχου, καὶ καῦσον σὺν ἀλφίτῳ.

[l] *Folia per se*] Dioscor. loc. cit. Καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐπιτιθέμενα τὰ φύλλα, πραΰνουσι φλεγμονήν τε στομάχου, καὶ καῦσον.

articularios morbos. Pampini [2] [m] triti et impositi, tumorem omnem siccant. Succus eorum [n] dysentericis infusus medetur. Lacryma vitium,[o] quæ veluti gummis est, lepras et lichenas et psoras nitro ante præparatas sanat. Eadem cum oleo [p] sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet, maximeque quam virides [3] [q] accensæ vites exsudant: qua et verrucæ tolluntur. Pampini sanguinem [r] exscreantibus, et mulierum a conceptu defectioni,[s] diluti potu prosunt. Cortex vitium [t] et folia arida, vulnerum sanguinem sistunt, ipsumque vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tusæ succo impetigines tolluntur.[4] Cinis sarmentorum [u] vitium-

Cap. iii. 1 *Folio vitium et pampino* cod. Dalec.—2 *Capreoli* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *maximeque aqua, quam virides* Gronov. et vulgg.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *succo et thure impetigines, &c.* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

[m] *Pampini*] Hoc est, capreoli, sive claviculæ, *αἱ ἕλικες*. Diosc. loc. cit. De his diximus xvii. 35. Satis eleganter Rufinus in præfat. ad libr. Judæ: '῞Ελικα vitem dicunt Græci, non tam palmitem, quam illos runcinulos, vel cincinnulos palmitis, quibus succrescens palmes ipse innectere se et suspendere solet, vel palis, vel quibuscumque innititur adminiculis, quos capreolos, ut arbitror, appellant agricolæ: quibus nexibus tutus, et sine lapsus periculo, vel gravatur fructibus palmes, vel vaga proceritate distenditur.' Cælius Aurel. Chron. i. 1. de capitis passione, quam Græci cephalæam nominant, eleganter 'annulos vitis, quos helicas vocant,' appellat.

[n] *Succus eorum*] Plinius Valer. ii. 28. 'Dysenteriæ compescendæ: succus pampinorum et vitium clysterio immittatur.' Hunc vero succum Diosc. loc. cit. dysentericis non infundi tantum clystere, sed et propinari bibendum jubet.

[o] *Lacryma vitium*] Hæc totidem verbis Diosc. v. 1. Τὸ δὲ *δάκρυον αὐτῆς ὅμοιον ὂν κόμμει, κ. τ. λ.*

[p] *Eadem cum oleo*] Diosc. loc. cit.

[q] *Maximeque quam virides*] Subintellige lacrymam, ex antecedentibus, seu liquorem, quem accensa sarmenta vitium exsudant. Diosc. loc. cit. Καὶ *μάλιστα ὁ ἀπὸ τοῦ χλωροῦ καιομένου κλήματος ἀφιδρούμενος ἰχώρ· ὃς καὶ μυρμηκίας ἐπιχριόμενος ἐκβάλλει.*

[r] *Pampini sanguinem*] Hoc est, ut diximus, capreoli, claviculæque. Diosc. loc. cit. Ἀποβραχεῖσαι *δὲ καὶ αἱ ἕλικες ἐν ὕδατι, καὶ ποθεῖσαι, ὠφελοῦσι δυσεντερικοὺς, καὶ αἱμοπτοϊκοὺς, καὶ στομαχικοὺς, καὶ κισσώσας.*

[s] *Defectioni*] Dioscorides *κίσσαν* vocat: proprieque fastidium est fœminarum prægnantium, cum alios atque alios cibos appetunt, gustatosque mox respuunt.

[t] *Cortex vitium*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. iii. 21.

[u] *Cinis sarmentorum*] Marcellus Empir. c. 31. p. 223. et Diosc. v. 1. iisdem verbis.

que et vinaccorum, condylomatis et sedis vitiis medetur ex aceto: item luxatis[v] et ambustis, et lienis tumori,[w] cum rosaceo et ruta et aceto. Item igni sacro ex vino citra oleum aspergitur, et intertrigini: et pilos absumit.[5] Dant et bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto conspersum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utque qui biberit, in lienem jaceat. Claviculæ ipsæ, quibus repunt vites, tritæ et ex aqua potæ, sistunt vomitionum consuetudinem. Cinis vitium [x] cum axungia vetere contra tumores proficit, fistulas [y] purgat, mox et persanat: item nervorum dolores frigore ortos, contractionesque: contusas vero partes cum oleo,[6] carnes excrescentes in ossibus cum aceto et nitro, scorpionum et canum plagas [z] cum oleo. Corticis per se [a] cinis combustis pilos reddit.

IV. Omphacium qua fieret ratione incipientis uvæ pubertate, in unguentorum loco docuimus.[b] Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea,[c] quæ in humido sunt,[1] ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum, ulceribusque angulorum,[d] nubeculis, ulceribus quacumque in parte manantibus, cicatricibus[e] marcidis,[2] ossibus puru-



'Hæc clausula deest in Ms.' *Dalec.*—5 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aspergitur: et intertrigines et pilos, &c.* Gronov. et vulgg.—6 Chiffl. *vel cum oleo.*

CAP. IV. 1 Dalec. *humidis sunt,* ut mox; *humore sint* Chiffl.—2 'Immo vero *gingivis humore flaccidis,* aut *gingivis marcidis,* ut habet Dioscorides v.

NOTÆ

[v] *Item luxatis*] Diosc. loc. cit.

[w] *Et lienis tumori*] Marcellus Empir. c. 23. p. 166. Plinius Valer. II. 18. et Diosc. loc. cit.

[x] *Cinis vitium*] Marcellus Empir. c. 4. p. 42. et c. 36. p. 250. et Theod. Priscianus I. 9. 'de furunculis.'

[y] *Fistulas*] Plinius Valer. III. 22.

[z] *Et canum plagas*] Plinius Valer. III. 51.

[a] *Corticis per se*] Plinius Valer. III. 36.

[b] *Docuimus*] Lib. XII. c. 60.

[c] *Sanat ea*] Quæ ex omphacio medicinæ petuntur, toto hoc cap. omnes fere totidem verbis habet Dioscor. v. 6.

[d] *Ulceribus angulorum*] In angulis oculorum arrosis, *περιβρώσεσι κανθῶν.* Diosc. loc. cit.

[e] *Cicatricibus*] Deceptum hoc loco Plinium Saracenus in Diosc. putat affinitate vocum, quod *οὐλὴ cicatricem, οὖλον gingivam* significat. Eun-

lente[f] limosis.[3] Mitigatur[4][g] vehementia ejus melle aut passo. Prodest et dysentericis, sanguinem exscreantibus, anginis.[5]

v. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites sylvestres ferunt, dicta a nobis[h] in unguenti ratione. Laudatissima[i] in Syria, maxime circa Antiochiæ et Laodiceæ montes: et ex alba vite refrigerat,[1] astringit, vulneribus[j] inspergitur, stomacho[k] illinitur, utilis urinæ,[2][l] jocineri, capitis doloribus,[m] dysentericis.[3] Contra fastidia[n] obolo ex aceto pota. Siccat manantes[o] capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quæ sunt in humidis: ideo[4] et oris[p] ulceribus, et verendis, ac sedi cum melle et croco. Alvum sistit.[5] Genarum sca-



6. *οὖλα πλαδαρά.* Proclive fuit Plinio errare. Est enim *οὐλὴ, cicatrix; οὖλον, gingiva;* ut jam observavit Saracenus.' *Brotier.*—3 ' Bene adhuc Dioscorides loc. cit. *ὦτα πυοῤῥοῦντα.* Unde patet deceptum fuisse Plinium, et emendandum, *auribus purulente limosis;* quod jam monuit Harduinus.' *Idem.* Vet. Dalec. *purulentis et limosis.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Frangitur* Gronov. et vulgg.—5 Vox *anginis* deest in cod. Dalec.

Cap. v. 1 Vet. Dalec. *montes, et ex alba vite. Refrigerat.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ciendæ urinæ,* e Diosc. Mox, Chiffl. *jocineris, capitis dolori.*—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *dysentericis, cœliacis, cholericis* Gronov. et vulgg.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ideoque* Gronov. et vulgg.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Ac sedi. Cum melle et croco alvum sistit* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

demque, cum apud scriptorem Græcum legisset, id quod apud Dioscoridem extat, v. 6. prodesse omphacium contra *οὖλα πλαδαρὰ,* hoc est, *gingivas humore flaccidas,* minus caute *marcidas cicatrices,* quas nemo intelligat, interpretatum. At ex alio fonte Plinius fortassis hausit: cicatricesque marcidas, humida vulnera, ac minus bene coëuntia intellexit.

[f] *Ossibus purulente*] Vide Notas et Emend. num. 2.

[g] *Mitigatur*] Ita Reg. 2. et Chiffl. In editis, *frangitur.* Reg. 1. et Colb. *fatigatur.*

[h] *Dicta a nobis*] Lib. XII. c. 61.

[i] *Laudatissima*] Diosc. v. 5.

[j] *Vulneribus*] Diosc. loc. cit.

[k] *Stomacho*] Diosc. loc. cit. Contra stomachi ardores, cum polline polentæ, ac vino illinitur: *Πρὸς καυσόμενον στόμαχον καταπλάσσεται σὺν παιπάλῃ ἀλφίτου καὶ οἴνου.*

[l] *Utilis urinæ*] Sic Diosc. *οὐρητικὴν,* ciendæ utilem urinæ, prodidit.

[m] *Capitis doloribus*] In capitis doloribus, inquit Diosc. loc. cit. tam viridis quam sicca, cum aceto rosaceoque perfunditur.

[n] *Contra fastidia*] Dioscor. loc. cit.

[o] *Siccat manantes*] Dioscor. loco citato.

[p] *Ideo et oris*] Vide Notas et Emend. num. 3.

biem[6] emendat, oculorumque lacrymationes, ex vino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis exscreationes.[7] [q] Cinis ejus[r] ad collyria, et ad ulcera purganda, et paronychia, et pterygia, probatur. Uritur in furno, donec panis percoquatur. Massaris[s] odoribus tantum gignitur: omniaque ea aviditas humani ingenii nobilitavit, rapere festinando.[t]

VI. (I.) Maturescentium autem uvæ[1] vehementiores nigræ, ideoque vinum ex his minus jucundum: suaviores albæ, quoniam e translucido[2] facilius accipitur aër. Recentes stomachum,[a] et spiritus inflatione alvum turbant:[3] itaque in febri damnantur, utique largiores. Gravedinem enim capiti,[4] morbumque lethargicum faciunt. Innocentiores,[b] quæ decerptæ diu pependere: qua ventilatione etiam utiles fiunt stomacho, ægrisque. Nam et refrigerant[c] leviter et fastidium auferunt.

VII. Quæ autem in vino[d] dulci[1] conditæ fuere, caput tentant. Proximæ sunt pensilibus in palea[2] servatæ.[e]

—6 Cod. Dalec. *scabriciem.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *exscreationem* edd. vett. et Gronov.

Cap. VI. 1 Vet. Dalec. *uvarum.*—2 Cod. Dalec. *quoniam a lucido.*—3 'Male quidem Mss. Reg. et Editio princeps, *et spiritum inflatione alvum turbant.*' (Sic etiam Chiffl.) 'Sed male quoque emendatum in recentioribus editionibus, *et spiritum inflant, alvumque turbant.* Si quis velit *spirituum*, pro *spiritus*, non reluctabor.' *Brotier.* Alii ap. Dalec. *spiritu.* Gronov. et al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *spiritum inflant, alvumque turbant.* Vide Not. et Emend. n. 4.—4 Vet. Dalec. *capitis.* Mox, *lethargum faciunt* Chiffl.

Cap. VII. 1 Vet. Dalec. *vino et dulci.*—2 Chiffl. *a palea.*—3 Vet. Dalec.

NOTÆ

[q] *Sanguinis exscreationes*] Diosc. loc. cit.

[r] *Cinis ejus*] Diosc. loc. cit.

[s] *Massaris*] Dictum est de massari, XII. 61.

[t] *Rapere festinando*] Priusquam flos in fructum transeat. Nam œnanthe quidem colligitur, cum floret: itemque massaris, quæ in Africa fit: omphacium vero et ex acerba vite conficitur, ut dictum est suis locis, hoc est, XII. 60. et 61.

[a] *Recentes stomachum*] Diosc. v. 3. Vide Notas et Emend. num. 4.

[b] *Innocentiores*] Diosc. loc. cit. iisdem verbis.

[c] *Nam et refrigerant*] Diosc. loc. cit.

[d] *Quæ autem in vino*] Plinius XIV. 3. 'Conduntur et musto uvæ, ipsæque vino suo inebriantur,' &c. De reliquis uvarum condendarum modis, dictum est abunde, XV. 18.

[e] *In palea servatæ*] Paleales idcirco appellatas a Cælio Aureliano meminimus.

Nam in vinaceis[f] servatæ, et caput, et vesicam, et stomachum infestant. Sistunt tamen[g] alvum, sanguinem[h] exscreantibus utilissimæ. Quæ vero in musto[i] fuere, pejorem vim etiamnum habent, quam quæ in vinaceis. Sapa quoque[j] stomacho inutiles facit. Saluberrimas[k] putant medici in cœlesti aqua servatas, etiamsi minime jucundas: sed voluptatem earum in stomachi ardore sentiri, et in amaritudine jecoris, fellisque[3] vomitione in choleris: hydropicis,[4] cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis[l] servatæ, et os, et stomachum, et aviditatem excitant. Paulo tamen graviores existimantur fieri vinaceorum halitu.[m] Uvæ florem[n] in cibis si edere gallinacei, uvas non attingunt.

VIII. Sarmenta earum, in quibus acini fuere, astringendi vim habent, efficaciora ex ollis.

IX. Nuclei acinorum[o] eandem vim obtinent. Hi sunt qui in vino capitis dolorem faciunt.[1] Tosti tritique[p] stomacho utiles sunt. Inspergitur[q] farina eorum, polentæ modo, potioni, dysentericis,[2] et cœliacis, et dissoluto[3]



amaritudine oris fellisque.—4 Vet. Dalec. *hydrope.*

CAP. IX. 1 Chiffl. *capiti dol. faciant.*—2 Idem codex, *potionis et dysentericis;* Dalec. *potioni in dysentericis.*—3 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et dissolutis* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

[f] *Nam in vinaceis*] Et has quidem vesicam, caputque tentare, ori tamen esse jucundas, Dioscor. scribit, III. 3. Quid sint vinacea diximus XIV. 3.

[g] *Sistunt tamen*] Diosc. loc. cit.

[h] *Sanguinem*] Plinius Valer. I. 64. et Diosc. loc. cit.

[i] *Quæ vero in musto*] Diosc. loco citato.

[j] *Sapa quoque*] Diosc. loc. cit.

[k] *Saluberrimas*] Diosc. loc. cit.

[l] *At in ollis*] Dioscor. loc. cit. et Galenus, de Alim. Facult. II. 9. pag. 342.

[m] *Vinaceorum halitu*] Quibus scilicet uvæ stipantur ollis inclusæ. Supra XIV. 3. 'Aliæ in sua tantum continentur anima, ollis fictilibus, et insuper doliis inclusæ, stipatæ vinaceis circumsudantibus.'

[n] *Uvæ florem*] Simile illud est, quod superius attulit, XIV. 18. de vitis labruscæ acinis: 'Universi nunquam maturescunt: et si prius, quam tota marcescat uva, incocta detur gallinaceo generi, fastidium gignit uvas appetendi.'

[o] *Nuclei acinorum*] Diosc. V. 3. Acini grana sunt uvarum: nuclei acinis, seu granis, includuntur.

[p] *Tosti tritique*] Diosc. loc. cit.

[q] *Inspergitur*] Diosc. *Φρυγέντα δὲ, καὶ ἀντὶ ἀλφίτου ἐπιπλασσόμενα λεῖα, ἁρμόζει δυσεντερικοῖς, καὶ κοιλιακοῖς, καὶ τοῖς τὸν στόμαχον ἀναλελυμένοις.*

stomacho. Decocto etiam eorum fovere psoras et pruritum utile est.

X. Vinacei per se minus capiti aut vesicæ nocent, quam nuclei: mammarum [r] inflammationi triti cum sale utiles. Decoctum eorum [s] veteres dysentericos et cœliacos juvat, et potione, et fotu.

XI. Uva theriace,[a] de qua suo loco diximus, contra serpentium ictus estur. Pampinos quoque [b] ejus edendos censent, imponendosque, vinumque et acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.[1]

XII. Uva passa, quam astaphida [c] vocant, stomachum, ventrem et interanea [1] tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent: iis exemtis [d] vesicæ utilis habetur: et tussi,[2] [e] alba utilior. Utilis et arteriæ et renibus: [f] sicut ex his passum privatim e serpentibus contra hæmorrhoida [3] potens. Testium inflammationi [g] cum farina cumini aut coriandri [4] imponuntur: item carbunculis,[h] articulariis [5]



CAP. XI. 1 Edd. vett. *vim habent.*

CAP. XII. 1 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ventrem, interanea* Gronov. et al. vett.—2 Dalec. *sed tussi.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hæmorrhoidam.*—4 Ibid. e Diosc. *fabarum.*—5 Ita ex codd. Harduinus et re-

NOTÆ

[r] *Mammarum*] Dioscor. loc. cit. Τὸ δὲ στέμφυλον αὐτῶν ἀποτεθὲν, καταπλάττεται μεθ' ἁλῶν πρὸς φλεγμονὰς, καὶ σκληρίας, καὶ σπαργῶσιν μαστῶν. *Reconditi vinacei, inflammatis, præduris, ac lacte turgentibus mammis cum sale imponuntur.*

[s] *Decoctum eorum*] Dioscor. loco citato.

[a] *Uva theriace*] De qua XIV. 22. Quæ de hoc uvæ genere Plinius refert, ea totidem verbis recitat auctor Geopon. IV. 7. p. 107.

[b] *Pampinos quoque*] Nunc pampinos pro foliis accipit: nam Græcus auctor proxime laudatus habet, τὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου λειούμενα, καὶ ἐπιτιθέμενα.

[c] *Uva passa, quam astaphida*] Hæc totidem fere verbis Diosc. v. 4. ubi hanc uvam σταφίδα vocat, quam ceteri Attice ἀσταφίδα. Vide Lexicon Constantini.

[d] *Iis exemtis*] Diosc. loc. cit.

[e] *Et tussi*] Diosc. loc. cit.

[f] *Utilis et arteriæ, et renibus*] Diosc. loc. cit.

[g] *Testium inflammationi*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis: sed pro coriandri farina, fabarum lomentum adhibet. Idem tamen, III. 71. cum uva passa coriandrum testium inflammationibus, carbunculisque auxiliari prodidit.

[h] *Item carbunculis*] Diosc. totidem verbis.

morbis, sine nucleis tritæ cum ruta: fovere ante vino ulcera oportet. Sanant epinyctidas,[i] et ceria: et dysenteriam[6] cum suis nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis[j] illinuntur cum cortice raphani et melle. Podagris[k] et unguium mobilibus cum panace, et per se ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur.

XIII. Astaphis agria, sive staphis, quam uvam taminiam aliqui vocant falso:[l] suum enim genus[m] habet, cauliculis nigris, rectis, foliis labruscæ: fert folliculos verius, quam acinos, virides, similes ciceri: in his nucleum triangulum. Maturescit cum vindemia: nigrescitque, cum taminiæ rubentes norimus acinos, sciamusque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. His nucleis[n] ad purgationem uti non censuerim, propter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam,[1][o] fauces enim lædunt. Phthiriasi[p] caput et reliquum corpus liberant triti, facilius

centt. *articularibus* edd. vett. et Gronov.—6 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Sanant epinyctidas et dysenteriam* Gronov. et vulgg. *Sic sanant et, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.

CAP. XIII. 1 Vet. Dalec. *ciendam;* margo edd. Dalec. et Gronov. *citandam.* Mox, Chiffl. *quæ fauces lædunt.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *urunt,* e

NOTÆ

[i] *Sanant epinyctidas*] Vide Notas et Emend. num. 5.

[j] *Et in oleo ... gangrænis*] Et his quoque opitulari, scribit Diosc. loc. cit.

[k] *Podagris*] Hæc verbis totidem Diosc. loc. cit.

[l] *Astaphis ... taminiam aliqui vocant falso*] Carpere Corn. Celsum, tacito viri nomine, videtur, cujus hæc verba III. 21. 'Uva taminia, quam σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant.'

[m] *Suum enim genus*] Suum enim σταφὶς ἀγρία genus habet diversum a taminia. Describitur illud a Diosc. IV. 156. Σταφὶς ἀγρία, φύλλα μὲν ἔχει ὥσπερ ἀμπέλου ἀγρίας ἐπεσχισμένα, καυλία ὀρθὰ, μέλανα ... τὸν δὲ καρπὸν ἐν θυλακίοις χλωροῖς ὥσπερ ἐρεβίνθου, τρίγωνον, κ. τ. λ. Quæ sunt Plinianis prorsus gemina, pariaque. Pingitur a Dodonæo, p. 362. In officinis retinet nomen: Gallia pedicularem vocat, *l'Herbe aux poux.* Et vetus illa quidem appellatio est, Scribonio quoque Largo agnita Compos. 8. 'Ad capitis dolorem:' Σταφίδος ἀγρίας, quam herbam pedicularium, quod pediculos necat, quidam appellant.'

[n] *His nucleis*] Diosc. iisdem verbis IV. 156.

[o] *Nec ad ... siccandam*] Hoc est, trahendam, et exhauriendam. Nam, Diosc. teste, loc. cit. plurimam pituitam commanducata trahit: διαμασσηθεῖσα δὲ, φλέγμα ἄγει πλεῖστον.

[p] *Phthiriasi*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Et Theod. Priscianus I. 4.

admixta sandaracha: item pruritu,[q] et psoris. Ad dentium[r] dolores decoquuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatismum[s] cicatricum,[2] ulcerum manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur: semen enim[3] abdicaverim, propter nimiam vim ardoris. Quidam eam pituitariam[4] [t] vocant, et plagis serpentium utique illinunt.

XIV. Labrusca quoque œnanthen fert, satis dictam,[a] quæ[1] a Græcis ampelos agria appellatur, spissis et candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice: fert uvas rubentes cocci modo, quæ cutem[b] in facie mulierum purgant, et varos:[c] coxendicum et lumborum vitiis[2] tusæ, cum foliis et succo prosunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coi cyathis duobus, humorem alvi[d] ciet:[3] ideo hydropicis

Diosc.—2 'E Dioscoride IV. 156. emendandum, *rheumatismum*, seu fluxiones, *gingivarum*, οὖλά τε ῥευματιζόμενα. Plinius adhuc οὐλὰς pro οὖλα legit.' *Brotier.* Mox, *ulcera manantia* Vet. Dalec.—3 'In Ms. deest *enim*. Lego, *etiam*.' Dalec.—4 Vet. Dalec. *pedicularem.*

CAP. XIV. 1 Vet. Dalec. *dictam. Quæ.*—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. recentt. et Vet. Dalec. *et variis coxendicum et l. vitiis* Gronov. et vulgg.—3 Margo

NOTÆ

'de pediculosis:' 'Staphidos agriæ unciis II. Sandarachæ unci auna, cum oleo et aceto, postquam contriveris, omne corpus perungendum est.' Atque inde sane pediculariæ appellationem traxit. Nam φθεῖρες Græcis *pediculi* sunt.

[q] *Item pruritu*] Diosc. loc. cit.

[r] *Ad dentium*] Diosc. loc. cit.

[s] *Rheumatismum*] Quid rheumatismus cicatricum sit, nec scio ego, nec Medicorum quisquam scit. Suspicor vero apud scriptorem Græcum, a quo hæc accepta, legisse Plinium, id quod apud Dioscoridem hodieque extat, IV. 156. οὖλά τε ῥευματιζόμενα, hoc est, *gingivarum fluxiones*, quas Græci rheumatismos vocant: deceptum porro affinitate vocum, οὐλὰς intellexisse, quæ vox *cicatrices* sonant. Nisi forte, ut diximus c. 4. humentia adhuc vulnera intelligit.

[t] *Quidam eam pituitariam*] Quod pituitam, ut dictum est, e capite eliciat: quod Galenus confirmat de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 161. Ἀποφλεγματίζει.

[a] *Labrusca ... satis dictam*] Lib. XII. c. 61. Sic quoque fere describitur a Diosc. IV. 183. Ἄμπελος ἀγρία κλήματα ἀνίησι μακρὰ, ὡς ἀμπέλου, ξυλώδη, τραχέα, φλοιοῤῥαγοῦντα . . . καρπὸν δὲ βοτρυδίοις μικροῖς ὅμοιον, πεπαινόμενον ἐρυθρόν. *Sarmenta vitis modo longa emittit, eaque lignosa, aspera, et rimoso cortice ... fructum exiguis uvis similem, atque, ubi maturitatem est assecutus, rubentem.* Hæc vitis sylvestris Dodonæi est, p. 396. ut diximus XXI. 50.

[b] *Quæ cutem*] Maculas a Sole contractas, ceterasque omnes, hujusce vitis uva purgari, scribit Diosc. loc. cit.

[c] *Et varos*] Vide Notas et Emend. num. 6.

datur. Hanc potius crediderim esse, quam vulgus uvam taminiam vocat. Utuntur ea pro amuleto: et ad exspuitionem[e] sanguinis[4] quoque adhibent, non ultra gargarizationes, et ne quid devoretur,[f] addito sale thymo, aceto mulso. Ideo[5] et purgationibus ancipitem putant.

XV. Est huic similis, sed in salictis nascens: ideo distinguitur nomine, cum eosdem usus habeat, et salicastrum vocatur. Scabiem[g] et pruriginem hominum quadrupedumque aceto mulso trita hæc efficacius tollit.

XVI. Vitis alba est,[h] quam Græci ampeloleucen,[i] alii ophiostaphylon,[1] alii melothron, alii psilothrum, alii archezostin, alii cedrostin, alii madon appellant. Hujus sarmenta[j] longis et exilibus internodiis geniculata scandunt. Folia pampinosa[k] ad magnitudinem hederæ, dividuntur ut

edd. Dalec. et Gronov. *aquosa purgat*, e Diosc.—4 Vet. Dalec. *sanis*. Mox, Dalec. *et ultra ad gargarizationes*.—5 *Iidem* cod. Dalec. *Eamdem* al. ap. eundem.

CAP. XVI. 1 Chiffl. *staphylen*.—2 *Idem cocti* in eodem.—3 Margo edd.

NOTÆ

[d] *Humorem alvi*] Aquas quæ alvo continentur: *ὑδατῶδες καθαίρει*, inquit Diosc. loc. cit. *δίδοται δὲ καὶ ὑδρωπικοῖς, aquosa purgat: ideo hydropicis datur*. Celsus item, III. 21. quanquam is uvam taminiam, quam præberi hydropicis præcipit, falso, ut dictum est, *σταφίδα ἀγρίαν* vocat.

[e] *Ad exspuitionem*] Contra exscreationem sanguinis.

[f] *Et ne quid devoretur*] Ita ut ne quid sorbeatur ex eo decocto, vel glutiatur.

[g] *Scabiem*] Scribonius Largus Compos. 243. 'Ad papulas in capite effervescentes, vel qualibet parte corporis totius pruriginem, staphis agria trita, &c. Item alumen liquidum ex aceto, staphide agria adjecta,' &c.

[h] *Vitis alba est*] Ita Dioscor. IV. 184. Ἄμπελος λευκὴ, οἱ δὲ βρυωνίαν, οἱ δὲ ὀφιοστάφυλον, οἱ δὲ χελιδόνιον, ἢ μήλωθρον, ἢ ψίλωθρον, ἢ ἀρχέζωστιν, ἢ ἄγρωστιν, ἢ κέδρωστιν καλοῦσι. Habet eadem libelli ejus auctor, qui Kiranidum Kirani falso inscribitur, pag. 13. Hippocr. de Fistul. tex. 6. pag. 686. Τῆς ἀμπέλου τῆς ἀγρίης, ἣν ἔνιοι καλοῦσι ψιλώθριον. De causa hujus appellationis dicemus XXXII. 24. A Dodonæo pingitur p. 395. Visa a nobis in horto Regio: Gallis, *Coulevrée*.

[i] *Ampeloleucen*] Ἄμπελον λευκὴν, a radicis colore. Ὀφιοστάφυλον, quasi *anguina uva*, quod in sepibus nascitur, in quibus angues plerumque latent, &c.

[j] *Hujus sarmenta*] Dioscor. locis cit. et auctor Kiranidum Kirani, pag. 14.

[k] *Folia pampinosa*] Folia pampinis seu claviculis instructa tortilibus, similia hederaceis, sativam vitem imitantur. Diosc. locis cit. Ταύτης τὰ κλήματα, καὶ τὰ φύλλα, καὶ αἱ ἕλικες,

vitium. Radix alba, grandis, raphano similis initio: ex ea caules[l] asparagi similitudine exeunt. Hi decocti[2] in cibo alvum et urinam cient. Folia et caules[m] exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis et gangrænis, tibiarumque tædio[3][n] cum sale illinuntur. Semen[4] in uva[o] raris acinis dependet, succo rubente, postea croci. Novere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Psoris[p] et lepris illinitur. Lactis abundantiam[q] facit coctum cum tritico, potumque. Radix[r] numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis[s] in facie, varosque, et lentigines, et sugillata emendat, et cicatrices. Eademque[t] præstat decocta in oleo. Decoctæ[u] datur et comitialibus potus:[5] item mente[v] commotis, et vertigine[6] laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto sensus purgat.[7][w] Illa vis præclara,[x] quod ossa infracta ex-

Dalec. et Gronov. *putridis*, e Diosc.—4 *Fructum* Dalec.—5 Vet. Dalec. *oleo. Datur et c. in potu.*—6 Chiffl. *aut vertigine.*—7 Margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

ὅμοια τῇ ἡμέρῳ ἀμπέλῳ, κ. τ. λ.

[l] *Ex ea caules*] Diosc. loc. cit. Ταύτης οἱ ἀσπάραγοι κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν ἐσθίονται, οὔρησιν καὶ κοιλίαν κινοῦντες.

[m] *Folia et caules*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. et auctor proxime laudatus, pag. 10.

[n] *Tibiarumque tædio*] Tibiarum putridis ulceribus, καὶ σαπροκνήμων ἑλκῶν, inquit Diosc. loc. cit.

[o] *Semen in uva*] Diosc. καρπὸν, *fructum*, dixit: quod Plinius, ut ei solenne est, *semen* transtulit. Καρπὸν δὲ, inquit ille, ἔχει βοτρυοειδῆ, πυῤῥὸν, ᾧ ψιλοῦται τὰ δέρματα. *Fructum gerit racemosum, rufum, quo coria depilantur.* Sic etiam auctor Kiranidum Kirani pag. 14.

[p] *Psoris*] Diosc. loc. cit. et auctor libri, cui titulus Kiranidum Kirani, pag. 13.

[q] *Lactis abundantiam*] Auctores mox laudati, iisdem locis.

[r] *Radix*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. et auctor modo laudatus, pag. 13.

[s] *Vitia cutis*] Diosc. loc. cit. et auctor proxime citatus pag. 12.

[t] *Eademque*] Diosc. loc. cit.

[u] *Decoctæ*] Radicis videlicet: atque ita sane Diosc. loc. cit. et auctor Kiranidum Kirani, p. 13. 'Ad epilepsiam,' inquit, 'bibitum ∠ 1. per annum quoque die cum oxymelle.'

[v] *Item mente*] Diosc. loc. cit. et auctor modo appellatus, pag. 13.

[w] *Sensus purgat*] Vide Notas et Emend. num. 7.

[x] *Illa vis præclara*] Diosc. loc. cit. Ἀνάγει δὲ καὶ ὀστᾶ, λεία καταπλασσομένη. Sic etiam auctor Kiranidum Kirani pag. 9. et 10.

trahit in aqua, imposita,[8] ut bryonia; quare quidam[y] hanc albam bryoniam[9] vocant. Alia vero nigra[z] efficacior in eodem usu cum melle et thure. Suppurationes[10][a] incipientes discutit, veteres maturat et purgat. Ciet menses[b] et urinam. Ecligma[c] ex ea fit suspiriosis, et contra lateris dolores, vulsis, ruptis.[11] Splenem[d] ternis obolis pota triginta diebus consumit. Illinitur[e] eadem cum fico et pterygiis digitorum. Ex vino[f] secundas fœminarum apposita trahit: et pituitam,[g] drachma pota in aqua mulsa, succus radicis. Colligi debet ante maturitatem seminis: qui[12] illitus[h] per se et cum ervo, lætiore quodam colore et cutis teneritate mangonizat corpora. Tunditur[13] ipsa radix cum pingui fico, erugatque corpus, si statim bina stadia ambulentur: alias urit, nisi frigida abluatur.[14] Jucundius hoc idem præstat nigra vitis, quoniam alba pruritum affert.

turbat, e Diosc.—8 Ibid. ex eodem, *extrahit tritæ in aqua et imposita.*—9 Vet. Dalec. *ut et bryon.*—10 *Alba vero, &c.* Vet. Dalec. *Aliam vero nigram, efficaciorem in eodem usu. Cum melle et thure suppurationes* alii vett. ap. Dalec.—11 Chiffl. *corruptis.*—12 Edd. vett. *mulsa. Succus radicis colligi debet .... qui, &c.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *mulsa succus radicis. Colligi debet vere: qui, &c.* e Diosc.—13 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *corpora: serpentes fugat. Tunditur* Gronov. et vulgg. 'Hæc duo verba, *serpentes fugat*, supervacua sunt, nec in codd. leguntur.' *Dalec.*—14 Vet. Dalec. *frigida statim abluatur.*

NOTÆ

[y] *Quare quidam*] In quibus est Dioscor. IV. 184. et auctor Kiranidum Kirani pag. 8. et 13. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. VI. 34. pag. 155.

[z] *Alia vero nigra*] De qua cap. seq.

[a] *Suppurationes*] Redit ad vitem albam, cujus dotes absolvit. Inflammationes discutere, ac rumpere abscessus scribit Diosc. loc. cit.

[b] *Ciet menses*] Diosc. et Kiranidum auctor pag. 13.

[c] *Ecligma*] Diosc. loc. cit. Ἐκλεικτὸν δὲ μετὰ μέλιτος δι' αὐτῆς, τοῖς πνιγομένοις, καὶ δυσπνοῦσι, καὶ βήσσουσι, πλευράν τε ἀλγοῦσι, καὶ ῥήγμασι, καὶ σπάσμασι δίδοται.

[d] *Splenem*] Diosc. et Kiranidum auctor locis cit. Apuleius quoque cap. 66.

[e] *Illinitur*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 155.

[f] *Ex vino*] Diosc. loc. cit. Προστεθεῖσα ὑστέρα, ἔμβρυα καὶ δεύτερα ἐπισπᾶται. *Apposita, sive in pesso subdita, partus et secundas morantes trahit.* Sic et Kiranidum auctor pag. 13.

[g] *Et pituitam*] Diosc. loc. cit. Χυλίζεται δὲ ἡ ῥίζα αὐτῆς ἔαρος· πίνεται δὲ σὺν μελικράτῳ ὁ χυλὸς. . . ἄγων φλέγμα. *Succus e radice vere exprimitur, qui ex aqua mulsa potus, ... pituitam trahit.*

[h] *Qui illitus*] Diosc. loc. cit. et auctor Kiranidum pag. 12.

XVII. Est ergo et nigra,[i] quam proprie bryoniam vocant, alii Chironiam, alii gynæcanthen, aut aproniam, similem priori, præterquam colore.[1] Hujus enim nigrum esse diximus.[j] Asparagos ejus Diocles[k] prætulit veris asparagis in cibo, urinæ ciendæ, lienique minuendo. In frutectis et arundinetis[2] maxime nascitur. Radix[l] foris nigra, intus buxeo colore, ossa infracta vel efficacius[3][m] extrahit, quam supra dicta. Ceterum eidem[n] peculiare est, quod jumentorum cervicibus unice medetur. Aiunt si quis villam ea præcinxerit,[4][o] fugere accipitres, tutasque fieri villaticas alites.[p] Eadem in jumento homineque, flemina,[5][q] aut sanguinem, qui se ad talos dejecerit, circumligata sanat. Et hactenus de vitium generibus.

XVIII. Musta differentias habent naturales has, quod sunt candida, aut nigra, aut inter utrumque: aliaque, ex quibus vinum fiat, alia ex quibus passum: cura[r] differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixisse conveniat. Mustum[s] omne stomacho inutile, venis jucundum.

Cap. XVII. 1 Dalec. *similis pr. præt. acini colore.*—2 Gronov. *harundinetis.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *inefficacius*, e Diosc.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *villam ea tinxerit* edd. vett. et Gronov. *in villa extruxerit* cod. Dalec. *villam ea cinxerit* alii ap. Dalec.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *phlegma* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

[i] *Est ergo et nigra*] De qua Dioscorides IV. 185. *Ἄμπελος μέλαινα, οἱ δὲ βρυωνία μέλαινα, οἱ δὲ Χειρώνειον ἄμπελον.* Eadem ex Crateva refert Nicandri Scholiastes in Theriac. pag. 39. Colore tantum ab alba discrepat: in Saxonia, Westphalia, Pomerania gignitur, ut Dodonæus testatur pag. 395.

[j] *Hujus enim ..... diximus*] Sup. cap.

[k] *Asparagos ejus Diocles*] Et post Dioclem Dioscorides IV. 185.

[l] *Radix*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

[m] *Vel efficacius*] At Diosc. *ἧττον μέντοι ἐνεργεῖ, inefficacius prodest.* Dioscoridem sequitur Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 155.

[n] *Ceterum eidem*] Diosc. loc. cit.

[o] *Aiunt si quis villam ea præcinxerit*] Ita scripsimus ex vestigiis veterum codicum, pro *tinxerit*, quod est insulsum.

[p] *Villaticas alites*] Gallinas videlicet: quibus præterea vitis alba utilis est contra pituitam, ut dictum est x. 78.

[q] *Flemina*] Quid flemina sint, ipse verbis statim subsequentibus aperit. Vide Notas et Emend. num. 8.

[r] *Cura*] Ars, industriaque hominum.

[s] *Mustum*] Vinum novum: unde

A balineis[t] raptim et sine interspiratione potum, necat. Cantharidum[u] naturæ adversatur. Item serpentibus, maxime hæmorrhoidi, et salamandræ. Capitis dolores facit, et gutturi inutile: prodest renibus, jocineri, et interaneis vesicæ: collævat[v] enim ea. Privatim contra buprestim valet. Contra meconium,[w] lactis coagulationem,[x] cicutam, toxica,[y] dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, jucundius passi mustum,[z] et quod minorem capitis dolorem afferat.

XIX. Vini genera[a] differentiasque perquam multas exposuimus, et fere cujusque proprietates. Neque ulla[1] pars difficilior tractatu, aut numerosior: quippe cum sit tardum dictu,[b] pluribus prosit an noceat. Præterea quam ancipiti eventu potu[2] statim auxilium fit, aut venenum! Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Unum de dando eo volumen Asclepiades condi-



CAP. XIX. 1 *Neque est ulla* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Vet. Dalec.

NOTÆ

musteum vocatur, quicquid novellum, inquit Nonius.

[t] *A balineis*] Diosc. in Alexiph. cap. 34. Καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ποθὲν, ἢ ἄκρατος πολὺς, καὶ γλυκὺς οἶνος ποθεὶς, κ. τ. λ. *Aqua etiam frigida unico haustu, ac sine interspiratione bibita, aut meracum vinum, passumve liberalius haustum, præsertim a balneo, aut cursu, et concitatiore quavis exercitatione, strangulatus ac dolores infert.*

[u] *Cantharidum*] Adversus cantharidas vinum dulce liberalius hauriendum monet Diosc. in Alexiph. cap. I.

[v] *Collævat*] Læviorem facit vesicam, et magis lubricam. Egimus de hac voce XVII. 35. Cave Stephano credas, qui *collevare* putat hic esse ἐπικουφίζειν, cum potius sit ἐπιλεαίνειν.

[w] *Contra meconium*] Scribonius Largus Comp. 180. 'Ad opium, sive meconium: Prodest et vini cyathus, et passi, et olei cyathus.... Item vinum et acetum pari mensura datum ex aqua mulsa cum rosa ejus mensuræ, ita ut ista subinde cogatur rejicere,' &c. Opium, sive meconium, papaveris viridis succus est. Potum facit capitis gravitatem, gelationem, et livorem artuum... Præterea spirationem impedit, mentem soporat, sensusque abalienat, &c. Hæc idem Largus, loc. cit.

[x] *Lactis coagul.*] Lac potum, si in stomacho coagulatur, et congelatur, hominem præfocat. Vide Scribon Largum Compos. 197.

[y] *Toxica*] Toxicum genus est veneni nobis haud satis exploratum. De dorycnio diximus XXI. 105.

[z] *Passi mustum*] Vini dulcis mustum.

[a] *Vini genera*] Lib. XIV. cap. 8. 9. 10.

[b] *Tardum dictu*] Ita libri omnes. Forte, *arduum dictu.*

dit, ab eo cognominatum:[3] qui vero postea de volumine illo disseruere, innumera. Nos ista Romana gravitate, artiumque liberalium appetentia, non ut medici, sed ut judices[4][c] salutis humanæ, diligenter distinguemus. De generibus singulis disserere immensum et inexplicabile est, discordibus medicorum sententiis.

XX. Surrentinum veteres maxime probavere: sequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde[1] alia alii iniquissimo genere decreti, quod cuique gratissimum, ceteris omnibus pronuntiando.[2] Quin, ut constarent[3][d] sententiæ, quota portio tamen mortalium his[4] generibus posset uti? Jam vero nec proceres unquam[5] sinceris. Eo venere mores, ut nomina modo cellarum veneant, statimque in lacubus vindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius jam est quodcumque et ignobilius. Hæc tamen facere constantissime videntur victoriam,[6] quorum mentionem fecimus.[e] Si quis hoc quoque discrimen exigit,[7] Falernum nec in novitate, nec in nimia vetustate corpori salubre est. Media ejus ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido[f] potu stomacho utile, non item[8] in calido. Et in diutina[g] tussi sorbetur merum utiliter a jejunis: item in quartanis. Nullo æque venæ excitantur. Alvum sistit, corpus alit. Creditum est[h] obscuritatem

potum. Mox, cod. Dalec. *quæ ad rem. tant. pertinet.*—3 Codd. Regg. Brot. 1. 2. *cognominatus.*—4 Editio princeps et Chiffl. *ut indices.*

Cap. xx. 1 *Et deinde* Chiffl.—2 Vet. Dalec. *præferendo;* alii vett. ap. eundem, *præponendo.*—3 Vet. Dalec. *constent.*—4 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *iis* Gronov. et al. vett.—5 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *usquam* edd. vett. Gronov. et Franz.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *videntur sententiæ victoriam* edd. vett. et Gronov. *victoriam* deest in Chiffl.—7 Gronov. et al. ante Harduin. *exigat.*—8 *Hoc non frigido stomacho potu inutile: non idem* cod. Da-

NOTÆ

[c] *Sed ut judices*] Codices aliqui Mss. *indices.*

[d] *Quin, ut constarent*] Quamvis constarent sententiæ.

[e] *Quorum mentionem fecimus*] Surrentinum, Albanum, Falernum. In quibus et ætatis differentia est.

[f] *Hoc non rigido*] Non adeo frigido potu.

[g] *Et in diutina*] Plinius Valer. I. 58. iisdem fere verbis.

[h] *Creditum est*] Credidit Diosc. v. 10. Κύστει ἄθετος, καὶ ἀμβλυωποῦσι.

visus facere: nec[9] prodesse nervis, aut vesicæ. Albana nervis[i] utiliora. Stomacho[j] minus, quæ sunt dulcia: austera vel Falerno utiliora. Concoctionem minus adjuvant: stomachum modice implent. At Surrentina[k] nullo modo, nec[10] caput tentant: stomachi et intestinorum rheumatismos cohibent. Cæcuba jam non gignuntur.[11]

XXI. At quæ supersunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentina, austeritatis Albana, vehementiæ minus Falerna habent.[1] Ab his Statana non longo intervallo afuerint. Alvo citæ[l] Signinum maxime conducere indubitatum est.

XXII. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, sanguis, colosque hominum. Hoc quoque distat orbis medius,[m] et mitior plaga a circumjectis:[1] quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic succus. Lactis[2] potus ossa alit, frugum nervos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris est in corporibus illis, et minus roboris, contraque labores patientiæ. Vino modico nervi juvantur, copiosiore læduntur: sic et oculi. Stomachus recreatur: appetentia[3] ciborum[n] invitatur: tristitia et cura hebetatur: urina et algor expellitur: somnus conciliatur. Præterea vomitiones sis-

lec.—9 Chiffl. *necnon.*—10 Conjunctio *nec* deest in Vet. Dalec.—11 *Cæcubum jam non gignitur* al. ap. Dalec.

CAP. XXI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Surrentino .... Albano .... minus Falerno* Gronov. et al. vett. *minus quam Falerno* Vet. Dalec. *minus Falerno habent* Chiffl.

CAP. XXII. 1 Chiffl. *circumtectis.*—2 *Lactus* Chiffl. unde Dalec. conjectabat, *lacteus.* Mox, *aqua carnes* Chiffl.—3 Idem codex, *et appetentia.* Mox,

NOTÆ

[i] *Albana nervis*] Diosc. loc. cit. Ἀλβανὸς . . . . . τοῦ νευρώδους ἧττον κακωτικός.

[j] *Stomacho*] Stomacho minus utilia ex Albanis ea quæ sunt dulcia. Diosc. loc. cit. Ὁ δὲ Ἀλβανὸς . . . . . ἔγγλυκος, ἐμπνευματῶν στόμαχον . . . . παλαιωθεὶς δὲ οὗτος, αὐστηρὸς γίνεται.

[k] *At Surrentina*] Diosc. totidem verbis loc. cit. Ὁ δὲ Συρεντῖνος, αὐστηρὸς ἱκανῶς ἐστιν, ὅθεν ἐντέρων καὶ στομάχου ῥεῦμα ἵστησι· κεφαλῆς τε ἧττον ἅπτεται.

[l] *Alvo citæ*] Vide quæ diximus in eam rem XIV. 8.

[m] *Orbis medius*] Zona, ut aiunt, temperata, torridam inter gelidamque media.

[n] *Appetentia ciborum*] Martialis v. 79. 'Post hæc omnia forte si movebit Bacchus, quam solet, esuritionem,' &c.

tit: collectiones extra lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem vini æquari vix Deorum potentia pronuntiavit.[4] Vetus copiosiore aqua miscetur, magisque urinam expellit: minus siti resistit. Dulce minus inebriat, sed stomacho innatat:[o] austerum facilius concoquitur. Levissimum est, quod celerrime inveteratur. Minus infestat nervos,[p] quod vetustate dulcescit. Stomacho[q] minus utile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. Tenue et austerum minus alit, magis stomachum[r] nutrit. Celerius per[s] urinam transit, tantoque magis[5] capita tentat: hoc et in omni alio succo semel dictum sit. Vinum si sit fumo[6] [t] inveteratum insaluberrimum est. Mangones ista in apothecis excogitavere. Jam et patresfamilias ætatem addi[u] his, quæ per se cariem traxere.[7] Quo certe vocabulo satis consilii[v] dedere prisci: quoniam et in materiis[8] cariem fumus erodit: at nos e diverso fumi amaritudine



tristitiæ cura Vet. Dalec.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *potentia posse pronuntiavit* edd. vett. et Gronov.—5 Chiffl. *tanto magis.*—6 '*Vinum Situinum fumo* Chiffl. et in lemmate hic apposito, *De vino Situino med.*' Dalec.—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *addunt his quæ per se cariem trahunt* Chiffl. *ad-emere his, quæ per se cariem traxere* Gronov. et vulgg.—8 *Ceterum in materiis*

NOTÆ

[o] *Stomacho innatat*] Stomachum inflare, στομάχου πνευματωτικὸν, dixit Diosc. v. 8.

[p] *Minus infestat nervos*] Et renes Diosc. v. 11. Οἱ μέντοι παλαιοὶ, καὶ γλυκεῖς, πρὸς τὰ περὶ νέφρους ἐπιτηδειότεροι.

[q] *Stomacho*] Quod pingue est, et idem nigrum, stomacho minus utile est. Diosc. v. 11. Οἱ δὲ παχεῖς καὶ μέλανες κακοστόμαχοι, φυσσώδεις· σαρκὸς μέντοι γεννητικοί.

[r] *Magis stomachum*] Et Celsus II. 24. inter ea quæ stomacho idonea sunt, 'vinum austerum' annumerat, 'licet jam asperum sit.'

[s] *Celerius per*] Hæc pariter Diosc. v. 9. et 11. Idcirco fortassis hydropicis dari Celsus idem jubet l. XXI. 'vinum austerum, sed quam tenuissimum.'

[t] *Vinum si sit fumo*] Dolia vel apothecas ipsas iis locis superponebant, unde fumum accipere, et vetustatem facilius citiusque mentiri vina possent. Hinc Venusinus poëta, III. Od. 8. laudat 'Amphoram fumum bibere institutam.'

[u] *Ætatem addi*] Patresfamilias etiam excogitavere quemadmodum adderetur ætas iis, quæ vetustatem per se sine fumo acquirerent. Vide Notas et Emend. num. 9.

[v] *Satis consilii*] Non esse a fumo, sed ab ipsa vini indole, cariem vetustatis expectandam.

vetustatem indui[9] persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida, hæc vetustate insalubria fiunt.[10] Quo generosius[w] vinum est, hoc magis vetustate crassescit, et in amaritudinem corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minus annosum, insalubre est. Sua cuique vino saliva[x] innocentissima,[a] [11] sua cuique ætas gratissima, hoc est, media.

XXIII. Corpus augere volentibus, aut mollire alvum,[a] conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus, alvumque cohibentibus,[b] sitire in edendo, postea parum bibere. Vinum jejunos[c] bibere, novitio invento, inutilissimum est curis, vigoremque animi[1] ad procinctum[d] tendentibus: somno vero ac securitatibus jamdudum hoc fuit,[e] quod Homerica illa[f] Helena ante cibum ministravit. Sic quoque in proverbium cessit, 'Sapientiam vino[g] obumbrari.'

[a] *Suus cuique vino nativus sapor, sine ulla conditura, saluberrimus est.*

Vet. Dalec.—9 Idem Vet. *induci.*—10 Ita Harduin. et recentt. *salubria* Gronov. et vulgg. *in salubria* Franz.—11 Hæc, *Sua cuique v. s. innocentissima,* desunt in Chiffl.

Cap. xxiii. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *inutilissimum est. Curas vigoremque animi impendit* Gronov. et vulgg. Mox, *vero accommodatum ac se-*

NOTÆ

[w] *Quo generosius*] Vide quæ in eam sententiam diximus xiv. 6.

[x] *Sua .... saliva*] Hoc est, suus naturalis sapor, sine condimento ullo. Hoc enim vocabulo illud expressit, quod prolixius Columella xii. 19. cui titulus est, 'de pluribus generibus conditurarum, quibus vinum confirmatur:' 'Quæcumque vini nota,' inquit, 'sine condimento valet perennari, optimam esse eam censemus: nec omnino quicquam permiscendum, quo naturalis sapor ejus infuscetur.' Salivam pro gustu, seu sapore, Latini veteres dixere. Persius Sat. vi. 24. 'Turdorum nosse salivam.' Propertius iv. 9. 'Et Methymnæi Græca saliva meri.' Hoc est, vini Græci sapor.

[a] *Aut mollire alvum*] Galenus Comment. iv. Aphor. 83. tom. ix.

[b] *Alvumque cohib.*] Galenus loc. cit.

[c] *Vinum jejunos*] Vide Notas et Emend. num. 10.

[d] *Ad procinctum*] Ad bellicam expeditionem, sive potius ad serias res agendas, animum intendentibus.

[e] *Somno vero .... hoc fuit*] Ad somnum, inquit, conciliandum, abigendasque curas, jamdudum in usu vinum fuit. Adhibuit enim Helena, &c.

[f] *Homerica illa*] Odyss. Δ. 19. Ἔνθ' αὖτ' ἄλλ' ἐνόησ' Ἑλένη Διὸς ἐκγεγαυῖα. Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον, Νηπενθές τ', ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

[g] *Sapientium vino*] Et est in prover-

Vino damus[2][h] homines, quod soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potum interponere[i] utilissimum: itemque jugi[j] superbibere. Ebrietatem quidem[3][k] frigidæ potus extemplo discutit.

Meracis potionibus[l] per viginti dies ante Canis ortum, totidemque postea, suadet Hesiodus[m] uti. Merum quidem[n] remedio est contra cicutas, coriandrum, aconita, viscum, meconium, argentum vivum, apes, vespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionumque ictus, contraque omnia quæ refrigerando nocent.[4][o] Privatim contra



curitati. Jamdudum Erasmus. *hoc profuit* Vet. Dalec.—2 Ita codd. Regg. Hard. Colb. et Chiffl. *Vino debemus* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *jugi superbibere ebrietati: quam quidem* Gronov. et vulgg. *juge superbibere. Ebrietatem quidem* Chiffl. *jugiter* Vet. Dalec.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *necant,* e Diosc.—5 Chiffl. *e*

NOTÆ

biis Ecclesiasticis, duo esse quæ sapientem etiam virum a mente dejiciant, vinum et mulieres. Eccl. XIX. 2.

[h] *Vino damus* [*debemus*] In Mss. Reg. Colb. Chiffl. *Vino damus.*

[i] *Aquæ potum interponere*] Usus hac voce Martialis I. 107. 'Interponis aquam subinde, Rufe: Et si cogeris a sodale, raram Diluti bibis unciam Falerni.' Et Suetonius in Vespas. cap. 20. 'Inediam unius diei per singulos menses interponebat.'

[j] *Itemque jugi*] Forte *e jugi*, aqua videlicet, quam post compotationem superbibere utilissimum sit: quoniam, ut statim subjungitur, ebrietatem frigidæ potus discutit. Vide Notas et Emend. num. 11.

[k] *Ebrietatem quidem*] Hanc quidem sententiam memorabili exemplo Celsus confirmat, in præfatione operis sui: 'Ingeniosissimus,' inquit, 'sæculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cassius, febricitanti cuidam, et magna siti affecto, cum post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquam frigidam ingessit: qua ille epota, cum vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno et sudore discussit.'

[l] *Meracis potionibus*] Meracum a mero distat omnino: quod merum sit, cui nihil, meracum, cui aquæ parum admixtum sit. Tamen meracius bibere dicuntur ii, qui vinum aqua minus diluunt. Celsus I. 3. 'cibum modicum, potiones meracas.' Et infra: 'Vinum dilutius pueris, senibus meracius.' Iterumque: 'Hyeme plus esse convenit: minus, sed meracius bibere.'

[m] *Hesiodus*] Is, cum ardet Sirius, tribus aquæ portionibus quartam vini dilutam bibi jubet Ἔργων vs. 594. Ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γούνατα Σείριος ἄζει, Τρὶς δ' ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον ἱέμεν οἴνου.

[n] *Merum quidem*] Totidem verbis hæc Diosc. v. 11. Quin et canum morsus multo meracoque vino epoto sanari quidam censuere, teste Celso v. 27.

[o] *Refrigerando nocent*] Diosc. loc.

hæmorrhoidas, presteras, fungos. Item contra[p] inflationes, rosionesque præcordiorum, et quorum stomachus in vomitiones effunditur: et si venter aut interanea rheumatismum sentiant. Dysentericis, sudatoribus,[q] in longa[5] tussi, in epiphoris, meracum. At vero cardiacis, in mamma læva merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maxime album inveterascens.[6] [r] Utiliter etiam fovetur vino calido virilitas[s] jumentis: quo etiam infuso[t] cornu lassitudinem auferri aiunt.[7] Simias, quadrupedesque, quibus digiti sunt, negant crescere assuetas meri potu.[8]

XXIV. Nunc circa ægritudines sermo de vinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis,[a] Campaniæ quodcumque tenuissimum: vulgo vero, quod quemque maxime juverit validum.[b] Utilissimum[1] omnibus sacco viribus[c] fractis. Meminerimus succum esse, qui fervendo vires e musto sibi fecerit.[2] Misceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in musta[d] additum est: meliusque,

longa.—6 Chiffl. *inveterescens.*—7 Chiffl. *jumentis infusa cornu lassitudinem auferunt.*—8 Vet. Dalec. *potui.*

CAP. XXIV. 1 Vet. Dalec. *juverit. Validum utilissimum.*—2 Vet. Dalec.

NOTÆ

cit. *refrigerando necant: ὅσα πλήξαντα, ἢ δάκνοντα, κατὰ ψύξιν ἀναιρεῖ.* Nempe, ut Celsus ait v. 27. 'Necessarium est exsorbere potionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quo calor movendus est.... Nam maxima pars venenorum frigore interimit.'

[p] *Item contra*] Diosc. ad verbum loc. cit. Privatim contra cicutam, Scribonius Largus Compos. 179. vinum merum quamplurimum caldum commendat. Contra coriandrum Compos. 185. 'Coriandrum ... facit raucitatem, et mentem movet. Adjuvari autem debent, qui biberunt, ex vino mero, atque plurimo,' &c.

[q] *Dysentericis, sudatoribus*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἐφιδροῦσι, καὶ διαφορουμένοις ἁρμόζουσι, μάλιστα δὲ οἱ λευκοὶ (οἶνοι) καὶ παλαιοὶ, καὶ εὐώδεις.

[r] *Inveterascens*] Mss. Reg. Colb. Chiffl. *inveterescens.*

[s] *Virilitas*] Genitalia.

[t] *Quo etiam infuso*] In os. Vide quæ diximus XIV. 28.

[a] *Liberaliter genitis*] E liberaliore familia genitis, liberaliter educatis, ἐλευθέρως τεθραμμένοις.

[b] *Validum*] Dum is integra valetudine est.

[c] *Sacco viribus*] Ut sacco vires vino frangerent, diximus XIV. 28.

[d] *Cui nihil in musta*] Non pix, non resina, non marina aqua. Quæ condiendi causa in musta adderent pri-

si nec vasis[e] pix affuit. Marmore enim,[f] et gypso, aut calce condita, quis non etiam validus expaverit? Inprimis igitur vinum marina aqua factum,[3] [g] inutile est stomacho, nervis, vesicæ. Resina condita,[h] frigidis stomachis utilia existimantur. Non expedire[i] vomitionibus,[4] sicut neque mustum, neque sapa, neque passum. Novitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem[j] et vertigines facit: ab hoc dicta crapula[k] est. Tussientibus et in rheumatismo nominata[5] [l] prosunt. Item cœliacis et dysentericis, mulierum mensibus. In hoc genere[m] rubrum nigrumve magis constringit, magisque calfacit. Innocentius pice sola conditum. Sed et picem meminisse debemus non aliud esse, quam combustæ resinæ fluxum.[n] Hoc genus vini[o] excal-

in musto sibi facit.—3 Vet. Dalec. *fractum.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *existimantur, sed non, &c.* Vet. Dalec. *vomitoribus* Gronov. et vulgg. Mox *sapam* Vet. Dalec.—5 Margo edd. Da-

NOTÆ

mo fervore, dictum est XIV. 25. In eam rem egregie Columella XII. 19. p. 427. 'Quæcumque vini nota sine condimento valet perennari, optimam eam esse censemus,' &c.

[e] *Si nec vasis*] Vino condendo dolia picabantur, ut diximus XIV. 25.

[f] *Marmore enim*] Vide quæ dicta sunt XIV. 24.

[g] *Inprimis .... marina aqua factum*] Admixta marina aqua, uti dictum fusius est XIV. 10. et 19. Quam varie marina aqua vina factitentur, docet Diosc. V. 27. *Οἱ δὲ διὰ θαλάττης οἶνοι ποικίλως σκευάζονται.* Et mox: *Κακοστόμαχοι μέντοι καὶ οὗτοι, κ. τ. λ.* Sane omnia salsa aliena stomacho esse Celsus edocet II. 25.

[h] *Resina condita*] Diosc. V. 9. *Οἱ δὲ πίσσαν ἢ ῥητίνην πιτυΐνην ἔχοντες, θερμαντικοὶ καὶ πεπτικοί. Picata vina aut resinata excalfaciunt, et concoctionem adjuvant.* Et Celsus inter eas res quæ sunt stomacho idoneæ, vinum resinatum annumerat II. 24. et IV. 5.

[i] *Non expedire*] Dioscor. loc. cit. *Ἄθετοι δὲ τοῖς ἐμετικοῖς.*

[j] *Capitis dolorem*] Dioscor. V. 43. de vino resinato: Κεφαλαλγὴς καὶ *σκοτωματικός.*

[k] *Ab hoc dicta crapula*] Inde, inquit, et resinæ flori, quo musta condiuntur, crapula nomen est, ut diximus XIV. 25. et ebrietati quam vina resinata faciunt, ut Latinum *crapula*, ita *κραιπάλη* Græcum est, *ἀπὸ τοῦ τὸ κάρα πάλλειν*, quasi *caput vibret.*

[l] *Tussientibus .... nominata*] Resina condita, mustum, sapa, passum. De resinato inprimis Diosc. loc. cit. Καταῤῥοιζομένοις, *καὶ βήσσουσιν ἁρμόζοντες· κοιλιακοῖς, δυσεντερικοῖς, ὑδρωπικοῖς, καὶ ῥοϊκαῖς γυναιξί.*

[m] *In hoc genere*] Dioscor. V. 43.

[n] *Combustæ resinæ fluxum*] Igne expressæ resinæ fluxum: ut diximus XIV. 25. initio.

[o] *Hoc genus vini*] Et has vini picati dotes Dioscorides quoque refert, loc. cit. totidem fere verbis.

facit, concoquit, purgat: pectori, ventri utile: item vulvarum dolori, si sine febre sint, veteri rheumatismo,[p] exulcerationi, ruptis, convulsis, vomicis, nervorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in succida lana impositum. Ad omnia hæc utilius id, quod sponte naturæ suæ picem[6] resipit, picatumque[q] appellatur. Helvenaco quoque tamen nimio caput tentari convenit.

Quod ad febrium valetudines attinet, certum est non dandum in febri,[7] nisi veteribus ægris: nec nisi declinante morbo. In acutis vero periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeant, et has noctu potius: dimidia enim[r] pars periculi est[8] noctu, hoc est, spe somni, bibentibus: nec a partu abortuve, nec a libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tussientibus, nec in tremore nervorumque doloribus,[9] vel faucium, aut si vis morbi circa illa[10] intelligatur: nec in duritia præcordiorum, venarum vehementia:[s] neque in opisthotono, tetano:[t]

lec. et Gronov. *resinata*, e Diosc.—6 Chiffl. *piceum*.—7 Ita cod. Reg. Brot. 2. Chiffl. et Editio princeps; *in febre* al. ante Brotier. Mox, *nisi v. ægris, vinum: nec, &c.* edd. vett. et Gronov. *vinum* deest in codd. Harduini et Chiffl. item in edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—8 Vet. Dalec. *abest*.—9 Chiffl. *in tremore nervorum vel doloribus* Chiffl.—10 Vet. Dalec. *ilia*.—11 Ita cod. Reg.

NOTÆ

[p] *Veteri rheumatismo*] *Χρονίοις ῥεύμασι, καὶ ἑλκώσεσι ταῖς ἐν βάθει. Vetustis fluxionibus, et exulcerationibus profundis.* Ῥευματισμὸς fluxus est mali ac noxii humoris.

[q] *Picatumque*] Egimus de eo XIV. 3. Allobrogicum appellat et eodem libro cap. 4. Plinius, et ante ipsum Celsus IV. 5. atque in resolutione stomachi hoc vini genus inprimis commendat.

[r] *Dimidia enim*] Dimidio levius periculum est.

[s] *Venarum vehementia*] Concitatiore venarum pulsu.

[t] *Tetano*] Celsus II. 1. 'Frigus modo nervorum distentionem, modo rigorem infert: illud *σπασμὸς*, hoc *τέτανος* Græce nominatur.' Et IV. 3. statim initio: 'Neque alius importunior acutiorque morbus est, quam is qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori annectit, modo rectam et immobilem cervicem intendit. Priorem Græci *ὀπισθότονον*, insequentem *ἐμπροσθότονον*, ultimum *τέτανον* appellant: quamvis minus subtiliter qui-

nec singultientibus, nec si cum febri[11] dyspnœa[u] sit. Minime vero oculis rigentibus, et genis stantibus,[v] aut defectis gravibusque: nec quorum conniventium perlucebunt oculi,[w] palpebrisve non[12] coëuntibus, vel si dormientibus hoc idem eveniet: aut si cruore suffunduntur oculi, vel si lemæ[x] in oculis erunt. Minime lingua fungosa, nec gravi,[13] et subinde imperfecta loquentibus: nec si urina difficile reddetur, neque expavescentibus repente, nec spasticis, aut rursus torpentibus, nec si per somnos genitura effundatur.[14]

XXV. Cardiacorum[a] morbo unicam spem in vino[1] esse certum est. Sed id dandum quidam non nisi in accessione censent, alii non nisi in remissione.[2] Illi, ut sudorem coërceant: hi, quia tutius putant, minuente se morbo: quam

2. Chiffl. et Editio princeps; *febre* edd. ante Brotier.—12 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *oculi, neu palpebris non* Gronov. et vulgg. Mox, *idem evenit* Chiffl.—13 Vet. Dalec. *vel gravi.*—14 Gronov. *effunditur.*

CAP. XXV. 1 Chiffl. *hanc vino.*—2 Chiffl. *alii in remissione.*—3 Dalec. *uti-*

NOTÆ

dam indiscretis his nominibus utuntur.' Tetanum præterea accurate Hippocrates explicat, de Morbis III. 13. pag. 104.

[u] *Dyspnœa*] Difficultas spirandi. Celsus IV. 4. 'Est etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud atque aliud nomen habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit. Sed hæc, dum modica est, neque ex toto strangulat, *δύσπνοια* appellatur. Cum vehementior est, ut spirare æger sine sono et anhelatione non possit, *ἆσθμα*. Cum accessit id quoque, ne nisi recta cervice spiritus trahatur, *ὀρθόπνοια*.'

[v] *Et genis stantibus*] Rigentibus palpebris, quæ non moventur. Rigentes Caio Caligulæ oculos fuisse diximus XI. 54. Genas pro palpebris dici Plinio solenne ac familiare esse, eodem lib. cap. 56. et 57.

[w] *Perlucebunt oculi*] Micantibus scintillis. Alias 'vinum optimum vetus in nocte adhibitum, oculorum aciem reformare,' auctor est Theod. Priscianus I. 10.

[x] *Vel si lemæ*] *Λήμη* Græcis humor est in oculis concretus, unde lippitudo nascitur. Hesychius: *Λῆμαι, αἱ περὶ τοὺς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσεις, ἐκρέουσαι τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίαι.*

[a] *Cardiacorum*] Seneca Epist. XV. pag. 192. 'Bibere et sudare, vita cardiaci est.' Cardiaci nempe ex virium imbecillitate, immodico sudore diffluunt, et crebro vini potu foventur. Huc et Juvenalis allusit Sat. V. 32. 'Cardiaco cyathum nunquam mixturus amico.'

plurium sententiam esse video. Dari utique non nisi in cibo [b] debet, a somno, nec præcedente alio potu, hoc est, utique sitienti,[3] nec nisi in desperatione suprema,[4] et viro facilius quam fœminæ: seni, quam juveni: juveni, quam puero: hyeme, quam æstate: assuetis potius, quam expertibus. Modus dandi pro vehementia vini: item mixtura. Atque vulgo[5] satis putant unum vini cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio [c] sit stomachi, dandum: [6] et si cibus non descendat.

XXVI. Inter vini genera, quæ fingi docuimus,[d] nec fieri jam arbitror, et supervacuum [1] [e] eorum usum: cum ipsis rebus, ex quibus finguntur, doceamus uti. Et alias modum excesserat medicorum in his ostentatio, veluti e napis vinum utile esse ab armorum equitandive lassitudine præcipientium: [f] atque, ut reliqua omittamus, etiam e junipero.[g] Et quis satius censeat, absinthite vino utendum potius, quam absinthio ipso? In reliquis omittetur et palmeum,[h] capiti



que nisi sitienti.—4 Vet. Dalec. *summa.*—5 Vet. Dalec. *mistura aquæ. Vulgo.* —6 Vet. Dalec. *largius dandum.* Mox, *et* deest in Chiffl.

Cap. xxvi. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *supervacaneum* Gronov.

NOTÆ

[b] *Dari utique non nisi in cibo*] Celsus III. 19. 'Cardiaci morbi curatio .....Tertium auxilium est, imbecillitati jacentis vino ciboque succurrere... Nisi autem necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum est, ne deficiat, tum et intrita ex hoc: et hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue, meracum.

[c] *Si dissolutio*] Ex Celso loc. cit. 'Quod si stomachus resolutus parum continet, et ante cibum, et post eum, sponte vomere oportet: rursusque post vomitum, cibum sumere. Si ne id quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositaque hora sumere alterum. Si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est: qui ubi inaruerunt, efficiunt ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor, venisque vis redeat.' Eadem ferme repetuntur, IV. 5.

[d] *Inter vini genera . . . docuimus*] Lib. XIV. 18. 19. 20.

[e] *Et supervacuum*] Subintellige, arbitror, ex proxime antecedente sententia.

[f] *Veluti e napis . . . . præcipientium*] Præcipit ita sane Diosc. v. 56.

[g] *E junipero*] Vinum e juniperis stomacho prodesse, ait Marcellus Empir. cap. 20. pag. 139. Ad alia plurima utile esse, Dioscor. prodidit v. 46.

[h] *Palmeum*] De quo XIII. 9. Vinum Phœnicites Græca nomencla-

noxium, ventrique tantum molliendo, et sanguinem exscreantibus non inutile. Fictitium non potest videri,[2] quod bion appellavimus,[i] cum sit in eo sola pro arte festinatio.[j] Prodest stomacho[k] dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis,[l] paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

XXVII. Vini etiam vitium transit in remedia. Aceto[m] summa vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo: ita fit ut infusum terræ[1] spumet. Dictum est sæpius, diceturque quoties cum aliis prosit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet,[2] [n] sternutamenta olfactu. Vim in balineis[o] æstus arcet, si contineatur ore. Quin et

et vulgg. Mox, *usum docere, cum, &c. possimus uti* Vet. Dalec.—2 Vet. Dalec. *excreantibus. Non inutile fictitium potest videri.*

CAP. XXVII. 1 Vet. Dalec. *infuso terra.*—2 Chiffl. *quotiescumque alias*

NOTÆ

tione appellatur a Theod. Prisciano II. 2. 28. οἶνος φοινικίτης. Vide Notas et Emend. num. 12.

[i] *Quod bion appellavimus*] Lib. XIV. cap. 10. Omphacites id vini genus, ut diximus, a Dioscoride appellatur v. 12.

[j] *Festinatio*] Quoniam fit ex uvis, ut ibi dictum est, ante maturitatem decerptis.

[k] *Prodest stomacho*] Has vini omphacitis utilitates omnes pariter Diosc. commemorat, loc. cit.

[l] *Prægnantibus, defectis*] Quibus vires annique deficiunt. Nisi forte sunt ea verba legenda conjunctim, *prægnantibus defectis,* ut sit idem ac 'mulierum a conceptu defectioni,' ut Plinius ipse loquitur cap. 3. libri hujus, quoniam Dioscorides utrobique κισσώδεσι dixit, hoc est, *prægnantibus malacia* seu *pica laborantibus.*

[m] *Aceto*] Diosc. v. 21. Ὄξος ψύχει, ακὶ στύφει. Accepta hæc a Celso v. 27. 'Usus,' inquit, 'ipse docuit eum quem aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, et partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus, siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte secum habebat, ebibit, et liberatus est. Credo, quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quo fit ut terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, et sic dari sanitatem.' Venit olim in controversiam, quæ natura aceti foret: calidum aliis, aliis frigidum esse pronuntiantibus: qua de re prolixe Galenus de Facult. Simp. Med. I. 19. 20. 21. et seqq.

[n] *Singultus cohibet*] Galenus de Remediis Paratu Facil. cap. 15.

[o] *Vim in balineis*] Ex Celso I. 3. 'Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, et in eo retentum

cum aqua bibitur. Multorum stomacho [p] utiliter gargarizatur: cum eadem [q] convalescentium et a Solis [3] ardoribus. Oculis quoque illo modo [r] saluberrimum fotu. Medetur potæ [s] hirudini.[4] Item lepris,[t] furfuribus, ulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei, contraque omnium aculeatorum [5] venena et pruritus. Item contra multipedæ morsum. Calidum[6] in spongia, adjecto sulfuris sextante sextariis tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medetur sedis vitiis. In sanguinis fluxione [u] post excisos [7] calculos, et omni alia,[v] foris in spongia [w] impositum, intus potum cyathis binis quam acerrimum. Conglobatum[x] utique sanguinem discutit. Contra

prosit per se haustum. Fastidia, &c. prohibet.—3 Vet. Dalec. *bibitur multis. Cum stomaticis utiliter gargarizatur. Cutem non velatum tuetur a solis.*—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *saluberrimum. Plurimum fotu medetur post uredines* Gronov. et vulgg. *saluberrimum potu medetur post hirudines* Chiffl. *prodest contra hirudines* cod. Dalec. *Medetur post hirudini* Franz.—5 Chiffl. *oculorum.*—6 Vet. Dalec. *morsum, calidum.* Mox, edd. vett. et Gronov. *in spongia appositum:* illud *appositum* non agnoscunt codd. Harduini et Dalec. nec edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Paulo post, Chiffl. *fasciculo. Medetur et, &c.*—7 Idem codex, *per excisos.* Mox, Vet. Dalec. *et omnes alias rosiones.*

NOTÆ

acetum. Si id non est, eodem modo frigida aqua assumta.'

[p] *Multorum stomacho*] Εὐστόμαχον Diosc. pronuntiat.

[q] *Cum eadem*] Cum eadem aqua prodest stomacho convalescentium ex ægritudine a Solis ardore orta.

[r] *Oculis quoque illo modo*] Cum aqua. Vide Notas et Emend. num. 13.

[s] *Medetur potæ*] Dioscor. v. 21.

[t] *Item lepris*] Habet has quoque utilitates aceti omnes Dioscor. loco citato.

[u] *In sanguinis fluxione*] Quam aceto mero Plinius vim attribuit sanguinis sistendi post excisos calculos, hanc acetos also, seu acidæ muriæ, Dioscorides adjudicat, v. 23. his verbis: Στέλλει δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῶν λιθοτομηθέντων αἱμοῤῥαγίας, εὐθέως μετὰ τὴν χειρουργίαν θερμὴ ἐγκλυζομένη. Celsus quoque VII. 26. tit. 'Quæ curatio calculo evulso habenda sit,' acre acetum postulat, cui aliquantum salis sit adjectum: ad vim aceti scilicet mitigandam.

[v] *Et omni alia*] Dioscor. v. 21. Erumpentem, inquit, undecumque sanguinem, potu, insessuve sistit: πινόμενόν τε καὶ ἐγκαθιζόμενον.

[w] *Foris in spongia*] Diosc. loc. cit. Laudat hunc Plinii locum, et superiorem proxime de hyssopo, auctor Annalium Eccles. ad annum Christi 34. num. 124. ubi de spongia aceto plena, hyssopo circumposita, Christi Domini ori admota, disserit.

[x] *Conglobatum*] Dioscor. loc. cit. Ποιεῖ καὶ πρὸς αἵματος καὶ γάλακτος θρόμβωσιν ἐν κοιλίᾳ. *Facit contra sanguinem in ventriculo conglobatum, et lac ibidem coagulatum.*

lichenas[y] et bibitur, et imponitur. Sistit alvum,[8] [z] et rheumatismos[a] interaneorum infusum: item procidentia[b] sedis, vulvæque.[9] Tussim[c] veterem inhibet,[10] et gutturis rheumatismos, orthopnœam, dentium labefactationem. Vesicæ nocet, nervorumque infirmitatibus. Nesciere medici,[d] quantum contra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens, quoties deposuisset, sentiebat ictum, alias illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuque succursum. Neque altero[11] [e] os colluunt venena exsugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modo est, verum et rerum plurimarum. Saxa rumpit[f] in-

—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *alvos* Gronov. et vulgg.—9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *uvæque*, e Diosc. —10 Ibid. ex eodem, *et recentem lacessit.*—11 *Neque aliter* Chiffl.—12 Ita

NOTÆ

[y] *Contra lichenas*] Diosc. loc. cit.

[z] *Sistit alvum*] Diosc. loc. cit.

[a] *Et rheumatismos*] Fluxiones humoris pravi et noxii in alvum.

[b] *Item procidentia*] Dioscor. loco cit. *Στέλλει καὶ ὑστέραν καὶ ἕδραν προπεπτωκυῖαν.*

[c] *Tussim*] Hæc totidem verbis Dioscor. loc. cit. *Καὶ βῆχα χρονίαν πραΰνει .... Ἁρμόζει δὲ καὶ πρὸς ὀρθόπνοιαν, θερμὸν καταῤῥοφούμενον· στέλλει δὲ ἀναγαργαριζόμενον καὶ τὰ ἐν βρόγχῳ ῥεύματα . . . καὶ πρὸς ὀδόντων πόνον, κ. τ. λ.*

[d] *Nesciere Medici*] Celsus, ut superius indicavimus, v. 27. Uberius id aliquanto Plinius Valer. III. ult. 'Ad morsum aspidis,' inquit, 'unum refugium habebant priores, ut percussus urinam suam biberet. Intra paucos annos inventum est casu et alterum remedium. Nam is qui utrem plenum aceti ferebat, percussus ab aspide dolorem non sensit: donec fatigatus requiescendi gratia utrem deposuit: de facto perniciem sentire cœpit: rursusque imposito sibi utre desiit. Intellectumque est, quod si acetum bibisset, posset sanari,' &c. Plinii sententiam laudat et sequitur Q. Serenus c. 47. ubi de serpentium morsibus, p. 155. 'Plinius ut memorat, sumti juvat imber aceti.'

[e] *Neque altero*] Ita editi omnes, cum Reg. 1. At Reg. 2. cum Chiffl. *neque aliter.*

[f] *Saxa rumpit*] Non per se quidem, ac solum, sed prævio igne incendioque: subsequente etiam vi acieque ferri. Plinius XXXIII. 21. 'Occurrunt silices ... Hos igni et aceto rumpunt.' Hac certe industria pervias fecisse sibi Alpes Hannibal memoratur. Rem narrat Plutarchus in ejus Vita: Livius lib. XXI. pag. 200. 'Ad rupem minuendam, per quam via una esse poterat, milites ducti, cum cædendum esset saxum, arboribus circa immanibus dejectis, detruncatisque, struem ingentem lignorum faciunt: eamque cum et vis venti apta faciendo igni coorta esset, succendunt: ardentiaque saxa infuso aceto putrefaciunt. Ita torridam incendio rupem

fusum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem et sapores non alius magis succus commendat aut excitat: in quo usu mitigatur usto pane, aut cum vino:[12] vel accenditur pipere ac lasere: utique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus gravi morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosa scientia, ignorante Divo Augusto, tanti[13] putavit usu pedum sensuque omni carere, dummodo et dolore illo careret, demersis in acetum[g] calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

XXVIII. (II.) Acetum scillinum inveteratum magis probatur. Prodest, super ea quæ diximus,[a] acescentibus cibis:[b] gustatum[1] enim discutit pœnam eam. Et his qui jejuni[c] vomunt: callum enim[d] faucium facit, ac stomachi: odorem[2] oris[e] tollit, gingivas[f] astringit, dentes firmat, co-

codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tosto pane aut vino* Gronov. et vulgg. *tosto pane aut cumino* Vet. Dalec.—13 Vet. Dalec. *satius.*

CAP. XXVIII. 1 Chiffl. *gustatu.*—2 Idem codex, *dolorem.*

NOTÆ

ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis clivos: ut non jumenta solum, sed elephanti etiam deduci possent.' Aceto solutos Eleutheiarum muros narrat Dio l. XXXVI. p. 8. Nec sane diffitetur Galenus hanc inesse aceto vim, de Fac. Simp. Med. I. 22. pag. 16. ut instar ignis, lapides, fictilia, æs, ferrum, plumbumque, pervadat ac penetret. Ac ne veteribus tantum exemplis agamus, hac ipsa industria usum hoc nostro ævo Principem Guisium, ut murum solveret, auctor ipse est in Commentariis rerum a se gestarum in Neapolitana expeditione.

[g] *Demersis in acetum*] In eo genere morbi demergi in muriam Celsus præcipit, IV. 24. ut dicturi sumus XXXI. 33. 'Si tumor, calorque est, recte in aqua quam frigidissima articulos contineri' idem adjungit: 'sed neque quotidie, neque diu, ne nervi lædantur.'

[a] *Super ea quæ diximus*] Lib. XX. 39.

[b] *Acescentibus cibis*] Ventriculo acidam pituitam in fauces eructante.

[c] *Et his qui jejuni*] Diosc. v. 25.

[d] *Callum enim*] Dioscor. loc. cit. Καταῤῥοφούμενον δὲ τὸν βρόγχον στερεοῖ, καὶ τυλώδη ποιεῖ, καὶ τὸν ἦχον εὔτονον καὶ λαμπρὸν ἀποτελεῖ. *Fauces sorbitione durat, callosasque reddit, vocem denique expedit, ac limpidam canoramque facit.*

[e] *Odorem oris*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. III. 33. 'ad fœtorem oris:' 'Si halitus fœtet,' inquit, 'cum dormitum vadis, cyathum aceti boni per partes sorbeat: hoc et in coctionem facit,' &c.

[f] *Gingivas*] Diosc. loc. cit. Marcel-

lorem meliorem præstat. Tarditatem [g] quoque aurium gargarizatione purgat, et transitum auditus aperit. Oculorum [h] aciem obiter exacuit. Comitialibus,[i] melancholicis, vertiginosis, vulvarum strangulationibus, percussis, aut præcipitatis, et ob id sanguine conglobato, nervis infirmis, renum vitiis perquam utile. Cavendum [j] exulceratis.

XXIX. Oxymeli antiqui (ut Dieuches [k] tradit) hoc modo temperabant: mellis minas[1] decem, aceti veteris heminas quinque, salis marini pondo libram [m] et quadrantem, aquæ marinæ [n] sextarios quinque pariter coquebant, decies defervescente cortina,[o] atque ita diffundebant,[p] inveterabantque. Sustulit totum id Asclepiades, coarguitque. Nam etiam in febribus dabant.[2] [q] Profuisse tamen [r] fatentur contra serpentes, quas sepas vocant, et contra meconium, ac viscum: et anginis [3] [s] calidum gargarizatum, et auribus,

CAP. XXIX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pondo, thymbræ quadrantem, &c.* Gronov. et vulgg. *pondo libram quadrantem aquæ pluviæ* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Chiffl. *databant.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

lus Empir. c. 12. p. 93. 'Acetum tepidum scilliticum in ore tentum, et gingivas tumentes constringit, et continet dentes vacillantes.'

[g] *Tarditatem*] Diosc. loc. cit.

[h] *Oculorum*] Diosc. loc. cit.

[i] *Comitialibus*] Dioscor. loc. cit.

[j] *Cavendum*] Internis exulcerationibus, nervorumque vitiis ipsis cavendum Dioscorides admonet.

[k] *Ut Dieuches*] Et post illum Dioscorides v. 22. ipseque Plinius, non hoc loco modo, sed et XIV. 21.

[l] *Mellis minas*] Sive libras decem, ex ipso Plinio loc. cit.

[m] *Pondo libram*] Vide Notas et Emend. num. 14.

[n] *Aquæ marinæ*] Aquam pluviam Dioscorides adhibet: Pliniusque ipse loc. cit.

[o] *Defervescente cortina*] Cortina, vas æneum est, aquæ, oleo, coloribusve decoquendis.

[p] *Diffundebant*] Quid sit vina diffundi, diximus XIV. 16.

[q] *Nam etiam in febribus dabant*] In quibusdam Mss. *databant.* Mos ille fuit Hippocratis, ipso ita prodente, et probante, lib. de victu in morbis acutis, tex. 28. p. 291.

[r] *Profuisse tamen*] Diosc. loc. cit. Ἀρήγει καὶ τοῖς ὑπὸ ἐχίδνης τῆς καλουμένης σηπὸς δηχθεῖσι, καὶ τοῖς μηκώνειον, ἢ ἰξίαν πιοῦσιν. Viperei generis hunc sepa Dioscorides facit. Et Aëtius similiter, Serm. XIII. cap. 26. pag. 256. Est et generi cuidam lacertorum communis hæc appellatio, ut dicemus XXIX. 32. De priore Lucanus IX. 723. 'Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps.'

[s] *Et anginis*] Diosc. loc. cit. Ἀναγαργάρισμά τε συναγχικῶν ὠφέλιμον.

et oris gutturisque desideriis, quæ nunc omnia oxalme[4][t] contingunt: id sale et aceto recente efficacius est.

XXX. Vino cognata res sapa[u] est, musto decocto, donec tertia pars supersit. Ex albo hoc melius.[v] Usus contra cantharidas, buprestim, pinorum erucas, quas pityocampas[w] vocant, salamandras, et contra mordentia venenata. Secundas partusque emortuos trahit,[1] cum bulbis potum. Fabianus auctor est, venenum esse, si quis jejunus a balineis id bibat.[2]

XXXI. Consequens horum est vini fæx, cujusque generis.[1] Ergo vini fæci[2][a] tanta vis est, ut descendentes in cupas enecet. Experimentum demissa præbet[3] lucerna, quamdiu extinguatur, periculum denuntians. Illota miscetur medicamentis. Cum iridis vero[b] pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur: et sicca vel madida contra phalangia, et testium mammarumque inflationi,[4][c] vel in quacumque parte corporis. Item cum hordeacea farina: et

et anginas Gronov.—4 Cod. Dalec. *oxyalme.* Mox, Vet. Dalec. *ea sale et aceto recente efficacior est;* alii vett. ap. eundem: *fit sale, aqua et aceto. Recens efficacior est.*

Cap. XXX. 1 Gronov. *emortuos trahi;* codd. Dalec. *mortuos trahit.* Mox, *pota* Vet. Dalec. *potu* Chiffl.—2 Vet. Dalec. *eam bibat.*

Cap. XXXI. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fæx sui c. generis* Gronov. et vulgg.—2 Chiffl. *fæcibus.*—3 Cod. Dalec. *trahitur.*—4 'Ita bene codd. Regg. 1. 2. Sic quoque volebat Pintianus.' *Brotier.* Cod. Pint. *inflationi,* non vero *inflationes,* ut legitur ap. Harduin. in ed. 1. Vide Not. Varr. *inflationes* operarum lapsu Brotier in textu. Edd.

NOTÆ

[t] *Oxalme*] Ὀξάλμην acetum salsum, seu acidam muriam Latini nuncupant. Hujus vires ususque in medicina plurimos refert Diosc. v. 22.

[u] *Vino cognata res sapa*] De qua IV. 11.

[v] *Hoc melius*] Hæc res, nempe sapa, melior. Latini etiam defrutum, Græci ἕψημα, appellitant.

[w] *Pityocampas*] Πιτυοκάμπας. De harum veneno, remediisque ad id adhibendis, Dioscoridem consule in Alexiph. c. 2.

[a] *Ergo vini fæci*] Habet enim urendi vim maximam, exedendi, siccandi: Δύναμιν ἔχει καυστικὴν σφόδρα, σηπτικὴν ἄγαν καὶ ξηραντικήν. Cupa, vas vinarium majus, *une Cuve.*

[b] *Cum iridis vero*] Theod. Priscianus I. 16. 'de papulis,' contra exanthemata, sive eruptiones pituitæ: 'Fæces vini,' inquit, 'et iris Illyrica, utraque contusa, et cum oleo roseo commixta medebuntur.'

[c] *Inflationi* [*inflammationes*] Quas alibi testium epiphoras vocat. Legit *inflationi* Pintianus, perperam.

thuris polline in vino decocta crematur et siccatur.[5] Experimentum[d] est legitime coctæ, ut refrigerata linguam tactu videatur urere. Celerrime exanimatur,[e] loco non incluso condita.[6] Crematio ei multum virium adjicit. Utilissima est ad compescendos lichenas furfuresque cum fico decocta. Sic et lepris et ulceribus manantibus imponitur. Fungorum[f] naturæ contraria est pota, sed magis cruda. Oculorum[g] medicamentis cocta et lota miscetur. Medetur illita et testibus, et genitalibus. In vino autem adversus stranguriàs bibitur. Cum expiravit[7] quoque, lavandis corporibus et vestibus[h] utilis: tuncque usum acaciæ[i] habet.

XXXII. Fæx aceti pro materia acrior sit necesse est,[a] multoque magis exulceret. Resistit suppurationum incrementis: stomachum, interanea, ventrem illita adjuvat. Sistit earum[j] partium rheumatismos, et mulierum menses. Panos[k] discutit nondum exulceratos, et anginas: sacros ignes cum cera. Mammas[l] lactis sui impatientes eadem

[a] *Ut est aceti materia acrior, sic et fæx ejus.*

ante Brotier, *inflammationes.*—5 Vet. Dalec. *decocta. Siccatur et crematur;* Chiffl. *cocta crematur et siccata.*—6 Chiffl. *non inclusa condita.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *exspiraverit* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

[d] *Experimentum*] Diosc. v. 132. ubi et coquendæ modum tradit.

[e] *Celerrime exanimatur*] Expirat. Diosc. loc. cit. *Χρηστέον δὲ τῇ τρυγὶ προσφάτῳ οὔσῃ· ταχὺ γὰρ διαπνεῖται· ὅθεν οὐδὲ ἀσκέπαστον, οὐδὲ χωρὶς ἀγγους αὐτὴν ἀποθετέον. Recenti fæce utendum est, quoniam celeriter expirat, et exanimatur: proinde nonnisi tecta, et vase aliquo condita inclusave reponi debet.*

[f] *Fungorum*] Diosc. in Alexiph. c. 23.

[g] *Oculorum*] Diosc. v. 132.

[h] *Vestibus*] Ad vestes lavandas ac lintea, in lixiviis nostrates adhibent.

[i] *Usum acaciæ*] Cujus semine ad perficienda coria pro galla utuntur, uti dicturus est libro seq. c. 67.

[j] *Sistit earum*] Diosc. v. 132. Ventris stomachique fluxiones sistit adhibita: *κοιλίαν τε καὶ στόμαχον ῥευματιζόμενον καταπλασθεῖσα στέλλει.*

[k] *Panos*] Dioscor. loc. cit.

[l] *Mammas*] Diosc. loc. cit. *Μαστούς τε σπαργῶντας ῥέοντας γάλα σβέννυσι. Turgentes mammas, suique lactis impatientes extinguit.* Q. Serenus c. 21. p. 138. 'Ubera fœcundo multum lactantia succo Sæpe sibi noxæ nimium manando fuerunt: Fæce igitur valida duri reprimentur aceti.'

extinguit. Ungues scabros [m] aufert. E serpentibus contra cerastas validissima cum polenta. Cum melanthio [n] autem contra crocodili morsus, et canis. Et hæc cremata ampliat vires. Tunc addito [o] lentiscino oleo illita una nocte rufat capillum. Eadem ex aqua in linteolo apposita, vulvas purgat.

XXXIII. Sapæ fæce [1] [p] ambusta sanantur, melius addita lanugine arundinis. Eadem fæce decocta potaque, tusses veteres. Decoquitur in patinis cum sale et adipe ad tumorem quoque maxillarum et cervicum.

XXXIV. (III.) Olearum proxima auctoritas intelligitur. Folia earum [q] vehementissime astringunt, purgant, sistunt. Itaque commanducata [r] imposita ulceribus medentur, et capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici usserint, gingivarum inflammationibus, paronychiis, sordidisque ulceribus,[s] et putrescentibus.[1] Cum melle profluvium sanguinis e nervosis partibus cohibet. Succus eorum [t] carbunculantibus circa oculos ulce-



CAP. XXXIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Sæpe fæce* Gronov. et vulgg. '*Sapæ fæce* alii reponunt.' *Dalec.*

CAP. XXXIV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et paronychiis, s. u. et putrescentibus* Chiffl. *paronychiis, s. hulceribus excrescentibus* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

[m] *Ungues scabros*] Diosc. loc. cit. Hanc vim vini fæci adjudicat Theod. Priscianus I. 30. 'Scabiosos, veluti elephantiosos, si quis forte ungues habuerit, vini fæx sicca, trita, et cum cerotario imposita curat. Et ficus sicca, purgata, et tusa, superimposita, æque medetur.'

[n] *Cum melanthio*] Plinius Valer. III. 51. 'Adversus morsum canis non rabiosi:' 'Fæx aceti cum melanthio plagæ imponitur.'

[o] *Tunc addito*] Diosc. loc. cit. Ξανθὰς ποιεῖ τὰς τρίχας.

[p] *Sapæ fæce*] Prius legebatur, *Sæpe fæce*. Mendose. In Indice hujus loci, *De fæce sapæ, IV.*

[q] *Folia earum*] Diosc. I. 137. Φύλλα στυπτικὰ, κ. τ. λ. Idcirco in vino cocta et trita vulneribus adhibentur, teste Theod. Prisciano, I. 20.

[r] *Itaque commanducata*] Plinius Valer. III. 22. Marcellus Empir. cap. 4. p. 42. et Diosc. I. 137. Ἰᾶται δὲ καὶ τὰ ἐν στόματι ἕλκη, καὶ ἄφθας διαμασσηθέντα. *Oris ulceribus et aphthis commanducata medentur.*

[s] *Sordidisque ulceribus*] Diosc. loc. cit. Ἀνακαθαίρει δὲ καὶ τὰ ῥυπαρὰ ἕλκη. *Purgat sordida ulcera.*

[t] *Succus eorum*] Diosc. loc. cit. Carbunculantia ulcera sunt, quæ furunculis carbunculisque similia sunt. Carbunculum ἄνθρακα Medici vocant,

ribus et pusulis,[2] procidentique pupillæ[3] efficax: quapropter in collyria additur. Nam et veteres[u] lacrymationes sanat, et genarum erosiones. Exprimitur[v] autem succus tusis, affuso vino et aqua[4] cœlesti, siccatusque in pastillos digeritur. Sistit menses in lana admotus vulvæ. Utilis et sanie manantibus.[5] Item condylomatis,[w] ignibus sacris, quæque serpunt ulcera, epinyctidi.

XXXV. Eosdem et flos earum habet effectus. Uruntur et cauliculi florescentes,[1][a] ut spodii vicem[b] cinis præstet: vinoque infuso iterum uritur. Suppurationes et panos illinunt cinere eo, vel foliis tusis cum melle, oculos vero cum polenta. Succus fruticis[c] recentis accensi distillans sanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nam et lacryma[2] quæ ex arbore ipsa distillat, Æthiopicæ maxime oleæ, mirari satis non est repertos,[3][d] qui dentium dolores illinendos censerent, venenum esse[4][e] prædicantes, atque etiam in

—2 Gronov. et vulgg. *pustulis.*—3 Chiffl. *pupulæ.*—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *vino aut aqua*, e Diosc.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *saniem emanantibus* Gronov. et vulgg.

CAP. XXXV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *folia cum floribus*, e Diosc. —2 *Nam lacrymam* cod. Dalec.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *satis non est. Reperti sunt* cod. Dalec. *satis est repertos* edd. vett. et Gronov.—4 Dalec.

NOTÆ

furunculum ignitum, et ex adusta bile inflammatum: sive similem iis quæ usta fuerint, exulcerationem. Carbunculos in ipsis oculis ex inflammatione nasci; pustulas quoque, ulceraque e pustulis, Celsus docet VI. 6. quem consule.

[u] *Nam et veteres*] Diosc. loc. cit.

[v] *Exprimitur*] Diosc. loc. cit. totidem verbis: sed affundi vinum, quam aquam, multo præstabilius esse idem asseverat.

[w] *Item condylomatis*] Diosc. loc. cit. Ἐρυσιπελάτων, ἑρπητῶν, ἐπινυκτίδων. En rursum ubi ignem sacrum Plinius habet, erysipelas Dioscoridi est.

[a] *Uruntur et cauliculi florescentes*] Folia cum floribus tantum Dioscorides uri præcipit, spodio huic concinnando.

[b] *Spodii vicem*] Dioscor. loc. cit. Ἀντὶ σποδίου λαμβάνεται. *Cinerulam* Latine σπόδιον commode dixeris. Quid illud sit, dicemus suo loco, l. XXXIV. Præcipuum id habet in oculorum medicamentis usum.

[c] *Succus fruticis*] Diosc. I. 138. Τὸ δὲ ἐκ χλωροῦ τοῦ ξύλου καιομένου ἐκκρινόμενον ὑγρὸν, πίτυρα, καὶ ψώρας, καὶ λειχῆνας καταχριόμενον ἰᾶται. *Qui humor ex accenso virente ligno emanat, furfures, scabiem, et lichenas illitu sanat.*

[d] *Mirari satis non est repertos*] Ex horum esse numero Dioscoridem scimus, I. 141.

[e] *Venenum esse*] Cum venenum id

oleastro[f] quærendum.[5] E radice oleæ quam tenerrimæ cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem rejicientibus, et suppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungia tumores sanat: extrahitque fistulis vitia, et ipsas sanat.

XXXVI. Olivæ albæ[g] stomacho utiliores, ventri minus. Præclarum habent, antequam condiantur, usum recentes per se cibi modo devoratæ. Medentur enim arenosæ urinæ, item dentibus carnem mandendo[h] attritis,[1] aut convulsis.[i] Nigra oliva[j] stomacho inutilior, ventri facilior, capiti et oculis non convenit. Utraque ambustis[k] prodest trita et illita. Sed nigra[l] commanducatur, et protinus ex ore imposita, pusulas[2] gigni prohibet. Colymbades[m] sordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ.

XXXVII. De amurca[n] poteramus videri satis dixisse, Catonem secuti: sed reddenda medicinæ quoque est.[1]



venenum tamen esse.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quærendam* Gronov. et vulgg.

CAP. XXXVI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *item dentibus aut attritis* Gronov. et al. vett. *item dentibus carnem audendo attritis* Chiffl. Mox, *aut perculsis* Vet. Dalec.—2 Gronov. *pustulas.*

CAP. XXXVII. 1 Alii ap. Dalec. *sed reddenda medicinæ quoque ratio est.*—

NOTÆ

esse ipsi fateantur. Diosc. loc. cit. Ἀναγράφεται δὲ καὶ ἐν τοῖς φθαρτικοῖς. *In medicamenta refertur, quæ sunt exitiali vi prædita.*

[f] *Atque etiam in oleastro*] Nostrates oleæ, oleastrique, inquit Diosc. loc. cit. talem lacrymam ferunt.

[g] *Olivæ albæ*] Diosc. I. 139. Ἔστι δὲ ἡ μὲν ὑπόκιρῤος καὶ πρόσφατος ἐλαία, δυσκοίλιος, εὐστόμαχος.

[h] *Carnem mandendo*] Hæc verba ex Reg. Colb. ac Chiffl. codice adjecimus.

[i] *Aut convulsis*] Dentes emotos stabiliri eo cibo scribit Diosc. loc. cit.

[j] *Nigra oliva*] Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ μέλαινα καὶ πέπειρος, εὐδιάφθορος καὶ κακοστόμαχος, ὀφθαλμοῖς τε ἀνεπιτήδειος καὶ κεφαλῇ. *Nigra et matura corrumpi facilis, stomacho contraria: nec oculis convenit, nec capiti.*

[k] *Utraque ambustis*] Dioscor. loc. cit. Plinius Valer. III. 36. 'Ambustis sanandis: olivarum carnes teruntur, et imponuntur. Nigra oliva continuo si imponatur commanducata, pustulas gigni prohibet.' Theodorus Priscianus I. 17. 'De ustione calidæ, vel ignis: ustiones antequam vesicas erigant, muriam olivarum frequenter infunde: aut easdem olivas salsas contritas imponito.'

[l] *Sed nigra*] Diosc. et Plinius Valer. loc. cit.

[m] *Colymbades*] Diosc. loc cit.

[n] *De amurca*] Lib. XV. 8.

Gingivis[o] et oris ulceribus, dentium stabilitati[2] efficacissime subvenit. Item ignibus[p] sacris infusa, et his quæ serpunt. Pernionibus nigræ olivæ amurca utilior: item infantibus fovendis. Albæ vero, mulierum vulvæ in lana admovetur. Multo autem[q] omnis amurca decocta efficacior. Coquitur[r] in Cyprio[3] vase ad crassitudinem mellis. Usus ejus[s] cum aceto, aut vino vetere, aut mulso, ut quæque causa exigat, in curatione[4] oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, genitalium, rhagadum.[t] Vulneribus in linteolis[u] imponitur, luxatis in lana: ingens hic usus, utique inveterato[v] medicamento: tale enim fistulas sanat. Infunditur[w] sedis, genitalium, vulvæ exulcerationi. Illinitur vero podagris incipientibus: item articulariis[5] morbis. Si vero[x] cum omphacio[6] recoquatur ad mellis crassitudinem, casuros[7][y] dentes extrahit. Item jumentorum[z] scabiem,



2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *stabilitate* Gronov. et vulgg. *instabilitati* al. ap. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cupreo* edd. vett. et Gronov.—4 Chiffl. *curationem.*—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *articularibus* Gronov. et al. vett.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *omphacino*, e Diosc.—7 Corn. ex Vet. *causarios;* sic et Chiffl.

NOTÆ

[o] *Gingivis*] Plinius Valer. hæc strictim, I. 30. 'Amurca ex oliva nigra oris vitiis subvenit.'

[p] *Item ignibus*] Plinius Valer. III. 4. 'Amurca olivæ nigræ igni sacro infunditur.'

[q] *Multo autem*] Diosc. I. 134.

[r] *Coquitur*] Dioscor. loc. cit.

[s] *Usus ejus*] Totidem verbis hæc Diosc. loc. cit.

[t] *Rhagadum*] 'Ραγάδας *ani fissuras* Scribonius Largus exponit. Sic etiam pedum rimas vocant, *ῥαγάδας τὰς ἐν ποσί.* Dicuntur autem *ῥαγάδες, ἀπὸ τοῦ ῥήγνυμι*, hoc est, *a frangendo.*

[u] *Vulneribus in linteolis*] Theod. Priscianus I. 19. 'Olivarum amurcam coques primum igne fortiori, . . . Cum vero coagulaverit, reponis in vas mundum: et cum frigescere cœperit, linteola infusa loco percusso imponimus.'

[v] *Utique inveterato*] Amurca, inquit, inveterata melior evadit. Παλαιουμένη *τε βελτίων γίνεται*, ait etiam Diosc. loc. cit.

[w] *Infunditur*] Diosc. loc. cit. Ἐγκλυσμά *τε ἕδρᾳ, καὶ αἰδοίῳ, καὶ μήτραις εἱλκωμέναις ἐστὶ χρήσιμος.*

[x] *Si vero*] Reliquæ deinceps ex amurca medicinæ totidem verbis extant apud Diosc. loc. cit.

[y] *Casuros*] Dentes corruptos extrahit, inquit Diosc. *ἐκβάλλει δὲ καὶ τοὺς ἐφθαρμένους ὀδόντας.*

[z] *Item jumentorum*] Diosc. loc. cit. Item Cato de Re Rust. c. 96. p. 56. 'Oves ne scabræ fiant, amurcam condito, puram bene facito: aquam ubi lupinus deferverit, et fæcem de vino bono, inter se omnia commisceto pariter . . . . . Eodem modo in

cum decocto lupinorum, et chamæleone [8] herba, mire sanat. Cruda [a] amurca podagras [9] foveri utilissimum.

XXXVIII. (IV.) Oleastri foliorum eadem natura. Spodium e cauliculis [b] vehementius inhibet rheumatismos. Sedat et inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet,[c] excrescentia leniter erodit, siccatque,[1] et ad cicatricem perducit: cetera, ut in oleis. Peculiare autem,[2] [d] quod folia decoquuntur ex melle, et dantur [3] cochlearibus contra sanguinis exscreationes. Oleum tantum acrius, efficaciusque: et de eo os quoque [e] colluitur ad dentium firmitatem.[4] Imponuntur [f] folia et paronychiis, et carbunculis, et contra omnem collectionem cum vino: iis vero quæ purganda sunt,[5] cum melle. Miscentur [g] oculorum medicamentis, et decoctum foliorum, et succus oleastri. Utiliter[h] etiam auribus instillatur cum melle, vel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur, et epinyctides. Item cum farina hordeacea venter,[i] in rheumatismo: cum oleo,

—8 Gronov. *chamæleonte.*—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *podagris* edd. vett. et Gronov.

CAP. XXXVIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *siccat* edd. vett. et Gronov.—2 Vet. Dalec. *oleis. In hoc autem peculiare.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *danturque* Gronov. et vulgg.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Oleum tamen acrius atque efficacius: et os quoque colluitur illo ad dentium infirmitatem* edd. vett. et Gronov.—5 Alii, *sint.*

NOTÆ

omnes quadrupedes utito, si scabræ erunt.'

[a] *Cruda*] Diosc. loc. cit.

[b] *Spodium e cauliculis*] Diosc. I. 137. *Uruntur,* inquit, *cum floribus folia, ut spodii vicem præstent .... ita ut in medicamentis oculorum spodio minime cedant.* Καίεται δὲ τὰ φύλλα μετὰ τῶν ἀνθῶν, καὶ ἀντὶ σποδίου λαμβάνεται .... Δοκεῖ δὲ ἡ τοιαύτη καῦσις μὴ λείπεσθαι τοῦ σποδίου εἰς τὰ ὀφθαλμικά.

[c] *Alienata explet*] Vulnera quæ non coëunt, rimas, fissurasque, carne replet.

[d] *Peculiare autem*] Iisdem verbis Plinius Valer. I. 64.

[e] *Et de eo os quoque*] Diosc. I. 40. Τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀγρίας ἐλαίας ἔλαιον διάκλυσμα οὔλοις μυδῶσι, καὶ σταλτικὸν ὑποσάλων ὀδόντων ἐστί. *Sylvestris olivæ oleum ad gingivas putri uligine laborantes colluitur, dentesque labantes confirmat.* Q. Serenus cap. 15. de dentium vitio, pag. 133. eam vim quoque commanducatorum foliorum succo attribuit: 'Mansus item prodest succis oleaster acerbis.'

[f] *Imponuntur*] Plinius Valer. III. 25.

[g] *Miscentur*] Diosc. I. 137.

[h] *Utiliter*] Diosc. loc. cit.

[i] *Item .... venter*] Subintellige, illinitur, in fluxione alvi. Diosc. loc.

capitis dolores.[j] Cutem in capite[k] ab ossibus recedentem cauliculi decocti, et cum melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumti sistunt alvum. Tosti autem[l] et cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt.

XXXIX. Olei naturam causasque abunde diximus.[m] Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Utilissimum esse omphacium,[1] [n] proxime viride.[o] Præterea[p] quam maxime recens, (nisi[2] cum vetustissimum quæritur,) tenue, odoratum, quodque non mordeat, e diverso quam in cibos eligitur. Omphacium[q] prodest gingivis. Si contineatur in ore, colorem[r] dentium custodit magis, quam aliud: sudores[s] cohibet.[3]

Cap. XXXIX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *est omphacinum* Gronov. et vulgg. *est omphacium* Franz.—2 Vet. Dalec. *recens. At si.*—3 Vet. Dalec. *corrigit.*

NOTÆ

cit. *Φύλλα καὶ ἐπὶ κοιλιακοῖς εὐθετεῖ καταπλασσόμενα σὺν ὠμηλύσει. Folia cum hordeacea farina illita cœliacis conveniunt.*

j *Capitis dolores*] Subintellige, illinuntur, ut cap. 35. dentium dolores oleæ Æthiopicæ lacryma illinendos dixit.

k *Cutem in capite*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. III. 22. Quid sit porro cutis recedens ab ossibus, Marcellus Empiricus c. 4. p. 42. hunc locum transcribens non intellexit: cum putavit esse nimirum cutem in vulneribus plus æquo excrescentem: 'Oleastri,' inquit, 'cauliculi teneri decocti, et melle impositi, carnes supra oscula in vulneribus quælibet prohibent excrescere.' Diosc. rem perspicue et aperte explanat, I. 137. ubi de oleastri foliis: *Σὺν μέλιτι*, inquit, *καταπλασθέντα καὶ δέρμα κεφαλῆς ἀποσπασθὲν παρακολλᾷ. Cum melle imposita cutem a capite avulsam agglutinant.* Quam vim et eorum succo, decoctoque adjudicat. Recedit ab ossibus caro, cum ea putrescente ossa nudantur, in ulceribus phagedænicis et cancrosis.

l *Tosti autem*] Refert de foliis eadem Diosc. loc. cit.

m *Olei .... diximus*] Lib. XV. cap. 2. et seqq.

n *Esse omphacium*] De quo XII. 60. Id ex acerbis seu immaturis olivis exprimitur: sive, ut dicitur XV. 2. ex oliva cruda, atque nondum inchoatæ maturitatis.

o *Proxime viride*] Diximus de eo XII. 60. Huic ab omphacio secunda laus, et pæne gemina bonitas atque nota: nisi quod viride est, omphacium candidum: ut ibi diximus.

p *Præterea*] Sic Diosc. I. 29.

q *Omphacium*] Diosc. loc. cit.

r *Colorem*] Dentes firmare ait Diosc. loc. cit. *ὀδόντων κρατυντικὸν, κρατούμενον ἐν τῷ στόματι.*

s *Sudores*] Diosc. loc. cit.

XL. Œnanthino[a] idem est effectus, qui rosaceo. Omni autem[b] oleo mollitur corpus, vigorem et robur accipit: stomacho contrarium. Auget[c] ulcerum incrementa.[1] Fauces exasperat, et venena[d] omnia[2] hebetat, præcipue psimmythii, et gypsi, in aqua mulsa, aut ficorum siccarum decocto potum: contra meconium, ex aqua: contra cantharidas,[e] buprestin, salamandras, pityocampas: per se potum, redditumque vomitionibus, contra omnia supra dicta.[3] Et lassitudinum[f] perfrictionumque refectio est.[4] Tormina[g] calidum potum cyathis sex, magisque ruta simul decocta pellit. Item[5] ventris[h] animalia. Solvit alvum[i] heminæ mensura, cum vino et calida aqua potum, aut ptisanæ succo. Vulnerariis emplastris utile. Faciem purgat. Bubus infusum per nares, donec ructent, inflationem sedat.[j] Vetus autem[k] magis excalfacit corpora, magisque discutit sudores. Duritias[6] magis diffundit. Lethargicis[l] auxi-



CAP. XL. 1 Vet. Dalec. *purgamenta;* alii vett. *excrementa.*—2 Vet. Dalec. *et venenata omnia.*—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *contra marina supra dicta* Vet. Dalec. *contra omnia s. d. laudatissimum* Gronov. et vulgg.—4 Alii ap. Dalec. *remedio est.*—5 Vet. Dalec. *decocta sedat; pellit item.*—6 Vet.

NOTÆ

[a] *Œnanthino*] De quo Plinius XII. 61. Vim ei astringendi rosaceo similem Diosc. attribuit I. 56.

[b] *Omni autem*] Diosc. I. 30.

[c] *Auget*] Carne explet ulcera. Eodem sensu Corn. Celsus VIII. 4. ali ulcus ait, id est, coalescere, σαρκοῦσθαι. Diosc. I. 53. de rosaceo oleo: Ἔστι δὲ καὶ θρεπτικὸν κοίλων ἑλκῶν. Facit incrementa carnis, ulceribus impositum illitumve.

[d] *Et venena*] Diosc. I. 30.

[e] *Contra cantharidas*] Sic Diosc. in Alexiph. cap. 1. et seqq.

[f] *Et lassitudinum*] De oleo laurino hoc Diosc. prodidit I. 49. et de sampsuchino cap. 58.

[g] *Tormina*] Totidem verbis Diosc. I. 30.

[h] *Item ventris*] Lumbricos, ἕλμινθάς τε ἐκβάλλει. Dioscor. loc. cit.

[i] *Solvit alvum*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

[j] *Inflationem sedat*] Interaneorum. Sic et infusum clystere homini prodest ad ileosos maxime affectus. Dioscor. loco citato. Καὶ ἐνίεται δὲ τὸ αὐτὸ, μάλιστα πρὸς τὰς εἰλεώδεις.

[k] *Vetus autem*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ παλαιὸν θερμαντικώτερον, καὶ διαφορητικώτερον.

[l] *Lethargicis*] Auctor hujus medicinæ Celsus III. 20. 'Excitat autem,' inquit, 'lethargicos validissime, repente aqua frigida infusa post remissionem: itaque perunctum oleo multo corpus, tribus aut quatuor amphoris, totum per caput perfundendum est,' &c.

liare, et inclinato [7] morbo. Oculorum [m] claritati confert aliquid, cum portione mellis acapni. Capitis doloribus [n] remedium est. Item ardoribus in febri cum aqua: et si vetusti [o] non sit occasio, decoquitur, ut vetustatem repræsentet.

XLI. Oleum cicinum [p] bibitur ad purgationes ventris cum pari caldæ mensura. Privatim dicitur purgare præcordia. Prodest et articulorum morbis, duritiis omnibus, vulvis, auribus, ambustis. Cum cinere vero muricum, sedis inflammationibus, item psoræ. Colorem cutis commendat, capillumque [q] fertili natura evocat. Semen ex quo fit, nulla animans [1] attingit. Ellychnia ex uva [r] fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumen obscurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni sacro illinuntur ex aceto: per se autem recentia mammis et epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus, cum polenta et croco: per se autem triduo imposita faciem purgant.

XLII. Oleum amygdalinum [s] purgat, mollit corpora, cu-



Dalec. *discutit. Sudores et duritias.*—7 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *magis auxiliare, et inclinato* Gronov. et vulgg. *auxiliare, sed inclinato* margo edd. Dalec. et Gronov.

CAP. XLI. 1 Vet. Dalec. *nullum animal.*

NOTÆ

m *Oculorum*] Diosc. loc. cit. Πρὸς ὀξυδορκίαν τε ὑπάλειμμα.

n *Capitis doloribus*] Celsus IV. 2. 'Caput vehementer perfricare: deinde calido oleo implere: veste velare quidam etiam id devinciunt.'

o *Et si vetusti*] Si desit oleum vetus, inquit, de eo cujus copia est, quod præstantissimum est ad mellis crassitudinem decoquitur. Sic eandem atque vetustum vim habet. Sic Diosc. loc. cit.

p *Oleum cicinum*] De quo Plinius XV. 7. 'Fit et e cici arbore in Ægypto,' &c. Commendat illud inprimis Diosc. I. 38. ad ulcera capitis, ad psoras, et sedis inflammationes: ad pellendas ex alvo aquas, lumbricosque: ad aurium dolores, &c. Pintianum nihil moror, qui contra omnium exemplarium fidem, *cnecinum* hoc loco, non *cicinum*, legit: Galeno quoque, quem non legit, admodum ei reluctante: cujus verba referemus cap. 45.

q *Capillumque*] Et hoc ipsum prodit de oleo cicino Marcellus Empir. c. 6. p. 47.

r *Ellychnia ex uva*] Fert enim arbos ea semen uvarum gracilium pallidarumque, ut dictum est XV. 7.

s *Oleum amygdalinum*] Diosc. I. 39. de eo plura.

tem erugat,[t] nitorem commendat, varos cum melle[u] tollit e facie. Prodest et auribus, cum rosaceo et melle et mali Punici germine[1] decoctum, vermiculosque in his necat, et gravitatem auditus[v] discutit, sonos incertos[2] et tinnitus, obiter capitis dolores,[w] et oculorum.[3][x] Medetur furunculis, et a Sole[y] ustis cum cera. Ulcera[z] manantia et furfures cum vino expurgat: condylomata cum meliloto. Per se vero capiti illitum, somnum allicit.

XLIII. Oleum laurinum[a] utilius quo recentius, quoque viridius colore. Vis ejus[b] excalfactoria, et ideo paralyticis, spasticis, ischiadicis, sugillatis, capitis doloribus, inveteratis distillationibus, auribus, in calyce Punici[c] calfactum illinitur.

XLIV. Similis et myrtei[d] olei ratio: astringit, indurat: medetur gingivis, dentium dolori, dysenteriæ, vulvæ exulceratæ, vesicis, ulceribus[e] vetustis vel manantibus, cum squama æris et cera. Item eruptionibus,[1][f] ambustionibus.



CAP. XLII. 1 Vet. Dalec. *tegmine.*—2 Vet. Dalec. *sonosque incertos.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et oculorum hebetudinem,* e Diosc.

CAP. XLIV. 1 *Item eruptionibus papularum* margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

[t] *Cutem erugat*] Diosc. loc. cit.

[u] *Varos cum melle*] Plinius Valer. III. 41.

[v] *Et gravitatem auditus*] Diosc. loc. cit.

[w] *Capitis dolores*] Marcellus Empir. c. 1. p. 36. et Diosc. loc. cit.

[x] *Et oculorum*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἀμβλυωπίας δέ ἐστιν ἀνασκευαστικόν. *Hebetem etiam oculorum aciem emendat.*

[y] *Et a Sole*] Diosc. loc. cit. Αἴρει δὲ καὶ ἐφήλεις μέλιτι μιγνύμενον, καὶ κρίνου ῥίζῃ, καὶ κυπρίνῃ ἢ ῥοδίνῃ κηρωτῇ. *A Sole ustis medetur, admixtum melli, lilii radici, ac rosaceo, cyprinove cerato.*

[z] *Ulcera*] Totidem verbis hæc Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. c. 4. pag. 40. et Plinius Valer. III. 22.

[a] *Oleum laurinum*] Hæc pariter Diosc. I. 49.

[b] *Vis ejus*] Diosc. loc. cit.

[c] *In calyce Punici*] Vel, ubi Punici mali non sit occasio, 'in strigili ferrea,' ut ait Plinius Valer. I. 10. 'missum et tepefactum, infusumque auribus, dolorem omnem tollit.' Iisdem hæc verbis prodidit Marcellus Empir. c. 9. p. 80.

[d] *Similis et myrtei*] Μυρσίνινον ἔλαιον Dioscoridi I. 48. Δύναμις δὲ αὐτοῦ στυπτική, σκληρυντική.

[e] *Ulceribus*] Ulcera capitis manantia, (ἀχῶρας Græci vocant) sanari eo Diosc. ait loc. cit.

[f] *Item eruptionibus*] Diosc. loc. cit. Καὶ πρὸς πυρίκαυστα, ἐξανθήματα, κ. τ. λ. *Facit quoque ad ambustiones, eruptiones papularum, &c.*

Attrita[g] sanat, et furfures, et rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem[h] gravem corporis.[2] Adversatur cantharidi, bupresti, aliisque malis medicamentis, quæ exulcerando nocent.

XLV. Chamæmyrsinæ,[i] sive oxymyrsinæ eadem natura. Cupressinum oleum eosdem effectus habet, quos myrteum. Item citreum. E nuce vero juglande, quod caryinum[1 j] appellavimus, alopeciis utile est, et tarditati aurium[k] infusum. Item capitis[l] dolori[2] illitum. Ceterum iners et gravi sapore. Enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modus[3 m] deperit. Ex Cnidio grano factum, eandem vim habet, quam cicinum.[n] E lentisco[o] factum, utilissimum acopo est. Idemque proficeret æque ut rosaceum, ni durius paulo[p] intelligeretur. Utuntur eo[q] et contra nimios



e Diosc.—2 Ibid. ex eodem, *laxatos, sudorem compescit.*

CAP. XLV. 1 Chiffl. *carynum.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *doloribus* Gronov. et al. vett.—3 Cod. Dalec.

NOTÆ

[g] *Attrita*] Diosc. Παρατρίμματα, ῥαγάδας, κονδυλώματα, ἄρθρα κεχαλασμένα.

[h] *Odorem*] Certe sudores compescit, ἱδρῶτας στέλλει, inquit Diosc. loc. cit.

[i] *Chamæmyrsinæ*] Hoc est, myrti sylvestris, ut dictum est xv. 7.

[j] *Quod caryinum*] Lib. xv. cap. 7. Καρύϊνον quoque Galeno de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 172.

[k] *Et tarditati aurium*] Marcellus Empiricus cap. 9. pag. 82. 'Oleum ex nuce juglande instillatum auriculæ, gravius audienti valde prodest.' Diosc. quoque i. 41. Ἁρμόζει δὲ καὶ ὠταλγίαις, καὶ ἤχοις, καὶ συριγμοῖς, μετὰ χηνείου στέατος ἐγχεόμενον. *Contra dolores aurium, sonos atque tinnitus, auxilio est, cum anserino adipe infusum.*

[l] *Item capitis*] Marcellus Empiricus cap. 1. pag. 35. 'Oleum ex nuce juglande quæ manducatur expressum, subitum capitis dolorem, si eo perfricetur, mire compescit.'

[m] *Totus modus*] Sincerius forsan *modius* fuerit. Centenos olei modios, inquit Plinius xv. 6. factum vocant. Sed et modus olei de toto lacu accipi potest, *la Cuvée.*

[n] *Ex Cnidio . . . quam cicinum*] Vide Notas et Emend. num. 15.

[o] *E lentisco*] Diosc. i. 50. Τὸ δὲ σχίνινον . . . . εἰς ἄκοπα. Sunt autem ἄκοπα apud medicinæ scriptores, remedia contra lassitudines confecta, quod contra κόπους, id est, *labores,* utilia sint. Ruellius, apud Diosc. ἄκοπα vertit *medicamenta quæ nervorum lassitudines reficiunt.* Scribonius Largus Compos. 268. 'Acopum ad perfrictionem, lassitudinem, tensionem nervorum.' Vide plura in Lex. Const.

[p] *Ni durius paulo*] Habet enim vim

sudores, papulasque sudorum. Scabiem[r] jumentorum efficacissime sanat. Balaninum[s] oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.[4]

XLVI. Cypros qualis esset, et quemadmodum ex ea fieret oleum docuimus.[a] Natura ejus[b] excalfacit, emollit nervos.[1] Folia stomacho illinuntur: et vulvæ concitatæ[c] succus quoque eorum apponitur. Folia recentia[d] commanducata, ulceribus in capite manantibus, item oris medentur, et collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum[e] ambustis et luxatis prodest. Ipsa rufant[f] capillum tusa, adjecto struthei mali[2] succo. Flos capitis[g] dolores sedat cum aceto illitus. Idem combustus in cruda olla nomas sanat et putrescentia ulcera per se, vel cum melle. Odor floris olet, qui somnum facit.[3] Astringit gleucinum,[4] et refrigerat,[h] eadem ratione qua et œnanthinum.



tostis modiis; codex alter ejusdem, *totus modius.*—4 'Bene Dioscorides, I. 40. οὐλῶν μελανίας. Perperam autem Plinius, *gingivas.* Hic οὖλα, *gingivas*, pro οὐλὰς, *cicatrices*, accepit. Vide jam notata supra cap. 4. et 13.' *Brotier.*

CAP. XLVI. 1 Gronov. *mollit nervos.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *struthii herbæ*, e Diosc.—3 Ibid. ex eodem, *suaviter olet, et somnum facit.* Dalecampius vero legit, *odor floris suavis, et qui somnum faciat.*—4 Vet. Dalec. *melinum.*

NOTÆ

astringendi, καὶ στύφει, inquit Galenus de Facult. Simp. Medic. lib. VI. pag. 171.

q *Utuntur eo*] Diosc. I. 50.

r *Scabiem*] Diosc. loc. cit.

s *Balaninum*] Quod fit ex unguentaria balano, de qua XII. 46. Dioscor. I. 40. Vide Notas et Emend. num. 16.

a *Cypros qualis .... docuimus*] Lib. XII. cap. 51.

b *Natura ejus*] Hæc pariter Diosc. I. 65. et 124.

c *Vulvæ concitatæ*] Ascendenti vulvæ.

d *Folia recentia*] Dioscor. I. 124. Διαμασσηθέντα ἄφθας ἰᾶται.

e *Decoctum foliorum*] Diosc. I. 124. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῶν, πυρικαύστων καταντλημα. *Decoctum foliorum igni ambustis affunditur.*

f *Ipsa rufant*] Et hic ὁμωνυμίᾳ vocum delusum esse Plinium non immerito quis suspicetur. Nam cum apud Græcum scriptorem id legisse videatur, quod extat apud Dioscor. I. 124. Ξανθίζει δὲ καὶ τρίχας στρουθίου χυλῷ τὰ φύλλα λεῖα βραχέντα καὶ ἐγχρισθέντα. *Rufant capillos folia trita et illita, quæ in struthii succo maduerint.* Στρούθιον eo loci *radicula* herba est, qua de egimus XIX. 18. De strutheo malo Plinius intellexit, quod e genere cotoneorum est, de quo XV. 10. Sed et suos forte hæc quoque medicina habuit auctores.

g *Flos capitis*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

h *Astringit gleucinum, et refrigerat*] Dioscoridi I. 67. calfacere dicitur,

XLVII. Balsaminum longe pretiosissimum omnium, ut in unguentis diximus,[i] contra omnes[j] serpentes efficax. Oculorum[k] claritati plurimum confert, caliginem discutit. Item dyspnœas,[l] collectiones omnes duritiasque lenit. Sanguinem densari prohibet, ulcera purgat:[m] auribus, capitis[n] doloribus, tremulis, spasticis, ruptis perquam utile. Adversatur[o] aconito ex lacte potum. Febres[p] cum horrore venientes perunctis leviores facit.[1] Utendum tamen modico,[2] quoniam adurit,[q] augetque vitia non servato temperamento.

XLVIII. Malobathri[r] quoque naturam et genera exposuimus. Urinam[s] ciet. Oculorum[t] epiphoris vino expressum utilissime imponitur. Item frontibus,[1] dormire volentibus: efficacius, si et nares illinantur: aut si ex

CAP. XLVII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *horrores illitu discutit*, e Diosc.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *modice* Gronov. et al. vett.

CAP. XLVIII. 1 Vet. Dalec. *Item fronti.*

NOTÆ

relaxare, mollire. Et ea sane aromata, quibus concinnatur, apud Columellam XII. 51. et apud Dioscor. loc. cit. iis sunt dotibus, ac facultatibus prædita, ut oleum iis conditum, refrigerare vix ullo modo possit. Astringendi vim œnanthino dat quoque Diosc. I. 56.

[i] *In unguentis diximus*] Lib. XII. cap. 54.

[j] *Contra omnes*] A vipera demorsis opitulari scribit Diosc. I. 18.

[k] *Oculorum*] Dioscor. I. 18.

[l] *Item dyspnœas*] Diosc. Δυσπνοῦσιν ἁρμόζων, *ægre spirantibus convenit.*

[m] *Ulcera purgat*] Diosc. loc. cit.

[n] *Auribus, capitis*] Q. Serenus Samonicus, (ejus Samonici pater, qui Gordiani Junioris Imp. præceptor fuit,) a Caracalla occisus, ut Spartianus refert, quique ex Plinii sententiis medicum opus versibus concinnavit, idem prodidit cap. 2. pag. 126. 'Balsama si geminis instillans auribus addas, Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.' Et cap. 3. pag. 127. 'Portio si capitis morbo tentetur acuto, Allia diversum lana contecta per aurem Inducta prosunt: et eodem balsama pacto.'

[o] *Adversatur*] Diosc. loc. cit.

[p] *Febres*] Dioscor. Ῥίγη συγχρισθεὶς λύει, *rigores illitu solvit.*

[q] *Quoniam adurit*] Θερμαντικώτατος ὢν, inquit Diosc. loc. cit.

[r] *Malobathri*] Lib. XII. cap. 59.

[s] *Urinam*] Diosc. I. 11.

[t] *Oculorum*] Diosc. loc. cit. Καὶ πρὸς τὰς ὀφθαλμικὰς φλεγμονὰς ἁρμόζει ἀναζεσθὲν ἐν οἴνῳ, καὶ λεῖον ἐπιχριόμενον. *Oculorum inflammationibus in vino fervefactum, tritumque, ac illitum apprime confert.*

aqua bibatur. Oris et halitus[u] suavitatem commendat linguæ subditum folium, sicut et vestium[v] odorem interpositum.

XLIX. Hyoscyaminum[a] emolliendo utile est, nervis inutile.[1] Potum quidem cerebri motus facit. Therminum[b] e lupinis emollit, proximum rosaceo effectum habens. Narcissinum[2c] dictum est cum suo flore. Raphaninum[d] phthiriases longa valetudine contractas tollit, scabritiasque cutis in facie emendat. Sesaminum[e] aurium dolores sanat, et ulcera quæ serpunt, et quæ cacoëthe vocant. Lirinon,[3] quod et Phaselinum et Syrium vocavimus,[f] renibus utilissimum est, sudoribusque[g] evocandis, vulvæ[h] molliendæ, concoquendoque intus.[4i] Selgiticum[5] nervis utile



CAP. XLIX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *H. emolliendo utilius, n. inutile* Gronov. et vulgg.—2 Cod. Dalec. *effectu. Narcissum.*—3 *Lilinum* Chiffl. Mox, *quod et melinum, et seiræon vocamus, renibus, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov.—4 Vet. Dalec. *concoquen-*

NOTÆ

[u] *Oris et halitus*] Diosc. loc. cit. Ὑποτίθεται δὲ καὶ γλώσσῃ πρὸς εὐωδίαν στόματος.

[v] *Sicut et vestium*] Diosc. loc. cit. Καὶ σὺν ἱματίοις τίθεται· ἄβρωτα γὰρ καὶ εὐώδη ταῦτα τηρεῖ. *Vestibus utiliter interponitur: siquidem eas et a tineis defendit, et odore non ineleganti tuetur.*

[a] *Hyoscyaminum*] Diosc. I. 42. Ὑοσκυάμινον . . . . μαλακτικὸν ὄν.

[b] *Therminum*] Θέρμον Græci *lupinum* vocant. Vim ei discutiendi Galenus adjudicat, διαφορητικὴν, de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 178.

[c] *Narcissinum*] Lib. XXI. cap. 75.

[d] *Raphaninum*] De raphanino hæc eadem prodit Diosc. ad verbum, I. 41.

[e] *Sesaminum*] Diosc. I. 41.

[f] *Lirinon . . . . vocavimus*] Lib. XXI. cap. 11. 'Est et rubens lilium, quod Græci crinon vocant . . . . Laudatissimum in Antiochia, et Laodicea Syriæ, mox in Phaselide.' Diosc. III. 116. Κρίνον βασιλικὸν, ... ἀφ' οὗ καὶ τὸ χρίσμα κατασκευάζεται, ὅ τινες λείρινον, οἱ δὲ σούσινον καλοῦσι. *Crinon seu lilium regium . . . . ex quo paratur unguentum, quod aliqui lirinum, susinum alii appellitant.* Et I. 62. Τὸ δὲ σούσινον, ὃ ἔνιοι κρίνινον καλοῦσιν, κ. τ. λ.

[g] *Sudoribusque*] Hanc vim evocandi sudoris Plinius succo ipsi assignat, qui e lilii flore exprimitur, XXI. 74.

[h] *Vulvæ*] Diosc. loc. cit.

[i] *Concoquendoque intus*] Concoquendis, quæ intus latent, vulvæ vitiis. Simile est quod de crocino oleo tradit Diosc. I. 64. Καὶ πρὸς τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ σκληρίας, καὶ μύσεις, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κακοήθη . . . . Συμπέπτει γὰρ, καὶ μαλάσσει, καὶ ὑγραίνει, καὶ πραΰνει. *Valet et ad uteri duritias, præclusiones, malignaque ulcera . . . Concoquit enim, emollit, humectat, lenit.* Quanquam et de suppurationibus concoquendis accipi hic locus potest, quem habemus

esse diximus,[j] sicut herbaceum quoque, quod Iguvini[6] circa Flaminiam[k] viam vendunt.

L. Elæomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare diximus,[l] sapore melleo, non sine nausea, alvum solvit:[1] bilem præcipue[m] detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibere,[n] torpescunt, excitanturque crebro. Potores[2] certaturi[o] præsumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo[p] usus ad tussim et quadrupedum[3] scabiem est.

LI. A vitibus oleisque proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: capitis dolorem[q] afferunt: minus, siccæ: nec, quantum videtur,[r] utiles stomacho: tussim exasperant, corpus alunt.[1] Succum decoctarum[s] antiqui pro hy-

disque vitiis; Chiffl. *concoquendisque intus.*—5 *Selgitium* Chiffl.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Egubini* cod. Dalec. *Egonini* Chiffl. *Enguini* alii ap. Dalec. *Iguini* Gronov. et vulgg.

CAP. L. 1 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Vet. Dalec. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *emollit* Gronov. et vulgg.—2 *Pugnatores* alii ap. Dalec.—3 'Ita bene cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Chiffl. *usus et passim ad quadrupedem* vulgg. ante Brotier. Mox, cod. Dalec. *scabiem. Est autem a vitibus, &c.*

CAP. LI. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

in manibus; nam et de succo qui e lilii flore elicitur, XXI. 74. 'ad emolliendas vulvas,' inquit, valet, 'sudoresque faciendos, et suppurationes concoquendas.'

j *Selgiticum . . . . diximus*] Lib. XV. cap. 7.

k *Flaminiam*] A Flaminio dictam, qui eam stravit lapidibus ab Urbe Roma Ariminum usque.

l *Elæomeli . . . . diximus*] Lib. XV. cap. 7.

m *Bilem præcipue*] Dioscor. I. 37. totidem verbis.

n *Qui bibere*] Diosc. loc. cit. Ἐννωθροὶ δὲ γίνονται καὶ ἔκλυτοι οἱ λαμβάνοντες· ὅπερ οὐ δεῖ εὐλαβεῖσθαι· διεγείρειν δὲ αὐτοὺς μὴ ἐῶντας καταφέρεσθαι. *Qui assumsere, torpescunt, viribusque deficiuntur: attamen minime terreri eo oportet: quin excitandi sunt, neque sinendum ut somno graviore consopiantur.*

o *Potores certaturi*] Quasi sic viribus suis fidant, ut et vini vim ebrietatem, et elæomelitos soporem afferentis, sustinere possint, aut vincere.

p *Pissino oleo*] De eo Plinius XV. 7. et Diosc. I. 95. qui ad eundem usum et pissinum oleum et picem ipsam liquidam asciscit. Vide Notas et Emend. num. 17.

q *Capitis dolorem*] Diosc. I. 148.

r *Nec, quantum videtur*] Ita sane Dioscoridi visum est: qui palmas esitatas stomachicis prodesse scripsit: αἱ δὲ ξηραὶ ὠφελοῦσι βιβρωσκόμεναι . . . . στομαχικοὺς, κ. τ. λ.

s *Succum decoctarum*] Cum hydromelite, non *pro hydromelite* Dioscorides adhibuit, I. 149. Τῶν δὲ Θηβαϊκῶν τὸ ἀφέψημα ποθὲν, παύει καύσω-

dromelite dabant ægris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quo usu[2] præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque[t] exscreantibus utiles,[3] in cibo maxime. Illinuntur[u] caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis, cum cotoneis et cera et croco. Sugillata emendant.[4] Nuclei palmarum[v] cremati in fictili novo,[5] cinere loto spodii vicem efficiunt, miscenturque collyriis, et calliblephara faciunt addito nardo.

LII. (V.) Palma quæ fert[a] myrobalanum, probatissima in Ægypto, ossa non habet[b] reliquarum modo in balanis.[1]



augent Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et sitim s. in quem usum* margo edd. Dalec. et Gronov. *sitim s. in quem usum* Gronov. et vulgg.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *siccæ utiles*, e Diosc.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *intestinis. Cum cotoneis et cera et croco suggillata emendant* Gronov. et vulgg. *intestinis, cum cotoneis, et cerato œnanthino. Suggillata, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *fictili, et vino restincti*, ex eod.

CAP. LII. 1 Vet. Dalec. *præ se fert myr. pr. in Ægypto. Ossa non habet rel. modo balanus.* Hanc lect. probat Reines. Var. Lect. II. 7. e Diosc. I. 149.

NOTÆ

να, καὶ τὰς δυνάμεις ἀνακτᾶται, μετὰ ὑδρομέλιτος παλαιοῦ λαμβανόμενον. Thebaicarum decoctum potui datum, febrilem ardorem ac sitim sedat, et cum hydromelite vetusto sumtum vires recreat.

[t] *Sanguinem quoque*] Dioscor. I. 148.

[u] *Illinuntur*] Plinius Valer. II. 39. 'Caryotæ tritæ dolori imponuntur, adversus urinæ difficultatem.' Diosc. loc. cit. Ὠφελοῦσι καὶ τὰ περὶ κύστιν, καταπλασσόμεναι λεῖαι μετὰ κυδωνίου καὶ κηρωτῆς οἰνανθίνης. *Tritæ cum cotoneis, et cerato œnanthino, vesicæ vitiis utiliter illinuntur.*

[v] *Nuclei palmarum*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 149.

[a] *Palma quæ fert*] Hæc palma est, cujus historiam scripsit XII. 47. cujus fructus, cum maturitatem est assecutus, phœnicobalani proprie nomen: ante maturitatem idem, ob affinitatem aliquam, similitudinemque cum glande unguentaria, et myrobalani appellationem habuit. Plinius loco mox cit. 'Myrobalano in unguentis similem, proximumque usum habet palma in Ægypto . . . phœnicobalanus vocatur.' Et Plinius Valer. III. 20. 'Myrobalanum . . . . . genus est caryotæ, quod os non habet,' &c. Similitudinem eam fructus cum Arabica myrobalano attigit Diosc. I. 148. Φοίνιξ ἐν Αἰγύπτῳ παρεμφέρων τῇ Ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ. Hanc esse remur balanum Ægyptiam, quam Plutarchus ait bellaria suavitate vincere, Symp. Quæst. VIII. 4. pag. 723. Sugillat hoc loco Plinium Salmasius in præfat. pag. 96. Dalecampium, et alios secutus: sed ita ut livorem potius suum, quam scriptoris perdiligentis errorem prodat ullum. Quod si qua nihilominus exemplaria scripta manu faverent, *Palma quæ refert myrobalanum*, legi hoc loco haud gravate ferrem.

[b] *Ossa non habet*] Quoniam imma-

Alvum et menses ciet [2] [c] in vino austero, et vulnera [d] conglutinat.

LIII. Palma elate,[e] sive spathe, medicinæ confert [1] germina, folia, corticem. Folia imponuntur [f] præcordiis, stomacho, jocineri, ulceribus quæ serpunt, cicatrici repugnantia. Psoras [g] cortex ejus tener cum resina et cera sanat diebus XX. Decoquitur et ad testium vitia. Capillum denigrat suffitu,[2] [h] partus extrahit. Datur bibendus [i] renum vitiis, et vesicæ, et præcordiorum: et capiti, et nervis inimicus.[j] Vulvæ ac ventris fluxiones [3] sistit decoc-

—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sistit* Gronov. et vulgg.

CAP. LIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Palma, sive elate, sive spathe, medicinæ confert. Palma elate* Edd. vett. (sic etiam Chiffl.) *medicinæ confert* cod. Dalec. 'De hac palma jam egit Plinius XII. 62. At *elate* non arbor est, sed involucrum fructus palmæ arboris. In Mss. Regg. 1. 2. *Palmæ elatæ.* Unde legi posset, *Palmæ elate;* tunc nihil peccaret.' *Brotier.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *illitu*, e Diosc.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fluxio-*

NOTÆ

tura colligitur, nondum genito intus nucleo, ut diximus XII. 47.

[c] *Alvum et menses ciet*] Immo, si Dioscoridi fides habenda est, sistit potius: *Est*, inquit, *fructus ille acerbus atque astringens, et contra alvi profluvia, fluxumque muliebrem in vino austero bibitur.* Ἔστι δὲ στρυφνὸς, στυπτικὸς, πινόμενος σὺν οἴνῳ αὐστηρῷ πρὸς διάῤῥοιαν καὶ ῥοῦν γυναικεῖον. Et sane hæc vis sistendi, et fructus acerbitati, et austeritati vini, quicum assumitur, apte congruit. Nihilominus sic Mss. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique. Et Parmensis editio, ceteræque ante Hermolaum, cui *sistit* reponendum satius visum est. Quin et Plinius Valer. II. 23. cui titulum fecit, 'Ventri molliendo:' 'Myrobalanus,' inquit, 'genus caryotæ nascens in Ægypto, quæ os non habet, vino austero trita et pota alvum citat.' Sed jam hujus ævo irrepsisse id mendum in Plinii libros suspicari forsan haud temere licet.

[d] *Et vulnera*] Diosc. loc. cit. Ἵστησι δὲ καὶ αἱμοῤῥοΐδας, καὶ τραύματα κολλᾷ καταπλασθεῖς. Plinius Valer. III. 20. 'Myrobalanum, ut jam diximus, genus est caryotæ, quod os non habet: hæc ex vino trita austero, vulnera curat et solidat.'

[e] *Palma elate*] Vide quæ de ea diximus XII. 62.

[f] *Folia imponuntur*] Vires plane similes elatæ suæ, hoc est, tenerarum adhuc palmarum involucro, Dioscorides tribuit I. 50.

[g] *Psoras*] Hæc rursum in elaten suam Dioscorides transtulit loc. cit.

[h] *Capillum . . . suffitu*] At illitu, fricatuque etiam crebro spathæ suæ seu elatæ, nigredinem conciliari capillis, auctor est Diosc. loc. cit.

[i] *Datur bibendus*] Dioscor. de elate seu spathe sua loc. cit.

[j] *Nervis inimicus*] E diverso Dioscoridis elate laxatos committit articulos: Χαλασμοὺς τε ἄρθρων συνάγει.

tum ejus. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in[4] vulvarum vitiis efficacissimus.

LIV. (VI.) Proximæ varietates generum medicinarumque, quæ mala habent. Ex his verna,[k] acerba, stomacho inutilia sunt: alvum, vesicam[1] circumagunt, nervos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suaviora. Cruda tamen,[l] duntaxat matura, prosunt[2] sanguinem exscreantibus ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem prosunt[3] decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur et pectori[4] in febris ardoribus: et tamen decoquuntur in aqua cœlesti, ad eadem, quæ supra scripta sunt. Ad stomachi autem[m] dolores cruda decoctave cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat. Cocta in vino,[n] et illita cum cera, alopeciis[5] capillum reddunt.[6] Quæ ex his cruda[o] in melle condiuntur, alvum movent. Mellis autem suavitati multum adjiciunt, stomachoque utilius id faciunt. Quæ vero in melle[p] con-



nem Gronov. et vulgg.—4 Dalec. *et in.*

CAP. LIV. 1 Vet. Dalec. *alvum cogunt et vesicam.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *bilem gignunt, inflationes pariunt,* e Diosc.—2 Cod. Dalec. *tamen natura prosunt.*—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *possunt* Gronov. et vulgg.—4 Ita Gronov. Harduin. 1. Miller. et Bipont. *Imponuntur pectori* Harduin. 2. ex errore operarum, quod tamen retinuit Franz.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *carbunculos sanat, cocta in vino et illita cum cera. Alopeciis, &c.* edd. vett. et Gronov.—6 Dalec. *reddit.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt.

NOTÆ

[k] *Ex his verna*] Diosc. I. 159. Τὰ δὲ τοῦ ἔαρος ἀκμάζοντα μῆλα, χολοποιὰ, ἄθετα τῷ νευρώδει παντὶ, ἐμπνευματοῦντα. *Quæ mala verno tempore maturescunt, bilem gignunt, nervos omnes lædunt, inflationesque pariunt.*

[l] *Cruda tamen*] Marcellus Empir. c. 16. p. 120. ‘Phthisicis et empyicis prodest aqua in qua cydonea mala cocta fuerint, assidue propinata: ipsa etiam si incocta manducentur, juvant.’ Et c. 16. p. 120. ‘Cydonea bene matura non cocta, in cibo accepta, prosunt choleris reprimendis.’ Plinius Valer. I. 64. cui titulus, ‘Sanguinem rejicientium curatio:’ ‘Cydonia matura,’ inquit, ‘devorantur cruda.’ Et II. 28. ‘Dysenteriæ compescendæ:’ ‘Cydonia matura cruda eduntur.’ Et c. 25. ‘Choleræ quomodo succurritur:’ ‘Cydonia si matura cruda in cibo sumantur.’

[m] *Ad stomachi autem*] Marcellus Empir. c. 20. p. 139. 140. et 141. Plinius Valer. II. 15.

[n] *Cocta in vino*] Vide Notas et Emend. num. 18.

[o] *Quæ ex his cruda*] Plinius Valer. ad verbum, II. 23.

[p] *Quæ vero in melle*] Diosc. I. 160. Marcellus Empiricus c. 20. p. 139.

diuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum [q] lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis,[r] condylomatis, varicibus. Flos et viridis [s] et siccus inflammationibus oculorum, exscreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit et succus ex his mitis, cum vino dulci tusis, utilis et cœliacis et jocineri. Decocto quoque [t] eorum foventur, si procidant vulvæ et interanea. Fit et oleum ex his, quod melinum vocavimus,[u] quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utilissima, quæ ex Sicilia veniunt. Minus utilia [v] struthia, quamvis cognata. Radix eorum circumscripta terra manu sinistra capitur, ita ut qui id faciet,[7] dicat quæ capiat, et cujus causa: sic adalligata strumis medetur.

LV. Melimela [a] et reliqua dulcia, stomachum et ventrem solvunt,[1] siticulosa,[b] æstuosa: sed nervos non lædunt. Orbiculata [c] sistunt alvum, et vomitiones, urinas cient. Sylvestria [d] mala similia sunt vernis acerbis, alvumque sistunt.[2] Sane in hunc usum immatura opus sunt.

LVI. Citrea contra [e] venenum in vino bibuntur, vel ipsa,



qui facit Gronov. et vulgg. *qui faciet* Chiffl. '*Lego, qui id faciet.*' Dalec.

CAP. LV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *stomachum vexant, et ventrem solvunt,* e Diosc.—2 Ibid. ex eodem, *alvumque sistunt et astringunt.*

NOTÆ

[q] *Succus crudorum*] Dioscor. loco citato.

[r] *Item mammis*] Dioscor. loc. cit. Μαστοὺς φλεγμαίνοντας, *mammarum inflammationes adjuvat.*

[s] *Flos et viridis*] Diosc. loc. citato.

[t] *Decocto quoque*] Diosc. loc. cit.

[u] *Fit et oleum . . . vocavimus*] Lib. XIII. 2. Hoc pariter Dioscor. loco citato et Plinius Valer. IV. 42.

[v] *Minus utilia*] Dioscor. loc. cit. Τὰ δὲ λεγόμενα στρουθία καὶ μεγάλα, ἧττόν ἐστιν εὔχρηστα.

[a] *Melimela*] Diosc. I. 161. Τὰ δὲ μελίμηλα κοιλίαν μαλάσσει . . . κακοστόμαχα δέ.

[b] *Siticulosa*] Sitim et æstum afferentia.

[c] *Orbiculata*] Dioscor. I. 162. Τὰ δὲ Ἠπειρωτικὰ λεγόμενα, Ῥωμαϊστὶ δὲ ὀρβικουλάτα, εὐστόμαχα, κοιλίας σταλτικὰ, οὔρων προκλητικὰ, κ. τ. λ. Sic etiam Diphilus apud Athen. lib. III. pag. 80. ubi ὀρβικάτα vocat.

[d] *Sylvestria*] Totidem verbis de eo malorum genere Dioscor. I. 163.

[e] *Citrea contra*] Theophrastus Histor. IV. 4. et ex eo Athenæus lib. III. p. 84. Diosc. I. 166. Oppius apud Macrobium, Saturn. II. 15. et eleganti carmine Maro Georg. II. 'Me-

vel semen. Faciunt oris [f] suavitatem, decocto eorum colluti,[1] aut succo expresso. Horum semen [g] edendum præcipiunt in malacia [h] prægnantibus: ipsa vero contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facile manduntur.

LVII. Punici mali [i] novem [1] genera nunc iterare supervacuum. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellavimus,[2] [j] stomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingivasque lædunt. Quæ vero ab his sapore proxima vinosa diximus,[k] parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Alvum sistunt, et stomachum,[3] duntaxat pauca, citraque satietatem. Sed hæc [l] minime danda, quanquam omnino nulla, in febri, nec carne acinorum utili nec succo. Caventur æque vomitionibus,[4] ac

CAP. LVI. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ore colluto* Vet. Dalec. *eorum colluto* Gronov. et al. vett.

CAP. LVII. 1 'Lib. XIII. cap. 34. *quinque.*' Dalec. Mox, *iterari supervacuum* Chiffl.—2 Chiffl. *appellamus.*—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. Ita quoque Chiffl. *Alvum sistunt, et stomacho prosunt* Gronov. et al. vett. *A. sistunt acida, et stomacho prosunt* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—4 *Sed alimenti dulcia minimum dant, atque omnino nulla, &c. utilia nec succo. Medentur acini vomitionibus* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *utile* Gronov.

NOTÆ

dia fert tristes succos, tardumque saporem Felicis mali: quo non præsentius ullum, Pocula si quando sævæ infecere novercæ, Miscueruntque herbas, et non innoxia verba, Auxilium venit, et membris agit atra venena.'

[f] *Faciunt oris*] Dioscor. loc. cit. Διάκλυσμά τέ ἐστι πρὸς εὐωδίαν στόματος τὸ ἀφέψημα, καὶ ὁ χυλὸς αὐτῶν.

[g] *Horum semen*] Dioscor. loc. cit. Σπέρμα ἔχον ἀπίῳ ἐοικός. Δύναμιν δὲ ἔχει ποθὲν ἐν οἴνῳ . . . βιβρώσκεται δὲ μάλιστα ὑπὸ γυναικῶν πρὸς τὴν κίσσαν. Quæ Dalecampius ad corticem, succumve mali Punici prave transtulit.

[h] *In malacia*] Malacia est in gravidis ille languor, et mollities dissoluti, et cuncta fastidientis stomachi. Græci κίτταν, Latini etiam *picam* appellant.

[i] *Punici mali*] Sic in Indice lib. XIII. num. 39. 'Punici mali genera IX.' Vide quæ diximus XIII. 34.

[j] *Apyrina . . . appellavimus*] Lib. XIII. c. 34. De his Plinius Valer. II. 40. 'de Punicis,' Nostro astipulatur: 'Dulcia,' inquit, 'inflationes stomacho movent, nec tute febricitantibus dari possunt.'

[k] *Vinosa diximus*] Lib. XIII. c. 34. Vinolenta vocat Plinius Valer. IV. 40. et ab his acida secernit. Hæc mediæ inter acida ac dulcia facultatis esse censet Diosc. I. 151.

[l] *Sed hæc*] Sed vinosa minime danda, immo omnino nulla sunt danda febricitanti. Diosc. I. 151.

bilem rejicientibus. Uvam in his,[m] ac ne mustum quidem, sed protinus vinum aperuit natura. Utrumque asperiore cortice. Hic ex acerbis[n] in magno usu. Vulgus coria[o] maxime perficere illo novit: ob id malicorium[p] appellant medici. Urinam cieri eodem monstrant: mixtaque galla in aceto decoctum,[5] mobiles dentes stabilire. Expetitur gravidarum[q] malaciæ, quoniam gustatu[r] moveat infantem.[6] Dividitur malum,[s] cœlestique aqua madescit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, et sanguinem exscreantibus.

LVIII. Ex acerbo[a] fit medicamentum, quod stomatice[b] vocatur, utilissimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini:[c] pterygiis, genitalibus, et his quas nomas vocant,

pro *utili*.—5 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Vet. Dalec. *decocto* Gronov. et vulgg.—6 Vet. Dalec. *famem*.

NOTÆ

[m] *Uvam in his*] Uvam in his, ac non mustum modo, sed cum uva vinum statim ostendit natura, hoc est, succum vino parem: utrumque autem, et uvam, et vinum, sub asperiore cortice inclusit.

[n] *Hic ex acerbis*] Plinius supra XIII. 34. 'Corticis major usus ex acerbis ad perficienda coria.'

[o] *Vulgus coria*] Plinius Valer. IV. 40. 'Illa vero acerba sunt, quibus coria curantur,' &c.

[p] *Ob id malicorium*] Ita mali Punici corticem vocant Latini: Celsus inprimis lib. II. c. postremo. Græci *σίδιον*. Simplicius id ei factum nomen putarim, quod corio similis est ob duritiem, crassitiemque majorem, quam sit in vulgari malorum ceterorum cortice.

[q] *Expetitur gravidarum*] Alludere ad hanc Punici mali dotem Plautus videtur in Amphitr. II. 2. 91. 'Enimvero prægnanti oportet et malum et malum dari, Ut quod obrodat sit, animo si male esse occœperit.'

[r] *Quoniam gustatu*] Vide Notas et Emend. num. 19.

[s] *Dividitur malum*] De Punico malo universe id accipiendum, uti Plinius Valer. intellexit, IV. 40. non de singulari uno genere.

[a] *Ex acerbo*] Hæc verbis totidem Plinius Valer. IV. 40. ac fere Diosc. I. 151.

[b] *Stomatice*] Στοματικὴ, subintellige, *δύναμις*, hoc est, compositio, quæ ad uvas, tonsillas, omnesque repentinas oris, (quod Græci *στόμα* vocant) inflammationes accommodatur. Scribonius Largus Compos. 64. 'Ad faucium uvæque tumorem stomatice hac fere utuntur,' &c. Schola Salernitana: 'Mora sitim tollunt, recreant cum faucibus uvam.'

[c] *Oculorum caligini*] Præter Dioscoridem et Plinium Valer. locis citatis, Theod. Priscianus I. 10. 'de oculorum causis:' 'Si autem obscuritas hæc senectutis magis quam oculorum vitium fuerit, succum mali granati melle Attico æqua mensura com-

et quæ in ulceribus excrescunt. Contra[1] leporem marinum[d] hoc modo: acinis detracto[e] cortice tusis, succoque decocto ad tertias,[2] cum croci, et aluminis scissi, myrrhæ, mellis Attici selibris. Alii et hoc modo faciunt: Punica acida multa tunduntur: succus in cacabo novo coquitur mellis crassitudine, ad virilitatis et sedis vitia, et omnia quæ Lycio[3] curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum serpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti et impositi,[4] perniones sanantur. Contusum[f] malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina et tænias pellit.[5] Punicum in olla nova, cooperculo illito,[g] in furno exustum,[6] et contritum, potumque in vino, sistit alvum, discutit tormina.

LIX. Primus pomi[h] hujus partus florere incipientis, cy-

CAP. LVIII. 1 *Et contra* Dalec.—2 Chiffl. *ad ternas.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hypocistide*, e Diosc.—4 Dalec. *decocto et imposito.*—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tormina sedat, et tineas pellit* Gronov. *tæneas* etiam Chiffl.—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *operculo indito, in f. tostum* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

misces, et uteris, ... Hoc etiam scriptoribus et pictoribus sæpe profuit.'

[d] *Contra leporem marinum*] Habent ea verba libri omnes, etiam manu exarati: Plinius Valer. qui cetera ad verbum exscripsit, non habet. Eoque magis in suspicionem venimus, minime ea genuina esse, sed spuria, quod adversus leporem marinum quæ vulgo remedia statuuntur, intra corpus omnia sumi necesse sit: istud, cujus nunc forma scribitur, externis tantum vitiis apponi posse videatur. Ad leporem marinum tamen Scribonius Largus Compos. 186. prodesse ait malorum Punicorum grana assidue data: sed per se ac sola: nec myrrham adjicit, nec alumen. Sic etiam Diosc. in Alexiph. c. 30.

[e] *Acinis detracto*] Plinius Valer. IV. 40. 'Fit ex acido Punico medicamentum, στοματικὸν a Græcis nominatum, cujus compositio ejusmodi est: Detracto cortice mala tunduntur: ex his succus exprimitur: is decoctus ad tertias, cum ad sextarium venerit, croci scrupuli sex, myrrhæ sex, aluminis sex, mellis optimi libra una, miscentur: et ex hoc medicamento,' &c.

[f] *Contusum*] Marcellus Empir. cap. 28. p. 200. Plinius Valer. II. 21. ad verbum. Et ante ceteros Cato cap. 126. p. 66.

[g] *Cooperculo illito*] Vide Notas et Emend. num. 20.

[h] *Primus pomi*] Plinius Valer. IV. 40. fere ad verbum. Hesychius: Κύτινοι, τῆς ῥοίας τὰ πρῶτα ἐξανθήματα. Ea vox calycem sonat, quo dehiscente in sua se folia flos pandit et explicat: ἐν γὰρ τῷ κυτίνῳ ἄνθος, in-

tinus vocatur Græcis,[1] miræ observationis multorum experimento. Si quis unum[i] ex his, solutus vinculo omni cinctus et calceatus, atque etiam annuli, decerpserit duobus digitis, pollice et quarto sinistræ manus, atque ita lustratis levi tactu oculis, mox in os additum[2] devoraverit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurus eo anno. Iidem cytini[j] siccati tritique, carnes excrescentes cohibent: gingivis[k] et dentibus medentur: vel si mobiles sint, decocto succo.[3] Ipsa corpuscula[4][l] trita, ulceribus quæ serpunt putrescuntve, illinuntur. Item oculorum inflammationi intestinorumque: et fere ad omnia, quæ[5] cortices malorum. Adversantur scorpionibus.

LX. Non est satis mirari curam diligentiamque priscorum, qui omnia scrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino[m] flosculi sunt, antequam scilicet malum ipsum prodeat, erumpentes, quos balaustium vocari diximus.[n] Hos quoque ergo experti invenerunt scorpionibus adversari. Sistunt potu menses fœminarum: sanant oris[o] ulcera, et tonsillas,[1] uvam, sanguinis exscreationes, ventris et stomachi solutiones, genitalia, ulcera quacumque in parte manantia. Siccavere etiam,[p] ut sic quoque experirentur,

CAP. LIX. 1 Chiffl. *a Græcis.*—2 Vet. Dalec. *oculis, in os inditum.* Paulo post, *passurum eo anno* Gronov. *passurus eodem anno* Chiffl.—3 Vet. Dalec. *medentur si mobiles sint, decocto, aut succo;* et sic Diosc.—4 Vet. Dalec. *vascula.* —5 Vet. Dalec. *ad quæ.*

CAP. LX. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *hulcera, tonsillas* Gronov. et al. vett. *hulcera capitis* margo edd. Dalec. et Gronov. Diosc. ἀχῶρας.—

NOTÆ

quit Theophr. Adde his, si lubet, ea quæ Rob. Const. habet in Lexico.

[i] *Si quis unum*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. IV. 40. Contractius paulo, neque adeo superstitiose Dioscor. I. 152.

[j] *Iidem cytini*] Plinius Valer. loc. cit.

[k] *Gingivis*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῶν, οὔλων πλαδώντων, καὶ ὀδόντων σειομένων διάκλυσμα.

[l] *Ipsa corpuscula*] Cytini partem inferiorem intelligit, quæ in fructum transit ac pomum: dum superior una cum staminibus ipsi medio insidet pomo.

[m] *In hoc ipso cytino*] Plinius Valer. IV. 40. ad verbum.

[n] *Balaustium ... diximus*] Lib. XIII. c. 34.

[o] *Sanant oris*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. loc. cit.

[p] *Siccavere etiam*] Marcellus Empir. c. 27. p. 193.

inveneruntque[q] tusorum farina dysentericos a morte revocari, alvum sisti. Quin et nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. Tosti tusique[r] stomachum juvant, cibo aut potioni[2] inspersi. Bibuntur[s] ex aqua cœlesti ad sistendum alvum. Radix decocta[t] succum emittit, qui tænias necat,[3] Victoriati pondere. Eadem discocta[u] in aqua, quas Lycium,[4] præstat utilitates.

LXI. Est et sylvestre Punicum[v] a similitudine appellatum. Ejus radices[w] rubro cortice denarii pondere ex vino potæ somnos faciunt. Semine poto,[x] aqua quæ subierit cutem, siccatur. Mali Punici corticis fumo caulices fugantur.

LXII. (VII.) Pirorum omnium[a] cibus etiam valentibus onerosus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta ea-

2 Chiffl. *potionibus per se.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tineas necat* Gronov. et al. vett.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hypocistis.*

NOTÆ

q *Inveneruntque*] Scribonius Largus Compos. Med. c. 21. num. 85. 'Balaustium contunditur, siccatur, sicco mortario teritur .... Atque ille quidem pastillus bene facit ad dysentericos, id est, torminosos.' Adde et Galen. de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 163.

r *Tosti tusique*] Diosc. I. 151.

s *Bibuntur*] Diosc. loc. cit.

t *Radix decocta*] Marcellus Empir. cap. 28. p. 199. Diosc. quoque I. 153. Τὸ δὲ ἀφέψημα τῶν ῥιζῶν, ἕλμινθας πλατείας ποθὲν ἐκτινάσσει καὶ ἀποκτείνει.

u *Eadem discocta*] Hoc est, ita cocta ut deliquescant. Verbis Columellæ utor, XII. 41.

v *Est et sylvestre Punicum*] Diosc. I. 154. Ῥοιὰ ἀγρία. Hanc temere cum erratico papavere, quæ ῥοιὰς μήκων Græcis vocatur, Plinium miscuisse, Dalecampius falso calumniatur, eumque secutus, ut solet, Salmasius in Præf. pag. 11. et 12.

w *Ejus radices*] Ῥοιὰν et ῥοιάδα non esse a Plinio pro uno eodemque accepta, vel hoc unum declarat: quod papaveris erratici κεφαλίοις sive capitibus hanc vim alliciendi somni scriptores asciverint: Plinius ipse inprimis XX. 77. radicibus, nemo unus.

x *Semine poto*] Hæc ῥοιᾶς quoque seu mali granati dos propria. Ῥοιάδος μήκωνος semen exinanit alvum: aquam quæ subter cutem subierit, non educit.

a *Pirorum omnium*] Schola Salernitana: 'Persica, poma, pira, et lac, caseus, et caro salsa, Atra hæc bile nocent, suntque infirmis inimica.' Iterumque: 'Dum coquis, antidotum pira sunt: sed cruda venenum: Cruda gravant stomachum, relevant sed cocta gravatum.' Ac paulo ante: 'Sine vino sunt pira virus.'

dem mire salubria et grata, præcipue Crustumina. Quæcumque vero cum melle decocta, stomachum adjuvant. Fiunt cataplasmata[b] e piris, ad discutienda[1] corporum vitia: et decocto eorum ad duritias utuntur. Ipsa adversantur[c] boletis atque fungis, pelluntque pondere et pugnante succo. Pirum sylvestre[d] tardissime maturescit. Conciditur,[e] suspensumque siccatur ad sistendam alvum: quod et decoctum[f] ejus potu[2] præstat. Decoquuntur[g] et folia cum pomo ad eosdem usus. Pirorum ligni[h] cinis contra fungos efficacius proficit. Mala piraque portatu jumentis mire gravia sunt vel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur.

LXIII. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli[i] modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, et in umbra siccatur, ad aperienda[j] ulcera, cienda menstrua appositu[1] cum luteo ovi, aut potu cum amylo.[k] Podagris[l] illinitur cum farina Græci fœni[2] et aceto. Pilos



CAP. LXII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad repellenda*, e Diosc. Mox, *et decocta* Chiffl.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *potum* Gronov. et al. vett.

CAP. LXIII. 1 Chiffl. *appositum*. Vet. Dalec. *appositus cum l. o. a. potus cum amylo*. Margo edd. Dalec. et Gronov. *amygdala*, e Diosc.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fœni Græci* Gronov. et

NOTÆ

[b] *Fiunt cataplasmata*] Diosc. I. 168. de piris: εἰς τὰ ἀποκρουστικὰ καταπλάσματα ἁρμόζουσι. *In cataplasmata repellentia convenienter adduntur.*

[c] *Ipsa adversantur*] Hanc piris sylvestribus vim asserit Dioscor. Εὐπορ. II. 160.

[d] *Pirum sylvestre*] Diosc. I. 168.

[e] *Conciditur*] Diosc. loc. cit.

[f] *Quod et decoctum*] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer. IV. 39.

[g] *Decoquuntur*] Diosc. et Plinius Valer. locis cit.

[h] *Pirorum ligni*] Diosc. loc. cit.

[i] *Itaque coaguli*] Colum. VII. 8. pag. 267. 'Nec minus lac cogitur ficulneo lacte, quod emittit arbor, si ejus virentem saucies corticem.' Diosc. I. 183. Ὁ δὲ ὀπὸς τῆς ἀγρίας καὶ τῆς ἡμέρου συκῆς πηκτικός ἐστι γάλακτος ὥσπερ ἡ πιτύα· λύει δὲ καὶ τὸ πεπηγὸς ὥσπερ τὸ ὄξος. *Tam sylvestris quam sativæ fici lacteus succus coaguli modo lac contrahit, coagulatumque aceti modo dissolvit.*

[j] *Ad aperienda*] Totidem verbis hæc Dioscor. I. 183.

[k] *Cum amylo*] Ita cap. seq. de caprifici succo: 'Vulvam cum amylo aperit.' Tamen Diosc. loc. cit. μετὰ ἀμυγδάλου scripsit, ni mendosus est codex, non μετὰ ἀμύλου. Dioscoridi favet Saracenus in Notis.

[l] *Podagris*] Diosc. loc. cit.

quoque detrahit, palpebrarumque scabiem emendat: item lichenas[m] et psoras. Alvum[n] solvit. Lactis ficulni[o] natura adversatur crabronum, vesparumque, et similium venenis, privatim scorpionum. Idem cum[p] axungia verrucas tollit. Folia, et quæ[q] non maturuere fici, strumis illinuntur, omnibusque quæ[r] emollienda sint,[3] discutiendave. Præstant hoc[4] et per se folia. Et alii usus eorum,[5] tanquam in fricando lichene, et alopeciis, et quæcumque exulcerari opus sit. Et adversus canis[s] morsus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle[t] ulceribus, quæ ceria vocantur, illinuntur. Extrahunt[u] infracta ossa cum papaveris sylvestris foliis. Canum rabiosorum[v] morsus folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris[6] aranei morsibus cum cera. Cinis earum e foliis, gangrænis, consumendisque quæ excrescunt.

Fici maturæ[w] urinam cient, alvum solvunt, sudorem[7] movent, papulasque. Ob id autumno insalubres, quoniam sudantia hujus cibi opera corpora perfrigescunt. Nec stomacho utiles,[x] sed ad breve tempus:[y] et voci contrariæ[8][z]



al. vett.—3 Ita codd. Harduini, et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sunt* Gronov. al. vett. et Franz.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Præstant hæc* Gronov. et al. vett.—5 *Et alius usus et alius eorum* Chiffl.—6 Dalec. *et muris.*—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *solvunt: sed ad breve tempus: sudorem,* e Diosc.—8 *Nec stomacho con-*

NOTÆ

[m] *Item lichenas*] Diosc. loc. cit.

[n] *Alvum*] Diosc. loc. cit.

[o] *Lactis ficulni*] Diosc. loc. cit.

[p] *Idem cum*] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer. III. 42.

[q] *Folia, et quæ*] Plinius Valer. III. 29.

[r] *Omnibusque quæ*] Plinius Valer. III. 25. 'Ad collectiones vel tumores:' 'Ficus, quæ adhuc non maturavit, admixto adipe anserino imposita, mire sanat.'

[s] *Et adversus canis*] Plinius Valer. III. 51. ad verbum.

[t] *Iidem cum melle*] Plinius Valer. III. 22.

[u] *Extrahunt*] Schola Salernitana, de ficu, 'Junge papaver ei, confracta foris trabis ossa.'

[v] *Canum rabiosorum*] Plinius Valer. III. 50.

[w] *Fici maturæ*] Diosc. I. 183. Σῦκα πέπειρα τὰ ἁπαλὰ, κακοστόμαχα, κοιλίας λυτικὰ . . . . ἐξανθημάτων καὶ ἱδρώτων προκλητικά.

[x] *Nec stomacho utiles*] Diosc. κακοστόμαχα.

[y] *Sed ad breve tempus*] Nocere sto-

intelliguntur. Novissimæ salubriores, quam primæ: medicatæ vero [a] nunquam. Juvenum vires [b] augent: senibus meliorem valetudinem faciunt, minusque rugarum.[c] Sitim [d] sedant; calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas [e] vocant.

Siccæ fici [f] stomachum lædunt: gutturi et faucibus magnifice utiles. Natura [g] his excalfaciendi. Sitim [h] afferunt. Alvum [i] molliunt, rheumatismis ejus, et stomacho contrariæ. Vesicæ [j] semper utiles, et anhelatoribus, ac suspiriosis. Item jocinerum,[k] renum, lienum vitiis.[l] Corpus et vires adjuvant: ob id ante athletæ [m] hoc cibo pascebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit.

NOTÆ

macho innuit, sed haud longo temporis intervallo. Idem dicendi genus, cap. 66. de prunis: 'Ipsa pruna alvum solvunt: stomacho non utilissima, sed brevi momento.'

[z] *Et voci contrariæ*] Demetrius Scepsius apud Athen. lib. III. p. 80.

[a] *Medicatæ vero*] Quæ vis huic voci subsit, diximus XVI. 51. nec Dalecampio assensi sumus.

[b] *Juvenum vires*] Herodotus Lycius, in opere suo 'De ficubus,' aliique quos Athenæus affert lib. III. pag. 78.

[c] *Minusque rugarum*] Isidorus Orig. XVII. 7. 'A senibus in alimentum sumtæ sæpius ficus, rugas eorum ferunt distendere.'

[d] *Sitim*] Diosc. loc. cit. Ἄδιψα δὲ, καὶ σβεστικὰ θερμασίας.

[e] *Quas stegnas*] Febres hæ fiunt, inquit Dalecampius, astricta cute, præclusis ejus spiraculis, impeditoque humorum et vaporum transpiratu. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. V. p. 129. στεγνὰ vocat ea quæ sensibiles excretiones prohibent. Alibi, astricta renum vitia, et quæcumque impedimento sunt, ut urina aut difficulter, aut sæpe nulla, aut saltem per intervalla temporis stillis fluat.

[f] *Siccæ fici*] Dioscor. I. 183.

[g] *Natura*] Diosc. loc. cit.

[h] *Sitim*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ ξηρὰ τροφιμὰ, θερμαντικὰ, διψητικώτερα.

[i] *Alvum*] Diosc. loc. cit.

[j] *Vesicæ*] Diosc. loc. cit.

[k] *Item jocinerum*] Diosc. loc. cit. Celsus III. 21. 'Si jecur aut lienem affectum esse, manifestum est, ficum pinguem contusam adjecto melle superponere.' Et cap. 24. 'Arida ficus imposita prodest, si jecur aut lien affectus est.'

[l] *Lienum vitiis*] Præter Diosc. loc. cit. Q. Serenus cap. 24. de splene curando, pag. 140. 'Arida ficus item fervente domatur aceto Et trita illinitur, vel splen apponitur hædi.'

[m] *Ob id ante athletæ*] Ad verbum hæc Isidorus XVII. 7. et Plinius Valer. IV. 47. 'Hic victus athleticus, quo corpus firmandum,' apud Celsum IV. 6. De hoc Pythagora porro, qui athleta fuit, vide Laërtium in Pythag. lib. VIII. et Iamblicum de Vita Pythag. I. 4. Cave autem existimes eundem hunc esse cum illo percelebri Mnesarchi filio, qui Pythagoricæ a se cognominatæ disciplinæ auctor ac princeps extitit. Oribasius 'Goram' pro Pythagora mendose vocat.

Recolligenti[9] se[n] a longa valetudine utilissimæ. Item comitialibus,[10][o] et hydropicis, omnibusque, quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur: efficacius calce[11] aut nitro admixto. Coctæ cum hyssopo[p] pectus purgant, pituitam,[q] tussim veterem. Cum vino autem[r] ad sedem, et tumores maxillarum. Ad furunculos,[12][s] panos,[t] parotidas,[u] decoctæ illinuntur. Utile et decocto earum fovere fœminas.[v] Decoctæ quoque[w] eædem cum fœno Græco utiles sunt pleuriticis et[13] peripneumonicis. Cum ruta coctæ[x] torminibus prosunt. Tibiarum[y] ulceribus cum æris flore. Pterygiis[14][z] cum Punico malo. Ambustis, pernionibus,

trariæ Dalec.—9 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Recolligentibus* Gronov. et vulgg. *Decoloratis* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—10 Chiffl. *in comitialibus.*—11 Margo edd. Dalec. et Gronov. *calce, aut iride,* e Diosc. Mox, *nitro aut si admisto* Chiffl. *nitro, aut sinapi admixto* Corn. e Vet.—12 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et tumorem maxillarum et furunculos* Gronov. et al. vett.—13 Chiffl. *ac.*—14 Vet. Dalec. *flore,*

NOTÆ

[n] *Recolligenti se*] Diosc. loc. cit. *Τοῖς ἐν μακρονοσίαις κακοχροῦσιν, iis qui e longa valetudine decolorati sunt.*

[o] *Item comitialibus*] Diosc. loc. cit.

[p] *Coctæ cum hyssopo*] Plinius Valer. I. 58. 'Adversus diuturnam tussim, ficus aridæ coquuntur cum hyssopo et aqua: et ex ea aqua tussientibus propinatur.' Et IV. 47. de fico: 'Coctæ ex aqua cum hyssopo, dant potionem quæ pectus expurget.' Multo ante Celsus IV. 4. juvare ait ad tussim veterem, 'quam pinguissimæ ficus uncias tres supra prunas incoctas esse.'

[q] *Pituitam*] Pituitosum humorem in pulmones delapsum. Diosc. loc. cit. *Τοῖς περὶ πνεύμονα χρονίοις πάθεσι.*

[r] *Cum vino autem*] Plinius Valer.

[s] *Ad furunculos*] Diosc. hæc totidem verbis, loc. cit. et Plinius Valer. III. 32.

[t] *Panos*] Præter Diosc. Plinius Valer. III. 27. et IV. 47. Item Marcellus Empir. c. 32. p. 225.

[u] *Parotidas*] Plinius Valer. I. 13. 'de parotidum curatione:' 'Ficus sicca, et vino cocta, et trita adjuvat.' Diosc. item loc. cit.

[v] *Utile . . . . fovere fœminas*] Vide Notas et Emend. num. 21.

[w] *Decoctæ quoque*] Plinius Valer. IV. 47.

[x] *Cum ruta coctæ*] Diosc. I. pag. 183.

[y] *Tibiarum*] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum. Dioscor. loc. cit. *Μετὰ χαλκάνθου δὲ, τὰ ἐν κνήμαις ῥευματικὰ δυσαλθῆ καὶ κακοήθη ἰᾶται.* Plinius apud scriptorem Græcum unde hæc hausit, non *μετὰ χαλκάνθου*, hoc est, *cum atramento sutorio*, sed *μετὰ χαλκοῦ ἄνθους, cum æris flore*, legit. Verum ut ut legit, perinde est: nam et apud Galenum, lib. de succedaneis medicamentis, p. 974. *ἀντὶ χαλκάνθης, λεπὶς χαλκοῦ* substituitur: et inter ea quæ exedunt æque florem æris, atque sutorium atramentum Celsus affert v. 7.

cum cera.[a] Hydropicis[b] coctæ in vino, et cum absinthio[15] et farina hordeacea, nitro addito. Manducatæ, alvum sistunt.[c] Scorpionum ictibus cum sale tritæ illinuntur. Carbunculos[d] extrahunt in vino coctæ et impositæ. Carcinomati,[e] si sine ulcere est, quam pinguissimam ficum imponi, pæne singulare remedium est: item phagedænæ.

Cinis non ex alia[f] arbore acrior: purgat, conglutinat,[16] replet, astringit. Bibitur et ad[g] discutiendum sanguinem concretum. Item percussis, præcipitatis, convulsis, ruptis, cyathis[17] singulis[h] aquæ et olei. Datur tetanicis[i] et spasticis: item potus vel infusus cœliacis, et[18] dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Idem[19] cum cera et rosaceo subactus, ambustis cicatricem tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumque

et parotide, ac pterygiis; alii vett. ap. Dalec. *et spasticis;* Chiffl. *flore, et parotide. Pterygiis.* Mox, *malicorio malo* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. —15 Ita Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. et Bipont. *in vino, cum absinthio* Harduin. 2. 3. Miller. et Franz. Mox, *hordeacea. Nitro addito alvum cient* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. '*cient* paulo ante hoc capite, id est, molliunt.' *Manducatæ alvum solvunt* Chiffl. *Alvum sistunt manducatæ* Gronov. et vulgg.—16 Chiffl. *arbore acrior, ulcera purgat, conglutinat;* Gronov. et al. ante Harduin. *arbore aciem purgat acrior, conglutinat.*—17 Cod. Dalec. *ruptis cinis cyathis;* Chiffl. *ruptis, convulsis cineris.* Mox, *et olei exiguo. Datur, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—18 Conjunctio *et* deest ap. Dalec.—

NOTÆ

[z] *Pterygiis*] Diosc. I. 183. Σὺν σιδίῳ δὲ ῥοιᾶς, πτερύγια ἀνακαθαίρει. *Cum malicorio pterygia purgant.*

[a] *Pernionibus, cum cera*] Hoc est, cum cerato. Diosc. loc. cit.

[b] *Hydropicis*] Plinius Valer. III. 12. 'de hydropisi:' 'Ficus siccæ coquuntur, et ex vino et absinthio, suffunduntur farina hordeacea, addito nitro: omnia in unum conteruntur, et ita imponuntur.

[c] *Alvum sistunt*] Et nitrum hic adhibet Dioscorides loc. cit. Κοιλίαν μαλάσσει κοπέντα μετὰ νίτρου . . . καὶ ἐσθιόμενα.

[d] *Carbunculos*] Plinius Valer. III. 30. Theod. Priscianus I. 18. 'de carbunculis:' 'Ficus siccæ et in vino coctæ et contritæ imponuntur, ut ex altitudine evocare possint.'

[e] *Carcinomati*] Totidem verbis hæc Plinius Valer. III. 32. et privatim de narium carcinomate, Marcellus Empir. c. 10. p. 86.

[f] *Cinis non ex alia*] Vide Notas et Emend. num. 22.

[g] *Bibitur et ad*] Diosc. I. 186.

[h] *Cyathis singulis*] Cum aquæ cyatho ad singula ea mala, admixto exiguo olei, inquit Diosc. loc. cit.

[i] *Datur tetanicis*] Diosc. Καὶ τοῖς νευρικοῖς, καὶ σπάσμασι σύγχρισμα ἁρμόδιον σὺν ἐλαίῳ, ἱδρῶτας κινοῦσα.

vitia crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata arbore, supino ore aliquem nodum ejus morsu abstulerit, nullo vidente, atque cum aluta [20] [j] illigatum licio e collo suspenderit, strumas et parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, ventris ulcera [21] sanat. Crudæ [22] grossi [k] verrucas et thymos, nitro farinaque additis, tollunt. Spodii vicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis. Bis tostus [23] adjecto psimmythio digeritur in pastillos, ad ulcera oculorum et scabritiam.

LXIV. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: surculo [1] quoque ejus lac coagulatur [a] in caseum. Exceptum id coactumque in duritiam, suavitatem carnibus affert. Fricatur [2] diluto ex aceto. Miscetur exulceratoriis medicamentis. Alvum solvit: [b] vulvam cum amylo aperit. Pota [3] menses ciet cum luteo ovi. Podagricis cum farina Græci fœni [4] illinitur. Lepras, psoras, lichenas, lentigines expurgat: item venenatorum ictus, et canis morsus. Dentium quoque dolori hic succus appositus in lana prodest, aut in cava eorum additus.[5] Cauliculi [c]

19 *Item* Gronov.—20 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in aluta* Gronov. et al. vett.—21 Chiffl. *vulnera.*—22 *Coctæ* margo edd. Dalec. et Gronov.—23 *Bis coctus* Chiffl. Mox, *adjecto hyoscyamo* cod. Dalec.

Cap. LXIV. 1 Cod. Dalec. *surculis.* Mox, *ejus lacte* Chiffl.—2 Dalec. *affert. Alopeciæ fricantur,* ut supra.—3 *Pota* deest in Chiffl.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Podagris cum farina fœnigræci* Gronov. et vulgg. —5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *aut in cavis, &c.* Gronov. et vulgg. *aut in cava eorum inditus* Vet. Dalec. *aut cavis, &c.* alii vett. ap. eundem.—

NOTÆ

[j] *Atque cum aluta*] Aluta δερμάτιον, pellis mollior, est, delicatius elegantiusque concinnata. Licium vero, filum appellatur, seu stamen.

[k] *Crudæ grossi*] Diosc. I. 185. Ὠμοὶ δὲ μυρμηκίας καὶ θύμους σὺν νίτρῳ καταπλασθέντες καὶ ἀλεύρῳ αἴρουσι. *Crudæ cum nitro et farina impositæ, verrucas, thymosque tollunt.* Θύμος verrucæ nomen est, seu ulceris, Ægyptiæ fabæ magnitudine, quæ thymi florem repræsentat.

[a] *Lac coagulatur*] Mss. omnes, *lacte,* antiquo more in nominandi casu. Caprificum porro tum ad hunc effectum, tum ad ceteros perinde valere atque ficum auctor est Diosc. I. 184. Fici ramus autem lac cogit, inquit Colum. VII. 8. p. 267.

[b] *Alvum solvit*] Q. Serenus c. 29. 'de ventre molliendo,' p. 144. 'Sylvestris fici lacrymam prodesse loquuntur.'

[c] *Cauliculi*] Diosc. I. 185.

et folia, admixto ervo, contra marinorum venena prosunt. Adjicitur[6] et vinum. Bubulas carnes[d] additi caules magno ligni compendio percoquunt. Grossi illitæ[e] strumas, et omnem[7] collectionem emolliunt, et discutiunt. Aliquatenus[f] et folia. Quæ mollissima[g] sunt ex his, cum aceto ulcera manantia, et epinyctidas, et furfures sanant. Cum melle foliis[8] [h] ceria sanant, et canis morsus. Recentes cum vino, phagedænas. Cum papaveris[i] foliis ossa extrahunt. Grossi caprifici inflationes[9] discutiunt suffitu. Resistunt[j] et sanguini taurino poto, et psimmythio, et lacti coagulato potæ. Item in aqua[k] decoctæ atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi ejus quam minutissimæ ad scorpionum ictus e vino bibuntur. Lac quoque[l] instillatur plagæ, et folia imponuntur. Item adversus[m] murem araneum. Cauliculorum[n] cinis uvam faucium sedat.

6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Adjiciunt* Gronov. et vulgg.—7 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et omnium* Gronov. et al. vett.—8 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Cum melle item et foliis* edd. vett. et Gronov. *Cum melle et nigræ foliis* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *inflammationes* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

[d] *Bubulas carnes*] Quinetiam et arbori ficui suspensæ carnes tenerescunt, teste Plutarcho Sympos. Quæst. VI. 10. p. 696.

[e] *Grossi illitæ*] Diosc. I. 185. *Οἱ δὲ ὄλυνθοι, ὑπὸ δέ τινων ἐρινεοὶ καλούμενοι, ἑφθοὶ καταπλασθέντες, πᾶσαν συστροφὴν, καὶ χοιράδας ἐκμαλάσσουσιν. Grossi, quæ a nonnullis erinei nominantur, coctæ et illitæ collectionem omnem, strumasque emolliunt.*

[f] *Aliquatenus*] Diosc. I. 185.

[g] *Quæ mollissima*] Diosc. loc. cit.

[h] *Cum melle foliis*] Hoc est, impositu foliorum cum melle. Ita Mss. Prius, *cum melle item et foliis.* Hæc quoque Diosc. loc. cit. *Ποιεῖ καὶ πρὸς τὰ κυνόδηκτα σὺν μέλιτι, καὶ πρὸς τὰ κηρία.*

[i] *Cum papaveris*] Diosc. loc. cit. *Ἀνάγουσι δὲ οἱ ὄλυνθοι καὶ ὀστᾶ σὺν μήκωνος ἀγρίας φύλλοις, κ. τ. λ.*

[j] *Resistunt*] Nicander in Alexiph. p. 151.

[k] *Item in aqua*] Ad *χοιράδας*, 'quæ frequenter in collo, vel sub mento, vel sub ascellis nasci novimus,' inquit Theod. Priscianus I. 9. de furunculis, 'utamur caprificis in aqua decoctis et contritis.' Est autem hoc parotidibus affine malum inprimis.

[l] *Lac quoque*] Q. Serenus cap. 47. p. 155.

[m] *Item adversus*] Diosc. loc. cit.

[n] *Cauliculorum*] 'Succo ipso, vel lacte caprifici in cochleari posito, uva optime sublevatur,' inquit Marcellus Empir. c. 14. p. 100.

Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. Radix [o] defervefacta in vino, dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta et trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami [10] sine cortice quam minutissima ad scobis modum. Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur. Corticem ejus impubescentem [11] [p] puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam ante Solis ortum, prohibere strumas. Caprificus tauros [q] quamlibet feroces, collo eorum circumdata, in tantum mirabili natura [12] compescit, ut immobiles præstet.

LXV. Herba quoque, quam Græci erineon [1] [a] vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem.[b] Palmum alta est, cauliculis quinis fere, ocimi [2] similitudine, flos candidus, semen nigrum, parvum: tritum cum melle [c] Attico, oculorum epiphoris medetur: utcumque autem [d] decerpta [3] manat lacte multo et dulci. Herba perquam [e] utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis.

—10 Vet. Dalec. *ramorum.*—11 Vet. Dalec. *jam pubescentem.*—12 Cod. Dalec. *taurorum quamlibet ferocium, col. eorum c. in tam rabidam naturam.*

Cap. LXV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *erinon*, e Diosc.—2 Ibid. ex eodem, *fere, aut senis foliis ocymi.*—3 Cornarius e Vet. *medetur duabus drachmis, cum cyathis mellis Attici quatuor. Cumulatim decerpta, &c.*

NOTÆ

[o] *Radix*] Plinius Valer. I. 36. et Marcellus Empir. c. 12. p. 93.

[p] *Corticem ejus impubescentem*] Forte *intumescentem.* Vide Notas et Emend. num. 23.

[q] *Caprificus tauros*] Isidorus Orig. XVII. 7. ad ficum hanc dotem transtulit: 'Tauros quoque ferocissimos,' inquit, 'ad fici arborem colligatos repente mansuescere dicunt.' Plutarchus item Sympos. Quæst. II. 7. pag. 641. *Ἄγριος δὲ ταῦρος ἀτρεμεῖ καὶ πραΰνεται συκῇ προσδεθείς.*

[a] *Græci erineon*] Dioscoridi IV. 29. *ἐρῖνος.* Sed aliis aliter. Nicander in Theriac. pag. 47. adversus serpentes vim commendat: *Κλώθοντος ἐν ἀρπέζαισιν ἐρίνου, in madidis qui vallibus exit, erini.* Scholiastes in eum locum, p. 30. *Τὸν δὲ ἐρῖνον, τὸν καὶ ἐρίνεον Διοκλῆς ἐν τῷ 'Ριζοτομικῷ φησιν εἶναι ὅμοιον ὠκίμῳ· βοηθεῖ δὲ πρὸς τὰ θηρία· φύεται δὲ πρὸς ποταμοὺς καὶ κρήνας, κ. τ. λ.* Hausisse a Diocle Plinium ea quæ de erineo retulit, nunc palam est. Ævi nostri herbarii plantam nullam agnoscunt, quæ huic descriptioni congruat, inquit Anguillara par. XIV. p. 255. Ruellius lib. III. p. 592. eam esse putat quam rura nostra Lactariam vocant: herbarii, Herbam Lactis: ocimum alii aquatile.

[b] *Propter gentilitatem*] Propter similitudinem nominis.

[c] *Tritum cum melle*] Diosc. IV. 29.

[d] *Utcumque autem*] Diosc. loc. cit.

[e] *Herba perquam*] Diosc. loc. cit.

LXVI. Pruni folia [f] decocta [1] tonsillis, gingivis: uvæ prosunt [g] in vino, decocto eo subinde [2] ore colluto. Ipsa pruna [h] alvum molliunt, stomacho non [i] utilissima,[3] sed brevi momento.

LXVII. Utiliora Persica,[j] succusque eorum, etiamnum in vino aut in aceto expressus.[1] Nec est alius eis [2] pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia ejus trita illita, hæmorrhagiam [k] sistunt. Nuclei Persicorum cum oleo et aceto,[3] capitis doloribus illinuntur.

LXVIII. Sylvestrium quidem [l] prunorum baccæ, vel e radice cortex, in vino austero si decoquantur, ita ut triens ex hemina supersit, alvum et tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi.

LXIX. Et in iis, et sativis prunis est limus arborum,[m] quem Græci lichena appellant, rhagadiis [1] et condylomatis mire utilis.

CAP. LXVI. 1 Vox *decocta* deest in cod. Dalec.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in vino decocta, et subinde* Gronov. et vulgg.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *stomacho vero utilissima* Gronov. et al. vett. *vero* deest in cod. Dalec.

CAP. LXVII. 1 Dalec. *eorum etiam expressus cum vino aut aceto.*—2 Chiffl. *ejus.*—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum oleo ex aceto* Chiffl. *in aceto et oleo* Gronov. et al. vett.

CAP. LXIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quem gummi Græci appellant, lichenibus, rhagadiis,* e Diosc.

NOTÆ

[f] *Pruni folia*] Marcellus Empir. c. 15. p. 106. 'Pruni arboris folia ex vino decocta et gargarizata tonsillas molliunt.' Et c. 11. p. 88. 'ad gingivas:' 'Arboris pruni folia cum vino decoquuntur: eorum succus expressus intra os retentus, plurimum prodest.' Hæc pariter Galenus prodidit de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 192.

[g] *Uvæ prosunt*] Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. et Plinius Valer. I. 43.

[h] *Ipsa pruna*] Plinius Valer. II. 23. Galenus loc. cit. et experientia. Lepide Martialis XIII. 29. cui lemma præfigitur, 'Pruna Damascena:' 'Pruna peregrinæ carie rugosa senectæ Sume: solent duri solvere ventris onus.'

[i] *Stomacho non*] Vide Notas et Emend. num. 24.

[j] *Utiliora Persica*] Diosc. I. 164. Τὰ δὲ Περσικὰ μῆλα εὐστόμαχα.

[k] *Hæmorrhagiam*] Αἱμοῤῥαγίαν. Ea vox *sanguinis profluvium* sonat, sive e naribus, sive ex alvo.

[l] *Sylvestrium quidem*] Ita fere Dioscor. I. 174. At Marcellus Empir. pæne ad verbum, cap. 27. p. 194. et Plinius Valer. II. 27.

[m] *Et in iis . . . limus arborum*] Mus-

LXX. Mora[1] in Ægypto et Cypro sui generis, ut diximus,[n] largo succo abundant, summo cortice desquamato:[o] altiore plaga siccantur,[2] mirabili natura. Succus[p] adversatur venenis serpentium, prodest dysentericis, discutit panos, omnesque collectiones: vulnera[q] conglutinat, capitis dolores[r] sedat, item aurium: splenicis bibitur,[s] atque illinitur: et contra[3 t] perfrictiones: celerrime[u] teredinem sentit. Neque apud nos[v] succo usus minor.[4] Adversatur aconito et araneis,[w] in vino potus. Alvum solvit:[x] pituitas, tæniasque,[5] et similia ventris animalia extrahit. Hoc

CAP. LXX. 1 *Sycomori* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Cod. Dalec. *siccæ*.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *spleneticis bibitur. Illinitur et contra* Gronov. et vulgg.—4 *Nec .... usus minor* Gronov. et vulgg. *Neque, &c. minor usus* Chiffl.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pituitasque ac tineas* edd.

NOTÆ

cus. Vide Notas et Emend. num. 25.

[n] *Mora ... ut diximus*] Ficum Ægyptiam, sive sycomorum, Cypriamque intelligit, arbores moro similes, de quibus XIII. 14. et 15.

[o] *Cortice desquamato*] Defracto. Diosc. I. 181. Ὀπίζεται δὲ τὸ δένδρον πρὶν καρποφορεῖν ἔαρος πρῶτον, τοῦ φλοιοῦ ἐξεπιπολῆς λίθῳ θλωμένου· βαθύτερον γὰρ θλασθεὶς, οὐδὲν ἀνίησι. *Liquorem fundit arbor primo vere, priusquam fructum proferat, lapidis ictu summo cortice desquamato: si enim frangatur altius, nihil quicquam emittit.* Hoc ipsum et de moro nostrate Plinius XVI. 72.

[p] *Succus*] Diosc. loc. cit. Πίνεται δὲ καὶ συγχρίεται πρὸς ἑρπετῶν δήγματα.

[q] *Discutit ... vulnera*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν ἔχει ὁ ὀπὸς μαλακτικὴν, κολλητικὴν τραυμάτων, διαφορητικὴν τῶν δυσπέπτων.

[r] *Capitis dolores*] Hunc succum, hanc lacrymam, ad inducendum quoque somnum in phrenesi, prodesse Celsus prodidit III. 18.

[s] *Splenicis bibitur*] Diosc. loc. cit. illini ait contra induratos in scirrhum lienes: συγχρίεται πρὸς ἐσκιῤῥωμένους σπλῆνας.

[t] *Et contra*] Dioscor. loco citato Στομάχου τε ἀλγήματα καὶ φρικίας.

[u] *Celerrime*] Dioscor. loc. cit.

[v] *Neque apud nos*] Neque succo mororum, quæ nascuntur apud nos, minor usus. Est autem hic succus, lacryma quæ cortice desquamato manat. Mororum dotes in medicinæ usu, cecinit haud ineleganti carmine Passeratius Kal. Januar. anni MDLXXXIX.

[w] *Et araneis*] Diosc. I. 180. phalangiis, quod genus araneorum est, succum foliorum mederi scribit: ὁ δὲ χυλὸς τῶν φύλλων φαλαγγιοδήκτοις ἀρήγει, ποθεὶς κυάθου πλῆθος. Aconito, radicis decoctum, τοῖς ἀκόνιτον πεπωκόσιν, κ. τ. λ.

[x] *Alvum solvit*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. 'Aquam ex alvo solam deducit mori lacryma, vel radix incocta potui data.'

idem[y] præstat et cortex tritus. Folia tinguunt[z] capillum cum fici nigræ et vitis corticibus[6] simul coctis in aqua cœlesti. Pomi ipsius[a] succus alvum solvit protinus. Ipsa poma ad præsens[b] stomacho utilia,[7] refrigerant, sitim faciunt. Si non superveniat[c] alius cibus, intumescunt. Ex immaturis[d] succus sistit alvum: veluti animalis[e] alicujus, in hac arbore observandis miraculis, quæ in natura ejus diximus.

LXXI. Fit ex pomo panchrestos[f] stomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: sextarii tres succi e pomo, leni[1] vapore[g] ad crassitudinem mellis rediguntur. Post additur omphacii aridi pondus X. duorum,[h] aut myrrhæ X. unius, croci X. unius. Hæc simul[2] trita miscentur de-

vett. et Gronov.—6 Cod. Dalec. *cortice.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *foliis,* e Diosc.—7 'Sic quoque et nos æstate usu experimur. Nihil ergo mutandum, licet Dioscorides I. 180. κακοστόμαχα dixerit. *Ad præsens* autem est breve tempus, quo mora eduntur.' *Brotier.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *inutilia,* e Diosc. l. l.

CAP. LXXI. 1 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *levi* Gronov. et vulgg.—2 *Postea omph. arid. pondus XII.*

NOTÆ

y *Hoc idem*] Dioscoridi loc. cit. radicis cortex decoctus in aqua et potus latas ventris tineas expellit: Ὁ δὲ τῆς ῥίζης φλοιὸς συνεψηθεὶς ὕδατι καὶ ποθεὶς . . . . πλατεῖαν ἕλμινθα ἐκτινάσσει.

z *Folia tinguunt*] Dioscor. loc. cit.

a *Pomi ipsius*] Maturi videlicet. Plinius Valer. II. 23. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 210.

b *Ipsa poma ad præsens*] Ad breve tempus, quo fere esitantur. Vide Notas et Emend. num. 26.

c *Si non superveniat*] Contraria Catii doctrina apud Horatium II. Sat. 4. 21. 'Ille salubres Æstates peraget, qui nigris prandia moris Finiet, ante gravem quæ legerit arbore Solem.'

d *Ex immaturis*] Galenus, loc. cit. et Plinius Valer. II. 27.

e *Veluti animalis*] Mira interim fici, ceu animalis alicujus, sapientia. Ad illud respicit, quod superius animadvertit, XVI. 41. 'Morus novissima arborum germinat, nec nisi exacto frigore: ob id dicta sapientissima arborum. Sed cum cœpit, in tantum universa germinatio erumpit, ut una nocte peragat, etiam cum strepitu.'

f *Panchrestos*] Πάγχρηστος, *prorsus utilis compositio.* Nam δύναμις subintelligitur. De stomatice diximus cap. 58. De arteriace XX. 79. Similem arteriacen succi e moris expressi, aliorumque medicamentorum, ex Ptolemæo Euergete, refert Marcellus Empir. cap. 14. pag. 102. quam is ad uvam commendat. Alias quinque huic Plinianæ similiores, Plinius Valer. I. 51. Vide et Diosc. I. 182.

g *Leni vapore*] Modico calore.

h *Pondus X. duorum*] Hoc est, denariorum duorum.

cocto. Neque est aliud oris, arteriæ, uvæ, stomachi, jucundius remedium. Fit et alio modo: succi sextarii duo, mellis Attici sextarius, decoquuntur, ut supra diximus.[i]

Mira sunt præterea quæ produntur. Mori germinatione, priusquam folia[3] exeant, sinistra decerpi jubentur futura poma:[j] ricinos[4] Græci[k] vocant. Hi terram si non attigere, sanguinem sistunt adalligati, sive ex vulnere fluat, sive ore, sive naribus, sive hæmorrhoidis:[5] ad hoc servantur repositi. Idem præstare et ramus dicitur Luna plena defractus, incipiens fructum habere, si terram non attigerit, privatim mulieribus adalligatus lacerto, contra abundantiam mensium. Hoc et quocumque tempore ab ipsis decerptum, ita ut terram non attingat, adalligatumque existimant præstare. Folia mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idemque potu proficitur. Scorpionibus adversatur e radice corticis succus, ex vino aut posca potus.

Reddenda est et antiquorum compositio. Succum expressum pomi maturi immaturique mixtum, coquebant in vase[6] æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adjecta et cupresso[7] [l] præduratum ad Solem torrebant,[8] [m] permiscentes spatha[n] ter die. Hæc erat stomatice, qua et vulnera ad cicatricem perducebant.[9] Alia ratio:[o] suc-

croci XI. aut murrhæ XI. Hæc simul, &c. Chiffl. Mox, *et mixta decocto* cod. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *prius quam in folia* Gronov. et vulgg.—4 Hermolaus Barbarus, *cytinos*.—5 Dalec. *hæmorrhoidibus*, vel, *hæmorrhoide*.—6 Chiffl. *coquebant vase*.—7 Quidam ap. Dalec. *et passo*.—8 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *præduratum vas Sole torrebant* Gronov. et vulgg.—9 Cod. Dalec. *quæ et v. ad c. perducebat*.

NOTÆ

[i] *Ut supra diximus*] Nempe, leni vapore, ut dictum est proxime.

[j] *Futura poma*] Erumpentia primum mora.

[k] *Ricinos Græci*] Ita etiam Mss. Barbarus *cytinos* reponebat.

[l] *Et cupresso*] Sive cupressi pilulis, sive succo.

[m] *Ad Solem torrebant*] Sic Pintianus ex vetusto codice. Alioqui libri, *vas Sole torrebant*.

[n] *Spatha*] Σπάθη, rudis sive rudicula est, eademque *spatula* dicta Celso et Columellæ: instrumentum quo aliquid movetur et agitatur a Chirurgis et Pharmacopolis. *Une es-*

cum siccato exprimebant pomo, multum sapori opsoniorum conferente. In medicina vero contra nomas, et pectoris pituitas, et ubicumque opus esset astringi viscera. Dentes quoque [p] colluebant eo. Tertium genus [q] succi foliis et radice decoctis ad ambusta ex oleo illinenda. Imponuntur et per se folia. Radix per messes [r] incisa succum dat aptissimum dentium dolori, collectionibusque, et suppurationibus. Alvum purgat. Folia mori in urina madefacta, pilum coriis [s] detrahunt.

LXXII. Cerasa [a] alvum molliunt, stomacho inutilia: eadem siccata alvum sistunt, urinam cient. Invenio [b] apud auctores,[1] si quis matutino roscida cum suis nucleis devoret, in tantum levari alvum, ut pedes morbo liberentur.

LXXIII. Mespila, exceptis setaniis, quæ malo propiorem [c] vim habent, reliqua astringunt stomachum, sistuntque alvum. Item sorba [d] sicca: nam recentia stomacho et alvo citæ prosunt.

Cap. LXXII. 1 *Invenio auctorem* cod. Dalec.

NOTÆ

patule.

[o] *Alia ratio*] Dioscor. I. 180.

[p] *Dentes quoque*] Foliorum et corticis decocto dentes utilissime collui docet Dioscor. loco citato.

[q] *Tertium genus*] Scilicet compositionis. Affert illud et Plinius Valer. III. 36. Folia trita cum oleo ambustis mederi Diosc. ait loc. cit.

[r] *Radix per messes*] Hæc totidem verbis Dioscor. loc. cit. et Marcellus Empir. cap. 12. pag. 95.

[s] *Pilum coriis*] Quæ a coriariis aptantur, concinnanturque in officinis.

[a] *Cerasa*] Ad verbum Plinius Valer. IV. 50. Diosc. I. 157. *Κεράσια καὶ αὐτὰ μὲν χλωρὰ λαμβανόμενα, εὐκοίλια τυγχάνει, ξηρὰ δὲ ἵστησι κοιλίαν.* Item Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 189. humida cerasa ventrem subducere, sistere siccata scribit.

[b] *Invenio*] Plinius Valer. loc. cit. 'A non paucis auctoribus traditur, si mane recentia cum suis nucleis devorata sint, alvum tam copiose fluere, ut ex eadem causa pedes morbo implicati liberentur.'

[c] *Quæ malo propiorem*] Et formam quoque malo propiorem: *δένδρον γάρ ἐστι μήλῳ ἐμφερὲς καὶ τοῖς φύλλοις*, inquit Diosc. I. 170. et vim parem: nam mala matura vim astringendi non habent, ipso teste, I. 159. Habent autem reliqua mespila, ut idem tradit, I. 169. *Στύφει δὲ βιβρωσκόμενον, ... καὶ κοιλίας στεγνωτικόν.* Sic etiam Plinius Valer. IV. 45. Et scholia Salernitana: 'Multiplicant mictum, ventrem dant mespila strictum.'

[d] *Item sorba*] Subintellige, sistunt

LXXIV. (VIII.) Nuces pineæ,[e] quæ resinam habent, contusæ leviter, additis in singulas[1] sextariis aquæ ad dimidium decoctæ, sanguinis exscreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis e pinu[2][f] in vino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis[g] pineæ sitim sedant, et acrimoniam stomachi rosionesque, et contrarios[h] humores consistentes ibi: et infirmitatem[i] virium roborant, renibus, et vesicæ[j] utiles. Fauces videntur exasperare,[3] et tussim.[k] Bilem pellunt poti ex aqua, aut



CAP. LXXIV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *in singulas singulis* Vet. Dalec. *in singulis* Gronov. et vulgg.—2 Ita Chiffl. *e pino* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Vet. Dalec. *exasperatas lenire.*—

NOTÆ

alvum. Martialis XIII. 26. 'Sorba sumus molles nimium durantia ventres.' Et Diosc. I. 173. de sorbis: Ξηρανθέντα ἐν ἡλίῳ, σταλτικὰ γίνεται κοιλίας ἐσθιόμενα.

[e] *Nuces pineæ*] Hoc remedium Marcellus Empir. ita digessit cap. 16. pag. 117. 'Nuces pinea,' inquit, 'inanes contusæ in ollam mittuntur: et quot fuerint nuces, tot hyoscyami unciæ, et aquæ sextarii adjiciuntur: hæc ad medias decoquuntur: atque inde ad tussis remedium, etiam phthisico bibenda jejuno quotidie potio,' &c. Huc spectat inscriptio vetus, apud Gruterum, pag. 71. ΑΙΜΑ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΙ ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΑΦΗΛΠΙCΜΕΝΩ ΥΠΟ ΠΑΝΤΟC ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΧΡΗCΜΑΤΙCΕΝ Ο ΘΕΟC ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΒΩΜΟΥ ΑΡΑΙ ΚΟΚΚΟΥC CΤΡΟΒΙΛΟΥ ΚΑΙ ΦΑΓΕΙΝ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟC ΕΠΙ ΤΡΕΙC ΗΜΕΡΑC ΚΑΙ ΕCΩΘΗ ΚΑΙ ΕΛΘΩΝ ΔΗΜΟCΙΑ ΗΥΧΑΡΙCΤΗCΕΝ ΕΜΠΡΟCΘΕΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ. *Sanguinem vomenti Juliano, desperato ab omnibus hominibus, ex oraculo respondit Deus, veniret et ex ara nuces pineas acciperet, et ex melle comederet per triduum. Et convaluit, et veniens publice gratias egit, præsente populo.* Addit marmorea tabula, sed falsa, id Antonino Pio principe contigisse.

[f] *Corticis e pinu*] Plinius Valer. II. 28. 'Pini arboris corticem,' &c.

[g] *Nuclei nucis*] Plinius Valer. ad verbum IV. 56. Dioscorides pariter I. 88. Παρηγοροῦσι δὲ καὶ στομάχων δηγμοὺς, κ. τ. λ.

[h] *Et contrarios*] Dioscor. loc. cit. *corruptos humores*, τὰς τῶν ὑγρῶν διαφθοράς.

[i] *Et infirmitatem*] Dioscor. loc. cit. Ἐξερείδουσί τε ἀτονίαν σώματος. Et paulo antea: Ἀμβλυντικοὶ τῶν περὶ κύστιν καὶ νεφροὺς δριμυτήτων. *Humorum acrimoniam hebetant, qui vesicam et renes infestant.*

[j] *Renibus, et vesicæ*] Scribonius Largus Compos. 143. 'Ad renium tumorem et exulcerationem, etiamsi sanguinolentam urinam faciant: rosæ aridæ foliorum, papaveris nigri seminis, nucleorum pineorum paria pondera, conduntur seorsum,' &c.

[k] *Et tussim*] Tamen ad tussim vetustam et phthisin conducere plurimum, auctor est Diosc. loc. cit. Ἁρμόζουσι παλαιαῖς βηξὶ καὶ φθίσεσι.

vino, aut passo, aut balanorum[4] decocto.[l] Miscetur his[m] contra vehementiores stomachi rosiones cucumeris semen, et succus porcilacæ.[5] Item ad vesicæ ulcera et renes,[6] quoniam et urinam cient.[n]

LXXV. Amygdalæ[o] amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit,[1] coloremque hilariorem facit. Nuces ipsæ[p] somnum faciunt, et aviditatem. Urinam[q] et menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximeque in febri: si ab ebrietate,[r] ex aceto et rosaceo et aquæ sextario. Et sanguinem sistunt,[s] cum amylo et menta. Lethargicis, et comitialibus prosunt.[2] Capite peruncto epinyctidas[t] sanant: e vino vetere[3] ulcera putrescentia. Canum morsus[u] cum melle. Et furfures ex facie,[4] ante fotu præparata.

4 Vet. Dalec. *Phœnicobalanorum.*—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *portulacæ* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *renum* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXV. 1 Vet. Dalec. *erugat.*—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et aquæ sextario, et sanguinem sistunt. Cum amylo et menta lethargicis comitialibusque, &c.* Gronov. et vulgg. *sistunt cum amylo et menta. Lethargicis com. prosunt capite peruncto. Epinyctidas* Vet. Dalec. *lethargis et comitialibus* Chiffl.—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vetera* Chiffl. *veteri* Gronov. et al. vett.—4 Vet. Dalec. *in facie.*—5 Vet. Dalec. *et sumtæ in*

NOTÆ

l *Balanorum decocto*] Hoc est, palmularum, quas vulgo dactylos vocamus, et balanos. Vide XIII. 9.

m *Miscetur his*] Diosc. I. 88. Παρηγοροῦσι δὲ καὶ στομάχων δηγμοὺς, μετ' ἀνδράχνης χυλοῦ λαμβανόμενοι. Et Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214. 'Cucumeris, quo vescimur, seminis cyathus tritus,' &c.

n *Item . . . . urinam cient*] Diosc. loc. cit. Στρόβιλοι δὲ καθαροὶ ἐσθιόμενοι, ἢ μετὰ γλυκέως καὶ σικύου σπέρματος πινόμενοι, οὐρητικοὶ, ἀμβλυντικοὶ τῶν περὶ κύστιν καὶ νεφροὺς δριμυτήτων. *Nuclei pinei, si repurgati edantur, aut cum passo et cucumeris semine bibantur, urinas cient, et humorum acrimoniam hebetant, qui vesicam et renes infestant.* Sic et Celsus IV. 10.

o *Amygdalæ*] Diosc. I. 176. et Plutarch. Sympos. Quæst. I. 6. pag. 624.

p *Nuces ipsæ*] Diosc. loc. cit.

q *Urinam*] Diosc. loc. cit.

r *Si ab ebrietate*] Si ex ebrietate capitis dolor obortus est.

s *Et sanguinem sistunt*] Vide Notas et Emend. num. 27.

t *Epinyctidas*] Diosc. loc. cit. epinyctidas e vino: putrescentia ulcera ex melle sanari jubet.

u *Canum morsus*] Plinius Valer. III. 51. et Diosc. loc. cit. Item Habdarrahmanus Ægyptius cap. 2. de amygdalis.

Item jocineris et renum [v] dolores ex aqua potæ: et sæpe [w] ex ecligmate [5] cum resina terebinthina. Calculosis [x] et difficili urinæ in passo: et ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ, sunt efficaces. Prosunt ecligmate [y] jocineri, tussi, et colo, cum elelisphaco modice addito. In melle sumitur nucis [6] avellanæ magnitudo. Aiunt, quinis [7] [z] fere præsumtis ebrietatem non sentire potores: vulpesque,[a] si ederint eas, nec contingat e vicino aquam lambere, mori. Minus valent [b] in remediis dulces, et hæ tamen purgant, et urinam cient. Recentes stomachum implent.[c]

LXXVI. Nucibus Græcis [d] cum absinthii semine ex

ecligmate.—6 Cod. Dalec. et Vet. ejusdem, *cum melle aut passo modice addito. Sumitur nucis.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum melle et lacte*, e Diosc.—7 Ibid. ex eodem, *septenisve.*

NOTÆ

[v] *Item jocineris et renum*] Diosc. I. 176. Καὶ ἡπατικοῖς, κ. τ. λ. Q. Serenus cap. 26. 'de lumbis, et renibus sanandis,' pag. 142. 'Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus: Pinsitur, ac tepidis sorbebitur addita lymphis.'

[w] *Et sæpe*] Diosc. loc. cit. ἢ ἐκλειχόμενα σὺν ῥητίνῃ τερεβινθίνῃ.

[x] *Calculosis*] Diosc. loc. cit. Δυσουριῶσι δὲ καὶ λιθιῶσι σὺν γλυκεῖ βοηθεῖ.

[y] *Prosunt ecligmate*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἡπατικοῖς, καὶ βηξὶ, καὶ κώλου ἐμπνευματώσεσι σὺν μέλιτι καὶ γάλακτι ἐκλειχόμενα, καρύου Ποντικοῦ τὸ μέγεθος. *Item ecligmate cum melle et lacte, jocineri, tussi, et coli inflationibus, nucis avellanæ magnitudine.* Elelisphacum is neglexit: ut et Galenus de Fac. Simp. Medic. pag. 155.

[z] *Aiunt, quinis*] Diosc. loc. cit. ὅσον ε′ ἢ ϛ′. *quinis, senisve.* Hunc morem cum diligenter servaret Drusus, Tiberii Cæsariis F. palmam bibendi præripiebat ceteris, ut auctor est Plutarchus Sympos. Quæst. I. 6. pag. 624. et ex eo Athenæus lib. II. pag. 52. Tradit hoc et Simeon Sethi, tit. de amygdalis: et Plinius Valer. IV. 51. Causam afferunt hujus ævi scriptores, qui Miscellanea Medico-physica, sive Germanicas Ephemeridas nuper edidere in lucem, anno scilicet octavo, pag. 185. 'quod amygdalæ constringentes superius ventriculi orificium, vaporibus temulentiam allaturis viam præcludant,' &c.

[a] *Vulpesque*] Diosc. et Plinius Valer. locis citatis. Item Plutarchus Sympos. Quæst. I. 6. pag. 624. Nec vulpes solum, sed et feles, et sciuros, esu earum necari, referunt auctores proxime appellati: gallinis pariter exitiosum hunc cibum esse, plurimis experimentis comprobant.

[b] *Minus valent*] Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ γλυκεῖα καὶ ἐδώδιμος ἀμυγδαλὴ κατὰ πολὺ ἥσσων ἐστὶν ὡς πρὸς ἐνέργειαν τῆς πικρᾶς· καὶ αὐτὴ δὲ λεπτυντικὴ, οὐρητική.

[c] *Recentes stomachum implent*] Vide Notas et Emend. num. 28.

[d] *Nucibus Græcis*] Plinius Valer. II. 59. 'Nuces Græcæ cum absinthii semine teruntur: deinde pilulæ ex aceto eduntur.' Præivit utrique Celsus III. 24.

aceto sumtis, morbus regius sanari dicitur: item illitis per se vitia sedis, et privatim condylomata. Item tussis, et sanguinis rejectio.[1]

LXXVII. Nuces juglandes[e] Græci a capitis gravedine appellavere. Etenim arborum ipsarum foliorumque vires[f] in cerebrum penetrant: hoc minore tormento,[g] et in cibis,[1] nuclei faciunt. Sunt autem recentes[h] jucundiores, siccæ unguinosiores,[i] et stomacho inutiles, difficiles concoctu,[j] dolorem[2] capitis inferentes, tussientibus inimicæ, et vomituris[k] jejunis: aptæ in tenesmo solo:[3] trahunt enim pituitam. Eædem præsumtæ[l] venena hebetant: item anginam[m] cum ruta et oleo.[4] Adversantur cepis,[5][n] leniuntque earum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis



CAP. LXXVI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *rejectioni prodest* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXVII. 1 Vet. Dalec. *virus in cer. penetrat, hocque min. tormento. Idem in cibis.* Chiffl. etiam *virus.* Gronov. et al. vett. ante Harduin. *hocque minore momento sed, &c.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *concoctu, biliosæ, dol.* e Diosc.—3 Vet. Dalec. *jejunis aptæ, ut et in tenesmo solo.*—4 Hæc ultima clausula deest in cod. Dalec.—5 'Ita cod. Reg. et Editio princeps.' *Brotier. Item adversantur capis* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *alliis*

NOTÆ

[e] *Nuces juglandes*] Κάρυα Græcis: qua de voce vide quæ diximus XV. 24.

[f] *Foliorumque vires*] Alii *virus ... penetrat*, legi malunt, cum Reg. cod. 2. et Chiffl.

[g] *Hoc minore tormento*] Vide Notas et Emend. num. 29.

[h] *Sunt autem recentes*] Diosc. I. 178. Τὰ δὲ χλωρὰ ἧττον κακοστόμαχα, γλυκύτερα ὄντα. Et paulo ante, δύσπεπτα, κακοστόμαχα, χολοποιὰ, κεφαλαλγῆ, βήσσουσιν ἐναντία.

[i] *Siccæ unguinosiores*] Ita Reg. 1. cod. At Reg. 2. et Pintiani codex, *vinosiores* tantum. Quid sit unguinosum diximus XIII. 2.

[j] *Difficiles concoctu*] Idcirco fortassis schola Salernitana: 'Unica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.'

[k] *Et vomituris*] E diverso Diosc. I. 178. utiles ait in cibo jejunis ad vomitiones concitandas: Χρήσιμα δὲ βιβρωσκόμενα πρὸς ἐμέτους νήστει.

[l] *Eædem præsumtæ*] Q. Serenus cap. 62. 'de venenis prohibendis,' pag. 162. 'Ante cibos igitur juglandis fœtus edatur.' Diosc. loc. cit. Καὶ θανασίμων φαρμάκων ἐστὶν ἀντιφάρμακα, προβρωθέντα, καὶ ἐπιβρωθέντα σὺν ἰσχάσι καὶ πηγάνῳ. *Venena hebetant, et præsumtæ, et post venena hausta comestæ cum ficubus et ruta.*

[m] *Item anginam*] Huc pertinet quod Marcellus Empiricus habet cap. 15. pag. 106. 'Nucis juglandis nuclei triti, cum ruta et oleo impositi, faucibus prosunt.'

[n] *Item .... cepis*] Dioscorides *alliis* dixit, τοῖς σκορόδοις.

exiguo; et cum ruta[6] [o] mammis, et luxatis: cum cepa [p] autem et sale et melle, canis hominisque morsui. Putamine nucis juglandis, dens cavus inuritur. Putamen combustum [q] tritumque in oleo aut vino, infantium capite perunto, nutrit capillum: et ad alopecias [r] eo sic utuntur. Quo plures [s] nuces quis ederit, hoc facilius tineas [7] pellit. Quæ perveteres [t] sunt nuces, gangrænis et carbunculis medentur: item sugillatis: [u] cortex juglandium, [v] lichenum vitio, et dysentericis.[8] Folia trita [w] cum aceto, aurium dolori. In sanctuariis [x] Mithridatis maximi regis devicti, Cn. Pompeius invenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti, [y] e duabus nucibus siccis, item

margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—6 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier. exiguo. Item cum ruta* edd. vett. Gronov. Harduin. et recentt. —7 Vet. Dalec. *tænias*.—8 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et dysente-*

NOTÆ

[o] *Et cum ruta*] Dioscor. I. 178.

[p] *Cum cepa*] Ad verbum hæc Plinius Valer. III. 51. et Diosc. I. 178.

[q] *Putamen combustum*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. et Dioscor. locis citatis.

[r] *Et ad alopecias*] Diosc. et Marcellus locis citatis.

[s] *Quo plures*] Dioscor. loc. cit. Πλείονα δὲ βρωθέντα, πλατεῖαν ἕλμινθα ἐκτινάσσει.

[t] *Quæ perveteres*] Plinius Valer. III. 22. vulneribus sic mederi ait. Ulceribus Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. commanducatas, impositasque. Theod. Priscianus I. 18. 'de carbunculis:' 'Nuces vetustæ contritæ imponuntur: hæc adhibita bene novimus operata.' Ad gangrænas et carbunculos nucum vetustarum nucleos commanducari pariter jubet Diosc. et imponi.

[u] *Item sugillatis*] Ad sugillata et liventia emendata, nuces recentes imponit Diosc. loc. cit.

[v] *Cortex juglandium*] 'Culiolum' hunc, et 'gulliolam,' Latini propria appellatione nuncupavere. Festus: 'Culiola, cortices nucum viridium, dicta a similitudine culeorum, quibus vinum, sive oleum, continetur.' Iterum, 'Gulliolæ, nucum juglandium summa et viridia putamina.'

[w] *Folia trita*] Marcellus Empiricus cap. 9. pag. 80. 'Nucis juglandis foliorum succus tepidus instillatus, dolenti auriculæ mire proderit.'

[x] *In sanctuariis*] Hæc Plinius Valer. III. 53. plane totidem verbis.

[y] *Compositionem antidoti*] Mithridatis antidoti plures formulæ, eæque diversæ, apud Galenum leguntur de Antidotis II. cap. 1. 2. et 9. a quibus etiam discrepant eæ, quæ apud Celsum extant, v. 23. extremo, et apud Scribonium Largum Compos. 170. Plinio vero in descriptione antidoti concinit Q. Serenus Sammonicus cap. 2. 'de venenis prohibendis,' pag. 162. 'Antidotos vero multis Mithridatica fertur Consociata modis: sed Magnus scrinia regis Cum caperet

ficis totidem, et rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: et qui hoc jejunus sumat nullum venenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoque canis morsum,[9] nuclei a jejuno homine commanducati illitique præsenti remedio esse dicuntur.

LXXVIII. Nuces avellanæ[a] capitis dolorem faciunt, inflationem stomachi: et pinguitudini[1] corporis conferunt, plus quam sit verisimile. Tostæ[b] et destillationi medentur. Tussi quoque[c] veteri tritæ, et in aqua mulsa potæ. Quidam[d] adjiciunt grana piperis, alii e passo bibunt. Pistacia[e] eosdem usus et effectus habent quos pinei nuclei, præterque ad serpentium ictus, sive edantur, sive bibantur.

Castaneæ[f] vehementer sistunt stomachi et ventris fluxiones, alvum cient,[g] sanguinem[2][h] exscreantibus prosunt, carnes alunt.[i]



ricis prodest Gronov. et vulgg.—9 Ita cod. Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *morsus* edd. vett. et Gronov.

CAP. LXXVIII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et pinguetudine* Chiffl. *et pinguedini* Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *alvo citæ et sanguinem.*

NOTÆ

victor, vilem deprehendit in illis Synthesin, et vulgata satis medicamina risit. Bis denas rutæ frondes, salis et breve granum, Juglandesque duas, totidem cum corpore ficus. Hæc oriente die parco conspersa Lyæo Sumebat, metuens dederat quæ pocula matri.' At non vilem modo, ut apparet, sed et plane fallacem esse hanc compositionem scribit Joan. Rhodius, in Notis ad Scribonium Largum, observasse se, cum Patavinam urbem lues vestaret.

[a] *Nuces avellanæ*] Ad verbum hæc refert et Plinius Valer. IV. 52. Nuces omnes, præter pineas, inflare, testis etiam Celsus est, II. 26.

[b] *Tostæ*] Diosc. I. 179. Φρυκτὰ δὲ ἐσθιόμενα σὺν πεπέρει ὀλίγῳ, κατάῤῥουν πεπαίνει. *Tostæ vero, si cum piperis exiguo comedantur, distillationem concoquunt.* Plinius quoque Valer. loc. cit. ad verbum.

[c] *Tussi quoque*] Plinius Valer. et Dioscor. locis citatis.

[d] *Quidam*] Plinius Valer. et Diosc. locis citatis.

[e] *Pistacia*] Diosc. I. 177. hæc totidem verbis, ut et Plinius Valer. IV. 53.

[f] *Castaneæ*] Vim illis astringentem Dioscorides attribuit, I. 145. Στύφουσαι καὶ αὐταί.

[g] *Alvum cient*] Nempe si largius esitentur.

[h] *Sanguinem*] 'Rejectionem sanguinis,' inquit Marcellus Empiricus cap. 16. pag. 121. 'reprimunt castaneæ, si coctæ quamplurimæ manducentur.'

LXXIX. Siliquæ recentes,[j] stomacho inutiles, alvum solvunt. Eædem siccatæ[k] sistunt, stomachoque utiliores fiunt. Urinam[l] cient. Syriacas[m] in dolore stomachi ternas in aquæ sextariis decoquunt quidam ad dimidium, eumque succum bibunt. Sudor virgæ[n] corni arboris lamina[1] ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaque inde ferrugo,[o] incipientes lichenas sanat. Arbutus[p] sive unedo fructum fert difficilem concoctioni, et stomacho inutilem.

LXXX. Laurus[a] excalfactoriam naturam habet, et foliis, et cortice, et baccis: itaque[1] decoctum[b] ex his, maxime e foliis, prodesse vulvis et vesicis convenit. Illita vero[c] vesparum, crabronumque, et apium, item serpentium venenis resistunt, maxime sepis, dipsadis, et viperæ. Prosunt et mensibus fœminarum cum oleo cocta. Cum polenta[d] autem, quæ tenera sunt trita, ad inflammationes oculorum: cum[2] ruta, testium: cum rosaceo, capitis dolores, aut cum irino.[e] Quin et commanducata[3] atque devorata per tri-



CAP. LXXIX. 1 Chiffl. *lamna.*
CAP. LXXX. 1 Chiffl. *itemque.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *inflam-*

NOTÆ

[i] *Carnes alunt*] 'Fortissimum quidem cibum corpori præstant,' inquit Plinius Valer. IV. 54. 'sed qui difficile concoquatur.'

[j] *Siliquæ recentes*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, IV. 49. et Diosc. I. 158. De hoc genere siliquarum diximus XV. 26.

[k] *Eædem siccatæ*] Diosc. et Plinius Valer. locis citatis.

[l] *Urinam*] Diosc. et Plinius Valer. locis citatis.

[m] *Syriacas*] De quibus XIII. 16. Hæc quoque Plinius Valer. loc. cit.

[n] *Sudor virgæ*] Brevius Diosc. I. 172. *de corno arbore, περὶ κρανίας. Sanies,* inquit, *sive sudor, quem virentia ligna dum uruntur, exsudant, lichenibus convenienter illinitur.* Ὁ δὲ τῶν χλωρῶν ξύλων ἰχὼρ καιομένων, ἁρμόζει πρὸς λειχῆνας καταχριόμενος.

[o] *Ferrugo*] Ferri rubigo.

[p] *Arbutus*] Dioscor. I. 175. fructum ait esse κακοστόμαχον καὶ κεφαλαλγῆ. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 193.

[a] *Laurus*] Dioscor. totidem verbis, I. 106. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 169.

[b] *Itaque decoctum*] Diosc. loc. cit.

[c] *Illita vero*] Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ λεῖα καταπλασθέντα σφηκῶν καὶ μελιττῶν πληγάς. Theod. Priscianus I. 22. 'Apum percussus .... lauri folia molliora trita cum vino, potui data, sæpe curaverunt.'

[d] *Cum polenta*] Diosc. loc. cit. Δύναται δὲ καὶ πᾶσαν φλεγμονὴν πραΰνειν σὺν ἀλφίτῳ καὶ ἄρτῳ καταπλασθέντα. *Folia lauri adhibita cum polenta et pane ad inflammationem quamlibet leniendam valent.*

duum terna, liberant tussi: eadem suspiriis[4] trita cum melle. Cortex radicis cavendus[f] gravidis. Ipsa radix[g] calculos rumpit, jocineri prodest tribus obolis in vino odorato pota. Folia pota[h] vomitiones movent. Baccæ menses trahunt appositæ tritæ, vel potæ. Tussim veterem et orthopnœam[i] sanant binæ, detracto cortice in vino potæ. Si et febris sit, ex aqua, aut ecligmate ex aqua mulsa, aut ex passo decoctæ. Prosunt et phthisicis eodem modo, et omnibus thoracis rheumatismis. Nam et coquunt[5] pituitam et extrahunt. Adversus scorpiones[j] quaternæ ex vino bibuntur. Epinyctidas ex oleo[6] illitæ, et lentigines,[k] et ulcera manantia, et ulcera oris, et furfures. Cutis pruriginem[7] succus baccarum emendat, et phthiriasin. Aurium dolori[l] et gravitati instillatur, cum vino vetere et rosaceo. Perunctos eo fugiunt venenata omnia. Prodest contra ictus et potus, maxime autem ejus laurus, quæ tenuiora[m] habet folia. Baccæ cum vino serpentibus, et scorpionibus, et araneis resistunt. Ex oleo et aceto illinuntur et lieni, et jocineri: gangrænis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione succo eo perungi, nitro adjecto, pro-

mationes omnes, cum, &c. e Diosc. *inflationes* cod. Dalec. Mox, *ad capitis dolores* Vet. ejusd.—3 *Quin manducata* Dalec.—4 'Ita codd. Regg. 1. 2.' *Brotier. liberant a tussi. Eadem prosunt suspiriis* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. pont. et Franz.—5 'Ita codd. Regg. 1. 2.' *Brotier. Nam et concoquunt* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—6 Vet. Dalec. *sanant ex oleo.* Paulo post, *et ulcera oris* desunt in Chiffl.—7 Chiffl. *porriginem.*—8 Ita codd.

NOTÆ

[e] *Aut cum irino*] Subintellige, oleo. Marcellus Empir. cap. 1. pag. 34. 'Ad capitis dolorem, folia lauri, vel baccas, vel florem terere oportet cum aceto, et irinum oleum illis admiscere: atque ita caput naresque perungere.'

[f] *Cortex radicis cavendus*] Quia partus necat, inquit Dioscor. loc. cit. Ὁ δὲ φλοιὸς τῆς ῥίζης .... ἔμβρυα κτείνει.

[g] *Ipsa radix*] Hæc pariter Diosc. et Galenus, locis cit.

[h] *Folia pota*] Diosc. loc. cit.

[i] *Et orthopnœam*] Minus enucleate hæc Diosc. loc. cit. Ποιοῦσιν οὖν ἐκλειχόμεναι λεῖαι σὺν μέλιτι ἢ γλυκεῖ, πρὸς φθίσιν, καὶ ὀρθόπνοιαν, καὶ τοὺς περὶ θώρακα ῥευματισμούς.

[j] *Adversus scorpiones*] Diosc. loc. cit. Πίνονται δὲ σὺν οἴνῳ πρὸς σκορπιοπλήκτους.

[k] *Et lentigines*] Diosc. ἀλφοὺς, *vitiligines.*

[l] *Aurium dolori*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

[m] *Ejus laurus, quæ tenuiora*] Qualis est Cypria, de qua xv. 39.

dest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli mensura in aqua potam: efficacius recentem, quam aridam. Quidam adversus scorpionum ictus decem baccas dari jubent potui. Item et in remedio uvæ jacentis,[n] quadrantem pondo baccarum, foliorumve,[8] decoqui in aquæ sextariis tribus ad tertias, eamque calidam gargarizare: et in capitis dolore,[o] impari numero baccas cum oleo conterere, et calfacere.[9]

Laurus Delphicæ folia trita olfactaque subinde, pestilentiæ contagia prohibent: tanto magis si et urantur.[10] Oleum ex Delphica, ad cerata, acopumque,[11] ad perfrictiones discutiendas, nervos laxandos,[p] lateris dolores, febres frigidas[12] utile est. Item ad aurium dolorem, in mali Punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uvam cohibent gargarizatione: potu alvi dolores,[q] intestinorumque. Tenerrima ex his trita in vino, papulas, pruritusque, illita noctibus.

Proxime valent cetera laurorum genera.[13] Laurus Alexandrina,[r] sive Idæa, partus celeres facit, radice pota trium



Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *foliorumque* Gronov. et vulgg.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et calefacere* Gronov. et vulgg. *et calido illinere* Vet. Dalec.—10 Harduin. 1. operarum lapsu, *utantur*.—11 Vet. Dalec. *acopa*.—12 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier. febresque frigidas* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—13 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.*

NOTÆ

[n] *Uvæ jacentis*] 'Si quando afflictam languor dejecerit uvam,' inquit Q. Serenus Sammonicus. Morbus is est, cum uva, (Græci γαργαρεῶνα vocant, nomine a genere soni indito, *la Luette*) hoc est, caruncula ea, quam gutturi pro tegumento natura addidit, ex imbecillitate et languore dejicitur, laxiorque fit.

[o] *Et in capitis dolore*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35. 'Etiam in febribus baccæ lauri impari numero in oleo contritæ, et capiti illitæ, sedant dolorem.' Et paulo post: 'Baccæ lauri impari numero contritæ, et adjecto oleo calido fronti impositæ prosunt.' Sic etiam Plinius Valer. I. 1.

[p] *Nervos laxandos*] In opisthotono, tetanove: de quibus morborum generibus dictum est, cap. 24.

[q] *Potu alvi dolores*] Ad verbum, Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

[r] *Laurus Alexandrina*] Hæc Diosc. pariter IV. 147. de radice laurus Alexandrinæ: sed drachmarum sex, senumve denarium pondus adhibet.

denariorum[14] pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, mensesque.[s] Eodem modo[t] pota Daphnoides, (sive his[15][u] nominibus quæ diximus,) sylvestris laurus, prodest:[16] alvum solvit, vel recenti folio, vel arido, drachmis tribus cum sale in hydromelite manducata. Pituitas[17] extrahit:[v] folium et vomitus, stomacho[w] inutile. Sic et baccæ quinæ denæ[18][x] purgationis causa sumuntur.

LXXXI. (IX.) Myrtus sativa[a] candida, minus utilis est medicinæ, quam nigra. Semen[1] ejus[b] medetur sanguinem exscreantibus. Item contra fungos in vino potum. Odorem oris[c] commendat vel pridie commanducatum. Item[2] apud Menandrum Synaristosæ[d] hoc edunt. Datur

cetera lauri genera edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—14 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sex drachmarum*, e Diosc. *tritum denariorum* Franz. —15 Vet. Dalec. *sive, omissis iis.*—16 Margo edd. Dalec. et Gronov. *laurus ad eadem prodest.*—17 Vet. Dalec. *hydromelite. Manducata pituitas.*—18 Gronov. et al. vett. ante Harduin. *quinæ, denæve.*

CAP. LXXXI. 1 *Fructus* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 *Item* deest in cod. Dalec. Mox, *Synaristusæ* Gronov. et al. ante Harduin.—

NOTÆ

[s] *Mensesque*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 169.

[t] *Eodem modo*] Pari scilicet drachmarum pondere radice pota, daphnoides prodest ad secundas pellendas, mensesque educendos. Vide Notas et Emend. num. 30.

[u] *Sive his*] Sive his lubet appellare nominibus, quæ diximus XV. 39.

[v] *Pituitas extrahit*] Diosc. IV. 148. Idem Εὐπορ. I. 5. eos qui diuturno capitis dolore infestantur, commanducare inprimis jubet daphnoidis semen ad extrahendam pituitam : *διαμασσωμένου δαφνοειδοῦς σπέρματος, εἰς ἀποφλεγματισμόν.* Apuleius cap. 58. phlegmata intercidi illius esu scripsit.

[w] *Stomacho*] Apuleius cap. 58. 'Si cymas ejus post cœnam ederis, digestionem stomachi tollit.'

[x] *Sic et baccæ quinæ denæ*] Sic Mss. Reg. Colb. &c. non *quinæ denæve.* Sic etiam Diosc. I. 148. *ὅσον κόκκοι ιε' πινόμενοι.*

[a] *Myrtus sativa*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 155.

[b] *Semen ejus*] Diosc. loc. cit. Simeon Sethi de Alimentis, tit. *Μυρσινόκοκκα* : et Plinius Valer. I. 64. Seminis nomine, ut sæpe monuimus, *fructum* Plinius seu *καρπὸν* intelligit.

[c] *Odorem oris*] Q. Serenus cap. 1. 15. pag. 134. 'Lentiscus, myrtusque, emendant oris odorem.'

[d] *Synaristosæ*] Edidit etiam Synaristosas Crates, teste Athenæo lib. VI. pag. 248. et Julio Polluce VI. 17. et inter Latinos poëtas Cæcilius, teste A. Gellio XV. 15. *Συναριστῶσαι, Fœminæ simul prandentes,* ejus fabulæ titulus fuit. Risum Ortelius movet, qui loci id vel oppidi nomen esse putat, in Thesauro Geographico.

et dysentericis[e] denarii[3] pondere in vino. Ulcera[f] difficilia in extremitatibus corporis sanat, cum vino suffervefactum. Imponitur[g] lippitudini cum polenta, et cardiacis[h] in mamma sinistra: et contra scorpionis ictus[4] in mero: et ad vesicæ vitia, capitis dolores, et ægilopas,[i] antequam suppurent: item tumoribus: exemtisque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus seminis[5] [j] alvum sistit, urinam ciet. Ad eruptiones pusularum,[6] pituitæque, cum cerato illinitur: et contra phalangia.[k] Capillum[l] denigrat. Lenius succo oleum est ex eadem myrto: lenius et vinum, quo nunquam inebriatur.[7] Inveteratum sistit[m] alvum et stomachum: tormina sanat, fastidium abigit. Foliorum[n] arentium farina sudores cohibet inspersa, vel in febri. Utilis[o] et cœliacis, et procidentiæ vulvarum, sedis vitiis, ulceribus manantibus, igni sacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis[8] [p] eruptionibus, ambustis. Additur quoque[q] in medicamento, quod liparas[9] vocant, eadem de causa qua oleum ex his,[r] efficacissi-

3 *Idem denarii* Chiffl.—4 Chiffl. *ictum.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *fructus*, e Diosc.—6 Gronov. et al. vett. *pustularum.*—7 Vet. Dalec. et Chiffl. *inebriantur;* margo edd. Dalec. et Gronov. *quod nunquam inebriat.*—8 Vet.

NOTÆ

[e] *Datur et dysentericis*] Simeon Sethi loc. cit. Inter ea quæ alvum astringunt, myrta Celsus annumerat, II. 30.

[f] *Ulcera*] Diosc. loc. cit.

[g] *Imponitur*] Diosc. loc. cit.

[h] *Et cardiacis*] Plinius Valer. IV. 11. et Diosc. loc. cit.

[i] *Et ægilopas*] Diosc. loc. cit.

[j] *Succus seminis*] Succus e semine, seu e virentibus baccis expressus: nam et hunc οὐρητικὸν Diosc. ait esse.

[k] *Et contra phalangia*] Diosc. loc. cit.

[l] *Capillum*] Dioscor. loc. cit. *Seminis decoctum capillos tingit:* Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ τοῦ καρποῦ βάπτει τρίχας.

[m] *Inveteratum sistit*] Cato de Re Rust. cap. 125. pag. 66. ex cujus verbis myrteum vinum descripsimus, XV. 37. 'Id est,' inquit, 'ad alvum crudam, et ad lateris dolorem, et ad cœliacum.' Vide et Diosc. V. 36.

[n] *Foliorum*] Plinius Valer. III. 11. et ante alios Celsus III. 19. totidem verbis.

[o] *Utilis*] Dioscor. I. 155.

[p] *Item aliis*] Diosc. papularum eruptiones dixit, ἐξανθήματα.

[q] *Additur quoque*] Diosc. loc. cit. Μίγνυται δὲ καὶ λιπαραῖς, κ. τ. λ. 'Lenia quædam emplastra,' inquit Celsus V. 19. 'quas λιπαρὰς fere Græci nominant:' sic dicta videlicet, quod adipum, pinguedinum, oleorumque mixtura constant.

mum ad ea quæ in humore sunt, tanquam in ore et vulva. Folia ipsa fungis adversantur trita ex vino, cum cera vero articulariis morbis et collectionibus. Eadem in vino[s] decocta dysentericis et hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inspergitur ulceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgant[10] et lentigines,[t] pterygia, et paronychias,[11] et epinyctidas, condylomata, testes, tetra ulcera: item ambusta[u] cum cerato. Ad aures[v] purulentas et foliis crematis utuntur, et succo, et decocto. Comburuntur et in antidota. Item cauliculi flore decerpti,[12] in novo fictili operto cremati in furno, dein triti ex vino. Et ambustis[w] foliorum cinis medetur. Inguen[x] ne intumescat ex ulcere, satis est surculum tantum myrti habere secum, non ferro nec terra contactum.

LXXXII. Myrtidanum diximus[a] quomodo fieret. Vulvæ prodest, apposito, fotu,[1] et illitu. Multo efficacius[b] et cortice, et folio, et semine. Exprimitur[c] et foliis succus[2] mollissimis in pila[d] tusis, affuso paulatim vino austero,

Dalec. *papularum.*—9 Vet. Dalec. *in medicamenta quæ liparas;* Chiffl. etiam, *in medicamenta.* Mox, cod. Dalec. *eademque et causa oleum.*—10 Vet. Dalec. *Purgat.*—11 Ita codd. Harduini, item Dalec. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *paronychia* Gronov. et al. vett.—12 Vet. Dalec. *florentes decerpti.* Mox, *et in novo* Chiffl. Paulo post, *cremantur in fur. dein teruntur* alii ap. Dalec.

CAP. LXXXII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *appositum fotu* Gronov. et vulgg.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et succus ex foliis.*

NOTÆ

[r] *Qua oleum ex his*] Subintellige, qua oleum ex foliis arentibus in eadem medicamenta additur. Celsus loco citato, olei cicini myrteique heminas lenibus emplastris admiscet, quæ liparas vocant.

[s] *Eadem in vino*] Plinius Valer. II. 28. et III. 12.

[t] *Purgant et lentigines*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 155. Sed *lentigines* Plinius, ἀλφοὺς, *vitiligines,* Græcus auctor nominat. De paronychiis idem testatur et Theod. Priscianus I. 30. De lentiginibus, seu maculis albis ac nigris, idem cap. 32.

[u] *Item ambusta*] Dioscor. loc. cit.

[v] *Ad aures*] Diosc. loc. cit.

[w] *Et ambustis*] Diosc. loc. cit.

[x] *Inguen*] Plinius Valer. lib. II. 43. et Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225. ad verbum.

[a] *Myrtidanum diximus*] Lib. XIV. cap. 19.

[b] *Multo efficacius*] Efficacius ait myrtidanum esse, quam sit vel cortex, vel folium, fructusve myrti per se. Ita de suo pariter myrtidano Dioscorides prodidit, I. 156.

[c] *Exprimitur*] Diosc. I. 155.

[d] *In pila*] In mortario.

alias aqua cœlesti: atque ita expresso utuntur ad oris sedisque ulcera, vulvæ, et ventris: capillorum nigritiam, malarum [e] perfusiones, purgationes lentiginum, et ubi constringendum aliquid est.

LXXXIII. Myrtus sylvestris,[f] sive oxymyrsine, sive chamæmyrsine, baccis rubentibus et brevitate a sativa distat. Radix ejus [g] in honore est, decocta vino, ad renum dolores pota, et difficili urinæ, præcipueque crassæ, et graveolenti:[1] morbo regio, et vulvarum purgationi trita cum vino. Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumti, et in cinere cocti. Semen cum vino [h] potum, aut oleo, aut aceto, calculos frangit. Item[2] in aceto et rosaceo tritum, capitis dolores sedat: et potum, morbum regium. Castor oxymyrsinen myrti[3] foliis acutis, ex qua fiunt ruri scopæ, ruscum vocavit,[i] ad eosdem usus.[4] Et hactenus habent se[5] medicinæ urbanarum arborum. Transeamus ad sylvestres.

CAP. LXXXIII. 1 Vet. Dalec. *graviter olenti.*—2 *Idem* Dalec.—3 Dalec. *hanc myrti.*—4 Dalec. *usus commendans:* vel, *et ad eosdem usus commendavit.*—5 Dalec. *ita se.*

NOTÆ

[e] *Malarum*] *Alarum* alii, alii *mamillarum* malunt.

[f] *Myrtus sylvestris*] Ruscum intelligit, non veram myrtum. *Κεντρομυρσίνη* a Theophr. dicitur, Hist. III. 17. Aliis *ὀξυμυρσίνη*, quod foliis sit spinosis, alioqui myrto proximis. A Diosc. IV. 146. *μυρσίνη ἀγρία, ἢ ὀξυμυῤῥίνη.* Et in Nothis: *οἱ δὲ ἱερόμυρτον, οἱ δὲ ὀξυμυρσίνη . . . οἱ δὲ χαμαιμύρτη . . . . Ῥωμαῖοι βούσκουμ.* Officinis Bruscus. Pingitur a Dodonæo, pag. 732. Gallis, *du Brusc.*

[g] *Radix ejus* Iisdem fere verbis, sed minus accurate paulo, medicinæ eæ omnes e sylvestri myrto petitæ, a Dioscoride traduntur, loc. cit.

[h] *Semen cum vino*] Q. Serenus cap. 33. 'de vesica et calculo purgando,' p. 146. 'Præterea semen myrti sylvestris Iaccho Atque oleo mixtum bibitur: nec desit acetum.'

[i] *Castor . . . ruscum vocavit*] Et recte is quidem, ut diximus. Neque enim oxymyrsine Græcorum quicquam a rusco distat.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXIII.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

---

1. CAP. II. *Nec curvo laboranda, sed sese porrigentia ultro*] In libris ad hunc diem vulgatis, *Nec curvo adoranda aratro, nec cura laboranda, sed sese, &c.* Quo in contextu verborum, quid interpolatorum conjectura præstiterit, liquet: adjectis nempe vocibus iis, *nec cura laboranda*, quæ priorum vicem supplerent, plane affinium, *nec curvo adoranda:* et *aratro* præterea addito: quarum vocum in exemplaribus vetustis nec vola, ut aiunt, nec vestigium. In Reg. 1. *nec curvo aboranda, sed sese, &c.* Reg. 2. *nec cura laboranda:* hoc tantum.

2. CAP. IV. *Cicatricibus marcidis, ossibus purulente limosis*] Quid sint ossa purulente limosa, fateor me nondum intelligere: nec de mendo tamen, quod hic lateat, admonent codices Mss. Verum cum apud Diosc. v. 6. ubi pares de omphacio medicinæ traduntur, legere me meminerim, post cicatrices, vel gingivas potius, ut dixi, marcidas, statim aures purulentas subjici, *οὖλα πλαδαρὰ, ὦτα πυοῤῥοοῦντα*, nullus fere dubito, quin *auribus purulente limosis* scripsisse Plinium existimandum sit.

3. CAP. V. *Ideo et oris ulceribus, et verendis, ac sedi, cum melle et croco. Alvum sistit*] Sic locus hic interpungendus est, non, uti prius: *verendis, ac sedi. Cum melle et croco alvum sistit.* Nam per se potam œnanthen alvum sistere, cum melle et croco verendis, similibusque ulceribus imponi pro cataplasmate, auctor est Diosc. v. 5. *Πινομένη . . . κοιλίαν ἐφιστῶσα . . .* Κατά*πλασμά τε ἐναίμων, καὶ τῶν ἐν στόματι οὐλῶν, καὶ νομῶν τῶν ἐν αἰδοίοις, σὺν μέλιτι, καὶ κρόκῳ, καὶ ῥοδίνῳ, καὶ σμύρνῃ λεανθεῖσα.*

4. CAP. VI. *Recentes stomachum, et spiritum inflant, alvumque turbant*] In Mss. Reg. Colb. Chiffl. &c. *spiritum inflatione* legitur. Libentius inde agnoverim, *stomachum spiritus inflatione, alvumque turbant.* Diosc. v. 3. Ἡ *δὲ πρόσφατος πᾶσα ἐκταράσσει κοιλίαν, καὶ ἐμπνευματοῖ στόμαχον.*

5. CAP. XII. *Sanant epinyctidas, et ceria: et dysenteriam cum suis nucleis*] Voculam hanc, *et ceria*, hoc est, favos, de quibus XX. 6. addidimus admonitu codicum Reg. Colb. &c. in quibus *et ceteria*, et *teria* legitur: tum vero maxime Dioscoride ipso suffragante,

cujus hæc verba Plinianis plane paria sunt, v. 4. Ἐπινυκτίδας δὲ, καὶ ἄνθρακας, καὶ κηρία ... χωρὶς γιγάρτων ἰᾶται λεῖα σὺν πηγάνῳ ἐπιτιθεμένη. Quibus ille verbis monet sine nucleis uvam passam his morborum generibus adhibendam: uti dysenteriæ contra paulo antea cum nucleis jussit edi: Καὶ δυσεντερίαν σὺν τοῖς γιγάρτοις ἐσθιομένη καθ' ἑαυτήν. Quæ omnia nostram emendationem egregie constabiliunt.

6. Cap. xiv. *Et varos: coxendicum et lumborum vitiis ... prosunt*] Secuti sumus fidem exemplarium Mss. Reg. Colb. &c. neglecta librorum, qui sunt hactenus editi, scriptura, quæ erat ejuscemodi, *Et variis coxendicum et lumborum vitiis.* Diosc. iv. 183. Ἀποκαθαίρουσι καὶ πάντα σπίλον, *omnem maculam in facie expurgat.* Est autem varus, ut alibi diximus, macula in facie.

7. Cap. xvi. *Et ipsa autem largior aliquanto sensus purgat*] Ni codicum manu exaratorum consensus obstaret, qui hanc lectionem pertinaciter tuentur, scriberem intrepide, *sensus turbat:* tum ita, ut quidem videtur, postulante sententia: ut cum prius opitulari mente commotis, et vertigine laborantibus dixerit, nunc largiorem usum ejus cavendum admoneat, ne sensum perturbet: tum vero Dioscoride iv. 184. de bryonia similiter tradente, ὑποταράττει δ' ἐνίοτε τὴν διάνοιαν. Et auctor libelli, qui Kiranidum Kirani falso inscribitur, pag. 13. 'Turbat autem ventrem, et sensum, et apposita quoque secundinam educit,' &c.

8. Cap. xvii. *Flemina, aut sanguinem, qui se ad talos dejecerit*] Decurtatum hunc locum Barbarus, et conclamatum putavit. In libris vulgatis, *phlegma, aut sanguinem qui se ad talos dejecerit.* Ubi Dalecampius, 'in podagra,' inquit, 'et articulari morbo.' Egregium vero medicum. *Flemina,* non *phlegma,* legi oportuit, ex Mss. Reg. Colb. aliisque: et quid essent *flemina,* tum ex Plinio, tum ex Festo, Caproque, tum ex Plauto discere. Festus enim: 'Flemina,' inquit, 'dicuntur, cum ex labore viæ sanguis defluit circa talos.' Et Caper Grammaticus de Orthogr. 'Flemina est, ubi abundant crura sanguine. Plemina, cum in manibus vel in pedibus callosi sunt sulci.' Plautus Epid. v. 2. 5. 'Dico ego tibi jam, ut scias, Alium tibi te comitem melius quærere: ita, dum te sequor, Lassitudine invaserunt misero in genua flemina.' Rursumque in Pseud. iv. 7. 92. et Pœn. iii. 1. 67. Quinetiam vel si *phlegma* hoc loco Plinius, non *flemina,* diceret, de alio morbo, quam de podagra, accipi hoc a Dalecampio oportuit: nempe pro eo quem alio nomine Latini boam vocavere, auctore Festo: 'Boa,' inquit, 'crurum tumor viæ labore collectus appellatur,' unde hæc ipsa ei qui eo morbo tenetur, hæsit appellatio: Glossarium vetus, Βόα, ὁ τοὺς πόδας φλεγμαίνων.

9. Cap. xxii. *Jam et patresfamilias ætatem addi his, quæ per se cariem traxere*] Hoc est, sine fumo. Ita legi oportere, non modo codices Reg. Colb. et Chiffl. suadent, sed et ipsa loci sententia, cujus acumen Dalecampium fugit. Contrario plane sensu in libris vulgatis hactenus legebatur, *ætatem ademere his.*

10. Cap. xxiii. *Vinum jejunos bibere, novitio invento, inutilissimum est curis, vigoremque animi ad procinctum tendentibus*] Hunc locum summa fide repræsentamus totidem apicibus ac syllabis, quot in codd. Reg. et Colb. vidimus: serie ipsa orationis ita legi postulante. Corruperant mirum in modum interpolatores, hoc modo: *inutilissimum est. Curas vigoremque animi impedit ad procinctum, &c.* Ceterum hunc morem carpit Auctor, inventumque novitium, quod superius attigit, xiv. 28. 'Tiberio Clau-

dio Principe ante hos annos XL. institutum, ut jejuni biberent, potusque vini antecederet cibos,' &c. Extremo Tiberii anno id excogitatum indicat. De hoc Tiberiani ævi, consequentiumque temporum more, Plutarchus Sympos. Quæst. VIII. 9. p. 734. Μέγα δὲ καὶ τὸ τῶν καλουμένων προπομάτων· οὐδὲ γὰρ ὕδωρ οἱ παλαιοὶ πρὶν ἐντραγεῖν ἔπινον· οἱ δὲ νῦν ἄσιτοι προμεθυσθέντες ἅπτονται τῆς τροφῆς, διαβρόχῳ τῷ σώματι καὶ ζέοντι, λεπτὰ καὶ τομὰ καὶ ὀξέα προσφέροντες, ὑπέκκαυμα τῆς ὀρέξεως, κ. τ. λ. *Magnum etiam illud de præbibitionibus, quas vocant propomata. Nam antiqui ne aquam quidem biberunt antequam edissent: nunc ante cibum vino oppleti, humectato ac fervescente corpore, cibum aggrediuntur, tenuia et acuta et vi incidendi prædita ad appetitum excitandum ingerentes, &c.* Et hanc consuetudinem Juvenalis attigit, Sat. VI. 423. 'Tandem illa venit rubicundula, totum Œnophorum sitiens, plena quod tenditur urna, Admotum pedibus: de quo sextarius alter Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim.' Quandoque pro vino mulsum ante cibos pariter præsumebant, teste Horatio II. Sat. 4. 25. 'Vacuis committere venis Nil nisi lene, decet: leni præcordia mulso Prolueris melius.'

11. Ibid. *Itemque jugi superbibere. Ebrietatem quidem frigidæ potus exemplo discutit*] Ita libri omnes Mss. Reg. Colb. Chiffl. non, uti correctorum vitio vulgati præ se ferunt libri, obscura plane sententia: *Itemque jugi superbibere ebrietati: quam quidem, &c.* Vini perpotationi aquam superbibere utilissimum pariter censet Diosc. V. 11. Δεῖ μέντοι γε μετὰ τὴν οἴνωσιν ὕδωρ πίνειν, quoniam temulentiam discutit. Ne caput vina tentent, aquam superbibere et Galenus jubet Comm. III. de victus ratione in morbis acutis.

12. CAP. XXVI. *Palmeum, capiti noxium, ventrique tantum molliendo, et sanguinem exscreantibus non inutile*] Sic libri omnes, etiam manu exarati. Nihilominus Dioscoride, V. 40. sic prodente, vino palmeo vim astringendi competere, stomachicis idcirco, cœliacisque, et sanguinem exscreantibus esse peraccommodatum: διὰ τὸ στύφειν, στομαχικοῖς, καὶ κοιλιακοῖς, αἱμοπτοϊκοῖς ἁρμόζει. Num potius legi in contextu Pliniano oporteat, *ventrique tantum molliori*, vel *ventrique tantum morando*, hoc est, sistendo, amplius considerandum est.

13. CAP. XXVII. *Oculis quoque illo modo saluberrimum fotu. Medetur potæ hirudini*] Nos hunc locum ex animi conjectura sanavimus, secuti vestigia veterum exemplarium, et eorum secuti qui sic interpolarant: *Oculis quoque illo modo saluberrimum. Plurimum fotu medetur post uredines.* Nam vox ea certe a Mss. abest, Reg. Colb. Chiffl. ceterisque, nec *uredines* ii, sed *hirudines* præ se ferunt. Et quod est sane momenti haud levioris, Diosc. lib. V. c. 21. de aceto disputans ita scribit: Βδέλλας τε ποθείσας καταῤῥοφούμενον ἀποβάλλει. *Haustu voratas hirudines, si sorbeatur, ejicit.* Quo quidem loco nihil afferri opportunius potest, quod in rem nostram sit.

14. CAP. XXIX. *Salis marini pondo libram et quadrantem*] Prius legebatur, *Salis marini pondo, thymbræ quadrantem.* Verum in oxymelitos compositione, neque apud Diosc. V. 22. neque apud Plinium XIV. 21. neque hoc ipso loco in codicibus ullis Mss. *thymbræ* ulla mentio est: sed *libram* omnes exhibent. Et est alioqui bonis scriptoribus familiaris ea locutio, ut Columellæ inprimis, XII. 33. 'Scillæ,' inquit, 'aridæ pondo libram et quadrantem adjici oportere.' Et cap. 35. 'Pontici absinthii pondo libram.' Festo quoque: 'Grave æs,' inquit, 'dictum a pondere, quia deni asses, singuli pondo libras, efficiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum.' Ubi *libras* in casu gignendi est, ut alii

ante nos viderunt.

15. Cap. xlv. *Ex Cnidio grano factum, eandem vim habet, quam cicinum*] Hic *cnecinum* Pintianus iterum inculcat pro *cicinum*, quod et aggredi ausus est, initio cap. 41. Retunditur ea conjectura non modo codicum omnium conspirante consensu, sed et Galeni calculo, eadem ac plane gemina cum Plinio afferentis de oleo cicino, de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 172. Τὸ δὲ *κίκινον ἔλαιον ὑπάγει γαστέρα· τούτους δ' ἔτι μᾶλλον τὸ ἐκ τοῦ Κνιδίου κόκκου· καὶ τοσούτῳ γε μᾶλλον, ὅσῳ δ καὶ κόκκος αὐτοῦ τοῦ κίκους καθαρτικώτερος ὑπάρχει. Oleum porro cicinum alvum subducit: multo vero magis quod fit ex Cnidio grano: cum granum vehementiorem purgandi vim obtineat quam cici.*

16. Ibid. *Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas*] Et nunc tertium *gingivas* vertisse perperam Plinius videtur, pro *cicatricibus*, ut jam ante cap. 4. ac 13. monuimus. Nam Diosc. qui ex eodem fonte hausit, i. 40. *περὶ βαλανίνου ἐλαίου·* Δύναμιν δὲ, inquit, *ἔχει καθαρτικὴν σπίλων, φακῶν, ἰόνθων, οὐλῶν μελανίας. Vim habet repurgandi maculas, lentigines, varos, cicatricumque nigritias.* Sic idem Dioscor. iv. 154. *οὐλὰς μελαίνας* dixit, *cicatrices nigras.* *Οὔλων* itaque neutro genere, et in priore syllaba servato accentu, quo *gingivas* significet, Plinius legit: rectene an secus, medicorum filii dijudicent.

17. Cap. li. *Pissino oleo usus et passim ad quadrupedum scabiem est*] Sic libri editi, cum Regio cod. 1. At in Reg. 2. et Chiffl. *Pissino oleo usus ad tussim et quadrupedum scabiem est.* Forte sincerius: Dioscorides enim i. 95. de picini olei viribus disserens, uno verbo extulit, facere illud ad eadem omnia, ad quæ liquida pix adhiberetur. At capite superiore de ea ipsa agens, valere ad tussim, suspiria, purulentasque exscreationes dixit: ut *ad tussim* idcirco huic loco accommodatius, quam *et passim*, videatur.

18. Cap. liv. *Lanugo eorum carbunculos sanat. Cocta in vino, et illita cum cera, alopeciis capillum reddunt*] Vitiosa interpunctione laborabat hic locus: *Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in vino et illita cum cera. Alopeciis capillum reddunt.* Quamobrem Dalecampius *reddit* arbitratur commodius quam *reddunt* hoc loco legi: ut ad lanuginem sententia ea spectet, non ad ipsa mala. Verum præter codicum Reg. Colb. ceterorumque auctoritatem, conjecturam eam pessumdant auctores duo, qui e Plinianis fontibus areolas suas rigarunt. Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. 'Cydonia mala,' inquit, 'discocta cum vino, dehinc trita, ceræque liquefactæ addita, et capiti imposita, capillum nutriunt.' Et Plinius Valer. i. 6. 'Cydonia cocta ex vino, et cum cera trita et illita, capillos restituunt.'

19. Cap. lvii. *Expetitur gravidarum malaciæ, quoniam gustatu moveat infantem*] Sic omnes vulgati manuque exarati codices, conspirante consensu. Joan. Jac. Chiffl. Dædalm. ii. 5. pag. 37. ait avunculi sui fuisse conjecturam, scribi oportere, *quoniam gustatu moveat famem.* Qua conjectura ipse damnata legendum monet, *quanquam gustatu moveat infantem.* Ut hæc sit loci sententia: Licet ob gulæ fastidium gravidis expetatur, ut et alia absurdiora, hoc tamen inde sequi periculum, quod malicorium si sumant, movetur infans, hoc est, sequitur abortus. Theodorum deinde Priscianum laudat, de Passionibus Mulierum iii. 6. de abortivis: ubi succo mali granati vim parem ait excludendi fœtus, ac dictamno, tribui. At neque quicquam ejusmodi Theodorus habet: nec moveri infantem in contextu Pliniano, expelli abortu sonat: sed excitari

leniter, ne torpescat.

20. Cap. lviii. *Punicum in olla nova, cooperculo illito*] Prius *operculo indito* legebatur. Nos exemplaria maxime probata secuti sumus, Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. auctoresque idoneos: Marcellum Empir. cap. 27. pag. 196. 'Malum Punicum,' inquit, 'in olla gypsata clausum, in furno combures, et postea diligenter teres, atque in pulverem tenuissimum rediges, quem repones et paratum habebis: et cum opus fuerit, ad subitas tortiones cum vini potione detur.' Plinium Valer. iv. 40. 'Alvum fluentem miro modo sistit Punicum in olla nova cooperculo illito in furno exustum, et in pulverem redactum, et in vini potionem perductum.'

21. Cap. lxiii. *Utile et decocto earum fovere fœminas*] Quærit Gronovius, annon *fovere femina* sit legi satius. Dioscoridem si legisset, non quæreret. Is enim i. 183. de ficis agens, *Ipsarum decoctum*, inquit, *cataplasmatis ex hordeacea farina miscetur, itemque in muliebres fotus, cum fœno Græco aut ptisana.* Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῶν .... καὶ εἰς τὰς ὠμηλύσεις μίγνυται, καὶ εἰς γυναικείας πυρίας μετὰ τῆλεως ἢ πτισσάνης.

22. Ibid. *Cinis non ex alia arbore acrior: purgat, conglutinat, replet, &c.*] Ita locum hunc restituimus admonitu cod. Reg. 2. Pintianus vidit: cum sic vulgati præ se ferant, *Cinis ex alia arbore aciem purgat acrior, &c.* inculcata temere vocula *aciem*, quæ commodum efficere hoc loco sensum nullum potest. Nam de cute purganda in ulcerum medicina, de conglutinanda, replendaque agitur. Dioscor. i. 186. ubi de cinere crematorum cauliculorum ficus: Ἁρμόζει δὲ καὶ πρὸς τὰ καυστικὰ, καὶ γαγγραινούμενα· ἀνακαθαίρει γὰρ καὶ ἀναλίσκει τὰ περισσά. Et infra: Καθαίρει γὰρ καὶ κολλᾷ, καὶ σαρκοῖ, καὶ συμφύει ἐοικότως τοῖς ἐναίμοις. *Utilis est ad medicamenta caustica, et prodest cuti gangræna tentatæ: nam expurgat et consumit quæ excrescunt.... Etenim purgat, conglutinat, carne replet, et oras committit.*

23. Cap. lxiv. *Corticem ejus impubescentem*] Ita vulgati libri pariter, et manu exarati. Quid si *intumescentem* legas? Nam *impubescentem* illud, occasione vocis proxime subsequentis *puer impubis*, natum temere confictumque ab amanuensibus videtur. Et sane Plinius Valer. qui hunc locum expressit, iii. 29. 'Caprifici corticem intumescentem,' inquit, 'puer impubis si defracto ramo tollat dentibus, et medulla ipsa alligetur ante Solis ortum, prohibere strumas constat.' Intumescere porro corticem credimus in germinatione, quoniam tum prægnantium arborum rumpitur cortex, ut dictum est, xvi. 41.

24. Cap. lxvi. *Ipsa pruna ... stomacho non utilissima, sed brevi momento*] Hanc lectionem, quæ sane sincera est, Frobenius interpolavit, scribens, *stomacho vero utilissima:* reclamantibus licet editionibus vetustis, Parmensi, ceterisque, nec Mss. ullis codicibus secundis: nam omnes ii quos videre licuit, Reg. et Colb. *non utilissima* præ se ferunt: itaque postulat loci sententia, qua nocere stomacho, sed ad breve tempus, pruna dicuntur. Sic paulo ante Plinius ipse de ficis: 'Nec stomacho utiles, sed ad breve tempus.' Atque eam ob rem Dioscor. i. 174. pruna ait male habere stomachum, alvum mollire: Κοκκυμηλέα δένδρον ἐστὶ γνώριμον, οὗ ὁ καρπὸς ἐδώδιμος, κακοστόμαχος, κοιλίας μαλακτικός.

25. Cap. lxix. *Et in iis, et sativis prunis est limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadiis ... utilis*] Qui sunt animo in Plinium minus æquo, deceptum scriptoris Græci verbis, quæ Dioscorides retulit i. 174. nec quid legeret intellexisse, arbitrantur: Τὸ δὲ κόμμι τῆς κοκκυμηλέας ..... σὺν ὄξει ἐπιχριόμενον, λειχῆνας τοὺς ἐπὶ παιδίων θεραπεύει. *Gummi prunorum ex*

aceto illitum lichenas infantium sanat. Quo vero ejusmodi homines calumniandi libido, aut verius furor, abripit, ut tam parum cohærentia proferant? Gummi prunorum lichenas sanari Græcus scriptor prodidit: et idoneum id argumentum putant, quo probent, lichenis nomen temere derivatum a Plinio in muscum limumve, qui prunis adhæret. Quid vero vetat id ei musco nomen inditum fuisse, ut musco alteri, qui petris adhærescit, quo lichenes ipsi sanantur, hanc ipsam lichenis nomenclationem attributam esse, Dioscorides ipse asseverat IV. 53. An si quid Plinius affert in medium, quod Dioscoridi latuit, cadere debet in eum erroris alicujus justa suspicio? In Indice hujus loci, *De limo, sive lichene arborum,* plane legitur.

26. CAP. LXX. *Ipsa poma ad præsens utilia stomacho*] Sincerius forsan videatur, *inutilia.* Nam et Diosc. I. 180. κακοστόμαχα mora vocat: et vox ea *ad præsens* eandem sententiam præ se fert, atque hæc de prunis ficisque oratio, superioribus sectionibus: 'Nec stomacho utiles fici, sed ad breve tempus.' 'Ipsa pruna stomacho non utilissima, sed brevi momento.'

27. CAP. LXXV. *Et sanguinem sistunt, cum amylo et menta. Lethargicis, &c.*] Præpostera interpunctione in libris ad hunc diem vulgatis laborabat hic locus, eo modo: *et sanguinem sistunt. Cum amylo et menta lethargicis, &c.* Retexit errorem Dioscorides primum, I. 176. καὶ πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν μετὰ ἀμύλου καὶ ἡδυόσμου λαμβανόμενα. *Prosunt et ad sanguinis rejectionem, si cum amylo et menta sumantur.* Tum vero etiam ii qui e Plinianis sententiis suum opus consarcinarunt: Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. 'Nuclei amygdalarum,' inquit, 'triticum, amylon, et menta, trita, in qualibet potione utiliter ab hæmoptoicis vel empyicis hauriuntur.' Et Plinius Valer. I. 64. cui titulus est, 'Sanguinem rejicientium curatio:' 'Nuclei,' inquit, 'amygdalarum cum amylo et mentastro devorantur.'

28. Ibid. *Recentes stomachum implent*] Etsi sua his verbis constat sententia, nihilominus an *stomachum deplent* legi sit satius, considerandum amplius videtur. Nam Diosc. I. 176. amygdalas ait, quæ virides cum suo putamine deglutiuntur, humida stomachi vitia emendare: Βρωθέντα δὲ σὺν τῷ λέπει τὰ ἀμύγδαλα χλωρὰ, στομάχου πλάδον καθίστησι.

29. CAP. LXXVII. *Hoc minore tormento, et in cibis nuclei faciunt*] Perspicua admodum, planaque sententia, quam librorum ad hunc diem editorum lectio impeditam reddebat, cum sic scriberetur, *hocque minore momento, sed in cibis.* Emendationem Regio codici 2. debemus.

30. CAP. LXXX. *Secundas etiam pellit, mensesque. Eodem modo pota Daphnoides ... prodest*] Prius legebatur, interpunctione præpostera, *mensesque eodem modo pota. Daphnoides, &c.* Emendationis auctor Diosc. IV. 148. Ἄγει δὲ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ (de daphnoide loquitur) ξηρὸν ἢ νεαρὸν ποθὲν κατὰ κοιλίαν φλεγματώδη· κινεῖ δὲ ἐμέτους καὶ ἔμμηνα, καὶ πταρμικόν. Καθαίρει δὲ καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ ὅσον κόκκοι ιε' πινόμενοι, κ. τ. λ. Quæ sunt Plinianis omnino gemina ac paria.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXIV.

Medicinæ ex arboribus sylvestribus.

I. (I.) Ne sylvæ quidem, horridiorque naturæ facies, medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium nusquam non remedia disponente homini, ut medicina fieret[1] etiam solitudo ipsa: sed ad singula illius discordiæ atque concordiæ miraculis occursantibus. Quercus et olea[a] tam pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur:[2] quercus vero et juxta nucem juglandem. Pernicialia[b] et brassicæ cum vite odia: ipsum olus,[3] quo vitis fugatur, adversum cyclamino et origano arescit. Quin et annosas jam, et quæ sternantur[4] arbores, difficilius cædi, ac celerius inarescere[5] tradunt, si prius manu, quam ferro, attingantur. Pomorum onera[c] a jumentis statim sentiri:

Cap. I. 1 Vet. Dalec. *opponente ... medicinæ vireret.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *depacta moriatur.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ipsumque olus* Gronov. et al. vett.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sternuntur* Gronov. et vulgg.—5 Chiffl. *marcescere.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Har-

NOTÆ

[a] *Quercus et olea*] Vide quæ in eam sententiam diximus XVII. 30.

[b] *Pernicialia*] Egimus de hoc vitis brassicæque odio, XX. 36.

[c] *Pomorum onera*] Superiore lib. cap. 62. 'Mala piraque portatu ju-

ac nisi prius ostendantur his, quamvis pauca portent, sudare illico. Ferulæ asinis gratissimo[6] sunt in pabulo, ceteris vero jumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui et ferula.[7] Surdis[d] etiam rerum sua cuique sunt venena, ac minimis quoque. Philyra[e] coci et polline nimium salem cibi eximunt. Prædulcium fastidium sal temperat. Nitrosæ aut amaræ aquæ polenta addita mitigantur, ut intra duas horas bibi possint. Qua de causa in saccos[8] vinarios[f] additur polenta. Similis vis[g] Rhodiæ cretæ, et argillæ nostrati. Concordia valent,[9][h] cum pix oleo extrahitur, quando utrumque pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur, quando utrumque aquas odit. Gummis[10] aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ suis locis dicentur assidue.

Hinc nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata vulgo, inventu facilia, ac sine impendio, et quibus[11] vivimus.[i] Postea fraudes hominum et ingeniorum capturæ officinas invenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compositiones et mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India



duin. 1. 2. 3. et recentt. *gratissima* Gronov. et al. vett.—7 Vet. Dalec. *assignant, cui et ferulam.*—8 'Ita codd. Regg. 2. 5. et Editio princeps.' *Brotier. Qua de causa et in succos* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—9 Vet. Dalec. *valet.*—10 *Commi* Chiffl. *Gummi* edd. ante Brotier.—11 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex quibus*

NOTÆ

mentis mire gravia sunt vel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur.'

[d] *Surdis*] Sensus omnis expertibus.

[e] *Philyra*] Hoc est, tilia, quam Græci philuram vocant. Etiamnum multis in locis rura nostra tiliæ foliis carnes salitas involvunt, ut salsuram diluant.

[f] *In saccos vinarios*] Quibus vinum saccatur, sive colatur, ut diximus XIV. 28.

[g] *Similis vis*] Ad aquas et vina mitiganda.

[h] *Concordia valent*] Concordia contra rerum intelligitur, ut cum pix oleo avellitur, quoniam utrumque pinguis naturæ est.

[i] *Et quibus vivimus*] Eadem sententia mox: 'Cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet.' Nullus hic pecuniæ locus, uti visum est Pintiano: sed hortensibus tantum oleribus, fruticibusque obviis.

in remedia[12][j] æstimantur: ulcerique parvo medicina a Rubro mari imputatur:[a][13] cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto petantur, aut herba[14] vel frutex quæratur, nulla artium[k] vilior fiat. Ita est profecto, magnitudo populi Romani perdidit ritus,[l] vincendoque victi sumus. Paremus externis, et una artium imperatoribus quoque imperaverunt.[15][m] Verum de his alias plura.[n]

II. (II.) Loton herbam, itemque Ægyptiam eodem nomine, alias et Syrticam arborem, diximus suis locis.[o] Hæc lotos,[p] quæ faba Græca appellatur a nostris, alvum baccis[q] sistit. Ramenta ligni decocta in vino prosunt dysentericis, menstruis, vertigini, comitialibus. Cohibent[1][r] et capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructuque dulcius. Fit et e scobe[s] ejus medicamentum, ex aqua myrti decocta, subacta, et divisa in pastillos, dysentericis utilissimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

[a] *Assignatur.*

Gronov. et vulgg.—12 Ita tacite Brotier. et sic conj. Harduin. *in medendo* Vet. Dalec. *in Media* Chiffl. *in medio* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—13 Vet. Dalec. *imponitur;* alii vett. ap. Dalec. *impenditur.*—14 Vet. Dalec. *aut petatur herba.*—15 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *vincendo victi . . . quoque imperat* edd. vett. et Gronov.
CAP. II. 1 *Ruffant* margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

[j] *Arabia . . . in remedia*] Vide Notas et Emend. num. 1.

[k] *Nulla artium*] Nulla magis vilescat ars, quam medicina.

[l] *Perdidit ritus*] Mores: XXIX. 8. 'Illa perdidere imperii mores,' &c.

[m] *Imperaverunt*] Arte una sua externi medici Imperatoribus etiam nostris imperaverunt.

[n] *Verum . . . alias plura*] Lib. XXIX. a c. 1. ad 9.

[o] *Loton . . . diximus suis locis*] Lib. XIII. c. 32.

[p] *Hæc lotos*] Nostras, inquit, lotos, sive Italica. In Indice hujus loci, *De loto Italica, VI.* Egimus de ea, XIII. 32. Videtur esse λωτὸς Dioscoridis, I. 171.

[q] *Alvum baccis*] Fructu. Diosc. loc. cit. Καρπὸν δὲ φέρει . . . γλυκὺν, βρώσιμον, εὐστόμαχον, κοιλίας στεγνωτικόν. Τῶν δὲ πρισμάτων τοῦ ξύλου ἀφέψημα πινόμενον καὶ ἐγκλυζόμενον βοηθεῖ δυσεντερικοῖς καὶ γυναιξὶ ῥοϊκαῖς. Ξανθίζει δὲ καὶ τρίχας, καὶ ἐπέχει ῥεούσας. Quibus sunt plane paria ac gemina quæ Plinius de sua loto affert, et quæ Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VII. pag. 205.

[r] *Cohibent*] Defluentem continent. Diosc. et Galenus loc. cit.

[s] *Fit et e scobe*] Ita fere Marcellus

III. (III.) Glans intrita[a] duritias, quas cacoëthes vocant, cum salsa axungia sanat. Vehementiora[b] sunt ligna, et in omnibus[1] cortex ipse, corticique tunica subjecta. Hæc decocta[c] juvat cœliacos. Dysentericis etiam illinitur, vel ipsa glans. Eademque[d] resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia, et baccæ, vel cortex, vel succus decocti prosunt contra toxica.[e] Cortex[f] illinitur decoctus lacte vaccino serpentis plagæ. Datur et ex vino dysentericis.

IV. (IV.) Eadem et ilici vis.[1] [g] Coccum ilicis[h] vulneribus recentibus ex aceto imponitur. Epiphoris ex aqua, et oculis suffusis sanguine, instillatur. Est autem genus ex eo in Attica fere et Asia nascens, celerrime in vermiculum se mutans, quod ideo scolecion vocant,[i] improbantque. Principalia ejus genera diximus.[j]

CAP. III. 1 Vet. Dalec. *cacoëthes, &c. sanat, vehementioresque lichenas. In omnibus.*

CAP. IV. 1 'Ita distinguunt codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Hæc verba, *Eadem et ilici vis* præcedenti cap. annectuntur in edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

Empir. c. 27. p. 195.

[a] *Glans intrita*] Diosc. I. 143. περὶ βαλάνων, *de glandibus*: Σὺν στέατι δὲ χοιρείῳ ταριχηρῷ πρὸς κακοήθεις σκληρίας καὶ πονηρευόμενα ἕλκη ἁρμόζουσιν. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. 'Glandes de robore tritæ cum axungia, et impositæ, duritias, quas cacoëthes Medici vocant, emendant, et reprimunt.' Et Plinius Valer. III. 22. 'Glans roborea trita cum axungia duritias, quas κακοήθεας vocant, et evocat, et emendat.

[b] *Vehementiora*] Hoc est, magis astringentia. Dioscor. I. 142. hæc totidem verbis habet.

[c] *Hæc decocta*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. 'Glandes quercinæ tres aut quatuor, vel ejusdem folia, vel liber ejus, coctus ex aqua: quæ vel sola, vel cum vino, torminosis potui data plurimum prodest.' Torminosos sæpe dysentericos vocat.

[d] *Eademque*] Glans videlicet, quam Dioscorides quoque, I. 143. esitatam ait resistere venenatorum ictibus: crudam et intritam inflammationibus, ex quibus suppurationes fieri solent, illitu mederi.

[e] *Contra toxica*] Et baccarum, seu glandium, et corticis pariter decoctum valere adversus toxica, scribit Diosc. loc. cit. et quidem bibitum ex lacte vaccino.

[f] *Cortex*] Illini per se sine lacte Dioscor. loc. cit. suadet.

[g] *Eadem et ilici vis*] Ad omnia supradicta. Diosc. I. 144.

[h] *Coccum ilicis*] Hanc quoque in eo medendi vim Dioscorides agnoscit, IV. 48. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικήν,

V. Nec pauciora gallæ genera fecimus,[k] solidam, perforatam: item albam, nigram, majorem, minorem. Vis omnium similis. Optima Commagena. Excrescentia [l] in corpore tollunt.[1] Prosunt [m] gingivis, uvæ, oris exulcerationi. Crematæ,[n] et vino extinctæ,[2] cœliacis, dysentericis illinuntur. Paronychiis[o] ex melle, et unguibus scabris, pterygiis, ulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus[3] quæ phagedænica vocantur. In vino autem [p] decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur: [q] adversus eruptiones,[4] [r] et panos cum aceto. Nucleus[s] commanducatus dentium dolorem sedat: item intertrigines,[t] et ambusta. Immaturæ



CAP. V. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *omphactis. Tritæ excrescentia tollunt;* edd. ante Harduin. *tollit.*—2 'Ita codd. Regg. 2. et Editio princeps.' *Brotier. et in vino extinctæ* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. —3 Cod. Dalec. *ulceribus.*—4 Vet. Dalec. *adversus pituitæ eruptiones.*—5 Vet.

NOTÆ

ἁρμόζουσαν τραύμασι, καὶ νεύρων τρώσεσι, λεία μετὰ ὄξους καταπλασσομένη.

[i] *Scolecion vocant*] Σκωλήκιον, quæ vox Græce vermiculum sonat.

[j] *Principalia ... diximus*] Lib. XVI. cap. 12.

[k] *Nec pauciora ... fecimus*] Lib. XVI. cap. 9.

[l] *Excrescentia*] Dioscor. I. 146. Στέλλουσι λεῖαι τὰς ὑπερσαρκώσεις. *Excrescentia in carne tritæ cohibent.*

[m] *Prosunt*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. c. 14. pag. 99. 'Gallæ tritæ pulvere uva contacta eodem die resilit, si ter ei interjectis horis medicamentum fuerit appositum.'

[n] *Crematæ*] Diosc. loc. cit. Et Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193. 'Galla Commagena comburitur, et cinis ejus extinguitur vino, contritusque ventri cœliaci illinitur: statim subvenit.' Iisdem verbis et Plinius Valer. II. 28.

[o] *Paronychiis*] Theod. Priscianus I. 30. 'Paronychiis thuris masculi pulvis cum melle mixtus medebitur. Sic etiam gallarum.'

[p] *In vino autem*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. 'Gallæ ex vino decoctæ humor instillatus auriculæ, ex qua sanies fluit, etiam quæ fuerint purulenta purgabit.'

[q] *Oculis illinuntur*] Marcellus Empiricus cap. 8. pag. 57. 'Gallæ contritæ, thurisque pari modo pulvis, vino permixtus, et fronti illitus, tumorem oculorum, doloremque sedat.'

[r] *Adversus eruptiones*] Ἐξανθήματα, eruptiones, pusulas, papulas, papularum et pituitæ eruptiones, Plinius promiscue vocat. Et Theod. Priscianus I. 16. de papulis minutis ubique nascentibus: 'Quibus in facie quam maxime veluti levissimus tumor repente innascitur, humorem aliquando pinguem, aliquando aquatiorem mittens,' &c. Et mox: 'Si vero veluti exanthemata, quas scabies dicimus, in facie vel genis, ex humorum acredine, vel plenitudine, apparuerint,' &c.

[s] *Nucleus*] Rotundus nimirum et interior gallæ globus. Diosc. I. 146. Τὸ δὲ μέσον αὐτῶν. Marcellus Empir.

ex his ex aceto potæ lienem consumunt. Eædem crematæ,[u] et aceto salso extinctæ, menses sistunt, vulvasque procidentes fotu.[5] Omnis[v] capillos denigrat.[6]

VI. Viscum e robore præcipuum diximus[a] haberi, et quo conficeretur[1 b] modo. Quidam contusum[c] in aqua decoquunt, donec innatet.[2 d] Quidam, commanducantes[e] acinos, exspuunt cortices. Optimum est,[f] quod sine cortice est, quodque levissimum, extra fulvum, intus porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit,[g] discutit tumores, siccat strumas.[h] Cum resina[i] et cera panos mitigat omnis generis. Quidam et galbanum adjiciunt, pari pondere singulorum: eoque modo et ad vulnera utuntur. Unguium scabritias expolit,[3] si septenis diebus solvantur, nitroque colluantur. Quidam id religione[j] efficacius fieri putant,



Dalec. *et aceto, aut vino, aut oxaline extinctæ men. sist. vulv. proc. decoctum earum fotu*, e Diosc.—6 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Omnes capillos denigrant* edd. vett. et Gronov. *Omnes capillum denigrant* Chiffl.

CAP. VI. 1 Cod. Dalec. *consecetur*.—2 Chiffl. *donec nihil innatet*.—3 Vet.

NOTÆ

cap. 12. pag. 95. 'Nucleus gallæ commanducatus medetur dolori humorique dentium.'

[t] *Item intertrigines*] Marcellus idem cap. 32. pag. 225. 'Gallæ contusæ et in vino coctæ, atque impositæ, intertrigini plurimum prosunt.'

[u] *Eædem crematæ*] Hæc Dioscor. totidem verbis I. 146.

[v] *Omnis*] Diosc. loc. cit. Μελαίνουσι δὲ καὶ τρίχας ἀποβραχεῖσαι ἐν ὄξει ἢ ὕδατι.

[a] *Viscum .... diximus*] Lib. XVI. 11. et 93.

[b] *Et quo conficeretur*] Lib. XVI. cap. 94.

[c] *Quidam contusum*] Diosc. III. 103.

[d] *Donec innatet*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. et Chiffl. *donec nihil innatet*.

[e] *Quidam, commanducantes*] Dioscor. loc. cit. Ἔνιοι δὲ μασσώμενοι αὐτὸν ἐργάζονται.

[f] *Optimum est*] Optimum censet Diosc. loc. cit. quod recens est, intus coloris porracei, extra fulvi: vel, ut Oribasii interpres ait, flavescentis, (Græce ὑπόξανθον dicitur,) quodque nihil asperi habet, aut furfuracei.

[g] *Emollit*] Dioscor. loc. cit. et Plinius Valer. III. 35.

[h] *Siccat strumas*] Q. Serenus cap. 41. 'de struma depellenda,' pag. 151. 'Proderit et mansum quod traxeris arbore viscum.'

[i] *Cum resina*] Dioscor. loco citato.

[j] *Quidam id religione*] Sexta Luna Gallorum Druides religiosius colligi putarunt, teste Plinio, lib. XVI. extremo, fœcunditatem facere tum omni animali existimantes, scilicet potu, non amuleto, ut nunc gestari præcipitur.

prima Luna collectum[4] e robore sine ferro. Si terram non attigit,[5] comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adjuvare, si omnino secum habeant. Ulcera[k] commanducato impositoque efficacissime sanari.

VII. Roboris pilulæ[l] ex adipe ursino[1] alopecias capillo replent. Cerri folia, et cortex, et glans, siccat collectiones suppurationesque: fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum ejus fotu: cui et insidere expedit, siccandis astringendisve partibus. Radix cerri adversatur scorpionibus.

VIII. Suberis cortex[m] tritus, ex aqua calida potus, sanguinem fluentem ex utralibet parte[1][n] sistit. Ejusdem cinis[o] ex vino calido sanguinem exscreantibus magnopere laudatur.

IX. (V.) Fagi folia[p] manducantur in gingivarum labiorumque vitiis. Calculis[1][q] glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle[r] alopeciis.

Dalec. *expellit;* et mox in eodem, *non solvantur.*—4 Idem Vet. *collecto.*—5 Chiffl. *attingat.*

CAP. VII. 1 Chiffl. *adipe vero ursino.*

CAP. VIII. 1 Chiffl. *ex utralibus ex parte.*

CAP. IX. 1 *Oculis* cod. Dalec. *Callis* Guill.

NOTÆ

[k] *Ulcera*] *Ulcera vetera malignosque abscessus cum thure mollit*, inquit Diosc. loc. cit. Σὺν λιβανωτῷ δὲ ἕλκη παλαιὰ καὶ κακοήθεις ἀποστάσεις μαλάσσει.

[l] *Roboris pilulæ*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 6. p. 46. Q. Serenus cap. 9. 'de fluore capillorum,' pag. 130. 'Roboreasve pilas ursino jungito sevo,' &c.

[m] *Suberis cortex*] Q. Serenus cap. 35. p. 148. 'Sed quacumque fluit vis immoderata cruoris, Subereus cortex calidis potatur in undis, Ante minutatim, studio vincente, terendus.'

[n] *Ex utralibet parte*] Hoc est, sive e vulva profluat, sive e naribus.

[o] *Ejusdem cinis*] Q. Serenus cap. 22. 'de rejectione sanguinis restringenda,' pag. 139. 'Uritur interdum raptus de subere cortex, Et cinis ex calido prodest epota Lyæo.' Sic enim legi hunc locum oportere ex Plinio liquet: non 'de robore cortex: Et cinis Italico.'

[p] *Fagi folia*] Plinius Valer. I. 29. et Marcellus Empir. cap. 9. p. 88.

[q] *Calculis*] Ita Reg. 2. codex, aliique. In Reg. 2. *Cauculis:* unde quidam *oculis* legi malunt, cum Hieron. Mercuriali: *callis* alii, cum Guillandino. Alii *calyculis:* nos *calculis* malumus.

[r] *Item cum melle*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. et Plinius Valer. I. 6.

x. Cupressi folia trita serpentium ictibus imponuntur:[1] et capiti[a] cum polenta, si a Sole doleat: item ramici:[b] qua de causa et bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum[c] denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis,[d] et e vino amineo[2][e] subacta, pedum ac nervorum dolores sedant. Pilulæ adversus[f] serpentum ictus bibuntur, aut si ejiciatur[g] sanguis: collectionibus illinuntur. Ramici quoque[h] teneræ tusæ cum axungia et lomento prosunt. Bibuntur[i] ex eadem causa. Parotidi et strumæ cum farina imponuntur. Ex-

CAP. X. 1 Chiffl. *serpentibus imponuntur.*—2 Idem codex, *aminen.*—3 Cod.

NOTÆ

[a] *Et capiti*] Marcellus Empir. c. 1. p. 35. 'Si de Sole caput doleat, cupressi folia contrita, cum polenta de hordeo, vel amygdalis, et succo portulacæ, fronti illinuntur.'

[b] *Item ramici*] Q. Serenus c. 37. p. 149. 'Ramicis immensum fertur cohibere tumorem Far madidum lympha, et ferali fronde cupressi: Unde etiam potu frons hæc memoratur amica.' Adde Diosc. I. 102. *στέλλει δὲ τὰ σφαιρία καὶ ἐντεροκήλας καταπλασθέντα.* Et sic imponi hydropicis ex axungia jubet Theod. Priscianus II. 2. 19.

[c] *Capillum*] Diosc. I. 102. Marcellus Empir. c. 7. p. 48. et Plinius Valer. I. 7. Q. Serenus carmine satis eleganti, c. 5. p. 127. 'Quos pudet ætatis longæ, quos longa senectus Offendit, cupiunt properos abscondere canos, Et nigrum crinem fuco simulare doloso, His prodest acri contrita cupressus aceto, Vel frons lentisci, vel tristia poma sabuci.'

[d] *Eadem trita . . . panis mollis*] Teneri, et adhuc calentis. Q. Serenus cap. 43. 'de podagra depellenda,' p. 153. 'Aut si corruptus persederit altius humor, Trita cupressus ibi Baccho jungetur acerbo, Panibus et teneris.' Et c. 55. p. 159. 'Si vero occultus nervos dolor urit inertes, Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupressi, Quo poteris fotu recreare rigentia membra.' Non, ut Pithœi codex, 'Quo poteris potu.'

[e] *Vino amineo*] Pro vino axungiam Marcellus Empiricus adhibet c. 36. p. 246. 'Folia cupressi contrita,' inquit, 'cum panis mollis partibus duabus, et axungia vetere subacta, medentur doloribus podagræ.'

[f] *Pilulæ adversus*] Nicander in Theriac. p. 43.

[g] *Aut si ejiciatur*] Si sanguis ore rejiciatur, *ἁρμόζει πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν*, inquit Dioscor. I. 103.

[h] *Ramici quoque*] Dioscor. I. 102. *Στέλλει δὲ καὶ ἐντεροκήλας καταπλασθέντα.* Galenus de Facult. Simp. Medic. lib. VII. pag. 200. Plinius Valer. II. 42. et Marcellus Empir. cap. 33. pag. 229.

[i] *Bibuntur*] Marcellus Empiricus c. 33. p. 228. 'Pilulas cupressi virides ex vino vetere ad tertias decoque, et cyathos binos quotidie jejuno hernioso potui dato: tum folia ejusdem trita testiculis imponito: mire proderis.'

primitur succus tusis cum semine, qui mixtus[3] oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati pondere in vino potus illitusque cum fico sicca pingui, exemtis granis, vitia testium sanat, tumores discutit: et cum fermento strumas. Radix cum foliis[j] trita potaque vesicæ et stranguriæ medetur: et contra phalangia.[k] Ramenta pota menses cient, scorpionum ictibus adversantur.

XI. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur,[l] dentium doloribus[m] utilissimam. Frangit enim[n] eos et extrahit: dolores sedat. Cedri succus ex ea[o] quomodo fieret, diximus, magni ad lumina[p] usus, ni capiti[1] dolorem inferret. Defuncta[q] corpora in-

Dalec. *miste.*

CAP. XI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

[j] *Radix cum foliis*] Marcellus Empir. c. 26. p. 180. et Q. Serenus c. 33. p. 146. Diosc. loc. cit. *Τὰ φύλλα ποθέντα μετὰ γλυκέος καὶ σμύρνης ὀλίγης κύστει ῥευματιζομένῃ καὶ δυσουρίαις βοηθεῖ.*

[k] *Contra phalangia*] Marcellus Empir. c. 17. p. 124.

[l] *Quæ cedria vocatur*] Diosc. I. 105. *Κέδρος, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται.* Cedriam alii gummi alii lacrymam, et unguentum vocant. Matthæus Silvaticus: 'Cedria, id est, gummi cedri.' Joan. de Janua: 'Cedria a cedrus, hæc cedria: unguentum factum, quo asseres liniti non putrescunt, vel tempore, vel verme.' Et verbo 'Cedrus:' 'Hujus arboris gummi, sive lacryma, dicitur cedria, quæ ad conservationem librorum summe est necessaria. Nam libri ex hac lacryma liniti nec a tineis corroduntur, nec tempore senescunt.' Picem hoc loco Plinius pro resina dixit, quam cedrus fundit crassiorem, ut idem admonuit, XIV. 25.

[m] *Dentium doloribus*] Scribonius Largus Compos. 58. 'Item proderit motis dentibus hoc medicamentum: aceti acerrimi sextarius unus semis, cedriæ veræ, ne habeat picis aliquam mixturam, hemina .... Hoc medicamento si quis ter in mense dentes fricuerit, dolorem eorum non experietur.'

[n] *Frangit enim*] Diosc. I. 105.

[o] *Cedri succus ex ea*] Cedri succus cedrium est, quod ex cedro primum fluit, dum ad conficiendam picem comburitur, ut dictum est, XVI. 21.

[p] *Magni ad lumina*] Ad candelas videlicet unguendas, quæ e scirpis fiebant: 'Nam e scirpis detracto cortice, candelæ luminibus serviebant,' inquit Plinius XVI. 70. Sic lib. XVI. 19. 'tæda lumini sacrorum grata' dicitur, hoc est, ad lustrales faces. Nec Pintianum audio, qui lumina hoc loco de oculis accipit: quoniam oculis inunctam cedriam Dioscor. loc. cit. ait conciliare claritatem.

[q] *Defuncta*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 105. Vide quæ diximus, XVI. 21.

corrupta ævis servat, viventia corrumpit: mira differentia, cum vitam auferat spirantibus, defunctisque[2] pro vita sit. Vestes quoque[r] corrumpit, et animalia[s] necat. Ob hæc[3] non censeam[t] in anginis hoc remedio utendum: neque in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustu.[4] Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim,[u] vel gravitati aut vermibus aurium instillare. Portentum est, quod tradunt, abortivum fieri in Venere, ante perfusa[v] virilitate. Phthiriases[5] [w] perungere eo non dubitaverim, item[6] porrigines.[x] Suadent[y] et contra venenum leporis marini bibere in passo. Facilius[z] in elephantiasi illinunt.[7] Et ulcera sordida et ex-

recentt. *capitis* edd. vett. et Gronov.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *defunctis* Gronov. et vulgg.—3 ‘Ita codd. Regg. 1. 2.’ *Brotier.* *Ob hoc* edd. vett. Gronov. Harduin. et recentt.—4 Vet. Dalec. *gustandum.*—5 ‘In Mss. Reg. 1. 2. 5. et Editione principe, *ptiriasis.* Inde forte legendum, *pityriases.* Nam pityriasis et porrigo morbus est capitis furfuraceus, in parte capillata vulgaris. Huic morbo sanando utilis cedria. Utilis quoque est adversus phthiriases, seu pediculares morbos.’ *Brotier.*—6 *Itemque* Gronov. et al. ante Harduin.—7 ‘Sic fuit emendandum e cod. Reg. 1. licet corrupte habeat, *si illinant.*’ Brotier. *illinant* codd. Dalec. et Chiffl. *illinatur* edd. vett. et Gronov. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

[r] *Vestes quoque*] Dioscor. loc. cit. Καὶ ἱμάτια δὲ καὶ δερμάτια φθείρει, διὰ τὸ θερμαίνειν ἐπιτεταμένως, καὶ ξηραίνειν. *Vestes quoque pellesque corrumpit: eo quod vehementius calfaciat, et exsiccet.*

[s] *Et animalia*] Lentes, pediculos, lumbricos, tineas. Diosc. loc. cit.

[t] *Ob hæc non censeam*] At censet intrepide Diosc. loc. cit. Συναγχικῶν δὲ περίχριστός ἐστι, καὶ παρισθμίων φλεγμοναῖς βοηθεῖ. *Anginosi quoque ea perunguntur: et tonsillarum inflammationibus auxilio est.*

[u] *Dentes quoque ... timuerim*] Non timet Diosc. loc. cit. aut dentibus, aut auribus instillare. Σὺν ὄξει διακλυζομένη σκώληκας τοὺς ἐν ὠσὶ κτείνει· ἤχους τε καὶ συριγμοὺς παύει, κ. τ. λ. Εἴς τε ἐμβρώματα ὀδόντων, κ. τ. λ. Dioscoridem, ut fere solet, sequitur Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 187. Nec dentibus timet Marcellus Empir. c. 12. p. 91. Scribonium secutus antea laudatum.

[v] *Ante perfusa*] Si cedri succo antea virilia perfundantur. Dioscor. loc. cit. Περιχρισθεῖσα δὲ αἰδοίῳ πρὸ τῆς συνουσίας, ἀτόκιόν ἐστι. *Genitali ante coitum circumlita conceptionem impedit.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 187.

[w] *Phthiriases*] Dioscor. loc. cit. Φθεῖρας δὲ καὶ κονίδας φθείρει περιχρισθεῖσα. *Pediculos ac lendes illitu enecat.* Vide Notas et Emend. num. 2.

[x] *Item porrigines*] Q. Serenus cap. 4. 127. inter remedia porrigini depellendæ: ‘Et prodest cedro demissus ab arbore succus.’

[y] *Suadent*] Diosc. totidem verbis loc. cit. Πρός τε λαγώου θαλασσίου πόσιν σὺν γλυκεῖ λαμβανομένη βοηθεῖ.

[z] *Facilius*] Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ

crescentia in iis auctores quidam, et oculorum albugines [a] caliginesque, inunxere eo: et contra pulmonis ulcera cyathum ejus sorbere[8] jusserunt:[b] item adversus tænias.[9] Fit ex eo[10] [c] et oleum, quod pisselæon[d] vocant, vehementioris ad omnia eadem usus. Cedri scobe[e] serpentes fugari certum est: item baccis[f] tritis cum oleo, si qui perunguntur.

XII. Cedrides,[g] hoc est, fructus cedri[1] tussim[h] sanant, urinam cient, alvum sistunt: utiles ruptis, convulsis, spasticis, stranguriæ, vulvis, admoti:[2] [i] contra lepores marinos,

—8 Chiffl. *sorberi.*—9 Gronov. *tineas.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *lumbricas et ascaridas*, e Diosc.—10 Vet. Dalec. *ex ea*, sub. 'cedria.' Mox, pro *pisselæon*, Vet. Dalec. *cedrelæon.* Alii vett. ap. Dalec. *oleum ut et quod pisselæon.*

Cap. XII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *oxycedri.*—2 Cod. Dalec. *poti.*

NOTÆ

καὶ ἐλεφαντιῶντας. Q. Serenus c. 11. 'de elephantiasi propellenda,' p. 130. 'Huic erit adversus cedri de cortice succus, Mustelæque cinis, vel sanguis fusus ab illa.' Adde et Marcellum Empir. c. 19. p. 130.

[a] *Et oculorum albugines*] Dioscor. loc. cit. *Εὐθετεῖ δὲ εἴς τε ὀφθαλμικὰ ὀξυδορκὴς οὖσα ἐγχριομένη, καὶ λευκώματα, καὶ οὐλὰς σμήχει.*

[b] *Et contra pulmonis .... jusserunt*] Jubet Dioscor. totidem verbis loc. cit. et contra pulmonis ulcera, et adversus tænias, sive tineas, hoc est, teretes ventris lumbricos.

[c] *Fit ex eo*] E cedri succo, sive e cedria. Diosc. I. 105. *Γίνεται καὶ ἔλαιον ἐξ αὐτῆς (κεδρίας) χωριζόμενον ἀπὸ τῆς κεδρίας ... ὡς ἐπὶ τῆς πίσσης. Fit et e cedria oleum, quod ab ea separatur .... ut de pice dictum est.* Id nempe quod pinguissimum, et apprime oleosum, suspensis supra cedriam, dum coquitur, lanis excipitur, colligiturque, ut ait Galenus loc. cit.

[d] *Quod pisselæon*] Sic appellatur iterum XV. 7. et XXV. 22. Nempe initio hujus cap. docuit cedrum dare picem quæ cedria vocaretur: quamobrem quod ex ea extraheretur oleum, recte voce ex utroque conflata *πισσέλαιον* nuncupavit. Frustra sunt, qui Mss. invitis, *cedrelæon* substituunt. Sic *πισσέλαιον* picis florem appellat Scribonius Largus Compos. 40. 'id nempe quod excipitur, dum ea coquitur, lana superposita ejus vapori.'

[e] *Cedri scobe*] Nicander in Theriac. p. 4. et 7.

[f] *Item baccis*] Cedri fructu: quo si perungitur corpus cum cervi adipe seu medulla, fugari serpentes eo et Diosc. fatetur, loc. cit. *Διώκουσι καὶ θηρία χριομένου τοῦ σώματος σὺν ἐλαφείῳ στέατι ἢ μυελῷ.*

[g] *Cedrides*] Diosc. I. 105. *Κεδρίδες δὲ καλοῦνται οἱ ἐξ αὐτῆς (κέδρου) καρποί.* Galenus quoque de Fac. Simp. Med. l. VII. p. 187. *Αἱ δὲ κεδρίδες, οὕτω γὰρ ὀνομάζουσιν τὸν καρπὸν τῆς κέδρου, κ. τ. λ.*

[h] *Tussim*] Dioscor. loc. cit. *Βοηθοῦσι δὲ βηξὶ, σπάσμασι, ῥήγμασι, στραγγουρίαις.*

[i] *Admoti*] Apposita. Vide Notas et Emend. num. 3.

eademque quæ supra:[j] collectionibus, inflammationibusque.[3]

XIII. De galbano[k] diximus. Neque humidum[l] neque aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur[m] ad tussim veterem, suspiria, rupta, convulsa. Imponitur[n] ischiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus recedenti,[1] strumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur et cum melle capitis ulceribus. Purulentis[o] infunditur auribus cum rosaceo aut nardo. Odore comitialibus[p] subvenit, et vulva strangulante, et in stomachi[2] defectu. Abortus[q] non exeuntes trahit apposito vel suffitu: item ramis[3] hellebori circumlitum atque subjectum. Serpentes nidore urentium[4] fugari diximus.[r] Fugiunt[s] et perunctos galbano. Medetur et a scorpione percussis. Bibitur et in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vulvasque conversas corrigit. Cum myrrha[t] autem et in vino mortuos partus extrahit. Adversatur[u] et venenis, maxime toxicis, cum myrrha, et in vino.[5] Serpentes[v] oleo et spondylio mixto tactu necat. Nocere[w] urinæ existimatur.

—3 Vet. Dalec. *inflammationibusque admoti.*

CAP. XIII. 1 Cod. Dalec. *et ossibus recedentibus.*—2 Idem codex, *vel stomachi;* alter codex ap. eund. *vel in stomachi.*—3 Cod. Dalec. *item ramo.*—4 Vet. Dalec. *usti.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et aceto,* e Diosc.

NOTÆ

[j] *Eademque quæ supra*] Hoc est, ad eadem quibus utilem esse cedriæ succum sup. cap. dictum est.

[k] *De galbano*] Lib. XII. c. 57.

[l] *Neque humidum*] Totidem verbis Dioscor. III. 97.

[m] *Per se bibitur*] Diosc. Καταπίνεται δὲ πρὸς παλαιὰν βῆχα, δύσπνοιαν ἄσθματα, ῥήγματα, σπάσματα.

[n] *Imponitur*] Diosc. loc. cit. de laterum dentiumque doloribus, et de furunculis. De panis, Marcellus Empir. c. 32. p. 224. et Plinius Valer. III. 27. De strumis, idem Marcellus cap. 15. pag. 107. et Plinius Valer. I. 13.

[o] *Purulentis*] Marcellus Empir. c. 9. p. 75. et 81. Item Theod. Priscianus I. 8. 'de aurium causatione.'

[p] *Odore comitialibus*] Comitiales enim odore excitat, uti et lethargicos: quod et Celsus testatur, III. 20. De comitialibus, fœminisque, quas vulva strangulat, subscribit Diosc. loc. cit.

[q] *Abortus*] Dioscor. loc. cit.

[r] *Serpentes .... diximus*] Lib. XII. c. 57.

[s] *Fugiunt*] Dioscor. loco citato.

[t] *Cum myrrha*] Dioscor. loco cit.

[u] *Adversatur*] Diosc. loc. cit. ex

XIV. (VI.) Similis[a] Hammoniaci natura atque lacrymæ, probandæ, ut diximus:[1] mollit,[b] calfacit, discutit, dissolvit. Claritati visus in collyriis convenit. Pruritum, cicatrices, albugines[c] oculorum tollit. Dentium dolores sedat, efficacius accensum. Prodest dyspnoicis,[d] pleuriticis, pulmonibus, vesicis, urinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potum. Sic et alvum solvit. Articulis et podagræ cum pari pondere picis aut ceræ et rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clavos cum melle. Sic et duritias emollit. Lieni cum aceto et cera Cypria, vel rosaceo, efficacissime imponitur. Lassitudines perungi cum aceto et oleo,[e] exiguoque nitro, utile.[2]

XV. Et styracis naturam in peregrinis arboribus exposuimus.[f] Placet, præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purus, albicantibus fragmentis.[g] Medetur tussi,[h] faucibus, pectoris vitiis, vulvæ præclusæ, duritieve[1] laboranti. Ciet menses[i] potu, appositusve, alvum mollit. In-

Cap. XIV. 1 Vet. Dalec. *probandæ ratio ut diximus.*—2 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* *utile est* edd. ante Brotier. *nitro et cyprino oleo utile est* margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

aceto: *σὺν ὄξει καὶ σμύρνῃ ποθεῖσα ἀντιπάσχει καὶ τοξικῷ.*

[v] *Serpentes*] Dioscor. ad verbum loc. cit.

[w] *Nocere*] Immo prodesse, si Dioscoridi fides. *Δοκεῖ δὲ καὶ δυσουροῦσι ποιεῖν.* Sed ibi legendum *δυσουρίαν ποιεῖν*, contraria plane sententia, ex Serapione, alii ante nos viderunt.

[a] *Similis*] Similis, inquit, Hammoniaci natura est galbano, similisque natura lacrymæ, cujus probatio fieri debet eo pacto quo dictum est XII. 49.

[b] *Mollit*] Hæc quoque Diosc. I. 98.

[c] *Albugines*] Diosc. loc. cit. *Σμήχει δὲ καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς λευκώματα.* Theod. Priscianus I. 10. 'de oculorum causis:' 'Nam et lactenti suo mater guttam Hammoniaci masticando, et exhalando, albores oculi . . . sæpius permundavit.'

[d] *Prodest dyspnoicis*] Reliquæ deinceps Hammoniaci medicinæ totidem fere verbis extant apud Diosc. loc. cit.

[e] *Lassitudines . . . cum aceto et oleo*] Oleum cyprinum Dioscorides desiderat loc. cit.

[f] *Et styracis . . . . exposuimus*] Lib. XII. c. 55.

[g] *Albicantibus fragmentis*] Micis grumisve. Diosc. I. 79. *Θρόμβους ἔχων ὑπολεύκους.*

[h] *Medetur tussi*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. l. VIII. p. 232.

[i] *Ciet menses*] Ad verbum Diosc. et Galenus locis cit.

venio potu modico tristitiam animi resolvi, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum: strumas illitum,[2] nervorumque nodos. Adversatur venenis, quæ frigore nocent: ideo et cicutæ.[j]

XVI. Spondylion[k] una demonstratum, infunditur[l] capitibus phreneticorum, et lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo[m] vetere bibitur, et in jocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum strangulatione: quibus et suffitu prodest. Alvum[n] mollit. Illinitur[o] ulceribus quæ serpunt[1] cum ruta. Flos[p] auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus cum exprimitur, integendus est, quoniam mire appetitur a muscis et similibus. Radix derasa,[q] et in fistulas conjecta, callum earum erodit. Auribus[r] quoque instillatur cum succo. Datur et ipsa[s] contra morbum regium, et in jocineris vitio, et vulvarum. Capillo scrispos facit peruncto capite.

XVII. Sphagnos,[1] sive sphacos, sive bryon, et in Gallia,

CAP. XV. 1 Chiffl. *duritiave.*—2 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. et Miller. *infusu: strumas illitu* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *infusus: strumas illitus* Vet. Dalec.

CAP. XVI. 1 'Ita codd. Regg. 2. 5. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Chiffl. *ulceribus serpentibus* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. XVII. 1 *Splachnos* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Ita

NOTÆ

j *Ideo et cicutæ*] Hausto cicutæ veneno resistere styracem e vino potum scribit Diosc. Εὐπορ. II. 142.

k *Spondylion*] Lib. XII. cap. 58.

l *Infunditur*] Plinius Valer. III. 7. et 9. Dioscor. quoque totidem plane verbis, III. 90.

m *Cum oleo*] Diosc. locis cit. ad verbum, et Galenus loc. cit. p. 233.

n *Alvum*] Diosc. loc. cit.

o *Illinitur*] Plinius Valer. III. 22. et Dioscor. ad verbum, loc. cit.

p *Flos*] Hoc est, flos tritus, seu floris succus. Diosc. loc. cit. Τοῦ δὲ ἄνθους χλωροῦ ὁ χυλὸς πρὸς εἱλκωμένα ὦτα καὶ πυοῤῥοῦντα ἁρμόζει. Exscripsit hæc quoque Galenus, loc. cit.

q *Radix derasa*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

r *Auribus*] Diosc. loc. cit.

s *Datur et ipsa*] Diosc. loc. cit.

t *Sphagnos . . . ut indicavimus*] Lib. XII. c. 50.

u *Vulvis decocto*] Diosc. I. 20. Ποιοῦν πρὸς τὰ περὶ μήτραν ἐν ἀφεψήματι εἰς ἐγκάθισμα. *Facit decoctus insessu ad vulvæ affectiones.*

a *Et contra difficultatem*] Diosc. I. 91. et Galenus de Fac. Simp. Med. l. VIII. p. 234.

ut indicavimus,[t] nascitur, vulvis decocto[u] insidentium utilis: item genibus et feminum tumoribus, mixtus nasturtio, et aqua salsa tritus. Cum vino autem ac resina[2] sicca potus urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit cum vino et juniperis tritus ac potus.[3]

XVIII. Terebinthi folia et radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, et contra difficultatem[a] urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem[b] excitat.

XIX. Piceæ, et laricis[c] folia[1] trita, et in aceto decocta, dentium dolori prosunt. Cinis corticum[2][d] intertrigini et ambustis. Potus[e] alvum sistit, urinam movet. Suffitu[f] vulvas corrigit. Piceæ[3] folia[g] privatim jocineri utilia sunt, drachmæ pondere in aqua mulsa[4] pota. Sylvas eas[h] duntaxat, quæ picis resinæque gratia radantur,[5] utilissimas esse phthisicis, aut qui longa ægritudine non recolligant[6] vires, satis constat: et illum cœli aëra plus ita, quam navigationem[i] Ægyptiam, proficere, plus quam lactis herbidos[j] per montium[7] æstiva potus.

codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Cum vino ac resina* Gronov. et vulgg.—3 Ita Chiffl. *cum vino et juniperis tritus et potus* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum vino et junipero tritus et potus* edd. vett. et Gronov.

Cap. xix. 1 *Pini et piceæ folia* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 *Cortex tritus et inspersus* ibid. ex eodem.—3 *Pini* ibid. ex eodem.—4 Ibid. ex eodem, *aqua vel mulsa.*—5 Dalec. *raduntur.*—6 Idem, *recolligunt.*—7 Vet. Dalec. *lactis per herbidorum montium.*

NOTÆ

[b] *Venerem*] Dioscor. loc. cit. Ἔστι δὲ ἄριστος πρὸς ἀφροδίσια.

[c] *Piceæ, et laricis*] Πίτυος et πεύκης, quas *pinum* et *laricem* Plinius fere reddit, easdem esse dotes Dioscorides asseverat, I. 86. Sunt nempe pinus, picea, pinaster, congeneres arbores, quibus et cognatæ vires: quin et ea nomina sæpe promiscue a bonis auctoribus permutantur. Vide Saracenum in Notis ad Dioscor. I. 87. p. 15.

[d] *Cinis corticum*] Ramenta corticum. Dioscor. I. 86. Ἁρμόζων (φλοιὸς) πρός τε παρατρίμματα λεῖος καταπλασσόμενος, καὶ πρὸς τὰ κεκαυμένα. *Cortex tritus et inspersus ad intertrigines et ambusta confert.*

[e] *Potus*] Diosc. loc. cit. Κοιλίαν τε ποθεὶς ἐφίστησι, καὶ οὖρα κινεῖ.

[f] *Suffitu*] Vulvas conversas emendat. Suffitu partus et secundas ejicere Diosc. ait, loc. cit.

[g] *Piceæ folia*] Hoc Diosc. loc. cit. de foliis πεύκης ac πίτυος.

[h] *Sylvas eas*] Fere ad verbum hæc Marcellus Empir. c. 16. p. 119. et Plinius Valer. I. 61.

[i] *Navigationem*] De ea dicemus

XX. Chamæpitys[k] Latine abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus et odore.[1] Altera brevior,[2][l] et incurvæ similis. Tertia eodem odore,[m] et ideo nomine quoque, parvula, cauliculo digitali,[3] foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens. Omnes herbæ, sed propter cognationem[n] nominis non differendæ. Prosunt adversus scorpionum ictus. Item jocineri[o] illitæ cum palmis, aut cotoneis. Renibus[p] et vesicæ decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque[q] regio, et urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Novissima contra serpentes valet cum melle. Sic et apposita vulvas purgat. Sanguinem densatum[r] ex-

Cap. XX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *flore tenui, candido, vel luteo, et pinus odore*, e Diosc.—2 Vet. Dalec. *levior*.—3 'Ita codd. Regg. et Editio princeps. In recentioribus, *cauliculo crassitudine digitali*.' Brotier. *parvula, cauliculo crassitudine digitali* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *parvola, coliculo digi-*

NOTÆ

XXXI. 33.

j *Lactis herbidos*] Lactis ex herbis virentibus et vegetis geniti.

k *Chamæpitys*] Apuleius cap. 26. 'Græci chamæpityn, Itali abigam, alii cupressum nigram,' &c. Hæc prima Chamæpitys Lobelii est, in Observ. pag. 208. eademque Matthioli Chamæpitys altera, pag. 941. Dodonæi tertia, pag. 46. Pro *abiga* libri quidam *ajuga* perperam exhibent.

l *Altera brevior*] Chamæpitys altera Lobelii, pag. 209. et Dodonæi, pag. 46. Hanc quoque Diosc. III. 176. ait esse ramis cubitalibus in speciem ancoræ incurvatis, ἀγκυροειδεῖς.

m *Tertia eodem odore*] Nempe odore pinus. Sic Diosc. loc. cit. Καὶ τρίτη τίς ἐστιν ἄῤῥην καλουμένη . . . . ὄζει δὲ καὶ τοῦτο πίτυος. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 207. sub Ajugæ nomine. A Dodonæo pag. 46. a quo chamæpitys prima appellatur. *Juam* Galli vocant, cognomento *Arteticam*. Subscribit Anguillara par. XIII. pag. 244. Camæpitys officinarum et a Dioscoridis Pliniique delineatione abest, et indigna prorsus quæ iis generibus annumeretur, cum nullo sit pinus odore, ut Ruellius animadvertit III. 75. pag. 576.

n *Sed propter cognationem*] Propter affinitatem nominis cum picea, de qua cap. proximo dictum est: est enim Theophrasto, quem fere Plinius sequitur, picea πίτυς, ut diximus: quare de chamæpity ex occasione disserit.

o *Item jocineri*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 241.

p *Renibus*] Diosc. III. 175. Marcellus Empiricus c. 26. p. 178.

q *Morbo quoque*] Diosc. et Galenus locis cit.

r *Sanguinem densatum*] Sive conglobatum, ut dictum cap. 27. et 28. quod in præcipitatis potissimum evenit.

trahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. Fiunt ex ea[s] et hydropicis pilulæ, cum fico[4] alvum trahentes. Lumborum[t] dolorem[5] Victoriati[u] pondere in vino finit, et tussim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta, et pota,[6] ejicere protinus dicitur.

XXI. Cum honore et pityusa simili de causa[a] dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex est[b] similis piceæ,[1] flore parvo purpureo.[2] Bilem[c] et pituitam per alvum detrahit radix, decocti hemina: aut seminis lingula[3] in balanis.[d] Folia in aceto decocta furfures cutis[4]



tali Chiffl. *parvulo cauliculo, crassitudine digitali* edd. vett. et Gronov.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ficu* Gronov. et vulgg.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *Lumborum quoque dolorem* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *potaque* Gronov. et vulgg.

CAP. XXI. 1 *Foliis piceæ* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Ibid. ex eodem, *veluti purpureo.*—3 Gronov. Harduin. et al. *ligula.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *drachma. Succi farina excepti cochlear in catapotio datur* e Diosc. *in balneis* Vet. Dalec. *cum phœnicobalanis* alii vett. ap. Dalec.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *capitis*, e Diosc.

NOTÆ

[s] *Fiunt ex ea*] Diosc. loc. cit. Λεανθεῖσα δὲ σὺν σύκοις, καὶ ἀντὶ καταποτίου διδομένη, μαλάσσει κοιλίαν. *Contrita vero cum ficubus, et pilularum instar exhibita,* (Plinius addit *hydropicis,*) *alvum emollit.*

[t] *Lumborum*] Diosc. et Galenus locis cit. et Marcellus Empir. cap. 25. p. 173.

[u] *Victoriati*] Hoc est, argentei quinarii, dimidiive denarii, vel drachmæ dimidiæ, pondere. Victoriati pondus obolorum trium esse recte Marcellus Empir. statuit cap. 9. p. 78. Nam drachma seu denarius sex obolos efficit, ut diximus lib. XXI. cap. ult. Nota in medicis ponderibus ejusmodi est, Denarius I. A. s.

[a] *Cum honore et pityusa simili de causa*] Propter cognationem nominis cum *picea*, quæ πίτυς, ut diximus, Theophrasto fuit. Diosc. IV. 166. Πιτύουσα . . . . εἴδει δοκεῖ διαφέρειν τοῦ κυπαρισσίου τιθυμάλου· ὅθεν καὶ εἶδος ἐν αὐτοῖς καταριθμεῖται. *Pityusa a cyparissia tithymalo specie differre sola creditur: ideoque in tithymali genere connumeratur.* Nunc omnibus herbariis, officinisque, ac recentioribus Medicis *Esula* nominatur, teste Ruellio lib. III. pag. 653. A Dodonæo pingitur, pag. 370.

[b] *Frutex est*] Foliis *piceæ*, τῆς πίτυος, exiguo flore, ac pæne purpureo, inquit Diosc. locis cit.

[c] *Bilem*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει δὲ κάτω ἡ μὲν ῥίζα < β' ὁλκῇ δοθεῖσα σὺν μελικράτῳ· τοῦ δὲ καρποῦ ά. *Purgat per inferna radix, drachmis duabus data in aqua mulsa: semen vero, drachma una.* Ita fere et Galenus loc. cit.

[d] *In balanis*] Balani hoc loco non palmulæ videntur esse, ut libro sup. cap. 74. sed glandes quæ in podi-

emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto, et tormina, et serpentium ictus, et in totum collectiones incipientes.

XXII. Resinam e supra dictis arboribus gigni docuimus, et genera ejus et nationes in ratione vini,[e] ac postea [f] in arboribus. Summæ species duæ: sicca, et liquida. Sicca e pinu [g] et picea fit: liquida e terebintho, larice, lentisco, cupresso. Nam et eæ ferunt [h] in Asia et Syria.[1] Falluntur qui eandem putant esse e picea atque larice.[i] Picea enim pinguem, et thuris modo[2] succosam fundit: larix gracilem, ac mellei[j] liquoris,[3] virus redolentem. Medici liquida raro utuntur, et in ovo fere: e larice propter[4] tussim ulceraque viscerum: nec pinea magnopere in usu: ceteris non nisi coctis. Et coquendi[k] genera satis demonstravimus.

In arborum[l] differentia placet[5] terebinthina, odoratissima atque levissima: nationum, Cypria et Syriaca: utraque

CAP. XXII. 1 Vet. Dalec. *larice. Nam lentiscus et cupressus in Asia ferunt ac Syria;* Gronov. et al. ante Harduin. *Nam eæ, &c.* Chiffl. *Nam et hæ.* Lectionem nostram ex codd. recepit Harduin.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *odore,* e Diosc.—3 Ibid. ex eodem, *coloris.*—4 Dalec. *ovo, fere e larice, propter.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *demonstravimus in arb. differen-*

NOTÆ

cem induntur manu ad subducendam alvum. Medici 'Suppositoria' nuncupant.

[e] *Resinam .... docuimus .... in ratione vini*] Lib. XIV. 25.

[f] *Ac postea*] Lib. XVI. 16. et seqq.

[g] *Sicca e pinu*] Sic auctor libri de Simp. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, pag. 998. 'Resina sicca,' inquit, 'invenitur circa nuclipinum et pityn,' quæ Theophrasto picea est, ut monuimus: 'alia liquida circa terebinthum, et peucen,' (quæ semper a Plinio larix appellatur,) 'et cupressum, et quæ circa lentiscum, quam aliqui mastichinam esse dicunt, in Chio insula,' &c. Negant tamen alii liquidam e lentisco fundi. Vide Dalecampium Hist. Plant. I. 20. p. 69. Resinam a larice, λάρικος, manare liquidam, scribit et Diosc. I. 92.

[h] *Nam et eæ ferunt*] Lentiscus videlicet, et cupressus: illa in insula Asiæ Chio, ista in Syria. Larix enim Italiæ est et Galliarum peculiaris arbos.

[i] *E picea atque larice*] Hoc est, ut cum Theophrasto loquamur, ἐκ τῆς πίτυος καὶ ἐκ τῆς πεύκης.

[j] *Ac mellei*] Plinius Valer. XVI. 19. de larice: 'Plusculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atque lentiore, nunquam durescentis.'

[k] *Et coquendi*] Lib. XVI. 22.

[l] *In arborum*] Diosc. I. 91.

mellis Attici colore: sed Cypria carnosior, sicciorque. In sicco genere quærunt ut sit candida, pura, perlucida. In omni autem,[m] ut montana potius, quam campestris: item Aquilonia[n] potius, quam ab alio vento. Resolvitur resina ad vulnerum usus et malagmata oleo: in potiones,[o] amygdalis amaris. Natura in medendo[p] contrahere vulnera, purgare, discutere collectiones: item pectoris[q] vitia, terebinthina. Illinitur eadem calida membrorum doloribus, spasticisque in Sole. Illinitur et totis[r] corporibus,[6] mangonum maxime cura, ad gracilitatem emendandam, spatiis[s] ita laxantium cutem per singula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet e lentisco. Inest ei[t] vis et astringendi. Movet[u] et ante ceteras urinam. Reliquæ[v] ventrem molliunt, cruda conco-

tia. Placet, &c. e Diosc. *In resinarum differentia, &c.* Vet. Dalec.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *item pectoris vitia. Terebinthina illinitur: et eadem calida membrorum doloribus, spasticisque illinitur in Sole, totisque corporibus* Gronov. et vulgg. *contra pect. vitia terebinthina illinitur* Vet. Dalec. *spasticisque in sole. Evellitur et totis corporibus* cod. Dalec. et Chiffl. nisi quod habet, *Avellitur.*

NOTÆ

[m] *In omni autem*] Hæc petita a Theophr. Hist. IX. 2.

[n] *Item Aquilonia*] Theophr. loc. cit.

[o] *In potiones*] Si in potiones sumi resina debet, resolvi prius necesse est oleo ex amygdalis amaris confecto.

[p] *Natura in medendo*] Diosc. I. 91. Vide et Theod. Priscianum I. 19.

[q] *Item pectoris*] Diosc. loc. cit. de omni resinarum genere: Βηξὶν, inquit, ἁρμόζουσα, καὶ φθίσεσιν, ἐν ἐκλεικτοῖς καθ' ἑαυτὴν ἢ μετὰ μέλιτος, ἀνακαθαίρουσα καὶ τὰ ἐκ θώρακος. *Tussi ac tabi conveniunt in ecligmate per se, aut ex melle: quæque ex pectore educi oportet, expurgant.* Alludere huc Plautus videtur in Mercat. I. 2. 27. 'Ac. Tua causa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem. CH. Resinam ex melle Ægyptiam vorato, salvum feceris.' De terebinthina speciatim Marcellus Empir. cap. 17. p. 123. 'Resina terebinthina devoratur ad magnitudinem fabæ Ægyptiacæ ab eo qui suspirio laborat, vini cyatho supersumto, quæ res magno remedio est.' Item Theod. Priscianus II. 2. 10. 'de empyicis.' Præivit utrique Celsus IV. 4. 'de difficultate spirandi.'

[r] *Illinitur et totis*] Laudat inprimis hoc picationis genus ad gracilitatem corporis emendandam Galenus de Sanitate Tuenda lib. VI. toto cap. 8. p. 174. tom. VI.

[s] *Spatiis*] Laxiores sic faciunt cutis meatus per artus singulos.

[t] *Inest ei*] Dioscor. I. 91.

[u] *Movet*] Dioscor. loc. cit.

[v] *Reliquæ*] Diosc. loc. cit. Ἔστι δὲ καὶ οὐρητικὴ, καὶ πεπτικὴ, κοιλίαν τὲ μαλάσσει .... βηξὶν ἁρμόζουσα, καὶ φθίσεσιν, κ. τ. λ.

quunt, tussim veterem sedant, vulvæ onera extrahunt etiam suffitæ. Privatim adversantur visco.[w] Panos, et similia, cum sevo taurino et melle sanant. Palpebras lentiscina commodissime replicat.[x] Fractis quoque[y] utilissima, et auribus purulentis:[z] item in pruritu genitalium. Pinea capitis vulneribus optime medetur.

XXIII. (VII.) Pix quoque unde et quibus conficeretur modis, indicavimus:[a] et ejus duo genera, spissum, liquidumque. Spissarum utilissima medicinæ Brutia, quoniam pinguissima et resinosissima utrasque præbet utilitates:[b] ob id[c] magis[1] rutila, quam ceteræ. Id enim quod in hoc adjiciunt, e mascula arbore meliorem esse, non arbitror[d] posse intelligi. Picis natura[e] excalfacit, explet.[f] Adversatur[g] privatim cerastæ morsibus cum polenta: item anginæ cum melle,[h] distillationibus et sternutamentis e pituita. Auribus[2] [i] infunditur cum rosaceo: illinitur cum

CAP. XXIII. 1 Vet. Dalec. *ob idque magis.*—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et sternutamentis. Purulentis auribus* Gronov. et al. vett. *et st. Pi-*

NOTÆ

[w] *Privatim .... visco*] De visco eo diximus, XX. 51.

[x] *Palpebras .... replicat*] Hoc est, replet, et pilis ornat. Sic infra cap. 28. 'Mastiche lentisci replicandis palpebris.' Diosc. I. 91. de quavis resina: et cap. 90. de lentiscina: *ἔν τε ἀνακολλήσει τριχῶν ἁρμόζει τῶν ἐν βλεφάροις. Ad agglutinandos palpebrarum pilos confert.*

[y] *Fractis quoque*] Auribus scilicet.

[z] *Et auribus purulentis*] Dioscor. I. 91. Πρός τε τὰ ἰχωροῤῥοῦντα ὦτα σὺν *μέλιτι καὶ ἐλαίῳ, καὶ πρὸς κνησμὸν αἰδοίου.*

[a] *Pix quoque .... indicavimus*] Lib. XIV. c. 25.

[b] *Utrasque .... utilitates*] Et picis videlicet et resinæ. Diosc. I. 97. de pice Brutia, *δύο φύσεων ἐχομένη, πίσσης ἅμα καὶ ῥητίνης.*

[c] *Ob id*] Et ad id rutila magis accommodata, quam ceteræ. Diosc. I. 97.

[d] *Non arbitror*] Quoniam, etsi in resiniferis arboribus, ipsaque tæda, unde pix coquitur, mas et fœmina secernantur, ut dictum est XVI. 19. in pice tamen notæ discrimen ullum agnoscere haud proclive est.

[e] *Picis natura*] Diosc. I. 97. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 220.

[f] *Explet*] Replet ulcera. *Δύναμιν δὲ ἔχει πληρωτικὴν ἑλκῶν,* Dioscor. loco citato.

[g] *Adversatur*] Dioscor. I. 94. Πρὸς *ἑρπετῶν δήγματα σὺν ἁλσὶ λείοις καταπλασσομένη. Valet ad serpentium morsus cum trito sale adhibita.*

[h] *Item anginæ cum melle*] Plinius Valer. I. 52.

[i] *Auribus*] Ad aures purulentas cum rosaceo pariter Dioscor. adhibet, loco citato.

cera. Sanat lichenas,[j] alvum solvit, exscreationes[k] pectoris adjuvat ecligmate, aut illita[l] tonsillis cum melle. Sic et ulcera[m] purgat, explet. Cum uva passa, et axungia, carbunculos[3] purgat, et putrescentia ulcera: quæ vero serpunt,[n] cum pineo cortice, aut sulfure.[4][o] Phthisicis[o] cyathi mensura[5] quidam dederunt, et contra veterem tussim. Rhagadas[p] sedis et pedum, panosque, et ungues scabros emendat: vulvæ[q] duritias et conversiones odore: item lethargicos.[r] Strumas[s] item cum farina hordeacea et pueri impubis urina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias sicca pice[t] utuntur. Ad mulierum mammas Brutia, ex vino suffervefacta cum polline farraceo, quam calidissimis impositis.

XXIV. Liquida pix,[a] oleumque quod pisselæon vocant, quemadmodum fieret, diximus. Quidam iterum[b] decoquunt, et vocant palimpissam. Liquida anginæ perunguntur intus, et uva. Ad aurium dolores,[c] claritatem oculo-



tuitis aurium Vet. Dalec. *et sternutamentis a pituita auribus* Chiffl.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *purgat: explet cum uva passa et axungia. Carbunculos* Gronov. et vulgg. *purgat et explet. Cum uva pas. et axungia* (*melle* Diosc.) *carbunc.* margo edd. Dalec. et Gronov.—4 Ibid. e Diosc. *furfure illita.*—5 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* *P. etiam c. mensura* edd. vett. Gronov. Harduin. et recentt.

NOTÆ

[j] *Sanat lichenas*] Dioscor. et Galenus locis citatis.

[k] *Exscreationes*] Dioscor. I. 94. Δυσανάγωγα τῶν ἐν θώρακι ὑγρῶν, ἐκλειχομένη κυάθου πλῆθος μετὰ μέλιτος. *Valet ad humores intra pectus contentos, ægre exscreabiles, si cyathi mensura cum melle delingatur.*

[l] *Aut illita*] Dioscor. loco citato.

[m] *Sic et ulcera*] Vide Notas et Emend. num. 4.

[n] *Quæ vero serpunt*] Dioscor. I. 94. totidem verbis.

[o] *Phthisicis*] Diosc. loc. cit. et Marcellus Empir. cap. 16. p. 119.

[p] *Rhagadas*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. et Theod. Priscianus I. 29

[q] *Vulvæ*] Diosc. loc. cit.

[r] *Lethargicos*] Celsus III. 20. inter ea quæ lethargicos odore fœdo movent picem crudam recenset.

[s] *Strumas*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. et Marcellus Empiricus cap. 15. p. 107.

[t] *Sicca pice*] Liquidam Dioscorides adhibet, I. 95.

[a] *Liquida pix*] De liquida pice XVI. 21. De pisselæo XV. 7.

[b] *Quidam iterum*] Uti dictum est XVI. 22. Diosc. I. 97. Καλεῖται δὲ αὐτὴ ὑπ' ἐνίων παλίμπισσα, quasi *pix iterum cocta.*

[c] *Ad aurium dolores*] Picis florem,

rum, oris circumlitiones, suspiriosos, vulvas,[1] tussim veterem, et crebras exscreationes pectoris, spasmos, tremores, opisthotonos, paralyses, nervorum dolores. Præstantissimum[d] ad canum et jumentorum[2] scabiem.

XXV. Est et pissasphaltos,[1][e] mixta bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum[2] agro. Quidam[f] ipsi miscent, præcipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si fœtus mammas læserit. Maturum optimum[g] ex eo, quod cum fervet,[3] innatat.

XXVI. Zopissam eradi navibus diximus[h] cera marino sale macerata. Optima hæc a tirocinio[i] navium. Additur[j] autem in malagmata ad discutiendas[1] collectiones.

XXVII. Tæda decocta[1][k] in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt.



CAP. XXIV. 1 Chiffl. *suspiriosas vulvas.*—2 Vet. Dalec. *dolores præstantissima, et ad canum jumentorumque.*

CAP. XXV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *pissasphaltum,* e Diosc.—2 *Apolloniatorum* Chiffl.—3 Vet. Dalec. *aquæ ferventi.*

CAP. XXVI. 1 Vet. Dalec. *et ad discutiendas.*

CAP. XXVII. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Tædæ decoctæ* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

seu pisselæon, Marcellus Empir. cap. 9. p. 76. auribus purulentis instillat. Scribonius Largus multo ante, cap. 5. 'ad aurium dolorem,' Compos. 40. 'Sed præcipue picis flos, quod πισσέλαιον appellant . . . dolores sedat, et fere non patitur suppurationem fieri . . . Florem picis autem appello, quod excipitur, dum ea coquitur, lana superposita ejus vapori.'

[d] *Præstantissimum*] Dioscor. I. 95. et Auctor Geopon. XVII. 24. p. 446.

[e] *Est et pissasphaltos*] Ea vox conflatam ex bitumine ac pice naturam significat: sive naturaliter sic ex utroque constet, quod affirmat Brasavolus, in examine terrarum pag. 455. (Plinium ille quidem, ut auctorem libri de Mirab. Auscult. Plinius est secutus ;) sive id nomen ei modo inditum, quod picem bitumenque resipiat; sive quod cum bitumen sit, crassitie picem æmuletur, ut Dalecampius existimat, post Agricolam de Natura Fossil. lib. IV. pag. 215. Illud quod in Apolloniatarum agro manat, Vitruvius VIII. 3. picem appellat: bitumen Ælianus Var. Histor. XIII. 16. Πισσάσφαλτον Dioscor. I. 100.

[f] *Quidam*] Bitumen pici admiscent.

[g] *Maturum optimum*] Mature coctum. Vide Notas et Emend. num. 5.

[h] *Zopissam . . . diximus*] Lib. XVI. cap. 23.

[i] *A tirocinio*] A nave primum fluctus experta.

[j] *Additur*] Discutiendi, diffundendi, dissipandi vim Dioscorides eidem ascribit: διαχυτικὴν, I. 98.

[k] *Tæda decocta*] Plinius Valer. I.

XXVIII. Lentisci[1] ex arbore,[l] et semen, et cortex, et lacryma urinam cient, alvum sistunt. Decoctum[m] eorum ulcera quæ serpunt, fotu. Illinitur in humidis,[n] et igni sacro : gingivas colluit.[2] Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto[o] colluuntur. Capillum tinguunt.[3] [p] Lacryma[q] sedis vitiis prodest, cum quid siccari excalfierive opus sit. Decoctum et e lacryma stomacho utile, ructum et urinam movens : quod et capitis doloribus cum polenta illinitur.[4] Folia tenera[r] oculis inflammatis illinuntur. Item mastiche[s] lentisci replicandis[t] palpebris, et ad

CAP. XXVIII. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Lentisci et arbores* Gronov. et vulgg.—2 Cod. Dalec. *sacro. Eo gingivas colluunt.*—3 ' *Capillum tinguunt*] Non male recentiores editiones. Fronde enim lentisci canos capillos nigrum colorem induere docet Q. Serenus in Carmine. Mss. Reg. et Editio princeps, *capillum tinguit lacrima.*' Brotier. *Capillum tingit lacrima. Sedis, &c.* cod. Dalec.—4 Ita ex codd. Harduin. et

NOTÆ

36. ' Ad dentium dolorem :' ' Tædas pingues in assulas concides, et in aceto decoques, idque acetum in ore continebis.'

[l] *Lentisci*] Diosc. I. 89. exprimi succum ait ex cortice, radice, foliis, qui ad sanguinis rejectionem, ad alvi profluvia, ad urinam ciendam prosit. Sic et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 233.

[m] *Decoctum*] Dioscor. loc. cit. de lentisci foliis : Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν καταντλούμενον τὰ ἀσυμπλήρωτα πληροῖ. *Decoctum eorum fotu cava replet.* Plinius Valer. III. 22. ' Aqua, in qua lentiscus decoctus est, ulcera quæ serpunt utiliter foventur.' Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 4. p. 42.

[n] *Illinitur in humidis*] Ulceribus, quæ sunt in humido, ut diximus XXII. 19.

[o] *Mobiles decocto*] Plinius Valer. I. 36. Dioscor. I. 89. Ἵστησι δὲ τὸ ἀφέψημα καὶ σειομένους ὀδόντας διακλυζόμενος. *Decoctum dentes mobiles collutione firmat.* Sed et lentisci surculi dentiscalpiorum purgandis dentibus vicem præbuere: in usu a Martiale commendantur, XIV. 22. cujus lemma, ' Dentiscalpium :' ' Lentiscum melius: sed si tibi frondea cuspis Defuerit, dentes penna levare potest.'

[p] *Capillum tinguunt*] Nempe folia. Ita Q. Serenus carmine a nobis recitato, cap. 10.

[q] *Lacryma*] Hoc ipsum Dioscor. loc. cit. de succo foliorum, radicis, ac corticis: Καὶ πρὸς τὰς προπτώσεις ὑστέρας καὶ δακτυλίου, *ad uteri sedisque procidentias.* Sic et Galenus, loc. cit.

[r] *Folia tenera*] Plinius Valer. I. 14. ' Lentisci tenera folia contrita, et fronti imposita, oculorum epiphoras suspendunt.'

[s] *Item mastiche*] Hoc est, resina lentiscina, a nonnullis mastiche dicta. Diosc. I. 90. Γεννᾶται δὲ καὶ ῥητίνη ἐξ αὐτῆς σχινίνη καλουμένη, ὑπ' ἐνίων δὲ μαστίχη. *E lentisco resina nascitur, lentiscina cognominata, et a nonnullis mastiche.*

[t] *Replicandis*] Ea voce superius

extendendam[5] [u] cutem in facie, et smegmata [v] adhibetur, et sanguinem [w] rejicientibus, tussi veteri: et ad omnia [x] quæ Hammoniaci vis. Medetur[6] et attritis partibus, sive oleo e semine ejus facto ceræque mixto, sive foliis, ex oleo decoctis, sive cum aqua virilia foveantur. Scio Democratem medicum in valetudine Considiæ M. Servilii [y] consularis filiæ, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quas lentisco pascebat.[7]

XXIX. (VIII.) Platani adversantur vespertilionibus.[1] [a] Pilulæ earum [b] in vino potæ denariorum quatuor pondere omnibus serpentium et scorpionum[2] venenis medentur: item ambustis.[c] Tusæ autem [d] cum aceto acri, magisque scilliti,[3] sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem, et carcinomata, melaniasque [e] veteres,[4] addito melle emendant.

recentt. *dolori cum p. illinitur* Gronov. et vulgg. *doloribus cum p. linitur* Chiffl. —5 Vet. Dalec. *extergendam;* codex ejusdem, *exterendam.*—6 Cod. Dalec. *et ad omnia quævis. Medetur;* margo edd. Dalec. et Gronov. *et ad fluxiones quasvis.* Ibid. e Diosc. *acaciæ*, vel *hypocistidis*, pro *Hammoniaci.* Ibid. ex eodem, *adstringendis partibus.* Chiffl. *et ad omnia quæ eis medetur, &c.*—7 Idem codex, *pascebant.*

CAP. XXIX. 1 Vet. Dalec. *scorpionibus.*—2 Hæc, *et scorpionum*, desunt in Vet. Dalec. et Chiffl.—3 Cod. Dalec. *scillino.*—4 Chiffl. *malandriasque veteres.*

NOTÆ

usus cap. 22. rursumque inferius XXXV. 51. Dioscor. loc. cit. Ἀνακολλᾷ δὲ καὶ τρίχας ἐν ὀφθαλμοῖς. *Pilos oculorum fluentes glutinat et cohibet.*

[u] *Et ad extendendam*] Ad extendendas rugas in cute. Vide Notas et Emend. num. 6.

[v] *Et smegmata*] Dentifricia, σμήγματα ὀδόντων, Dioscor. loc. cit.

[w] *Et sanguinem*] Diosc. pariter loc. cit. Χρησιμεύουσα πρὸς αἵματος ἀναγωγὰς, καὶ πρὸς παλαιὰν βῆχα, πινομένη. Galenus quoque loc. cit.

[x] *Et ad omnia*] Vide Notas et Emend. num. 7.

[y] *M. Servilii*] De eo dicemus in Auctorum Indice, verbo 'Servilius Democrates.'

[a] *Platani . . . vespertilionibus*] Vide Notas et Emend. num. 8.

[b] *Pilulæ earum*] Nicander in Theriac. p. 43. Dioscor. I. 107. Τὰ δὲ σφαιρία χλωρὰ σὺν οἴνῳ ποθέντα ἑρπετοδήκτοις βοηθεῖ. *Pilulæ virides in vino potæ serpentium morsibus auxiliantur.*

[c] *Item ambustis*] Dioscor. loc. cit. Ἀναληφθέντα δὲ στέατι πυρίκαυστα θεραπεύει. *Pilulæ exceptæ adipe igni ambusta sanant.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 221.

[d] *Tusæ autem*] Plinius Valer. III. 21. Q. Serenus cujus verba recitabimus c. 37.

[e] *Melaniasque*] Μελανία *nigritudo* est. Græca voce pro Latina abutitur. In Mss. *malandriasque*, male.

Folia et cortex[5] illinuntur collectionibus et suppurationibus, et decoctum eorum.[6] Corticis autem[f] in aceto, dentium[7] remedium est: foliorum tenerrima[8][g] in vino albo decocta, oculorum. Lanugo[h] foliorum et auribus et oculis inutilis. Cinis pilularum[i] sanat ambusta igni vel frigore. Cortex e vino scorpionum ictus restinguit.[9]

XXX. Fraxinus quam vim adversus serpentes haberet, indicavimus.[j] Semen foliis ejus[k] inest, quo[1] medentur[l] jocineris et lateris doloribus in vino: aquam quæ subit cutem extrahunt.[m] Corpus obesum levant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionem: ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur,[2] robustioribus septem folia, quinis cyathis[3] vini. Non omittendum,[n] ramenta ejus et scobem a quibusdam[4] cavenda prædici.

—5 *Folia autem et cortex* cod. Dalec.—6 ' Hæc, *et decoctum eorum*, vacant.' *Dalec.*—7 *Cortex a. in a. coctus dentium* margo edd. Dalec. et Gronov.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *folia eorum tenerrima* Gronov. et vulgg.—9 Cod. Dalec. *restringit.*

CAP. XXX. 1 Chiffl. *quæ.*—2 Vet. Dalec. *dentur.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quinque cyathis* Gronov. et vulgg.—4 Chiffl. *a quibus;* cod. Dalec. *ac quibus.*

NOTÆ

[f] *Corticis autem*] Subintellige, decoctum, ex antecedente sententia. Diosc. I. 107. Ὁ δὲ φλοιὸς ἑψηθεὶς ἐν ὄξει ὀδονταλγίας ἐστὶ διάκλυσμα. *Cortex in aceto coctus ad dentium dolores colluitur.* Galenus quoque loc. cit.

[g] *Foliorum tenerrima*] Vide Notas et Emend. num. 9.

[h] *Lanugo*] Dioscor. loc. cit. Ὁ δὲ χνοῦς τῶν φύλλων καὶ τῶν σφαιρίων ἀκοὴν καὶ ὄψιν ἐμπεσὼν λυμαίνεται. *Foliorum pilularumque lanugo in aures et oculos illapsa auditum visumque labefactat.* Sic et arteriam lædi ea lanugine, si spiritu attrahatur, docet Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 221. Φυλάττεσθαι δὲ τὸν ἐπὶ τοῖς φύλλοις τοῦ δένδρου χνοῦν· καὶ γὰρ τὴν ἀρτηρίαν ἀδικεῖ, ὥσπερ γε καὶ τὴν ὄψιν, καὶ ἀκοὴν, κ. τ. λ.

[i] *Cinis pilularum*] Q. Serenus cap. 61. 'de combusturis igne vel frigore,' pag. 162. 'Conversa in cinerem platani pila curat utrumque.'

[j] *Fraxinus .... indicavimus*] Lib. XVI. 24.

[k] *Semen foliis ejus*] Sive folliculis. Vide Notas et Emend. num. 10.

[l] *Quo medentur*] Q. Serenus cap. 23. 'de jecoris et lateris vitiis medendis,' p. 139. 'Sumitur et semen quod fraxinus alta profundit.'

[m] *Aquam .... extrahunt*] Semine proxime ante laudato. Q. Serenus c. 28. 'de hydropisi depellenda,' p. 143. 'Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est.'

[n] *Non omittendum*] Diosc. I. 108. Τὰ δὲ τορνεύματα τοῦ ξύλου ποθέντα φασὶν ἀναιρετικὰ εἶναι. *Ligni ramenta*

XXXI. Aceris[o] radix contusa e vino jocineris[1] doloribus efficacissime imponitur.

XXXII. Populi albæ uvarum in unguentis usum exposuimus.[p] Cortex potus[q] ischiadicis et stranguriæ prodest. Foliorum succus[r] calidus aurium dolori. Virgam populi[s] in manu tenentibus intertrigo non metuitur.[1] Populus nigra efficacissima habetur, quæ in Creta nascitur. Comitialibus[t] semen ex aceto utile. Fundit illa[u] et resinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor e cavis[v] populi nigræ effluens verrucas, papulasque ex attritu ortas tollit.[2] Populi ferunt et in foliis[3] guttam, qua apes propolim faciunt. Gutta æque propoli[w] ex aqua efficax.[4]

CAP. XXXI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *contusa jocineris* Gronov. et vulgg. Mox, cod. Dalec. *utilissime imponitur.*

CAP. XXXII. 1 'Ita Mss. Reg. 2. et Editio princeps. Intertrigo autem malum est quo femora laborant, cum equitatu aliave causa conteruntur: est et herpetis genus, quo femora adultorum invaduntur.' *Brotier.* Dalec. habet etiam *metuitur.*—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et attrita corporis tollit* Gronov. et vulgg. *ex attrita odoratus* Chiffl. *et attritu odoratus tollit* cod. Dalec. *attritus odoratus tollit* alii ap. Dalec. 'nempe narium.'—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et foliis* Gronov. et al. vett.—4 Vet. Dalec. *faciunt, ad multa, remedium quam efficax. Ulmi, &c.* alii vett. ap. eundem: *faciunt. Propolis impetigini ex aqua remedium*, e Diosc.

NOTÆ

pota letalia esse a quibusdam perhibentur.

[o] *Aceris*] Q. Serenus c. 23. 'de jecoris et lateris vitiis,' pag. 139. 'Aut aceris radicem tundis, et una Cum vino capis: hoc præsens medicamen habetur.'

[p] *Populi albæ ... exposuimus*] Lib. XII. c. 61.

[q] *Cortex potus*] Dioscor. I. 109. *Λεύκης τοῦ δένδρου ὁ φλοιὸς ποθεὶς ὅσον οὐγγίας μιᾶς πλῆθος ἰσχιάδας ὠφελεῖ καὶ στραγγουρίας.* Q. Serenus cap. 38. pag. 150. 'Sæpius occultus victa coxendice morbus Perfurit, et gressus diro languore moratur: Populus alba dabit medicos de cortice potus.'

[r] *Foliorum succus*] Q. Serenus c. 13. pag. 131. 'Cum sævus teneras dolor alte sauciat aures, Aut succum ex folio dederit quem populus alba Instilles,' &c. Et apud Diosc. loc. cit. extant ea totidem verbis.

[s] *Virgam populi*] De vitice idem inferius cap. 38.

[t] *Comitialibus*] Sic Diosc. I. 113. *Ὁ δὲ καρπὸς μετ' ὄξους πινόμενος ἐπιληπτικοὺς ὠφελεῖ.*

[u] *Fundit illa*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

[v] *Humor e cavis*] E cavitatibus, quæ sunt in media incisura positæ, dum castratur. Vide Notas et Emend. num. 11.

[w] *Gutta æque propoli*] Easdem ac

XXXIII. Ulmi et folia,[a] et cortex, et rami, vim habent spissandi, et vulnera contrahendi. Corticis utique[b] interior tilia lepras sedat, et folia ex aceto illita. Corticis denarii[c] pondus potum in hemina aquæ frigidæ alvum purgat, pituitasque, et aquas privatim trahit. Imponitur et collectionibus lacryma,[d] et vulneribus, et ambustis, quæ decocto fovere prodest. Humor in folliculis[e] arboris hujus nascens cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi, vino decocti,[1] tumores sanant, extrahuntque per fistulas.[2] Idem præstant et tiliæ corticis.[3] [f] Multi corticem commanducatum vulneribus utilissimum putant: folia trita aqua aspersa pedum tumori. Humor quoque e medulla, uti diximus,[g] castratæ arboris effluens, capillum[4] reddit capiti illitus, defluentesque continet.

XXXIV. Arbor tilia[h] leniter tusa ad eadem[1] fere utilis

CAP. XXXIII. 1 Chiffl. *primo vini decocto.*—2 Vet. Dalec. *pus fistulis;* cod. Dalec. *pus fistularum.*—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. 'Vet. *tiliæ corticis:* id est, membranæ interiores corticis ulmi, seu philyræ. Legitur et *corticis* in Chiffl.' *Dalec.* *tiliæ cortices* Gronov. et vulgg.—4 Dalec. *capillos.*

CAP. XXXIV. 1 Chiffl. *lenius ad eadem.* Mox, *ad quæ oleaster* Vet. Dalec.

NOTÆ

propolis in medicina vires habet ex aqua. Vide Notas et Emend. num. 12. Quæ sint propolis facultates in usu medico dictum est, XXII. 50.

[a] *Ulmi et folia*] Hæc pariter Dioscor. I. 111.

[b] *Corticis utique*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Ποιεῖ δὲ τὰ φύλλα πρὸς λέπραν λεῖα σὺν ὄξει ἐπιπλαττόμενα, μᾶλλον δὲ ὁ φλοιὸς, κ. τ. λ.

[c] *Corticis denarii*] Ad verbum hæc Plinius Valer. II. 23. et Diosc. loc. cit.

[d] *Imponitur .... lacryma*] Meminit ejus lacrymæ Theophrastus Histor. IX. 1. Gummi Dioscorides vocat in Alexiph. c. 22. Κόμμι πτελέας.

[e] *Humor in folliculis*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 111. In foliis ipsis folliculi instar corrugatis, complicatisque, humorem eum reperiri aiunt. Φύσας tamen Dioscorides, Ægineta θυλάκια, *folliculos*, dixere.

[f] *Idem . . . et tiliæ corticis*] Ita Mss. non *cortices.* Tunicæ interiores in ulmi corticibus tiliæ a Plinio nuncupantur. Sic paulo ante, hoc ipso cap. 'Corticis utique interior tilia lepras sedat,' &c.

[g] *Humor .... uti diximus*] Lib. XVI. cap. 74. his verbis: 'Circumcisas quoque ad medullam aliqui non inutiliter relinquunt, ut omnis humor stantibus defluat.'

[h] *Arbor tilia*] Quæ de tilia arbore medicinæ a Plinio nunc referuntur,

est, atque oleaster. Folia autem tantum in usu, et ad infantium ulcera in ore commanducata: decocta urinam cient: menses sistunt illita: sanguinem pota[2] detrahunt.

XXXV. Sambucus[i] habet alterum genus magis sylvestre, quod Græci chamæacten, alii helion[j] vocant, multo brevius. Utriusque[k] decoctum in vino veteri foliorum, vel seminis, vel radicis, ad cyathos binos potum, stomacho inutile est, alvo detrahens aquam. Refrigerat[l] etiam inflammationem, maxime recentis ambusti: et canis[m] morsum cum polenta mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri[n] collectiones, privatimque membranæ, quæ circa cerebrum est, lenit infusus. Acini ejus[o] infirmiores, quam reliqua, tinguunt capillum. Poti acetabuli[p] mensura urinam movent. Foliorum[q] mollissima ex oleo et sale edun-



—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sanguinem menstruum pota*, e Diosc.

NOTÆ

has totidem plane verbis phillyreæ arbori, diversi omnino a tilia generis, Dioscorides adjudicat, I. 125. An philyram Plinius pro phillyrea acceperit, an eædem utriusque vires, non est in promtu statuere. Quare ampliandum censemus.

i *Sambucus*] Mss. omnes, *sabucus*. Utrumque recte, ut alibi monuimus.

j *Alii helion*] Hoc est, palustrem, quoniam in pinguibus locis, uliginosisque, nascitur. Dioscor. IV. 175. *Τὸ δὲ ἕτερον ἀκτῆς, χαμαιάκτη καλεῖται, αὕτη χαμαιπετὴς οὖσα, ἐλάσσων ἐστὶ, καὶ βοτανωδεστέρα.* Et in Nothis pag. 474. *Χαμαιάκτη .... οἱ δὲ ἑλιοσάκτη, οἱ δὲ ἀγρία ἀκτὴ, οἱ δὲ Εὐβοϊκὴ, Ῥωμαῖοι ἔβουλουμ.* Quæ Oribasius quoque transcripsit lib. XI. p. 188. Latinis Ebulus, et Ebulum, et Sambucus humilis appellatur: Gallis *Hieble*. Pingitur a Dodonæo pag. 377.

k *Utriusque*] Diosc. loc. cit. utriusque vim pariter communem agnoscit, et aquas detrahendi alvo, et stomachum lædendi: *Δύναμις δὲ ἡ αὐτὴ ἀμφοτέραις καὶ χρῆσις, ξηραντικὴ, ὑδραγωγὸς, κακοστόμαχος μέντοι.* Adde et Marcellum Empir. cap. 30. p. 215.

l *Refrigerat*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

m *Et canis*] Diosc. loc. cit.

n *Succus cerebri*] Q. Serenus cap. 8. 'de capite purgando,' pag. 129. 'Ungitur et succis dederit quos parva sabucus.'

o *Acini ejus*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empiricus cap. 7. de capillo nigrando, pag. 48. 'Herba quæ Græce chamæacte, Latine ebulus, exprimitur etiam cum suis granis, ejusque succo quotidie illito pectine, crines qui inficiendi sunt perducuntur.' Adde et Q. Serenum carmine a nobis allato cap. 10.

p *Poti acetabuli*] Q. Serenus cap. 33. p. 146. 'Si cui vesicæ tardus cunctabitur humor, Prodest ex parvis acinos potare sabucis, Aut hederæ succum,' &c.

q *Foliorum*] Dioscor. loc. cit.

tur, ad pituitam bilemque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. Radicis ejus [r] in vino decoctæ duo cyathi poti hydropicos exinaniunt: vulvas [s] emolliunt, has et foliorum [t] decocta insidentium.[1] Caules teneri [u] mitioris sambuci, in patinis cocti, alvum solvunt. Resistunt [v] folia et serpentium ictibus in vino pota. Podagricis [w] cum sevo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti. Iidemque in aqua macerantur, ut ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Boa [x] appellatur [2] morbus papularum, cum rubent corpora:



CAP. XXXV. 1 'Ita Ms. Reg. 2. Decocta foliorum emolliunt vulvas fœminarum insidentium. His autem insessionibus in vulvæ, renum, coli, vesicæque morbis supplentur balnea, cum hæc desunt, aut ferri non possunt.' *Brotier. et foliorum decoctum, &c.* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vulvas emollit, et foliis insidentium decocta* Chiffl.—2 Vet. Dalec. *Boa sic appellatur;* Chiffl. *Boa appellantur.*

NOTÆ

[r] *Radicis ejus*] Dioscor. loc. cit. et Plinius Valer. III. 12. ad verbum. Q. Serenus cap. 28. 'de hydropisi depellenda,' pag. 143. 'Conveniet teneræ radix decocta sabuci, In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.' Cum oxymelle præbet Theod. Priscianus II. 2. 19. de hydropicis.

[s] *Vulvas*] Diosc. loc. cit.

[t] *Has et foliorum*] Has vulvas et foliorum decoctum emollit insidentibus fœminis. Diosc. loc. cit. εἰς ἐγκάθισμα. Porro ἐγκαθίσματα a medicis dicuntur insessiones vel insessus: sunt autem decocta ex herbis, radicibus, atque id genus medicamentis, quibus insidetur, ut fotu procidenti vulvæ succurratur, aliisque malis, ut renum, coli, vesicæ: supplent balneorum vicem, cum hæc desunt, aut cum præ imbecillitate horum usum æger ferre non potest. Ita fere Constantinus.

[u] *Caules teneri*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. ad verbum, cap. 30. pag. 218. Q. Serenus cap. 29. 'de ventre molliendo,' pag. 144. 'Aut edis in patinis teneræ decocta sabuci.'

[v] *Resistunt*] Dioscor. loc. cit. Q. Serenus cap. 47. 'de serpentium morsibus excludendis,' pag. 154. 'Proderit et caulem cum vino haurire sabuci.'

[w] *Podagricis*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 36. p. 244. et 245. Q. Serenus cap. 43. 'de podagra depellenda,' pag. 153. 'Cohibebitque addita questus Parva sabucus item, si hircino est collita sevo.' Scribonius Largus omnibus illis vetustior, Compos. 160. 'Ad frigidam podagram .... sabucum cum axungia vetere tritum et impositum.'

[x] *Boa*] Græci τὰ τῶν βρεφῶν ἐξανθήματα vocant, Galli *la Rougeole.* Latini 'rubentes papulas.' Etiam tumorem crurum viæ labore collectum appellari 'boam' Festus est auctor: et vetus Glossarium: Βόα, ὁ τοὺς πόδας φλεγμαίνων. Et boum morbum, ibidem: Βόα, νόσος βοῶν.

sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, alvum solvit.

XXXVI. Juniperus[a] vel ante cetera omnia excalfacit, extenuat, cedro alias similis.[1][b] Et ejus[2] duo[c] genera: altera major, altera minor. Utraque[d] accensa serpentes fugat. Semen[3][e] stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. Inflationes[f] algoresque discutit: tusses concoquit et duritias. Illitum[g] tumores sistit: item alvum,[h] baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miscetur et antidotis[i] oxyporis.[4][j] Urinas[k] ciet. Illinitur et oculis in epiphoris. Datur[l] convulsis, ruptis, torminibus, vulvis, ischiadicis[m] cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui et perungant corpus e semine[5] ejus in serpentium metu.

XXXVII. (IX.) Salicis fructus ante maturitatem in araneam[n] abit: sed si prius colligatur, sanguinem rejicienti-

CAP. XXXVI. 1 'Ita bene cod. Reg. 2. et Editio princeps. Male in recentioribus editionibus, *cedro similis*.' Brotier. *alias similis* Chiffl. *cedro assimilis* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 *Et hujus* Chiffl.—3 *Fructus* Dalec.—4 Vet Dalec. *et oxyporis*.—5 Al. ap. Dalec. *oleo e semine*. Mox, *serpentium ictus* Chiffl.

NOTÆ

[a] *Juniperus*] Ita Diosc. I. 103.

[b] *Cedro alias similis*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 187. Auctor Geopon. XI. 1. aliique.

[c] *Et ejus duo*] Ad verbum hæc quoque Diosc. loc. cit. cujus verba restituit Anguillara par. II. pag. 46.

[d] *Utraque*] Diosc. loc. cit.

[e] *Semen*] Bacca, fructus, ἀρκευθὶς dictus a Græcis: Dioscoride pariter attestante, εὐστόμαχος, ποιῶν πρὸς τὰ ἐν θώρακι, κ. τ. λ.

[f] *Inflationes*] Dioscor. loc. cit.

[g] *Illitum*] Plinius Valer. III. 25.

[h] *Item alvum*] Marcellus Empir. ad verbum cap. 27. p. 196. et Plinius Valer. II. 27.

[i] *Miscetur et antidotis*] Laudat Galenus medicamentum adversus venena, quod quia juniperi fructum asciscebat, διὰ τῶν ἀρκευθίδων vocabatur de Fac. Simp. Med. lib. IX. p. 248.

[j] *Oxyporis*] Si hæc conjunctim legas, *antidotis oxyporis*, sunt ea antidota quasi a celeritate dicta penetrandi, ὀξύπορα: si divisim, *antidotis, oxyporis*, hoc est, et oxyporis, medicamenta intellige ad facilem concoctionem utilia. Et sane in ejuscemodi oxypora, ad digestionem parandam, juniperi baccas adhibet Marcellus Empir. cap. 20. p. 145. et 146.

[k] *Urinas*] Diosc. I. 103.

[l] *Datur*] Diosc. loc. cit. Καὶ σπάσμασι, καὶ ῥήγμασι, καὶ ὑστερικαῖς πνιγομέναις (vel πινόμενος) ἁρμόζει.

[m] *Ischiadicis*] Cato de Re Rust. cap. 123. p. 66.

[n] *Salicis .... in araneam*] In araneosa fila: idcirco florem alii, non

bus[o] prodest. Corticis e ramis[p] primis cinis clavum et callum aqua mixta[1] sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autem hic trium generum. Unum arbor ipsa exsudat gummium[2] modo. Alterum manat[q] in plaga,[3] cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda,[r] quæ obstent[4] oculis: item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, et ad omnes collectiones intus[5][s] extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum a falce[6] distillans. Ex his ergo[t] aliquis cum rosaceo in calyce Punici[7][u] calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, et cum cera trita imponuntur: item podagricis. Cortice et foliis[v] in

Cap. xxxvii. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *aceto mixto*, e Diosc.—2 Harduin. ex codd. suis et Chiffl. *cummium*, eumque secuti sunt recentt.—3 Vet. Dalec. *e plaga.*—4 *Hic valet ad purg. quæ obstant* cod. Dalec. *obsistunt* Vet. Dalec.—5 Vet. Dalec. *illitus;* alii ap. Dalec. *interiores.*—6 Da-

NOTÆ

semen vocant. Vide quæ dicta sunt de salice xvi. 46.

[o] *Sanguinem rejicientibus*] Diosc. i. 136. de salice: ὁ δὲ καρπὸς ποθεὶς αἱμοπτοϊκοὺς ὠφελεῖ. Marcellus Empir. cap. 16. p. 120. 'Semen salicis tritum, et ex vino austero sumtum, sanguinem tussientes sistit, et vitium potenter emendat.' Q. Serenus cap. 22. p. 139. 'Aut mansus salicum fructus prodesse putatur, Aut platani pilulas acri infundemus aceto: Nullus erit sanguis quem non cibus iste moretur.'

[p] *Corticis e ramis*] Marcellus Empir. cap. 34. p. 237. 'Salicis ramorum primorum vel summorum cortices exuruntur: eorum cinis cum aqua impositus clavellis confestim medetur.' Plinius Valer. ii. 52. 'Salicis ramorum prunorum cortices,' &c. Lege, 'primorum.' Diosc. i. 136. pro aqua acetum adhibet.

[q] *Alterum manat*] Manat arbor e plaga succum alterum. Ita libri omnes.

[r] *Hic ad expurganda*] Diosc. pariter loc. cit. de eo succo qui cortice inciso manat: Δύναμιν δὲ ἔχει σμηκτικὴν τῶν ἐπισκοτούντων ταῖς κόραις. *Vim habet ea expurgandi quæ pupillis effundunt caliginem.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 180.

[s] *Collectiones intus*] Pituitæ, vel sanguinis collectiones, quæ intus sunt.

[t] *Ex his ergo*] Ex his nullum Diosc. loc. cit. Sed e cortice foliisque tusis succum ad eadem prorsus remedia adhibet: Ὁ δὲ ἐκ τῶν φύλλων, inquit, καὶ τοῦ φλοιοῦ χυλὸς ἐν κελύφῳ ῥοᾶς θερμανθεὶς μετὰ ῥοδίνου, ὠταλγίας ἀρήγει· καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν κατάντλημα ποδάγρας ἄριστον. Succum foliorum appellant Marcellus Empir. cap. 9. p. 80. et Plinius Valer. i. 10.

[u] *In calyce Punici*] 'Punici' pro *Punici mali*, familiaris Plinio locutio.

[v] *Cortice et foliis*] Sic Diosc. loc. cit. Q. Serenus cap. 43. p. 152. 'Quædam sunt rabidæ medicamina digna podagræ: Ergo age, et arreptam salicis frondemque librumque Cum vi-

vino decoctis foveri nervos utilissimum. Flos tritus[w] cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita[x] et pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt usum sæpius sumta. Amerinæ nigræ[y] semen[8] cum spuma argenti pari pondere, a balneo illitum, psilothrum est.

XXXVIII. Non multum a salice vitilium usu distat vitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon vocant, alii agnon,[a] quoniam matronæ[b] Thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes his foliis cubitus sibi sternunt. Duo genera[c] ejus: major in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa, foliis candidioribus lanuginosis. Prima album[d] florem mittit cum purpureo, quæ et



lec. *a salice.*—7 *Punico* Chiffl.—8 Dalec. *fructus.* Mox, *a balineo illitum* Chiffl.

NOTÆ

no tere, sic contractos perline nervos.'

[w] *Flos tritus*] Q. Serenus cap. 12. 'Invida si maculat faciem lentigo decoram, Frons salicis cum flore suo contrita medetur.' Non flori, sed cortici trito cum foliis, Diosc. loc. cit. hanc vim ascribit: sed is multa miscet.

[x] *Folia contrita*] Diosc. loc. cit. de salicis foliis, Καθ' ἑαυτὰ δὲ σὺν ὕδατι ληφθέντα ἀσυλληψίαν κατεργάζεται. *Folia per se sumta cum aqua conceptum impediunt.* Hoc ipsum Plinius de semine dixit ante, XVI. 46.

[y] *Amerinæ nigræ*] Totidem verbis ac syllabis hæc Plinius Valer. IV. 52.

[a] *Alii agnon*] Hoc est, castum. Unde herbarii *Agnum castum* appellant, utraque voce idem significante. Ἁγνὸς vero dicitur, quod auctore Galeno de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 148. castitatem conservet iis, quibus aut estur, aut bibitur, aut substernitur. Idcirco ἄγνον dici, quasi ἄγονον, contendit Eustathius, in Iliad. Λ. pag. 834. Pingitur a Matthiolo in Diosc. lib. I. p. 196.

[b] *Quoniam matronæ*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 135. et Galenus loc. cit. Ælianus item Hist. Animal. IX. 26. Sunt autem Θεσμοφόρια sacra Cereris, quibus nomen est a ferendis legibus: nam post inventas fruges, mores quoque hominum excoluisse ea creditur, et a sylvestri vita ad humanitatem datis legibus revocasse: itaque mortales, tanti beneficii memores, hæc sacra instituisse, et Θεσμοφόρια vocasse. Diodor. Sic. Bibl. lib. I. Plinius VII. 57. de Cerere: 'Eadem prima leges,' &c. Hinc Θεσμοφόρος Ceres appellata apud Pausan. Attic. lib. I. p. 79. et apud Gruterum in vetusto lapide, pag. 309. ΤΗΣ. ΜΕΓΑΛΗΣ. ΘΕΑΣ. ΘΕΣΜΟΦΟΡΟΥ. ΔΗΜΗΤΡΟΣ.

[c] *Duo genera*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

[d] *Prima album*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἄνθος, ἡ μέν τις λευκὸν σὺν τῷ ὑποπορφυρίζοντι, ἡ δὲ πορφυροῦν φέρει· σπέρμα δὲ ὡς πέπερι. Habet his affinia Theophr. Hist. III. 17.

candida[1] vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Nascuntur[e] in palustribus campis. Semen potum vini quendam saporem habet, et dicitur febres solvere: et cum unguntur oleo admixto,[2] sudorem facere: sic et lassitudines dissolvere. Urinam cient, et menses.[f] Caput tentant[g] vini modo: nam et odor similis est. Inflationes[3] pellunt in inferiora. Alvum sistunt: hydropicis,[h] et lienibus perquam utiles. Lactis[i] ubertatem faciunt. Adversantur venenis serpentium, maxime quæ frigus[4] inferunt. Minor efficacior[j] ad serpentes: bibitur seminis[k] drachma in vino vel posca, aut duabus[5] foliorum tenerrimorum. Et illinuntur[l] utraque adversus araneorum morsus vel perunctis[6] tantum: suffitu[m] quoque aut substratu fugant venenata. Ad venerem[7] impetus inhibent: eoque maxime phalangiis adversantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum[n] vehementiorem capitis dolorem dissolvit fotu:[8] et vulvam[o] etiam suffitu vel appositu purgat:

Cap. xxxviii. 1 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. et Bipont. *purpureo, quæ candida* Harduin. 2. 3. Miller. et Franz. *purpurascente, quæ, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Ita ex codd. Harduin. et recentt. *ungantur, oleo admixtum* Gronov. et vulgg.—3 Chiffl. *similis, et inflationes.*—4 Chiffl. *maximeque frigus.*—5 Vet. Dalec. *duæ.*—6 Vet. Dalec. *morsus utili remedio vel perunctis.*—7 *At Venereæ rei* cod. Dalec.—8 Chiffl. *potu ;* et

NOTÆ

e *Nascuntur*] Dioscorides loc. cit. Et idcirco inter aquarum notas vitex censetur xxxi. 27.

f *Et menses*] Diosc. loc. cit. de fructu, seu semine: Ἔμμηνα ἄγει πινόμενος ὅσον < α′ πλῆθος σὺν οἴνῳ.

g *Caput tentant*] Diosc. loc. cit.

h *Hydropicis*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 148.

i *Lactis*] Diosc. loc. cit.

j *Minor efficacior*] Ælianus Hist. Anim. ix. 26.

k *Bibitur seminis*] Diosc. loc. cit. Sed medicamenti modum non statuit.

l *Et illinuntur*] Diosc. Καταπλασσόμενα ἐπὶ τῶν θηριοδήκτων βοηθεῖ.

m *Suffitu*] Diosc. loc. cit.

n *Seminis decoctum*] Diosc. loc. cit. Λύει δὲ καὶ κεφαλαλγίαν καταπλασσόμενον.

o *Et vulvam*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς πόας καὶ τοῦ σπέρματος εἰς ἐγκαθίσματα ταῖς περὶ ὑστέραν διαθέσεσι καὶ φλεγμοναῖς ἀρήγει. *Herbæ ac seminis decoctum ad insessus vulvæ affectibus et inflammationibus opitulatur.*

alvum [p] cum pulegio et melle potum. Vomicas [q] panosque difficile concoquentes,[r] cum [9] farina hordeacea mollit. Lichenas et lentigines cum aphronitro et aceto semen sanat: et oris ulcera, et eruptiones,[10] cum melle: testium,[11] [s] cum butyro et foliis vitium: rhagadas sedis, cum aqua illitum: luxata, cum sale, et nitro, et cera. Et semen, et folium additur in malagmata nervorum, et podagras. Semen instillatur in oleo [t] decoctum [12] capiti in lethargia, et phrenesi. Virgam [u] qui in manu habeant, aut in cinctu,[13] negantur intertriginem sentire.

XXXIX. Ericen Græci [v] vocant fruticem non multum a myrice differentem, colore rorismarini,[1] et pæne folio. Hoc adversari [w] serpentibus tradunt.

XL. Genista quoque [a] vinculi usum præstat. Flores

mox, *apposita purgat.*—9 Cod. Dalec. *facile concoquit tusum cum;* sic et Diosc. Mox, in eodem, *et mollit.*—10 Chiffl. *eruptionum.*—11 Margo edd. Dalec. et Gronov. *testium duritias,* e Diosc.—12 Ibid. ex eodem, *oleo et aceto decoctum.* Mox, Chiffl. *in lethargo.*—13 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aut cinctu* Gronov. et vulgg.

Cap. XXXIX. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita ceteræ edd. præter Harduin. 1. in qua legitur, *colorem rorismarini.*

NOTÆ

[p] *Alvum*] Totidem verbis Dioscorides loc. cit.

[q] *Vomicas*] Vomica tumor est excrescens cum sanie, sive suppuratione. Celsus IV. 8. Sunt etiam vomicæ internæ collectiones, quas Græci ἐμπυήματα vocant, ut ait Cælius Aurel. v. 10. Fiunt autem eæ in pulmone, in membrana quæ latera cingit, in liene, in renibus, in intestinis, in vesica, aliisque partibus.

[r] *Difficile concoquentes*] Qui haud facile concoquuntur, maturantur.

[s] *Testium*] Subintellige, eruptiones, ex antecedente sententia: quas et testium dixit Diosc. I. 135. Σκληρίας δὲ διδύμων μετὰ βουτύρου καὶ φύλλων ἀμπέλου μαλάττει. Ῥαγάδας τε τὰς ἐν δακτυλίῳ σὺν ὕδατι ἐπιπλασθὲν τὸ σπέρμα πραΰνει· σὺν δὲ τοῖς φύλλοις στρέμματά τε καὶ τραύματα ἰᾶται.

[t] *Semen . . . in oleo*] Cum oleo et aceto, Diosc. loc. cit.

[u] *Virgam*] Diosc. loc. cit. Idem de populo Plinius supra c. 32.

[v] *Ericen Græci*] Diosc. I. 117. Ἐρείκη δένδρον ἐστὶ θαμνῶδες, ὅμοιον μυρίκῃ, μικρότερον δὲ πολλῷ, κ. τ. λ. Sic etiam Oribas. lib. XI. fol. 196. Diximus de ea XIII. 35.

[w] *Hoc adversari*] Diosc. Oribas. et Plinius locis cit.

[a] *Genista quoque*] Genista hæc scoparia vulgi, *du Genêt,* cujus iconem Lobelius exhibet, in Observat. pag. 531. Dioscoridis IV. 158. Σπάρτιον. Plinius supra XVI. 69. 'Siquidem et genistæ . . . alligant.' Martialis I. 44. 'Non pira, quæ lenta pendent religata genista.'

apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci auctores sparton appellavere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim:[b] et numquid hanc designaverit Homerus,[c] cum dixit navium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africanum vel Hispanum[1] spartum in usu, certum est: et cum sutiles fierent naves, lino tamen, non sparto, unquam sutas. Semen ejus,[d] quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis, phaseolorum modo, nascens, purgat ellebori[e] vice, drachma et dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor jejunis. Rami similiter cum fronde[f] in aceto macerati pluribus diebus, et tusi, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina[g] aqua macerare malunt, et infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad[2] stranguriam utuntur semine. Genista tusa[h] cum axungia, genua dolentia sanat.

XLI. Myricen, quam ericen[1] [i] vocat Lenæus, similem scopis Amerinis[2] dicit. Sanari ea carcinomata in vino

Cap. xl. 1 *Hispanum Africanumve* Chiffl. Mox, Vet. Dalec. *tamen, et nunquam sparto sutas.*—2 *Quidam et ad* Chiffl.

Cap. xli. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quam aricen* Franz. *quam et tamaricen* Gronov. et vulgg. *camericam* Chiffl.—2 Vet. Dalec. *et amerinis.*

NOTÆ

[b] *Cum ex ea lina ... docuerim*] Lib. xvi. c. 2. extrema: 'Asia e genista facit lina ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus.' Nunc vero id Plinius jure miratur: est enim genista nostra quidem ad vinculorum usum apta: eadem nectendis retibus minus idonea. Sed σπαρτὸν, non σπάρτον, Græci dixere, de herbis omnibus, atque adeo de lino, et cannabi, aliisque ad vitilia textiliaque idoneis.

[c] *Homerus*] Loco a nobis allato, xix. 6. ubi vide quæ in Notis diximus.

[d] *Semen ejus*] Hæc Diosc. fere totidem verbis iv. 158. Sed σπάρτιον vocat. Galeno de Fac. Simp. Med. lib. viii. p. 231. Σπάρτη, ᾧ τὰς ἀμπέλους παρ' ἡμῖν δεσμοῦσιν, κ. τ. λ. Ex Aëtio lib. i. lege Σπάρτον. Aëtii interpres p. 18. *Genista qua vites apud nos necti solent, &c.*

[e] *Purgat ellebori*] Hæc totidem verbis Diosc. iv. 158.

[f] *Rami ... cum fronde*] Cum foliis minutis. Vide Notas et Emend. num. 13.

[g] *Quidam marina*] Ad verbum Diosc. loc. cit. et Εὐπορ. i. 137.

[h] *Genista tusa*] Marcellus Empir. c. 36. p. 246.

[i] *Myricen, quam ericen*] Diximus de ea xiii. 37. Vide Notas et Emend. num. 14.

decocta tritaque cum melle illita. Arbitrantur[j] quidam hanc esse tamaricen:[3] sed ad lienem[k] præcipua est, si succus ejus expressus in vino bibatur. Adeoque mirabilem[l] ejus antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, ut affirment, si ea alveis factis bibant sues, sine liene inveniri. Et ideo homini[m] quoque splenico[4] cibum potumque dant in vasis ex ea factis. Gravis auctor[5][n] in medicina, virgam ex ea defractam,[6] ut neque terram, neque ferrum[7] attingeret, sedare ventris dolores asseveravit[8] impositam, ita ut tunica cinctuque corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus,[o] quoniam nihil ferat, nec seratur unquam.

XLII. Corinthus, et quæ circa est regio, bryam vocat,[1][a] ejusque duo genera facit: sylvestrem plane sterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaque etiam abundanter lignosum fructum, majorem galla, asperum[2] gustu, quo medici utuntur[b] vice gallæ, in[3] compositionibus, quas

—3 *Eandem esse arbitrantur quidam tamaricen* Chiffl.—4 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *splenetico* Gronov. et vulgg.—5 *Gravis autem auctor* Chiffl.—6 Chiffl. *ex eadem factam.*—7 Franz. *ut neque ferrum,* reliquis omissis.—8 Ita codd. Regg. Editio princeps, al. vett. et Gronov. *asseverat* Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. XLII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *regio, bryoniam vocat* edd. vett. et Gronov. *Græcia, bryan vocant* Chiffl.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et asperum* edd. vett. et Gronov. *austerum* Vet. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et re-

NOTÆ

j *Arbitrantur*] Et ii quidem recte.

k *Sed ad lienem*] Diosc. totidem I. 116. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166. et Q. Serenus, cujus verba feremus c. 47.

l *Adeoque mirabilem*] Marcellus Empir. loc. cit.

m *Et ideo homini*] Dioscor. loc. cit. Κατασκευάζουσι δὲ ἔνιοι καὶ κύλικας ἐκ τοῦ πρέμνου, αἷς ἐπὶ τῶν σπληνικῶν χρῶνται ἀντὶ ποτηρίων, ὡς τοῦ δι' αὐτῶν πόματος ὠφελοῦντος. *Sunt qui et e caudice calices parent, quibus poculorum vice splenici utantur, ceu datus in ejusmodi vasis potus lieni conferat.* Cælius Aurel. III. 4. 'Item cibum potum sumere jubent ægrotantes in vasculis tamarici ligno confectis.'

n *Gravis auctor*] Sic etiam Q. Serenus cap. 27. 'de ventris dolore mitigando,' pag. 142. 'Necnon jungenda est utero nova virga myricæ: Illæsa hæc ferro terraque intacta teretur.'

o *Vulgus . . . ut diximus*] Lib. XVI. 45.

a *Bryam vocat*] De ea egimus XIII. 37. Vide Notas et Emend. num. 15.

b *Quo medici utuntur*] Ita quidem fieri Galenus præcipit, de Fac. Simp.

antheras[c] vocant. Et lignum autem, et flos, et folia, et cortex in eosdem[d] usus adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem[e] rejicientibus cortex tritus, et contra profluvia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tusus[f] impositusque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus ad hæc eadem. Et in vino decoquuntur: ipsa vero adjecto melle[4] gangrænis illinuntur. Decoctum[g] eorum in vino potum, vel imposita cum rosaceo et cera sedant. Sic et epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem[5] auriumque, decoctum eorum salutare est: radix ad eadem similiter.[h] Folia hoc amplius,[6] ad ea quæ serpunt imponuntur cum polenta. Semen[7] drachmæ[i] pondere adversus phalangia et araneos bibitur. Cum altilium vero pingui furunculis imponitur. Efficax et contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo[j] regio, phthiriasi, lendibusque, decoctum infusum[8] prodest, abundantiamque[k] mulierum

centt. *vice gallæ et in* Gronov. et vulgg.—4 Vet. Dalec. *decoquuntur ipsa: adjecto vero melle.* Mox, idem Vet. *illinuntur, vel imponuntur cum rosaceo et cera. Sedat et decoctum eorum in vino potum. Sic et epinyctidas, &c.*—5 *Dentium dolore* Chiffl.—6 Ita codd. Harduini et Dalec. *radix ad eadem: similiter et folia. Hæc amplius* Gronov. et al. vett.—7 *Fructus* Dalec.—8 Margo edd.

NOTÆ

Med. lib. VII. p. 21. Χρήσασθαι μέντοι τις αὐτῷ (καρπῷ) δύναται, μὴ παρούσης κηκίδος, εἰς ὅσαπερ ἐκείνῃ. *Ubi galla ad manum non erit, uti eo* myricæ semine *licebit, ad ea omnia ad quæ illa utimur.*

[c] *Antheras*] Ἀνθηραὶ compositiones sunt ita dictæ vel a colore florido, vel a florum mixtione, quæ præcipue adhibentur adversus oris ulcera. Galenus κατὰ τόπους, IV. 8. p. 437. et alibi ἀνθηρὰς vocat: idem κατὰ γένη, V. 15. p. 801. ἀνθιζούσας.

[d] *Et cortex in eosdem*] Diosc. I. 116.

[e] *Datur sanguinem*] Dioscor. loc. cit. hæc totidem verbis.

[f] *Idem tusus*] Diosc. loc. cit. Οἰδήματα δὲ στέλλει καταπλασθείς.

[g] *Decoctum*] Mutila hæc visa nonnullis oratio: sed nihil Mss. præterea habent. Voce postrema superioris sententiæ fere repetita, erit fortasse qui legat, *lienem decoctum eorum, &c.* Nam Diosc. loc. cit. Τῶν δὲ φύλλων τὸ ἀφέψημα σὺν οἴνῳ ποθὲν σπλῆνα τήκει· καὶ ὀδονταλγίαις βοηθεῖ διακλυζόμενον. *Foliorum decoctum in vino potum lienem absumit: et ore collutum ad dentium dolores salutare est.* Sed *collectiones* potius ex antecedente sententia putem subintelligi oportere.

[h] *Radix ad eadem similiter*] Hoc est, decocta.

[i] *Semen drachmæ*] Diosc. loc. cit.

[j] *Necnon morbo*] Diosc. loc. cit.

[k] *Abundantiamque*] Vulvæ proflu-

sistit. Cinis arboris[l] ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bovis castrati[9] urinæ immisceatur, in potu, vel in cibo, Venerem finiri. Carboque ex eo genere urina[10] ea restinctus in umbra conditur: idem cum libeat accendere, resolvitur.[11] Magi id et ex spadonis[12] urina fieri tradiderunt.

XLIII. (X.) Nec virga sanguinea felicior[m] habetur. Cortex ejus interior cicatrices, quæ præsanavere,[1 n] aperit.

XLIV. Sileris folia illita fronti capitis dolores sedant. Ejusdem semen tritum in oleo phthiriases coërcet. Serpentes et hunc fruticem refugiunt: baculumque rustici ob id ex eo gerunt.

XLV. Ligustrum si eadem[1 o] arbor est, quæ in Oriente

Dalec. et Gronov. *decoctum foliorum infusum*, e Diosc.—9 Cod. Dalec. *si hominis castrati.* Mox, idem codex, *et vel in potu, vel in cibo detur;* Gronov. et al. ante Harduin. *vel in potu, vel, &c.*—10 *Carbo extincta Venere urina* Vet. Dalec.—11 Vet. Dalec. *rursum uritur.*—12 *Magi id et spadonis* Chiffl.

CAP. XLIII. 1 Vet. Dalec. *cicatrices ulcerum, quæ coaluere;* alii ejusdem vett. *cicatrices ulcerum, quæ præsanavere.*

CAP. XLV. 1 *Ligustrum eadem* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Vet. Da-

NOTÆ

vium: ἁρμόζει ῥοϊκαῖς γυναιξὶ, Diosc. loc. cit.

[l] *Cinis arboris*] Ligni e caudice. Diosc. loc. cit. Καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ξύλων τέφρα προστεθεῖσα, ῥεῦσιν ἐκ μήτρας στέλλει. *Sed et ligni cinis appositus fluxionem ex utero sistit.*

[m] *Nec virga . . . felicior*] Quam myrice, quam cap. 41. censeri dixit inter infelices arbores. Tarquitius Etruscus in Ostentario arborario, apud Macrob. Saturn. II. 16. p. 378. (ubi perperam 'Tarquinius Priscus' scribitur,) sic ait: 'Arbores, quæ inferum Deorum avertentiumque in tutela sunt, eas infelices nominant: Alaternum, sanguinem,' &c. Modestinus Dig. l. XLVIII. tit. 9. l. IX. 'Pœna parricidii more majorum hæc instituta est, ut parricida virgis sanguineis verberatus, deinde culleo insuatur.' Sanguineus frutex, et sanguinea virga, idem. Egimus de eo XVI. 30.

[n] *Quæ præsanavere*] Hoc est, quæ prius sunt sanatæ, quam opus esset. Sic c. 38. 'panos difficile concoquentes,' dixit, hoc est, qui difficilius concoquuntur: c. 69. 'genitalia carbunculantia,' hoc est, quæ carbunculantur.

[o] *Ligustrum, si eadem*] In Reg. et Colb. cod. *si ex eadem.* Forte, *si hæc eadem.* Hac loquendi forma usus inferius c. 91. 'Dracontium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur.' Plinius XII. 51. 'Quidam hanc esse dicunt arborem, quæ in Italia ligustrum vocetur.' At non est sane ligustrum Cypros, ut eo loci

cypros, suos in Europa usus habet. Succus ejus nervis, articulis, algoribus, folia ubique[2] veteri ulceri cum salis mica, et oris exulcerationi[3] prosunt. Acini contra phthiriasin: item contra intertrigines, foliave. Sanant et gallinaceorum pituitas acini.

XLVI. Folia alni[p] ex ferventi aqua certissimo remedio sunt tumori.

XLVII. Hederæ genera[q] viginti demonstravimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat,[r] et caput purgat largius pota. Nervis[1] intus[s] nocet. Iisdem nervis[2 t] adhibita foris prodest. Eadem natura, quæ aceto, ei est. Omnia genera ejus refrigerant.[3] Urinam[u] cient potu: capitis dolorem[v] sedant, præcipue cerebro, continentique cerebrum membranæ, utiliter mollibus impositis foliis: cum aceto[w] et rosaceo[4] tritis et decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti: et decocto eorum fovetur os, caputque perungitur. Lieni et pota[x] et illita



lec. *utique.*—3 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier. et oris exhulceratione* Chiffl. *et oris exulcerationibus* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. XLVII. 1 Cod. Dalec. *purgat. Largius pota nervis.*—2 *Iisdem nervis* deest in Vet. Dalec.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *acria sunt, et astringentia,* e Diosc.—4 'Hæc, *et rosaceo,* vacant.' *Dalec.*—5 Vet. Dalec. *appositu.*

NOTÆ

diximus: nec Plinius sibi, sed quibusdam ignotis auctoribus, ita videri ait.

p *Folia alni*] Ad verbum Marcellus Empiricus c. 19. p. 132.

q *Hederæ genera*] Lib. XVI. 62.

r *Mentem turbat*] Diosc. II. 210. Τοῦ δὲ μέλανος κισσοῦ ὁ χυλὸς, καὶ οἱ κόρυμβοι ποθέντες . . . ταράσσουσι τὴν διάνοιαν πλεονασθέντες. *Nigræ hederæ succus, et corymbi epoti... mentem turbant largius sumti.*

s *Nervis intus*] Diosc. II. 210. de hedera: τοῦ νευρώδους ἅπτικὸς, *nervosum genus tentat.*

t *Iisdem nervis*] Marcellus Empir. c. 36. p. 246.

u *Urinam*] Q. Serenus laudatus a nobis c. 35.

v *Capitis dolorem*] Q. Serenus cap. 4. inter remedia capiti medendo, pag. 126. 'Profuit, aut hedera ex oleo decocta vetusto.'

w *Cum aceto*] Dioscor. loc. cit. Πρὸς τὰ χρόνια τῆς κεφαλῆς ἀλγήματα ἁρμόζει, καὶ ἐπιβρέχεται σὺν ὄξει καὶ ῥοδίνῳ. *Contra veteres capitis dolores ... perfunditur eo caput cum aceto et rosaceo.* Apuleius cap. 98. tit. 2. 'Ad capitis dolorem:' 'Hederæ succo cum vino, tempora vel frontem perfricabis: sedat dolorem.'

x *Lieni et pota*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. p. 191.

prosunt. Decoquuntur et contra horrores febrium, eruptionesque pituitæ, aut in vino teruntur.[y] Corymbi[z] quoque poti vel illiti lienem sanant: jocinera autem illiti. Trahunt[a] et menses appositi.[5] Succus hederæ[b] tædia narium graveolentiamque emendat, præcipue albæ sativæ. Idem infusus[c] naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam[d] purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus[e] quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoque[f] ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas[6] pellunt, in qua curatione ventri quoque imposuisse eos utile est. Hederæ, quam chrysocarpon appellavimus,[7][g] baccis aurei coloris viginti, in

—6 Dalec. *tænias.*—7 Al. ap. Dalec. *chrysalarion vocant.* Chiffl. *ellavimus.*—

NOTÆ

Q. Serenus c. 24. 'de splene curando,' p. 140. 'Aut hederæ succus potu, apposituque juvabit: Sive myrica potens, seu ros cum pane marinus.' Marcellus item Empir. cap. 23. p. 166. et Plinius Valer. II. 18.

[y] *Aut in vino teruntur*] Cum melle teri et illini ad exanthemata, hoc est, ad eruptiones pituitæ, præcipit Theod. Priscianus I. 16.

[z] *Corymbi*] Vide Notas et Emend. num. 16.

[a] *Trahunt*] Dioscor. loc. cit. Κινοῦσι δὲ καὶ καταμήνια ὑποτεθέντες οἱ κόρυμβοι λεῖοι. *Movent et menses et corymbi triti ac subditi.* Καταμήνια, menses, menstrua: quod mulieribus per singulos menses solet accidere profluvium.

[b] *Succus hederæ*] Marcellus Empir. c. 10. p. 86. 'Nares graviter olentes emendat succus hederæ frequenter infusus.' Apuleius c. 98. tit. 5. 'Ad nares graveolentes:' 'Herbæ hederæ succus bene colatus in nares infunditur, et nares male olentes emendat.' Dioscor. quoque loc. cit. Ὁ δὲ χυλὸς ἐνσταζόμενος τὰς ἐν τοῖς ῥώθωσι δυσωδίας . . . ἐκκαθαίρει.

[c] *Idem infusus*] Hæc totidem verbis Diosc. et Galenus loc. cit. Q. Serenus c. 8. de capite purgando, pag. 129. 'Expressusque hederæ mandatur naribus humor.' Marcellus Empir. c. 5. p. 44. pro nitro florem æris asciscit: 'Æris floris,' inquit, 'scripulus unus, et de succo hederæ idem pondus in unum mixtum, et naribus infusum, evocant pituitam, et defluere compellunt.' Scribonius Largus Compos. 12. 'Per nares purgatur caput iis rebus infusis per cornu . . . Hederæ succo per se, vel betæ succo cum exiguo flore æris,' &c.

[d] *Infunditur etiam*] Diosc. et Galenus locis cit. Apuleius cap. 98. tit. 6.

[e] *Cicatricibus*] Q. Serenus cap. 45. p. 154. 'Ut succis hederæ pulchrescit fœda cicatrix.' Adde Galenum loc. cit.

[f] *Acini quoque*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. c. 28. p. 200. et Plinius Valer. II. 21.

[g] *Hederæ . . . appellavimus*] Lib. XVI. 62. Hæc verbis fere totidem Plinius

vini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, urina[8] educit Erasistratus. Ejusdem acinos[h] quinque tritos in rosaceo oleo, calfactosque in cortice Punici,[9] instillavit dentium dolori a contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumti potu a crapula tutos præstant: item sanguinem exscreantes, aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ[i] candidiores[10] corymbi poti, steriles etiam viros faciunt. Illinitur[j] decocta quæcumque in vino[11] omnium ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint. Lacryma[k] hederæ psilothrum est, phthiriasinque tollit. Flos[l] cujuscumque generis trium digitorum captu, dysentericos et alvum etiam emendat, in vino austero bis die potus. Et ambustis[m] illinitur utiliter cum cera. Denigrant[n] capillum corymbi. Radicis[o] succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Hujus quoque[p] ligni vase splenicos[12] bibentes sanari invenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, et ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui et incidant succi gratia, eoque

8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *per urinam* Gronov. et vulgg.—9 *Punico* Chiffl.—10 Cod. Dalec. *candidiores nigri.*—11 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *decocta in vino* Gronov. et al. vett.—12 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *spleneticos* Gronov. et vulgg.—

NOTÆ

Valer. III. 12. 'Est hedera,' inquit, 'quæ chrysocarpos appellatur, propterea quod fert grana aurei coloris,' &c. Apuleius item c. 119. tit. 1.

[h] *Ejusdem acinos*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit.

[i] *Hederæ nigræ*] Diosc. loc. cit. Τοῦ δὲ μέλανος κισσοῦ ὁ χυλὸς καὶ οἱ κόρυμβοι ποθέντες ἀγονίαν ποιοῦσι.

[j] *Illinitur*] Folia illini dixit Diosc. loc. cit. Καταπλάσσεται δὲ τὰ φύλλα πρὸς πᾶν ἕλκος, ἑψηθέντα σὺν οἴνῳ. Item Plinius Valer. III. 22. et Marcellus Empir. c. 4. p. 42.

[k] *Lacryma*] Diosc. et Galenus loc. cit. et Q. Serenus cap. 6. p. 128.

[l] *Flos*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. c. 27. p. 193. et Plinius Valer. II. 28.

[m] *Et ambustis*] Diosc. et Galenus loc. cit. et Plinius Valer. III. 36. *Cum cera* pro more Plinius, pro cerato dixit: Dioscor. σὺν κηρωτῇ.

[n] *Denigrant*] Dioscor. loc. cit. Μελαίνουσι δὲ καὶ τὰς τρίχας οἱ κόρυμβοι.

[o] *Radicis*] Diosc. loc. cit. et Apuleius c. 98. tit. 4.

[p] *Hujus quoque*] Plinius Valer. II. 18. Q. Serenus cap. 24. pag. 140. 'Quando lien tumido circumligat ilia vinclo, Et plenum splenis demonstrant membra rigorem: Mollibus ex hedera tornantur pocula lignis: Hinc trahet assuetos æger quoscumque liquores.'

utantur ad dentes erosos: frangique tradunt,[13] [q] proximis cera munitis, ne lædantur.[a] Gummim etiam [r] in hedera quærunt, quam ex aceto utilissimam [14] dentibus promittunt.

XLVIII. Græci vicino [a] vocabulo cisthon appellant fruticem majorem thymo, foliis ocimi. Duo ejus genera.[b] Flos masculo rosaceus, fœminæ albus. Ambo prosunt [c] dysentericis et solutionibus ventris, in vino austero, ternis digitis flore capto,[1] et similiter [d] bis die poto: ulceribus veteribus et ambustis cum cera: [2] [e] et per se oris ulceribus. Sub his maxime nascitur hypocisthis, quam inter herbas [f] dicemus.[3]

[a] *Sunt qui et hederam incidant succi eliciendi gratia, eoque succo utantur ad dentes erosos: frangique eos dentes tradunt, proximis dentibus interim cera munitis, ne lædantur.*

13 Dalec. *tradant.*—14 Ita codd. Regg. Brot. et Chiffl. *quod ex aceto utilissimum* edd. ante Brotier.

CAP. XLVIII. 1 Cod. Dalec. et Vet. ejusdem, *trinis digitis flore carpto.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cerato*, e Diosc.—3 Gronov. et al. ante Harduin. *ederas diximus.*

NOTÆ

[q] *Frangique tradunt*] Celsus VI. 9. 'Quod si dolor eximi dentem cogit, bacca hederæ conjecta in id foramen, dentem findit.'

[r] *Gummim etiam*] Marcellus Empiricus c. 12. p. 94. 'Ad dentes cavos,' inquit, 'et exesos, ne penitus exedantur, aut excidant, facies hoc: Gummi quod in hedera nascitur, cavo denti inserito.'

[a] *Græci vicino*] Nam hederam Græci κισσὸν, fruticem hunc κισθὸν vocant. Sic propter solam cognationem nominis, chamæpityos et pityusæ tractationem instituit una cum larice, piceaque, c. 20. et 21. hujusce libri: sic herbam erineon cum caprifico connectit, propter gentilitatem, ut dictum est sup. lib. cap. 65. Idque ipse aperte præfatur, ne quenquam falleret similitudo nominis: ne quis ejusdem generis ea esse existimaret, quæ essent ejusdem fere appellationis.

[b] *Duo ejus genera*] Dioscor. I. 126. Ἄνθη ἄῤῥενος, ὥσπερ ῥοιᾶς· ἐπὶ δὲ τοῦ θήλεος, λευκά. *Flores masculo, veluti mali Punicæ: fœminæ, albi.* Utriusque generis icones habet Clusius Hist. Rarior. Plant. lib. I. pag. 68. et 70. quales in horto Regio vidimus.

[c] *Ambo prosunt*] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 190.

[d] *Et similiter*] Ut de hedera dictum est sup. cap.

[e] *Cum cera*] Hoc est, cum cerato. Dioscor. loc. cit. Καθ' αὑτὰ δὲ καταπλασθέντα, νομὰς ἐφίστησι· σὺν κηρωτῇ δὲ πυρίκαυστα, καὶ παλαιὰ ἕλκη ἰᾶται.

[f] *Quam inter herbas*] Lib. XXVI. cap. 31. Vide Notas et Emend. num. 17.

XLIX. Cissos[g] erythranos[1] ab iisdem appellatur similis hederæ,[2] coxendicibus utilis e vino potus: item lumbis. Tantam vim acini aiunt,[h] ut sanguinem urina detrahat.[3] Item chamæcisson appellant hederam non attollentem se a terra. Et hæc contusa in vino acetabuli mensura lieni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque, qui et nicophoros[4] cognominatur, similitudinem hederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. Alterum[i] immortalitati proximum, in convallibus opacis, scandentem arbores,[5] comantibus acinorum corymbis, contra venenata[j] omnia efficacissimis in tantum[k] ut acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla postea venena nocitura sint. Alterum genus[l] culta amare, et in his gigni,[6] nullius effectus. Illam esse smilacem priorem[7] cujus lignum ad aures sonare diximus.[m] Similem huic[n] aliqui clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam et ipsam. Folia ejus[o] lepras[8] purgant. Semen alvum[p] solvit acetabuli mensura,



CAP. XLIX. 1 *Cistos erythrodanon* Dalec. *erytianos* Chiffl.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cisto*, e Theophr.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Tantamque vim accipiunt .... detrahant* Gronov. et al. vett.—4 Chiffl. *athophoros*.—5 Vet. Dalec. *scandentis in arbores;* Chiffl. *scandentem arborum*.—6 Vet. Dalec. *amat et in his gignitur*.—7 *Illa est smilax prior* Vet. Dalec.—8 Gronov. *lepram*.

NOTÆ

g *Cissos*] De cisso erythrano, et chamæcisso diximus XVI. 62. de smilace c. 63.

h *Tantam vim acini aiunt*] Nos ita ex conjectura emendavimus, cum prius insulse legeretur: *Tantamque vim accipiunt*.

i *Alterum*] Hæc smilax aspera, de qua XVI. 63. et Diosc. IV. 144.

j *Contra venenata*] Diosc. loc. cit.

k *In tantum*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

l *Alterum genus*] Smilax lævis Dioscoridi appellatur IV. 145. Σμίλαξ λεία.

m *Illam esse ... dixumus*] Lib. XVI. cap. 63.

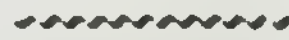
n *Similem huic*] Κληματῖτις dicta Dioscoridi IV. 182. smilacis in morem sese arboribus circumvolvens: Περιελίττεται δὲ τοῖς δένδροις ὡς σμίλαξ. Hæc Viorna vulgi, Dodonæi Vitalba, p. 399. Nostris, *l'Herbe aux Gueux*.

o *Folia ejus*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ φύλλα καταπλασθέντα, λέπρας ἀφίστησι.

p *Semen alvum*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

in aquæ hemina aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa et decoctum ejus.

L. (XI.) Arundinis genera XXIX. demonstravimus,[a] non aliter evidentiore illa naturæ vi,[1] [b] quam continuis his voluminibus tractamus. Siquidem arundinis[c] radix contrita et imposita, filicis stirpem corpore extrahit: item arundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ in Judæa Syriaque[d] nascitur odorum unguentorumque causa, urinam[e] movet[2] cum gramine aut apii semine decocta. Ciet[f] menstrua[3] admota. Medetur convulsis duobus obolis pota, jocineri, renibus, hydropi, tussi etiam[g] suffitu, magisque cum resina. Furfuribus ulcerumque manantibus cum myrrha decocta.[4] Excipitur et succus ejus, fitque elaterio[5] similis. Efficacissima autem in omni



CAP. L. 1 'Chiffl. *XXX.... natura ut.* Lego, *naturæ vi.*' Dalec. *natura quam* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Judæa Syr. nasc. odore unguentorum, urinam movet* cod. Dalec. *India Syriaque, &c.* Gronov. et vulgg.—3 *Ciet et menstrua* Chiffl.—4 Cod. Dalec. *cum vino radix decocta.*—5 Cod. Dalec. *alteri;* Vet.

NOTÆ

[a] *Arundinis . . . . . demonstravimus*] Lib. XVI. cap. 64. 65. et 66.

[b] *Illa naturæ vi*] Antipathia ac sympathia.

[c] *Siquidem arundinis*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. et Plinius Valer. III. 49. Hausere omnes a Celso v. 26. sub finem: 'Ubi surculus corpori infixus est, .. Surculum, si fieri potest, oportet vel manu, vel ferramento ejicere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix, si tenera est, protinus contrita; si jam durior, ante in mulso decocta: cui semper mel adjiciendum est, aut aristolochia, cum eodem melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est: eademque offensa in filicis hastula est. Sed usu cognitum est utramque adversus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est.'

[d] *In Judæa Syriaque*] Ita Mss. omnes. Tolerabilis tamen vulgata quoque lectio, *in India Syriaque;* nam de calamo aromatico agit, quem Indis Syriæquæ communem esse dixit XII. 48. cum Dioscor. I. 17.

[e] *Urinam*] Diosc. v. 17. hæc totidem verbis de calamo aromatico: Δύναται δὲ οὖρα κινεῖν ποθείς· ὅθεν ἁρμόζει μετὰ ἀγρώστεως ἢ σελίνου σπέρματος ἀφεψηθεὶς καὶ ποθεὶς ὑδρωπικοῖς, νεφριτικοῖς, κ. τ. λ.

[f] *Ciet*] Diosc. loc. cit.

[g] *Tussi etiam*] Dioscor. loc. cit. Βῆχάς τε ἰᾶται ὑποθυμιώμενος καθ' ἑαυτὸν, καὶ σὺν ῥητίνῃ τερεβινθίνῃ.

arundine quæ proxima radici. Efficacia et genicula.[6] Arundo Cypria,[h] quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia ulcera. Foliis ejus[i] ad extrahendos aculeos utuntur: efficacibus[7 j] et contra ignes sacros, collectionesque omnes. Vulgaris[k] arundo extractoriam vim habet, et[8] recens tusa, non in radice tantum. Multum enim et ipsam arundinem valere tradunt. Medetur[l] et luxatis, et spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Arundinum[m] lanugo illata auribus, obtundit auditum.

LI. Cognata in Ægypto res est arundini[1] papyrus, præcipuæ utilitatis,[n] cum inaruit, ad laxandas siccandasque fistulas, et intumescendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta[o] quæ fit ex ea, cremata, inter causti-

Dalec. *poterio.*—6 Chiffl. *radice efficaciora genicula.*—7 Gronov. *efficacius.*—8 Conjunctio *et* deest in cod. Dalec.

CAP. LI. 1 *Cognita Ægypto res har. ipsarum* Chiffl. Mox, cod. Dalec. *cum inaruerit.*

NOTÆ

[h] *Arundo Cypria*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 114. et Alexander Iatros I. 4.

[i] *Foliis ejus*] Dioscor. loc. cit. *radice.*

[j] *Efficacibus*] Subintellige, foliis. Ita Mss. non *efficacius.* Plinius *ignes sacros:* Dioscorides, ut sæpe monuimus, *ἐρυσιπέλατα* : ille *collectiones,* *φλεγμονὰς* iste dixit: *Τὰ δὲ φύλλα χλωρὰ κοπέντα καὶ ἐπιτεθέντα, ἐρυσιπέλατά τε καὶ τὰς ἄλλας φλεγμονὰς ἰᾶται.*

[k] *Vulgaris*] Dioscor. loc. cit.

[l] *Medetur*] Diosc. loc. cit. *Σὺν ὄξει δὲ στρέμματα καὶ ὀσφύος ἀλγήματα παρηγορεῖ.*

[m] *Arundinum*] Dioscor. loco citato: *Ἡ δὲ ἀνθήλη τῶν καλάμων ἐμπεσοῦσα εἰς τὰς ἀκοὰς, κώφωσιν ἐργάζεται.* *Paniculæ flos, si aures intraverit, exsurdat.*

[n] *Præcipuæ utilitatis*] Diosc. I. 115. *Εὐχρηστεῖ δὲ εἰς τὴν ἐν ἰατρικῇ χρῆσιν, πρὸς ἀναστόμωσιν συρίγγων, σκελετευθεῖσα διάβροχος, περιειλουμένου λίνου ἄχρι ξηρασίας. Στεγνουμένη γὰρ καὶ καθιεμένη ἐμπίπλαται ὑγρασίας, καὶ ἐξοιδοῦσα διανοίγει τὰς σύριγγας.* *Præcipuæ in medicina utilitatis est, ad laxanda fistularum orificia, si arefacta fuerit, mox macerata quopiam liquore, lino fuerit obvoluta, donec inaruerit. Ita enim madida atque immissa, humore completur, et intumescendo fistulas aperit.*

[o] *Charta*] Diosc. I. 115. Papyrus usta, inquit, dum in cinerem redacta fuerit, depascentia ulcera cohibet: *id vero charta combusta melius efficit:* Βέλτιον δὲ ὁ χάρτης καεὶς δρᾷ τὸ τοιοῦτον. Meminit hujus medicamenti, *διὰ τοῦ κεκαυμένου χάρτου,* ad pudendorum affectus et ulcera Galenus *κατὰ τόπους,* IX. 8. pag. 624. Et ad *ἀχῶρες* sanandos, hoc est, manantia capitis ulcera: 'chartæ combustæ cinis cum aceto medetur,' inquit Theodorus Priscianus I. 5. 'de achoribus.'

ca[p] est. Cinis ejus[q] ex vino potus somnum facit: ipsa ex aqua imposita callum sanat.

LII. Ne in Ægypto quidem nascitur ebenus, ut docuimus:[r] nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem ejus oculis unice mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum passo, caliginem discutit. Ex aqua vero radice, albugines oculorum.[s] Item tussim, pari modo dracunculi radicis adjecto cum melle. Ebenum medici et inter erodentia assumunt.

LIII. Rhododendros ne nomen quidem apud nos invenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. Mirum,[t] folia ejus quadrupedum venenum esse, homini vero contra serpentes præsidium, ruta addita e vino pota. Pecus etiam, et capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

LIV. Nec rhus Latinum nomen habet, cum in usum[a] pluribus modis veniat. Nam et herba est[b] sylvestris, foliis myrti, cauliculis brevibus, quæ tineas[1] pellit;[c] et frutex coriarius[d] appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitu-



CAP. LIV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *quæ tænias* Chiffl. *quæ*

NOTÆ

[p] *Inter caustica*] Καυστικὰ medicamenta sunt quæ adurendi et exedendi vim habent.

[q] *Cinis ejus*] Q. Serenus cap. 56. de somno ægris asciscendo, pag. 160. 'Charta igitur, variis quam pinxit litera verbis, Uritur: inde cinis calido potatur in amni.'

[r] *Ut docuimus*] Lib. XII. cap. 8.

[s] *Albugines oculorum*] Diosc. I. 129.

[t] *Mirum*] Vide quæ diximus XVI. 33.

[a] *Cum in usum*] Cum in usu medicinæ pluribus rebus id nomen accommodetur: et frutici nimirum, fructuique Syriaco, de quo XIII. 13. et herbæ sylvestri, quæ tineas pellit: et frutici coriario, de quo mox dicetur.

[b] *Nam et herba est*] Chamelæagnus Dodonæi hæc est, Pemptade VI. lib. II. cap. 20. pag. 768. Aliis Rhus myrtifolia Belgica, aliis myrtus Brabantica: Gallis, *Piment Royal.* Vidimus in horto Regio. Viri docti hodie censent eandem esse cum ea, quam vulgo *Thé* Sinarum vocant: neque ab ea vel forma vel viribus discrepare. Vide Commentarium Simonis Pauli, de abusu Tabaci, et herbæ *Thé*.

[c] *Quæ tineas pellit*] Et glires abigi, et pediculos necari ea scimus: nec serpentes in saltibus iis, in quibus ea frequens est, posuere cubilia.

[d] *Et frutex coriarius*] Hoc est, quo

dine digitali: cujus aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis[e] utuntur ad contusa: item cœliacos,[f] et sedis ulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, et illita cum aceto.[2] Decoctum[g] eorum instillatur auribus purulentis. Fit et stomatice[h] decoctis ramis, ad eadem, quæ ex moris: sed efficacior admixto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumori.[3]

LV. Rhus, qui erythros[i] appellatur, semen est hujus fruticis. Vim habet[1 j] astringendi refrigerandique. Aspergitur[k] pro sale[2] opsoniis. Alvos solvit,[l] omnesque carnes cum silphio suaviores facit. Ulceribus medetur manantibus cum melle: asperitati[m] linguæ, percussis, lividis, desquamatis eodem modo. Capitis ulcera[3] ad cicatricem celerrime perducit. Fœminarum[n] abundantiam[4] sistit cibo.

LVI. Alia res[o] erythrodanus,[1] quam aliqui ereuthoda-

venena et tineas Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *hulcera. At quæ phag. vocant, folia trita, &c. cum aceto sanant.* Alii vett. ap. Dalec. *tritis cum melle, et illitis;* Chiffl. *intrita cum aceto.*—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Illiniturque e. h. tumoribus* Gronov. et vulgg. *Illinitur e. h. tumoribus* Chiffl.

CAP. LV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: et hujus fruticis semen vim habet* Gronov. et vulgg. *hujus fruticis semen est. Vim, &c.* Vet. Dalec.—2 Vet. Dalec. *cum sale.* Mox, *obsoniis alvo soluta* Chiffl. et Corn.—3 Chiffl. *vulnera.*—4 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier. perducit: et fæminarum abundantiam* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et al. ante Brotier.

CAP. LVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

coria perficiuntur, ut est alias dictum sæpius. Hæc rhus myrtifolia Lobelii, in Advers. pag. 412. quam et nos in Regio horto vidimus.

[e] *Medici autem rhoicis*] Subintellige, foliis: rhois illius videlicet, quæ Syriaca dicitur, expedita a nobis XIII. 13. non myrtifoliæ.

[f] *Item cœliacos*] Dioscor. I. 147. Monspelii, ubi rhus illa fruticat, panem conficiunt ex jure hujus seminis, et farina, ad dysenteriam accommodatissimum.

[g] *Decoctum*] Diosc. loc. cit.

[h] *Fit et stomatice*] De stomatice, quæ fit ex moris, ejusque dotibus, dictum est XXIII. 71.

[i] *Rhus, qui erythros*] Vide Notas et Emend. num. 18.

[j] *Vim habet*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 225.

[k] *Aspergitur*] Diosc. loc. cit.

[l] *Alvos solvit*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 191.

[m] *Asperitati*] Diosc. loc. cit.

[n] *Fœminarum*] Diosc. loc. cit. Καὶ λευκὸν ῥοῦν ἵστησιν.

[o] *Alia res*] Alia nimirum ab ery-

num vocant, nos rubiam, qua tinguuntur lanæ, pellesque perficiuntur: in medicina urinam [p] ciet: morbum regium [q] sanat ex aqua mulsa, et lichenas ex aceto illita: ischiadicos,[r] et paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix [s] semenque trahunt menses, alvum sistunt, et collectiones discutiunt. Contra serpentes [t] rami cum foliis imponuntur. Folia et capillum inficiunt.[2] Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiamsi adalligatus spectetur tantum.

LVII. Distat ab eo qui alysson [a] vocatur foliis tantum et ramis minoribus: nomen accepit, quod a cane [b] morsos [1] rabiem sentire non patitur, potus ex aceto adalligatusque. Mirum est quod additur, saniem [c] conspecto omnino frutice eo siccari.[2]

LVIII. Tinguentibus et radicula lanas præparat, quam

recentt. *Alia est erythrodanus* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tingunt* Gronov. et vulgg.

CAP. LVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *commorsos* Gronov. et vulgg.—2 Cod. Dalec. *traditur saniem, &c.* Vet. ejusdem, *additur insaniam consp. om. fr. eo sanari.*

NOTÆ

thro rhoë, cum quo nominis aliquam cognationem habet. Egimus de ea XIX. 17. Cæl. Aurel. Chron. III. 5. 'Rubea, quam Græci erythrodanon vocant.' Vide et Dioscor. III. 160. —'Galli vocant, *de la Garance, herbe aux teinturiers.*' Ed. sec.

[p] *Urinam*] Diosc. loc. cit.

[q] *Morbum regium*] Diosc. loc. cit. Ἰκτερικοῖς μετὰ μελικράτου πινομένη βοηθεῖ. Plinius quoque Valer. II. 59. Q. Serenus c. 59. de morbo regio, p. 161. 'Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha.'

[r] *Ischiadicos*] Dioscor. loc. cit. Ἰσχιαδικοῖς τε καὶ παραλελυμένοις. Et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 175. Sic etiam Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174. Plinius Valer. II. 45. et Q. Serenus cap. de ischia, et articulari morbo.

[s] *Radix*] Diosc. loc. cit. totidem verbis: et Galenus loc. cit. post Hippocr. de Nat. Mul. tex. 29. p. 379.

[t] *Contra serpentes*] Dioscor. loco citato.

[a] *Distat ..... alysson*] Nec Galeni istud, nec Dioscoridis ἄλυσσον, etsi eadem utrobique originatio nominis, et geminæ vires. Neutrum enim ex iis folia habet ramosque rubiæ seu erythrodano pares.

[b] *Quod a cane*] Et de suo pariter alysso id Diosc. III. 105. Ἀπὸ τοῦ λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι.

[c] *Mirum est .... saniem*] Pus videlicet quod in ulcere est, a morsu canis. Vide Notas et Emend. num. 19.

struthion a Græcis vocari diximus.[d] Medetur morbo regio et ipsa decocto ejus poto,[1] item pectoris vitiis. Urinam[e] ciet, alvum solvit, et vulvas purgat. Quamobrem aureum poculum[2] medici vocant. Ea et ex melle[f] prodest magnifice ad tussim, orthopnœæ[3] cochlearis mensura. Cum polenta[g] vero et aceto lepras tollit. Eadem cum[h] panace et capparis radice calculos frangit, pellitque. Panos[4][i] discutit, cum farina hordeacea et vino decocta. Miscetur[j] et malagmatis, et collyriis, claritatis causa: sternutamento[5] utilis inter pauca: lieni quoque ac jocineri. Eadem pota denarii unius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat. Sic et[k] pleuriticos,[6] et omnes lateris dolores, semen ex aqua.[7]

Apocynum frutex est[8][l] folio hederæ, molliore tamen, et minus longis viticulis,[m] semine acuto,[n] diviso,[9] lanuginoso,

CAP. LVIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et ipsa decocta, et jus potum* Vet. Dalec. *decocti ejus potu* Gronov. et vulgg.—2 Chiffl. *petition.*—3 Vet. Dalec. *et orthopnœam.*—4 *Phymata* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. ita quoque cod. Dalec. *ad sternutamenta* Gronov. et al. vett. *sternutamentum* Chiffl.—6 'Optime hæc jungit Editio princeps cum superius dictis.' *Brotier.* Novum quem dicunt paragraphum ordiuntur in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont.—7 'Male libri scripti et editi, *apocyni semen ex aqua:* quod jam monuit J. Bauhinus.' *Brotier.* Vet. Dalec. *dolores, semen ex aqua.* Vide Not. et Emend. n. 20.—8 'Sic fuit emendandum, ut recte docuit J. Bauhinus.' *Brotier.* *Apocynon frutex est* Vet. Dalec. *Frutex est* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—9 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *diviso* deest in ed. Franz.

NOTÆ

[d] *Tingentibus ..... diximus*] Lib. XIX. cap. 18.

[e] *Urinam*] Hæc pariter Diosc. II. 193.

[f] *Ea et ex melle*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

[g] *Cum polenta*] Dioscor. loco citato.

[h] *Eadem cum*] Ad verbum Diosc. loco citato.

[i] *Panos*] Diosc. loc. cit. Διαφορεῖ καὶ τὰ φύματα σὺν ἀλεύρῳ κριθίνῳ, καὶ οἴνῳ ἑψηθέν.

[j] *Miscetur*] Dioscor. loc. cit. Μίγνυται δὲ καὶ κολλυρίοις ὀξυδερκέσι, καὶ μαλάγμασι.

[k] *Sic et*] Hoc est, ex aqua mulsa pota unius denarii pondere. Vide Notas et Emend. num. 20.

[l] *Frutex est*] Totidem verbis describitur a Diosc. IV. 81. Ἀπόκυνον, οἱ δὲ κύναγχον, κ. τ. λ. Pingitur a Dodonæo, Periplocæ prioris nomine, pag. 403. et a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. I. pag. 125. a quo Apocynum tertium latifolium appellatur.

[m] *Viticulis*] Virgultis, cauliculis, sarmentis.

gravi odore.[o] Canes[p] et omnes quadrupedes necat in cibo datum.

LIX. Est et rosmarinum.[a] Duo genera ejus. Alterum sterile, alterum cui et caulis, et semen resinaceum, quod cachrys[b] vocatur. Foliis[1][c] odor thuris. Radix[2][d] vulnera sanat viridis imposita, et sedis procidentia, condylomata, et hæmorrhoidas. Succus et fruticis[e] et radicis morbum regium, et ea quæ repurganda sunt. Oculorum[f] aciem exacuit. Semen[g] ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vulvas[3][h] cum vino et pipere. Menses[i] adjuvat. Podagris illinitur cum ærina[4][j] farina. Purgat etiam lentigines,[5][k] et quæ excalfacienda sunt, aut cum su-

CAP. LIX. 1 *Radici* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 *Herba* ibid. ex eodem.—3 ‘ Diosc. III. 87. ait *ad ictericos*, seu morbum regium; ita ut Plinius ὑστερικαῖς pro ἰκτερικοῖς perperam legisse videatur.’ *Brotier.*—4 Cod. Dalec. *ervina.*—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et lentigines* Gronov. et vulgg. *et vitiligines* margo edd. Dalec.

NOTÆ

[n] *Semine acuto*] Semine acuto, in siliqua fabarum instar discreto, molli intus, candidaque lanugine, quæ tomento similis, incluso.

[o] *Gravi odore*] Dioscor. loc. cit. *φύλλα βαρύοσμα.*

[p] *Canes*] Dioscor. loc. cit.

[a] *Est et rosmarinum*] Diximus de eo XIX. 62. *Λιβανωτὶς* est Dioscoridis III. 87. a quo hæc duo pariter genera totidem verbis delineantur.

[b] *Quod cachrys*] Dioscor. loc. cit. *Κάγχρυς*, et Apuleio, *Canchrys.* Theophrasto, a quo hæc manarunt, IX. 12. *Κάχρυς.*

[c] *Foliis*] Dioscor. loc. cit. *Φύλλα δὲ . . . εὐώδη.* At de radice mox, *Ῥίζα δὲ . . . ὄζουσα λιβάνου.* Sic Theophr. Hist. IX. 12. *Ῥίζαν δὲ μεγάλην, καὶ παχεῖαν, λευκὴν, ὄζουσαν ὥσπερ λιβανωτοῦ.* Idcirco, teste Apuleio, de virtutibus herb. cap. 79. de rosmarino, ‘antequam thus sciretur, hac herba homines Deos placabant.’

[d] *Radix*] Herbæ ipsi Dioscor. has vires ascribit: *ἡ πόα καταπλασθεῖσα λεία, κ. τ. λ.* At Theophr. loc. cit. radici: *Χρησίμη δὲ ἡ μὲν ῥίζα, πρός τε τὰ ἕλκη.*

[e] *Succus et fruticis*] Hoc vero Dioscor. loc. cit. poto semini: idem cap. 89. decocto radicis adjudicat.

[f] *Oculorum*] Dioscor. loc. cit. *Ὁ δὲ χυλὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πόας, ὀξυδερκὴς, μιγνύμενος μέλιτι, καὶ ἐγχριόμενος.* Galenus item de Facult. Simp. Med. lib. VII. pag. 203. et Apuleius cap. 79. tit. 7.

[g] *Semen*] Dioscor. loc. cit.

[h] *Et ad vulvas*] Vide Notas et Emend. num. 21.

[i] *Menses*] Dioscor. loc. cit. De radice hoc Theophr. loc. cit.

[j] *Podagris . . . cum ærina*] Hoc est, loliacea. Diosc. loc. cit. *Ποδάγραις τε καταπλασσόμενος λεῖος σὺν αἰρίνῳ ἀλεύρῳ καὶ ὄξει.* Frustra igitur *ervina* hic nonnulli reponunt.

[k] *Purgat etiam lentigines*] *Ἀλφούς τε σμήχει.* Diosc. loc. cit.

dor quærendus, illitum: item convulsis. Auget et lac[61] in vino potum: item radix. Ipsa herba[m] strumis cum aceto illinitur: ad tussim[n] cum melle prodest.

LX. Cachrys multa genera habet, ut diximus.[o] Sed hæc, quæ ex rore[1 p] supra dicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Adversatur venenis et venenatis, præterquam anguibus. Sudores[2] movet, tormina discutit, lactis ubertatem facit.

LXI. Herba sabina,[a] brathy appellata a Græcis, duorum generum est: altera tamarici similis folio, altera cupresso. Quare quidam[1 b] Creticam cupressum dixerunt. A multis[c] in suffitus pro thure assumitur: in medicamentis[d] vero du-

et Gronov. e Diosc. Mox, Vet. Dalec. *prodest iis quæ, &c.* Chiffl. *et quæ e. sint.*—6 Chiffl. *lacte.*

CAP. LX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *rosmarino.*—2 *Sudorem* Gronov. al. vett. et Franz. *Sudores* Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. LXI. 1 *Qua ex re quidam* Vet. Dalec.—2 Chiffl. *suffita.*

NOTÆ

[l] *Auget et lac*] Hoc de semine seu fructu pariter Theophr. loc. cit.

[m] *Ipsa herba*] Diosc. loc. cit. Καὶ χοιράδας συμπέπτει.

[n] *Ad tussim*] Apuleius c. 79. tit. 5. 'Ad tussim:' 'Herbam rosmarinum cum piperis granis centum, mellis unciis duabus teres, et facies pastillos, et dabis unum mane et unum sero cum dormitum vadit, tussim sedat.'

[o] *Cachrys ... ut diximus*] Lib. XVI. cap. 11.

[p] *Sed hæc, quæ ex rore*] Hoc est, e rosmarino, sive libanotide, de qua proximo cap. dictum est. Hanc libanotidem cachryferam adversus serpentes et scorpiones commendat Nicander in Theriacis, p. 60. Ἄμμιγα καγχρυφόρῳ λιβανώτιδι.

[a] *Herba sabina*] Diosc. I. 104. Βράθυς, ἔνιοι βάραθρον καλοῦσι· ἔστι δὲ τούτου εἴδη δύο· τὸ μὲν γάρ ἐστι τοῖς φύλλοις ὅμοιον κυπαρίσσῳ .... τὸ δὲ ἕτερον μυρίκῃ, κ. τ. λ. Sic et Oribasius lib. XI. p. 193. Diversa hæc ab arbore peregrina brato, de qua XII. 39. Nunc *Sabine* et *Savinier* Galli vocant. Myricæ seu tamaricis folio pingitur a Matthiolo in Dioscor. lib. I. pag. 124. sine baccis illa quidem, seu sterilis. Altera cupressi folio, sive baccifera, a Lobelio in Advers. p. 447. Utraque visa nobis in horto Regio.

[b] *Quare quidam*] Sabinam Cupressum nominat Apuleius, cap. 85. Neophytus in Glossis Iatricis: Βραθὺ, κυπάρισσος Κρητικός.

[c] *A multis*] Dioscor. et Oribas. locis citatis. Hesychius: Βραθὺ, πόα τις θεοῖς θυομένη. Ovidius Fast. I. 341. de vetustioris ævi moribus: 'Thura nec Euphrates, nec miserat India costum, Nec fuerant rubri cognita fila croci. Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis, Et non exiguo laurus adusta sono.' Virgilius quoque laudatus a nobis XVI. 33.

[d] *In medicamentis*] Hæc totidem verbis Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VI. p. 165.

plicato pondere eosdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. Collectiones [e] minuit, et nomas compescit. Illita [f] ulcera purgat. Partus [g] emortuos apposita extrahit, et suffitu.[2] Illinitur [h] igni sacro et carbunculis. Cum melle [i] et vino pota, regio morbo medetur. Gallinacei [j] generis pituitas fumo ejus herbæ sanari tradunt.

LXII. Similis herbæ huic sabinæ est selago [k] appellata. Legitur sine ferro dextra manu per tunicam, qua [1] sinistra exuitur velut a furante, candida veste vestito, pureque [2] lotis nudis pedibus, sacro facto priusquam legatur, pane vinoque.[3] [l] Fertur in mappa nova. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, et contra omnia oculorum vitia fumum ejus prodesse.

LXIII. Iidem samolum [1] [m] herbam nominavere nascentem in humidis: et hanc sinistra manu legi a jejunis contra morbos suum boumque, nec respicere legentem: nec alibi, quam in [2] canali, deponere, ibique conterere [3] poturis.

CAP. LXII. 1 Cod. Dalec. *quæ.*—2 Dalec. *puraque;* margo edd. Dalec. et Gronov. *sub aqua.* Mox, Chiffl. *lautis* pro *lotis.*—3 Dalec. *ex pane vinoque.*

CAP. LXIII. 1 Chiffl. *samosum.*—2 Idem codex, *neque quam in.*—3 Vet. Dalec. *congerere;* Chiffl. *ibi continere.*

NOTÆ

[e] *Collectiones*] Diosc. pariter loc. cit. Τὰ φύλλα ἵστησιν νομὰς, καὶ φλεγμονὰς καταπλαττόμενα πραΰνει.

[f] *Illita*] Dioscor. et Galenus locis citatis.

[g] *Partus*] Dioscor. loco citato: *Et vivos necat, et mortuos extrahit,* καὶ τὰ ζῶντα τῶν ἐμβρύων διαφθείρει, τὰ νεκρὰ δὲ ἐκβάλλει, inquit Galenus loc. cit.

[h] *Illinitur*] Dioscor. loc. cit. Plinius Valer. III. 30. et 34.

[i] *Cum melle*] Plinius Valer. II. 59. 'Regio morbo pellendo:' 'Herba Sabina, quæ habet folia quasi cupressus, trita ex vino potui datur.' Apuleius c. 85. tit. 1. 'Ad morbum regium:' 'Herba Sabina cum melle et vino pota auriginem discutit,' &c.

[j] *Gallinacei*] Vide quæ diximus X. 78.

[k] *Similis ... selago*] Herbariis hodie incognita. Nicol. Chorier Hist. Delph. lib. II. pag. 90. existimat esse Chamæpeucen, de qua dicetur cap. 86.

[l] *Pane vinoque*] Ita Mss. omnes.

[m] *Iidem samolum*] Sic etiam in Indice. At hoc loco Mss. quidam *samosum* habent. Bononiensibus *Samiolo,* teste Anguillara par. XI. pag. 179. Nostris *Pulsatilla* dicitur. Pingitur a Dodonæo, p. 430.

[n] *Gummium ... diximus*] Lib. XIII. 20. In Mss. *cummium.* Veteres *cummim* dixere, fœmineo genere; ut diximus XIII. 20.

LXIV. Gummium[1] genera diximus.[n] Ex his[2] majores effectus melioris cujusque erunt. Dentibus inutiles sunt.[3] Sanguinem coagulant, et ideo[4] rejicientibus sanguinem[o] prosunt: item ambustis, arteriæ vitiis.[p] Inutilem urinam cient, amaritudines hebetant astrictis ceteris.[q] Quæ ex amygdala amara est, spissandique[5 r] viribus efficacior, habet excalfactorias vires. Præponuntur[s] autem prunorum,[6] et cerasorum, ac vitium. Siccant illitæ[7] et astringunt: ex aceto vero infantium lichenas sanant. Prosunt et tussi veteri, quatuor obolis in mixto[8] potis.[t] Creduntur et colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, et calculosis[u] prodesse cum passo potæ. Oculorum vulnerum utilitatibus maxime conveniunt.[9]

LXV. (XII.) Spinæ Ægyptiæ, sive Arabicæ, laudes in

CAP. LXIV. 1 *Gummi* cod. Dalec.—2 *In his* Chiffl.—3 Dalec. *inutilia sunt.*—4 ' Hæc, *Sanguinem c. et ideo,* desunt in Ms.' *Dalec.* Mox, Chiffl. *ejicientibus .... et arteriæ .. inutiles urinas, &c.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *adstringendi,* e Diosc.—6 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Proponuntur prunorum autem* Chiffl. *Præponuntur aut prunorum* Gronov. et vulgg.—7 *Siccant illita* Vet. Dalec.—8 Vet. Dalec. *musto.*—9 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *conveniunt e spina Ægyptica.* CAP. XII. *Spinæ Arabicæ laudes, &c.* Gronov. et vulgg. ' Hæc, *e spina Ægyptica,* desunt in codd.' *Dalec.* ' In codd. Regg. et Editione principe, *vulnerum inutilitatibus,' &c.* Brotier.

NOTÆ

[o] *Rejicientibus sanguinem*] Plinius Valer. I. 64. cui lemma inscriptum, ' sanguinem rejicientium curatio :' ' Gummi optimum,' inquit, ' cum vino solvitur, et datur : et si fieri potest, gummi ex amygdalis sit.' Iterumque c. 66. cui titulus : ' Ad eos qui sanguinem de stomacho vel vena satis emittit :' ' Gummi optimum in ore solvatur: sic paulatim glutiatur: multoque melius, si id amygdalinum fuerit.' Ita fere etiam Marcellus Empir. c. 16. p. 120.

[p] *Arteriæ vitiis*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 193. Τραχυτήτων ἰατική, *medetur asperitatibus* faucium scilicet.

[q] *Astrictis ceteris*] Ceteris conglutinatis spissatisque humoribus.

[r] *Spissandique*] Diosc. astringendi, I. 176. Τὸ δὲ κόμμι αὐτῆς στύφει καὶ θερμαίνει, καὶ βοηθεῖ πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν πινόμενον. *Gummi ex amygdala astringit, calfacit, et contra sanguinis rejectionem potum auxilio est.*

[s] *Præponuntur*] De his gummium generibus diximus XIII. 20.

[t] *In mixto potis*] Ita etiam Mss. Forte sincerius, *in musto.*

[u] *Et calculosis*] His cerasorum inprimis gummi prodesse, scribit Galenus, de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 189.

odorum loco diximus:[a] et ipsa spissat[1] [b] stringitque distillationes omnes, et sanguinis exscreationes, mensiumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

LXVI. Spinæ albæ[c] semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Huic similis[d] est spina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates,[e] et araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiam vestes[f] quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. Ipsa folia[g] vel radices ad remedia opisthotoni bibuntur.



CAP. LXV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *diximus. Arabica spissat, &c.* Chiffl. *stringit spissatque.*

NOTÆ

[a] *Spinæ Ægyptiæ, ... diximus*] Lib. XIII. 19. Acacia est, seu spina Ægyptiaca, cujus iconem exhibet Dalecamp. Hist. Plant. lib. II. p. 161. et Bellonius Observ. II. 56. Et nunc in Gallia provenit: sed propter soli cœlique mutationem ab Ægyptiaca degener. Vide Notas et Emend. num. 22.

[b] *Et ipsa spissat*] Diosc. III. 15. Ἄκανθα Ἀραβικὴ ἐοικυῖα τὴν φύσιν εἶναι δοκεῖ τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, στύφουσα· καὶ πρὸς ῥοῦν γυναικεῖον, καὶ πρὸς ἀναγωγὴν αἵματος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ῥευματισμοὺς, ἡ ῥίζα παραπλησίως εὐθετεῖ. *Spina Arabica natura spinæ albæ similis esse creditur: siquidem astringit: et ad fluxum muliebrem, sanguinis rejectionem, ceterasque fluxiones radix simili modo valet.* Galenus quoque de Fac. Simp. Med. lib. VI. Στυπτικωτέρα δὲ καὶ ξηραντικωτέρα τὴν δύναμίν ἐστι. Ex ea spina gummi fit, laudatum jam ante a Plinio XIII. 20. quod 'gummi acanthinum' Celsus vocat V. 2. atque inter ea annumerat, quæ vulnus glutinent.

[c] *Spinæ albæ*] Diosc. III. 14.

[d] *Huic similis*] Diosc. III. 18. Ἀκάνθιον ἐμφερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ· ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς, καθ' ἃς ἀραχνοειδής ἐστι χνοῦς· οὗ συλλεγομένου, κ. τ. λ. *Acanthium folia gerit spinæ albæ similia: in summo vero aculeatas eminentias, araneosa lanugine obductas, e qua collecta vestes bombycinis similes fieri aiunt.* Ignota hæc nobis, ut et Aloisio Anguillaræ, ipso fatente, par. VIII. p. 146.

[e] *Aculeatis per extremitates*] Diosc. loc. cit. ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς, *in summitate eminentias aculeatas*, quales nimirum cernimus in carduis, et congeneribus acanthii spinis: quæ summum capitulum floris instar habent, qui cum senescit, in pappos lanuginosos abit. Verum Plinius non in summitate caulis ac spinæ, sed in foliorum extremis marginibus hanc lanuginem inesse ait, indeque depecti vesti texendæ, ut ex foliis arborum Sericarum fieri diximus, VI. 20. Quod ut in Orientali acanthio verum sit, (neque enim scire id certo licet,) de nostro certe acanthio, quale in horto Regio contemplati sumus, pictum a Lobelio in Observ. p. 476. accipi utique non potest.

[f] *Etiam vestes*] Acanthinæ inde appellatæ: de quibus Vossium vide in Etymolog. verbo, 'Acanthium.'

[g] *Ipsa folia*] Diosc. loc. cit.

LXVII. Est et acacia e spina.[h] Fit in Ægypto alba[1] nigraque[i] arbore, item viridi, sed longe melior e prioribus. Fit et in Galatia[2] deterrima, spinosiore arbore.[j] Semen omnium[3] lenticulæ[k] simile: minore est tantum et grano et folliculo. Colligitur[l] autumno: ante collectum nimio validius. Spissatur succus[4] ex folliculis aqua cœlesti perfusis: mox in pila[m] tusis exprimitur organis: tunc densatur in Sole[n] mortariis in pastillos. Fit et ex foliis[o] minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus et Galaticæ[5] acaciæ nigerrimus

CAP. LXVII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Est et acacia spinæ succus. Fit in Ægypto ex alba* Vet. Dalec. *Est et acaciæ spina, &c.* Gronov. et vulgg. —2 *Ponto et Cappadocia* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *teterrima* cod. Dalec. *deterrima* Vet. Dalec. et Chiffl. *teneriore spinosaque* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *tenerrima* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. '*Deterrima*] Ita Ms. Reg. 2. et Editio princeps. In Ms. Reg. 1. *teterrima*. Dioscorid. III. 132. memorat quidem in Cappadocia et Ponto acaciam teneriorem. Inde tamen non satis certo emendatur, *tenerrima*.' Brotier.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hujus*, e Diosc.—4 Vet. Dalec. *validius spissat. Succus.*—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et re-

NOTÆ

[h] *Est et acacia e spina*] Ex Ægyptia quidem, Arabicave spina, de qua c. 65. quam esse acaciam Dioscoridis III. 133. docuimus apertissime XIII. 19. et 20. Sed et acaciæ nomen ei succo hæsit, qui ex ea arbore promeretur. Vide Notas et Emend. num. 23.

[i] *Fit . . . alba nigraque*] Plinius XIII. 19. 'Nec minus spina celebratur in eadem gente (Ægypto) duntaxat nigra . . . candida facile putrescit,' &c. Quis color ei succo sit, Dioscorides attigit, loc. cit. nempe ex fructu maturo, niger: subfulvus ex immaturo. Quis color arborum præstantissimus, non expressit. Album nigrumque Ægyptiacæ spinæ genus et Theophrastus agnoscit, Hist. IV. 3.

[j] *Spinosiore arbore*] Cui et acaciæ pariter nomen est inditum. Describitur a Diosc. loc. cit. Φύεται δὲ καὶ ἑτέρα ἀκακία ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ, παρεμφέρουσα τῇ Αἰγυπτίᾳ· ἐλάττων μέντοι παραπολὺ καὶ χαμαίζηλος, καὶ τρυφερωτέρα· περίπλεως δὲ ἀκάνθης σκολοποειδοῦς, κ. τ. λ. Minor, quam Ægyptiaca, dicitur, humilis, ac tenerior, aculeis vallorum in modum obsita.

[k] *Semen . . . lenticulæ*] Mole lenticulæ simile, siliquis inclusum. Σπέρμα ἐν θυλάκοις . . . ἔλαττον φακοῦ, inquit Diosc. de acacia Pontica: ἐν λοβοῖς, de Ægyptia.

[l] *Colligitur*] Dioscor. loc. cit.

[m] *Mox in pila*] Mox in mortario tusis folliculis, succus exprimitur machinis. De hac voce organi Vitruvium vide, X. 1. quid nempe distet a machina: hæc pluribus operis aut vi majore agitur: istud unius operæ prudenti tractu perficit, quod propositum est.

[n] *Tunc densatur in Sole*] Dioscor. loc. cit. Ξυραινόμενον ἐν σκιᾷ. Legit tamen et Oribasius, cum Plinio, ἐν ἡλίῳ, in Sole.

[o] *Fit et ex foliis*] Dioscor. loc. cit.

improbatur: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophæa,[p] et quæ facillime diluitur, vi summa ad spissandum refrigerandumque est, oculorum medicamentis ante alias utiles.[6] Lavantur[q] in eos usus pastilli ab aliis, torrentur[7] ab aliis. Capillum[r] tinguunt. Sanant ignem[s] sacrum, ulcera quæ serpunt, et humida vitia[t] corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium in fœminis[8] sistunt, vulvamque, et sedem, procidentes. Item oculos, oris vitia,[9] et genitalium.

LXVIII. (XIII.) Vulgaris[a] quoque hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ[b] implentur, radicis usus habet.[c] Per Hispanias quidem multi, et inter odores, et ad unguenta utuntur illa,[1] [d] aspalathum vocantes. Est sine dubio hoc nomine spina sylvestris in Oriente (ut diximus)[e] candida, magnitudine arboris justæ.

LXIX. Sed et frutex[f] humilior, æque[1] spinosus, in Ni-

centt. *Galatiacæ* Gronov. et vulgg.—6 Chiffl. *alia utiles;* Dalec. *alias utiles.*—7 Vet. Dalec. *usus ab aliis et pastilli fiunt: torrentur.*—8 Ita Harduini codd. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mensium fœminis* Gronov. et vulgg.—9 Cod. Dalec. *oris ulcera.*

CAP. LXVIII. 1 Vet. Dalec. *utuntur alia.*

CAP. LXIX. 1 Cod. Dalec. *atque.*—2 Vet. Dalec. *insula.*—3 'Ita cod.

NOTÆ

p *Purpurea aut leucophæa*] Subintellige, acacia, seu succus arboris. Λευκόφαιος color fuscus est, hoc est, mixtus ex albo nigroque.

q *Lavantur*] Diosc. loc. cit. Πλύνεται δὲ καὶ εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ . . . καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς τροχίσκους . . . 'Οπτᾶται δὲ ἐπ' ἀνθράκων ἐκφυσσωμένη. *Lavatur et ad oculorum medicamenta . . . atque ita in pastillos cogitur . . . Torretur et super carbonibus, igne follibus ventilato.*

r *Capillum*] Dioscor. de succo Ægyptiæ acaciæ: μελαίνει δὲ καὶ τρίχας.

s *Sanant ignem*] Reliqua deinceps extant et apud Diosc. loc. cit. qui has esse dotes Ægyptiæ acaciæ proprias innuit.

t *Et humida vitia*] Ulcera quæ sunt in humidis, ut dictum est XXII. 19.

a *Vulgaris*] Hippophæston intelligit, qua de spina dicetur XXVII. 66.

b *Cortinæ fulloniæ*] Cortinæ eæ vasa sunt, in quibus foventur aqua calida, curantur, poliunturque vestes. In Mss. non *cortinæ*, sed *unæ* legitur: forte *æneæ*, ut XXVII. 66. 'Hippophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ,' &c.

c *Radicis usus habet*] Radiculæ, qua lanas diximus lavari, utilitates repræsentat. De radicula, quæ lanis lavandis est utilis, diximus XIX. 18.

d *Utuntur illa*] Utuntur spina vulgari, quam aspalathum, sed forsan male, nuncupant.

e *Ut diximus*] Lib. XII. c. 52.

syro,[g] et Rhodiorum insulis,[2] quem alii erysisceptrum, alii adipsatheon, sive diatiron[h] vocant.[3] Optimus, qui minime ferulaceus,[i] rubens, et[4] in purpuram vergens, detracto cortice. Nascitur pluribus locis, sed non ubique odoratus. Quam vim haberet cœlesti arcu in eum innixo, diximus.[j] Sanat tetra[k] oris ulcera et ozænas, genitalia exulcerata aut carbunculantia: item rhagadia: inflationes[l] potu discutit, et strangurias. Cortex sanguinem reddentibus medetur. Decoctum[m] ejus alvum sistit. Similia[5] præstare sylvestrem quoque putant.

Reg. 1. et in Indice.' *Brotier.* *sive diacheton vocant* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sive dipsacon* Gronov. et vulgg. '*Syradiariton* (leg. *diareton*) *vocant* Ms. *Sirin-diauron* Ms. alterum.' *Dalec.*—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *aut*, e Diosc.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *rhagadia. Inflationes potu discutit, &c.* Dalec. *rhagadia, inflationes potu. Discutit et strangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum ejus. Alvum sistit cortex. Similia* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

[f] *Sed et frutex*] Aspalathi quoque nomine donatus, etiam a Dioscor. a quo describitur, I. 19. diversus ab eo, quem dixit Plinius XII. 52. assurgere in magnitudinem arboris modicæ. Officinæ retinent nomen, *l'Aspalath.* Vis ligno eadem quæ aloës. Describitur a Charasio, in Pharmac. p. 382. In insula Rhodo nasci ait Anguillara, pag. 36. et aloë Rhodium appellari. Ruellius, lignum Rhodium, de Nat. Stirp. lib. I. p. 113.

[g] *In Nisyro*] Dioscor. I. 19. 'Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ ἐρυσίσκηπτρον, θάμνος ἐστὶ ξυλώδης, ἀκανθὰς πολλὰς κεκτημένος, γεννώμενος .... ἐν Νισύρῳ, καὶ Ῥόδῳ, κ. τ. λ.

[h] *Sive diatiron* [*diacheton*] In Indice hujus loci, *Erysisceptro, sive adipsatheo, sive diatiron.* In Reg. 1. cod. hoc loco: *alii syrisceptrum, at ipsi phœsyri diatiron vocant.* Forte, *at ipsi Phœnices Syri diatiron vocant.* Diosc. in Nothis, pag. 441. a Syris *diaxylon* vocari scribit: 'Ασπάλαθος, οἱ δὲ σφάγνον, οἱ δὲ φάσγανον, Σύροι δὲ διάξυλον καλοῦσι.

[i] *Optimus,.... ferulaceus*] Non medullosus, ut ferula, sed lignosus: ξυλώδης a Diosc. inprimis laudatur, loc. cit. καὶ βαρὺς ὑπέρυθρος ἢ πορφυρίζων, πυκνὸς, εὐώδης, κ. τ. λ.

[j] *Quam vim ... diximus*] Lib. XII. cap. 52.

[k] *Sanat tetra*] Diosc. loc. cit. Πρὸς τε τὰς ἄφθας ἑψηθεὶς μετ' οἴνου, καὶ διακλυζόμενος ἁρμόζει, καὶ πρὸς τὰς ἐν αἰδοίοις νομὰς καὶ ἀκαθαρσίας ἐγκλυζόμενος, καὶ πρὸς τὰς ὀζαίνας. *Ad tetra oris ulcera in vino decoctus collutusque convenit: atque etiam ad genitalium nomas, immundamque illuviem: necnon ad ozænas commode infunditur.* Quid sit ozæna, Celsus aperit VI. 8. 'Sin autem ea ulcera,' inquit, 'circa nares sunt, pluresque crustas et odorem fœdum habent, quod genus Græci ὄζαιναν appellant, sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri.' Scribonius Largus ὄζαιναν *gravem odorem narium* interpretatur.

[l] *Inflationes*] Potu decocti ejus rejectionem sanguinis cohiberi, urinæ difficultatem, inflationesque discuti, etiam Diosc. loc. cit.

[m] *Decoctum*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτοῦ κοιλίαν ἵστησι.

LXX. Spina est appendix [n] appellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ per se, et aridæ in vino decoctæ, alvum citam,[1] [o] ac tormina compescunt. Pyracanthæ [2] [p] baccæ contra serpentium ictus bibuntur.

LXXI. Paliurus [q] quoque spinæ genus est. Semen ejus [r] Afri zuram [1] vocant, contra scorpiones [s] efficacissimum: item calculosis et tussi. Folia [t] astrictoriam vim habent. Radix [u] discutit panos, collectiones, vomicas: urinas [v] trahit pota. Decoctum [w] ejus potum in vino alvum sistit: serpentibus adversatur. Radix præcipue datur in vino.

LXXII. Agrifolia [a] contusa addito sale articulorum morbis prosunt: [1] baccæ purgationi fœminarum, cœliacis,

CAP. LXX. 1 Codd. Regg. Brot. Chiffl. et Editio princeps, *alvum citant.*—2 Gronov. et al. ante Harduin. *Pyxacanthi.*

CAP. LXXI. 1 Cod. Dalec. *zuiron;* Chiffl. *aprizaram.*

CAP. LXII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Aliqui folia . . . morbis imponunt. Prosunt, &c.* Gronov. et vulgg. ‘ *Agrifolia*] In hujus arboris nomine

NOTÆ

[n] *Spina est appendix*] Hadrianus Junius eam esse existimat, quæ in officinis hodie Berberis dumetorum vocatur: in Gallia vulgo *Espine Vinette.* A Clusio pingitur Hist. Rar. Plant. lib. I. p. 121. Ego magis esse censuerim, quam vulgus officinarum oxyacantham, Gallia *Aubépine* nuncupat. Delineatur a Dodonæo, p. 738. Oxyacanthi, seu spinæ acutæ nomine.

[o] *Alvum citam*] Mss. omnes, Reg. Colb. Chiffl. *Alvum citant.*

[p] *Pyracanthæ*] Dioscor. hæc Ὀξυάκανθα est, seu spina acuta, I. 122. piri folio, myrti baccis, spinis asperrima. Pingitur a Lobelio in Advers. p. 438. Galli vocant rubum ardentem, *Buisson ardent.* Vide Notas et Emend. num. 24.

[q] *Paliurus*] Geminum est paliuri genus: vulgare alterum, de quo Diosc. I. 21. alterum Africanum, de quo Plinius XIII. 33. Vulgare a Dodonæo pingitur, pag. 744. Africanum a vulgari fructus forma discrepat, magnitudine ea qua cedri bacca est.

[r] *Semen ejus*] Ejus nempe spinæ, quam Afri paliurum vocant.

[s] *Contra scorpiones*] Et hæ paliuro quoque vulgari communes sunt dotes atque vires. Diosc. loc. cit. Τὸ σπέρμα πινόμενον βῆξιν ἀρήγει, καὶ τοὺς ἐν κύστει λίθους θρύπτει, καὶ πρὸς ἑρπετῶν δήγματα ποιεῖ.

[t] *Folia*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ φύλλα καὶ ἡ ῥίζα στυπτικά. Galenus quoque, de Fac. Simp. Medic. lib. VIII. pag. 217.

[u] *Radix*] Diosc. et Galenus loc. cit.

[v] *Urinas*] Diosc. loc. cit.

[w] *Decoctum*] Dioscor. ad verbum loc. cit.

[a] *Agrifolia*] Agrifolium frutex est,

dysentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum sistunt. Radix decocta et illita extrahit infixa corpori. Utilissima est et luxatis, tumoribusque. Aquifolia arbor,[b] in domo aut villa sata, veneficia arcet. Flore ejus aquam [2] glaciari Pythagoras tradit: item [3] baculum ex ea factum, in quodvis animal emissum,[4] etiamsi citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per se recubitu [5] propius allabi: tam præcipuam naturam inesse arbori. Taxi arboris [c] fumus mures necat.

LXXIII. Nec rubos [d] ad maleficia tantum genuit natura, ideoque et mora his, hoc est, vel hominibus [1] cibos dedit.[a] Vim habent siccandi,[e] astringendique: gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi.[2] Adversantur [f] serpentium sceleratissimis, hæmorrhoidi et presteri, flos, aut mora.[g]

[a] *Et mora rubis, hoc est, non asinis tantum, qui rubos ac sentes rodunt, sed hominibus quoque cibos dedit.*

variant codd.' *Brotier.*—2 *Florem ejus aqua* Vet. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *itemque* Gronov. et vulgg.—4 Chiffl. *animale missum.*—5 ' Ita bene cod. Reg. 1.' *Brotier. per sese recubitu* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. LXXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Ideoque ex eis mora vel hominibus* Gronov. et vulgg. *mora bestiis vel* cod. Dalec.—2 Vet. Dalec.

NOTÆ

cui et parvæ ilicis aquifoliæ nomen, ut diximus XVI. 12. Vide Notas et Emend. num. 25.

[b] *Aquifolia arbor*] Eademque ilex, de qua XVI. 8. Hoc etiam de rhamno prodidit Diosc. I. 119. Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς θύραις ἢ θυρίσι προστεθέντας ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. *Feruntur et hujus rami, januis fenestrisve appositi, veneficiorum maleficia depellere.* Sic et Laërtius in vita Bionis, et Nicander in Theriac. De aquifolia puto locutum esse Theophrast. Hist. VII. 19. Λέγουσι γὰρ ἄκανθάν τινα εἶναι, ἢ πήγνυσι τὸ ὕδωρ ἐμβαλλομένη. *Spinam enim quandam enarrant, quæ aquam injectam congelet.*

[c] *Taxi arboris*] Venenosam arborem leviter sane perstringit: nos corollarii vice et ad viperæ morsum prodesse taxum adjicimus: vademque præbemus Tranquillum in Claudio cap. 16.

[d] *Nec rubos*] Βάτους, *les ronces.*

[e] *Vim habent siccandi*] Etiam et nervos præcisos, ac vulnera colligendi, glutinandique, teste Theod. Prisciano I. 19. ' Rubus elixa et trita hoc facit.'

[f] *Adversantur*] Hanc vim foliis Dioscorides ascribit IV. 37. et Apuleius c. 87. tit. 9. Nicander in Ther. p. 60. adversus serpentes commendat ἄνθεα φαιὰ βάτοιο, *florida serta ruborum.*

[g] *Mora*] Τὰ βάτια, *des mures.*

Scorpionum vulnera[3] sine collectionum periculo inungunt, urinam cient. Caules eorum[h] tunduntur teneri, exprimitur succus, mox Sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorumque, sanguinem exscreantes, anginas, vulvas, sedes, cœliacos, potus[4] aut illitus. Oris quidem[i] vitiis etiam folia commanducata prosunt, et ulceribus manantibus, aut quibuscumque in capite illinuntur. Cardiacis vel sic[j] per se imponuntur a mamma[5] sinistra: item stomachi[k] doloribus, oculisque procidentibus. Instillatur[l] succus eorum et auribus. Sanat[m] condylomata cum rosaceo cerato. Cauliculorum[n] ex vino decoctum uvæ præsentaneum[6] remedium est. Iidem per se[o] in cibo sumti cymæ modo, aut decocti in vino austero, labantes dentes firmant. Alvum[p] sistunt, et profluvia[q] sanguinis: dysentericis prosunt. Siccantur[r] in

accommodatissimam.—3 Chiffl. *mora scorpionibus. Vulnera sine, &c.* Alii ap. Dalec. *hæmorrhoidi, presteri, et scorpioni. Flos et mora vulnera.* Mox, pro *inungunt,* Vet. Dalec. *jungunt.*—4 Chiffl. *intelligitur potus.*—5 Vet. Dalec. *vel per se i. super mamma.* Mox, Chiffl. *stomacho in doloribus.*—6 Gronov. et

NOTÆ

h *Caules eorum*] Hoc totidem verbis Marcellus Empir. c. 15. p. 106. et c. 16. p. 120. et Plinius Valer. I. 45. et 64. Diosc. item loc. cit.

i *Oris quidem*] Plinius Valer. I. 29. et Diosc. IV. 37. Κρατύνει δὲ καὶ οὖλα, καὶ ἄφθας ὑγιάζει διαμασσώμενα τὰ φύλλα. *Firmant gingivas, orisque ulcera sanant commanducata folia.* Q. Serenus c. 15. p. 134. 'Manditur apta rubus gingivis, et bona labris.' Et c. 37. 'Omnibus obscœnis medendis:' 'Obscœnos si forte locos nova vulnera carpent, Horrendum mansa curantur fronde ruborum.'

j *Cardiacis vel sic*] Hoc est, trita vel commanducata. Apuleius c. 87. de erusco, sive rubo, tit. 4. 'Ad cardiacos:' 'Erusci folia per se trita imponuntur mamillæ sinistræ: et sic dolori resistunt.' Plinius Valer. III. 11. 'Cardiacis sanandis:' 'Mammæ sinistræ ... folia rubi in quo mora nascuntur trita per se imponuntur.'

k *Item stomachi*] Dioscor. IV. 37. Θεραπεύει καὶ ὀφθαλμῶν προπτώσεις ... καὶ ἐπὶ στομαχικῶν, κ. τ. λ.

l *Instillatur*] Plinius Valer. I. 9. 'Foliorum rubi, in quo mora nascuntur, succus tepidus instillatus medetur auricularum fracturis.' Item Apuleius c. 87. tit. 1. 'Ad aurium dolorem.'

m *Sanat*] Apuleius c. 87. tit. 9. et Diosc. loc. cit.

n *Cauliculorum*] Vide Notas et Emend. num. 26.

o *Iidem per se*] Marcellus Empir. c. 12. p. 93. et 95.

p *Alvum*] Diosc. IV. 37. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 163. Plinius Valer. II. 27.

q *Et profluvia*] Fluorem muliebrem Dioscorides intellexit, et Galenus lo-

umbra, ut cinis crematorum uvam reprimat. Folia quoque arefacta et contusa jumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his nascuntur, vel efficaciorem [7] stomaticen [s] præbuerint, quam sativa morus. Eadem [8] compositione, vel cum hyopcisthide tantum et melle, bibuntur in cholera, et a cardiacis,[t] et contra araneos. Inter medicamenta, quæ styptica [u] vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, et sedis foveantur: [9] tantaque vis est, ut spongiæ ipsæ lapidescant.

LXXIV. Alterum genus [a] rubi est, in quo rosa nascitur. Gignit pilulam [b] castaneæ similem, præcipuo remedio cal-



al. ante Harduin. *decoctum, vel præsentaneum.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *vel cum efficaciorem.* Mox, *sativæ mori* Vet. Dalec.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Eodemque* Gronov. et vulgg.—9 Vet. Dalec. *et sedes foveantur;* alii vett. *sedes foveantur;* Chiffl. *et sedis foveanturque.*

NOTÆ

cis cit. et Apuleius cap. 87. tit. 3. Hæmorrhoidum sanguinem Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. Sanguinis rejectionem ex ore Plinius Valer. I. 64. cujus lemma est, 'sanguinem rejicientium curatio:' 'Ruborum,' inquit, 'in quibus mora nascuntur, caules ex vino austero decocti eduntur, idque vinum bibitur in potione.'

[r] *Siccantur*] Apuleius cap. 87. de erusco, sive rubo, tit. 6. 'Ad uvam remedium:' 'Erusci herbæ folia arefiant in umbra: crematorum cinere in cochleario tacta resiliet.' Marcellus item Empiricus cap. 14. pag. 99.

[s] *Stomaticen*] Stomatica medicamenta sunt, ut diximus lib. XXIII. quæ ad uvas, tonsillas, faucium tumores, et oris vitia accommodantur.

[t] *Et a cardiacis*] Plinius Valer. III. 11.

[u] *Quæ styptica*] Στυπτικὰ, astrictoria: astringendi, spissandique vim habentia.

[a] *Alterum genus*] Nunc ut opinor, herbariis incognitum. Rubum rosarium vocat Marcellus Empir. mox citandus. Cynosbatos ipse est, de quo mox dicetur: quem similitudinem rosæ noster ferre dixit, lib. XVI. sect. 71.

[b] *Gignit pilulam*] Spongiam vocat Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. 'Spongia,' inquit, 'ex rubo rosario agresti sumta, et aqua frigida, donec madescat, macerata, ac deinde trita, et ex aqua per triduum potui data, efficaciter calculosos emendat.' Et c. 27. p. 196. 'Spongia, quæ in pruno sylvestri, vel in spina, aut in rosa sylvestri nascitur,' &c. Sed is rosam sylvestrem, seu Eglenterium, cum hoc genere rubi miscuisse, de quo nunc sermo est, nobis videtur. 'Spongias' pariter et 'spongiolas' Colum. lib. XI. cap. ult. radiculas asparagorum vocat illigatas implexasque mutuo, atque connexas.

culosis. Alia est cynorrhoda,[c] quam proximo dicemus volumine.[1]

(XIV.) Cynosbaton[d] alii cynapanxin,[2] [e] alii neurospaston, vocant: folium habet vestigio hominis[3] [f] simile. Fert et uvam[g] nigram, in cujus acino nervum habet,[4] unde neurospastos dicitur. Alia est a cappari, quam medici cynosbaton[h] appellaverunt.[5] Hujus thyrsus,[i] ad remedia splenis et inflationes, conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum mastiche Chia commanducatus os purgat.

Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tinguunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes[6] colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta alvum sistit, et sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo foventur sedis atque genitalium ulcera. Cinis e radice deprimit[7] uvam.[j]

LXXV. Idæus rubus[k] appellatus est, quoniam in Ida[l]

CAP. LXXIV. 1 Vet. Dalec. *nascitur. Cynosbaton vocant, alii Cynospaston. Folium habet vestigio hominis simile. Gignit pilulam cast. sim. pr. rem calculosis. Alia est cynorrhodos quam prox. dic. volumine. Fert et chamæbatos uvam nigram.*—2 ‘Ita codd. Regg. In Editione principe, *cynapaxin.*’ Brotier. *cynospaston* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 ‘Plinius legit ἰχνῶδες. At Theophrastus Hist. Plant. III. 18. habet φύλλον ἀχνῶδες, *folium tenue:* quod melius.’ *Brotier.*—4 Cod. Dalec. *nervus habetur.* Mox, *dicitur tota* Chiffl.—5 Vet. Dalec. *cynosbaton quoque appellaverunt.*—6 Chiffl. *per messe.*—7 Vet. Dalec. et Chiffl. *reprimit.*

NOTÆ

[c] *Alia est cynorrhoda*] Quæ Eglenterii cognomine apud nos venit. De ea libro seq. cap. 6.

[d] *Cynosbaton*] Latine *sentem canis* recte appellaveris.

[e] *Alii cynapanxin* [*cynospaton*] Reg. 1. et 2. ac Colb. *cynapanxin.*

[f] *Folium habet vestigio hominis*] Theophr. Hist. III. 18. Τὸ δὲ φύλλον ἀχνῶδες. Plinius legit, ἰχνῶδες, ut videtur, sincerius.

[g] *Fert et uvam*] Hoc nemo præter Plinium, quod sciam, confirmat.

[h] *Alia est .... cynosbaton*] Diosc. in Nothis, pag. 448. Κάππαρις, οἱ δὲ κυνίσβατος, οἱ δὲ καπρία, κ. τ. λ.

[i] *Hujus thyrsus*] Cynosbati scilicet, qui diversus a cappari.

[j] *Cinis ..... deprimit uvam*] Tumentem uvam.

[k] *Idæus rubus*] Vulgus apud nos Frambosiam nominat, *Framboisier.* Iconem vide apud Dodon. pag. 731.

[l] *Quoniam in Ida*] Idæus appellatus est, inquit Dioscor. IV. 38. quod in eo monte copiosius nascitur. Nullum, præter id genus, nasci rubum ibi Plinius adjicit. Ita porro Reg. 2. codex. Olim *non alias* perperam legebatur.

non alius[1] nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis[2][m] innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. Hujus flos cum melle epiphoris[n] illinitur, et ignibus sacris: stomachicisque[3][o] ex aqua bibendus datur. Cetera eadem præstat, quæ supra dicta.[4]

LXXVI. Inter genera ruborum[p] rhamnos appellatur a Græcis, candidior et fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non, ut ceteri, aduncis: foliis majoribus. Alterum genus est sylvestre, nigrius, et quadamtenus rubens. Fert veluti folliculos. Hujus radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur Lycium.[q] Semen secundas trahit. Alter ille candidior astringit magis, refrigerat, collectionibus et vulneribus accommodatior. Folia[r] utriusque et cruda et decocta illinuntur cum oleo.

LXXVII. Lycium præstantius e spina fieri tradunt, quam et pyxacanthon[a] Chironiam vocant, quales[1][b] in Indicis ar-

CAP. LXXV. 1 Chiffl. *aliis;* Gronov. et vulgg. *alias.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hamis,* e Diosc.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. 'Sic et Diosc. id est, alvinis, cœliacis.' *Dalec.* *stomaticisque* edd. vett. et Gronov.—4 Vet. Dalec. *dicta genera ruborum. Inter spinosas rhamnus app. a Græcis. Candidior alter et fruticosior in sepib. viret ramos.*

CAP. LXXVII. 1 Vet. Dalec. *qualem.* Mox, in eodem, *diximus. Omnium*

NOTÆ

[m] *Rarioribus calamis*] Aculeis. 'Minoribus spinis, ac minus aduncis,' dixit ipse Plinius XVI. 71. Diosc. loc. cit. ἀκάνθας μικράς.

[n] *Hujus flos .... epiphoris*] Oculorum videlicet inflammationibus. Plinius ipse XVI. 71. 'Flos ejus contra lippitudines illinitur ex melle, et igni sacro.' Dioscor. IV. 38. Τὸ αὐτῆς ἄνθος σὺν μέλιτι λεανθὲν ὀφθαλμικαῖς φλεγμοναῖς περιχριόμενον βοηθεῖ, καὶ ἐρυσιπέλατα σβέννυσι.

[o] *Stomachicisque*] Vide Notas et Emend. num. 27.

[p] *Inter genera ruborum*] Latius accepta significatione vocis ejus, *rubus:* alias in ruborum genere censeri rhamnus non debet. Rhamni genera duo Theophrastus agnoscit, Hist. III. 17. nigrum et candidum: Nicandri quoque Scholiastes: ἔστι δὲ λευκὴ, καὶ μέλαινα. Sequitur hoc loco Theophrastum Plinius. Rhamni varia genera delineantur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. I. pag. 109. et 110.

[q] *Lycium*] Græcis Λύκιον, cujus hodie in officinis usus incognitus, ut Dodonæus queritur, pag. 745. Nomen a Lycia, unde advehebatur optimum, vel ab ipsa spina, habet.

[r] *Folia*] Ea ulceribus quæ serpunt, erysipelatibus illini, auctor est Dioscor. I. 119.

[a] *Pyxacanthon*] Quin et ipsi spinæ medicamenti quod ex ea fit nomen est inditum, Lycii nimirum. Diosc.

boribus diximus, quoniam longe[c] præstantissimum existimatur Indicum. Coquuntur[d] in aqua tusi rami, radicesque, summæ amaritudinis, æreo vase per triduum, iterumque exemto ligno,[2] donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur[e] amaris succis, etiam amurca, ac felle bubulo. Spuma ejus[f] ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo succo[g] faciem purgat, et psoras sanat, erosos angulos oculorum, veteresque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, sanguinis exscreationes, fabæ magnitudine devoratum : aut si[3] ex vulneribus fluat,[h] illitum : rhagadas,[4] genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia, et serpentia, ac putrescentia. In naribus clavos, suppurationes. Bibitur et a mulieribus in lacte contra profluvia.[i] Indici differentia,[j]

longe, &c.—2 Vet. Dalec. *triduum macerati . . . ligno liquor;* et sic Diosc.—3 Dalec. *devoratum, aut si;* Gronov. *devoratum. Aut si hulceribus.*—4 Chiffl.

NOTÆ

I. 132. *Λύκιον, ὃ ἔνιοι πυξάκανθαν καλοῦσι, δένδρον ἐστὶν ἀκανθῶδες, κ. τ. λ.* Pyxacantham Latine buxeam spinam jure dixeris. Bellonius repertam a se in Palæstina scribit.

[b] *Quales*] Tum in India, tum in Pelio monte natas. Vide XII. 15.

[c] *Quoniam longe*] Scribonius Largus Compos. 19. 'Nulli collyriorum tantum tribuo, quantum Lycio Indico vero per se. Hoc enim inter initia, si quis hoc collyrio inungatur protinus,' &c. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 204. post Diosc. loc. cit.

[d] *Coquuntur*] Totidem verbis hæc Diosc. I. 132.

[e] *Adulteratur*] Dioscor. loc. cit. *Δολοῦται δὲ ἀμόργης ἅμα τῇ ἑψήσει μιγνυμένης, ἢ ἀψινθίου χυλίσματι, ἢ βοείᾳ χολῇ. Adulteratur amurca inter coquendum admixta, aut absinthii succo, aut felle bubulo.* Plinius ipse XII. 15. 'Ea spina (pyxacanthos, seu Lycium) et in Pelio monte nascitur, adulteratque medicamentum :' nempe verum, seu Indicum. 'Item asphodeli radix, aut fel bubulum, aut absinthium, vel rhus, vel amurca.'

[f] *Spuma ejus*] Dioscor. I. 132. *Καὶ τὸ μὲν ἐπινηχόμενον ἀφρῶδες ἐν τῇ ἑψήσει ἀφελὼν, ἀπόθου εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ, κ. τ. λ. Quod porro spumosum innatat inter coquendum* (id florem vocant) *eximito, et ad oculorum medicamenta reponito. Χυλίζεται δὲ τῶν ῥίζων* (sic enim legit Oribasius, non, ut libri editi habent, *τῶν φύλλων*,) *σὺν τοῖς θάμνοις θλασθέντων καὶ βραχέντων ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας, εἶθ' ἑψηθέντων, καὶ τῶν μὲν ξύλων ῥιπτομένων, τοῦ δὲ ὑγροῦ πάλιν ἑψομένου μέχρι μελιτώδους συστάσεως.*

[g] *Reliquo succo*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. loc. cit. Galenus item, de Facult. Simp. Med. lib. VII. pag. 204.

[h] *Aut si ex vulneribus fluat*] Sanguis videlicet. Ita Reg. 1. recte : non, ut ceteri, *ex ulceribus.*

[i] *Bibitur . . . . contra profluvia*] Contra fluxum muliebrem : *ἵστησι καὶ ῥοῦν γυναικεῖον . . . ποθὲν μετὰ γάλακτος.* Dioscor. loco cit.

[j] *Indici differentia*] Indicum Ly-

glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cum fregeris, cito nigrescentibus. Astringit[k] vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præcipue ad genitalia.

LXXVIII. Sunt qui et sarcocollam[1][l] spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem,[2] gumminosam. Cum vino tusa sistit fluxiones: illinitur infantibus. Vetustate et hæc maxime nigrescit: melior, quo candidior.

LXXIX. Unum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant.[m] Fit ad dysentericos stomachique vitia, in congio musti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum suis seminibus, Punicis totidem, sorborum sextario, et pari mensura ejus quod rhun Syriacon[1] vocant, croci semuncia. Coquitur usque ad crassitudinem mellis.

LXXX. His subtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum[1] essent.

(XV.) Chamædrys[n] herba est, quæ Latine trixago dici-

rhagadia. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *putrescentia in naribus.*

CAP. LXXVIII. 1 Codd. Dalec. et Chiffl. *qui sarcocollam.*—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *acrimonia dulcem cum* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXIX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *rhu Syriacum* alii ap. Dalec. *rhus Syriacon* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXX. 1 Vet. Dalec. *arbores;* Chiffl. *amborum.*—2 Ita codd. Har-

NOTÆ

cium differt a vulgari, glebis extrinsecus nigris, &c. Sic etiam Dioscor. loco citato.

[k] *Astringit*] Idcirco dysentericis 'lac' prodesse, 'in quo Lycium Indicum solvitur,' scribit Theod. Priscianus II. 2. 18.

[l] *Sunt . . . sarcocollam*] Dioscor. III. 99. Ἡ δὲ σαρκοκόλλα ἐστὶ δάκρυον δένδρου γεννωμένου ἐν Περσίδι, ἐοικὸς λιβανωτῷ λεπτῷ, ὑπόκιῤῥον, ἔμπικρον τῇ γεύσει. *Sarcocolla lacryma est arboris in Perside nascentis, thuri tenui similis, suffulva, gustu amariuscula.* Nunc incognita officinis. Habet his affinia ac prope gemina Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VIII. pag. 226. Vide quæ dicta sunt de sarcocolla arbore, XIII. 20. et de gummi quæ ex ea fit.

[m] *Unum . . . . oporicen vocant*] Ὀπωρικὴ, sive σκευασία δι᾽ ὀπωρῶν, *confectio ex fructibus*, qualem concinnat Galenus, κατὰ τόπους, III. pag. 568. ad stomachi subversionem, ad cœliacos ac dysentericos.

[n] *Chamædrys*] Diosc. III. 112. Χαμαίδρυς, οἱ δὲ χαμαίδρωψ . . . . διὰ δὲ τὸ σώζειν τινὰ ἐμφέρειαν τῷ Τευκρίῳ, καὶ ταύτην τινὲς Τεύκριον ἐκάλεσαν. Et in

tur. Aliqui eam chamæropem,[2] [o] alii Teucrion appellavere. Folia habet [p] magnitudine mentæ, colore et divisura quercus. Alii serratam, et ab ea serram inventam esse dixere, flore pæne [q] purpureo. Carpitur [3] [r] prægnans succo in petrosis, adversus serpentium [s] venena potu illituque efficacissima: item stomacho,[t] tussi vetustæ, pituita in gula cohærescente,[4] ruptis, convulsis, lateris doloribus.[u] Lienem [v] consumit, urinam et menses ciet. Ob id [w] incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis ejus in tribus heminis aquæ decoctæ usque ad tertias. Faciunt et pastillos, terentes eam ex aqua, ad supra dicta.[x] Sanat [5] et vomicas, et vetera ulcera,[y] vel sordida, cum melle. Fit et vinum [z] ex ea pec-

duini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *trissago dicitur. A. e. chamædropem* Gronov. et vulgg.—3 *Capitur* Chiffl.—4 'Ita cod. Reg. 1.' *Brotier. pituitæ in gula cohærescenti* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et pastillos, terentes eam ex aqua.*

NOTÆ

Nothis, pag. 457. 'Ρωμαῖοι, τριψάγο μίνορ. Chamædrys porro quasi coactæ brevitatis quercus appellatur. Unde et in Gallia servat appellationem, *Chênette, ou Germandrée.* Italis, *Querciola* et *Calamandrina*, teste Anguillara par. XII. pag. 220. Chamædrys est vulgaris Clusii, Histor. Rar. Plant. lib. III. pag. 351. visa a nobis in horto Regio.

[o] *Aliqui eam chamæropem*] Sic Mss. Reg. Colb. &c. tum hoc loco, tum in Indice. Tamen Diosc. χαμαίδρωψ. Et Marcellus Empir. cap. 20. pag. 136. 'Chamædropis,' inquit, 'quæ herba simillima quercui folia habet,' &c. At Apuleius cap. 24. 'Chamærops: Itali trixaginem appellavere.'

[p] *Folia habet*] Diosc. loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 10.

[q] *Flore pæne*] Diosc. loc. cit. Ἄνθος ὑποπόρφυρον.

[r] *Carpitur*] Mss. omnes, *capitur.* Diosc. loc. cit. Συλλέγειν δὲ αὐτὴν δεῖ ἐγκύμονα τοῦ καρποῦ. Et paulo ante: Φύεται ἐν τραχέσι καὶ πετρώδεσι τόποις.

[s] *Adversus serpentium*] Diosc. loc. cit. et Apuleius cap. 24. tit. 3.

[t] *Item stomacho*] Dioscor. totidem fere verbis, loc. cit. Βοηθεῖ σπάσμασι, βηχὶ, σπληνὶ ἐσκιῤῥωμένῳ, δυσουροῦσι, κ. τ. λ. et Marcellus Empiricus cap. 17. pag. 126. de vulsis, sive ruptis, et rheumaticis, post Theophr. loc. cit.

[u] *Lateris doloribus*] Celsus IV. 6. de laterum doloribus: 'Multa,' inquit, 'a medicis præcipiuntur: ut tamen sine his rusticos nostros epota ex aqua herba trixago satis adjuvet.'

[v] *Lienem*] Dioscor. loc. cit. Ἄγει καὶ ἔμμηνα καὶ ἔμβρυα, σπλῆνα τήκει σὺν ὄξει ποθεῖσα. Vide et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 240.

[w] *Ob id*] Et hæc pariter Diosc. loc. cit. et Apuleius c. 25. tit. 3.

[x] *Ad supra dicta*] Ad effectus supra dictos. Vide Notas et Emend. num. 27.

[y] *Et vetera ulcera*] Diosc. loc. cit. Ἀνακαθαίρει ἕλκη παλαιὰ σὺν μέλιτι.

toris vitiis. Foliorum [a] succus cum oleo caliginem [6] oculorum discutit. Ad splenem [b] ex aceto sumitur. Excalfacit [c] perunctione.[7]

LXXXI. Chamædaphne [d] unico ramulo est, cubitali fere: folia tenuiora lauri folio. Semen rubens annexum foliis [1] [e] illinitur capitis doloribus recens. Ardores [f] refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. Menses succus ejus, et urinam ciet potu, partusque difficiles in lana appositus.[g]

LXXXII. Chamelæa [h] similitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autem [i] amara, odorata, in petrosis, palmum [1] altitudine non excedente. Alvum [j] purgat: detrahit pituitam

Ad supra dicta sanat, &c. Gronov. et vulgg. *et ea past. t. ex aqua ac supra dicta. Sanat, &c.* Vet. Dalec.—6 Chiffl. *caligines.*—7 Idem codex, *et perunctione.*

CAP. LXXXI. 1 ' Ita bene cod. Reg. 2.' *Brotier.* qui in Notis, errore typographico, habet *adnexum solis.* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *folia tenuiora lauri folio. Semen rubens adnixum foliis*; edd. vett. et Gronov. *folio tenui, lauri similitudine. Semen rubens admistum foliis;* margo edd. Dalec. et Gronov. *folio lauri similitudine, pallidiore, læviore. Semen rotundum, rubens adnexum foliis,* e Diosc.

CAP. LXXXII. 1 Vet. Dalec. *odora. In petrosis nascitur palmum;* et sic

NOTÆ

Sic Theophr. pariter Hist. IX. 10.

[z] *Fit et vinum*] De quo dictum est XIV. 19.

[a] *Foliorum*] Diosc. loc. cit. post Theophrastum Hist. IX. 10.

[b] *Ad splenem*] Dioscor. loc. cit. Σπλῆνα τήκει σὺν ὄξει ποθεῖσα.

[c] *Excalfacit*] Diosc....καὶ ἀλειφομένη, ἔστι δὲ θερμαντική.

[d] *Chamædaphne*] Totidem fere verbis describitur a Diosc. IV. 149. Χαμαιδάφνη, οἱ δὲ καὶ ταύτην Ἀλεξάνδρειαν ἐκάλεσαν, &c. Herbarii nostri hanc laureolam vocant.

[e] *Semen ... annixum foliis*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *admixtum.* Quin et sincerius forte *adnexum.* Diosc. loc. cit. τοῖς φύλλοις ἐπιπεφυκότα.

[f] *Ardores*] Dioscor. loc. cit. Κεφαλαλγίαις, καὶ στομάχου ἐγκαύσεσιν ἀρήγει. *Capitis doloribus, inflammationibusque stomachi succurrit.*

[g] *Menses ... appositus*] Dioscor. loc. citato: Ἐν πεσσῷ προστεθεὶς, *in pesso subditus.*

[h] *Chamelæa*] Hæc totidem verbis Diosc. I. 172. Χαμελαία, κ. τ. λ. Et Marcellus Empir. c. 30. p. 211. *Mezereum* id Arabes appellant: Hispani, *Olivilla:* Herbarii, *Chamelæa Tricoccos:* Narbonenses, *Garoupe:* Galli ceteri politiores, *Bois de la Dive.* A Clusio pingitur Hist. Rar. Plant. lib. I. p. 87. et a Dalec. Hist. Plant. lib. XVI. p. 1664. Vidimus in horto Regio.

[i] *Sunt autem*] Dioscor. loco citato.

[j] *Alvum*] Dioscor. loc. cit. et Marcellus Empir. c. 30. p. 211. Idem p. 212. hanc 'restim olivæ' appellari ait, et habere alias dotes ac vires, quas eo loci enumerat. Præivit om-

bilemque: foliis [k] in duabus [2] absinthii partibus decoctis, succoque eo cum melle poto. Foliis impositis et ulcera purgantur. Aiunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligata [3] discuti id vitium: quoquo modo vero collectam [4] jumentorum pecorumque oculis salutarem esse.

LXXXIII. Chamæsyce [l] lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisque nascens. Claritati [m] oculorum, et contra suffusiones utilissima, et cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. Vulvæ [n] dolores sedat apposita in linteolo. Tollit [o] et verrucas omnium generum illita. Prodest et orthopnoicis.

LXXXIV. Chamæcissos [p] spicata est tritici modo, ramulis quinis fere, foliosa: cum floret, existimari potest alba viola, radice tenui: cujus [1] bibunt [q] ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus, septem diebus, admodum amara potione.

LXXXV. Chamæleucen [r] apud nos farfarum, [1] sive farfu-



Diosc. *palmi altitudinem non excedens* alii vett. ap. Dalec.—2 Vet. Dalec. *cum duabus.*—3 Idem Vet. *adalligatis.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *modo collectam* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXXIV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *foliosis: cum .... tenui. Ejus, &c.* e Diosc.

CAP. LXXXV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *farranum* Gronov. et

NOTÆ

nibus Scribonius Largus Compos. 136. 'Purgat ergo belle chamelæa, quæ herba olivæ folia similia habet, quorum quinque vel sex dare oportet, trita ex aquæ mulsæ cyathis tribus ... Detrahit enim aquam largiter.'

[k] *Foliis*] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Facult. Simp. Medic. l. VIII. p. 240.

[l] *Chamæsyce*] Dioscor. IV. 170. Χαμαισύκη ... φύλλα φακοειδῆ ... πρὸς τῇ γῇ ..., φύεται ἐν πετρώδεσι καὶ αὐχμηροῖς τόποις. Retinet nomen in officinis. Visa a nobis in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, p. 373.

[m] *Claritati*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 241.

[n] *Vulvæ*] Dioscor. loco citato: Δύναμιν δὲ ἔχουσιν οἱ κλῶνες λεανθέντες σὺν οἴνῳ τὰς περὶ μήτραν ὀδύνας παύειν, ἀντὶ πεσσοῦ προστεθέντες. *Rami ex vino triti, et in pesso appositi, vulvæ dolores sedant.*

[o] *Tollit*] Dioscor. et Galenus locis citatis.

[p] *Chamæcissos*] De qua jam ante diximus XVI. 62. Vide Ruellium l. III. p. 634. qui nobiscum et cum Plinio facit.

[q] *Cujus bibunt*] Folia, non radicem, ischiadicis bibi utiliter ait Diosc. IV.

gium vocant. Nascitur secus fluvios,[2] [s] folio populi, sed ampliore. Radix ejus imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infurnibulum [t] imbibitur in vetere tussi.[3]

LXXXVI. Chamæpeuce [a] laricis folio [1] similis, lumborum et spinæ doloribus propria est.

Chamæcyparissos [b] herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumque pollet.

Ampeloprason [c] in vinetis nascitur, foliis porri, ructu gravis. Contra serpentium [d] ictus efficax. Urinam [e] et



vulgg.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *secundum fluvios* Gronov. et al. vett.—3 Chiffl. *infundibulum bibitur inveteratæ tussi;* Vet. Dalec. *infundibulum imbibitur, &c.* cod. Dalec. *infurnibulum bibitur, &c.*

CAP. LXXXVI. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2.' *Brotier.* *larici foliis* edd. ante

NOTÆ

126. Florem Galenus loc. cit. pag. 240.

[r] *Chamæleucen*] Χαμαιλεύκη Galeno loc. cit. p. 241. In Indice hujus loci: *De chamæleuce, sive farfaro, sive farfugio.* Diosc. in Nothis, p. 458. Βήχιον ... οἱ δὲ χαμαιλεύκη ... Ῥωμαῖοι τρισιλλάγω, οἱ δὲ φαρφάριαμ. Libri quidam *farfano*, male. Meminit hujus Plautus in Pænulo II. 1. 32. 'Eo præsternebam folia farfari.' Apuleius, 'Folia sunt farfari, et nugæ meræ.' Fortasse a Farfaro amne, de quo Ovid. Met. XIV. 330. 'Et opacæ Farfarus umbræ.' Græci Βήχιον, Latini *Bechion* et Tussilaginem nominant. In officinis, 'Farfara, Ungula caballina, Populago:' Galli, *Pas d'Ane, ou Tussilage.* Pingitur a Dodonæo, pag. 486. De ea plura dicentur XXVI. 16.

[s] *Nascitur secus fluvios*] Manutius in editione Pliniana maluit *secundum*, quam *secus* legi: tametsi constans librorum omnium ante eum consensio foret in eam vocem *secus.* Et sane Catonem meminimus, de Re Rust. cap. 21. 'secus laminas' dixisse: Quintilianum VIII. 2. 'secus viam.'

[t] *Per infurnibulum*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. et Chiffl. *infundibulum.* Instrumentum intelligit, quo in vasa liquores infundimus: *Un entonnoir.* Refert hoc quoque Dioscor. III. 126. Plinius XXVI. 16. pro infundibulo asciscit arundinem.

[a] *Chamæpeuce*] Diosc. IV. 126. Χαμαιπεύκη ποιεῖ πρὸς ὀσφύος ἀγλήματα, ἐν ὕδατι λεία πινομένη. A chamæpity, de qua diximus c. 20. ita herba hæc distare videtur, ut larix a picea. Fruticem esse ait Anguillara, inventumque a se in insula *di Veghia*, iisdem plane notis, quibus a Plinio delineatur, par. XII. p. 202.

[b] *Chamæcyparissos*] Nondum in certi nominis apud herbarios nostrates possessionem venit. Dodonæum vide, p. 268.

[c] *Ampeloprason*] Ἀμπελόπρασον a vitibus et natali loco nomen accepit, quasi porrum vitium, aut vitigineum. Pingitur a Dodonæo, p. 678. Ἄγριον πράσον vocat Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 154.

[d] *Contra serpentium*] Diosc. II. 180. Θηριοδήκτοις δὲ βιβρωσκόμενον ἁρμόζει. *Contra bestiarum morsus in cibo convenit.*

[e] *Urinam*] Diosc. loc. cit.

menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumque. Datur et a partu mulieribus, et contra canis morsum.

Ea quoque, quæ stachys vocatur, porri [2] [f] similitudinem habet, longioribus foliis pluribusque, et odoris jucundi, colorisque in luteum inclinati.[3] Pellit menstrua.

LXXXVII. Clinopodion,[g] alii cleonicion, alii zopiron, alii ocymoides appellant, serpyllo similem,[h] surculosam,[1] [i] palmi altitudine,[j] in petrosis,[k] orbiculato foliorum [l] ambitu, speciem lecti pedum præbentem.[2] Bibitur [m] ad convulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus. Item decoctæ [3] [n] succus.

LXXXVIII. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Centunculum [o] vocant nostri, foliis ad similitudinem capitis

Brotier.—2 Vet. Dalec. *marrhubii;* et sic Diosc. *prasii* Rondel.—3 Vet. Dalec. *inclinantis.*

CAP. LXXXVII. 1 Dalec. *simile, surculosum.*—2 'Ita codd. Regg. 1. 2.' *Brotier.* *altitudine: nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, s. l. p. præbens* Gronov. et al. vett. *altitudine: nascitur in p. o. foliorum ambitu, s. l. p. præbens* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *præbente* cod. Dalec. *præbenti* Chiffl.—3 Vet. Dalec. *decocti;* Chiffl. *decocta et.*

NOTÆ

[f] *Ea quoque ... porri*] Alia Plinii stachys est, alia Dioscoridis. Illa porri, ista marrubii foliorum similitudinem refert. Quæ Dioscoridi stachys est, ea Plinio scorditis appellatur, uti dicemus XXV. 26. Pliniana stachys officinis incognita.

[g] *Clinopodion*] Dioscor. in Nothis, pag. 456. Κλινοπόδιον, οἱ δὲ κλεώνικον, οἱ δὲ ὠκιμοειδὲς, οἱ δὲ ζώπυρον καλοῦσι. Pingitur a Matthiolo p. 814.

[h] *Serpyllo similem*] Foliis serpyllo similibus. Diosc. III. 109.

[i] *Surculosam*] Lignosam, φρυγανῶδες. Dioscor.

[j] *Palmi altitudine*] Palmi majoris, qui duodecim digitorum. Dioscor. δισπίθαμον.

[k] [*Nascitur*] *in petrosis*] Diosc. loc. cit.

[l] *Orbiculato foliorum*] Ita Mss. omnes, non *florum:* etsi perinde est: nam in singulis fere geniculis annexi foliis flores adhærescunt. Diosc. loc. cit. Καὶ τὰ ἄνθη ὅμοιά πως κλίνης ποσὶν, ἐκ διαστημάτων ἐμφερῆ πρασίῳ. *Et floribus* (orbiculato suo ambitu) *lecti pedum speciem præbentibus, ex intervallo marrubii modo dispositis.*

[m] *Bibitur*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis.

[n] *Item decoctæ*] Herbæ nimirum. Dioscor. loc. cit. Πίνεται δὲ ἡ πόα καὶ τὸ ἀφέψημα αὐτῆς πρὸς θηρίων δήγματα, &c.

[o] *Centunculum*] Gnaphalium videtur esse, de quo rursum XXVII. 61. cum et vires ei plane similes ibi

penularum, jacentem in arvis: Græci clematidem: egregii effectus [1] ad sistendam alvum in vino austero. Item sanguinem sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque, denarii unius pondere: sic et ad secundas mulierum efficax.

LXXXIX. Sed Græci clematidas et alias habent: unam,[1] quam [p] aliqui echiten vocant, alii laginem,[2] nonnulli tenuem scammoniam: ramos habet [3] bipedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. Invenitur in vineis arvisque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: alvum ciet. Eadem a dysentericis cum lini semine ex vino [4] austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito [5] udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adjecta percurant. Item hæmorrhoidas [6] cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto edentium Venerem stimulant.[7]

XC. Est et alia [q] clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab



CAP. LXXXVIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Itali centunculum vocant rostratis foliis, ad similitudinem . . . . Græci autem clematidem. Est ejus egregius effectus* Gronov. et al. vett. *nostri* etiam Chiffl. *nascentem* pro *jacentem* Vet. Dalec. *Est ei effectus* cod. Dalec. *Egregii effectus* Chiffl.

CAP. LXXXIX. 1 Cod. Dalec. *clematidem habet unam.*—2 Alii ap. Dalec. *alteram quam lygon.*—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et pedales . . . . scammoniæ ramos habet* Gronov. et vulgg. *ea viticulas foliosas non dissimiles smilacis ramos habet* alii ap. Dalec.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in vino* Gronov. et al. vett.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *superposito;* quod in codd. scribitur, *supposito.*—6 Chiffl. *hæmorrhoidam.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *ex aceto dentium dolores sedant. Venerem, &c.* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

ascribantur, et in Nothis Diosc. p. 459. Γναφάλιον, Ῥωμαῖοι κέντουλουμ, opinor pro κεντούνκουλουμ, jampridem appellarint. Pingitur a Dodonæo, p. 65.

[p] *Unam, quam*] Hæc clematis altera Dodonæi, p. 402. In Nothis Diosc. pag. 462. Ἑτέρα κληματὶς, κ. τ. λ.

[q] *Est et alia*] Dioscor. IV. 7. Κληματὶς, οἱ δε δαφνοειδὲς, οἱ δὲ μυρσινοειδὲς οἱ δὲ πολυγονοειδὲς καλοῦσι. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 192. Daphnoides, a lauri similitudine, ut et myrsinoides, appellata. A crebris geniculis, polygonoides. Est Dodonæi clematis daphnoides, p. 401. visa a nobis in horto Regio. Vide, si lubet, in Adagiis, Chiliad. 1.

aliis daphnoides,[1] ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri,[r] longa[s] tenuisque: adversus serpentes,[t] ac privatim aspidas,[2] ex aceto pota efficax.

XCI. (XVI.) Ægyptus hanc maxime gignit: quæ et aron,[1] de qua inter bulbos diximus,[a] magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt.[2] Glaucias satu[b] discrevit, dracontium sylvestrem arum pronuntiando. Aliqui radicem[c] aron appellarunt,[3] caulem vero dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. Namque aros[d] radicem nigram in latitudinem rotundam habet, multoque majorem, et qua[4] manus impleatur. Dracunculus subrutilam, et draconis convoluti modo: unde et ei nomen.[e]

CAP. XC. 1 Gal. *myrrhinoides*.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ac p. aspides* Gronov. et vulgg. *et p. aspidas* Chiffl.

CAP. XCI. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *gignit*. CAP. XVI. *Quæ et aron, &c.* Cod. Dalec. *gignit. Est et aron.*—2 Chiffl. *dixere*.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *appellaverunt* Gronov. et vulgg.—4 Alii ap. Dalec. *quam qua*.

NOTÆ

Cent. 1. Adag. 22. 'Clematis Ægyptia.'

[r] *Folio lauri*] Diosc. loc. cit. Πέταλον δὲ μικρὸν, δάφνῃ ἐμφερὲς τῷ τε σχήματι καὶ τῇ χρόᾳ, μικρότερον δὲ πολλῷ.

[s] *Longa*] Diosc. Κλήματα δὲ ἔχει μακρά. *Sarmentosas spargit viticulas, easque longas.*

[t] *Adversus serpentes*] Dioscor. loc. cit.

[a] *Aron, de qua ... diximus*] Lib. XIX. cap. 30. Sed cave aron vulgarem intelligas, aliamve quam Ægyptiacam.

[b] *Glaucias satu*] Solo satu discrevit aron a dracontio, dracontium aron sylvestrem pronuntiando. Ita, credo, etiam Galenus, qui de Facult. Simp. Med. lib. VI. pag. 169. dracontium ait aro esse persimile et foliis et radice: amarius tamen aliquanto. Dioscoridem is secutus est, II. 197. Serapion quoque dracontii genera bina statuit: alterum, quod dracontion simpliciter, alterum, quod aron appellaretur.

[c] *Aliqui radicem*] Sic Erotianus, in Onomast. vocum Hippocr. tom. II. operum Galeni, pag. 117. Δρακόντιον βοτάνης εἶδος· οὕτω δὲ καλεῖται καὶ ὁ τοῦ ἄρου καυλὸς, παρὰ τὴν πρὸς τὸ ζῶον ὁμοιότητα. *Dracontium, herbæ genus: sic et ari caulis vocatur, ex similitudine quam cum animali habet.*

[d] *Namque aros*] Ægyptiaca, ut diximus. Nam vulgari radix alba est, et dracunculi radici proxima, ut ait Diosc. II. 197.

[e] *Unde et ei nomen*] Sic appellari aiunt hodierni herbarii, quod caulem habet anguium more maculosum, et versicolorem, cum lævore. Idcirco et draconteam, et colubrinam quoque Romani dixere, teste Apuleio, cap. 14. Recentiorum plerique majo-

XCII. Quin et ipsi Græci[f] immensam posuere differentiam, semen dracunculi fervens mordaxque tradendo: tantumque ei virus,[1] ut olfactum gravidis abortum inferat. Aron[g] miris laudibus extulere: primum in cibis fœminam præferentes, quoniam mas durior[2] esset, et in coquendo lentior. Pectoris vitia[h] purgare: et aridum in potione inspersum,[3] aut ecligmate, urinam[i] et menses ciere. Sic et in oxymelite potum stomacho: interaneisque exulceratis ex lacte ovillo bibendum: ad tussim, in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere,[4] lentigines ex melle illinentes. Laudavit Cleophantus et pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tussientibus modo: semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Dieuches[j] tussientibus, aut suspiriosis, et orthopnoicis, et pura[5] exscreantibus,[k] farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus[6] phthisicis e melle ecligmate, et pulmonis vitiis, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium[l] animalium extrahit, naturæ circumlitum. Succus

CAP. XCII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *tantumque ei inesse virus* Gronov. et vulgg.—2 Cod. Dalec. *mare dulcior.*—3 Vet. Dalec. *aridum potioni inspersum.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *infundere* Gronov. et vulgg. —5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et purulenta* Gronov. et vulgg.—

NOTÆ

rem serpentariam vocant, *Grande serpentaire.* Pingitur a Matthiolo in Dioscor. lib. II. p. 590.

[f] *Quin et ipsi Græci*] In his Diosc. II. 196. dracunculi semen ait esse sapore mordax, *ἐπιδάκνων τὴν γεῦσιν καρπός*: olfactuque ipso recens conceptos fœtus enecare: Καὶ *τὴν ὀσμὴν δέ φασι . . . τῶν ἄρτι συνειλημμένων ἐμβρύων φθαρτικὸν εἶναι.*

[g] *Aron*] Sive Ægyptiacam hoc loco intelligas, sive Græcam, perinde est: affines enim utrique cognatæque vires, et invicem, et cum dracontio. Quæ autem apud nos Aros appellatur, non est ullo modo edulis.

[h] *Pectoris vitia*] Hoc de dracontio, Diosc. loc. cit. de aro quoque vulgari, 197.

[i] *Urinam*] Diosc. loc. cit.

[j] *Dieuches*] Et Diosc. locis cit.

[k] *Et pura exscreantibus*] Sive purulenta. Ita Mss. a *pus, puris.*

[l] *Partus omnium*] Affine est, quod Diosc. prodidit, locis cit. e dracontio, arove, collyria fingi ad extrahendos partus.

radicis[m] cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit, tussim decocti jus cum melle. Ulcera[n] omnium generum, sive phagedænæ sint, sive carcinomata, sive serpant, sive polypi[o] in naribus, succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex vino et oleo cocta. Alvum inaniunt ex sale[7] et aceto sumta. Et luxatis[8] cocta cum melle prosunt: item articulis podagricis[p] cum sale, recentia vel sicca. Hippocrates utralibet[9][q] ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahendos seminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si a partu non purgantur,[10] et secundas trahit. Hippocrates et radicem[r] ipsam apposuit. Dicunt et in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem[11] discutit. Serpentes nidore, cum crematur, privatimque aspidas[12] fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inveniantur. Perunctos[s] quoque aro e laureo oleo fugiunt. Ideo et contra ictus dari potu in vino nigro putant utile. In foliis ari[t] caseus optime servari traditur.

XCIII. Dracunculus, quem dixi,[a] hordeo maturescente

6 *Diodorus* Reines.—7 Chiffl. *in sale.*—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Etiam lux.* Gronov. et al. vett.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quaslibet* Gronov. et al. vett.—10 Chiffl. *purgentur.*—11 Cod. Dalec. *esse. In cibis, ebrietatem.*—12 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aspides* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

[m] *Succus radicis*] Diosc. locis cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. l. VI. p. 169.

[n] *Ulcera*] Hæc pariter Diosc. et Galenus locis citatis.

[o] *Sive polypi*] De dracontio Marcellus Empir. c. 10. p. 86. 'Polypum,' inquit, 'emendat herba, quæ Græce dracontium appellatur, vel si succus ejus naribus infundatur: vel si papyrus inde infecta, et specillo involuta, naribus inseratur, et postera die educatur.'

[p] *Item articulis podagricis*] Radicem ari cum fimo bubulo podagricis impositam auxiliari scribit Dioscor. II. 197.

[q] *Hippocrates utralibet*] Sive recentia folia, sive sicca.

[r] *Hippocrates et radicem*] Eam ob rem et cervæ aron a partu edunt, ut diximus VIII. 50.

[s] *Perunctos*] Dioscor. II. 196. *Aiunt,* inquit, *et qui manus radice perfricuerit, a viperæ morsu tutum et illæsum existere.* Φασὶ δὲ ὅτι καὶ εἰ διατρίψει τις τὰς χεῖρας τῇ ῥίζῃ, ἀπὸ ἐχίδνης ἄδηκτος μένει.

[t] *In foliis ari*] Et dracontii pariter. Diosc. loc. cit. Τυρός τε ἐνειλούμενος τοῖς φύλλοις ἄσηπτος διαμένει.

[a] *Dracunculus, quem dixi*] Cap. 91.

effoditur, Luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt majorem:[b] ut et menses,[1] si ferro non attingatur, sistat. Succus ejus[c] et aurium dolori prodest.

Id autem quod Græci dracontion vocant, triplici effigie demonstratum mihi est: foliis betæ, non sine thyrso, flore purpureo. Hoc est simile aro.[d] Alii radice[e] longa, veluti signata articulosaque, monstravere: tribus omnino cauliculis: folia ejus ex aceto decoqui contra serpentium ictus jubentes. Tertia[f] demonstratio fuit, folio majore, quam cornus, radice arundinea,[2] totidem (ut affirmabant) geniculata nodis,[3] quot haberet annos, totidem esse folia. Hi ea ex vino vel aqua contra serpentes dabant.[4]

XCIV. Est et aris,[g] quæ in eadem Ægypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribusque foliis, et utique radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera unum tantum emittens. Medetur utraque ulceribus manantibus: item combustis,[1] ac fistulis[h] collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aqua,[2] et postea tritarum rosaceo addito. Sed unum[i] mi-



CAP. XCIII. 1 Cod. Dalec. *et ad menses.* Mox, in eodem deest, *sistat.*—2 Idem codex, *corni, radicis harundineæ;* alter codex ejusdem, *cornu radicis.*—3 Cod. Dalec. *genicula notis.*—4 *Hi ex vino, &c. dantur* cod. Dalec.

CAP. XCIV. 1 Chiffl. *ambustis.*—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fistulis*

NOTÆ

sub finem, 'qui apud nos dracunculus vocatur.' Hujus radicem effodi hordei messibus scribit Diosc. loc. cit. ἐν πυραμητῷ.

[b] *Majorem*] Nam et alter minor dracunculus est, delineatus a Matthiolo p. 591.

[c] *Succus ejus*] Marcellus Empir. c. 9. p. 77.

[d] *Hoc est simile aro*] Ita etiam Mss. Est dracontium majus, sive dracunculus modo explicatus.

[e] *Alii radice*] Hæc Bistorta nunc vulgo dicitur, a radice intorta et convoluta anguium more. *La Bistorte.* A Dodonæo pingitur, qualem vidimus in horto Regio, p. 331.

[f] *Tertia*] Dracunculus aquatilis Dodonæi, p. 329. Gesneri, arum palustre. Vidimus in horto Regio.

[g] *Est et aris*] 'Αρίσαρον a Diosc. appellatur, a quo et verbis totidem describitur, II. 198. ut et ab Oribasio lib. XI. Pingitur a Lobelio in Advers. p. 260. In Italia vulgo nota, etsi nomine vulgari carent, auctor est Anguillara par. XI. p. 176.

[h] *Ac fistulis*] Vide Notas et Emend. num. 29.

[i] *Sed unum*] Diosc. loc. cit. Φθείρει

raculum ingens, contacto genitali cujusque fœminini sexus, animal in perniciem agi.

XCV. Myriophyllon,[j] quod nostri millefolium vocant, caulis est tener, similis fœniculo, plurimis foliis: unde et nomen accepit. Nascitur[k] in palustribus, magnifici usus ad vulnera. Cum aceto[1] bibitur ad difficultates urinæ et vesicæ, et suspiria, præcipitatisque[l] ex alto. Efficacissima[m] eadem ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat herbam in pratis[n] tenuem a lateribus capillamenti modo foliosam, eximii usus ad vulnera: boum nervos abscisos vomere solidari ea, rursusque jungi addita axungia, affirmans.

XCVI. Pseudobunion[o] napi folia habet, fruticans[1] palmi



collyrio immisso. Nomas sistunt decocta folia in aqua, postea trita rosaceo addito Vet. Dalec. *ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarum in aqua* edd. vett. et Gronov.

Cap. xcv. 1 *Cum aqua et sale* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.

Cap. xcvi. 1 Cod. Dalec. *bunii folia habet, frutex.*—2 *Laudatissimum* Vet. Dalec.

NOTÆ

δὲ καὶ αἰδοῖον παντὸς ζώου ἐντεθεῖσα. Imposita, inditave, cujuslibet animalis genitale corrumpit.

[j] *Myriophyllon*] De eo paria prodidit Dioscor. IV. 115. Μυριόφυλλον, κ. τ. λ. Millefolium aquaticum est, seu Fœniculus aquaticus Dalecampii Hist. Plant. p. 1023. Vidimus in horto Regio.

[k] *Nascitur*] Dioscor. loc. cit. Φύεται ἐν ἑλώδεσι τόποις. Vide Notas et Emend. num. 30.

[l] *Præcipitatisque*] Plinius Valer. I. 64. 'Si ex alto præcipitati sunt, millefolium bibendum datur ex aceto, cruenta exscreantibus.'

[m] *Efficacissima*] Apuleius cap. 88. tit. 'Ad dentium dolorem:' 'Herbæ millefolii radicem jejunus manducet laborans dentibus.'

[n] *Herbam in pratis*] Millefolium terrestre purpureis foliis illud est, pictum a Lobelio, in Observat. pag. 431. Militarem etiam vocant, στρατιωτικὴν, in Nothis Diosc. p. 476. quia vulnera ferro facta sanat, ideoque in militia et castris multus ejus est usus. Apuleius c. 88. tit. 2. 'Ad vulnera ferro facta:' 'Herba millefolium cum axungia pisata et imposita, vulnera purgat et sanat.' Vide et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 211. Describitur ea rursum a Plinio XXV. 19. Lepidum est quod refert Schenckius Observ. Medic. lib. I. tit. de naribus, p. 201. ex Follerio Chirurg. II. 5. 'Cuidam decisus nasus,' inquit, 'qua os in cartilaginem desinit, rusticus propendentem partem alteri digitis conjunxit, herbam tusam et e vino nigro tritam, quod millefolium appellant, impegit, rudius omnia colligavit, unde celerrime restitit profluens sanguis, et vulnus pulchra cicatrice brevi coiit.'

[o] *Pseudobunion*] Diosc. IV. 125. Ψευδοβούνιον θαμνίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον ἐν Κρήτῃ, ἔχον φύλλα βουνίῳ ὅμοια, κ. τ. λ.

altitudine. Laudatissima[2] in Creta. Contra tormina[p] atque stranguriam, laterum præcordiorumque dolores bibuntur rami ejus quini senive.

XCVII. Myrrhis,[q] quam alii smyrrhizam,[1 r] alii myrrham vocant, simillima est cicutæ, caule foliisque et flore, minor tantum, et exilior, cibo non insuavis. Ciet[s] menstrua et partus cum vino. Aiunt eandem[2 t] potam in pestilentia salutarem esse. Subvenit et phthisicis in sorbitione. Aviditatem cibi facit. Phalangiorum[u] morsus restringit.[3] Ulcera quoque in facie aut capite succus ejus in aqua triduo maceratæ sanat.

XCVIII. Onobrychis[a] folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam et gracilem. Nascitur[b] circa fontes. Siccata[c] in farinæ modum, et inspersa vino albo, strangurias finit. Alvum sistit. Succus ejus[d] perunctis cum oleo sudores movet.

XCIX. (XVII.) In promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere et de magicis. Quæ enim mirabiliores



CAP. XCVII. 1 Dalec. *smyrnizusam.*—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Aiunt quoque eandem* Gronov. et al. vett.—3 Chiffl. *restinguit.*

NOTÆ

[p] *Contra tormina*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

[q] *Myrrhis*] Diosc. IV. 116. Μυῤῥὶς, οἱ δὲ μύῤῥαν καλοῦσι, τῷ καυλῷ καὶ τοῖς φύλλοις ἔοικε κωνείῳ· ῥίζαν δὲ ἔχει ἐπιμήκη, ἁπαλὴν, περιφερῆ, εὐώδη, ἡδεῖαν βρωθῆναι. Pingitur a Dodonæo, pag. 689. Galli vocant, *Cerfeuil musqué*, ob odoris jucunditatem. Vidimus in horto Regio.

[r] *Alii smyrrhizam*] Ita Mss. tum hoc loco: in Indice *myrizan*, forte, *smyrrhizusam*, vel *myrizusam:* quod odore myrrham unguentumve referat.

[s] *Ciet*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 211.

[t] *Aiunt eandem*] Arcere sic mali contagia scribit et Diosc. loc. cit. Ἱστοροῦσι δὲ ἔνιοι, πινομένης αὐτῆς δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας σὺν οἴνῳ ἐν λοιμικαῖς καταστάσεσι, βοηθεῖν πρὸς τὸ ἀνόσους διαμένειν.

[u] *Phalangiorum*] Diosc. Πινομένη σὺν οἴνῳ φαλαγγιοδήκτοις βοηθεῖ.

[a] *Onobrychis*] Hæc totidem verbis Dioscor. III. 170. Ὀνοβρυχὶς, κ. τ. λ. A Dodonæo delineatur, p. 539. Recentioribus ἀνώνυμος est. In Paduano agro nasci tradidit Anguillara par. XIII. p. 242.

[b] *Nascitur*] Diosc. loc. cit.

[c] *Siccata*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 215.

[d] *Succus ejus*] Diosc. et Galenus locis cit.

sunt? Primi eas in nostro orbe celebravere Pythagoras atque Democritus, consectati magos.[e] Coracesia et calycia Pythagoras aquam glaciari[f] tradit: quarum[1] mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia[2] de his.

C. Idem minyada[1 g] appellat, nomine alio corysidiam,[2 h] cujus decocto in aqua succo protinus sanari ictus serpentium, si foveantur, dicit. Eundem effusum in herba qui vestigio contigerint, aut forte respersi fuerint, insanabili leto perire,[3] monstrifica prorsus natura veneni, præterquam contra venena.[i]

CI. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cujus radix e longinquo concipiat ignes, ut naphtha, de qua in terræ miraculis diximus.[j] Idem tradit, si qui morbi humano corpori acciderint florente brassica,[1] quamvis sanatos, admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit: et frumentum, et cicutam, et violam similem conditionem



CAP. XCIX. 1 'Ita cod. Reg. 1.' *Brotier.* *magos, Coriacesiam et Calliciam Pythagoras, qua aquam glaciari tradit. Harum* Vet. Dalec. *magos. Coracesia et Calithia, &c.* cod. Dalec. *Magos. Coriacesia et callicia, &c.* Gronov. et al. vett. *Magos. Coracesia et callicia, &c.* Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Cod. Dalec. *aliam.*

CAP. C. 1 Cod. Dalec. *mimadem;* Dalec. *mænaidem,* ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι. Gronov. et vulgg. *menaidem.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *chorinthadem* edd. vett. et Gronov. Mox, *cujus decoctæ* Vet. Dalec.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *insanabiles perire* Gronov. et vulgg. *insanos perire* Vet. Dalec. *forte respersos insanabili letho perire* Chiffl.

CAP. CI. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2.' *Brotier.* Chiffl. *inciderint florente brassica;* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *acciderint florente aproxi.*

NOTÆ

[e] *Magos*] Ægyptios, credo, Chaldæosque intelligit, apud quos Pythagoras peregrinando vixit: præcipue vero Mercurium Trismegistum, qui librum edidit, 'de sex et triginta sacris horoscoporum herbis,' Galeno teste, in proœmio libri sexti de Simp. Med. Facult.

[f] *Aquam glaciari*] Flore aquifoliæ arboris id quoque fieri Pythagoras tradidit, ut dictum est supra, c. 72.

[g] *Idem minyada*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non *menaidem,* ut editi. Minyanthes autem, tum ex allusione vocum, tum ex virium proprietate singulari, intelligi oportere hoc loco censuerim: has enim facultates Galenus, Ægineta, Dioscorides, Plinius ipse XXI. 88. huic trifolii generi ascribunt.

[h] *Corysidiam*] Sic Mss. non *corinthadem,* ut editi.

[i] *Contra venena*] Contra serpentium ictus, ut dictum est proxime.

[j] *De qua in terræ . . . diximus*] Lib. II. c. 109.

habere. Nec me fallit, hoc volumen ejus a quibusdam Cleemporo[2] medico ascribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque vindicant. Et idipsum auctoritatem voluminibus affert, si quis alius[k] curæ suæ opus illo viro dignum judicavit: quod fecisse Cleemporum, cum alia suo et nomine ederet, quis credat?[3]

CII. Democriti certe chirocmeta[l] esse constat. At in his ille post Pythagoram magorum studiosissimus quanto portentosiora tradit! Aglaophotin[m] herbam, quæ admiratione[1] hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere.[2][n] Qua de causa et marmoritin[3] vocari. Magos utique ea uti, cum velint Deos evocare. Achæmenida,[4][o] colore electri sine folio, nasci in Taradastilis[5][p] Indiæ, cujus radice in pastillos digesta, in dieque pota in vino, noxii[q] per cruciatus

Mox, cod. Dalec. *florem eum tetigerint, &c.*—2 Cod. Dalec. *etiam Cleemporo.* Mox, in eodem, *vero esse pert. fa. an. indicant.*—3 Idem codex, *quis credet?*

CAP. CII. 1 Cod. Dalec. *ob admirationem.*—2 Vet. Dalec. *littore.*—3 'Ita cod. Reg. 2.' *Brotier. et marmaritiden* cod. Dalec. *et marmaritin* edd. ante Brotier.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Achæmeniden* Vet. Dalec. *Achæmenidem* Gronov. et vulgg.—5 Ita cod. Reg. Brot. 1. et Chiffl. *Tardistilis* edd. ante Brotier. Mox, *pota e vino*

NOTÆ

[k] *Si quis alius*] Si quis alius scriptor industriæ suæ opus illius viri nomine dignum judicavit.

[l] *Chirocmeta*] Χειρόκμητα, hoc est, *manu ipsius facta.* Hesychius: Χειρόκμητα, χειροποιητὰ, ἤγουν ὑπὸ χειρῶν γεγενημένα. Vitruvius IX. 3. 'Multas res attendens, admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, et ejus commentarium, qui inscribitur Χειροκμήτων, in quo utebatur annulo, signans cera molli, quæ esset expertus.' Scripsit Zosimus Alexandrinus Philosophus ad Theosebiam sororem suam Χειροκμήτων, id est, Manufactorum, libros XXVIII. teste Suida verbo Ζώσιμος.

[m] *Aglaophotin*] De hac Ælianus Hist. Anim. XIV. 27. qui et cynospaston vocari ait, nocte stellæ instar lucere, et igneo splendore facile internosci. Vide et Diodorum Tarsensem, apud Photium in Bibl. cod. 223. p. 681. Et Pæoniæ id nomen esse inditum scribit Apuleius c. 64. Ἀγλαοφωτὶς Græce dicitur, ἀγλαία φώτων, *admiratio hominum.*

[n] *Persico latere*] Qua Persidem spectat Arabia.

[o] *Achæmenida*] Forte a Persis negotiatoribus sic appellata, in gratiam Achæmenis, qui Cambysis pater, Cyri avus fuit, teste Herod. Polym. num. 11. pag. 389. vel gentis totius, quæ Achæmenia pariter ab eo est cognominata.

[p] *Taradastilis* [*Tardistilis*] Mss. *Taradastilis.*

[q] *Noxii*] Rei criminum.

nocte confiteantur omnia, per varias numinum imaginationes. Eandem hippophobada[6] [r] appellat, quoniam equæ præcipue caveant eam. Theonbrotion[7] [s] XXX. schœnis a Choaspe nasci, pavonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem a regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemque mentis, eandem semnion[t] a potentiæ majestate[8] appellari. Aliam deinde adamantida,[9] [u] Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota leones resupinari cum hiatu laxo.[10] Nominis causam esse, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni, igneam colore: colligi, cum Sol in Leone sit. Hujus tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca[v] in Cappadocia et Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ urinæ aspersu recreari. Æthiopida[w] in Meroë nasci. Ob id et Meroida[11] appellari, folio lactucæ, hydropicis utilissimam e mulso potam. Ophiusam in Elephantine ejusdem Æthiopiæ, lividam, difficilemque aspectu, qua pota terrorem minasque serpentium obversari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Adversari autem ei palmeum vinum. Thalasseglen circa Indum amnem inveniri, quæ ob id nomine alio potamaucis[12] [x] appellatur, hac pota lymphari homines, obversantibus[y] miraculis. Theangelida in Libano Syriæ;

Vet. Dalec.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *hippophorbada* Chiffl. *hippophonada* edd. vett. et Gronov.—7 'Ita cod. Reg. 1.' *Brotier.* Ceteræ edd. *Theombrotion.*—8 Cod. Dalec. *pot. et justitiæ majest.*—9 Ita cod. Chiffl. *adamantidem* alii ap. Dalec.—10 Cod. Dalec. *lasso.*—11 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Meroidem* Gronov. et vulgg.—12 Cod. Dalec. *potamucyde;* Chiffl. *potamancis;* Harduin. et al. *potamantis.*—

NOTÆ

[r] *Eandem hippophobada*] Ab ἵππος et φόβος, quasi equis terrorem incutiens, ἱπποφοβάς.

[s] *Theonbrotion* [*theombrotion*] Θεομβρώτιον, *Deorum cibus.*

[t] *Eandem semnion*] A Græco σεμνὸς, *venerandus, colendus.*

[u] *Aliam . . . adamantida*] Ἀπὸ τοῦ α, καὶ δαμάζω, quod nulli materiæ cedat.

[v] *Therionarca*] Θηριονάρκη, quod serpentibus torporem inferat.

[w] *Æthiopida*] Visa nobis in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, p. 148.

[x] *Potamaucis* [*potamantis*] Vel potius ποταμῖτις, quasi *fluvialis:* vel, ut in Indice, *potamucyde,* quasi ποταμοῦ κῦδος.

[y] *Obversantibus*] Animo per noctem

Dicte[13] [z] Cretæ montibus, et Babylone, et Susis Persidis nasci, qua pota magi divinent. Gelotophyllida [a] in Bactris, et circa Borysthenen. Hæc si bibatur cum myrrha et vino, varias obversari species, ridendique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis cum pipere, et melle in vino palmeo. Hestiatorida [14] [b] a convictu in Perside nominari: quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, qua primatum [c] apud reges obtineant.[15] Casigneten,[16] [d] quoniam secum ipsa nascatur, nec cum ullis aliis herbis. Eandem Dionysonymphadem, quoniam vino mire conveniat. Helianthes [e] vocat in Themiscyrena [17] regione et Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco et palmeo vino, perungi magos et Persarum reges, ut fiat corpus aspectu jucundum. Ideo eandem heliocallidem [18] nominari. Hermesias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulcros bonosque, non herba, sed compositio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, postea admixto theonbrotio [19] et lacte, bibere generaturos jubet, et a conceptu puerperas [20] partum nutrientes: ita fieri excellentes animo et forma, atque

13 Ita ex codd. Harduinus et Chiffl. *dictæis* Vet. Dalec. *Dictæ* Gronov. et vulgg.—14 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Hestitaterida* Chiffl. *Syssitieterida* Pintian. Gronov. et al. vett.—15 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *quæ prim. ap. reg. obtineat* Chiffl. *quæ primatum, &c.* Franz.—16 *Acasigneten* Vet. Dalec.—17 Ita codd. Harduini et Chiffl. *Helianthidem* Vet. Dalec. *helianthen . . . in Themiscyra* Gronov. et vulgg.—18 *Idem autem eandem heliocallidanom* Chiffl.—19 Gronov. et al. ante Harduin. *theobratio.*—20 Dalec.

NOTÆ

miras species imaginante.

[z] '*Dicte*] Ubi apes, teste Virgilio Georg. IV. 152. 'Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutæ, Dictæo cœli regem pavere sub antro.' Et II. 536. 'Ante etiam sceptrum Dictæi regis.' Hoc est, Jovis.' *Ed. sec.*

[a] *Gelotophyllida*] Γελωτοφυλλίδα, quasi folio risum ciente, si edatur. Forte apiastrum, sive batrachion illud est, quod et herbæ Sardoniæ nomine vulgatius venit, de quo XXV. 109.

[b] *Hestiatorida*] Vide Notas et Emend. num. 31.

[c] *Qua primatum*] Qua primum locum apud Mediæ Reges aulici eam edentes obtineant.

[d] *Casigneten*] Forte *acasigneten*, quasi sine fratribus: nam *κασίγνητος*, *frater, germanus.*

[e] *Helianthes*] Ἡλιανθὲς, quasi *flos Solis.*

bonos. Harum omnium magica quoque vocabula ponit. Adjecit his Apollodorus [21] assectator ejus, herbam [22] æschynomenen,[f] quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocida,[23] [g] cujus tactu phalangia morerentur. Cratevas œnotheridem,[24] [h] cujus aspersu e vino feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampserotem [i] celeber arte grammatica [j] paulo ante, cujus omnino tactu redirent amores, vel cum odio depositi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia magorum [25] in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

CIII. (XVIII.) Eriphiam [k] multi prodidere. Scarabæum [1] hæc in avena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hædi, unde et nomen [l] accepit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt.

et puerperas. Mox, Chiffl. *animi et formæ bonis. Atque harum, &c.*—21 *Apollodotus* Chiffl.—22 Margo edd. Dalec. et Gronov. *arborem,* e Theophr.—23 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *crociden* Gronov. et vulgg.—24 Margo edd. Dalec. et Gronov. *œnotheran,* e Diosc. *et onagram onotherinem* Chiffl.—25 Vet. Dalec. *somnia magorum.* Mox, Chiffl. *in herbis, alia de his apt. dicturi loco.*

CAP. CIII. 1 *Scarapheam* Chiffl.

NOTÆ

[f] *Æschynomenen*] Αἰσχυνομένην, quasi *verecundam.* Ex eo genere est, atque in hujus nominis possessionem venire pro suo jure potest arbos ea quæ circa Memphim crescere dicitur a Theophr. Hist. IV. 9. quam et Plinius attigit XIII. 19. ut et herba ea quæ Impatiens a Dodonæo dicitur, p. 618. a Lobelio in Observ. p. 171. Persicaria siliquosa, et in Advers. p. 135. quæ digitis appropinquantibus siliquas contrahit. Vulgus herbariorum 'Noli me tangere' idcirco vocitat. Maxime vero ea quam Herbam vivam nuncupant, visam satamque a Dalecampio, ipso prodente, Hist. Plant. l. XVIII. p. 1915. ubi ea delineatur. Hanc si quis cupit apprehendere, folia contrahit: si quis assequatur, marcescit: si manum retrahat, revirescit: Persidi hæc Asiæque familiaris est. Similis denique sensitiva Brasiliana, quam in horto Regio sæpe conspeximus.

[g] *Aliam crocida*] Κροκίδα, a colore croceo.

[h] *Cratevas œnotheridem*] De hac dicemus XXVI. 69.

[i] *Anacampserotem*] Hesychius: Ἀνακαμψέρως, φυτόν τι, ὃ καὶ ἀρθὲν ἀπὸ γῆς ζῇ. *Herba quædam, quæ evulsa et extra terram vivit.*

[j] *Celeber .... Grammatica*] Apionem Grammaticum signat, de quo nos in Auctorum Indice. Hic paulo ante Plinii tempora Tiberii principatu vixit.

[k] *Eriphiam*] Nunc haud satis cognitam.

[l] *Unde et nomen*] Voce Græca ἔριφος *hædum* significante.

CIV. Herba lanaria[m] ovibus jejunis[1] data, lactis abundantiam facit. Æque nota lactoris[n] vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eandem hanc aliqui[o] esse dicunt, alii similem illi, quam militarem[p] vocant, quoniam vulnus ferro factum nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita.

CV. Celebratur[q] autem et a Græcis stratiotes,[1] sed ea in Ægypto tantum et inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni majora haberet folia. Refrigerat[r] mire, et vulnera sanat ex aceto illita. Item ignes[s] sacros, ac suppurationes. Sanguinem[t] quoque qui defluit a renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

CVI. (XIX.) Herba in capite[u] statuæ nata, collectaque alicujus in vestis panno, et illigata[1] in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur.

CVII. Herba quæcumque a rivis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem videat, adalligata[1]



CAP. CIV. 1 Chiffl. *jejuniis.*

CAP. CV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. *stratiotis* edd. ante Harduin. Mox, *Est et ea in Ægypto, &c.* cod. Dalec.

CAP. CVI. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* *et alligata* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. CVII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *contra tertianas adalligata* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

[m] *Herba lanaria*] In Nothis Diosc. ἕρβα λαναρία Ῥωμαίοις, στρούθιον est, sive radicula, *l'herbe au foulon*, de qua nos egimus XIX. 18.

[n] *Æque nota lactoris*] Forte lactuca marina, de qua XX. 24.

[o] *Eandem hanc aliqui*] Falso.

[p] *Quam militarem*] Millefolium terrestre, de quo egimus c. 95.

[q] *Celebratur*] Hæc totidem fere verbis Diosc. IV. 102. Στρατιώτης, κ. τ. λ. Delineatur hæc Stratiotes a Prospero Alpino, αὐτόπτῃ, libro de plantis Ægypti, p. 108. Στρατιώτης etiam Galeno de Fac. Simp. Med. l. VIII. p. 132.

[r] *Refrigerat*] Diosc. et Galenus locis citatis.

[s] *Item ignes*] Καὶ ἐρυσιπέλατα, Diosc. loc. cit.

[t] *Sanguinem*] Diosc. loc. cit. Ἐφίστάνον τὰς ἐκ νεφρῶν αἱμοῤῥαγίας.

[u] *Herba in capite*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. c. 2. p. 39. et Plinius Valer. I. 1. Theodorus Priscianus l. IV. ' Herba polygono coronatus . . . dolore capitis caret. Similiter etiam herba illa, quæ forte inventa fuerit in capite ænearum statuarum.' Vide Eusebii Historiam Eccles. lib. VII. ubi de herbæ ignoto genere, ad pedes Christi statuæ enascente Cæsareæ Philippi, morborum omnium medela certissima. Sed hæc

lævo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur.

CVIII. Lingua herba [v] nascitur circa fontes. Radix ejus combusta et trita cum adipe suis, (adjiciunt ut nigra sit et sterilis,) alopecias emendat ungentium in Sole.

CIX. Cribro in limite adjecto,[1 w] herbæ intus extantes decerptæ adalligatæque gravidis, partus accelerant.

CX. Herba quæ gignitur supra fimeta [1] ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota.

CXI. Herba, juxta quam canes urinam fundunt, evulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur.

CXII. Rumpotinum [x] arborem [1] demonstravimus inter arbusta. Juxta hanc viduam vite nascitur herba, quam Galli rhodoram [2 y] vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum: præcipua contra tumores, fervoresque, et collectiones, cum axungia vetere tusa,[3] ita ut ferro non attingatur: qui perunctus est despuit [4] ad suam dextram ter. Efficacius remedium esse aiunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus.

CXIII. Herba impia [a] vocatur incana, rorismarini aspectu, thyrsi modo vestita atque capitata. Inde alii ramuli ex-

Cap. cix. 1 Vet. Dalec. *in limitem projecto;* cod. Dalec. *in limite abjecto.*
Cap. cx. 1 Chiffl. *super fimeta.*
Cap. cxii. 1 'Ita cod. Reg. 2.' *Brotier.* Vide supra, xiv. 3. *Rombotinum arborem* edd. vett. et Gronov. *Rumbotinum arborem* codd. Harduini et Dalec. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Rumpotinum* etiam Chiffl. et sic Colum.—2 Chiffl. *rodarum.*—3 Idem codex, *vero vetere.*—4 Cod. Dalec. *et qui perunctus est despuat.* Mox, idem codex, *dextram ter. Jam efficacius.*

NOTÆ

ei vis præter naturam ab auctore naturæ.

[v] *Lingua herba*] Quæ lingulaca dicitur xxv. 84. Vide quæ ibi dicturi sumus.

[w] *Cribro in limite adjecto*] Ita etiam Mss. Malim, *abjecto.* In Indice, *Herba de cribro,* subintellige, nata.

[x] *Rumpotinum*] Lib. xiv. 3.

[y] *Galli rhodoram*] Nempe Galli Circumpadani. In Mss. Reg. et Colb. *Rhodaram.* In Indice, *rhodarum.*

[a] *Herba impia*] Filago ea est, sive Impia Dodonæi, pag. 66. visa a nobis in horto Regio. Subscribit etiam Anguillara par. xii. p. 203.

surgunt sua capitula[1] gerentes: ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimavere.[2] Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adversus anginas succo, lacte et vino admixto. Mirum traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustaverint. Itaque et suibus dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi.[3] Sunt qui et in avium nidis inseri[4] aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos avidius devorantes.

CXIV. Veneris pectinem[b] appellant a similitudine pectinum, cujus radix cum malva tusa, omnia corpori infixa extrahit.

CXV. Veterno liberat, quæ exedum[c] vocatur, nodia herba, coriariorum officinis nota: ea mularis[d] est aliis, aliisve nominibus.[1] Nomas curat: efficacissimamque adversus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio.

CXVI. Philanthropon[e] herbam Græci appellant hirsutam, quoniam vestibus adhærescat. Ex hac corona imposita capitis dolores sedat.[1]

Nam quæ canaria[f] appellatur lappa, cum plantagine et



CAP. CXIII. 1 Gronov. *capitella.*—2 Cod. Dalec. *quoniam nul. an. quod eam art. existimatur vivere.*—3 Vet. Dalec. *interire.*—4 Idem Vet. *inserendum.*

CAP. CXV. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Veternosa curat . . . vocatur. Nodia herba . . . mularis dicitur aliisque nominibus* Gronov. et vulgg. *et villaris est* cod. Reg. Brot. 2. *Veterno liberat, quæ e. v. Nodia herba c. o. nota: ea mularis d. est aliis aliisve, &c.* Chiffl.

CAP. CXVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

[b] *Veneris pectinem*] Hanc esse Ruellius arbitratur, quam Plinius alibi scandicem vocat, XXII. 38. delineatam a Dodonæo pag. 689.

[c] *Quæ exedum*] Fortean ab exedendo dicta. In Indice hujus loci, *Exedum, sive Nodia.* Ceteris scriptoribus incognita.

[d] *Ea mularis*] In Reg. 2. cod. *Ea villaris* legitur.

[e] *Philanthropon*] Est Aparine Dodonæi pag. 350. et Lobelii in Observ. pag. 464. Fuschsii φιλάνθρωπος Hist. Plant. cap. 14. Plinii asperugo XXVI. 65. Vulgus in Gallia 'Gratteronem' vocat.

millefolio trita ex vino carcinomata sanat, ternis[2] diebus soluta. Medetur et subus effossa[3] sine ferro, et addita in colluviem[g] poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adjiciunt et fodientem[4] dicere oportere: 'Hæc est herba argemon, quam Minerva reperit subus remedium, qui[5] de illa gustaverint.'

CXVII. Tordylon[1] alii semen silis[h] esse dixerunt: alii herbam per se,[i] quam et syreon vocaverunt. Neque aliud de ea proditum invenio, quam in montibus[j] nasci: combustam[2 k] potu ciere menses, et pectoris exscreationes, efficaciore etiamnum radice: succo ejus[l] ternis obolis hausto renes sanari: addi radicem ejus et in malagmata.

CXVIII. Gramen ipsum[m] inter[1] herbas vulgatissimum. Geniculatis serpit internodiis, crebroque ab his, et ex[2] cacumine[n] novas radices spargit. Folia ejus in[3] reliquo

recentt. *sedantur* Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *trinis*.—3 Ita cod. Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et suibus hæc effossa* Gronov. et vulgg. —4 Chiffl. *adjiciunt effodientem*.—5 Vet. Dalec. *suibus iis remedium, &c.* Chiffl. *suibus r. quæ*.

Cap. cxvii. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Tordin* Chiffl. *Tordylium* margo edd. Dalec. et Gronov. *Tordilen* Gronov. et vulgg. Mox, *semen seseleos* Vet. Dalec.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *decoctam*.

Cap. cxviii. 1 Ita codd. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ipsum est inter* Gronov. et vulgg.—2 Dalec. *velut ex*.—3 'Τὸ *in* vacat.' *Dalec.*

NOTÆ

[f] *Nam quæ canaria*] Lappam canariam habere quandam cum philanthropo affinitatem haud obscure innuit: prorsus ut alterum lappaginis genus esse videatur, quod mollugo a Plinio appellatur, xxvi. 6. pingiturque a Dodonæo pag. 351.

[g] *In colluviem*] In aquam sordidam, in qua furfur et olera mixta. Gallis, *la Lavaille*.

[h] *Tordylon .... semen silis*] Hoc est, seselis. Dioscor. iv. 164. Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κύπριον, κ. τ. λ. Et in Nothis pag. 455. οἱ δὲ τόρδυλον.

[i] *Alii herbam per se*] Ipsum est Creticum seseli, de quo nos egimus xx. 18. et 87. Dioscor. iii. 63. Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κρητικὸν καλοῦσι.

[j] *In montibus*] In Amano Ciliciæ monte, Diosc. loc. cit.

[k] *Combustam*] Diosc. loc. cit.

[l] *Succo ejus*] Diosc. loc. cit.

[m] *Gramen ipsum*] Diosc. iv. 30. Ἄγρωστις κλημάτια ἔχει γονατώδη ἕρποντα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῶν κλάδων προϊέμενα ῥίζας γλυκείας, γονατώδεις. *Gramen viticulas habet viticulatas, per terram repentes, quæ a suis articulis radices spargunt dulces, internodiis seu geniculis distinctas.* Hoc gramen caninum vocant rura nostra, *Chien-dent.* Pingitur a Lobelio, qui Caninum medicatum appellat in Observ. pag. 11.

[n] *Et ex cacumine*] Cum depresso

orbe in exilitatem[o] fastigantur.[4] In Parnasso[p] tantum hederacea specie densius[5] quam usquam fruticant, flore odorato candidoque. Jumentis herba[q] non alia gratior, sive viridis, sive in fœno[6] siccata, cum detur aspersa aqua. Succum quoque ejus[7] in Parnasso excipi tradunt propter ubertatem.[r] Dulcis hic[8] est. In vicem ejus[s] in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod et ipsa herba tusa præstat, tueturque ab inflammationibus plagas.[t] Decocto[u] adjicitur vinum ac mel: ab aliquibus et thuris, et piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rursusque coquitur[v] in æreo vase ad dentium dolores et epiphoras.[w] Radix decocta[x] in vino torminibus medetur, et urinæ difficultatibus, ulceribusque[9] vesicæ. Calculos[y] frangit. Semen[z] vehementius urinam impellit.[10]

—4 Ita cod. Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fastigiantur* Gronov. et vulgg.—5 Cod. Dalec. *decentius.* Mox, *fruticat* Vet. Dalec.—6 Dalec. *sive pro fœno;* vel, *sive in fœnum.* Idem mox, *cum datur.*—7 *Succumque ejus* Chiffl.—8 *Dulcis enim hic* Dalec.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ad ulcera* Dalec. *hulceribus* Gronov. et vulgg.—10 Harduin. 2. 3. lapsu typothetarum, *Semen vehementius impellit;* quod tamen recepit Franzius.

NOTÆ

cacumine terra obruitur, vel sic radices agit: tam pertinacis est vitæ.

[o] *In exilitatem*] Instar exilis arundinis, inquit Diosc. loc. cit. Φύλλα ὀξέα .... ὡς καλάμου μικροῦ.

[p] *In Parnasso*] Dioscor. IV. 32. Ἡ δὲ ἐν τῷ Παρνάσσῳ γεννωμένη ἄγρωστις, πολυκλαδωτέρα ἐστὶ, *densius fruticat:* ἄνθος λευκὸν καὶ εὐῶδες, *flore candido et odorato, &c.*

[q] *Jumentis herba*] Dioscor. IV. 30. et 32.

[r] *Propter ubertatem*] Ad fœcunditatem.

[s] *In vicem ejus*] In locum Parnassii graminis, gramen vulgare succedit in orbe reliquo. Diosc. loc. cit. Ταύτης ἡ ῥίζα καταπλαττομένη λεία, τραύματα κολλᾷ.

[t] *Tueturque .... plagas*] Mss. *placata,* ut ad vulnera referatur.

[u] *Decocto*] Parnassii scilicet graminis, ubi id suppetit, ita prodente Diosc. IV. 32. reliquo in orbe, vulgaris.

[v] *Rursusque coquitur*] In Reg. 1. *cogitur.* Condi in æreo vase oportere ait Diosc. IV. 32.

[w] *Et epiphoras*] Oculorum inflammationes. Dioscor. loc. cit. Φάρμακόν ἐστιν ἄριστον πρὸς ὀφθαλμούς· ἀποτίθεται δὲ ἐν χαλκῇ πυξίδι. Apuleius cap. 77. tit. 2. 'Ad epiphoras oculorum:' 'Herba gramen .... decrescente Luna sublata plurimum valet. Repositam habeto diligenter, exinde lippire incipientibus ad collum ligato, celeriter imminentem epiphoram discutere et sanare dicimus.'

[x] *Radix decocta*] Et hæc pariter de vulgari gramine Diosc. IV. 30.

[y] *Calculos*] Diosc. loc. cit. et Ga-

Alvum[a] vomitionesque sistit. Privatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula novem, vel unius, vel e duabus tribusve herbis, ad hunc articulorum numerum involvi lana succida nigra jubeant, ad remedia strumæ, panorumve. Jejunum debere esse qui colligat: ita ire in domum absentis cui medeatur, supervenientique ter dicere, jejuno jejunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoque id facere. Quod e graminum[b] genere septem internodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias a balineis bibi jubent.

CXIX. Sunt qui et aculeatum gramen vocent trium generum: cum in cacumine[c] aculei sunt plurimum quini, dactylon appellant:[1] hos convolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Altero,[d] quod est aizoo simile, ad paronychia et pterygia unguium, et cum caro unguibus increvit, utuntur cum axungia: ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica vis est. Sistit ulcera quæ serpunt. Gramen capiti circumdatum, sanguinis e naribus fluxiones sistit. Camelos[2][e]

Cap. cxix. 1 Dalec. *primum cui in cacumine aculei sunt quini: dactylos appellant.* Alii ap. Dalec. *pentadactylon appellant.*—2 Κτηνὰ, *jumenta,* Diosc.

NOTÆ

lenus de Fac. Simp. Med. VI. 3. Vide et Marcellum Empir. cap. 26. pag. 180.

[z] *Semen*] Dioscor. et Galenus loc. cit.

[a] *Alvum*] Diosc. et Galenus loc. cit.

[b] *Quod e graminum*] Q. Serenus cap. 2. pag. 126. inter remedia capitis, hoc habet: 'Vel quæ septenis censentur gramina nodis, Utiliter nectes.'

[c] *Cum in cacumine*] Hoc primum aculeati graminis genus. Gramen aculeatum, inquit Ruellius, lib. III. p. 563. rura nostra etiam canarium dentem appellant: aliqui e vulgo 'Capriolam,' quod capris grato sit pabulo: multi ab effectu 'sanguinariam,' quod aculei foliorum quini seu nive in echinatum fastigium una convoluti nares farciunt, eliciendi sanguinis gratia, cum extrahuntur.

[d] *Altero*] Et istud dactyli genus, et tertium quod sequitur, aizoi tertiam speciem, sive illecebram Dioscoridis, IV. 91. ita repræsentant, ut nulli paulum versato non liquido constet, nihil discrepare. Vide Lobelium in Advers. p. 4. et Aloys. Anguill. par. v. pag. 94. De hac illecebra dicemus XXV. 103.

necare traditur in Babylonis regione, id quod juxta vias nascitur.

CXX. Nec fœno Græco minor auctoritas, quod telin[f] vocant, alii carphos: aliqui buceras, alii ægoceras, quoniam corniculis[g] semen est simile, nos siliciam: quomodo[1] sereretur, suo loco docuimus.[h] Vis ejus[i] siccare, mollire, dissolvere. Succus decocti[j] fœminarum pluribus malis subvenit, sive duritia, sive tumor, sive contractio[k] sit vulvæ, foventur, insidunt:[2] infusum quoque prodest. Furfures[l] in facie extenuat. Spleni[m] addito nitro decoctum et impositum[3] medetur. Item ex aceto. Sic et jocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen ejus dedit acetabuli mensura tritum in novem cyathis sapæ, ut cum tertias partes biberint, calida lavarentur: et in balneo[4] sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox a balneo[5] reliquum, pro summo auxilio. Farinam fœni Græci cum hordeo, aut lini semine decoctam aqua mulsa contra vulvæ cruciatus subjecit. Item imposuit[6] imo ventri. Lepras, lentigines, sulfuris pari portione mixta farina curavit, nitro ante præparata cute, sæpius die illinens, perungique prohibens.[7][n] Theodorus fœno[o] miscuit[8] quartam partem

---

CAP. CXX. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Salicam quod quomodo* Gronov. et vulgg. *siliquam* Colum. II. 11. *silictam* Chiffl.—2 Vet. Dalec. *et insident.*—3 Franz. *decoctum impositum.*—4 Chiffl. *dein c. l. et in balineo.*—5 Idem codex, *mox a balineo.*—6 Idem codex, *objecit item*

NOTÆ

[e] *Camelos*] Jumenta universim omnia necari illo gramine, quod secus vias in Babylonis regione nascitur, prodit Diosc. I. 31.

[f] *Quod telin*] Τῆλιν. Galenus in Explic. vocum Hippocr. tom. II. pag. 89. Βουκέρας, ἡ τῆλις. Et I. *κατὰ τόπους*, 2. p. 335. *'Ονομάζεται δὲ παρ' ἡμῖν ἐν* 'Ασίᾳ *τοῦτο τὸ φυτὸν αἰγοκέρως*. Diosc. in Nothis pag. 444. Τῆλις, *οἱ δὲ κάρφος*, quæ vox *paleam* et *festucam* sonat.

[g] *Quoniam corniculis*] Quoniam siliqua quæ semen continet in cornus speciem est falcata.

[h] *Suo loco docuimus*] Lib. XVIII. cap. 39.

[i] *Vis ejus*] Diosc. I. 124. hoc tantum: *μαλακτικὴν καὶ διαχυτικὴν ἔχει δύναμιν, molliendi ac discutiendi vim habet.*

[j] *Succus decocti*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

[k] *Sive contractio*] Præclusio oris vulvæ, *μύσις* Dioscor. loc. cit.

[l] *Furfures*] Dioscor. loc. cit.

[m] *Spleni*] Diosc. loc. cit.

[n] *Perungique prohibens*] Ita Mss.

purgati nasturtii acerrimo aceto ad lepras. Damon[p] semen fœni[9] acetabuli dimidii mensura cum sapæ et aquæ novem cyathis ad menses ciendos dedit potu.[10] Nec dubitatur,[q] quin decoctum ejus utilissimum sit vulvis, interaneisque exulceratis: sicuti semen articulis atque præcordiis. Si vero cum malva decoquatur, postea addito mulso potus[11] ante cetera vulvis interaneisque laudatur: quippe cum vapor quoque decocti plurimum prosit: alarumque etiam graveolentiam decoctum fœni emendat.[12] Farina porrigines capitis furfuresque cum vino et nitro celeriter tollit. In hydrolite autem decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusque quæ recedunt ab ossibus: aceto vero subacta luxatis. Illinitur et lieni decocta in aceto et melle tantum. Carcinomata subacta ex vino purgat: mox addito melle persanat. Sumitur et sorbitio[r] e farina ad pectus exulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum[s] dicetur.

impositque; cod. Dalec. *subjecit, itemque imposuit.*—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *præcipiens* Gronov. et vulgg.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fœno Græco miscuit* edd. vett. et Gronov.—9 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Timon semen fœni* Chiffl. *Damon fœnigræci semen* edd. vett. et Gronov.—10 Chiffl. *dedit potus.*—11 Vet. Dalec. *potui.*—12 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *decoctum fœnigræci semen emendat* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

omnes: non, ut vulgati libri, *præcipiens.*

[o] *Theodorus fœno*] Fœno Græco scilicet. Ita Mss.

[p] *Damon*] Qui et Damion. Vide Auctorum indicem. In Mss. *Timon,* mendose.

[q] *Nec dubitatur*] Dioscor. loco citato.

[r] *Sumitur et sorbitio*] Plinius Valer. I. 58. ‘ Fœni Græci farina,’ inquit, ‘ cum aqua decocta, donec amaritudinem amittat: adjecto melle iterum coques: et devorata tantum tussim sedat, et pectoris ulcera expurgat.’

[s] *Claritas herbarum*] Herbæ clariores et insigniores. Qua forma loquendi sæpius abutitur. Sic ‘ vetustatem adipis’ pro ‘ adipe vetusto’ alibi dixit. Locum autem nunc respicit cap. 88. ubi hæc præfatus erat: ‘ Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis.’

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXIV.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. CAP. I. *Arabia atque India in medio æstimantur*] Reg. 2. Colb. et Chiffl. *in media.* Forte, *in remedia:* propter id quod sequitur haud multo post, ' cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet.'

2. CAP. XI. *Phthiriases perungere eo non dubitaverim, itemque porrigines*] Sic libri omnes editi. In Mss. *Ptiriasis.* Qui *phthiriases* legi maluerint, tueri se possunt Q. Sereni calculo c. 6. cui titulus est, ' phthiriasi arcendæ,' quo morbi genere interiisse Pherecydem, Syllamque, commemorat, pronuntiatque oportere corpus ' Succo perducere cedri.' Qui *pityriases* sincerius putaverint, ob id quod sequitur, ' et porrigines,' objicere Marcellum ii possunt, c. 4. p. 40. ita statuentem: ' Ad pityriasin et porrigines capitis, prodest cedria tantum ungere caput.' Est autem *πιτυρίασις* idem quod Latinis *porrigo:* de qua diximus xx. 23.

3. CAP. XII. *Utiles ... vulvis, admoti. Contra lepores marinos, &c.*] Ita Mss. *Poti* tamen multo mallem. Nam Diosc. I. 105. Καὶ *ἔμμηνα ἄγουσι μετὰ πεπέρεως λείου πινόμεναι. Ex trito pipere poti menstrua cient.* Vel legi satius fortasse, *vulvis. Ac poti contra lepores marinos, &c.* Pergit enim Græcus auctor: Καὶ *πρὸς λαγῴου θαλασσίου πόσιν σὺν οἴνῳ λαμβάνονται. Contra haustum leporem marinum in vino sumuntur.*

4. CAP. XXIII. *Sic et ulcera purgat, explet. Cum uva passa et axungia carbunculos purgat*] Mutata hactenus interpunctio medicinas confuderat in hunc modum: *Sic et ulcera purgat: explet cum uva passa et axungia. Carbunculos purgat, &c.* et quo temperamento carbunculos purgaret, obscurum erat. Erroris admoniti primum sumus a Plinio Valer. III. 22. ita prodente: ' Pix Brutia,' inquit, ' cum melle ulcera purgat, explet, sanat: eadem pix cum uva passa, et axungia, ulceribus putrescentibus medetur.' Et c. 30. ' Carbunculo medendo:' ' Pix Brutia cum uva passa, exemtis nucleis, addita axungia, purgat.' Tum deinde a Diosc. I. 94. etsi is pro axungia mel asciscit: Σὺν *σταφίδι δὲ καὶ μέλιτι ἄνθρακας καὶ σηπεδόνας περιχαράσσει. Quin et cum uva passa et melle carbunculos putrescentiaque ulcera emarginat.*

5. Cap. xxv. *Maturum optimum ex eo, quod cum fervet, innatat*] Priorem vocem hujus sententiæ verbis antecedentibus Pintianus annectit, et *matrum* legit, eo pacto: *aut si fœtus mammas læserit matrum. Optimum ex eo, &c.* Hermolaus Barbarus, e Dioscoride, *Naturale optimum* reponit. Sed quicquid is ex Dioscoride corrigi velit, ego *maturum* cum omnibus libris antiquis, Reg. Colb. Chiffl. editionibusque pervetustis, defenderim. De artificiali enim pissasphalto, quod bitumini admixta pice confici proxime antea indicarat, agere videtur: mature coctum et commixtum, optimum esse, quod innatat, cum una coquuntur, et fervent: alioqui non video quemadmodum intelligi queat naturale fervendo innatare, quandoquidem glebarum modo concretum in littora ejectetur e Cerauniis montibus fluminum impetu ad Apolloniam Epiri, ut historici referunt. Sed et magna mihi suspicio est, quod ex Dioscoride Hermolaus confirmare nititur, existimasse eum, id quod de asphalto ipso, hoc est, bitumine, ille refert, quod in Agrigentinorum agro fontibus supernatare proditur, ad fervorem innatantis pissasphalti trahi oportere.

6. Cap. xxviii. *Et ad extendendam cutem in facie*] *Ad extergendam* alii, alii *ad exterendam* legunt. A libris antiquis, Reg. Colb. &c. non discedo, auctore etiamnum Q. Sereno cap. 12. p. 131. 'Attrito sapone genas purgare memento, Rugarum sulcos lentisci mastiche tendens.' Facit tamen et ad nitorem cutis faciei illita. Diosc. i. 90. *Μίγνυται δὲ καὶ . . . ἐπιχρίσμασι προσώπου στιλβοποιοῦσα.*

7. Ibid. *Et ad omnia quæ Hammoniaci vis*] Sic libri omnes editi. In Reg. 2. *et amonia quævis.* In Reg. 1. *et ad omnia qua ejus,* vel *quævis.* Alii aliter, sed ita ut certi nihil ex ullis eruas. Dioscorides i. 89. succum lentisci prodesse scribit ad omnia ea ad quæ prosit acacia: *Καὶ καθόλου ἀντὶ ἀκακίας ἔνεστι αὐτῷ χρῆσθαι.*

8. Cap. xxix. *Platani adversantur vespertilionibus*] In vetere libro *scorpionibus* legi, non *vespertilionibus,* Dalecampius admonet. Quisquis is liber fuit, fidem haud meretur, reclamantibus ceteris, tum Mss. tum scriptoribus etiam antiquis. Vertigine premi vespertilionem, si platani folio tangatur, scribit Sextus Empir. Pyrrh. Hypoth. i. 14. p. 12. *Πλατάνου φύλλου θίγοντος, νυκτερὶς καροῦται.* Africanus in Geopon. xiii. 13. p. 372. objectis platani foliis aditum obstrui vespertilionibus asseverat: *Εἰς τὰς εἰσόδους κρέμασον φύλλα πλατάνου, καὶ οὐκ εἰσελεύσονται νυκτερίδες.* Addit idem auctor, xv. 1. pag. 404. ciconias nidis suis platani folia imponere, ne vespertiliones subeant: *Πελαργοὶ πλατάνου φύλλα ταῖς νεοττίαις ἐντιθέασι διὰ τὰς νυκτερίδας.* Quod et Phile prodidit, de Propr. Animal. p. 74. et Ælianus Hist. Anim. i. 37.

9. Ibid. *Foliorum tenerrima in vino decocta, &c.*] Ita Mss. Reg. Colb. et Chiffl. quos secuti sumus: cum prius perperam legeretur, *folia eorum tenerrima.* Dioscor. i. 107. *Πλατάνου τὰ τρυφερὰ τῶν φύλλων ἑψηθέντα ἐν οἴνῳ, καὶ καταπλασθέντα, στέλλει ῥεύματα ὀφθαλμῶν. Tenerrima platani folia in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt.*

10. Cap. xxx. *Semen foliis ejus inest*] De fraxino sermo instituitur. At *folliculis* scribi oportere, non *foliis ejus,* sunt qui vehementer contendant, quoniam contineri siliqua sive folliculo semen illud constet. Itaque a Dalecampio aliisque hoc loco Plinius erroris arguitur. Verum non intelligunt viri alias eruditi, siliquam eam, qua semen includitur, foliaceas in circumferentia præferre lacinias, atque adeo folii latitudinem imitari: quamobrem et folii nomenclationem haud immerito in eam transferri.

11. Cap. xxxii. *Humor e cavis populi nigræ effluens*] Ita Mss. omnes

editique libri. Quæ lectio si cui non admodum arriserit, conjecturam ei aliam lubet hoc loco proponere: num *e cymis* legi magis probaturus sit. Nam e germinibus et surculis incipientibus (cymas Græci Latinique vocant) crassiusculus, et lentore suo resinaceus, gummosusve, exit humor, odoratissimus aromatum modo: unde unguenti populei vulgo dicti materiam sumendam censuerim.

12. Ibid. *Gutta æque propoli ex aqua efficax*] Libri ante nos editi, impedita admodum, vel, ut verius, nulla sententia, *Gutta quoque aquæ propolis ex aqua remedium efficax est.* In Mss. hoc tantum, *Gutta quoque aquæ propolis ex aqua efficax.* In quibus vestigia haud obscura sinceræ scripturæ. Sententia est, ut diximus, pares ei guttæ vires in usu medico, ac propoli, esse. *Æque propoli,* pro *æque ac propolis,* phrasis est Pliniana: qua usus iterum ille xxxv. 6. ' Quibus equidem nullas æque demiror tam longo ævo durantes.' Hic ' quibus æque,' vel ' æque illis' dixit, pro ' æque atque illas.' Nec Pliniana modo locutio, sed etiam Plautina, in Amphitr. i. 13. 137. ' Nullus est hoc meticulosus æque.'

13. Cap. xl. *Rami similiter cum fronde*] De genista loquitur, cui minuta sunt folia. Tamen hoc inepte a Plinio dici Dalecampius asseverat, quod foliis carere σπάρτιον auctores testantur. Qui tandem? Dioscorides, credo, cujus hæc verba, iv. 158. Σπάρτιον θάμνος ἐστὶ φέρων ῥάβδους μακρὰς, ἀφύλλους, κ. τ. λ. Verum dictionem eam ἀφύλλους in vetustioribus libris abesse, jamdudum admonuit Saracenus. Et folia inesse genistæ, non modo res ipsa clamat, sed et ipse Diosc. perspicuis verbis, Εὐπορ. i. 237. Ἰσχιαδικοὺς δὲ ὠφελεῖ πινόμενα . . . σπαρτίου τὰς ῥάβδους σὺν τοῖς φύλλοις ἐν ὄξει βρέχων πλείονας ἡμέρας, ἔπειτα κόψας καὶ χυλίσας, καὶ πιεῖν ἕνα κύαθον. Quæ Plinianis plane paria ac gemina. Neque vero sum nescius, a Marcello Empirico cap. 25. pag. 174. et a Plinio Valer. ii. 45. hæc totidem verbis exscribi: voculas tamen eas *cum fronde* ab utroque prætermitti: id vero factum ab iis eo consilio reor, non quod fronde carere genistam putarint, sed quod eam in medicos usus adhiberi haud operæ pretium esse fortasse censuerint.

14. Cap. xli. *Myrice, quam ericen Lenæus vocat*] Mss. Reg. Colb. et Chiffl. *Myrice camericam Lenæus.* Libri hactenus editi, *Myrice, quam et tamaricen.* Perperam: nam de hac altera appellatione dicetur inferius. A Pompeio Lenæo ericen vocatam et istam, ob similitudinem, innuit: recte, an secus, non definit. Plinius cap. 39. hujus libri: ' Ericen Græci vocant fruticem non multum a myrice differentem.' Inde orta perturbatio nominum.

15. Cap. xlii. *Corinthus . . . . bryam vocat*] Libri editi, *bryoniam,* male. Mss. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique, tum hoc loco, tum in Indice, *bryam* scribunt. Ipsa est, de qua idem Plinius xiii. 37. ' Achaia fert bryam sylvestrem: insigne in ea, quod sativa tantum ferat gallæ similem fructum.' In Achaia Corinthum esse nemo ignorat.

16. Cap. xlvii. *Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant*] Hinc Plinium alterum Valerianum obiter emendabis, ii. 18. ' Spleni quomodo succurrendum:' 'Gummi hederæ,' inquit, ' poti vel illiti prosunt.' Scribe, ' corymbi hederæ.'

17. Cap. xlviii. *Sub his maxime nascitur hypocisthis, quam inter herbas dicemus. Cissos erythranos, &c.*] Prius legebatur, *quam inter ederas diximus.* Qua lectione perculsus Dalecampius Plinii memoriam desiderat, qui nullam hypocisthidis mentionem in hederarum historia fecerit. Amanuen-

sium potius fidem desideraret, non scriptoris sane quam diligentis et accurati. In Reg. 1. cod. *quam inter hederas dicemus.* In Reg. 2. totidem plane apicibus, quot repræsentamus, *quam inter herbas dicemus:* nempe XXVI. 31. quo volumine pertractantur herbæ, ut ipse in fine lib. XXIV. præstiturum se his verbis pollicetur: 'Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.' Eo enim libro ac sectione mox citata, de hypocisthide, 'Nascitur,' inquit, 'ut diximus, sub cistho, unde nomen,' &c. Hunc locum restituere Salmasius ita tentabat, in Solin. p. 367. *Sub his maxime nascitur hypocisthis. Jam inter hederas diximus cisson. Erythranos, &c.* Jos. Scaliger, Epist. I. 18. ad Franc. Vertun. in hunc modum: *Sub his .... hypocisthis. Quam inter hederas diximus, cissos erythranos, &c.* Angelum Politianum secutus. Hinc factum est ut in Indicibus Plinianis, qui hactenus concinnati extant, *hypocistis hederæ genus* appelletur: falso.

18. CAP. LV. *Rhus, qui erythros appellatur, semen est hujus fruticis. Vim habet astringendi, &c.*] Prius legebatur: *Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: et hujus fruticis semen vim habet, &c.* Quæ lectio Dalecampium impulit, ut Plinium diceret rhun erythron a rhoë coriariorum, ceu diversos frutices, inepte discriminare. Sed librariorum ille, non Plinii, omnis error est. Quid ille senserit, scripseritque, sincera scriptura exhibet, quam totidem syllabis apicibusque repræsentamus, quot sunt in Regio 2. codice. Et sane si fruticem diversum putaret, formam, ut solet, ob oculos poneret: neque tantum fruticem esse admoneret, quæ ipsi cum rhoë altero communis appellatio est. Sed de semine ejus fruticis, non de toto frutice agit.

19. CAP. LVII. *Mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari*] De sanie quæ fluat ab ulcere ex morsu canis nunc agi, commonstrat ipsa per se orationis series. Et *saniem* quidem, et *siccari*, præ se ferunt Mss. omnia exemplaria: præter Reg. 2. in quo *insaniam* manifesto errore legitur: quid enim est, *insaniam siccari?* Non placet tamen Saraceno ea lectio: sed *singultum*, non *saniem*, moxque *sanari*, non *siccari*, scribi contendit oportere, in Notis ad Dioscoridem. Plinii porro sic refingendi mentem Dioscorides primum injecit: sic enim ille III. 105. de alysso: Ταύτης τὸ ἀφέψημα ποθὲν, λυγμοὺς τοὺς δίχα πυρετοῦ λύει· καὶ κρατηθὲν δὲ, ἢ ὀσφρανθὲν, τὸ αὐτὸ δρᾷ. *Hujus decoctum potu solvit singultus, qui sunt citra febrim: idem præstat, si teneatur, vel olfiat.* Mox etiam Plutarchus, tertio Symposiacon libro, ubi in eodem argumento habitat: Τὴν δὲ ἄλυσσον καλουμένην βοτάνην καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ καὶ προσβλέψαντες, ἀπαλλάττονται λυγμοῦ. Sed quicquid illi demum scripsere, nec dici a Plinio necesse est omnia ea, quæ illi commemorarint, nec tractare nefas miraculum naturæ aliquod, quod illi non attigerint.

20. CAP. LVIII. *Sic et pleuriticos, et omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est, &c.*] Sic Mss. omnes editique libri. An igitur ἀπόκυνον Galeni de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 158. quod ait esse homini quoque venenum, ἔστι δὲ ἀνθρώπων δηλητήριον, nihil a Pliniano discrepet; an legendum hic potius, *Sic et pleuriticos, et omnes lateris dolores semen ex aqua:* ut ad radiculam, de qua proxime antea agitur, ista referantur mox, *Apocynon frutex est, &c.* quod jam visum est nonnemini satius; amplius considerandum censeo.

21. CAP. LIX. *Et ad vulvas cum vino et pipere*] An Plinius hoc loco ex Dioscoride, an, quod verius puto, ex Plinio Dioscorides emendandus sit, eruditi dijudicent. Scripsit ille III. 87. de libanotide seu rore marino:

Ὁ δὲ καρπὸς πινόμενος . . . . βοηθεῖ . . . . ἰκτερικοῖς τε, μετὰ πεπέρεως καὶ οἴνου διδόμενος. Semen potum . . . . auxiliatur . . . . ictericis, hoc est, regio morbo laborantibus, cum pipere ac vino exhibitum. Legisse Plinium *ὑστερικαῖς*, non *ἰκτερικοῖς*, plane apparet: hoc est, *mulieres vulvæ malo opportunas*, non *morbum arquatum*, seu *regium*.

22. Cap. lxv. *Spinæ Ægyptiæ sive Arabicæ laudes in odorum loco diximus*] Divulsa hæc ad hunc diem sententia, distractaque in partes duas, impeditum habuit intellectum. Sic enim legebatur, *e spina Ægyptia*, quæ verba superiori annectebantur capiti. Mox ducto a sequentibus verbis initio capitis alterius, 'Spinæ Arabicæ laudes,' &c. quod incogitanter et obliviose scriptum a Plinio Dalecampius exclamat. At sinceram esse, quam repræsentamus, scripturam, vel ex ipso hujus loci indice perspicuum est: sic enim habet, *Spina Ægyptia, sive Arabica.* Et suffragatur etiam Galenus de Fac. Simp. Med. vi. 17. pag. 152. *Ἄκανθος Αἰγυπτία· ἔνιοι δὲ Ἀραβικὴν ὀνομάζουσιν.*

23. Cap. lxvii. *Est et acacia e spina*] Prius legebatur, *Est et acaciæ spina*, literulis duabus, *a* et *e*, in unam perverse conflatis, perturbataque eam ob rem sententia. Acaciæ nomen inditum semini ipsi fructuique arboris, succoque qui inde exprimitur, scriptores plurimi contestantur. In quibus auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. xiii. operum Galeni, pag. 984. 'Acacia fructus est arboris spinosæ, quæ maxime in Ægypto nascitur. Hic igitur fructus velut oliva exprimitur, et succus in Sole siccatur, et in glebam redigitur,' &c. Galenus ipse de Antidotis i. 14. pag. 889. ad hunc versiculum Andromachi senioris, ejus qui Neronis medicus fuit: *Δάκρυον εὖ μίσγοιο βαλὼν κυανωπὸν ἀκάνθης·* *Δηλοῖ γὰρ*, inquit, *τὴν ἐκ τῆς Αἰγυπτίας ἀκάνθης γεννωμένην ἀκακίαν. Lacrymam misceto cæruleæ spinæ.* Innuit acaciam ex Ægyptia spina factam.

24. Cap. lxx. *Pyracanthæ baccæ contra serpentium ictus bibuntur*] Ita rescripsimus admonitu codicum Mss. tum hoc loco, tum vero in Indice, cum prius legeretur, *pyxacanthi.* At de pyxacantho sermo instituitur cap. 77. De pyracantha nunc agi et Nicander probat, qui in Theriac. pag. 60. commendat inprimis, adversus serpentes et scorpiones: *Λάζεο καὶ πυράκανθαν, ἰδὲ φλόμον ἄρρενος ἄνθην.* *Πυράκανθα* quasi ignea dicitur spina, id est, valde urens pungensque. Diosc. i. 122. oxyacantham vocat, et a nonnullis *πυρίναν* appellari, et *πυτυάνθην* ait: lege, *πυρακάνθην*, quod nempe urentes pungentesque spinas habet.

25. Cap. lxxii. *Agrifolia contusa addito sale articulorum morbis prosunt: baccæ purgationi fœminarum, cœliacis, dysentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum sistunt. Radix decocta et illita extrahit infixa corpori*] Prius legebatur, *Aliqui folia contusa . . . . articulorum morbis imponunt. Prosunt baccæ, &c.* Ut ad paliurum hæc spectare viderentur, de quo proxime antea agebatur. At vocem eam *imponunt* Mss. codices, Reg. Colb. nullus denique unus agnoscit. Baccas paliurus nullas habet: habet aquifolium quales describuntur, xv. 29. Et de agrifolio sermonem hoc loco institui vel ex eo credibile fit, quod statim ob affinitatem nominis, ut fere Plinio familiare est, hoc ipso cap. ad aquifoliam arborem transfertur oratio. Sed rem plane decidit, emendationemque nostram egregie constabilit Plinius alter Valerianus, qui suum fere opus ex scriptoris nostri sententiis verbisque concinnavit: is enim de Re Med. iii. 15. 'Ad nervos, articulos, et arthriticos,' hunc ipsum locum exscribens: 'Agrifolium tusum,' inquit, 'addito sale et oleo prodest.' Idem ii. 25. 'choleræ quo-

modo succurritur:' 'Baccæ agrifolii tritæ et vino datæ prosunt.' Denique III. 49. 'Ad extrahenda ea quæ corpori infixa sunt:' 'Radix etiam agrifolii coquitur, et teritur, et sic imponitur.' Quæ totidem plane verbis noster hic habet: qui cum *Agrifolia contusa* multitudinis numero dixit, folia fruticemque simul intellexit.

26. CAP. LXXIII. *Cauliculorum ex vino decoctum, uvæ præsentaneum remedium est*] Prius legebatur, *vel præsentaneum:* ut ad sananda condylomata, de quibus prius agebatur, spectare id quoque remedium videretur. In Reg. 1. cod. *ve præsentaneum.* Nos *uvæ* rescripsimus, indubitata conjectura. Auctor ita conjiciendi primum extitit Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. 'Rubi,' inquit, 'cauliculi teneri discoquuntur ex vino: idque vinum gargarizatur, quod confestim uvam prominentem coërcet. Folia rubi arefacta in umbra in cinerem concremantur: is cinis in cochleari uvæ subjectus præsentaneo remedio eam contrahit.' Et Plinius Valer. de Re Med. I. 43. cujus lemma est, 'Ad uvam distillantem:' 'Rubi,' inquit, 'in quibus mora nascuntur, cauliculi decoquantur ex vino, et eo ipso vino gargarizetur.' Et Pintiani inde conjectura exploditur, *calculorum* scribere enitentis, pro *cauliculorum.*

27. CAP. LXXV. *Stomachicisque ex aqua bibendus datur*] Ita restituimus, tum admonitu codicum Mss. Reg. Colb. &c. tum ipsius Plinii, qui XVI. 71. de eodem rubo Idæo agens, 'Contra stomachi quoque vitia,' inquit, 'bibitur ex aqua.' Dioscoridis quoque IV. 38. ita scribentis: Στομαχικοῖς τε μεθ' ὕδατος ἐν ποτῷ δίδοται. Prius *stomaticis* legebatur.

28. CAP. LXXX. *Faciunt et pastillos, terentes eam ex aqua, ad supra dicta: sanat et vomicas, &c.*] Ad supra dicta, hoc est, ad eosdem effectus, qui sunt supra commemorati. Sic etiam Diosc. III. 112. Λεία δὲ δύναται καὶ εἰς καταπότια ἀναπλάττεσθαι πρὸς τὰ εἰρημένα. *Sed et trita in catapotia redigi potest ad supra dicta.* Mutata prius interpunctione, perturbataque sententia, legebatur, *terentes eam ex aqua. Ad supra dicta sanat et vomicas.*

29. CAP. XCIV. *Ac fistulis collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aqua, et postea tritarum rosaceo addito*] Prius legebatur: *ac fistulis. Collyrio immixto nomas sistunt, decoctarum in aqua, &c.* Emendandi auctor Dioscorides extitit, qui de aro seu arisaro ita prodidit, II. 198. Νομὰς ἵστησι καταπλασσομένη· κολλύριά τε πρὸς σύριγγας ἐνεργῆ ἐξ αὐτῆς γίνεται. *Illitu nomas sistit: ex eadem collyria concinnantur, ad fistulas efficacia.*

30. CAP. XCV. *Nascitur in palustribus, magnifici usus ad vulnera. Cum aceto bibitur difficultates urinæ .... præcipitatisque ex alto*] Num satius sit ita legi, *ad vulnera cum aceto. Bibitur, &c.* considerandum amplius. Nam Diosc. IV. 115. de millefolio. Τοῦτο τηρεῖ, inquit, ἀφλέγμαντα τὰ νεότρωτα τῶν ἑλκῶν, σὺν ὄξει χλωρόν τε καὶ ξηρὸν καταπλασσόμενον. Ποτίζεται δὲ καὶ πρὸς πτώματα σὺν ὕδατι καὶ ἁλσίν. *Vulnera recentia ab inflammatione vindicat: seu viride, seu etiam siccum ex aceto oblinatur. Præcipitatis quoque ex alto cum aqua et sale potui datur.* Tamen Apuleius vulgatæ quoque scripturæ suffragatur, c. 88. tit. 4. 'Ad urinæ difficultatem:' 'Herbæ millefolii succus cum aceto potus prodest et sanat.'

31. CAP. CI. *Hestiatorida a convictu*] Prius in editis legebatur, *Syssietieterida.* In Regio I. cod. *Hesititaterida.* Reg. 2. *Hestitaterida.* Nos *Hestiatorida,* ἑστιατορίδα, ab ἑστιάτωρ, *convivator.*

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXV.

Herbarum sponte nascentium naturæ et auctoritas.

I. (I.) Ipsa quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ priscorum diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quodque non prodesse[1] posteris vellent. At nos elaborata iis[2] abscondere atque supprimere cupimus, et fraudare[a] vitam etiam alienis bonis. Ita certe recondunt, qui pauca aliqua novere, invidentes aliis: et neminem docere, in auctoritatem[b] scientiæ est. Tantum ab excogitandis novis, ac juvanda vita[3] mores absunt, summumque opus ingeniorum diu jam hoc fuit, ut intra unumquemque recte facta veterum perirent. At hercules[c] singula quosdam[4] inventa Deorum

Cap. I. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quod non prodesse* Gronov. et vulgg.—2 Chiffl. *his.*—3 Cod. Dalec. *ad adjuvandam vitam.*—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *singulares quidam*

NOTÆ

[a] *Et fraudare*] Et fraudare homines, qui vivunt, bonis quæ alii invenere.

[b] *In auctoritatem*] Id auctoritatem conciliare scientiæ videtur.

[c] *At hercules*] Quæ singuli homines invenerunt, quosdam e suis inventoribus in Deorum numerum addidere: omnium certe, qui in eo elaborarunt, vitam clariorem fecere, cognomine herbis indito.

numero addidere: omnium utique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente. Non æque hæc cura eorum mira in his,[5] quæ satu blandiuntur, aut cibo invitant: culmina[6] quoque montium invia et solitudines abditas, omnisque terræ fibras scrutati invenere, quid quæque radix polleret, ad quos usus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus vertentes.

II. (II.) Minus hoc, quam par erat, nostri celabravere, omnium utilitatum et virtutum rapacissimi. Primusque et diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omissa. Post eum unus illustrium tentavit C. Valgius eruditione spectatus, imperfecto[1] volumine ad Divum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa,[d] ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper mederetur[2] majestas.

III. Antea condiderat solus apud nos, (quod equidem inveni,) Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primum tempore hanc scientiam ad nostros pervenisse animo adverto.[1] Namque Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellavit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus vitæ fuisse argumentis, præterquam[2] fama,[e] intelligitur. Uni ei[f] excogitatum, quotidie venenum bibere



quos. Mox, *omnium* deest in cod. Dalec.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mira esset in his* Gronov. et al. vett.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sed culmina* Gronov. et al. vett. Mox, *omnes terræ* alii ap. Dalec.

CAP. II. 1 Chiffl. *in perfecto.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *semper medicetur* Gronov. et vulgg. *semper* deest in codd. Dalec.

CAP. III. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *animadverto* Gronov. et al. vett.—2 Cod. Dalec. *præterque.*—3 Ita

NOTÆ

[d] *Præfatione religiosa*] Inserta precatione, ut humanis calamitatibus opitularetur principis majestas, felici administratione imperii.

[e] *Præterquam fama*] 'Forte, ut alibi, *præterque*; hoc est, ac præterea.' *Ed. sec.*—Præter singularem famam, quam ille apud omnes obtinuit, etiam argumentis quamplurimis diligentissimus naturæ scrutator fuisse intelligitur.

[f] *Uni ei*] Celsus v. 23. 'Nobilissi-

præsumtis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inventa genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen ejus retinet. Illius inventum [g] autumant, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam veneno viverent. Ad illum [h] Asclepiadis, medendi arte clari, volumina composita extant, cum, solicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. Illum solum [i] mortalium viginti duabus linguis locutum certum est, nec de subjectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis LXI.[3] [j] quibus regnavit. Is ergo reliqua ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, et ab omnibus [4] subjectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens,



tacite Brotier. *LVI.* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. 'Chiffl. *CLVI.* fortassis *XLVI.*' Dalec.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin.

NOTÆ

mum est antidotum Mithridatis, quod quotidie sumendo Rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse.' Vide Dionem Cassium lib. XXXVII. p. 35.

[g] *Illius inventum*] Gellius XVII. 16. pag. 972. 'Anates Ponticas dicitur edundis vulgo venenis victitare. Scriptum etiam a Lenæo Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti Regem, medicæ rei et remediorum id genus solertem fuisse, solitumque eum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione.' Sanguinem anatum utilissime in antidotis misceri, tradit quoque Diosc. II. 97. anseris quoque, atque hædi. Meminit etiam Scribonius Largus, Compos. Med. 187.

[h] *Ad illum*] Ad Mithridatem libros misit de medendi arte Asclepiades, cum, solicitatus ab eo rege ut ad se veniret, pro se præcepta ab Urbe misit. Commentarios edidisse in quosdam libros Hippocratis, aliaque plurima scriptis consignasse, ex Brasavoli Indice in Galenum intelliges, præter ea quæ nos recensebimus in Auctorum Syllabo. Fuisse e posteris ejus artis hæredem ac nominis eum auguramur, de quo vetus extat inscriptio apud Reinesium, pag. 608.

C. CALPVRNIVS. ASCLEPIADES
PRVSA. AD. OLYMPVM
MEDICVS.
PARENTIBVS. ET. SIBI
ET. FRATRIB.
CIVITATES. VII. A. DIVO
TRAIANO
IMPETRAVIT, &c.

[i] *Illum solum*] Transcripsit hæc Gellius totidem verbis XVII. 17. pag. 974. indicavitque jam Plinius VII. 24.

[j] *Annis LXI.* [*LVI.*] Sic libri etiam Mss. Reg. Colb. &c. Appianus de Bell. Mithrid. p. 249. vixisse ait annos novem supra LX. imperitasse annos LVII. Ἐβίω δ' ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἐπὶ τοῖς ἑξήκοντα ἔτεσι· καὶ τούτων ἑπτακαιπεντήκοντα ἔτεσιν ἐβασίλευσε. Strabo lib. X. p. 477. auctor est ætatis anno undecimo susceptum ab eo imperium.

scrinium commentationum harum, et exemplaria, effectusque in arcanis suis reliquit. Pompeius autem, omni regia præda potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, grammaticæ artis,[5 k] jussit: vitæque ita profuit non minus quam reipublicæ victoria illa.

IV. Præter hos Græci auctores medicinæ[1] prodidere, quos suis locis diximus. Ex his Cratevas,[2 l] Dionysius, Metrodorus, ratione blandissima, sed qua nihil pæne aliud quam rei difficultas intelligatur. Pinxere namque effigies herbarum, atque ita subscripsere effectus. Verum et pictura fallax est, et coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium[m] sors varia.[3] Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum quadripartitis[4] varietatibus anni faciem mutent.

V. Quare ceteri sermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata,[1] et nudis plerumque nominibus defuncti,[2] quoniam satis videbatur potestates vimque demonstrare quærere volentibus. Nec est difficile cognitu.[3] Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scientia Antonii Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nostro ævo, visendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat, centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigo-



1. 2. 3. et recentt. *hominibus* Gronov. et vulgg.—5 ‘Ita bene codd. Reg. 1. Voss. 1. et Editio princeps. Nec addendum, *peritum*. Sic locutus est Plin. VII. 40. IX. 8. et XXX. 6.’ *Brotier.* Ita quoque Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Grammaticæ artis doctissimum* Gronov. et vulgg.

CAP. IV. 1 Vox *medicinæ* deest in Chiffl.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. et recentt. *Ex his Evax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Cratevas* Gronov. et vulgg.—3 Alii ap. Dalec. *sorte varia.*—4 Chiffl. *quadripertitis.*

CAP. V. 1 Chiffl. *indicta.*—2 Vet. Dalec. *contenti.*—3 Chiffl. *difficilis*

NOTÆ

[k] *Grammaticæ artis*] Vide Notas et Emend. num. 1.

[l] *Ex his Cratevas*] Vide Notas et Emend. num. 2.

[m] *Transcribentium*] Depingentium. ‘Scribere’ veteres dixere pro ‘pingere.’ Statius Theb. VIII. 270. ‘Inscriptaque Deus qui navigat alno.’

re concussis. Neque aliud [4] mirata magis antiquitas reperietur. Inventa jampridem ratio est prænuntians horas, non modo dies ac noctes, Solis Lunæque defectuum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte vulgi, veneficiis et herbis id cogi, eamque num [n] fœminarum [5] scientiam prævalere. Certe quid non replevere fabulis Colchis Medea, aliæque, inprimis [6] Itala Circe, Diis etiam ascripta? unde arbitror natum, ut Æschylus [o] e vetustissimis in poëtica, refertam [7] Italiam herbarum potentia, proderet, multique Circeios, ubi habitavit illa, magno argumento etiamnum durante in Marsis a filio ejus [8] [p] orta gente, quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum et antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circes,[9] gloriam herbarum Ægypto tribuit: cum etiam, quæ rigatur, Ægyptus illa [q] non esset, postea fluminis limo invecta. Herbas certe [r] Ægyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud nepenthes, oblivionem tristitiæ veniamque afferens, et ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum.

Primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Musæus et

cognitio.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Nec aliud* Gronov. et vulgg.—5 Vet. Dalec. *in eoque fœmina;* Chiffl. *eamque unam fœminarum.*—6 Vet. Dalec. *et in primis.*—7 Alii ap. Dalec. *poëtica re refertum.*—8 Vet. Dalec. *illorum.*—9 *Circæ* Chiffl. et mox in eodem,

NOTÆ

[n] *Eamque num*] Hanc voculam jam ante mirati sumus, XXII. 16. initio.

[o] *Æschylus*] Hujus poëtæ versiculum ἐκ τῶν ἐλεγείων recitat hunc Theophrastus, Hist. IX. 15. Τυῤῥήνων γενεὰν φαρμακοποιὸν ἔθνος. *Gens Tyrrhena suis clara veneficiis.*

[p] *In Marsis a filio ejus*] De his egimus VII. 2.

[q] *Ægyptus illa*] Pars Ægypti ea quæ Delta dicitur, ac Nili ostiis secatur. Vide quæ diximus II. 87.

[r] *Herbas certe*] Fuit ea Polydamna Thonis Ægyptii regis uxor. Odyss. Δ. 228. Ἐσθλὰ, τά οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. *Prospera, quæ quondam Thonis dulcissima conjux Ægypti Polydamna dedit, qua plurima gignit Noxia terra ferax, et multa probata venena.* De nepenthe diximus XXI. 91. Vide et Euseb. Præpar. Evang. lib. X. p. 481. Hausit hæc porro Plinius a Theophr. Hist. IX. 15.

Hesiodus polion herbam in quantum mirati sunt, diximus.[s] Orpheus et Hesiodus suffitiones[10] commendavere. Homerus et alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras, clarus sapientia, primus volumen de earum effectu composuit, Apollini, Æsculapioque, et in totum Diis immortalibus inventione et origine assignata. Composuit et Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique magis. Adeoque ad hæc[t] attonita antiquitas fuit, ut affirmaverit[11] etiam incredibilia dictu.

Xanthus, historiarum auctor, in prima earum tradit,[12] occisum draconis catulum revocatum ad vitam a parente, herba, quam balin nominat: eademque Thylonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Juba in Arabia herba revocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cujus contactu illatæ ab alite, quam retulimus,[u] exsiliret cuneus a pastoribus arbori adactus: quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum esse quod vero supersit. Inde[13] et plerosque ita video existimare, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, a quo ferunt dictum, quasdam fortassis etiam calcatas prodesse. Observatum certe est inflammari vulnera ac morbos superventu eorum, qui pedibus iter confecerint.

VI. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non[1] plures noscantur, causa

cum etiam tum, quæ, &c.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad suffitiones.*—11 ‘Ita codd. Reg. 1. et Chiffl. cum Editione principe.’ *Brotier.*—12 Chiffl. *tradidit.*—13 Vet. Dalec. *esse. Quod vero supersit, inde.* Al. *Inde plerosque, &c.* Chiffl. *Inde et plerosque, &c.*

CAP. VI. 1 *Sed quare nunc non* cod. Dalec. Paulo post, *utpote qui soli*

NOTÆ

[s] *Post eum Musæus .... diximus*] Lib. XXI. c. 21. et 84.

[t] *Adeoque ad hæc*] Ad eximias herbarum vires sic hæsit attonita, ut audacior facta nihil vereretur etiam auditu incredibilia addere.

[u] *Quam retulimus*] Lib. X. c. 20.

est, quod eas agrestes literarumque ignari experiuntur, ut qui soli inter illas vivant: præterea securitas [a] quærendi, obvia medicorum turba. Multis etiam inventis nomina desunt, sicut illi, quam retulimus [b] in frugum cura, scimusque defossam in angulis segetis præstare, ne qua ales [2] intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit, quod tradiderint aliis. Accedit ratio inventionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias invenit casus, alias (ut vere dixerim) Deus.

Insanabile [3] [c] ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pavorem aquæ,[d] potusque omnis afferens odium. Nuper cujusdam [e] militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris rosæ, quam cynorrhodon [f] vocant, blanditam sibi aspectu pridie in frutecto,[g] mitteret filio bibendam: in Lacetania [4] res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuque accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis ut pareret religioni: servatusque est ex insperato, et postea quisquis auxilium simile tentavit. Alias apud auctores cynorrhodi una medicina erat: spongiolæ,[h] quæ in mediis spinis [5] ejus

margo edd. Dalec. et Gronov.—2 Vet. Dalec. *avis.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Insanabiles* edd. vett. *Insanabilis* Gronov.—4 Vet. Dalec. *blanditiæ in Lusitania.* Cod. Dalec. *mitteret ut filio bibenda in lacte daretur. Talia gerebantur in Hispaniæ.*—5 Vet. Dalec.

NOTÆ

[a] *Præterea securitas*] Quærendi curam adimit obvia Medicorum turba.

[b] *Sicut illi, quam retulimus*] Lib. XVIII. c. 45.

[c] *Insanabile*] Sic Mss. non *insanabilis.* Ut 'Triste lupus stabulis.'

[d] *Pavorem aquæ*] Ὑδροφοβίαν Græci vocant. Vide quæ de eo morbo diximus VIII. 63.

[e] *Nuper cujusdam*] Indicavit hoc ipse superius VIII. 63.

[f] *Sylvestris rosæ, quam cynorrhodon*] Rosa sylvestris hæc est quæ Eglenterii nomine apud Gallos venit, *l'Eglantier.* Est in Eystettensi horto: vidimus in Regio. Scribonio Largo Compos. 85. 'Rosa sylvatica, quam caninam quidam vocant.'

[g] *In frutecto*] *Frutectum,* per syncopen, pro *fruticetum,* habent libri Mss. ubique omnes. Vulgo tamen et *frutetum* scribitur.

[h] *Spongiolæ*] Spongiam ex rubo rosario agresti sumtam vocat Marcellus Empir. c. 26. pag. 181. et c. 27. pag. 196.

nascitur, cinere cum melle, alopecias capitis expleri. In eadem provincia cognovi in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedio: alium[6] quam quos in priore volumine[i] ejusdem nominis diximus: sed huic alia figura aliudque miraculum exerentis se terra[7] ad primas serpentium vernationes, bipedali fere altitudine, rursusque cum iisdem in terram condentis:[8] nec omnino occultato eo apparet serpens: vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusque formidinis demonstraret.

(III.) Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum castris a Germanico[j] Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota[k] intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solverentur. Stomacacen[l] medici vocabant, et scelotyrben,[9] [m]

ramis.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *contra serpentium omnium m. e. remedium. Alius est* Vet. Dalec. *contra omnium m. e. remedium. Alius est* Gronov. et vulgg.—7 Cod. Dalec. *exeuntis e terra.*—8 Dalec. *se condentis.*—9 ' Cod. Reg. 2. *Sceloturbin.* Græcis σκελοτύρβη dicitur a σκέλος et τύρβη, quod morbus ille tentet et turbet crura.' *Brotier.*

NOTÆ

[i] *In priori volumine*] Superiore lib. c. 93. Nondum mihi herbæ compertum genus illud est, in quod omnia ea conveniant, quæ hic referuntur: illudque inprimis, ut seris anni mensibus, quo latent angues, ipsum arescat. In Indice dracunculus caulis appellatur.

[j] *A Germanico*] Tiberii F. Caligulæ patre.—' Neronis Claudii Drusi Germanici Imp. filio, Caii Cæsaris Germanici Aug. patre.' *Ed. sec.*—Vide Tacitum Annal. II. pag. 43. et seq.

[k] *Qua pota*] ' Et Susis,' inquit Vitruv. VIII. 3. pag. 165. ' in qua civitate est regnum Persicum, fonticulus est, ex quo qui biberunt, amittunt dentes.' Quam in rem lepidum idem Epigramma Græcum eo loci recitat.

[l] *Stomacacen*] Στομακάκην, vel potius, ut ars suadet, στομοκάκην, quæ vox *vitium* quoddam *oris* sonat. Scorbutum ætas posterior appellavit. Vide Sennertum lib. III. pag. 504. Sunt qui στομοκάκκην malint hic legi, quoniam scorbuticis os κάκκην, hoc est, *stercus* olet. Et id morbi genus hodieque grassatur in Frisiis, ex aquarum vitio.

[m] *Scelotyrben*] Σκελοτύρβη, *paralysis species, quando recti nequeunt incedere:*

ca mala. Reperta auxilio est herba, quæ vocatur brittanica[10] [n] non nervis modo et oris malis salutaris, sed contra anginas [o] quoque, et contra serpentes.[11] Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur et ex radice.[12] Florem vibones [p] vocant: qui collectus priusquam tonitrua audiantur, et devoratus, securos in totum reddit. Frisii, qua castra erant, nostris demonstravere illam:[13] mirorque [q] nominis causam: nisi forte confines

sceletyrben edd. vett. Gronov. Harduin. et recentt.—10 '*Brittanica*] Ita cod. Reg. 1.' *Brotier. quæ appellatur Britannica* Chiffl. *quæ vocatur Britannica* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—11 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et serpentes* edd. vett. et Gronov.—12 Chiffl. *e radice;* margo edd. Dalec. et Gronov. *ex foliis,* e Diosc.—13 *Fida in qua castra erant, monstravere illum* Chiffl.—14 Cornarius, *confines*

NOTÆ

sed nunc in lævam, nunc in dextram corpus contorquent, pedesque proferunt: interdum etiam, velut inutile syrma, anguium more pedem promovent. Σκελοτύρβη ἐστὶν εἶδος παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατ' εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν, ἢ τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντές τι μέγα. Galenus, in Defin. Med. tom. II. num. 293. p. 265. A σκέλος et τύρβη, quod *crura* is morbus tentaret, turbaretque. Ælii Galli exercitum laborasse hoc utroque mali genere ex Arabicorum fructuum esu, et aquarum potu, auctor est Strabo lib. XVI. pag. 781. Τῶν μὲν περὶ τὸ στόμα, τῶν δὲ περὶ τὰ σκέλη παράλυσιν τινὰ..... Et paulo ante, Στομακάκῃ καὶ σκελοτύρβῃ.

[n] *Brittanica* [*britannica*] Hydrolapathum nigrum esse, quam veteres Britannicam appellarunt, satis idoneis efficit argumentis Abrah. Muntingius, opere singulari de vera antiquorum herba Britannica. Galenus certe de Fac. Simp. Med. lib. VI. folia ait esse agresti lapatho similia, ὅμοια τοῖς τῶν ἀγρίων ὄντα λαπάθων.

[o] *Sed contra anginas*] Apuleius cap. 29. de Britannica, tit. 7. 'Ad anginam:' 'Herbæ Britannicæ flos antequam tonitruum audiatur collectus, qui eo usus fuerit, per totum annum anginam non experietur.'

[p] *Florem vibones*] Strabo auctor est lib. VI. pag. 156. ad Vibonem oppidum, (de quo III. 10.) e Sicilia Proserpinam migrasse ad legendos flores: ubi matronæ collectis eis texunt coronas: hincque repertum coronis flores nectere. Unde putandum vibonum florum nomen venisse. Vide in nummis nostris, ΙΠΠΩΝΙΕΩΝ.

[q] *Mirorque*] Mirum est, inquit, Britannicam vocari herbam, quæ non in Britannia, sed in Germania inventa sit. At vero Lipsius in Taciti Annal. I. pag. 30. paludes ait, uliginesque, haud procul Amisia flumine, inter Lingam, Weddam, Coëvordam, aliquot milliarium spatium occupare: vocari ab accolis Bretaniæ uligines, *Bretansche heyde.* Ab ista Bretannia in Frisiis, nomen herbæ Britannicæ datum. Muntingius, p. 131. a stabiliendis dentibus Frisiorum lingua deductum id nomen, suadere nititur quidem: at non omnino persuadet.

Oceano Britanniæ, velut propinquæ, dicavere.[14] Non enim [r] inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiamnum Britannia libera.

VII. Fuit quidem et hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi, ut docebimus [1] [a] fecisse reges: tanta res [b] videbatur,[2] herbam invenire, vitam juvare, nunc fortassis aliquibus curam nostram frivolam quoque existimaturis: adeo deliciis sordent etiam quæ ad salutem pertinent. Auctores tamen quarum inveniuntur, inprimis celebrare [3] par est, effectu earum digesto in genera morborum. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit, præter fortuita casusque, et quæ nomina [c] omnis hora excogitat, ad millia morborum singulis mortalium timenda. Qui gravissimi ex his sint discernere, stultitiæ [4] prope videri potest, cum suus cuique ad præsens quisque atrocissimus videatur. Et de hoc tamen judicavere ævi experimenta,[5] [d] asperrimos cruciatus esse calculorum a stillicidio vesicæ: proximum stomachi, tertium eorum quæ in capite doleant:[6] non ob alios [e] fere morte concita. A Græcis et noxias herbas demonstratas miror equidem. Nec venenorum tantum: quoniam ea vitæ conditio est, ut mori [f] plerumque etiam opti-

Oceano, Britanniæ velut propinquæ dicavere.

CAP. VII. 1 Vet. Dalec. *quod docebimus;* alii ap. Dalec. *sicut docebimus.*—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *iis debeatur* Vet. Dalec. *ut res tanta debeatur* Gronov. et al. vett.—3 Chiffl. *celebrari.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et nomina, quæ omnis ...... stultitia* Gronov. et vulgg.—5 'Ita codd. Regg.' *Brotier. avi experimento* edd. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *usi experimento* cod. Dalec. *et hoc tamen j. aut experimenta* Chiffl. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *calculorum vesicæ cum stillicidio;* cod. Dalec. *ac stillicidium.*—6 Cod. Dalec. *qui capite dolent.* Mox, Chiffl. *morte conscita.*—

NOTÆ

[r] *Non enim*] Non est verisimile appellatam eam herbam esse a milite Romano de Britanniæ nomine, quoniam ibi plurima nasceretur, cum præsertim Britannia tum sui juris esset, nec populo R. subdita.

[a] *Ut docebimus*] Cap. 33. et seqq.

[b] *Tanta res*] Vide Notas et Emend. num. 3.

[c] *Et quæ nomina*] Nomina nova novis morborum generibus, quæ subinde nascuntur, indita.

[d] *Et de hoc tamen ..... ævi experimenta* [*avi experimento*] Vide Notas et Emendationes num. 4.

[e] *Non ob alios*] Non alios fere morbos morte consecuta.—' Parmensis editio et codex Chiffl. forte melius, *morte conscita.*' Ed. sec.

[f] *Ut mori*] Ferdinandus Pintianus,

mi[7] portus sit: tradatque M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, veneno[g] crura perunxisse, et postea caruisse sensu omni, æque quam dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monstrandi, qua mentes[h] solverentur, partus eliderentur, multaque similia? Ego nec abortiva dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum imperatorem clarissimum amatorio[i] periisse: nec alia magica portenta, nisi ubi cavenda sunt aut coarguenda, inprimis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundeque præstitum[8] vitæ, salutares dixisse, ac postea inventas.[9]

VIII. (IV.) Laudatissima herbarum est, Homero[j] teste, quam[1] vocari a Diis putat moly, et inventionem ejus Mercurio assignat, contraque summa veneficia demonstrat. Nasci eam[k] hodie circa Pheneum, et in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda nigraque,

7 Vet. Dalec. *optimus.* 'In Ms. Reg. 2. *optimis.* Vide supra VII. 54.' *Brotier.* Mox, Chiffl. *traditque.*—8 Idem codex, *præstatum.*—9 Vet. Dalec. *ac posteris juventus;* Pintian. *ac pro ea juventas.*

CAP. VIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Homero quam* Gronov.

NOTÆ

qui in eadem exornanda sparta laboravit, in qua nos sudamus, vir de Plinio optime meritus, insculpi Salmanticæ sepulcro suo jussit, OPTIMVM VITÆ BONVM MORS. Vide quæ dicta sunt VII. 54.

[g] *Veneno*] Cicutæ succo.

[h] *Qua mentes*] Quæ herba faceret insaniam, partus elideret, &c.

[i] *Lucullum .... amatorio*] Amatorium poculum dicitur, quod ad amoris insaniam impellit: quale Lucullo Callisthenes libertus suus obtulit, ut impensius ab eo diligeretur: verum veneni vi alienata domini mens est, et mors consecuta. Plutarchus in Lucullo pag. 520.

[j] *Homero*] Odyss. K. 302. Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον Ἀργειφόντης, Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξεν. Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος. Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί· χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν Ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. Transcripsit hunc Plinii locum Apuleius c. 48. Homericum moly, esse Democriti aglaophotin, de qua nos egimus libro superiore, Lobelius scripsit in Notis marginalibus Mss. ad Anguillar. p. 90. Esse rutam sylvestrem affirmat Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 219.

[k] *Nasci eam*] Tota hæc descriptio petita ex Theophrasto est, Hist. IX. 15. Sed is errasse Homerum ait, qui ægre evelli hanc e tellure cecinit. Vide et Diosc. III. 54.

magnitudine cepæ, folio scillæ: effodi autem difficulter.[2] Græci auctores[l] florem ejus luteum pinxere, cum Homerus[m] candidum scripserit. Inveni e peritis herbarum medicis, qui et in Italia nasci eam diceret, afferrique[3] Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis XXX. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ.

IX. Ab ea maxima auctoritas herbæ est, quam dodecatheon[n] vocant, omnium[1] Deorum majestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia ejus[o] septem, lactucis simillima, exeunt a lutea radice.

X. Vetustissima inventu Pæonia[p] est, nomenque auctoris retinet, quam quidam[q] pentorobon appellant, alii gly-

et vulgg. Mox, *ast inventionem ejus, &c.* al. ap. Dalec.—2 Vet. Dalec. *effodi autem non difficulter;* Theophr. *non tamen effodi.*—3 Vet. Dalec. *afferretque.*
CAP. IX. 1 Vet. Dalec. *numinum.* Mox, *commendantis* cod. Dalec.

NOTÆ

[l] *Græci auctores*] Quos Priapeiorum auctor est secutus, eo carmine: 'Hinc legitur radix, cujus flos aureus exit: Quam cum moly vocant, mentula moly fuit.'

[m] *Cum Homerus*] Loco allato: et qui Homerum imitatus est Naso Met. XIV. 291. 'Pacifer huic florem dederat Cyllenius album: Moly vocant Superi: nigra radice tenetur.' Diosc. quoque loc. cit. *ἄνθη λευκοΐοις ὅμοια, γαλακτόχροα* dicit esse, *violæ albæ flores similes,* et *lactei coloris.* Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 211. *ἄνθος γαλακτῶδες.*

[n] *Dodecatheon*] *Δωδεκάθεος*, herba a duodecim Diis majoribus appellata.

[o] *Folia ejus*] 'Profecto hac effigie,' inquit Ruellius lib. II. p. 449. 'frequenter in dumetis enatam vidimus: verum cum nec plura de ea tradantur, an dodecatheos sit, non ausim affirmare.'

[p] *Vetustissima . . . Pæonia*] A Pæone Medico nomen invenit, qui vulneratum Plutonem ab Hercule, ut Homerus quidem fabulatur Iliad. E. 401. curasse ea perhibetur. Nomen in officinis servat: vulgus Pivoniam vocat: *Pivoine.* Genera ejus quatuordecim in horto Regio vidimus. Pæonia mas a Matthiolo delineatur in lib. III. Diosc. p. 914.

[q] *Quam quidam*] Diosc. III. 157. *Παιονία, ἢ γλυκυσίδη, οἱ δὲ πεντόροβον.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 167. Dicitur sane *πεντόροβον*, quasi quintuplex ervi granum: a granorum numero, quæ ervum imitantur. *Γλυκυσίδη*, quod acinos dulces, mali Punici similes, habere videtur: nam *σίδη* Bœotis *malum Punicum* est. Vide etiam Apuleium cap. 64. et auctorem libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, p. 18.

cysidem. Hæc [1] quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi nuncupantur. Nascitur [r] opacis montibus, caule inter folia [s] digitorum quatuor,[2] ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Inest iis [t] semen copiosum, rubrum, nigrumque. Hæc medetur et Faunorum [u] in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere [v] noctu, quoniam si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat.

XI. Panaces ipso nomine [a] omnium morborum remedia

CAP. X. 1 Chiffl. *penteron app. alii cyclioden. Nam hæc.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sesquipedali.*

NOTÆ

[r] *Nascitur*] Hæc totidem fere verbis Diosc. loc. cit.

[s] *Caule inter folia*] Inter singulos nodos, unde folia erumpunt. Alias totus caulis bicubitalis est, ut ait Diosc. loc. cit. *καυλὸς ὡς δισπιθαμιαῖος.*

[t] *Inest iis*] Diosc. loc. cit. *Λόβους δέ τινας ἀνίησιν ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, ἀμυγδάλοις ὁμοίους· ὧν ἀνεῳχθέντων εὑρίσκονται ἐρυθροὶ κόκκοι πολλοὶ, μικροὶ, ἐμφερεῖς τοῖς τῆς ῥοιᾶς· ἐν μέσῳ δὲ μέλανες, ἐμπόρφυροι, ε' ἢ ς'. Summo caule fert siliquas quasdam, veluti Græcas nuces: quibus dehiscentibus grana multa rubentia, parva, acinis Punicorum similia inveniuntur: et inter hæc media quinque aut sex, nigra, purpurea.*

[u] *Faunorum*] Faunos XXX. 24. nocturnos Deos interpretatur. Dioscor. loco citato: Οἱ δὲ *μέλανες καὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς, grana nigra valent adversus suppressiones incuborum nocturnas, quas ephialtas vocant.* Quindecim grana bibi ex aqua jubet idem Εὐπορ. I. 22. 'Εφιάλτης sive ἐπιάλτης malum est, ubi aliquis noctu se grandi mole opprimi, invadique ab alio credit. Macrobius de hac re ita prodidit, in Somn. Scip. I. 3. pag. 13. ' *Φάντασμα* vero, hoc est, visum, cum inter vigiliam, et adultam quietem, in quadam, ut aiunt, prima somni nebula, adhuc vigilare se existimans, qui dormire vix cœpit, aspicere videtur irruentes in se vel passim vagantes formas, . . . In hoc genere est ἐφιάλτης, quem publica persuasio quiescentes opinatur invadere, et pondere suo pressos ac sentientes gravare.' De hoc genere morbi plura Cælius Aurel. III. 3. ' Quidam veteres,' inquit, ' ephialten vocaverunt, . . . Afficit crapula vel indigestione jugi vexatos . . . Sequitur per somnum gravedo atque pressura, et veluti præfocatio, qua sibi quenquam irruisse repente existiment, qui sensibus oppressis sensus exanimet, neque clamare permittat: quo fit ut sæpe erumpentes non articulata, sed confusa voce exclament.' . . . Ac paulo ante: ' Sed quod neque Deus, neque semideus, neque Cupido sit, libris Causarum, quos *αἰτιολογουμένους* Soranus appellavit, plenissime explicavit.' Inde Pæonia *ἐφιαλτία* dicitur apud Aëtium lib. I. p. 32. (sic enim legendum, non *elephantia*) quia *τὸν ἐφιάλτην* curat.

[v] *Præcipiunt eruere*] Hæc a Theophrast. ad verbum expressa Hist. IX. 9.

[a] *Panaces ipso nomine*] 'Ἀπὸ τοῦ *πάντα ἀκεῖν, quod omnia medetur:* sive a *πᾶν* et *ἄκος,* hoc est, *ab omni remedio.*

promittit, numerosum [b] et Diis inventoribus ascriptum. Unum quippe Asclepion [c] cognominatur, quoniam is [1] filiam Panaceam appellavit. Succus coactus ferulæ [d] qualem diximus, radice multi [e] corticis et salsi.[2] Hac evulsa [f] scrobem repleri vario genere frugum religio est, ac terræ [3] piamentum. Ubi, et quonam fieret modo, et quale [4] maxime probaretur, inter peregrina docuimus.[g] Id quod e Macedonia affertur, bucolicon [h] vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrime evanescit. Et in aliis [i] autem generibus improbatur [5] maxime nigrum ac molle. Id enim argumento [6] est cera adulterati.

XII. Alterum [j] genus Heraclion vocant, et ab Hercule inventum tradunt: alii origanum Heracleoticum sylvestre, quoniam est origano [1] simile, radice inutili: de quo origano diximus.

CAP. XI. 1 Vet. Dalec. *Asclepius.*—2 Margo Ed. Dalec. *radicis cortice multo* (crasso) *et salso*, e Theophr.—3 Vet. Dalec. *ad terræ.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et quo f. modo, et quale* Gronov. et vulgg. *et quo f. modo, aut quale* Chiffl.—5 Chiffl. *probatur.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *argumentum* Gronov. et al. vett.

CAP. XII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *tradunt. Alii origanum silvestre Panaces Heracleum vocant, quod est origano*, e Diosc.

NOTÆ

[b] *Numerosum*] Cujus multa genera.

[c] *Unum . . . Asclepion*] Τὸ πάνακες τὸ Ἀσκληπίειον, Theophrasto Hist. IX. 9. ab Æsculapio Medico, ut Nicander cecinit in Theriacis. Filiam ejus Πανάκειαν, cum altera, quæ Ὑγιεία nominata est, in suo jurejurando testem Hippocrates advocat, p. 1. Idem panacis genus Ἡράκλειον a Diosc. appellatur, III. 55. et a Galeno, de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 217.

[d] *Succus . . . ferulæ*] Est, inquit, ferula panaces: cujus succus excipitur inciso caule, cogiturque: coacti candor probatur, ut diximus XII. 57.

[e] *Radice multi*] Radices permultas habet, crasso et subamari gustus cortice vestitis: Ῥίζας πλείονας . . . . παχὺν ἐχούσας τὸν φλοιὸν, ὑπόπικρον τῇ γεύσει. Diosc. III. 55. post Theophr. Hist. IX. 12.

[f] *Hac evulsa*] Cum effoditur, ex omni frugum genere offa mellita terræ injicitur, Theophr. Hist. IX. 9.

[g] *Ubi . . . docuimus*] Lib. XII. cap. 57.

[h] *Bucolicon*] Βουκολικὸν, quasi *pastoritium.*

[i] *Et in aliis*] In aliis succis qui non sponte erumpunt, sed inciso caule vel radice manant. Ipse Plinius XII. 57. 'Niger color improbatur.' Dioscor. III. 55. Ὁ δὲ μέλας φαῦλος καὶ μαλακός. Δολοῦνται γὰρ ἀμμωνιακῷ ἢ κηρῷ.

[j] *Alterum*] Origanum est Heracleoticum, de quo XX. 62. Diosc. III. 56. Καλοῦσι δέ τινες πάνακες καὶ τὴν ἀγρίαν

XIII. Tertium[k] panaces Chironion cognominatur ab inventore. Folium ejus lapatho simile, majus tamen et hirsutius.[1] Flos aureus, radix parva.[2] Nascitur pinguibus locis. Hujus flos efficacissimus, eoque amplius, quam supra dicta, prodest.

XIV. Quartum[l] genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: sed et Pharnaceon, in controversia[1] [m] inventionis, a Pharnace rege deductum. Seritur[2] hoc, longioribus, quam cetera, foliis, et serratis. Radix odorata in umbra siccatur, vinoque gratiam adjicit. Hujus genera[3] [n] duo fecere, alterum lævis[4] folii, alterum tenuius.[5]

XV. Heracleon[o] siderion et ipsum ab Hercule inventum

CAP. XIII. 1 Th. δασύτερον, *densius.*—2 'Th. μακρὰ, *longa:* nisi legendum sit, μικρά.' *Dalec.*

CAP. XIV. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *controversiam* Gronov. et vulgg.—2 *Scribitur* Vet. Dalec.—3 *Hujus præterea genera* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *levioris* Gronov. et vulgg. *crassioris* Th. παχύφυλλον.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *tenuioris* Gronov. et al. vett. 'In codd. Regg. et Editione principe, *tenuis. La petite centaurée.*' Brotier.

NOTÆ

ὀρίγανον, οἱ δὲ καὶ ἡρακλεωτικὸν, οἱ δὲ κονίλην· περὶ ἧς εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ὀριγάνου.

[k] *Tertium*] Ita sunt Theophrasti verba Hist. IX. 12. Ἔχει δὲ τὸ μὲν Χειρώνιον φύλλον μὲν ὅμοιον λαπάθῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον· ἄνθος δὲ χρυσοειδές· ῥίζαν δὲ μικράν· φιλεῖ δὲ τὰ χωρία τὰ πίονα. Neque Nicandri, neque Dioscoridis panaces Chironium esse constat: sed est Helenium Dioscoridis primum, sive inula, ut recte vidit Anguillara par. V. p. 89. etsi id minus probare Ruellius videtur lib. III. p. 524. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 309.

[l] *Quartum*] Herbariis id genus incognitum.

[m] *In controversia*] Aliis Chironi Centauro, aliis Pharnaci regi originem assignantibus. Chironi medicinæ inventionem Plinius adjudicat VII. 57. Pharnaces Mithridatis Pontici filius fuit: quo devicto Cæsar inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, 'Veni, Vidi, Vici.'—'Pharnaces, is est, qui primus regnavit in Ponto, ut Plinius loquitur, XXXIII. 54. nempe circiter annum Urbis Romæ 450.' *Ed. sec.*

[n] *Hujus genera*] Alio spectat Theophrastea panacis universim distributio in duo genera, τὸ μὲν λεπτόφυλλον, τὸ δὲ πλατύφυλλον, Hist. IX. 12. alterum latioris folii, tenuioris alterum.

[o] *Heracleon*] Hæc sideritis tertia Dioscoridis est, IV. 35. quam et Cratevas ibi Ἡράκλειαν vocat, flore puniceo, foliis coriandri, caulibus σπιθαμιαίοις, hoc est, *palmi altitudine.* Geranium est Dodonæi Robertianum,

est, caule tenui digitorum quatuor altitudine,[1] flore Puniceo, foliis coriandri. Juxta lacus et amnes invenitur, omniaque vulnera [p] ferro illata efficacissime sanat.

XVI. Est Chironis inventum ampelos, quæ vocatur Chironia, de qua diximus [q] inter vites, sicuti de herba,[r] cujus inventio assignatur Minervæ.

XVII. Herculi eam [a] quoque ascribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas [b] altercum: apud Græcos [1] vero hyoscyamos appellatur. Plura ejus genera: unum nigro [c] semine, floribus pæne purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare [d] autem candidius est, et fruticosius, altius papavere. Tertii [2] semen [e] irionis semini simile: et omnia in-

CAP. XV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cauliculis multis dodrantalibus*, e Diosc. Mox, ibid. ex eodem, *quamvis recenti vulnere sanguinem supprimit.*

CAP. XVII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *apud Arabas altercum sive altercangenon, apud Græcos* Gronov. et vulgg.—2 *Alterius* margo edd.

NOTÆ

pag. 62. visum a nobis in horto Regio.

[p] *Omniaque vulnera*] Dioscor. loc. cit. Καὶ ταύτης ἡ δύναμις ἐπιτιθεμένης κολλητικὴ ἐναίμων καὶ νεοτρώτων. *Hujus impositæ ea vis est, ut cruenta recentiaque vulnera glutinet.*

[q] *Est Chironis .... de qua diximus*] Lib. XXIII. c. 17.

[r] *Sicuti de herba*] Parthenio scilicet, de quo XXII. 20.

[a] *Herculi eam*] Vox hæc ὑοσκύαμος, *suis fabam*, seu *fabam porcinam* sonat. Cum porro suem, aprum Erymanthium, Hercules occiderit, qui aper in Arcadum terra fuerat enutritus, idcirco et faba suis Arcadicæ hæc appellata est, et in partem aliquam ejus inventionis Hercules venit. Vide Galen. IX. κατὰ τόπους, 4. p. 609. Eadem Apollinaris dicitur, quod mentem percellat, quasi æstu Apollinis.

[b] *Apud Arabas*] Ita Reg. 2. librique editi. Reg. 1. *apud Arbilas:* unde quidam *apud alios* fingunt. Certe vocem eam esse Latini oris, non Arabici soni, vel ex Scribonio Largo intelligitur, qui Plinio vetustior, (nam is Tiberii principatu vixit:) Compos. 181. 'Altercum,' inquit, 'quod Græci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt, caput grave, venisque distentum habent: mente abalienantur, cum quadam verborum altercatione: inde enim hoc nomen herba trahit altercum.' Sic etiam Apuleius c. 4. 'A Græcis Hyoscyamos dicitur, et Dioscyamos .... Latini insanam vocant, aliqui Apollinarem, alii alterculum,' &c. Gallis, *Hannebane.* Jusquiamus, officinis. Tergemini hyoscyami icones exhibet Dodonæus, p. 147. Vidimus in horto Regio.

[c] *Unum nigro*] Dioscor. IV. 69. Ὁ μὲν γὰρ ἄνθη ὑποπόρφυρα φέρει .... σπέρμα μέλαν, καὶ τοὺς κυτίνους σκληροὺς καὶ ἀκανθώδεις.

[d] *Vulgare*] Et idem nigrum, sed hujus cœli solique, non Galatici, nec saturi coloris, sed ex candido nigro.

saniam gignentia, capitisque vertigines. Quartum[3] [f] genus molle, lanuginosum, pinguius ceteris, candidi seminis,[4] in maritimis nascens; hoc recepere medici. Item rufi [g] seminis. Nonnunquam autem[5] candidum rufescit, si non ematuruit,[h] improbaturque. Et alioqui nullum, nisi cum inaruit, legitur. Natura vini,[6] [i] ideoque mentem caputque infestans. Usus seminis et per se, et succo expresso. Exprimitur [j] separatim, et caulibus foliisque: utuntur et radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quam quatuor bibantur. Etiam[7] antiqui [k] in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, ut diximus,[l] quod ipsum auribus [m] infusum tentat mentem. Mireque,[8] [n] ut

Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 *Tertium* ibid. ex eodem.—4 Ibid. ex eodem, *et floris.*—5 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Non numquam ante* Gronov.—6 Al. ap. Dalec. *veneni.*—7 Vet. Dalec. *bibantur, tametsi;* Chiffl. *bibant. Etiam.* Mox, in eodem codice, *febrim.* —8 *Mirumque* Vet. Dalec.

NOTÆ

[e] *Tertii semen*] Alterum hoc Dioscoridis, qui non omnia genera attigit, altercum est: 'Ο δέ τις, ἄνθη μηλινοειδῆ . . . . σπέρμα ὑπόξανθον, ὥσπερ ἐρύσιμον. Οὗτοι δὲ μανιώδεις ὑπάρχουσι, καὶ καρωτικοί. *Alterius flores sunt lutei. . . . sufflavum, et irionis seminis simile. Insaniam illa gignunt, et soporem.*

[f] *Quartum*] Quod Dioscoridi loc. cit. tertium est, eisdemque plane verbis ab eo describitur.

[g] *Item rufi*] Quod, inquit, est *rufi* seminis, ξανθοῦ, in medicinæ usus adhibetur. Diosc. loc. cit.

[h] *Si non ematuruit*] Cum nequit maturescere, aut percoqui.

[i] *Natura vini*] Inest vis ei vini: nam caput tentat, &c. Ita libri omnes, non *veneni*. Et aliud ei nomen ab ea causa inditum. 'Milimindrum,' inquit Papias, 'vulgus vocat pro eo quod elevationem mentis inducat: hæc herba hyoscyamos appellatur.'

[j] *Exprimitur*] E semine ait, et caulibus, et foliis, separatim exprimi succum, utilem in medicina. Vide Notas et Emend. num. 5.

[k] *Etiam antiqui*] Dioscor. loc. cit. terna, inquit, quaternave folia cum vino pota *febres epialas depellunt*, ἠπιάλους πυρετοὺς θεραπεύει. Febris continuæ quotidianæ genus hoc nomine Græci intelligunt.

[l] *Et oleum . . . . ut diximus*] Libro XV. 7. et XXIII. 49.

[m] *Quod ipsum auribus*] Prodest auribus, menti nocet. Apuleius cap. 4. 'de Symphoniaca,' sive hyoscyamo, tit. 1. 'Ad aurium dolorem:' 'Herbæ symphoniacæ succus tepefactus cum oleo rosaceo, et in aurem instillatus, aurium dolorem mirifice tollit: et si vermes fuerint, necat eos.'

[n] *Mireque*] Mirum est a Medicis, tanquam contra venenum, remedia tradi, ab iis sumenda, qui hyoscyamum bibissent, et ex ipso simul hyoscyamo remedia peti.

contra venenum, remedia prodidere his qui id bibissent, et ipsum pro remediis: adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam venena prodesse.

XVIII. (V.) Linozostis,[o] sive parthenion, Mercurii inventum est: ideo apud Græcos Hermupoan[p] multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo ejus genera:[q] masculus, et fœmina, quæ efficacior, caule cubitali,[1] interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cavis[r] multis, semine in geniculis[2][s] dependente: fœminæ copioso, mari juxta genicula stante,[3] rariori ac brevi, contortoque:[t] fœminæ, soluto et candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora: radix supervacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est,[u] quod de utroque eorum genere proditur, ut mares gignantur, hunc facere: ut fœminæ, illam. Hoc contingere,[v] si a conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturve folia decocta ex oleo et sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in novo fictili cum heliotropio, et duabus

---

CAP. XVIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *frutice dodrantali, aut majore*, e Diosc.—2 Vet. Dalec. *ex geniculis.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

[o] *Linozostis*] Diosc. IV. 191. *Λινόζωστις, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ* Ἑρμοῦ *βοτάνιον καλοῦσιν.* Et in Nothis: Ῥωμαῖοι *ἕρβα* Μερκουρίαλις *μάσκουλα.* Mercurialem Galli, ut Latini, vocitant, *Mercuriale.* Vide iconem maris ac fœminæ apud Lobelium, in Observ. pag. 131. Vidimus in horto Regio.

[p] *Hermupoan*] Ἑρμοῦ *πόαν*, id est *Mercurii herba:* quo sensu et Hermubotane, Ἑρμοῦ *βοτάνη*, ab Apuleio etiam appellatur, cap. 82.

[q] *Duo ejus genera*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

[r] *Alarum cavis*] Diosc. *μασχάλας πολλὰς, πυκνὰς ἔχοντα.* Ala propric pars est hominis concava subter brachium, quæ et axilla dicitur. Ad hujus similitudinem, in herbis ala, quæ Græcis *μασχάλη*, significat cavum illum, inter caulem, et ramulos, anfractum: unde nova proles egreditur. In arborum ramis pars eorundem cava, qua matri adhærescunt: in qua et gigni aliquando viscum fungosque contingit.

[s] *Semine in geniculis*] E sinu foliorum dependente.

[t] *Brevi, contortoque*] In formam testiculorum, *ὥσπερ ὀρχίδια*, inquit Diosc. unde et testiculatam Latini dixere, ut auctor est Apuleius cap. 82.

[u] *Mirum est*] Hoc pariter Dioscor. totidem verbis, loc. cit.

[v] *Hoc contingere*] Dioscor. loc. cit.

aut tribus spicis, donec decoquatur.[4] Decoctum [w] dari jubent, et herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus [5] per triduum, quarto die a balneo coire eas. Hippocrates [x] miris laudibus in mulierum usu prædicavit has: ad hunc [6] modum medicorum nemo [y] novit. Ille eas vulvæ cum melle, vel rosaceo, vel irino, vel lirino admovit: item ad ciendos [z] menses secundasque. Hoc idem [a] præstare potu fotuque dixit.[7] Instillavit auribus olidis [b] succum, inunxitque cum vino vetere. Alvo folia imposuit, epiphoris,[c] stranguriæ, et vesicæ.[8] Decoctum ejus dedit cum myrrha et thure. Alvo quidem [d] solvendæ, vel in febri

folia jacente, e Diosc.—4 Vet. Dalec. *tribus aliis spicis, donec percoquatur.*—5 Vet. Dalec. *muliebris.* Mox, *quarto vero die* Dalec.—6 *At hunc* Vet. Dalec.—7 Idem Vet. *dicit.*—8 Cod. Dalec. *et vesicis.*—9 Dalec. *decocta. Salubrius*

NOTÆ

[w] *Decoctum*] Diosc. loc. cit.

[x] *Hippocrates*] De Morb. Mul. lib. I. tex. 63. p. 455. tex. 74. p. 461. tex. 82. p. 465. tex. 85. p. 468. &c. de Nat. Mul. tex. 8. p. 364. tex. 11. p. 366. tex. 18. p. 371. &c. de Morbis lib. II. tex. 12. p. 43. &c.

[y] *Medicorum nemo*] Carpit ævi sui medicos. Nostra ætate mercuriali utuntur in pessis.

[z] *Item ad ciendos*] Apuleius cap. 82. tit. 2. 'Ad menstrua cienda:' 'Herba Mercurialis cum oleo irino vel rosaceo admota mox provocat sanguinem menstruum.'

[a] *Hoc idem*] Hippocr. de Nat. Mul. tex. 29. p. 377. ad ciendos menses, ἢν τὰ ἐπιμήνια μὴ γίνηται: Λινοζώστιος τὸν καρπὸν καὶ τὰ φύλλα ἐν οἴνῳ δοῦναι πιεῖν. *Mercurialis semen et folia in vino bibenda præbe.* Et pag. 378. Λινοζώστιος φύλλα τρίψας ἐν ῥάκει προσθεῖναι. *Mercurialis folia trita in linteo subde.*

[b] *Instillavit auribus olidis*] Cum quis *ex aure male olet*, ἐκ τοῦ ὠτὸς κακὸν ὄζει, inquit Hippocr. de internis affectionibus, tex. 34. id quod accidere splenicis docet. Apuleius cap. 82. tit. 4. si aqua in aures introierit, ad extrahendam, mercurialis quoque succum instillat.

[c] *Epiphoris*] Oculorum videlicet: neque enim alias Plinius intelligit, nisi speciatim significet. Dalecampius 'fluxiones in ventrem' interpretatur, quo sensu nusquam vocem eam Noster accepit. Sed et ab Apuleio Lugdunensis Medicus arguitur, ita scribente scilicet cap. 82. tit. 3. 'Ad epiphoras oculorum:' 'Herbæ mercurialis folia,' inquit, 'cum vino albo vetere impone.'

[d] *Alvo quidem*] Q. Serenus c. 29. p. 143. 'Sæpe cibi specie, vitio vel corporis ipso, Potibus aut duris restricta morabitur alvus; Vincetur talis mora gramine Mercuriali, Cujus aquam cocti minimo cum melle bibemus.' Et Apuleius c. 82. tit. 1. 'Ad ventris duritiam:' 'Herbam Mercurialem coques, et tritam ex passo dabis: statim detrahet, et stomachum purgabit: aut semen ejus tritum ex

decoquitur quantum manus capiat in duobus sextariis aquæ ad dimidias: bibitur sale et melle admixto: necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis[9] causa putavere aliqui utramque dandam,[e] sive cum malva decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt,[f] sed stomachum lædunt. Reliquos usus dicemus suis locis.

XIX. Invenit et Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos[1] vocatur.[g] Hac sanasse Telephum[h] dicitur. Alii primum æruginem[i] invenisse, utilissimam emplastris, ideoque pingitur a cuspide[2] decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque usum medicamento volunt. Aliqui et hanc panacem[j] heracleon, alii sideritin, et apud nos millefoliam[3] vocant, cubitali scapo, ramosam, minutioribus quam fœniculi foliis vesti-

purgationis; Vet. Dalec. etiam *decocta.* Mox, in eodem Vet. *per se, sive cum malva decoctam.*

CAP. XIX. 1 *Achillea Sideritis* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex cuspide* Gronov. et vulgg.—3 Chiffl. *herodem, alii sideriten, et ap. nos millefo-*

NOTÆ

passo dato,' &c. Scribonius Largus Compos. 135. 'Mollit ergo alvum herba Mercurialis, lenibus oleribus quamplurima mixta.'

[e] *Utramque dandam*] Marem fœminamque.

[f] *Bilem detrahunt*] Marcellus Empir. c. 30. p. 217.

[g] *Achilleos vocatur*] Hæc sideritis Heraclea est de qua c. 15.

[h] *Telephum*] Herculis filium, Mysorum regem, ab Achille ipso sanatum, a quo vulneratus fuerat. Consulto enim oraculo, responsum tulit, 'Ο τρώσας ἰάσεται. Supplex itaque Achilli factus, id ab ipso impetravit. Horatius Epod. XVII. 8. 'Movit nepotem Telephus Nereium, In quem superbus ordinarat agmina Mysorum, et in quem tela acuta torserat.'

[i] *Alii primum æruginem*] Quo spectat Ovid. de Remed. Amor. I. 47. 'Vulnus in Herculeo quæ quondam fecerat hoste, Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.' Hoc iterum Plinius repetit XXXIV. 45.

[j] *Aliqui et hanc panacem*] Aliqui sanatum, inquit, Telephum aiunt, herba millefolia, quam et panacen heracleon, et Achilleam, et sideritin vocant. In his Apuleius c. 88. 'Græci myriophyllon .... alii Achilleon .... Latini millefolium .... Hanc herbam Achilles invenit: unde vulnera ferro facta sanabat: et ob id Achilleos vocatur: hac sanasse Telephum dicitur.' Hæc 'Αχίλλειος Dioscoridis est, IV. 36. quam et sideritin appellatam ait. Millefolium idem terrestre, seu militaris herba, de qua diximus XXIV. 95. picta a Lobelio, ut diximus, et a Dodonæo p. 101.

tam[4] ab imo. Alii fatentur quidem illam vulneribus utilem, sed veram Achilleon esse scapo cœruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam. Alii quadrato[k] caule, capitulis[5] marrubii, folio quercus. Hanc[6] etiam[l] præcisos nervos glutinare faciunt. Alii sideritin[m] in maceriis nascentem, cum teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis et pinguioribus, tenuioribus[7] cauliculis, in vineis nascentem. Aliam vero[n] binum cubitorum, ramulis exilibus,[8] triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ semine, omnes vulneribus præcipuas. Nostri[9] eam, quæ est latissimo folio scopas regias[10] [o] vocant. Medetur anginis suum.

XX. Invenit et Teucer[a] eadem ætate Teucrion,[b] quam[1]

lium.—4 Chiffl. *fœniculis vestitam.*—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *capitibus* Gronov. et vulgg.—6 Chiffl. *foliis quercus. Hac.* Mox, *glutinare ferunt* cod. Dalec.—7 Dalec. *teneris;* Chiffl. *teneriorem.*—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ramis bicubitalibus,* e Diosc.—9 *Nostri* deest in cod. Dalec. Mox, *quæ est lætissimo* Vet. Dalec.—10 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita ceteræ edd. ante Harduin. qui ex codd. suis et Dalec. recepit, *scopam regium;* eumque secuti recentiores.

Cap. xx. 1 Vet. Dalec. *et quam.* Mox, alii ap. Dalec. *hermiam vocant;*

NOTÆ

[k] *Alii quadrato*] Hæc sideritis prior Diosc. iv. 33. de qua ille paria refert totidem verbis: folio nempe marrubii, ad similitudinem foliorum quercus accedente: e quadrangulis caulibus, in quibus orbiculata interdum, ut in marrubio, verticilla spectantur. Recentior ætas in officinis herbam Judaicam et *Tetrahil* barbaro nomine vocat. A Dodonæo pingitur pag. 94. Ruellio astipulante lib. iii. pag. 594.

[l] *Hanc etiam*] Diosc. loc. cit. *Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ φύλλα καταπλασσόμενα τραυμάτων κολλητικὴν, κ. τ. λ.* Et est ea dos herbæ Judaicæ propria.

[m] *Alii sideritin*] Et id heracleæ sideriti natale solum, de qua c. 15. diximus. Diosc. iv. 35. Σιδηρῖτις .... Ἡράκλεια ... φυομένη ἐν τοίχοις καὶ ἀμπελῶσιν, *in maceriis, vinetisque.*

[n] *Aliam vero*] Nempe sideritin Dioscoridis alteram, quam ille iisdem omnino notis delineat, iv. 34. quæ omnes pulchre cadunt in eam quam Pimpinellam in Gallia vulgus appellat, *la Pimprenelle:* quam et thryallidem a Theophrasto vocari diximus xxi. 61. Hujus est eximia vis ad vulnera. Anguillara par. xiv. p. 257. *La seconda siderite non e altro che la Pimpinella nostra commune.*

[o] *Scopas regias* [*scopam regiam*] In Indice *scopa regia.* In Mss. quibusdam *scopas regias* hoc loco legitur. Pimpinella sylvestris est, seu sanguisorba major, delineata a Dodonæo p. 105. Ruellius lib. iii. p. 594. falso arbitratur eam esse quam vulgus 'Carpentariorum herbam' appellat: quod materiarii fabri sæpiuscule hac utuntur ad glutinanda vulnera.

[a] *Invenit et Teucer*] Telamonis filius, Priami ex sorore nepos. De

quidam hemionion vocant, spargentem juncos tenues, folia parva,[2] asperis locis nascentem, austero sapore, nunquam florentem: neque semen gignit. Medetur lienibus. Constatque[c] sic inventam: cum exta super eam projecta essent, adhæsisse lieni, eumque exinanisse. Ob id a quibusdam splenion vocatur.[3] Narrant,[d] sues, qui radicem ejus ederint,[4] sine splene inveniri. Quidam ramis[e] hyssopi[5] surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant, et colligi florentem adhuc jubent: adeo florere non dubitant: maximeque ex Ciliciis et Pisidiæ montibus laudant.

XXI. Melampodis[f] fama divinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem[g] eodem nomine invenisse tradunt, capras purgari pasto[1] illo animadvertentem, datoque lacte earum sanasse Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus ejus generibus dici simul convenit. Prima duo[h] sunt, candi-

alii, *hermion vocant.*—2 Vet. Dalec. *folia curva.* Mox, in eodem, *nunquam floret.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *asplenon vocatur.*—4 Chiffl. *edint.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *chamædryos*, e Diosc. Mox, ibid. ex eodem *folio ciceris.* Paulo post, Chiffl. *cum floreat jubent.*

CAP. XXI. 1 Cod. Dalec. *pastore.* Nic. Heinsius, Adv. II. 14. p. 321.

NOTÆ

quo Horat. IV. Od. 9. 'Primusque Teucer tela Cydonio Direxit arcu.'

[b] *Teucrion*] Non illud quidem Dioscoridis Teucrium est, sed hemionitis, cujus ille iisdem fere verbis meminit, III. 152. Ἡμιονῖτις, οἱ δὲ σπλήνιον, κ. τ. λ. Sic etiam Oribasius lib. XI. pag. 198. Pingitur a Dodonæo p. 464. Hemionion pariter Teucrion appellari, auctor est Apuleius c. 56. Sed cum lonchitide male confundit.

[c] *Constatque*] Hæc totidem verbis Apuleius loc. cit.

[d] *Narrant*] Apuleius loc. cit.

[e] *Quidam ramis*] Et hæc pariter Apuleius loc. cit. Hoc Teucrium Dioscoridis videtur, III. 111. simillimum chamædryi, vel ipsa forte chamædrys, de qua diximus XXIV. 80. Nam et ipsam aliqui appellavere Teucrion.

[f] *Melampodis*] De quo nos strictim VII. 33.

[g] *Aliqui pastorem*] Ita Diosc. IV. 151. At Apollodorus Athen. in Biblioth. purgationem Prœti filiarum potius ad vatem Melampoda, quam ad pastorem refert: natasque ait ex Prœto et Sthenobœa filias, Lysippen, Iphinoën, et Iphianassam: quæ ubi primum adoleverint, vexatæ insania sint: sed Melampodis cura purgatione usas ex iis duas resipuisse. Hunc autem in eis errorem fuisse mentis animique, boves ut se crederent, quod Virgilius quoque Ecl. VI. 48. significat, neutiquam fabulosum videri debere, disce ex Ægineta lib. III. ubi de atra bile.

[h] *Prima duo*] Accepta hæc dein-

dum et nigrum.[2] Hoc radicibus[i] tantum intelligi tradunt plerique. Alii folia[j] nigri platano[3] similia, sed minora, nigrioraque, et pluribus divisuris scissa: albi, betæ[k] incipientis:[4] hæc quoque nigriora, et canalium dorso rubescentia. Utraque caule[5] [l] palmi ferulaceo, bulborum tunicis convoluto, radice fimbriata[6] [m] cæparum modo. Nigro equi,[n] boves, sues necantur: itaque cavent id, cum candido[7] vescantur. Tempestivum[o] esse tradunt messibus. Plurimum[p] autem nascitur in Œta monte: et optimum[8] uno ejus loco circa Pyram. Nigrum[q] ubique provenit, sed melius in Helicone, qui mons et aliis[9] laudatur herbis.



capras pasto illo purgari.—2 Chiffl. *candidum ac nigrum.* Vid. Aul. Gell. XVII. 15.—3 Chiffl. *nigro platano.*—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *betæ silvestris,* e Diosc.—5 Ibid. *quadrantis altitudine.*—6 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. et recentt. *vibrata* Gronov. et al. vett.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum oves candido,* e Theophr. et mox, *autumno* pro *messibus.*—8 Chiffl. *opimum.*—9 Idem codex, *et alias.*—10 *Nigrum his* Vet.

NOTÆ

ceps ad verbum ex Theophr. Hist. IX. 11. Genus utrumque vidimus in horto Regio. Nigrum, *Ellebore noir,* a Clusio pingitur accurate, Histor. Rar. Plant. lib. II. pag. 274. Candidum, *Ellebore blanc,* in Eystettensi horto.

[i] *Hoc radicibus*] Alii similia esse aiunt genera hellebori duo: radice tantum differre: hujus candida, alterius nigra. *Οἱ μὲν γὰρ ὁμοίους εἶναι, πλὴν τῷ χρώματι μόνον διαφέρειν· τὴν δὲ ῥίζαν τοῦ μὲν λευκὴν, τοῦ δὲ μέλαιναν.* Theophrast. loco citato.

[j] *Alii folia*] Diosc. de veratro nigro, IV. 151. *Ἔχει δὲ τὰ φύλλα χλωρὰ, πλατάνῳ προσεμφερῆ, ἐλάττονα δὲ, καὶ πολυσχιδέστερα, καὶ μελάντερα.*

[k] *Albi, betæ*] Hellebori albi folia sunt, inquit Dioscor. IV. 150. betæ sylvestris similia, sed breviora, nigrioraque, et dorsi spina rubescit: *ὅμοια τοῖς τοῦ σεύτλου ἀγρίου, βραχύτερα δὲ, καὶ μελάντερα, καὶ τῇ ῥάχει ἐρυθρά.*

[l] *Utraque caule*] De candido id diserte Diosc. loc. cit. *Καυλὸν δὲ παλαιστιαῖον, κοῖλον, περιφλοιζόμενον, ὅταν ἄρξηται ξηραίνεσθαι. Caulem palmi altitudine, concavum, qui quidem tunicas, quibus convolvitur, abdicat, cum arescere incipit.*

[m] *Radice fimbriata*] Fibrata, tenuibus fibris distincta. Vide Notas et Emend. num. 6.

[n] *Nigro equi*] Sic Theophr. loc. cit. sed idem candido vesci tantum oves dixit, *τὰ πρόβατα.*

[o] *Tempestivum*] Candidum quidem messibus colligi Dioscorides jubet lib. IV. 150.

[p] *Plurimum*] Theophr. loc. cit. *Ἐκ τῆς Οἴτης συλλέγουσι· πλεῖστος γὰρ ἐνταῦθα φύεται καὶ ἄριστος· μοναχοῦ δὲ φύεται τῆς Οἴτης περὶ τὴν Πύραν.* Pira locus est in ejus montis vertice, in quo sacrificantem Herculem, ubi se conjecisset in rogum, arsisse ferunt. Claudianus III. Consul. Honorii vs. 114. 'Juga deseris Œtes, Herculeo damnata rogo.'

Candidum[r] probatur Œtæum: secundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico, ex vicino. Nigrum ex his[10] Melampodion[s] vocant, quo et domos[11] [t] suffiunt, purgantque, spargentes et[12] pecora, cum precatione solenni: hoc et religiosius colligitur. Primum enim[u] gladio circumscribitur. Dein, qui succisurus est, ortum spectat; et precatur,[v] ut id liceat sibi concedentibus Diis facere, observatque aquilæ[w] volatus: fere enim secantibus interest: et si prope advolavit, moriturum illo anno qui succidat,[13] augurium est. Nec album[14] [x] facile colligitur, caput aggravans, maxime nisi præsumatur allium, et subinde vinum sorbeatur, celeriterque fodiatur.[15] Nigrum alii ectomon[16] [y] vocant, alii polyrrhizon: purgat per inferna: candidum autem[z] vomitione,



Dalec. omissa præpositione.—11 Theophr. *sues;* Diosc. *domos,* ut hic.—12 Cod. Dalec. *aspergentes se et.*—13 Cod. Dalec. *advolaverit . . . succedit.*—14 Diosc. *atrum.*—15 Vet. Dalec. *effodiatur.*—16 Ita Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

[q] *Nigrum*] Diosc. IV. 151. post Theophr. loc. cit. ad verbum.

[r] *Candidum*] Theophr. loco citato.

[s] *Melampodion*] Ab inventore. Theophr. loc. cit. Καλοῦσι δὲ τὸν μέλανά τινες ἐκ τοῦ τεμόντος καὶ ἀνευρόντος Μελαμπόδιον, κ. τ. λ. Sic etiam Diosc. IV. 151.

[t] *Quo et domos*] Diosc. loc. cit. Περιῤῥαίνουσι δὲ καὶ οἰκίαις αὐτὸν, καθαρτικὸν εἶναι νομίζοντες. *Sed et eo domos aspergunt, purgandi expiandique vim inesse ei rati.* Theophr. loc. cit. Καθαίρουσι δὲ καὶ ἵππους αὐτῷ καὶ πρόβατα, συνεπᾴδοντές τινα ἐπῳδήν. *Lustrant eo sues ovesque cum incantatione quadam.*

[u] *Primum enim*] Hic ritus omnis e Theophrasto desumtus Hist. IX. 9.

[v] *Et precatur*] Stant, inquit, et Apollinem Æsculapiumque deprecantur, ut ea res sibi feliciter cedat. Dioscor. IV. 151.

[w] *Observatque aquilæ*] Observat num aquila sibi in eo opere occupato interveniat: abstinet, si cernat. Periculum enim imminet secanti, &c. Theophrast. et Dioscor. locis cit.

[x] *Nec album*] De nigro hæc Diosc. prodidit, loc. cit. de helleboro universim Theophr. Hist. IX. 9.

[y] *Nigrum alii ectomon*] Galenus in Explic. vocum Hippocr. pag. 89. Ἐκτόμου, ἐλλεβόρου μέλανος. Hesychius: ἐκτομὸν, ἐλλέβορος. Erotianus in Collect. Diction. Hippocr. apud Galen. pag. 119. Ἐκτόμου, Διοκλῆς φησὶν οὕτω καλεῖσθαι τὸν μέλανα ἐλλέβορον. Diosc. loc. cit. Ἐλλέβορος μέλας, οἱ δὲ Μελαμπόδιον, οἱ δὲ ἔκστομον, (lege ἔκτομον,) οἱ δὲ πολύῤῥιζον, a multa, ut diximus, radice fimbriata. Prius in editis libris *entomon:* in Mss. *eucymon:* utrumque perverse.

[z] *Candidum autem*] Marcellus Empir. cap. 30. p. 212. et Dioscor. IV.

causasque morborum extrahit: quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerique [a] studiorum gratia ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumtitaverint.[17] Carneadem responsurum Zenonis libris: Drusum quoque [b] apud nos, tribunorum popularium clarissimum, (cui ante omnes plebs stans plausit, optimates vero [c] bellum Marsicum imputavere,) constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissime sumitur, quoniam (ut diximus) [d] sesamoides admiscent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per se, et mixta radicula,[18] qua lanas diximus [e] lavari, sternumentum [19] [f] facit, amboque somnum. Leguntur autem tenuissimæ radices brevesque, ac velut decurtatæ etiam hæ.[20] Nam summa, quæ est



recentt. *entomon* Gronov. et vulgg. *ecstomon* Diosc.—17 Chiffl. *sumitaverint.* —18 Chiffl. *radiculæ.*—19 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sternutamentum* Gronov. et al. vett.—20 Chiffl. *et imæ.*—21 Cod.

NOTÆ

150. Καθαίρει δὲ δι' ἐμέτων, ἄγων ποικίλα. *Purgat vomitionibus varii coloris humores extrahens.*

[a] *Ut plerique*] Hæc totidem verbis Gellius XVII. 15. pag. 968. de Carneade inprimis. Et Valerius Max. VIII. 7. 5. 'Carneades cum Chrysippo disputaturus, helleboro se ante purgabat, ad exprimendum ingenium suum attentius, et illius refellendum acrius: quas potiones industria solidæ laudis cupidis efficit appetendas.' De Carneade alia diximus VII. 31.

[b] *Drusum quoque*] Hunc locum Gellius ita recitat loc. cit. pag. 971. 'Sed helleborum sumi posse tutissime in insula Anticyra Plinius secundus in libris Naturalis Historiæ scripsit: propterea Livium Drusum, qui Tribunus plebis fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram navigasse, et in ea insula helleborum bibisse ait, atque ita morbo liberatum.' Nigrum veratrum ad comitialem morbum Celsus quoque commendat, III. 23.

[c] *Optimates vero*] Sociale, vel Marsicum bellum appellatum est, quod a Marsis primum concitatum fuit. Etenim Latini omnes, ac plerique Italiæ populi, indigne ferentes se laborum omnium, ac periculorum participes, ab communione imperii et honoris excludi, frustra per Drusum, qui hac arte conciliatis animis affectabat imperium, sperata civitate, quod jure non poterant, armis consequi studuerunt. Hæc prolixius Florus III. 18. aliique.

[d] *Ut diximus*] Lib. XXII. c. 64.

[e] *Qua lanas diximus*] Lib. XIX. c. 18.

[f] *Sternumentum*] Scribonius Largus Compos. Med. I. 10. 'Proritat sternutamentum etiam per se contusum, et naribus injectum veratrum album. Nigrum, siccum et aridum, sternutationem statim invitat.'

crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa. Antiqui[g] radicem cortice quam carnosissimo seligebant, quo tenuior[21] eximeretur medulla. Hanc humidis[h] spongiis opertam, turgescentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant, iis utentes: nunc ramulos[i] ipsos ab radice quam gravissimi corticis ita dant.[22] Optimum,[j] quod acre[23] gustu fervensque, in frangendo pulverem[k] emittit. Durare vim ejus XXX. annis ferunt.

XXII. Nigrum medetur[l] paralyticis, insanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit ex alvo[m] bilem,[1] pituitasque. Ex aqua[n] datur ad leniter molliendam alvum, plurimum drachma,[2] modice quatuor obolis. Miscuere[o] aliqui et scammoneam,[3] sed tutius salem. In dulcibus datum copiosius periculum infert: oculorum[p] caliginem fotu discutit: ob id quidam

Dalec. *quam crassissimam seligebant qua tenuior;* Dalec. e Diosc. *qua interior.* —22 Chiffl. *dantes.*—23 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quod non valde acre,* e Diosc.

CAP. XXII. 1 Ita cod. Reg. 2. Brot. et Chiffl. *Trahit per alvum bilem* alii ap. Dalec. *Trahit alvum et bilem* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et al. ante Brotier.—2 Chiffl. *drachma una.*—3 Codd. Dalec. et Chiffl. *et scam-*

NOTÆ

[g] *Antiqui*] Sic Diosc. de utroque helleboro, eligi jubet carnosum, et cui tenuis medulla sit: Ἐκλέγου δὲ τὸν εὔσαρκον, καὶ εὔτροφον, λεπτὴν ἔχοντα τὴν ἐντεριώνην.

[h] *Hanc humidis*] Ut aqua madefacta radix turgesceret, faciliusque divideretur acu, vel forficula, in tenuia fila.

[i] *Nunc ramulos*] Fibras radicum integras.

[j] *Optimum*] Candidum probat Dioscor. IV. 150. quod non sit admodum gustu fervens, ἐκπυρῶν τῇ γεύσει οὐ λίαν. Nigrum, cap. seq. *acre gustu fervensque,* δριμὺν ἐν τῇ γεύσει, καὶ πυρώδη.

[k] *Pulverem*] Dioscor. IV. 150. Χνοῦν ἀφιεὶς ἐν τῷ θραύεσθαι, *pulverem emittens dum frangitur.* Ut plurimum evanidam vetustatem sapit, quod dum frangitur, fatiscit in pulverem.

[l] *Nigrum medetur*] Hæc totidem verbis Diosc. IV. 151.

[m] *Trahit ex alvo* [*alvum*] Marcellus Empir. c. 30. p. 212. Diosc. loc. citatis: Καθαίρει δὲ τὴν κάτω κοιλίαν, ἄγων φλέγμα καὶ χολὴν, *purgat per inferna, trahitque pituitam, et bilem.*

[n] *Ex aqua*] Diosc. loc. cit.

[o] *Miscuere*] Marcellus Empir. et Diosc. loc. cit.

[p] *Oculorum*] Collyriis admisceri ait Diosc. IV. 150. ad oculorum discutiendam caliginem.

et inunxere trito. Strumas, suppurata,[4] duritias concoquit et purgat: item fistulas,[q] tertia die exemtum. Verrucas tollit cum squamis [5] æris et sandaracha. Hydropicorum [r] ventri imponitur cum farina hordeacea et vino. Pecorum [s] et jumentorum pituitas sanat, surculo per aurem trajecto, et postero die [6] eadem hora exemto. Scabiem [t] quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, vel cum pisselæo.

XXIII. Album optimum,[a] quod celerrime movet sternumenta: sed multum terribilius nigro, præcipue si quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestivas somni vires, singultus infinitos aut sternumenta,[1] stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti, quæ concitarent vomitiones, ipsumque helleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus: sæpe etiam sanguine venis emisso. Jam vero et cum prospere cedat, terribili visu, variis [2] coloribus vomitionum et post vomitiones observatione alvi, balinearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno [3] terrore famæ. Namque tradunt [b] absumi carnem,[4] si coquatur una. Sed antiquorum vitium erat, quod propter hos metus parcius dabant: cum celerius erumpat, quo largius sumitur. The-

monium.—4 *Strumas suppurat* Dalec. Mox, *die eximium* Chiffl.—5 Vet. Dalec. et Chiffl. *squama.*—6 Chiffl. *postera die.*

Cap. XXIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et sternutamenta* Vet. Dalec. *aut sternutamenta* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Cod. Dalec. *terribilibus et variis;* Vet. Dalec. *terribilibus visu variis;* Chiffl. *terribilis visu variis.*—3 Chiffl. *magna.*—4 Idem codex, *carnes.*

NOTÆ

[q] *Item fistulas*] Dioscor. IV. 151. Σύριγγας δὲ καθαίρει καταθεὶς, καὶ μετὰ τρίτην ἐξαιρεθείς. *Fistulas inditum, ac tertia die exemtum purgat.*

[r] *Hydropicorum*] Totidem verbis Diosc. Εὐπορ. II. 65.

[s] *Pecorum*] Vim omnino parem ac geminam consiliginis radici inferius attribuit, XXVI. 21.

[t] *Scabiem*] Diosc. IV. 151. Θεραπεύει δὲ καὶ ψώρας, μετὰ λιβανωτοῦ ἢ κηροῦ, καὶ πίσσης, καὶ κεδρίνου ἐλαίου καταχριόμενος. Quod ἔλαιον κέδρινον vocat Dioscorides, Plinio, ut monuimus XXIV. 11. pisselæon est.

[a] *Album optimum*] Diosc. IV. 150.

[b] *Namque tradunt*] Hoc pariter Diosc. loc. cit. Συγκαθεψόμενός τε κρέασι, συντήκει αὐτά.

mison[5] binas non amplius drachmas datavit:[6][c] sequentes et quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui helleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum inprimis exire. Præterea mirum inventum est, quod incisum forficulis, ut diximus,[d] cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt:[e] medulla[7] cadit, hæc in nimia purgatione data vomitiones sistit.

XXIV. Cavendum est felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impetibiles[1] cruciatus existunt. Nam æstate[f] potius, quam hyeme, dandum, non est in dubio. Corpus septem[g] diebus ante præparandum cibis acribus, abstinentia vini, quarto et tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abstinentia. Album[h] et in dulci[2] datur, aptissime vero in lente aut pulte.[3] Nuper invenere,[i] dissectis raphanis inserere helleborum, rursusque comprimere raphanos, ut transeat vis,[j] atque eo lenimento dare.[4] Reddi post quatuor fere horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus,[k] vertigini, me-

—5 *Thebison* Chiffl.—6 Vet. Dalec. et codex ejusdem, *donavit.*—7 Cod. Dalec. *hoc inanito medulla;* Vet. Dalec. *hunc inaniunt, &c.*

CAP. XXIV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *quippe impatibiles* Gronov. et vulgg. *quoniam impatibiles* cod. Dalec. *impetibiles quippe* Chiffl.—2 Dalec. *vino dulci.*—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. item Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *lacte aut pulte* Gronov. et al. vett.—4 Chiffl. *at-*

NOTÆ

[c] *Datavit*] Ita Reg. 1. cum editis. Reg. 2. *dedit.*

[d] *Ut diximus*] Cap. 21.

[e] *Hoc inaniunt*] Hoc sumto cortice exinaniunt purgantque alvum. Sic XXVI. 36. 'Et alvum et bilem et pituitam exinanit,' hoc est, purgat. Hunc locum nec Dalecampius intellexit, nec interpres Gallicus. Sed et in aliis plurimis cespitarunt.

[f] *Nam æstate*] Vere junioribus, senibus æstate dari suadet Aëtius I. 129. p. 114. Celsus II. 13. de vomitu: 'At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comitialis, aut insania, veratro quoque albo utendum est: id neque hyeme, neque æstate recte datur: optime vere, tolerabiliter autumno.'

[g] *Corpus septem*] Aëtius I. 131. p. 115.

[h] *Album*] Diosc. IV. 150. Δίδοται δὲ νήστεσι καθ' ἑαυτὸν, καὶ μετὰ σησάμου . . . ἢ μελικράτου, ἢ φακοῦ, ἢ ἄλλου ῥοφήματος.

[i] *Nuper invenere*] Tradit hunc modum uberius paulo Aëtius I. 124. p. 114.

[j] *Ut transeat vis*] Ut vis hellebori vehementior dissipetur.

[k] *Medetur ita . . . ut diximus*] Nempe c. 21. His morborum generibus

lancholicis, insanientibus, lymphaticis,[l] elephantiasi[5] albæ,[m] lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusque tympanicis,[6][n] stomachicis, spasticis cynicis,[7][o] ischiadicis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflationibus,[8] torminibus redeuntibus.

XXV. Vetant dari[p] senibus et pueris: item mollis ac fœminei corporis animive, exilibus aut teneris: et fœminis minus quam viris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeant: minime sanguinem[1] exscreantibus, causariis[q] vel latere, vel faucibus. Medetur extra

que linimento dare.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *elephantiæ* edd. vett. et Gronov.—6 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* *tympaniticis* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Mox, *stomaticis* Chiffl.—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *clinicis* Gronov. et vulgg.—8 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *inflammationibus* Gronov. et al. vett.

Cap. xxv. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

mederi helleborum scribit pariter Aëtius, I. 125. p. 114. In comitiali morbo inprimis, ter aut quater veratro albo utendum, haud ita multis interpositis diebus, Celsus admonet III. 23.

[l] *Lymphaticis*] Furiosis, qui vitium contraxerunt ex aquæ conspectu, vel ex imagine visa in aqua. Festus: 'Lymphæ dictæ sunt a Nymphis. Vulgo autem memoriæ proditum est, quicumque speciem quandam e fonte, id est, effigiem nymphæ viderint, furendi non fecisse finem, quos Græci νυμφολήπτους vocant, Latini lymphatos appellant.' Vide plura, si lubet, in Etymol. Vossii.

[m] *Elephantiasi albæ*] Elephantiasi helleborum mederi, Celsus testatur III. 25. Vide Notas et Emend. n. 7.

[n] *Tympanicis* [*tympaniticis*] Qui hydrope incipiente laborant. Est enim hydropis genus τυμπανίας sive τυμπανίτης, quod nomen est a tympano: quia pulsatus venter vento distentus, qui inter peritonæum et intestina, tympanum refert sonitu. Nicandro in Alexiph. τυμπανόεις ὕδρωψ appellatur. Et Celsum vide III. 21.

[o] *Spasticis cynicis*] Κυνικὸς σπασμὸς oris est convulsio, distortioque, inde nomen sortita, quod rictum canis repræsentet. Vide Notas et Emend. num. 8.

[p] *Vetant dari*] Hæc totidem fere verbis Aëtius I. 128. p. 115. secutus Hippocratem, libro singulari περὶ ἐλλεβορισμοῦ, p. 611.

[q] *Causariis*] Valetudinariis. Livius lib. VI. p. 107. 'Tertius exercitus ex causariis senioribusque a L. Quintio scribatur, qui Urbi mœnibusque præsidio sit.' Seneca Ep. 68. 'Sic in animo nostro sunt quasi causariæ partes, quibus adhibenda curatio est.' Theod. Priscianus I. 7. 'De aurium causatione.' Et c. 10. 'De oculorum causis.' Ulpiano, 'Causaria mixtio,' quæ valetudinis causa datur. Martiano JC. 'Causarius miles.'

corporis,[2] [r] eruptionibus pituitæ cum axungia salsa illitum: item suppurationi veteri. Mures polentæ [3] [s] admixtum necat. Galli [t] sagittas in venatu helleboro tinguunt, circumcisoque vulnere teneriorem sentiri carnem affirmant. Muscæ quoque necantur albo trito, et cum lacte sparso. Eodem [u] et phthiriasis emendatur.

XXVI. (VI.) Ipsi Mithridati Cratevas ascripsit unam Mithridatiam [v] vocatam.[1] Huic folia duo a radice acantho similia. Caulis inter utraque sustinens roseum florem.

XXVII. Alteram Lenæus, scordotin,[w] sive scordion, ipsius manu [x] ascriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo [1] caule, ramosam quernæ [y] similitudine, foliis lanuginosis: reperitur in Ponto, campis pinguibus humidisque, gustus amari. Est et alterius [z] generis, latioribus foliis, mentastro

minimeve sanguinem Gronov. et al. vett.—2 *Corpus* Vet. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *polenta* Gronov. et vulgg.

Cap. XXVI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Mithridatiam vocant* Chiffl. *mithridation vocant* Gronov. et vulgg.

Cap. XXVII. 1 Chiffl. *quadriangulo.* Mox, *quercus similitudine* Vet. Dalec. *chamædryos similitudine* margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

[r] *Medetur extra corporis*] Externis corporis vitiis. Sic XXII. 49. 'Ad extera corporum.'

[s] *Mures polentæ*] Dioscor. IV. 160. de helleboro albo: Καὶ μύας κτείνει σὺν μέλιτι καὶ ἀλφίτῳ φυραθείς. Sic etiam Paxamus in Geopon. XIII. 4. p. 361. Οἱ μύες ἀναιροῦνται, ἐλλεβόρου μετὰ ἀλφίτων παραβληθέντος.

[t] *Galli*] Hoc fuit igitur venenum venatorium, quo uti inprimis Gallos scribit Corn. Celsus V. 27. Gellius XVII. 15. p. 972. 'Præterea scriptum legimus,' inquit, 'Gallos in venatibus tinguere helleboro sagittas: quod his ictæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas fiant: sed propter hellebori contagium, vulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.'

[u] *Eodem*] Marcellus Empir. c. 4. p. 43. 'Ad pedunculos in omni parte corporis necandos efficax hoc remedium est: hellebori radicis uncia,' &c.

[v] *Mithridatiam*] Hanc a se repertam in Forojuliensi agro, describit Aloysius Anguillara par. XI. pag. 174.

[w] *Alteram ... scordotin*] Στάχυς hæc est Dioscoridis III. 120. picta a Lobelio in Observ. p. 285. visa a nobis in horto Regio.

[x] *Ipsius manu*] Mithridatis manu descriptam.

[y] *Quernæ*] *Querna* potius, vel *quercus.*

[z] *Est et alterius*] Et hoc scordii genus visum a nobis in horto Regio, quale a Lobelio delineatur in Observ. p. 262.

similis, plurimosque utraque ad usus per se, et inter alia in antidotis.[a]

XXVIII. Polemoniam,[b] alii Philetæriam,[1] a certamine regum [c] inventionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam,[2] radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi [3] dependent, nigro semine: cetero rutæ [4] similis.[d] Nascitur in montuosis.

XXIX. Eupatoria [e] quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, et aliquando [1] amplioris, foliis per intervalla quinquefolii, aut cannabis, per ambitum incisis quinquepartito,[f] nigris [2] et ipsis, plu-

CAP. XXVIII. 1 Diosc. *philetærion.*—2 Vet. Dalec. *chiliodynamin.*—3 Diosc. *veluti corymbi.*—4 Diosc. *foliis rutæ.*

CAP. XXIX. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aliquanto* Gronov. et al. vett.—2 Diosc. *quinquepartitis, subnigris;* Chiffl. *quinque pertito nigris.*

NOTÆ

[a] *Et inter alia in antidotis*] Vide Galen. de Antid. I. 12. p. 883.

[b] *Polemoniam*] Diosc. IV. 8. Πολεμώνιον, οἱ δὲ φιλεταίριον· Καππάδοκες μὲν χιλιοδύναμιν, κ. τ. λ. Iisdem fere verbis ab utroque describitur. Latino ore ac sono Plinius, tum hoc loco, tum in Indice, *chiliodynamam* vocat. Quæ venire hodie possit in possessionem ejus nominis, non constare sibi fatetur Anguillara par. XIV. p. 249.

[c] *A certamine regum*] Cum sit inter herbarios controversia, aliis Polemoni, aliis Philetæro regi originem assignantibus. Fuit porro Philetærus Attali et Eumenis frater, a quibus Pergamenorum regum stemma cœpit.—'Cum certent inter se duo reges, Polemon et Philetærus; ille Ponti Polemoniaci, iste Cappadociæ, uter prior chiliodynamam herbam invenerit. In nummo argenteo maximæ molis, capite laureato, ex parte altera legimus ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ. Est hic nummus in hac urbe, apud D. de Boze, ex Academia Gallica, et in Academia Inscriptionum, humaniorumque literarum secretarium publicum.' *Ed. sec.*

[d] *Rutæ similis*] Foliis rutæ scilicet, sed majoribus paulo. Dioscor. loc. cit.

[e] *Eupatoria*] Hæc verbis totidem Dioscorides IV. 41. Officinarum Agrimonia est; ut recte Anguillara par. XIV. p. 258. in Italia frequens, picta a Lobelio in Observat. p. 394. qualem in horto Regio vidimus: *Aigremoine.* Eadem plane forma, iisdemque viribus a Diosc. describitur loc. cit. A Mithridate Eupatore nomen sortita.

[f] *Quinquepartito*] Sic etiam Diosc. loc. cit. Φύλλα δὲ ἐκ διαστημάτων ἐσχισμένα μάλιστά που εἰς ε' μοίρας ἢ καὶ πλείους, τοῖς τῆς πενταφύλλου ἢ καννάβεως μᾶλλον ἐοικότα, κ. τ. λ. *Foliis per intervalla quinquepartito ut plurimum, aut etiam amplius, divisis, quinquefolii aut cannabis potius similibus, nigricantibus et ipsis, ac per ambitum serræ modo incisis.*

mosisque: radice supervacua. Semen[g] dysentericis in vino potum auxiliatur unice.

XXX. Centaurio[1] [h] curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem: quare aliqui Chironion vocant. Folia sunt lata[i] et oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, caules ternum cubitorum, geniculati.[j] In his capita[k] ceu papaverum. Radix vasta,[l] rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Nascitur[m] in collibus pingui solo. Laudatissima[n] in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoë, et Lycia: et in Alpibus vero, plurimisque aliis locis. In Lycia quidem[o] et ex ea[2] Lycium faciunt. Vis in vulneribus[p] tanta, ut cohærescere[3] etiam carnes tradant, si coquantur simul. In usu radix[q] tantum duabus drachmis bibenda, quibus dicetur: si febris sit, in aqua

CAP. XXX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *centaurea* Gronov. et vulgg.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Pholoë, et Lycæo,... aliis locis. Quidam et ex ea* Gronov. et vulgg.—3 Cod.

NOTÆ

g *Semen*] Diosc. loc. cit.

h *Centaurio*] Centaurium hoc magnum Dodonæi est p. 332. In Apulia frequens, ubi ab incolis *Ra Pontico* appellatur, ut testis est Anguillara par. XII. p. 194. Nobis, *La grande Centaurée*. Est in horto Regio. Chironiam quoque Apuleius vocat c. 34. Κενταύριον et κενταύρειαν Græci: Maro 'graveolentia centaurea' dixit.

i *Folia sunt lata*] Hæc iisdem fere verbis Diosc. III. 8.

j *Caules ternum cubitorum, geniculati*] Postremam hanc vocem Dioscorides non habet: hoc tantum: Καυλὸν δὲ ἔχει ὡς λαπάθου δίπηχυν, ἢ καὶ τρίπηχυν, *caulem habet binum ternumve cubitorum, ceu lapathi.*

k *In his capita*] Dioscor. loco cit. Παραφυάδας ἀπὸ ῥίζης ἔχοντα πολλὰς, ἐφ' ὧν κεφαλαὶ ὅμοιαι μήκωνι.

l *Radix vasta*] Diosc. totidem verbis loc. cit.

m *Nascitur*] Dioscor. loc. cit.

n *Laudatissima*] Dioscor. loc. cit. iisdem verbis.

o *In Lycia quidem*] Diosc. loc. cit. Οἱ δὲ ἐν Λυκίᾳ αὐτὴν χυλίζοντες, χρῶνται αὐτῇ ἀντὶ Λυκίου. *Lyciæ incolæ succum illius exprimunt, quo pro Lycio utuntur.*

p *Vis in vulneribus*] Vulnera, inquit Dioscor. loc. cit. colligat, et conglutinat: quin et tusam si quis simul cum carnibus coquat, carnes ipsæ cohærescent. Συνάγει γὰρ καὶ κολλᾷ· καὶ τὰ ἑψόμενα δὲ κρέα συνάγει, ἐάν τις αὐτὴν κόψας συνεψήσῃ. Apuleius c. 34. 'de centauria majore,' tit. 5. 'Ad vulnera recentia:' 'Herba centauria major tam efficax est ad plagas glutinandas, ut etiam carnes coëant, quæ ex aqua ejus coquuntur.'

q *In usu radix*] Totidem verbis Dioscor. III. 8.

trita, ceteris in vino. Medetur et iisdem[r] morbis[4] decoctæ succus.

XXXI. Est alterum[a] centaurion[1] cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion[2] vocant,[b] quoniam secundum fontes nascitur, origano[3] simile,[c] angustioribus et longioribus foliis, anguloso[d] caule paululum[4] alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui et supervacua,[e] succo efficax. Ipsa herba autumno legitur, succus e fronde.[f] Quidam[g] caules concisos madefaciunt diebus XVIII.[5] atque ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ[h] vocant, propter amaritudinem summam. Galli exacon,[6][i] quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

XXXII. Tertia est[j] centauris, cognomine triorchis.[1] Qui

Dalec. *concrescere;* Vet. Dalec. *coalescere.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Medetur et omnium morbis* Vet. Dalec. *Medetur et ovium morbis* Gronov. et al. vett.

CAP. XXXI. 1 Gronov. et vulgg. *centaureon.*—2 Diosc. *limnæon.*—3 ‘Diosc. *rutæ;* ubi pro *πηγάνου* legendum *ὀριγάνου.*’ *Dalec.*—4 Chiffl. *paulum;* Diosc. *palmum.* Mox, *et supervacua. Succo efficax ipsa* cod. Dalec.—5 Diosc. *V.*—6 *Galli Æream* cod. Dalec. *Galli exacum* Chiffl.

CAP. XXXII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

[r] *Medetur et iisdem*] Vide Notas et Emend. num. 9.

[a] *Est alterum*] Diosc. III. 39. Κενταύριον τὸ μικρὸν καὶ λεπτὸν, κ. τ. λ. Centaurium minus Dodonæi, p. 334. pictum et in Eystettensi horto: vidimus in Regio. *La petite Centaurée.*

[b] *Libadion vocant*] Ita Mss. omnes, tum hoc loco, tum in Indice. Dioscor. loc. cit. ὅ τινες λιμναῖον καλοῦσι, quasi palustre, quoniam humecta loca et rigua amet. Qua causa et *libadion* recte cognominatur, quoniam sunt λιβάδες rivi, stagna, latices, scaturigines.

[c] *Origano simile*] Diosc. πόα .... ὀριγάνῳ παραπλήσιός ἐστι.

[d] *Anguloso*] Καυλὸν ἔχουσα ὑπὲρ σπιθαμὴν, γεγωνιωμένον. Dioscor. loc. cit. ex quo forte legendum, *anguloso caule, palmum alto.*

[e] *Supervacua*] Inutili. ‘Ρίζα μικρὰ, ἄχρηστος, κ. τ. λ. *nullius usus,* ut ait interpres Oribasii lib. XI. p. 201.

[f] *Succus e fronde*] Ex herba virente, ac seminibus prægnante exprimi ait Diosc. loc. cit.

[g] *Quidam*] Succi extrahendi modum alterum Dioscor. edocet loco citato.

[h] *Hoc .... fel terræ*] Diosc. in Nothis p. 451. ipsi quoque majori centaurio tribuit hanc nomenclationem: Οἱ δὲ Χειρωνιάς· ‘Ρωμαῖοι, φελτεραί.

[i] *Galli exacon*] Celticæ vocis originationem e Græco fonte qui repetunt, ἀπὸ τοῦ ἀκεῖσθαι, *a medendo,* hoc vocabulum effictum volunt. Iis qui venena sumserint centauriam minorem commendat inprimis Apuleius c. 35. tit. 5. ex aceto bibendam.

[j] *Tertia est*] Quis eam centaurida

eam secat, rarum est, ut non vulneret sese. Hæc succum sanguineum mittit. Theophrastus[k] defendi eam, impugnarique colligentes tradit[2] a triorche accipitrum genere, a quo et nomen accepit.[3] Imperiti[l] confundunt hæc omnia, et primo generi assignant.

XXXIII. (VII.) Clymenus[1] a rege[m] herba appellata est, hederæ foliis, ramosa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, et semine hederæ, sylvestribus et montuosis nascens.[2] Quibus morbis pota medeatur,[3] [n] dicemus. Sed hic indicandum est, dum medeatur, sterilitatem pota[4] etiam viris fieri. Græci[o] plantagini similem esse dixerunt, caule

recentt. *triorches* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tradidit* Gronov. et al. vett. Mox, *accipitrum generis* Vet. Dalec.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *accepit* Gronov. et vulgg.

CAP. XXXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Clymenos* Gronov. et vulgg. *Periclymenon* Diosc.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *montosis nascens* Gronov. et vulgg.—3 Dalec. *medetur.*—4 Cod. Dalec. *potu.*—5 Chiffl.

NOTÆ

Plinio Theophrastoque commonstrarit, obscurum: quæ forma ac facies illius sit, ne ipsi quidem indicant: divinare nec licet, nec lubet.

[k] *Theophrastus*] Hist. IX. 9.

[l] *Imperiti*] Et sunt hac ætate herbarii, qui se istis adjungant.

[m] *Clymenus a rege*] Fuit is Cæuei filius, Arcadiæ rex, de quo Hyginus fab. 206. p. 45. et fab. 242. p. 47. Gemina porro clymenos a Plinio hoc cap. describitur. Prior hæc alio nomine a Diosc. IV. 14. periclymenos appellatur, pingiturque iisdem plane notis. Eandem esse sane vel ex remediorum similitudine sæpius ostensuri sumus. Clymenos a Theophrasto, quem Plinius sequitur, nuncupata. A Diosc. ipso in Nothis p. 462. Περικλύμενον, οἱ δὲ κλύμενον, οἱ δὲ σπλήνιον, κ. τ. λ. quod et Oribasius confirmat. Pingitur a Matthiolo p. 972. Gallis, *Chevre-feuille*, et Caprifolium officinis.

[n] *Dum medeatur*] Interim dum medetur. Theophrastus quoque Hist. IX. 9. sterilescere penitus hominem ait, si diebus XXX. continuis clymeni semen e vino albo ad sextarii mensuram ebiberit. Ἄγονον idcirco dici Diosc. prodit in Nothis p. 462.

[o] *Græci*] Hæc altera, a Dioscor. quidem IV. 13. sic appellata, clymenos est, quam verbis ille totidem delineat: Κλύμενον καυλὸν ἀνίησι τετράγωνον, ὅμοιον τῷ τοῦ κυάμου· φύλλα δὲ πρὸς τὰ τοῦ ἀρνογλώσσου· θυλάκια δὲ ἔχει ἐπὶ τοῦ καυλοῦ εἰς ἄλληλα νεύοντα, ἐοικότα ἴριδι, καὶ πολύποδος πλεκτάναις. *Clymenon caulem profert quadrangulum, ceu fabæ, folia plantagini similia: folliculos vero habet supra caulem ita dispositos, ut alter in alterum propendeat, velut in iride et in polyporum cirris.* Quæ notæ omnes satis apte in Matthioli Clymenum cadunt, quod ipse exhibet, p. 971. et Lobelius in Observat. p. 517.

quadrato, folliculis cum semine[5] inter se implexis,[6] [p] velut in polyporum cirris. Et succus[q] autem in usu, vi summa in refrigerando.

XXXIV. Gentianam[a] invenit Gentius rex Illyriorum, ubique nascentem, in Illyrico tamen præstantissimam, folio fraxini, sed magnitudine lactucæ, caule tenero,[b] pollicis crassitudine, cavo et inani, ex intervallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore:[c] aquosis montibus Subalpinis plurima. Usus in[d] radice et succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda.[1]

XXXV. Invenit[e] et Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet[f] salicis viridia, florem purpureum,[1] fruticosa, ramulis erectis, odore acri:[2] [g] gignitur[h] in aquosis. Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat.

XXXVI. Mulieres quoque hanc gloriam affectavere, in

in semine.—6 Cod. Dalec. *complexis.* Mox, *veluti polyporum* Vet. Dalec.
CAP. XXXIV. 1 Chiffl. *bibendum.*
CAP. XXXV. 1 Vet. Dalec. *aureum.*—2 Cod. Dalec. *odore gravi.*

NOTÆ

[p] *Inter se implexis*] *In sese mutuo conversis,* εἰς ἄλληλα νεύοντα.

[q] *Et succus*] Dioscor. hæc paulo uberius loc. cit.

[a] *Gentianam*] Iisdem verbis Dioscor. III. 3. Γεντιανὴ, κ. τ. λ. Nomen apud omnes officinas retinet: *Gentiane.* A Dodonæo pingitur p. 340. De Gentio rege multa Livius lib. XL. p. 517. Cum Perseo Macedone bellum Romanis intulit: cum eo ductus in triumphum est. Vide Eutrop. lib. II. p. 767. et 769.

[b] *Caule tenero*] Diosc. loc. cit.

[c] *Sine odore*] At non est omnino expers odoris in cœlo hoc nostro soloque.

[d] *Usus in*] Diosc. loc. cit.

[e] *Invenit*] Hesychius: Λυσιμαχία, βοτάνη εὑρεθεῖσα ὑπὸ Λυσιμάχου, a Lysimacho scilicet Thraciæ rege Alexandri comite. Sic dictam alii putant, παρὰ τὸ λύειν μάχην, quod animantium *pugnas dirimat.* Retinet nomen apud herbarios. Pliniana hæc, quæ purpurea est, et major communis, accurate delineatur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 51. visa a nobis in horto Regio.

[f] *Folia habet*] Sic etiam a Diosc. describitur, IV. 3. Λυσιμάχιον, οἱ δὲ λύτρον καλοῦσι .... φύλλων λεπτῶν, παραπλησίων τοῖς τῆς ἰτέας.

[g] *Odore acri*] Sapore et gustu acri esse folia Diosc. prodidit loc. cit στύφοντα ἐν τῇ γεύσει.

[h] *Gignitur*] Diosc. loc. cit.

quibus Artemisia[i] uxor Mausoli, adoptata[j] herba quæ antea parthenis[k] vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia[l] cognominatam putant, quoniam privatim medeatur fœminarum malis. Est autem[m] absinthii modo fruticosa, majoribus foliis, pinguibusque. Ipsius duo[n] genera: altera[1] latioribus foliis, altera tenera tenerioribus,[2] et non nisi in maritimis nascens. Sunt qui[o] in mediterraneis eodem nomine appellent,[3] simplici caule, minimis foliis, floris copi-

CAP. XXXVI. 1 Chiffl. *altior.*—2 'Ita Mss. Reg. et Editio princeps. Hæc est artemisia rubra, maritima, *Mentz.* In recentioribus editionibus, *tenuioribus.*' Brotier. *tenuioribus* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

[i] *Artemisia*] Artemisiam tamen herbam ab Hippocrate nuncupatam, ante hujus Artemisiæ tempora, apud ipsum Hippocratem reperio. Artemisia enim Mausoli uxor Hippocrate posterior est, quippe quæ Isocratis Demosthenisque ætate floruerit. Quare herbam hanc, si ab Artemisia regina nomen habet, non ab ea quæ uxor Mausoli fuit, sed ab altera quæ Lygdamidis filia, Persico bello, nomen sortitam esse oportet. Geminam hanc Artemisiam agnoscit Harpocration, p. 48. Agnoscit et Tzetzes Chiliad. XII. vs. 966. Hist. 455. *Μίαν 'Αρτεμισίαν μὲν ἔχεις τὴν τοῦ Μαυσώλου, Ἄλλην 'Αρτεμισίαν δὲ τὴν 'Εκατόμνου ἔχεις, Ἄμφω δὲ στρατηγέτιδας, γενναίας ἀμφοτέρας.* Sed cum ille utramque dicat Cariæ reginam fuisse, in eam suspicionem venio, reges Cariæ omnes Mausolos, ut Ægypti Ptolemæos, cognominatos esse: ac de vetustiore Plinium locutum.—'Sed ille utramque dicit Cariæ reginam fuisse, et Mausoli quidem conjugem priorem alteram.' *Ed. sec.*

[j] *Adoptata*] Hanc Galli armosiam vocant, et matrem herbarum, *Armoise.* A Lobelio pingitur in Observ. p. 441. qualis visa a nobis in horto Regio

[k] *Parthenis*] Parthenion Apuleio cap. 10. 'de Artemisia:' quasi virginea, quod Diana inventrix nomen ei fecerit, ut idem significat cap. 12.

[l] *Artemide Ilithyia*] Solenne Græcis fœminis erat in partu Dianam sive Artemidem Ilithyiam, Εἰλείθυιαν, invocare: quemadmodum Romanæ Junonem Lucinam implorabant. Ovid. Met. IX. 284. 'Præpositam tumidis parientibus Ilithyiam.'

[m] *Est autem*] Diosc. III. 127. *'Αρτεμισία φύεται ἐν παραθαλασσίοις τόποις ὡς τὸ πολὺ, πόα θαμνοειδὴς, παρόμοιος ἀψινθίῳ, μείζω δὲ καὶ λιπαρώτερα τὰ φύλλα ἔχουσα, κ. τ. λ.* Auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni p. 985. 'Artemisia herba est subsimilis absinthio, sed per omnia vastior, id est, foliis latior, ramis altior, et fortior, sed aspectu et colore humidis.'

[n] *Ipsius duo*] Dioscor. III. 127. et 128. et Apuleius cap. 10. et 12.

[o] *Sunt qui*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. III. 127. *Ἔνιοι δὲ τὸ ἐν μεσογείοις λεπτόκαρφον βοτάνιον ἁπλοῦν τῷ καυλῷ . . . . . καλοῦσιν ἀρτεμίσιαν μονόκλωνον, κ. τ. λ.* Diversa hæc botrys ab ea de qua dicetur XXVII. 31.

osi, erumpentis cum uva maturescit, odore non injucundo, quam quidem botryn,[4] alii ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur.

XXXVII. Nymphæa[p] nata traditur Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon[1] [q] vocant aliqui, alii rhopalon, a radice clavæ simili. Ideoque eos,[r] qui biberint eam duodecim diebus,[s] coitu genituraque privari. Laudatissima[t] in Orchomeno et Marathone. Bœoti madon[2] vocant,[u] qui et semen edunt. Nascitur[v] in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, et aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, et cum defloruit, capite papaveris,[w] tenui caule: secatur autumno.[3] Radix nigra in Sole siccatur, adversaturque alvinis.[x] Est et alia[y] nymphæa in Thessa-

—3 Cod. Dalec. *appellant.*—4 Chiffl. *quem quidam betryon.*

Cap. XXXVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *heraclion* Gronov. et vulgg.—2 Chiffl. *mallon.*—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. ita quoque Diosc. et Vet. Dalec. *defloruit, capiti papaveris. In caule secatur autumno* edd. vett. et Gronov. *defloruerit, &c.* cod. Dalec. 'Lego: *defloruit, capite papaveris, tenui caule. Secatur,' &c.* Dalec.

NOTÆ

p *Nymphæa*] Νυμφαία Diosc. III. 148. Ab aquis dictam putat, in quibus nascitur. *Nenuphar* ab officinis barbara Maurorum voce nuncupatur. A ceteris in Gallia quidem, *Blanc d'eau, ou lis d'étang.* Hæc Nymphæa alba Dodonæi est pag. 575. observata a nobis in horto Regio.

q *Quare heracleon*] Apuleius cap. 67. 'Græci Nymphæam . . . . rhopalon, heracleon,' &c. Dioscor. loc. cit. Ῥίζα ῥοπαλοειδής. Plinius ipse in Indice hujus libri, num. 83. 'Nymphæa Heraclia.' Ῥόπαλον Græcis *clavam* sonat. Quare Marcellus Empir. cap. 33. pag. 231. hanc 'clavam Herculis' vocat.

r *Ideoque eos*] Diosc. loc. cit. Ἀτονίαν τε ἐργάζεται αἰδοίου πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, εἴτις ἐνδελεχῶς πίνοι. Τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ τὸ σπέρμα ποθέν. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. v. pag. 213. Nymphæam ait cohibere genituram, sive per somnum, sive alio pacto, immodice profluentem.

s *Duodecim diebus*] Decem modo, si Marcello Empir. credimus, cap. 33. pag. 231. 'Herba est,' inquit, 'quæ Græce Nymphæa, Latine Clava Herculis, Gallice Baditis appellatur: ejus radix contunditur, et ex aceto edenda datur puero per continuos decem dies: mirandum in modum fiet eunuchus.'

t *Laudatissima*] Theophr. Hist. IX. 13.

u *Madon vocant*] Hesychius: Μαδὸν, πόα. Theophr. loc. cit. Καλοῦσι δ' αὐτὴν οἱ Βοιωτοὶ Μαδωνίαν, καὶ τὴν καρπὸν ἐσθίουσι. Ut ῥόδον et ῥοδωνία Græce dicitur, sic μαδὸν et μαδωνία.

v *Nascitur*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

w *Capite papaveris*] Diosc. ad verbum loc. cit.

x *Alvinis*] Iis qui alvi profluvio la-

lia, amne Peneo, radice alba, capite luteo,[4] [z] rosæ magnitudine.

XXXVIII. Invenit et patrum nostrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam,[a] medici sui nomine. Frater is fuit Musæ,[1] [b] a quo Divum Augustum conservatum indicavimus. Iidem fratres [c] instituere a balineis frigida multa corpora astringere.[2] Antea non erat mos, nisi calida tantum lavari, sicut apud Homerum [d] etiam invenimus. Sed Jubæ [e] volumen quoque extat de ea herba, et clarum præconium. Invenit[f] eam in monte Atlante: specie thyrsi,[g] foliis acanthinis.[3] [h] Vis tanta est, ut e longinquo suc-

—4 Diosc. *flore luteo.*

CAP. XXXVIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *medici sui nomine, et fratris Musæ* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *astringi* Gronov. et al. vett.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Atlante, specie ferulæ, foliis, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. *Atlante, specie tunsi foliis, &c.* Chiffl. *Atlante: spectatur foliis acan-*

NOTÆ

borant: *κοιλιακοῖς καὶ δυσεντερικοῖς,* inquit Diosc. loc. cit. post Theophr. Sic etiam Apuleius cap. 67. tit. 1. 'Ad dysentericos:' 'Herbæ nymphææ semen,' &c.

[y] *Est et alia*] De qua totidem verba facit Diosc. III. 149. *Γίνεται καὶ ἄλλη νυμφαία, κ. τ. λ.* Nymphæa lutea Dodonæi pag. 575. visa a nobis in horto Regio. Eadem apud vulgus et officinas nomina, quæ prior, habet.

[z] *Capite luteo*] Hoc est, flore: *Ἄνθος μήλινον, στίλβον, ὅμοιον ῥόδῳ,* inquit Dioscor. loc. cit.

[a] *Invenit . . . Euphorbiam*] Dictum id superius v. I. Nihilominus Homeri ævo cognitam, et ab Euphorbo Patrocli occisore, de quo Homerus Iliad. II. appellatam ait Galenus *κατὰ τόπους,* IX. 4. p. 609. Sed in Africa fortassis, Europave, Juba prior invenit. De Juba rege dicemus in Auctorum Indice. Euphorbium hodieque nomen retinet in officinis.

[b] *Frater . . . . Musæ*] Antonii Musæ, de quo diximus XIX. 38.

[c] *Iidem fratres*] Marcellum, ab Augusto adoptatum, ea aquæ frigidæ lotione Musam occidisse, cum curare vellet, refert Dio LIII. 517. Frigida sic lavari a balneis, docuit etiam Agathinus apud Oribasium Collect. Medic. X. 7.

[d] *Apud Homerum*] Iliad. X. 444. *πέλοιτο Ἕκτορι θερμὰ λοετρὰ, κ. τ. λ.* Tamen aqua marina primum lavabantur, hoc est, frigida, qua sudorem sordesque detergerent: mox dulci seu calida, recreandi animi gratia. Homeri versus sunt hi Il. K. 572. *Αὐτοὶ δ' ἱδρῶ πολλὸν ἀπενίζοντο θαλάσσῃ Ἐσβάντες, κ. τ. λ.*

[d] *Sed Jubæ*] Vide Auctorum Indicem.

[f] *Invenit*] Solinus cap. 24. pag. 46.

[g] *Specie thyrsi*] Specie baculi, longiorisve caulis. In plantis id quod in virgulæ modum, vel teli rectitudinem consurgit, thyrsi nomen sibi vindicat. Vide Notas et Emend. num. 10.

[h] *Foliis acanthinis*] Acantho simi-

cus excipiatur: incisæ conto,[i] subditis excipulis ventriculo hædino,[4] humor lactis videtur effluere: siccatus cum coiit, thuris[j] effigiem habet. Qui colligunt,[k] clarius vident. Contra serpentes[l] medetur, quacumque parte percussa: vertice[5] inciso, et medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hædino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim, quod sincerum non est, fastidiendum odorem[m] habet. Multum infra hunc succum est, qui in Gallia[n] fit ex herba chamelæa,[6] [o] granum cocci ferente. Fractus[p] Hammonia-

thinis Gronov. et vulgg.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *subditur excipulis, &c.* Gronov. et vulgg. *excipula ventriculi hædini* Vet. Dalec. *excipulis ventriculus hædinus* al. Vet. ap. Dalec. *conto suscipitur expulso ventriculo hædino* cod. Dalec.—5 Vet. Dalec. *cuicunque parti percussæ, etiam vertici.* —6 Diosc. *herba thymelæa.*

NOTÆ

libus, de quo dictum est XXII. 34. Quam immerito Plinium carpat hoc loco Salmasius in Præf. pag. 29. tu, lector, ipse, si otium est, excute.

[i] *Incisæ conto*] Inciditur planta conto hastilive: subditur utriculus qui succum manantem excipiat, ex hædi ventriculo. Ita Dioscor. pariter, III. 96. Excipulum pro utriculo qui excipit dictum. De ea voce jam diximus IX. 38.

[j] *Thuris*] Coire vitri effigie, dixit Dioscor. loc. cit. *Τό δέ τι ἐν ταῖς κοιλίαις ὑελῶδες καὶ συνεστώς.*

[k] *Qui colligunt*] Dioscor. loc. cit. hanc ejus herbæ dotem esse solum admonuit, ut ejus succus oculorum suffusiones discuteret, et collyriis misceretur.

[l] *Contra serpentes*] Diosc. loc. cit. *'Ιστοροῦσι δέ τινες μηδὲν παρακολουθεῖν δυσχερὲς τοῖς ἑρπετοδήκτοις, ἐάν τις ἐκκόψας ἄχρις ὀστέου τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς ἐγχέῃ τὸν ὀπὸν λεῖον, καὶ ῥαψῃ τὸ τραῦμα. Tradunt nonnulli nihil incommodi sensuros, qui a serpentibus demorsi fuerint, si quidem incisa osse tenus capitis cute intritus liquor infundatur, vulnusque postea consuatur.* Plinius Valer. III. 57. 'Ejus qui percussus est vertex inciditur, eoque additur euphorbium, et medetur quacumque corporis parte periculum est.'

[m] *Odorem*] Vel nidorem potius, dum igni aduritur. Sic galbanum odore vel nidore probant, ut dictum est XII. 56. 'Nam sincerum si uratur, fugat nidore serpentes.' Hædinum lac, quo dicitur euphorbium adulterari, olet pessime.

[n] *Qui in Gallia*] Nempe Circumpadana. 'In partibus Italiæ, quæ Galliæ adjacent,' inquit auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, p. 987.

[o] *Herba chamelæa*] Thymelæam intelligit, quam et chamelæam vocant: de qua nos egimus XIII. 35. Significat porro Plinius caute admodum et erudite, chamelææ succum ab euphorbio longe discrepare: neque adeo se favere hac in parte Sextio Nigro, qui teste Diosc. in præf. lib. I. p. 2. euphorbium esse chamelææ in Italia nascentis succum prodidit.

[p] *Fractus*] Jam redit ad verum Euphorbii succum, de quo hæc accipienda sunt, quæ totidem verbis recitat

co similis est, etiam levi gustu os accensum diu detinens, et magis ex intervallo, donec fauces quoque siccet.

XXXIX. (VIII.) Celebravit et Themison medicus vulgarem herbam plantaginem,[q] tanquam inventor, volumine de ea edito. Duo ejus genera.[r] Minor augustioribus foliis et nigrioribus, linguæ pecorum[s] simillimis,[1] caule anguloso, in terram inclinato, in pratis nascens. Altera major, foliis laterum[2] modo inclusa: quæ quia septena sunt, quidam eam heptapleuron[t] vocavere. Hujus et caulis cubitalis est, et angulosus.[3] Nascitur in humidis[u] multo efficacior. Vis mira[v] in siccando densandoque corpore, cauterii vicem obtinens. Nulla res[w] æque sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant.

XL. Jungitur huic[a] buglossos, boum linguæ similis, cui præcipuum,[b] quod in vinum dejecta animi voluptates auget: et vocatur euphrosynum.

Cap. XXXIX. 1 Chiffl. *similis.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *costarum.* Mox, ibid. *inclusis,* e Diosc. *quæque quod septena sunt* Chiffl.—3 'Ita vetus exemplar a Cornario laudatum.' *Brotier. et napi similis* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

pariter Diosc. III. 96. et Galenus κατὰ γένη, III. 4. p. 725. Hic sunt in Plinium, ut fere esse solent, iniquiore animo, Dalec. in notis, et Salmasius in Solin. pag. 301. et 303. nullo scriptoris, ut apparet, accurati, crimine.

q *Celebravit . . . plantaginem*] Græcis est ἀρνόγλωσσον: Gallis *Plantain.*

r *Duo ejus genera*] Hæc totidem verbis Diosc. II. 153. Utraque a Dodonæo pingitur, p. 107.

s *Linguæ pecorum*] Unde nomen ἀρνογλώσσου, agnina lingua, et προβατείου, et ἀρνείου.

t *Heptapleuron*] Quasi septenis costis instructum, Dioscor. in Nothis, p. 445. 'Αρνόγλωσσον, οἱ δὲ ἄρνειον, οἱ δὲ προβάτειον, οἱ δὲ κυνόγλωσσον, οἱ δὲ ἑπτάπλευρον, οἱ δὲ πολύνευρον . . . 'Ρωμαῖοι πλαντάγω μίνωρ.

u *Nascitur in humidis*] Hæc plantago aquatica est, picta a Lobelio in Observ. p. 160. visa a nobis in horto Regio.

v *Vis mira*] In exsiccando astringendoque: Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ φύλλα ξηραντικὴν, στυπτικήν. Diosc. loc. cit. *Densare* pro *astringere* Plinio familiare est.

w *Nulla res*] Diosc. loc. cit.

a *Jungitur huic*] Quoniam affinis utriusque est appellationis causa: a lingua nempe animalium, ἀρνόγλωσσος et βούγλωσσος. De ea Diosc. IV. 128. Βούγλωσσον . . . . φύλλον ἔχει ὅμοιον βοὸς γλώσσῃ· ὅπερ καθιέμενον εἰς τὸν οἶνον εὐφρόσυνον δοκεῖ εἶναι. Borraginem nunc vulgus vocat, *Bourrache.* Pingitur a Dodonæo p. 616.

b *Cui præcipuum*] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib.

XLI. Jungitur et cynoglossos,[c] caninas imitans linguas, topiariis operibus gratissima. Aiuntque quæ tres [d] thyrsos seminis emittit,[1] ejus radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia[e] similis ei, quæ ferat [2] lappas minutas: ejus radix pota ex aqua ranis et serpentibus adversatur.

XLII. Est et buphthalmus,[f] similis[1] boum oculis, folio fœniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui et manduntur decocti. Quidam cachlam [2] [g] vocant. Hæc cum cera [h] scirrhomata discutit.[3]

CAP. XLI. 1 Chiffl. *mittat;* Gronov. et al. ante Harduin. *emittat;* al. ap. Dalec. *emittit.*—2 Vet. Dalec. et Chiffl. *fert.*

CAP. XLII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *flore similis,* e Diosc. *Est et buphthalmus, &c.* codd. Regg. Brot. et Editio princeps; *Est et buphthalmos, &c.* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Chiffl. *calcham.*—3 Vet. Dalec. *steatomata discutit.*

NOTÆ

VI. p. 164. Apuleius c. 41. 'Buglosson Græci .... Romani linguam bubulam dicunt .... Hæc in vino mixta hilaritatem convivis facit.' Et Schola Salernitana: 'Vinum potatum, quo sit macerata buglossos, Mœrorem cerebri dicunt auferre periti: Fertur convivas decoctio reddere lætos.' Buglosson esse nepenthes Homericum, diximus XXI. 91. Est autem vis eadem et buglosso nostræ vulgari, quam eadem Schola borraginem nuncupat, eo versiculo: 'Dicit borrago, Gaudia semper ago: Cardiacos aufert, borrago gaudia confert.'

[c] *Jungitur et cynoglossos*] De qua Dioscor. IV. 129. Κυνόγλωσσον, κ. τ. λ. Celso V. 27. sub finem, 'Lingua canina.' Plantagini similem Diosc. ait esse. Nondum satis nobis explorata, nec Anguillaræ, ut ipse fatetur, Par. XIV. p. 287.

[d] *Aiuntque quæ tres*] Quæ tergeminum caulem, seu ramulum, semine instructum habeat. Hæc Dioscorides incaute ad ἀρνόγλωσσον, hoc est, ad plantaginem transtulit, II. 153. quoniam et κυνογλώσσου nomine aliquando ea designata est, ut diximus. Quin et Dioscoridis interpolator, in Nothis p. 471. buglossi hanc propriam dotem esse credidit, ipseque Apuleius, c. 41. tit. 1. qui tamen et ipse c. 96. tit. 2. cynoglosso adjudicat: 'Ad quartanas,' inquit, 'Herbaque cynoglossa, quæ folia habet, pisata, et ex aqua potui data, prodest.'

[e] *Est alia*] Hæc Dodonæi cynoglossos est p. 53. a Lobelio quoque delineata in Observ. p. 313. visa a nobis in horto Regio. In Gallia vulgo, *Langue de chien.* Fert semina fere quaterna simul cohærentia, aspera, et lapparum modo vestitui inhærentia. A Dioscoridis cynoglosso diversa.

[f] *Est et buphthalmus*] Habet eadem Dioscor. III. 156. *Βούφθαλμον .... φύλλα δὲ μαραθροειδῆ, ἄνθη μήλινα .... ὀφθαλμοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται. Folia fœniculi, flores oculorum similitudine gerit: unde nomen.* Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. III. p. 332. Vidimus in horto Regio. Gallis, *œil de bœuf.*

XLIII. Invenere herbas et universæ gentes. Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam[1] [i] nascens, prædulcem alias,[j] utilissimamque ad ea quæ spasmata vocant.[2] Magna et ea [k] commendatio, quod in ore eam habentes famem sitimque non sentiunt.

XLIV. Idem præstat apud eosdem hippace[1] [l] dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam[2] in duodenos dies durare in fame sitique.

CAP. XLIII. 1 'Ita quidem libri scripti et editi. At ex Theophr. Hist. Plant. IX. 13. ipsoque Plinio XXVII. 1. emendandum videtur, *circa Mæotin.* Scythice autem est glycyrrhiza, *la Réglisse;* de qua dictum supra XXII. 14.' *Brotier.*—2 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *prædulcis. Aliam utilissimam, &c.* Gronov. et vulgg. *prædulcem. Al. quoque utilissimam, quam Spartaniam vocant* cod. Dalec. *prædulcis, alias utilissima, &c.* Vet. ejusdem.

CAP. XLIV. 1 *Hippice* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Chiffl. *redam.*

NOTÆ

g *Quidam cachlam*] Diosc. loc. cit. Βούφθαλμον, οἱ δὲ κάχλαν καλοῦσιν.

h *Hæc cum cera*] Dioscor. loc. cit. Ταύτης τὰ ἄνθη λεῖα σὺν κηρωτῇ οἰδήματα καὶ σκληρίας διαφορεῖ. *Hujus flores triti cum cerato œdemata duritiasque discutiunt.* Dioscoridem Galenus sequitur, de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 165. Est autem σκίῤῥος sive σκίῤῥωμα, *scirrhus*, durities, tumor præter naturam durus, et doloris expers. Vide Gorræum in Defin. Med.

i *Circa Bœotiam*] Vide Notas et Emend. num. 11.

j *Prædulcem alias*] Hoc est, præter ceteras dotes, prædulcem. Hæc glycyrrhiza est, de qua egimus XXII. 14.

k *Magna et ea*] Theophr. Hist. IX. 13. Δύναται δὲ καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ· διὸ ταύτῃ τε καὶ τῇ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα καὶ δώδεκα. *Sitim extinguit si teneatur in ore: quapropter Scythas contentos ea et hippace undenos aut duodenos dies vitam tolerare aiunt.*

l *Idem .... hippace*] *Hippacen*, (sic enim libri omnes habent, tum hoc loco, tum in Indice, non *hippicen*,) herbæ genus esse Plinius credidit. Pintianus aliique post eum caseum equinum interpretantur. Hippocrates enim de Morbis IV. 25. Ὥσπερ οἱ Σκύθαι, inquit, ποιέουσιν ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. Ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα . . . Ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην μιν καλέουσιν. *Quod e lacte concretum ac siccatum fuerit, hippacen vocant.* Diosc. II. 80. Ἡ δὲ καλουμένη ἱππάκη, τυρός ἐστιν ἵππειος . . . . καὶ πολύτροφος, κ. τ. λ. *Quod hippacen vocant, caseus est equinus . . . . qui magnopere alit.* Hesychius denique: Ἱππάκη, Σκυθικὸν βρῶμα ἐξ ἵππου γάλακτος, κ. τ. λ. Verum singulare quiddam narrare de Scythis velle Plinius ac Theophrastus videntur: nullam vero admirationem habet dies duodecim, aut paulo plures, ea radice, quæ glycyrrhiza dicitur, et equino caseo, qui plurimum alat, aliquando transigi, cum Zoroastrem prodat ipse Plinius annos viginti totos caseo vixisse, XI. 97. Neque hippaces appellationem casei aut coaguli equini propriam esse idem nescivit, qui id diserte prodit, XXVIII.

XLV. Ischæmonem[m] Thracia invenit, qua ferunt sanguinem sisti, non aperta modo vena, sed etiam præcisa. Serpit e terra milio similis, foliis asperis et lanuginosis, farcitur in nares. Quæ in Italia nascitur, et sanguinem eadem adalligata sistit.

XLVI. Vettones in Hispania eam, quæ Vettonica[n] dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, a Græcis cestros,[1] aut psychotrophon,[o] ante cunctas laudatissima. Exit anguloso[p] caule, cubitorum duum, a radice[2] spargens folia fere lapathi,[q] serrata, semine[3] purpureo. Folia siccantur[r] in farinam plurimos ad usus. Fit vinum[s] ex ea et acetum,[4] stomacho et claritati oculorum. Tantumque[t] gloriæ habet, ut domus in qua sata sit,[5] tuta existimetur a piaculis omnibus.



CAP. XLVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cestron* Gronov. et vulgg.—2 Chiffl. *e radice.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *flore*, e Diosc.—4 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. Miller. et Bipont. *ex aqua et aceto* Harduin. 2. ex errore, ut videtur, typothetarum; retinuit tamen Franzius.—5 Cod. Dalec. *sita sit.*

NOTÆ

34. et 58. sed et cum herba aliqua singulari, quæ sit incomperta nobis, communem esse eam, Theophrasto, alterive credidit.

m *Ischæmonem*] Hæc Plinius a Theophr. ita scribente IX. 15. Περὶ δὲ τὴν Θρᾴκην . . . . τὴν ἴσχαιμον· ἣν δὴ λέγουσιν, οἱ μὲν κεντηθείσης τῆς φλεβὸς, οἱ δὲ καὶ σφοδροτέρως διατμηθείσης, ἴσχειν καὶ κωλύειν τὴν χύσιν. Est Matthioli panicum sylvestre, in Dioscor. lib. II. p. 407. A sistendo sanguine ei nomen, παρὰ τὸ ἴσχειν τὸ αἷμα.

n *Vettones . . . . Vettonica*] Nomen Betonicæ in officinis retinet: Gallis *Betoine.* Pingitur a Dodonæo pag. 40. De hac singulare volumen edidit Antonius Musa, quod inscripsit, 'De herba Vettonica.'

o *Psychotrophon*] Quoniam frigidis reperitur in locis, ut ait Musa, loc. cit. pag. 1. Diosc. quoque IV. 1. Κέστρον τὸ καλούμενον ψυχότροφον, (vel ψυχροτρόφον,) ἐπειδὴ ἐν τοῖς ψυχροτάτοις εὑρίσκεται τόποις· ὃ Ῥωμαῖοι οὐεττονίκην καλοῦσιν.

p *Exit anguloso*] Hoc est, quadrangulo. Diosc. loc. cit. Πόα ἐστὶ καυλὸν ἔχουσα πήχεως τὸ ὕψος, ἢ καὶ μείζονα, τετράγωνον.

q *Folia fere lapathi*] Rectius ita multo Plinius, quam Dioscorides, qui similia quernis folia prodidit.

r *Folia siccantur*] Et mox teruntur in farinam. Dioscor. loc. cit. τὰ φύλλα ξηρὰ λεῖα, breviter et concise dixit.

s *Fit vinum*] Dioscor. V. 54. περὶ κεστρίτου οἴνου· Γίνεται καὶ ἐκ τοῦ κέστρου τοῦ ψυχοτρόφου οἶνος.

t *Tantumque*] Anton. Musa loc. cit. 'Animas hominum et corpora custodit, et nocturnas ambulationes a maleficiis et periculis, et loca sancta et busta etiam a visibus metuendis tuetur et defendit,' &c.

XLVII. In eadem Hispania inventa sic[1] Cantabrica,[u] per Divi Augusti tempora a Cantabris reperta. Nascitur ubique caule junceo pedali, in quo sunt flosculi oblongi, veluti[2] calathi: in his semen perquam minutum. Nec alias defuere Hispaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroso et lætiore convictu, potionem e centum herbis mulso additis, credidere[3] saluberrimam suavissimamque: nec quisquam genera earum jam novit aut multitudinem:[4] numerus tamen constat in nomine.[v]

XLVIII. Nostra ætas[a] meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur in Æquicolis circa vicum Nervesiæ:[b] vocatur consiligo. Prodest, ut demonstrabimus[1] suo loco,[c] deploratis in phthisi.

XLIX. Invenit nuper et Servilius Democrates[1] e primis medentium, quam appellavit iberida,[2][d] quanquam ficto nomine, inventioni ejus assignato[3] carmine.[e] Nascitur



CAP. XLVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *inventa est* Gronov. et vulgg.—2 Gronov. *vel ut.*—3 Vet. Dalec. *ut quæ etiamnum .... credant.*—4 Idem Vet. *ejus multitudinis.*

CAP. XLVIII. 1 Chiffl. *demonstravimus.*

CAP. XLIX. 1 *Democrites* Chiffl.—2 Gronov. et al. ante Harduin. *hiberi-*

NOTÆ

[u] *Cantabrica*] Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 49. Videre nondum licuit.

[v] *Constat in nomine*] Genera herbarum, quibus ea potio constaret, nemo scit: numerus constat ex potionis nomine: appellatur enim ea 'Potio centum herbarum.'

[a] *Nostra ætas*] Consiliginem mulomedicis nunc Pulmonariam dici testatur Vegetius. Vulgus Gallicum Pomeleam vocat, *Pommelée,* quasi pulmoneam: herbarii quidam, 'Leonis patam,' pastoribus, bubulcis, equisonibus, totique ruri præclare cognitam, qui ad eosdem, quos veteres consiliginem, usurpant effectus. Hæc uberius multo tractat Ruellius lib. II. p. 448. Cœpit pulmonaria dici, quod pulmonum vitiis præsens habeatur auxilium: invenitque in posteris nomen a viscere, cui præsertim nuncupatur. Consiliginem rustici veteres olim vocarunt, quod in campis inter siliginem triticumque sæpius emicet. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 317. Vide quæ dicturi sumus ex Columella XXVI. 21.

[b] *Nervesiæ*] Situs hodie incogniti.

[c] *Suo loco*] Lib. XXVI. c. 21.

[d] *Invenit .... iberida*] Græcis ἰβερὶς et καρδαμαντική. Galeno κατὰ τόπους, X. 2. pag. 635. aliisque apud ipsum pag. 636. etiam λεπίδιον. Pingitur a Dodonæo pag. 703. Vidimus in horto Regio. De ejus inventore Servilio Democrate, sive Damocrate, dicemus in Auctorum Indice.

[e] *Assignato carmine*] Quod apud Galenum extat, loc. cit. pag. 636. ex-

maxime circa vetera monumenta parietinasque, et inculta itinerum. Floret semper[4] [f] folio nasturtii, caule cubitali, semine tam parvo, ut vix aspici possit. Radici odor [g] nasturtii. Usus æstate [h] efficacior, et recenti [5] tantum. Tunditur difficulter. Coxendicibus [i] et articulis omnibus cum axungia modica utilissima, viris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata,[j] ut deinde in balineis descendatur in calidam, et postea oleo ac vino[6] corpus perungatur: diebusque vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta.

L. Animalia quoque invenere herbas, inprimisque chelidoniam.[k] Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, ut quidam volunt,[l] etiam erutis oculis.

da.—3 Chiffl. *inventioni ejus assignata.*—4 Diosc. *æstate.*—5 Vet. Dalec. *et recentis.*—6 Diosc. *lana.*

NOTÆ

pressumque est a Plinio totidem plane verbis hac reliqua sectione.

[f] *Floret semper*] Democrates, loco citato: Ἀεὶ δὲ θάλλει, φύλλ' ἔχουσα καρδάμου, Ἔαρος μὲν εὐθαλῆ τε καὶ μείζω, κ. τ. λ. Florere hoc loco virere est, non florem mittere: quem colore lacteo ferre æstate mox idem subdit: Φέρει δ' ὁ καυλὸς ἐν θέρει λεπτὸν πάνυ Πολύχροον ἄνθος, τῇ χρόᾳ γαλακτινόν.

[g] *Radici odor*] Servilius loco citato: Ἡ ῥίζα δὲ καὶ ὀσμὴν δριμυτάτην ἔχει, Μάλιστα πάντων καρδάμῳ προσεμφερῆ.

[h] *Usus æstate*] Servilius loc. cit. Ταύτην ὀρύξας καὶ λαβὼν πλῆθος πολὺ, Θέρους μάλιστα δ' ἐστὶ πρακτικωτάτη, Καὶ πρόσφατος· ξηρὰ γὰρ ἀδρανὴς τυγχάνει. Quæ idcirco referuntur a me, ut intelligant ii, qui Plinium, atque adeo veritatem ipsam ex Dioscoridis verbis sensuque metiuntur, quam inique agant: cum Plinium de iberide scribentem, haud semel errasse autument, qui ab illo discedat scriptore, quem a Democrate ipso, longe probatioris fidei, deficere intelligimus.

[i] *Coxendicibus*] Hæc totidem verbis Damocrates loc. cit.

[j] *Adalligata*] De ejuscemodi ligaturis, sive amuletis, multa pereruditе V. Cl. Du-Cangius in Glossario, verbo 'Ligaturæ.'

[k] *Animalia .... chelidoniam*] Pingitur a Dodonæo chelidonium majus appellatum, pag. 48. Gallis, *éclaire.* In horto Regio visum a nobis.

[l] *Ut quidam volunt*] Id vulgo credi refert etiam Dioscor. II. 211. Fabulosum Celsus existimat, VI. 6. sub finem: 'Harum avium,' inquit, 'acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redit, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod

Genera ejus[m] duo: major fruticosa[1] caule, folio pastinacæ[2] erraticæ ampliore, ipsa altitudine duum cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora, minus candida.[3] Succus croci mordax, semen papaveris. Florent adventu hirundinum, discessu marcescunt. Florentibus succus exprimitur, et in æreo vase cum melle Attico leniter cinere ferventi decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur et per se succo in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea.

LI. Invenerunt et canes canariam,[n] qua fastidium[o] deducunt,[1] eamque in nostro conspectu mandunt, sed ita ut nunquam intelligatur quæ sit: etenim depasta cernitur. Notata est hæc animalis[2] hujus malignitas in alia herba major. Percussus enim a serpente mederi quadam sibi dicitur: sed illam homine inspectante non decerpit.

LII. Simplicius cervæ monstravere elaphoboscon,[p] de qua diximus. Item seseli[q] enixæ a partu.[1]

LIII. Dictamnum ostendere (ut indicavimus)[r] vulneratæ, pastu[1] statim decidentibus telis. Non est alibi,[s] quam in

CAP. L. 1 Cod. Dalec. *fruticoso.*—2 Diosc. *ranunculi.*—3 'Hæc clausula post *marcescunt*, proxime ante *Florentibus*, poni debet e Diosc.' *Dalec.*

CAP. LI. 1 *Inveniunt et canes qua fastidium vincunt* Chiffl.—2 *Notata est et animalis* Vet. Dalec. *Notata est autem animalis* al. vett. ejusdem.

CAP. LII. 1 *Item helsine a partu dictam ostendere (ut indicavimus) dictamnum vulneratæ, &c.* Chiffl.

CAP. LIII. 1 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1.

NOTÆ

per se sanescit.' Vide in eam rem quæ afferant auctores Miscellaneorum Medico-physicorum, seu Ephemeridum Germanicarum, anno 8. Observ. 18. pag. 32.

[m] *Genera ejus*] Quæ de gemina chelidoniæ specie hac sectione deinceps continentur, ea totidem fere verbis habet Dioscor. loc. cit. Minor delineatur a Dodonæo pag. 49. et a Dalecampio pag. 1048. Gallis est, *Petite Chelidoine.* Italis, *Coglie di Prete*, teste Anguill. par. XI. pag. 181.

[n] *Invenerunt .... canariam*] 'Gramen' esse 'legitimum' Clusii videtur, Histor. Rar. Plant. lib. VI. p. 217. In insula Chio dici nunc quoque ἀκύνωψ, simillimamque gramini esse, ait Anguill. par. XII. p. 190.

[o] *Qua fastidium*] Cient et vulgari gramine vomitum, ut deducant pituitam canes: gramine eo, inquam, quod Græci ἄγρωστιν vocant, de quo anteriore libro diximus, cap. 118.

[p] *Simplicius .... elaphoboscon*] De qua XXII. 37.

[q] *Item seseli*] Vide quæ diximus in Notis et Emend. ad VIII. 50. num. 92. et 93.

Creta, ramis prætenue, pulegio simile, fervens et acre gustu: foliis tantum utuntur. Flos nullus,[t] aut semen,[2] aut caulis. Radix tenuis ac supervacua. Et in Creta † autem non spatiose [3] nascitur: mireque capris expetitur. Pro eo est [u] et pseudodictamnum, multis in terris nascens, folio simile,[4] ramulis minoribus, a quibusdam chondris vocatum. Minoris [v] effectus statim [5] intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legere eam,[6] in ferula vel arundine condunt, præligantque, ne potentia [w] evanescat. Sunt qui [x] dicant, utramque nasci

2. 3. et recentt. *pastæ* Gronov. et vulgg. '*Vulneratæ: pasto*] Sic scribo; non *pastæ*.' Nic. Heins. Vid. Advers. II. 14. p. 321.—2 'Ita bene cod. Reg. 2. Est quidem dictamno flos, semen, et caulis; sed nullius sunt usus.' *Brotier. Flos nullus ei, aut semen* edd. ante Brotier.—3 Chiffl. *autem non spatiosa;* alii ap. Dalec. *autumno non spatiose.*—4 Gronov. *simili.*—5 Vet. Dalec. *gus-*

NOTÆ

[r] *Dictamnum .... ut indicavimus*] Lib. VIII. cap. 41. Dictamnum hoc Francum seu Gallicum Angli vocant. A Lobelio pingitur in Observat. pag. 267.

[s] *Non est alibi*] Hæc sunt ex Theophrast. Hist. IX. 16.

[t] *Flos nullus*] Nullius in medicina usus: nam prius dixit, 'foliis tantum utuntur.' Nam florem habere, caulemque vel ipse Maro cecinit, Æneid. XII. 'Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida, Puberibus caulem foliis et flore comantem Purpureo: non illa feris incognita capris Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.' Damocrates quoque apud Galen. κατὰ γένη, v. 10. pag. 789. dictamni meminit, quæ florem habeat, ἄνθος ἐχούσης. Confirmant interpretationem nostram Theophrasti verba, unde hæc manarunt, Histor. IX. 16. Χρῶνται δὲ τοῖς φύλλοις, οὐ τοῖς κλωσὶν οὐδὲ τῷ καρπῷ. *Foliis utuntur, non ramulis, neque fructu.* Quare apud Diosc. ubi legitur, III. 37. οὔτε ἄνθος, οὔτε καρπὸν φέρει, aut errasse illum, quod verius puto, existimandum est: aut legi oportere, quod Matthiolus censuit, οὔτε καρπὸς συμφέρει .... Verum haud ita scripsisse Dioscoridem, sed ut in editis habetur, et Oribasii interpres admonet, et Apuleius, qui ita reddidit cap. 62. 'Et neque florem generat, neque fructum.'

† *Et in Creta*] Theophr. loc. cit. Σπάνιον δέ ἐστι· καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ τόπος ὁ φέρων· καὶ τοῦτον αἱ αἶγες ἐκνέμονται διὰ τὸ φιληδεῖν. *Et rara,* inquit, *hæc herba est: locus enim qui fert, exiguus est admodum: eamque capræ depascunt, quod sit eis pergrata.*

[u] *Pro eo est*] Hæc totidem verbis Theophr. Histor. IX. 16. et Diosc. III. 38. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 267. pseudodictamnum. In paucorum hortis repertum ait Dodonæus pag. 281. Vidimus in horto Regio. Chondris iterum appellatur XXVI. 31. et in Indice ejus loci.

[v] *Minoris*] Theophr. loc. cit. Ἔστι δὲ εὐθὺς ἐν τῷ στόματι φανερὰ ἡ τοῦ δικτάμνου δύναμις· θερμαίνει γὰρ ἀπὸ μικροῦ σφόδρα.

[w] *Ne potentia*] Ne vis omnis expiret. Theophr. loco citato: Τιθέασι

multifariam, sed deteriores in agris pinguibus, veram quidem [7] dictamnum non nisi in asperis. Est et tertium [y] genus dictamnum vocatum, sed neque facie,[8] neque effectu simile, folio sisymbrii, ramis majoribus, præcedente [9] [z] persuasione illa, quicquid in Creta nascitur, infinito præstare ceteris ejusdem generis alibi genitis: proxime quod in Parnasso. Alioqui [a] herbiferum esse et Pelium montem in Thessalia, et Telethrium in Eubœa, et totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades [b] quidem non medicaminibus [10] uti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maxime succis herbæ turgeant, medicenturque [c] ubera pascuis. Bibunt [d] autem vaccinum,[11] quoniam boves omnivoræ fere sunt in herbis. Potentia earum [e] per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, et limitem, qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa Potnias vero et asini.[12]

tatum.—6 Dalec. *ea.*—7 Chiffl. *quidam.*—8 Cod. Dalec. *caule.*—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *procedente* Gronov. et vulgg.—10 Chiffl. *non in medicaminibus.*—11 Cod. Dalec. *lac vaccinum.*—12 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vero asini* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

δὲ καὶ τὰς δεσμίδας ἐν νάρθηκι καὶ καλάμῳ, πρὸς τὸ μὴ ἀποπνεῖν· ἀσθενέστερον γὰρ ἀποπνεῦσαν. Manipulos ferula aut canna intercludunt, ne expiret: imbecillius enim, cum expiraverit.

[x] *Sunt qui*] Totidem verbis Theophr. loc. cit.

[y] *Est et tertium*] Hæc pariter Theophr. loc. cit. ad verbum: Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον δίκταμνον, ὥσπερ ὁμώνυμον, οὔτε τὴν ὄψιν ἔχον, οὔτε τὴν δύναμιν αὐτὴν, κ. τ. λ. Est hoc Dioscoridis dictamnum alterum.

[z] *Præcedente*] Theophr. loco citato.

[a] *Alioqui*] Theophr. Hist. IX. 15. Τῶν δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπων, φαρμακωδέστατον τό, τε Πήλιον τὸ ἐν Θετταλίᾳ, καὶ τὸ Τελέθριον τὸ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ὁ Παρνασός· ἔτι δὲ ἡ Ἀρκαδία, καὶ ἡ Λακωνική· καὶ γὰρ αὗται φαρμακώδεις ἀμφότεραι. Montes herbiferos Plinius appellat, qui herbis scatent, quarum usus in medicina frequens et probatus.

[b] *Arcades*] Pro medicamine, inquit, quod alvum purget, lac sorbent vere, &c. Theophr. loc. cit. Ἄρκαδες εἰώθασιν ἀντὶ τοῦ φαρμακοποτεῖν, γαλακτοποτεῖν διὰ τὸ ἔαρ, κ. τ. λ.

[c] *Medicenturque*] Vim medicam accipiant.

[d] *Bibunt*] Theophr. Πίνουσι δὲ τὸ βόειον· δοκεῖ γὰρ πολυνομώτατον καὶ παμφαγώτατον πάντων ἡ βοῦς.

[e] *Potentia earum*] Herbarum scilicet, non dictamni.

LIV. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse gravidæ videntur, quoniam esset ἀρίστη λεχούσαις.[f] Nostri[g] malum terræ vocant, et quatuor genera ejus servant.[1] Unum tuberibus[h] radicis rotundis, foliis inter malvam et hederam, nigrioribus mollioribusque. Alterum[i] masculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. Tertium[j] longissimæ tenuitatis, vitis[2] novellæ, cujus sit præcipua vis, quæ clematitis[3] vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore[k] buxeo, caulibus parvis, flore purpureo. Ferunt bacculas parvas, ut capparis.[4] Valent radice tantum. Est et quæ plistolochia[5][l] vocatur, quarti generis,

CAP. LIV. 1 Dalec. *observant.* Mox, *tuberibus radicum* Edd. vett. *t. radicis* Chiffl. et Edd. recentt.—2 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. et Miller. *radicum vitis* Franz. *radice vitis* Vet. Dalec.—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *cui sit p. v. q. clematis* Gronov. et vulgg.—4 Chiffl. *cappari;* margo edd. Dalec. et Gronov. *pyrus,* e Diosc.—5 Gronov. et al. ante Harduin. *pistolochia.*—6 Chiffl. *et si modo,*

NOTÆ

f Ἀρίστη λεχούσαις] Dioscor. III. 4. Ἀριστολοχία ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἄριστα βοηθεῖν ταῖς λοχοῖς. *Ex eo nomen accepit, quod optime puerperis opitulari credatur.* Auctor est Tullius de Divin. lib. I. a muliere inventrice nomen habere. Favet et Nicandri Schol. in Theriac. Ταύτην δέ φησιν Ἀριστοτέλης γυναῖκα εὑρηκέναι.

g *Nostri*] Apuleius c. 19. 'A Græcis dicitur Aristolochia . . . Itali terræ malum, Daci absinthium rusticum.' Diosc. in Nothis p. 451. Σικελοὶ δὲ χαμαίμηλον, Ἰταλοὶ τέῤῥα μάλα. Nunc retinet in officinis nomen, et in vulgo, *Aristolochie, ou Aristoloche.*

h *Unum tuberibus*] Radice in orbem tuberis aut napi modo conglobata. Hæc aristolochia prima, rotunda, eademque fœmina appellata, στρογγύλη, θήλεια καλουμένη, φύλλα ἔχει κισσοειδῆ, inquit Dioscor. III. 4. Foliis inter hederam et periclymenum, inquit Nicander in Theriac. p. 36. A Clusio delineatur Histor. Rar. Plant. lib. IV. p. 70. Aristolochia rotunda 1.

i *Alterum*] Quo de genere Diosc. III. 5. Ἡ δὲ μακρὰ ἀριστολοχία, ἄῤῥην καλεῖται, καὶ δακτυλῖτις, κ. τ. λ. Cælio Aurel. Chron. III. 5. Aristolochia longa. Clusio item dicitur aristolochia longa prima, pingiturque loc. cit. Italam a Græca discrepare scribit Anguillara par. XII. p. 191. Verum in Græcia, Apulia, Syriaque nasci.

j *Tertium*] Dioscor. III. 6. Ἔστι δέ τις καὶ τρίτη μακρὰ, ἥτις καὶ κληματῖτις καλεῖται, κλωνία ἔχουσα λεπτὰ, κ. τ. λ. *Est etiamnum tertia longa, quæ et clematitis* (quasi sarmentosa, sive sarmentitia) *vocatur, ramulos tenues habet, &c.* Galeno pariter de Facult. Simp. Med. lib. VI. p. 158. Κληματῖτις εὐωδεστέρα. Et hæc a Clusio delineatur loc. cit. p. 71.

k *Omnes colore*] Diosc. III. 4. et 5. duo priora genera ait esse colore buxeo: flore purpureo: fructu piro simili. Pirastro Nicander assimilat in Theriac. p. 36.

l *Est et quæ plistolochia*] Sic Mss. tum hoc loco, tum in Indice: quasi

tenuior, quam proxime dicta, densis radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Hanc quidem polyrrhizon [m] cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnosi enim est corticis, unguentis [n] quoque nardinis conveniens. Nascuntur pinguibus locis et campestribus. Effodere eas messibus tempestivum: ita desquamato [o] terreno servantur. Maxime tamen laudatur Pontica: et in quocumque genere ponderosissima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra serpentes. Oblonga tamen [p] in summa gloria est, si modo a conceptu [6] admota vulvis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piscatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda est, venenum terræ vocant, coramque nobis contusam immixta calce, in mare [7] sparsere: advolant pisces cupiditate mira, statimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, convulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissima esse traditur: semine pleuriticis et nervis: [q] confirmare, excalfacere, eadem satyrion esse.[8] [r]

&c. cod. Dalec. *etiam modo. A conceptu.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. *in mari* Gronov. et vulgg.—8 Ita edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Semine pleuriticos et nervos confirmare, excalfacere. Eadem satyrion est* Gronov. et vulgg. *saurion est* Vet. Dalec.

NOTÆ

maximæ puerperis opis. Sic Λοχεία Diana cognominatur, *parturientium opitulatrix.* Potest et πιστολοχία dici, *fidelis puerperis.* Et hujus iconem Clusius exhibet loc. cit. p. 72. Et istud et tria superiora genera vidimus in horto Regio.

m *Hanc .... polyrrhizon*] A densis radicibus. In Indice, *Lochia polyrrhizos.*

n *Unguentis*] Aristolochiæ tertiæ, seu clematiti, radices esse crasso cortice vestitas, quæ aroma redoleant, privatimque unguentariis utiles sint ad unguenta spissanda, auctor est Dioscor. III. 6.

o *Desquamato*] Derasa excussave terra, qua obvolutæ ac sordidæ extrahuntur.

p *Oblonga tamen*] In eam sententiam Albertus M. de Animal. x. 2. 3. p. 318. 'Dixerunt quidam de valde expertis, quod si sumatur aristolochiæ aureus unus, et teratur, et conficiatur cum melle, et supponatur in vulvam cum lana viridi a mane usque ad meridiem jejunanti mulieri: tunc si dulcescit saliva ejus, concepit masculum: si amaricatur, concepit fœminam .... Sed ego miror si hoc est verum,' &c.

q *Et nervis*] Theod. Priscianus I. 19. 'Si telo, seu morsu canum, seu ex quolibet casu nervo vulnerato, quos νευροτρώτους appellamus, ... hoc adhibendum erit quod glutinare

LV. Verum et effectus earum ususque [1] dicendi sunt: ordiendumque a malorum omnium pessimo, id est, serpentium ictu. Medentur ergo brittanica herba, panacisque [a] generum omnium radix e vino, Chironii [b] flos et semen potum, illitumve ex vino et oleo: privatimque,[c] quæ cunila bubula appellatur: Polemonia [d] vel Philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teucria,[2] [e] sideritis,[f] scordotis ex vino, privatim ad angues, potæ et illitæ,[3] sive succo, sive folio, sive decocto: centaurii majoris [g] radix drachma in vini albi cyathis tribus: Gentiana [h] præcipue adversus angues, duabus drachmis cum pipere et ruta, vini cyathis sex, sive viridis, sive sicca. Et Lysimachiæ [i] odorem fugiunt.[4] Datur ex vino percussis chelidonia. Morsibus [j] imponitur Vettonica præcipue, cui vis tanta perhibetur, ut inclusæ [k] circulo ejus serpentes ipsæ sese interimant flagellando. Datur ad ictus [l] semen ejus denarii pondere cum tribus

CAP. LV. 1 *Verum effectus usus que* Chiffl.—2 Vet. Dalec. *teucrion.*—3 Chiffl. *pota et inlita.*—4 Vet. Dalec. *fugiunt serpentes.*—5 *Cantabricæ, dictamni,*

NOTÆ

et curare valeat membra vulnerata .... Aristolochiæ pulvis cum aqua mixtus, hoc idem facit.'

[r] *Eadem satyrion esse*] Subintellige, traditur. Et satyriii vim, inquit, inesse ei creditur, hoc est, vim Veneris concitatricem. Prius legebatur: *semine pleuriticos et nervos confirmare, excalfacere. Eadem satyrion est.* At Mss. *pleuriticis et nervis,* et *satyrion esse.*

[a] *Panacisque*] Dioscor. III. 55. et 56.

[b] *Chironii*] Panacis Chironii, de quo c. 13. Diosc. III. 57.

[c] *Privatimque*] Diximus XX. 61.

[d] *Polemonia*] Diosc. IV. 8. et Εὐπορ. II. 114.

[e] *Teucria*] Sive Teucrion, de quo c. 20. Tradit hoc Diosc. de altera Teucria, quæ et chamædrys dicta est, III. 3. et a Plinio XXIV. 80.

[f] *Sideritis*] Sideritis Heraclea, de qua c. 15.

[g] *Centaurii majoris*] Et minoris quoque, teste Apuleio c. 35. tit. 1. 'Ad viperæ morsum:' 'Herbæ centauriæ minoris pulver in vino exhibitus, aut ipsa pisata in vino veteri, et potui data, validissime proficit.' Plinius Valer. III. 57. 'Centauriæ radix pondere denarii in tribus cyathis vini bibitur,' adversus serpentium morsus scilicet.

[h] *Gentiana*] De Gentianæ temperamento ad venenatarum bestiarum morsus, hæc totidem verbis Dioscor. III. 3.

[i] *Et Lysimachiæ*] Dioscor. IV. 3.

[j] *Morsibus*] Diosc. IV. 1. et Plinius Valer. loc. cit.

[k] *Ut inclusæ*] Simile est quod de fraxino retulit, XVI. 24.

[l] *Datur ad ictus*] Dioscor. IV. 1.

cyathis vini: vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, aristolochia:[5] [m] radicis drachma in vini hemina sæpius bibenda. Prodest et illita ex aceto: similiter plistolochia.[6] Quin et omnino suspensa supra focum fugat e domibus serpentes.

LVI. (IX.) Argemonia quoque,[n] radice[1] ejus denarii pondere in vini cyathis tribus pota. Plura de ea convenit dici, ceterisque quæ primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari[2] quamque, in quo maxime valebit. Folia habet,[o] qualia anemone, divisa apii modo, caput in cauliculo papaveris sylvestris, item radicem.[3] Succum croci colore acrem et acutum. Nascitur et in arvis apud nos. Nostri[4] tria genera ejus faciunt, et id demum probant, cujus radix thus redoleat.

LVII. Agaricon[p] ut fungus nascitur in arboribus circa Bosphorum, colore candido. Datur obolis[q] quatuor contritum[1] cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Gallia[r] nascitur, infirmius habetur. Præterea mas spissior, amarior-

aristolochiæ Vet. Dalec. Mox, *sed sæpius bibenda* Chiffl.—6 Gronov. et al. ante Harduin. *pistolochia.*

CAP. LVI. 1 Vet. Dalec. *quoque. Radix.*—2 Alii ap. Dalec. *primum convenit nominari.*—3 '*Folia habet divisa anemone similia, ut et caulem: florem puniceum: caput papaveris syl. rotundam radicem,* e Diosc. correcto.' *Dalec.*—4 *Nostri* deest in Chiffl.

CAP. LVII. 1 *Dantur oboli quatuor contriti* Chiffl. Mox, Diosc. *in Gallicia.*

NOTÆ

[m] *Aristolochia*] Plinius Valer. III. 57. 'Aristolochiæ radix pondere denarii in vini hemina sæpius bibitur: et ipsa ex aceto contrita imponitur plagæ.' Sic etiam Apuleius c. 19. de aristolochia, tit. 5. Ante omnes Theophr. Hist. IX. 13.

[n] *Argemonia quoque*] Apuleius c. 31. tit. 5. 'Ad morsum serpentis, et scorpionis percussum:' 'Herba argemonia drachmis duabus in vini cyathis duobus potui data, mire discutit venenum.' Egimus de ea XXI. 94.

[o] *Folia habet*] Hæc totidem verbis Diosc. II. 208. et Oribas. lib. XI. fol. 190. Ἀργεμώνη, ὅλον μέν ἐστιν ὅμοιον ἀγρίᾳ μήκωνι, τὸ δὲ φύλλον ἀνεμώνῃ, κ. τ. λ.

[p] *Agaricon*] Dioscor. III. 1. ab Agaria Sarmatiæ regione deduci id nomen putat.

[q] *Datur obolis*] Plinius Valer. c. 57. ad serpentium morsus: 'Agarici oboli quatuor in duobus cyathis aceti mulsi propinantur.'

[r] *Id quod in Gallia*] Plinius XVI. 13. 'Galliarum glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt:' maxime vero larices, ut ibi diximus.

que.[2] [s] Hic et capitis dolores facit. Fœmina solutior, initio gustu [t] dulcis, mox in amaritudinem transit.

LVIII. Echios [a] utriusque generis: pulegio similis foliis coronata,[1] drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera,[b] quæ lanugine distinguitur spinosa, cui et capitula [c] viperæ similia sunt;[2] hæc ex vino et aceto. Quidam echion [3] [d] personatam vocant, cujus folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hujus radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas.

LIX. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quam hierabotane. Aliqui peristereona,[e] nostri verbenacam vocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicavimus.[f] Hac Jovis mensa [g] verritur, domus purgantur lustrantur-

—2 Ms. Dalecampii *majorque;* Diosc. *rotundior.*

CAP. LVIII. 1 Vet. Dalec. *coronaria;* Chiffl. *carinata.*—2 Margo edd. Dalecamp. et Gronov. *cui et semina capiti viperæ similia sunt.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *arcion* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

[s] *Amariorque*] Ita Reg. 2. In Reg. 1. *majorque*, minus recte.

[t] *Initio gustu*] Hæc de utroque, mare ac fœmina, Dioscor. loc. cit. Galenus item de Fac. Simp. Medic. lib. VI. p. 150.

[a] *Echios*] Serpentium morsibus, inquit, opitulatur echios utriusque generis: hoc est, ea quæ pulegio similis ... Item altera, &c. Priorem hanc ocimum illud esse sylvestre censent herbarii eruditi, de quo egimus, XX. 48. Plinius ibidem: 'Sylvestri ocimo vis efficacior ... contraque bestiarum morsus e vino radice efficacissima.'

[b] *Item altera*] Echium vulgare Clusii Hist. Rar. Plant. lib. V. p. 143. Buglossum nostri vocant, *Buglose.* Borraginem, schola Salernitana, ut diximus c. 40.

[c] *Cui et capitula*] Semina, Nicander in Theriac. p. 44. cum Scholiaste p. 4. Diosc. IV. 27. Ἔχιον ... τὰ μὲν φύλλα ἔχει προμήκη ... πρὸς τὰ τῆς ἀγχούσης, ... τὰ δὲ ἄνθη παρὰ τὰ φύλλα πορφυροειδῆ, ἐν οἷς ἐστι καὶ ὁ καρπὸς κεφαλῇ ἔχιος ὅμοιος. *Echion ... folia habet oblonga ... anchusæ proxima ... flores secundum folia purpureos, in quibus semen est viperæ capitulo simile.* Addit demorsis a serpente opitulari e vino.

[d] *Quidam echion*] Vide Notas et Emend. num. 12. Alia non est hæc personata, quam lappa major, de qua egimus XXI. 64.

[e] *Aliqui peristereona*] Diosc. IV. 61. Ἱερὰ βοτάνη, οἱ δὲ περιστερεῶνα ἐκάλεσαν, κ. τ. λ. Gallis, *Vervaine.* A Clusio pingitur lib. IV. p. 45. Apuleius c. 3. 'Peristereona, hoc est, columbinam.' Est enim Græcis columba, περιστερά. Vide quæ dicturi sumus XXVII. 6.

[f] *Hæc est, quam ... indicavimus*] Lib. XXII. c. 3.

[g] *Hac Jovis mensa*] Magnus in templis sacrisque Gentilium usus mensa-

que.[h] Genera ejus duo sunt: foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quam quercus, angustioraque, divisuris majoribus, flos glaucus,[1] radix longa,

CAP. LIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *purpureus,* e Diosc.—2

NOTÆ

rum fuit. Festus: 'Mensæ in ædibus sacris ararum vicem obtinebant.' Hinc Tullius Orat. de Arusp. Resp. aras, mensas, focosque conjungit. In mensis sacris sacra fiebant, ac res divinæ. Aureas argenteasque fuisse discimus, ex Valerio Maximo I. 12. Tullioque de Nat. Deor. lib. III. Marmoreas, ex eodem in Verrem. Proprio autem vocabulo, teste Festo, 'Anclabris mensa ministeriis divinis apta' nominatur. Quibus verrendi eas munus obtigit, everriatores crediderim appellatos, qua voce a Festo signari alios intelligo, qui domum purgarent, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus esset, certo scoparum genere adhibito, ab extra verrendo. Ut porro Jovis, sic et aliorum Deorum peculiares mensæ fuere: inprimis Junonis, quæ Curiales nominatæ sunt, auctore Festo, quod Juno 'Curis est appellata.'

[h] *Domus purgantur lustranturque*] Lustrationes, cærimoniæ fuere, quibus se a noxis purgare, mala avertere, Numen placare nitebantur. Domus, si funus in illis fuisset: urbes, si prodigia nuntiata, si triste aliquod averruncandum omen: homines ipsi, tum aliis causis, tum vero inprimis si cæde se polluissent, purgabantur, lustrabanturque. De domibus, testis Plinius, Festusque, verbo 'Everriator.' De urbibus quoque ipsis, Plinius X. 17. Lucanus lib. I. apud quem Aruns vates 'Mox jubet et totam pavidis a civibus urbem Lustrari, et festo purgantes mœnia lustro, Longa per extremos pomœria cingere fines,' &c. Homine a cæde præsertim, Plinius XV. 40. ubi laurum docet esse suffimentum cædis et purgationem: similiterque Festus verbo 'Laureati:' 'Laureati milites sequebantur currum triumphantis, ut quasi purgati a cæde humana intrarent urbem. Itaque eandem laurum omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat, vel quod medicamento siccissima sit: vel quod omni tempore viret, ut similiter resp. vireat.' Quin et exercitus lustrari mos fuit, quem Livius lib. XL. fuse describit. Dii porro varii in lustrationibus culti: Jupiter τροπαῖος, Apollo ἀποτροπαῖος, hoc est, depulsor malorum: Hercules ἀλεξίκακος, Juno Sispita, Venus Cluacina, hoc est, purgatrix, ut dictum est XV. 36. A sacerdotibus lustratio sæpe peracta: etiam et a mulierculis. Ovid. de Arte lib. II. 'Et veniat quæ lustret anus lectumque, locumque,' &c. Etiam se ipsi quandoque lustrabant. Sic Æneas: 'Donec me flumine vivo Abluero.' Lustrationum denique multiplices ritus. I. Circumactio, sive circumlatio. Quod enim rei lustrandæ admovebant, id in orbem ducebant. Hinc illud Maronis, sexto Æneidos: 'Socios pura circumtulit unda:' hoc est, 'purgavit,' ut ait Servius: 'nam lustratio dicta est a circumlatione vel tædæ, vel sulfuris.' Hanc religionem et villaribus inesse gallinis, ut se circumactæ purificent, credidit Plinius X. 57. Quod ex Aristotele hauserat,

tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. Quidam non distinguunt,[i] sed unum[2] omnino genus faciunt, quoniam eosdem effectus habeat. Utraque sortiuntur[j] Galli, et præcinunt responsa. Sed magi utique circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conspiciat, favis ante et melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, et in sublime tolli. Siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque,[k] si aqua spargatur triclinium, qua maduerit,[3] lætiores convictus fieri. Adversus serpentes[l] conteritur ex vino.

LX. Est similis[m] verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abjecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ blattaria vocatur.[1]

Chiffl. *et unum.*—3 Alii ap. Dalec. *qua madefacta fuerit.*

Cap. LX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *blattariam vocant* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

ut ibi monuimus, Histor. Anim. VI. 3. p. 650. ubi de περικαρφισμῷ gallinarum. 2. Aspersio, quæ in lustrationibus præcipuas partes obtinuit. E lauro fiebant aspergilla. Testis Theophrast. in Charact. tit. de superstitione: Ovidius Fast. V. 'Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda Omnia quæ dominos sunt habitura novos,' &c. Idcirco adhiberi solita in purificationibus a Plinio dicitur XV. 40. 3. Fumus et suffitus, sive sulfure, tædisque accensis, sive herbis. De sulfure dicemus suo loco, XXXV. 50. Inter herbas principem tenuit locum verbena: de qua Maro Ecl. VIII. 'Verbenasque adole pingues.' Myrtus deinde, quæ et verbena idcirco myrtea appellata est, XV. 37. nam quævis virgulta religioni suffituique apta, verbenæ dicebantur. Tum laurus, ut ex allatis Plinii Festique testimoniis, atque adeo aliis, palam est. De sabina pariter herba, de rore marino, ac ceteris, quæ in hos adhibentur usus, diximus suis locis.

[i] *Quidam non distinguunt*] Ut Dioscorides.

[j] *Utraque sortiuntur*] Utramque adhibent in sortibus, ut futura prænuntient.

[k] *Aiuntque*] Diosc. loc. cit.

[l] *Adversus serpentes*] Diosc. loc. cit.

[m] *Est similis*] Sane verbasculum herbarii quidam etiamnum vocant. Blattaria est flore albo, quam Lobelius delineat in Observ. p. 304. Vidimus in horto Regio. Verbascum aurei floris, φλόμον χρυσοειδῆ, appellat Diosc. IV. 104.

LXI. Lemonium [1] [n] succum lacteum mittit, concrescentem gummi modo, humidis locis. Datur denarii pondus in vino.

LXII. Quinquefolium [o] nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur: Græci vocant pentapetes,[p] sive pentaphyllon.[1] Cum effoditur,[q] rubram habet radicem. Hæc inarescens, nigrescit et angulosa [2] fit. Nomen a numero foliorum habet.[3] Et ipsa herba [r] incipit et desinit cum vite. Adhibetur [s] et purgandis domibus.

LXIII. Adversus serpentes bibitur et ejus radix,[t] quæ sparganion vocatur, ex vino albo.

LXIV. Dauci genera [a] quatuor fecit Petronius Diodotus,

CAP. LXI. 1 *Leumonia* Vet. Dalec.

CAP. LXII. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *pentapetes sive chamæzelon, sive pentaphyllon;* Vet. Dalec. *chamæmelon;* Chiffl. *aut camolen.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quadrangula*, e Theophr.—3 Verbum *habet* deest in Chiffl.

NOTÆ

[n] *Lemonium*] Λειμώνιον, quoniam in pratis provenit, ἐν λειμῶσι, humidisque locis. Diosc. IV. 16. In quibusdam Mss. *molemonium* inepte legitur. Est beta sylvestris, de qua XX. 28.

[o] *Quinquefolium*] *Quinte-feuille.* Marcellus Empir. c. 12. p. 93. ‘Quinquefolium in quo fraga nascuntur,’ &c. Et Quinquefolium quidem fragiferum a Clusio pingitur Hist. Rarior. Plant. lib. V. p. 107. visum a nobis in horto Regio. Quare hic temere Plinium Dalecampius inconsiderantiæ arguit.

[p] *Pentapetes*] Πενταπετὲς Diosc. in Nothis p. 465. et Nicandro in Theriac. p. 60. *πενταπέτηλον*, utrumque a foliorum numero, in quæ se pandit et extendit: *ἀπὸ τοῦ πετάζειν*, quod est *extendere.* Sic et *πεντάφυλλον.* Χαμαίζηλον *humi depressum ac repens* sonat.

[q] *Cum effoditur*] Hoc a Theophr. Hist. IX. 14. ‘Η *δὲ τοῦ πενταφύλλου ἢ πενταπέτου ... ὀρυττομένη ἐρυθρά· ξηραινομένη δὲ μέλαινα γίνεται, καὶ τετράγωνος.*

[r] *Et ipsa herba*] Theophr. loc. cit.

[s] *Adhibetur*] Diosc. IV. 42. Τέμνεται *δὲ καὶ πρὸς καθαρμούς. Inciditur ad expiationes, lustrationesque.*

[t] *Et ejus radix*] Et ejus herbæ radix. Cave enim cum indicis Pliniani concinnatoribus, qui hactenus fuere, ad quinquefolium ista spectare existimes, ut ejus radix sparganion vocitetur. De sparganio, ceu peculiari herba, tum legitimus Plinii index operi huic præfixus, tum Diosc. IV. 21. Σπαργάνιον ... *δίδοται ἡ ῥίζα καὶ ὁ καρπὸς σὺν οἴνῳ θηριοδήκτοις.* Butomos hæc Theophrasti est, cujus ille meminit Hist. IV. 11. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 41. Platanaria a Dodonæo appellatur p. 591. Vidimus in horto Regio.

[a] *Dauci genera*] Schol. Nicandri in Theriac. p. 10. *Δαυκόν ἐστι ῥίζιον παρόμοιον σταφυλίνῳ ... εἰσὶ δὲ δύο γένη τῆς δαύκου· ἡ μὲν* Κρητική, *ἡ δὲ* ’Ασιατική. ‘Ο δὲ Πλούταρχος *πλείονα μέν φησιν αὐτῶν γένη εἶναι. Daucus est radicula similis pastinacæ .... Sunt autem*

quæ persequi nihil attinet, cum sint differentiæ duæ: probatissimi[b] in Creta, mox in Achaia, et in siccis ubicumque nati,[1] fœniculi similitudine, candidioribus foliis et minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suavissimi gustus et odoris. Hoc in saxosis nascitur[2] meridianis. Reliqua genera[c] ubique nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quam ternis, radice lignosa, et cum[3] inaruit supervacua. Semen hujus cumino simile: prioris,[d] milio: album, acre, odoratum omnibus, et fervens. Secundum[e] priore vehementius est, ideoque parce sumi debet. Si jam maxime tertium[4] genus[f] facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc et hyeme et æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus.[g] Ex aliis usus seminis: ex Cretico, radicis est: magis ad serpentes bibitur[5] e vino drachma una. Datur et quadrupedibus percussis.

Cap. LXIV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Probatissimum, &c. natum* Vet. Dalec. *probatissimæ, &c.* Gronov. et vulgg.—2 'Ita bene codd. Regg. et Editio princeps. Perperam recentiores omisere, *nascitur*.' Brotier. *nascitur* habent etiam edd. vett. et Gronov. omisere Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sed quum* edd. vett. et Gronov.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quartum*, e Diosc.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *ex Creta radicis dulcis, et magis ad serpentes est. Bibitur* Gronov. et vulgg. *ex Cretico et radicis et succi* Vet. Dalec.

NOTÆ

genera duo: Creticum, et Asiaticum. Plutarchus etiam plura agnoscit.

[b] *Probatissimi*] Hæc primi dauci differentia, qui Creticus, Achaicusque cognominatur. Dioscoridi III. 83. Creticus: Theophrasto Hist. IX. 22. Patrensis ex Achaia: Δαῦκον τὴν Πατρικὴν τῆς Ἀχαΐας. Describitur iisdem notis a Diosc. loc. cit. Pingitur a Matthiolo in Diosc. lib. I. pag. 779. Vidimus in horto Regio.

[c] *Reliqua genera*] Quæ coriandri, apiive folio constant. Ex hoc est numero daucus selinoides secundus Lobelii in Observ. p. 414. Matthioli in lib. III. p. 780.

[d] *Prioris*] Cretici.

[e] *Secundum*] Quod selinoides appellavimus: quod apii, et quod coriandri folio est.

[f] *Si jam ... tertium genus*] A duobus proxime appellatis diversum, Carotæ nomine vulgo notum, de quo egimus XIX. 27.

[g] *Nisi post abortus*] Ad partus mortuos expellendos, vel secundas ejiciendas. Dioscor. III. 83.

LXV. Therionarca[h] alia quam magica, et in nostro orbe nascitur fruticosa, foliis subviridibus, flore roseo: serpentes necat: cuicumque admota feræ et hæc[1] torporem[i] affert.

LXVI. Persolata,[j] quam nemo ignorat, Græci vero arcion[1][k] vocant, folia habet[l] majora etiam cucurbitis et hirsutiora, nigrioraque et crassiora, radicem albam et grandem. Hæc ex vino[m] bibitur denariorum duum pondere.

LXVII. Item cyclamini[n] radix contra serpentes omnes. Folia habet[o] minora, quam hedera, nigrioraque et tenuiora,

CAP. LXV. 1 Vet. Dalec. *cuicumque admota fuerit. Et hæc;* alii vett. ap. eundem, *necat: et cuicumque admota feræ torporem affert, &c.* al. *et huic torporem affert.*

CAP. LXVI. 1 Vet. Dalec. *Persolatam, &c. Græci arcion.*

NOTÆ

h *Therionarca*] Herbariis incognita.

i *Et hæc torporem*] Et huic vis eadem, inquit, quæ Magicæ, de qua XXIV. 102. unde et nomen utrique commune, θηριονάρκη, ac si dicas, feræ torpor.

j *Persolata*] In magno hæc est ambitu nominum. Apuleius enim cap. 36. 'Græce,' inquit, 'prosopites aut prosopes vocata est . . . Itali personaciam.' Diosc. IV. 187. Ἄρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον καλοῦσι. Et in Nothis: Ῥωμαῖοι περσονάκεαν, οἱ δὲ λάππαμ. Sed hæc postrema verba merito inter notha seu spuria censentur, cum ad personatam illa spectent, de qua cap. 58. non ad persolatam: hæc enim lappas nullas habet, personata plurimas: caulem hæc habet: persolata non habet. Eodem in errore versatus Apuleius videtur loc. cit. Petasites hæc officinarum est: pediculus scilicet cubito major, crassitudine pollicis, a quo prægrande folium galeri modo amplum, ut fungus, dependet. Petasites a petaso, pileum significante, nomen traxit apud Græcos, apud quos petasati Castor et Pollux dicuntur: nec aliud in Mercurio petasus est, quam galerus. Tantæ amplitudinis folium est, ut et caput ab insolatu et pluviis vindicare possit: inde persolatæ nomen. Pingitur a Dodonæo p. 487. Vidimus in horto Regio.

k *Græci arcion*] Etiam et ἄρκτιον, apud Galenum de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 159.

l *Folia habet*] Totidem verbis Diosc. IV. 107. Galenus loc. cit.

m *Hæc ex vino*] Apuleius c. 36. tit. 1. quanquam is ibi, ut diximus, personatam cum persolata miscet. Diosc. loc. cit. drachmæ unius tantum pondus adhibet.

n *Item cyclamini*] Diosc. II. 194.

o *Folia habet*] Diosc. loc. cit. etsi minus accurate quam Plinius. Nunc mutata interpollis ineruditorum voce, partim 'Cyclamen,' partim 'panem porcinum' nostra ætas appellat. Sunt et qui S. Claudii nomine indigitent, *Saint Claude.* Vidimus folio maculato cyclaminum in horto Regio, qualis a Clusio describitur lib. II.

sine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum videri possit, cortice nigro. Nascitur in umbrosis: a nostris[1] tuber terræ vocatur: in omnibus serenda domibus, si verum est, ubi sata sit nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant. Narrant et[2] ebrietatem repræsentari[p] addita in vinum. Radix siccata,[q] scillæ modo concisa, reponitur: decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen[r] venenum ei est:[3] traduntque, si prægnans radicem transgrediatur,[4] abortum fieri.

LXVIII. Est et altera[a] cyclaminos cognomine cissanthemos,[1] geniculatis caulibus, supervacuis, a priore distans, circa arbores[b] se volvens, acinis hederæ, sed mollibus,[2] flore candido, specioso, radice supervacua.[c] Acini tantum in usu, gustu acri, sed lenti.[3][d] Siccantur in umbra, tusique dividuntur in pastillos.

LXIX. Mihi et tertia cyclaminos demonstrata est, cognomine chamæcissos, uno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur.

CAP. LXVII. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *umbrosis: nostris*, omissa præpositione.—2 *Narrantque* Gronov. et al. ante Harduin.—3 Cod. Dalec. *inest ei.*—4 Chiffl. *radicem eam transgrediatur.*

CAP. LXVIII. 1 Diosc. *κισσόφυλλος.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *acinis uvæ similibus, ac ederæ, mollibus,* e Theophr.—3 Ibid. *lento*, e Diosc.

NOTÆ

pag. 264. tit. ‘Cyclamini odorati varietas.’

p *Ebrietatem repræsentari*] Statim induci. Μεθύσκει δὲ οἴνῳ μιχθεῖσα. Dioscor. loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 10.

q *Radix siccata*] Dioscorides loc. cit.

r *Suum tamen*] Diosc. loc. cit. totidem verbis. Simile est, quod Theophrastus habet, Hist. IX. 10. ad accelerandum partum utile esse cyclamini radicem adalligari, *εἰς ὠκυτοκίαν.*

a *Est et altera*] Totidem verbis Diosc. II. 195. Κυκλάμινος ἑτέρα, ἣν ἔνιοι κισσάνθεμον, ἢ κισσόφυλλον καλοῦσι· φύλλα ἔχει κισσῷ ἐοικότα, κ. τ. λ. Hanc Ruellius lib. II. p. 413. male confundit cum uva taminia, de qua nos egimus XXI. 50. et XXIII. 14. Est Dodonæi Dulcamara p. 398. A similitudine cum folio et flore hederæ Græca nomina ea accepit.

b *Circa arbores*] Viticularum et capreolorum more: ἑλικοειδῶς. Diosc. loc. citato.

c *Radice supervacua*] Ῥίζα ἄχρηστος, *nullius usus.*

d *Sed lenti*] Dum manduntur, viscosi ac lubrici. Καρπὸς δὲ γλισχρός. Diosc. loc. cit.

LXX. Sed inter primas celebratur peucedanum,[e] laudatissimum in Arcadia,[f] mox Samothrace. Caulis ei[2] [g] tenuis, longus, fœniculo similis, juxta terram foliosus,[3] radice nigra, crassa, gravi odore, succosa: gignitur[4] in montibus opacis: foditur exitu autumni. Placent[h] tenerrimæ et altissimæ radices: hæ conciduntur[i] in quaternos digitos osseis[5] cultellis, funduntque succum in umbra, capite prius et naribus rosaceo perunctis, ne vertigo[6] [j] sentiatur. Et alius[k] succus invenitur caulibus adhærens, incisisque manat. Probatur crassitudine[7] mellea, colore rufo, odore[l] suaviter gravi, fervens gustu. Et hic in usu, et radix, et decoctum ejus, plurimis[8] medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resolvitur[m] amaris amygdalis, aut ruta: bibiturque contra serpentes, et ex oleo[n] perunctos tuetur.

LXXI. (X.) Ebuli quoque,[o] quem nemo ignorat, fumo fugantur serpentes.



CAP. LXX. 1 *Sardinia* Diosc.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *caulis est ei* Gronov. et vulgg.—3 Dalec. *foliosum*, 'sub. peucedanum.'—4 Cod. Dalec. *colligitur*.—5 Chiffl. *offensis*. Mox, *in umbra servandum* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et capitis dolor*, e Diosc.—7 Chiffl. *e crassitudine*.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pluribus* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

[e] *Sed inter .... peucedanum*] Nostri, *Queue de pourceau*. Officinæ pleræque Fœniculum porcinum appellant. Græcis πευκέδανος, quasi pinastellum, a πεύκη. Iconem vide apud Lobelium in Observ. p. 453. et apud Dodon. p. 314. Ipsum in horto Regio vidimus.

[f] *In Arcadia*] Diosc. III. 92. quem Serapion, Oribasius, et Apuleius c. 94. secuti sunt, ἐν Σαρδονίᾳ dixit, καὶ Σαμοθράκῃ.

[g] *Caulis ei*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

[h] *Placent*] Diosc. loc. cit.

[i] *Hæ conciduntur*] Diosc. totidem verbis loc. cit.

[j] *Ne vertigo*] Inter colligendum capitis dolorem vertiginemque inducit, nisi quis prius nares rosaceo perunxerit, eodemque caput irrigaverit. Diosc. loc. cit.

[k] *Et alius*] Dioscor. loc. cit. iisdem verbis.

[l] *Odore*] Hanc esse optimi indicaturam succi, etiam Diosc. approbat, loc. cit.

[m] *Qui resolvitur*] Diluitur, commiscetur, ad potiones. Diosc. Λύεται δὲ ὁ ὀπὸς εἰς τὰ ποτήματα ἀμυγδάλοις πικροῖς, ἢ πηγάνῳ, κ. τ. λ.

[n] *Et ex oleo*] Nicander in Theriac. p. 7. Vel solo suffitu fugari serpentes auctor est Diosc. loc. cit.

[o] *Ebuli quoque*] De eo egimus XXIV. 35.

LXXII. Privatim [p] adversatur scorpionibus polemoniæ radix, vel adalligata [1] tantum: item phalangio, ac ceteris minoribus venenatis. Scorpionibus [q] aristolochia: agaricum [r] obolis quatuor in vini mixti cyathis totidem. Verbenaca [s] et phalangio cum vino aut posca: item quinquefolium, daucum.[t]

LXXIII. Verbascum Græci phlomon [a] vocant. Genera [b] habet prima duo: album, in quo mas intelligitur: alterum nigrum,[1] in quo fœmina. Tertium [c] genus non nisi in sylvis invenitur. Sunt folia [d] brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum [e] inutile. Radix [f] una, crassitudine digiti. Nascuntur et in campestribus. Sylvestri folia elelisphaci,[g] alta, ramis[2] lignosis.

CAP. LXXII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *alligata* Gronov. et al. vett.

CAP. LXXIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *intelligitur et femina: alterum nigrum,* e Diosc.—2 Ibid. ex eodem, *altis ramis.*

NOTÆ

[p] *Privatim*] Totidem verbis Diosc. IV. 8.

[q] *Scorpionibus*] Dioscor. IV. 6. de Aristolochia clematiti.

[r] *Agaricum*] Diosc. III. 1. drachmæ unius pondus propinat.

[s] *Verbenaca*] Apuleius cap. 3. tit. 8. 'Ad morsum araneorum, Græci phalangia vocant:' 'Herbæ verbenacæ ramulos ex vino decoquito, et conterito: deinde quod acetaverit, plagæ imponito: et adaperiet: postea crudam contritam cum melle in ulcus audacter insertam mature ad sanitatem perducere, certus auctor affirmat.'

[t] *Daucum*] Diosc. III. 83.

[a] *Verbascum . . . . . phlomon*] Φλόμον Græcis dicitur, nostris *Bouillon blanc, et bouillon noir.* In Officinis, Tapsus barbatus.

[b] *Genera*] Hæc totidem verbis Apuleius cap. 71. Paulo aliter Diosc. IV. 104. qui genera primum duo summa statuit, nigrum et candidum: utriusque deinde generis marem ac fœminam. Dioscoridem, ut solet, sequitur Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 239. A ceteris dissidet in formæ verbasci gemina delineanda Cratevas apud Schol. Nicandri in Theriac. pag. 39. Nos etiam genera plura in horto Regio vidimus. Marem ac fœminam pingit Lobelius in Observ. pag. 303.

[c] *Tertium*] Nempe sylvestre, de quo mox.

[d] *Sunt folia*] Verbasco nempe sativo, mari ac fœminæ. Diosc. et Apuleius locis cit.

[e] *Semen nigrum*] Diosc. loc. cit.

[f] *Radix*] Diosc. loc. cit.

[g] *Sylvestri . . . . . . elelisphaci*] Sive, quod idem est, salviæ. Diosc. et Apuleius locis cit. Effigiem vide apud Dodon. pag. 146. ubi sylvestre alterum vocat.

LXXIV. Sunt et phlomides[h] duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia[i] lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cum plurimum quaternis, crassis, pinguibusque, ad lucernarum[j] lumina aptis. Aiunt[k] in foliis ejus, quam fœminam diximus, ficus omnino non putrescere. Distingui genera hæc pæne supervacuum est, cum sint omnia ejusdem effectus. Contra scorpiones[l] bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari.

LXXV. Thelyphonon[m] herba ab aliis scorpion vocatur, propter similitudinem radicis,[n] cujus tactu[o] moriuntur scorpiones. Itaque[p] contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis helleboro candido linat, revivescere aiunt. Thelyphonon[q] omnem quadrupedem necat, impo-

NOTÆ

h *Sunt et phlomides*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Εἰσὶ δὲ καὶ φλομίδες διπλαῖ, δασεῖαι, κ. τ. λ. Est autem φλομὶς *verbasculum* Latinis veteribus: recentioribus herbariis, *primula veris*, cujus varias species delineat Clusius Hist. Rar. Plant. lib. III. p. 301. et 302. nos in horto Regio vidimus. *Primevere.* His vero ne plane assentiamur, prohibet lævitas foliorum, quæ in primula veris deprehenditur; cum hirsuta esse verbasculi, Dioscorides Pliniusque testentur.

i *Tertia*] Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 301. Etiam Græcis dicta φλῶμος, et θρυαλλὶς, et λυχνῖτις. Suidas: Φλῶμος, βοτάνη, ᾗ καὶ ἀντὶ ἐλλυχνίου χρῶνται. Hesychius: Θρυαλλὶς, ...τῶν φυομένων τι, ἐξ οὗ ἐλλύχνια γίνεται. Diosc. loc. cit. Καὶ τρίτη φλομὶς ἡ καλουμένη λυχνῖτις, ὑπὸ δέ τινων θρυαλλὶς, κ. τ. λ. totidem verbis, quot Plinius. Cave porro hanc cum thryallide spicata confundas, de qua nos egimus XXI. 61.

j *Ad lucernarum*] Vicem ellychnii præbent arida folia.

k *Aiunt*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ τῆς θηλείας φύλλα φασὶ μετὰ σύκων ξηρῶν συντιθέμενα ἄσηπτα αὐτὰ διαφυλάττειν. *Fœminæ folia ferunt caricis interposita eas incorruptas et a putredine immunes tueri.*

l *Contra scorpiones*] Diosc. loc. cit. ex aceto folia a scorpione ictis opitulari ait.

m *Thelyphonon*] Eadem hæc est cum aconito pardalianche, de quo XXVII. 2. Diosc. IV. 77. Ἀκόντιον, οἱ δὲ παρδαλιαγχὲς, οἱ δὲ κάμμορον, οἱ δὲ θηλυφόνον, οἱ δὲ μυοκτόνον, οἱ δὲ θηροφόνον. Eam vero θηλυφόνου nomenclationem accepit, quod tactis genitalibus fœminei sexus animalium eodem die inferat mortem, inquit Nicandri Scholiastes.

n *Propter . . radicis*] Plinius XXVII. 2. 'Radix incurvatur paulum scorpionum modo: quare et scorpion aliqui appellavere.' Diosc. loc. cit. Ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ, κ. τ. λ. Sic et Theophr. Hist. IX. 14.

o *Cujus tactu*] Non eo tactu mori, sed resolutas torpescere serpentes ait Diosc. loc. cit. Hellebori contra tactu excitari. Τούτου τὴν ῥίζαν φασὶ προσαχθεῖσαν σκορπίῳ παραλύειν αὐτόν· Διεγείρεσθαι δὲ πάλιν ἐλλεβόρου προστεθέντος.

p *Itaque*] Theophr. loc. cit.

q *Thelyphonon*] Dioscor. loc. cit.

sita verendis radice: folio quidem intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata[1] nascitur in opacis. Scorpionibus adversatur et Vettonicæ[r] succus, ac plantaginis.

LXXVI. Sunt et ranis venena, rubetis maxime: vidimusque Psyllos in certamine patinis candefactas admittentes,[s] ocyore etiam quam aspidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion[t] in vino pota. Aliqui neurada appellant, alii poterion, floribus parvis,[1] radicibus multis, nervosis, bene olentibus.

LXXVII. Item alisma,[a] quam alii damasonion,[1] alii lyron appellant. Folia erant[b] plantaginis,[2] nisi angustiora essent, et magis laciniosa, convexaque in terram, alias etiam venosa similiter, caule simplici et tenui,[3] cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterum genus ejusdem in sylvis, nigrius, majoribus foliis. Usus in radice[c] utriusque adversus ranas et lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu.[4] Lepori marino[d] adversatur et cyclaminos. Veneni vim canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cynorrhodum, de quo diximus.[e]

CAP. LXXV. 1 Vet. Dalec. *cyclamino radice geniculata;* margo edd. Dalec. et Gronov. *Intybi folio*, e Theophr.

CAP. LXXVI. 1 Chiffl. *eis phyrion .... parvum.*

CAP. LXXVII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *damasion.*—2 Chiffl. *e plantagine;* Vet. Dalec. *ei plantaginis.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

[r] *Et Vettonicæ*] Diosc. IV. 1.

[s] *Candefactas admittentes*] Objicientes se earum morsibus.

[t] *Auxiliatur . . . . . phrynion*] Φρύνιον a rubetis nomen habet, quas φρύνους vocant, quod adversus eas auxilio sit. Herbariis incognita: neque existimatur a nobis eadem esse cum ea quæ iisdem quidem nominibus, sed facie longe dispari, describitur a Plinio XXVII. 97.

[a] *Item alisma*] Dioscor. III. 169. Ἄλισμα, οἱ δὲ ἀλκέαν, οἱ δὲ δαμασώνιον, οἱ δὲ ἄκυρον, οἱ δὲ λύρον καλοῦσι. Plantago est aquatica humilis, angustifolia dicta a Lobelio, et ab eodem delineata in Observ. pag. 160. visa a nobis in horto Regio.

[b] *Folia erant*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. et post Dioscoridem Oribasius lib. XI. pag. 188.

[c] *Usus in radice*] Et hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

[d] *Lepori marino*] Diosc. II. 194.

[e] *Veneni . . . de quo diximus*] Cap. 6.

Plantago [f] ad omnes [5] bestiarum morsus pota atque illita prodest: Vettonica [g] ex mero vetere.[6]

LXXVIII. Peristereos [h] vocatur, caule alto,[1] foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, unde et nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus.

LXXIX. Proxima his malis [1] venena sunt, quæ sibimet-ipsi homines excogitant. Contra hæc omnia magicasque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, et scordotis, et centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per alvum Vettonicæ semen in mulso aut passo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis IV. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis, qui quotidie [i] gustent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto veneno [j] aristolochia subvenit eadem mensura, qua contra serpentes: [k] quinquefolii [l] succus: agaricum,[m] postquam vomuerint, denarii pondere ex aquæ mulsæ cyathis tribus.

simpliciter tenui.—4 Vet Dalec. *pota.*—5 Chiffl. *et ad omnes.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *veteri* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXVIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *caule dodrantem alto.*

CAP. LXXIX. 1 Ita cod. Reg. Brot. 2. et Editio princeps; *Proxima ab his malis* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

[f] *Plantago*] Hæc Plinius Valer. ad verbum III. 50. Vide et Apuleium c. 1. de plantagine, tit. 7. 'Ad morsum serpentis.' Tit. 8. 'Ad scorpionis ictum.' Et Tit. 23. 'Ad morsum rabidi canis.'

[g] *Vettonica*] Anton. Musa de Vettonica tit. 42. 'Ad serpentium morsus:' 'Vettonicæ drachmas tres in vini heminis tribus diluito, et potui dato..... Item illinito super vulnus.' ... Et tit. 43. 'Ad rabidi canis morsum:' 'Vettonica contusa morsui imponatur.'

[h] *Peristereos*] Latino ore ac sono dixit, quam Græci περιστερεῶνα a recto περιστερεὼν vocant. A Diosc. totidem fere verbis describitur, IV. 60. Περιστερεὼν φύεται ἐν ἐνύδροις τόποις. Δοκεῖ δὲ ὠνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰς περιστερὰς ἡδέως διατρίβειν ἐν αὐτῇ. Verbenacæ genus istud est, quod supinum dicitur: cum alterum, quod Græcis ἱερὰ βοτάνη, rectum Aëtius vocet lib. I. p. 41. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 46. Visa a nobis in horto Regio.

[i] *Iis qui quotidie*] Diosc. IV. 1.

[j] *Poto veneno*] Diosc. III. 6.

[k] *Qua contra serpentes*] Hoc est, radicis drachma in vini hemina sæpius bibita, ut dictum est cap. 55.

[l] *Quinquefolii*] Teneræ radicis succus, ὁ χυλὸς τῆς ῥίζης ἁπαλῆς, Diosc. IV. 42.

[m] *Agaricum*] Id esse venenis pro antidoto, denarii seu drachmæ unius

LXXX. Antirrhinon [n] vocatur, sive anarrhinon, sive lychnis agria, similis lino,[o] radice nulla,[1] [p] flore hyacinthi, semine [q] vituli narium. Et hoc perunctos [r] venustiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi posse aut veneno, si quis in brachiali habeat, arbitrantur magi.

LXXXI. Similiter ea, quam eupliam [s] vocant,[1] traduntque ea perunctos commendatioris esse famæ. Artemisiam [t] quoque secum habentibus negant nocere mala medicamenta, bestiamve ullam, ne Solem quidem. Bibitur et hæc ex vino adversus opium. Alligata privatim potens traditur, potave, adversus ranas.

LXXXII. Pericarpum bulbi genus [1] est. Duæ ejus species: cortice rubro alterum, nigro [2] papaveri simile. Sed

CAP. LXXX. 1 Gaza ap. Theophr. *minima.*

CAP. LXXXI. 1 '*Similiter ea, quam eupliam vocant*] Hæc sunt omittenda. Aliter Plinius gravissimum in errorem incidit. Cum enim Theophr. Hist. Plant. IX. 21. dixerit antirrhinon conferre ad famæ commendationem, περὶ τῆς εὐκλείας καὶ εὐδοξίας: *eupliam,* vel potius *euclian,* pro planta accepit Plinius. Forte tamen scripserat: *et hoc perunctos venustiores fieri, nec ullo malo medicamento . . . . arbitrantur magi: tradunt quoque eo perunctos commendatioris esse famæ.*' Brotier. *eupleam* Edd. ante Brotier. Margo Ed. Dalec. *S. ea contingere quam eucleian vocant,* e Theophr. *S. ea, quam eucleam vocant, tradi. Namque ea* Vet. Dalec. *tradunt, eaque* alii Vett.

CAP. LXXXII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *bulbi sylvestris genus,* e Diosc.—2 Sic Harduin. *c. r. alterum, alterum nigro* Edd. vett. et Franz.

NOTÆ

pondere cum diluta vini potione sumtum, scribit Diosc. III. 1.

[n] *Antirrhinon*] Diosc. IV. 133. 'Αντίῤῥινον, οἱ δὲ ἀνάῤῥινον, ἔνιοι δὲ καὶ ταύτην λυχνίδα ἀγρίαν. Apuleius cap. 86. 'Græci cynocephalion dicunt, alii antirrhinon, alii anarrhinon, Prophetæ (hoc est, Magi) osireostaphen, Itali canis cerebrum,' &c. Nostri vocant, *Mufle de veau.* Pingitur a Lobelio in Observ. p. 221. Vix assentior Anguillaræ, antirrhinon Dioscoridis a Theophrasteo sive Pliniano distinguenti, par. XIV. p. 288.

[o] *Similis lino*] Vel, ut Theophr. ait, ἀπαρίνῃ, cujus folia quoque lini similia.

[p] *Radice nulla*] Theophr. Hist. IX. 21. 'Ρίζα δὲ οὐκ ὕπεστιν. *Radix nulla* vel *minima subest.*

[q] *Semine*] Theophr. loc. cit. 'Ο δὲ καρπὸς ὥσπερ μόσχου ῥίνας ἔχει. Sic etiam Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI.

[r] *Et hoc perunctos*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 21.

[s] *Similiter . . . . eupliam*] Vide Notas et Emend. num. 13. In herbarum hæc Magicarum censu habenda.

[t] *Artemisiam*] Apuleius cap. 10. tit. 1. 'Ad iter faciendum:' 'Herbam artemisiam monoclonon si quis iter faciens secum in manu portaverit, non sentiet itineris laborem. Fugat et dæmonia in domo posita, et prohibet mala medicamenta, et avertit oculos malorum hominum,' hoc est, visus effascinationem.

vis major quam priori: utrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur: contra quam et thus, et panaces, Chironium præcipue. Hoc [u] et contra fungos.

LXXXIII. (XI.) Verum et generatim membratimque singulis corporum morbis remedia subtexemus, orsi a capite.

Alopecias [v] emendat nymphææ et heracliæ [1] radix, si una tritæ illinantur. Polythrix [w] distat a callitriche,[2] quod juncos [x] albos habet, et folia plura, majoraque. Frutice quoque major est: defluentem [y] capillum confirmat et densat.

LXXXIV. Item lingulaca [a] circa fontes nascens, cujus radix admixta combusta teritur cum adipe [1] suis nigræ. Id quoque excipitur, ut ejus sit suis quæ nunquam peperit. Sol deinde [2] plurimum confert illitæ.[b] Similis usus [c] est cyclamini radicis. Porriginem [3] veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aqua. Capitis dolori [d] medetur panacis om-

Cap. LXXXIII. 1 'In recentioribus editionibus, *et cicutæ*, sine ulla librorum auctoritate. Hic quidem corrupti sunt Mss. et Editio princeps, in quibus, *nymphææ lacitæ*. In Indice est *nymphæa Heraclia*. Vide et XXVI. 28.' *Brotier*. *nymphææ lacitæ* etiam Chiffl. *nymphææ et cicutæ* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Polytriche distat a callitriche* Dalec. *polytricha distat a callitricha* Gronov. et al. vett.

Cap. LXXXIV. 1 Vet. Dalec. *cujus radix comb. ter. cum admisto adipe*.—2 Vet. Dalec. *subinde*.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *lepram et impetiginem*, e Diosc.

NOTÆ

[u] *Hoc*] Valet et panaces Chironium contra fungos.

[v] *Alopecias*] Ἀλωπεκίαι, vel Ἀλωπέκειαι, defluvia capillorum. Vide Notas et Emend. num. 14.

[w] *Polythrix*] Plinius ipse XXII. 30. 'Id quod majus est, polytrichon ... vocant.'

[x] *Quod juncos*] Recte id quidem. Sed et alibi haud minus commode ramulos vocat: Dioscor. IV. 136. καυλία, et ῥαβδία.

[y] *Defluentem*] Diosc. Εὐπορ. I. 96. Τὰς δὲ ῥεούσας τρίχας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἵστησιν .... πολύτριχον ἑψήσας ἐν οἴνῳ μέλανι, κ. τ. λ. Theodorus Priscianus I. 3. 'de crementis capillorum.' .... 'Polytrichi herbæ radicis pondo duo, florum ejus pondo duo,' &c.

[a] *Item lingulaca*] De hac antea Plinius XXIV. 24. 'Lingua herba nascitur circa fontes,' &c. Pingitur a Dalecampio Hist. Plant. lib. IX. p. 1037.

[b] *Sol .... confert illitæ*] Si herbæ illitæ Sol superveniat.

[c] *Similis usus*] Diosc. II. 194. At Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41. pro suillo adipe, fel scrophæ, paululumque sulfuris asciscit.

nium generum radix in oleo contrita: aristolochia, et iberis adalligata hora, vel diutius, si pati possit, comitante [e] balinei usu. Medetur et daucum. Purgat autem [f] cyclaminos cum melle in nares addita: et ulcera capitis sanat illita. Medetur [g] et peristereos.

LXXXV. Cacalia [h] sive leontice [1] vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. Hujus grana [i] quindecim in oleo macerantur, atque ita adverso capillo caput ungitur.

LXXXVI. Fit et ex callitriche [j] sternutamentum.[1] Folia sunt lenticulæ: caules junci tenuis [2] similes: radice minima. Nascitur in opacis et humidis, gustatu fervens.

LXXXVII. Hyssopum [k] in oleo contritum phthiriasi resistit, et prurigini in capite. Est autem [l] optimum Cilicium



CAP. LXXXV. 1 *Calcalla sive leantice* Chiffl.
CAP. LXXXVI. 1 Harduin. ex codd. suis et Chiffl. *sternumentum;* eumque secuti recentt.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Folia sunt lenticulæ similia: caules juncis tenuissimis* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

[d] *Capitis dolori*] Plinius Valer. I. 1.

[e] *Comitante*] Sic etiam ad ischiadicorum sanationem cum iberide balinei usum asciscit Dioscor. I. 188. et Galenus ex Democrate κατὰ τόπους, X. 2. p. 636.

[f] *Purgat autem*] Marcellus Empir. cap. 5. pag. 44.

[g] *Medetur*] Nempe dolori capitis, ut panacis radix, daucumque. Theod. Priscianus II. 2. 1. 'de querelis capitis, si causis veluti incertis caput doluerit' . . . 'Peristereon herba oleo infusa medetur.'

[h] *Cacalia*] Diosc. IV. 123. Κακαλία, οἱ δὲ λεοντικὴν, φύλλα φέρει λευκὰ, εὐμεγέθη . . . ἐν ὄρεσι δὲ φύεται. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. V. p. 115. qualem in horto Regio vidimus, gemina facie. In Illyrico et Græcia nasci tradit Anguillara par. XIV. p. 286.

[i] *Hujus grana*] Ad extendendam cutem in facie, et a rugis vindicandam, hæc grana Dioscor. adhibet, loc. cit.

[j] *Fit et ex callitriche*] Callithrix idem quod trichomanes, de quo XXVII. 111.

[k] *Hyssopum*] Plinius Valer. I. 4. ad verbum. Hodiernis herbariis incognitum. Nam quæ hyssopi nomine in officinis venit, appellationem tantum cum hyssopo veterum communem habet: formam non habet. Vide Dodonæum pag. 286. Certe Dioscor. IV. 55. in chrysocome describenda, comam gerere hanc ait, specie corymborum, hyssopo simili, ἔχει κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ. Quæ nota abest ab hyssopo nostro vulgari. Plinius XXVI. 70. et 76. baccas hyssopo tribuit: nullæ sunt nostro.

[l] *Est autem*] Dioscor. III. 30.

e Tauro monte, dein Pamphylium, ac Smyrnæum: stomacho contrarium. Purgat[m] cum fico sumtum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant[n] et serpentium ictibus adversari, tritum cum melle et sale et cumino.

LXXXVIII. Lonchitis[o] non (ut plerique existimaverunt) eadem est quæ xiphion, aut phasganion,[1] quanquam cuspidi[p] similis semine. Habet enim[2] [q] folia porri, rubentia ad radicem, et plura, quam in caule, capitula, personis comicis similia, parvam exerentibus linguam, radicibus prælongis. Nascitur[r] in sitientibus.

LXXXIX. E diverso xiphion,[s] et phasganion in humidis: cum primum exit,[1] gladii præbet speciem, caule duum cubitorum, radicis ad nucis avellanæ figuram fimbriatæ,[2] [t]

Cap. LXXXVIII. 1 Chiffl. *sparganion.*—2 *Habet autem* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *et pauca in caule*, ibid. e Diosc.

Cap. LXXXIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *primum folium exit*, e Diosc.—2 Vet. Dalec. *fibratæ;* margo edd. Dalec. et Gronov. *radicis nucis*

NOTÆ

[m] *Purgat*] Dioscor. loc. cit.

[n] *Putant*] Nicander in Theriac. pag. 63. Plinius Valer. III. 57. 'Serpentium morsibus . . . . . Hyssopi semen bibitur.'

[o] *Lonchitis*] Videtur esse Iris tuberosa Dodonæi pag. 249. Lonchitis Dioscoridis prior, Lobelio in Observ. pag. 51.

[p] *Quanquam cuspidi*] Semen triangulum et lanceæ cuspidi simile, *τὸ σπέρμα δὲ ὅμοιον λόγχῃ, τρίγωνον ἐν προκαρπίοις.* Diosc. loc. mox cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 204.

[q] *Habet enim*] Totidem verbis Dioscor. III. 161. *Λογχῖτις φύλλα ἔχει πράσῳ κάρτα ὅμοια, πλατύτερα δὲ καὶ ὑπέρυθρα, πλεῖστα, πρὸς τὴν ῥίζαν περικλώμενα ὡς ἐπὶ τὴν γῆν· ἔχει δὲ καὶ περὶ τὸν καυλὸν ὀλίγα· ἐφ' οὗ ἄνθη ὅμοια πιλίσκοις, τῷ τύπῳ δὲ κωμικοῖς προσωπείοις κεχηνόσι, κ. τ. λ.* Ex quo interpres Oribasii lib. XI. fol. 204. 'Lonchitis folia habet porri, sed latiora, subrubra, plurima, ad radicem circumfracta, ut ad terram procumbentia: pauca etiam habet in caule: in quo flores sunt pileolis similes, more Comicarum personarum hiantes,' &c. Brevius Apuleius cap. 56. quem consule.

[r] *Nascitur*] Diosc. loc. cit. *Φύεται ἐν τραχέσι καὶ ἀνίκμοις τόποις.*

[s] *E diverso xiphion*] Dioscor. IV. 20. *Ξίφιον, οἱ δὲ φάσγανον, οἱ δὲ μαχαιρώνιον καλοῦσι, διὰ τὸ τοῦ φύλλου σχῆμα . . . . φύεται δὲ μάλιστα ἐν ἀρούραις.* Gladiolus est, de quo disseruimus, XXI. 67.

[t] *Fimbriatæ*] Plures fibras, sive radiculas, seu capillamenta habentis, quæ e radice orbiculata, ut in cepis, alliisque, pendent. Theophr. Hist. VII. 11.

quam effodi ante messes oportet, siccari in umbra. Superior pars ejus cum thure trita, æquo pondere admixto vino, ossa fracta[u] e capite extrahit: aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sunt ossa serpentis: eadem[3] contra venena efficax.

Caput in dolore[v] veratro, vel oleo, vel rosaceo decocto tritoque ungi convenit: peucedano[w] ex oleo vel rosaceo, et aceto. Tepidum[x] hoc prodest et doloribus, qui plerumque ex dimidia parte capitis sentiuntur, et vertigini. Perungunt et radice ejus sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est.

XC. Psyllion[a] alii cynoides, alii crystallion, alii Sicelicon,[1] alii cynomyiam appellant, radice tenui, supervacua, sarmentosum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non[2] dissimilibus, semine autem pulici, unde et nomen:[b] hoc in baccis, ipsa herba in vineis[c] invenitur. Vis ei[d] ad refrigerandum et discutiendum ingens. Semen in usu. Fronti[e] imponitur in dolore[3] et temporibus, ex aceto

avellanæ figuræ.—3 Vet. Dalec. *ossa. Serpentis eadem.*

CAP. XC. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sicelion* Gronov. et vulgg. *Spyllion alii cinoida, alii chrysalion, alii sicilicon, alii cilompa appellant* Chiffl.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *foliis coronopo non*, e Diosc.—3 Vet.

NOTÆ

[u] *Ossa fracta*] Sic etiam spicula et aculeos e corpore extrahit, teste Diosc. loc. cit. *Δύναται δὲ ἡ ἄνωθεν ῥίζα καταπλασσομένη μετ' οἴνου καὶ λιβανωτοῦ, ἀκίδας καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶσθαι. Superior radix cum vino et thure spicula et aculeos e corpore extrahit.* Dicemus de hac radice superiore XXVI. 28.

[v] *Caput in dolore*] Plinius Valer. I. 1.

[w] *Peucedano*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 2. pag. 39. et Dioscor. III. 92.

[x] *Tepidum*] Marcellus Empir. loc. cit.

[a] *Psyllion*] Dioscor. in Nothis pag. 467. *Ψύλλιον . . . . οἱ δὲ κυνοκεφάλιον, οἱ δὲ κρυστάλλιον, οἱ δὲ κυνόμυια, ... οἱ δὲ Σικελιωτικὸν, ... Ῥωμαῖοι δὲ, . . . ἕρβα πουλικαρία.* Plinius, *σικελικὸν*, quod idem est ac Siculum, ex alio scriptore repræsentat. Non videtur illud esse, quod a Lobelio pingitur in Observat. pag. 239. vulgoque dicitur, *l'herbe aux puces.* Nam neque sarmenta huic ulla, nec fabæ grana, nec folia canino capiti similia adsunt. Anguillara par. XIV. pag. 269. existimat nihil psyllion discrepare a tithymalo *πιτυούσῃ.*

[b] *Unde et nomen*] Nam *ψύλλα pulicem* apud Græcos sonat.

[c] *Ipsa . . . . in vineis*] Dioscor. *ἐν ἀρούραις, in arvis*, IV. 70.

[d] *Vis ei*] Dioscor. loc. cit.

[e] *Fronti*] Dioscor. loc. cit. et *Εὐπορ.* I. 1.

et rosaceo aut posca. Ad cetera[f] illinitur acetabuli mensura sextario aquæ: densat se ac contrahit:[4] tunc terere, et crassitudinem[g] illinire oportet cuicumque dolori, et collectioni, inflammationique. Et vulneribus capitis medetur aristolochia,[5] fracta extrahens[h] ossa, et in alia quidem parte corporis, sed maxime capite: similiter plistolochia. Rhyssellium[6][i] est non dissimile apio. Hujus radix commanducata purgat capitis pituitas.

XCI. (XII.) Oculorum[j] aciem centaurio majore putant adjuvari, si addita aqua foveantur. Succo vero[k] minoris cum melle, culices,[1] nubeculas, obscuritatem discuti, cicatrices extenuari: albugines quidem etiam jumentorum sideriti.[2] Jam chelidonia[l] supra dictis omnibus mire medetur.

Dalec. *in capitis dolore.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *densat ac contrahit* Gronov. et vulgg. *aquæ maceratum* Vet. Dalec. Mox, *hoc terere* Dalec. —5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *medetur et aristolochia* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Regg. Brot. et Editio princeps. *Thysselium* edd. Gronov. Harduin. et recentt.

CAP. XCI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *caligines,* e Diosc.—2 Cod.

NOTÆ

[f] *Ad cetera*] Diosc. loc. cit. Δεῖ δὲ ὀξυβάφου πλῆθος λειαίνοντας βρέχειν ἐν δυσὶν ὕδατος κοτύλαις· καὶ ὅταν παγῇ τὸ ὕδωρ, ἐπιπλάττειν. *Acetabuli mensuram tritam in duabus aquæ heminis macerari oportet: ac ubi sese aqua densaverit, lentoremque contraxerit, illini.*

[g] *Et crassitudinem*] Id quod in fundo concrevit: quod subsedit.

[h] *Fracta extrahens*] Et ossium squamas, et aculeos ac spicula extrahere dicitur a Dioscor. III. 6. Vide et Theophr. Hist. IX. 13. Theod. Priscianus I. 23. 'Aristolochiæ pulvis patefacto vulneri imponendus est, et velocius exsiliet telum, aut aliud quod diu latuerit.'

[i] *Rhyssellium* [*Thysselium*] In Mss. *Thrysellium.* Forte, *Thryselinum,* quasi a θρύον, quod *herbam palustrem,* et σέλινον, quod *apium* sonat. Est enim apium sylvestre, in uliginosis humidisque locis nascens, delineatum a Dodonæo pag. 687.

[j] *Oculorum*] Alium modum adhibendæ centaureæ majoris contra caliginem oculorum, vide apud Marcellum Empir. cap. 8. pag. 61. et Plinium Valer. I. 18.

[k] *Succo vero*] Diosc. III. 9. 'Ο δὲ χυλὸς πρός τε τὰ ὀφθαλμικὰ εὔχρηστος, κ. τ. λ. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 188. Apuleius cap. 35. tit. 2. Vide Notas et Emend. num. 15.

[l] *Jam chelidonia*] Apuleius cap. 73. tit. 1. 'Ad caliginem oculorum, et scabredinem, et qui vulnera habet in oculis, et albuginem oculorum.' Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57. 'Chelidonia herba,' inquit, 'in hirundinum stercore nascitur, quæ oculis plurimum suffragatur: maxime autem caliginem deterget,' &c.

Panacis[m] radicem cum polenta epiphoris imponunt.[3] Hyoscyami[n] semen bibunt, obolo, tantundem meconii adjicientes, vinumque, ad epiphoras inhibendas. Adjungunt[o] et Gentianæ succum, quem collyriis quoque acrioribus[4] pro meconio miscent. Facit claritatem[p] et euphorbium inunctis. Instillatur[q] plantaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, et si qua in oculis vitia sunt, emendat. Verbascum[r] epiphoris imponitur. Peristereos[s] ex rosaceo vel aceto. Ad hypochysin[t] et caliginem, cyclaminon in[5] pastillos[u] diluunt. Peucedani succum, ut diximus,[v] ad claritatem et caligines, cum meconio et rosaceo. Psyllion[6] [w] illinitum fronti epiphoras suspendit.

XCII. (XIII.) Anagallida[a] aliqui corchoron[1] vocant.

Dalec. *si detur rite;* Chiffl. *sideritide. Nam, &c.*—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *radix .... imponitur* Gronov. et al. ante Harduin.—4 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *collyriis acrioribus* Gronov. et vulgg.—5 Vet. Dalec. *digestum in.*—6 *Spilion* Chiffl.

CAP. XCII. 1 Cod. Dalec. *aliqui acaron;* Chiffl. *aliqui acorum.*—2 Cod.

NOTÆ

[m] *Panacis*] Succo seu opopanace oculorum aciem excitari, si inungantur, scribit Diosc. III. 55.

[n] *Hyoscyami*] Diosc. IV. 69. Τὸ δὲ *σπέρμα .... πρὸς ῥεῦμα ὀφθαλμῶν καὶ περιωδυνίας .... ὅσον ὄβολον σὺν μήκωνος σπέρματι καὶ μελικράτῳ ποθέν.* Meconium Plinio succus est papaveris, ut diximus XX. 76. Semen ipsum papaveris Dioscorides adhibet.

[o] *Adjungunt*] Diosc. III. 3. succum Gentianæ laudat, ad oculorum inflammationes: misceri quoque collyriis acrioribus pro meconio jubet: Τὸ *χύλισμα, ὀφθαλμῶν ἐπίχρισμα φλεγμαινόντων· μίγνυται δὲ καὶ εἰς τὰ δριμέα τῶν κολλυρίων τὸ χύλισμα ἀντὶ μηκωνίου.*

[p] *Facit claritatem*] Plinius Valer. I. 18. et Dioscor. III. 96.

[q] *Instillatur*] Marcellus Empiricus cap. 8. pag. 60. et Dioscor. II. 153.

[r] *Verbascum*] Dioscor. IV. 104.

[s] *Peristereos*] Simili temperamento ad erysipelata Dioscorides adhibet IV. 60.

[t] *Ad hypochysin*] Dioscor. II. 194. Καὶ πρὸς τοὺς ὑποκεχυμένους καὶ ἀμβλυωποῦντας ὀφθαλμοὺς ἐγχριόμενος ὁ χυλὸς σὺν μέλιτι ἁρμόζει. *Suffusis hebetioribusque oculis oblitus cum melle succus prodest.* Ὑπόχυσις sive ὑπόχυμα, *suffusio* oculorum est: hoc est, crassi humoris in cornea membrana juxta pupillam concretio.

[u] *In pastillos*] Subintellige, digestum in pastillos.

[v] *Ut diximus*] Cap. 70. ubi dilui resolvique peucedani succum admonuit amaris amygdalis, aut ruta.

[w] *Psyllion*] Et vim inesse ei contra erysipelata efficacem scribit Dioscor. IV. 70.

[a] *Anagallida*] Diosc. in Nothis pag.

Duo genera [b] ejus: mas flore phœniceo, fœmina cœruleo, non altiores palmo: frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra jacentibus: [2] nascuntur in hortis et aquosis. Prior floret cœrulea. Utriusque succus [c] oculorum caliginem discutit cum melle, et ex ictu cruorem, et argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. [3] Pupillas dilatat: et ideo hoc [4] inunguntur ante, quibus paracentesis [d] fit. Jumentorum quoque oculis medentur. Succus caput [e] purgat per nares infusus, ita ut deinde vino colluatur. [5] Bibitur [f] et contra angues succi drachma in vino. Mirum, quod pecora fœminam vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustavere, [6] statim eam, quæ asyla [g] appellatur, in remedio quærunt: ea a nostris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante Solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur, [7] ter salutare eam, tum sublatam exprimere: ita præcipuas esse vires. De euphorbii [h] succo satis dictum est. Lippitudini, si tumor erit, absinthium [8] [i] cum melle tritum, itemque Vettonicæ farina conveniet.

Dalec. *jacentibus calculis.*—3 Vet. Dalec. *et argema, rubentis magis, &c. inunctus.*—4 Chiffl. *et ideo hac.*—5 Vet. Dalec. *colluantur;* alii ap. Dalec. *vino os colluatur.*—6 Vet. Dalec. *marem degustavere.*—7 'Ms. *agant;* fortassis, *aiant.*' Dalec.—8 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *De euphorbio satis dic-*

NOTÆ

449. Ἀναγαλλὶς ἡ κοινὴ, οἱ δὲ κόρχορον.

[b] *Duo genera*] Hæc totidem verbis Dioscor. II. 209. et Oribasius lib. XI. pag. 189. 6. et de Virt. Simp. lib. II. p. 53. ex Ms. nostro: Ἀναγαλλὶς ἑκατέρα ἥ τε τὸ κυανοῦν ἄνθος ἔχουσα, καὶ τὸ φοινικοῦν. Gallis, *Mouron.* Genus utrumque pingitur a Dodonæo p. 32. Genera undecim in horto Regio vidimus.

[c] *Utriusque succus*] Totidem fere verbis Dioscor. loc. cit. De mare, qui flore purpureo est, eadem Marcellus Empiricus prodidit, cap. 8. pag. 61.

[d] *Paracentesis*] Ita vocatur a Medicis curationis genus quod punctione fit acu trajecto, ut in suffusione oculorum: fit autem ad latus pupillæ: ideo non κέντησις simpliciter, sed παρακέντησις vocatur. *Appunctio* esset ad verbum, si quis præivisset.

[e] *Succus caput*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. VI. 39. pag. 156.

[f] *Bibitur*] Diosc. loc. cit.

[g] *Quæ asyla*] Quæ sit ea, nondum herbarii norunt.

[h] *De euphorbii*] Cap. 38. 'Qui colligunt, clarius vident.'

[i] *Absinthium*] Πρὸς ἀμβλυωπίας, ad hebetiorem oculorum aciem, ex melle jubet illini Dioscor. III. 26.

XCIII. Ægilopas[j] sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permixta impositaque,[1] vel succo. Exprimitur hic e caule foliisque prægnantibus, demta spica, et in trimestri[2] farina[k] digeritur in pastillos.

XCIV. Aliqui et mandragora utebantur: postea abdicatus in hac curatione est. Epiphoris[l] (quod certum est) medetur, et oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo et vino. Nam succus[m] multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram,[n] alii Circæum[1] vocant. Duo ejus[o] genera: candidus, qui et mas: niger, qui[2] fœmina existimatur, angustioribus foliis, quam lactucæ, hirsutis et caulibus,[3][p] ra-

tum est, cujus succus lippitudini, si tumor erit, item absinthium Gronov. et al. vett. *est: lippitudini, si tumor est, detur: aut absinthium* cod. Dalec. *Est lip. si tum. erit, abs. cum mel. tr. item cum,* Vet. Dalec. et Chiffl. Mox, cod. Dalec. *farina convenit.*

CAP. XCIII. 1 Vet. Dalec. *permisto impositoque.*—2 Vet. Dalec. *et cum trimestris.*

CAP. XCIV. 1 *Circeium* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quæ* Gronov. et vulgg.—3 Diosc. *sine caulibus;* Vet. Dalec. *æqualibus.*—4 *Fert* Diosc.

NOTÆ

j *Ægilopas*] Diosc. IV. 139. Θεραπεύει δὲ ἡ πόα μετὰ ἀλεύρου καταπλασθεῖσα αἰγιλώπια .... ἀποτίθεται δὲ ὁ χυλὸς πρὸς τὰ αὐτὰ μιγεὶς ἀλεύρῳ, καὶ ξηρανθείς. Galenus itidem de Fac. Simp. Med. VI. 9. pag. 151. post Diosc. IV. 139. De vitio oculorum, quod ægilopa et ægilopia vocitant, diximus XX. 56. De herba ægilope, XVIII. 44.

k *In trimestri farina*] In farina e trimestri semine, de quo XVIII. 12.

l *Epiphoris*] Plinius Valer. I. 14. 'Mandragoræ radices tusæ cum rosaceo, et ex vino tritæ, epiphoras sanant: ac circumligatæ dolorem illico sedant.'

m *Nam succus*] Ita Dioscor. IV. 76.

n *Mandragoram*] Dioscor. IV. 76. Μανδραγόρας, οἱ δὲ ἀντίμηλον, οἱ δὲ Διρκαίαν, οἱ δὲ Κιρκαίαν καλοῦσι, κ. τ. λ. In Nothis οἱ δὲ Κίρκαιον. Addit Circæam vocari, quod radix credatur in amatoriis efficax esse. Nota satis Circes sunt pocula. Gallis *Mandragore.* Pingitur a Dodonæo pag. 454. Vidimus in horto Regio.

o *Duo ejus*] Diosc. loc. cit.

p *Hirsutis et caulibus*] Dioscoridis Mandragoras expers caulis est: καυλὸν δὲ οὐ φέρει. At Theophrasteus habet, Hist. VI. 2. et quidem ferulaceum: Τὰ μὲν ὁμοιότερον νάρθηκι τὸν καυλὸν ἔχει, καθάπερ ὁ μανδραγόρας. Itaque sunt diversi: nec Theophrasteus alius est a letali solano, quod *Bella donna* Paduæ, alibi apud Italos *Solatro maggiore* nominatur, ut recte vidit Anguillara par. V. pag. 90. et post illum Dodonæus, a quo mandragoræ genus id delineatur pag. 453. ut et a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. V. p. 86. Vidimus in horto Regio.

dicibus binis ternisve rufulis, intus albis, carnosis tenerisque, pæne cubitalibus. Ferunt[4] mala[q] avellanarum nucum magnitudine, et in his semen ceu pirorum.[5] Album hoc[r] alii arsena,[6] alii morion, alii hippophlomon vocant. Hujus folia alba, quam alterius latiora, ut lapathi[7] [s] sativæ. Cavent[t] effossuri contrarium ventum, et tribus circulis ante gladio circumscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit[u] et e malis, et caule, deciso[8] cacumine, et radice punctis aperta, aut decocta:[v] utilis hæc[w] vel surculo.[9] Concisa[x] quoque in orbiculos servatur in vino. Succus non ubique invenitur, sed ubi potest, circa vindemias quæritur. Odor gravis ei:[10] sed radicis, et mali gravior.[y] Ex albo mala matura in umbra siccantur. Succus ex iis[z] Sole densatur: item radicis[a] tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ.[11] Folia servantur[b] in muria effi-

—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et in iis, &c.* Vet. Dalec. *et iis semen seu, &c.* Gronov. et vulgg.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et arsen* Gronov. et vulgg. Mox, *alii hipporomon* cod. Dalec.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *betæ*, e Diosc.—8 Vet. Dalec. *foliis præciso.*—9 Cornar. *veluti succus.*—10 Ita cod. Dalec. cum edd. Harduin. 1.2.3. et recentt. *ejus* Gronov. et vulgg.—11 Vet. Dalec. *radice tusa,*

NOTÆ

q *Ferunt mala*] Diosc. loc. cit.

r *Album hoc*] Dioscor. loc. cit. Τοῦ δὲ ἄῤῥενος καὶ λευκοῦ, ὃν ἔνιοι μώριον ἐκάλεσαν, κ. τ. λ. Ἄρσην, sive ἄῤῥην, quia mas: μώριος, quia fatuitatem inducit et somnum, nominatur. Unde mandragoram bibisse dicuntur ii, qui sunt nimium desides, ac veluti sensu destituti. Julianus Cæsar, in Epist. ad Callixenum: Οὐ φανεῖται πολὺν πάνυ μανδραγόραν ἐκπεπωκώς; Denique ἱππόφλομος, quasi majus verbascum ob foliorum similitudinem appellatur. In Indice, neutro genere *morion* et *hippophlomon* Mss. omnes præ se ferunt.

s *Ut lapathi*] Cum foliis betæ confert Diosc. loc. cit.

t *Cavent*] Theophr. Hist. IX. 9. totidem verbis.

u *Succus fit*] Diosc. loc. cit.

v *Aut decocta*] Sunt enim qui radices in vino ad tertias decoquant, excolatumque jus asservent in usus varios. Diosc. loc. cit.

w *Utilis hæc*] Vel per se solus radicis surculus arefactus prodest. Dioscor. loc. cit. Καὶ ὁ φλοιὸς δὲ τῆς ῥίζης περιαιρεθεὶς καὶ διαβληθεὶς λίνῳ, κρεμᾶται εἰς ἀπόθεσιν. *Quin et detractus radici cortex filoque trajectus ad usum suspenditur.*

x *Concisa*] Theophr. Hist. IX. 10. Τέμνουσι δὲ τροχίσκους· ἐνειλήσαντες δὲ ἐν γλεύκει ἐκρέμασαν ὑπὲρ καπνοῦ. *Concidunt orbiculos, et involutos musto in fumo suspendunt.*

y *Et mali gravior*] Et gravis idem et suavis: τὰ δὲ μῆλα εὐώδη μετὰ βάρους τινός. Diosc. loc. cit.

z *Succus ex iis*] Diosc. loc. cit.

a *Item radicis*] Diosc. loc. cit.

b *Folia servantur*] Diosc. loc. cit.

cacius, alias recentium succus pestis est: sic quoque[c] noxiæ vires. Gravedinem[d] etiam afferunt olfactu: quanquam mala in aliquibus terris manduntur,[12] nimio tamen odore[e] obmutescunt ignari.[f] Potu quidem[g] largiore etiam moriuntur. Vis somnifica[h] pro viribus bibentium. Media potio[i] cyathi unius. Bibitur et contra serpentes, et ante sectiones punctionesque, ne sentiantur. Ob hæc satis est[j] aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur et pro helleboro duobus obolis in mulso. Efficacius[k] helleborum[13] ad vomitiones, et ad bilem nigram extrahendam.

XCV. Cicuta quoque venenum est publica Atheniensium[l]

.... *decocta.*—12 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mandantur* Gronov. et al. vett.—13 Vet. Dalec. *mulso, efficaciusque est quam elleborum.*

NOTÆ

[c] *Sic quoque*] Etiam conditæ muria.

[d] *Gravedinem*] Caput olfactu gravant. Vide quæ de hac voce diximus XXI. 76. Diosc. loc. cit. folia ait esse βρωμώδη καὶ βαρέα κατὰ τὴν ὀσμὴν, virosa et graveolentia.

[e] *Nimio tamen odore*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ μῆλα ὀσφραινόμενα καὶ ἐσθιόμενα, καρωτικά. *Mala seu nimio odore, seu etiam largiore cibo, vocem adimunt, soporem afferunt.*

[f] *Ignari*] Incauti, qui quæ vis sit ejus pomi, nesciunt.

[g] *Potu quidem*] Dioscor. loc. cit. Πλείων δὲποθεὶς ἐξάγει τοῦ ζῆν.

[h] *Vis somnifica*] Huc pertinet, quod narrat Frontinus Strateg. lib. II. Hannibalem scilicet missum a Carthaginiensibus adversus rebellantes Afros, cum sciret gentem esse avidam vini, magnum ejus modum mandragora miscuisse, cujus inter venenum et soporem media vis est. Tunc prælio levi commisso, ex industria cessisse. Nocte deinde intempesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, et omni vino infecto, fugam simulasse. Cumque barbari occupatis castris in gaudium effusi medicatum merum avide hausissent, atque in defunctorum modum strati jacerent, reversum cepisse eos ac trucidasse.

[i] *Media potio*] Moderata ac justa. Sic Diosc. loc. cit. apud quem et sequentes medicinæ extant.

[j] *Ob hæc satis est*] Etiam pulvino subjecta mandragoræ mala somnum moliri, nonnulli censent, teste Celso III. 18.

[k] *Efficacius*] Diosc. IV. 150. Καθαίρει δὲ δι' ἐμέτων, ἄγων ποικίλα. Helleborum porro candidum intellige.

[l] *Cicuta .... publica Atheniensium*] Publica dicitur, quod cicuta publice Athenis custodiretur ad sontium pœnas: teste Joan. Tzetze, Chiliad. VIII. Histor. 181. vs. 238. ubi Κώνειον δημόσιον appellat. Seneca Epist. XIII. p. 186. 'Cicuta magnum Socratem fecit,' quem hausto cicuto veneno obiisse Laërtius refert lib. II. Nec Atheniensium modo, sed et Massiliensium publica pœna hæc fuit, teste Valerio Max. II. 6. Gallis, *de la Cigue*, Græcis κώνειον. Genera in horto Regio octo vidimus.

pœna invisa, ad multa tamen usus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem et viridis estur a plerisque et in patinis. Lævis hic et geniculatus, ut calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus[1] ramosus: folia coriandri teneriora, gravi odoratu: semen aneso crassius: radix[2] concava, nullius usus. Semini[m] et foliis refrigeratoria vis: quos enecat,[3] [n] incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est,[o] priusquam perveniat[4] ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur.[5] Succus exprimitur[p] foliis floribusque, tunc enim[q] maxime tempestivus est.[6] Semine trito expressus, et Sole densatus in pastillos necat sanguine[7] spissando.[r] Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad resolvenda[8] [s] medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen[t] ad cohibendas epiphoras æstivas,[9] oculorumque dolores sedandos circumlitus. Miscetur[u] collyriis, et alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem, dolo-

Cap. xcv. 1 Vet. Dalec. *cacumine.*—2 Cod. Dalec. *radice.*—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quæ si enecat* Gronov. et vulgg. *cito necat. Incipiunt, &c.* cod. Dalec.—4 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *perveniatur* Gronov. et vulgg.—5 Chiffl. *existit.*—6 Idem codex, *est melior.*—7 Cod. Dalec. *sanguinem.*—8 Idem codex, *dissolvenda.* Mox, *illo cum aqua* Vet. Dalec.—9

NOTÆ

m *Semini*] Dioscor. iv. 79.

n *Quos enecat*] Diosc. in Alexiph. c. 11. Scribonius Largus Compos. 179. 'Cicutam ergo potam caligo, mentisque alienatio, et artuum gelatio insequitur: ultimoque præfocantur, qui eam sumserunt, nihilque sentiunt.'

o *Remedio est*] Diosc. iv. 79. et in Alexiph. c. 11. Vide quæ diximus xxiii. 23.

p *Succus exprimitur*] Diosc. iv. 79.

q *Tunc enim*] Priusquam semina siccescant, inquit Diosc. loc. cit. *πρὸ τοῦ ξηρανθῆναι τὸ σπέρμα.*

r *Sanguine spissando*] Vel *sanguinem.* Plinium magis forma loquendi prior sapit. Rem quoque tradit Ælianus Hist. Anim. iv. 23.

s *Ad resolvenda*] Ad diluenda. Sic ipse de peucedani succo c. 70. 'Resolvitur,' inquit, 'amygdalis aut ruta.' 'Dilui' dixit c. 91.

t *Præcipuus tamen*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, i. 14. extrita modo voce 'æstivas.'

u *Miscetur*] Diosc. iv. 79. *τοῖς ἀνωδύνοις κολλυρίοις, collyriis quæ dolorem minuunt, admiscetur.*

remque, et epiphoras[10] sedant. Anaxilaus auctor est, mammas[v] a virginitate[11] illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, Veneremque[w] testibus circa pubertatem[12] illita. Remedia liberationi, quibus bibenda censetur, non equidem præceperimus. Maxima vis[x] natæ Susis Parthorum, mox Laconicæ,[y] Creticæ, Asiaticæ. In Græcia[z] vero Megaricæ, deinde Atticæ.

XCVI. Crethmos agrios[a] gramias[1] tollit[b] oculorum impositus, tumorem quoque polenta addita.

Vet. Dalec. *æstuosas.*—10 Chiffl. *epiphoram.*—11 Vet. Dalec. *in virginitate.*—12 Vet. Dalec. *et circa pubem.*

CAP. XCVI. 1 Chiffl. *gremias.*

NOTÆ

[v] *Mammas*] Diosc. loc. cit. Καὶ γάλα σβέννυσι, μασθούς τε ἐν παρθενίᾳ κωλύει αὔξεσθαι, καὶ διδύμους ἀτρόφους ποιεῖ ἐπὶ παιδίων. *Lac extinguit, et mammas virginum crescere non patitur: ac puerorum testes nutrimento defectos ita reddit, ut intabescant.*

[w] *Veneremque*] Diosc. IV. 79. Παρίησι δὲ καὶ αἰδοῖα καταπλασθέντα. *Genitalia illitu effœta languidioraque reddit.* Atheniensium ἱεροφάντας sacerdotes cicutæ sorbitione solitos castrari, ac viros esse desinere usque ad sua tempora scribit Hieronym. lib. I. contra Jovin. Marcellus Empiric. c. 33. p. 231. 'Ut eunuchum sine ferro facias, radices cicutæ ex aceto teres, et inde testiculos spississime illines .. hoc quantum tenerioribus infantibus feceris, eventu efficaciore proveniet.'

[x] *Maxima vis*] Ad venenum accommodatissimam censet esse cicutam e Susis Thrasyas Mantinensis, apud Theophr. Histor. IX. 17. ἐκ Σουσῶν, quæ urbs fuit imperii Parthici.

[y] *Mox Laconicæ*] Dioscor. loc. cit.

[z] *In Græcia*] In Peloponeso Laconicus ager censetur, non in Græcia proprie dicta: nam, ut Plinius ait, IV. 11. 'Ab Isthmi angustiis Hellas incipit, nostris Græcia appellata. In ea prima Attica ..... Attingit Isthmum parte sui, 'quæ Megaris appellatur,' &c. Non vidit hoc vir alioqui eruditus, qui trajectione verborum locum hunc laborare censuit, quem contra omnium exemplarium fidem, atque adeo contra Plinii sententiam sic immutat: *Maxima vis natæ Susis Parthorum, mox Asiaticæ. In Græcia vero Laconicæ, Creticæ, Megaricæ, deinde Atticæ.*

[a] *Crethmos agrios*] Galeno de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 196. Κρῆθμον vocatur. Κρίθμον Diosc. II. 157. folio portulacæ, in petrosis, maritimisque nascens. Non est igitur fœniculum marinum, quod vulgus in Gallia vocat *Perce pierre, ou Crête marine, ou Bacille, ou Fenouil marin,* quod herbariis fere hactenus placuisse sentio: sed portulaca marina potius, halimi vulgaris nomine picta a Matthiolo in Dioscor. lib. I. p. 160. A Lobelio in Observ. p. 213.

[b] *Gramias tollit*] Hoc est, oculorum pituitas, quæ palpebras veluti conglutinant. Festus: 'Gramiæ oculorum sunt vitia, quas alii glamas vocant.' Nonius: 'Gramia, pituitæ

XCVII. Nascitur vulgo molybdæna,[c] id est, plumbago, etiam in arvo, folio lapathi,[1] crassa radice, hispida. Hac commanducata si oculus subinde elingatur,[2] plumbum[d] (quod est genus vitii) ex oculo tollitur.

XCVIII. Capnos prima,[e] quam pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis et sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, viridis, succo caliginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur.

XCIX. Similis[f] et nomine et effectu, sed alia est capnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis et segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemque, ceu fumus: unde nomen.[1] [g] Eadem evulsas[h] palpebras renasci prohibet.

C. Acoron[1] [i] iridis folia habet, angustiora tantum, et

CAP. XCVII. 1 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier.* *folia lapathi* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 'Ms. *oculis subinde religatur;* fortassis, vel *illinatur*, vel *alligetur.*' Dalec.

CAP. XCIX. 1 Cod. Dalec. *nomen accepit.*

CAP. C. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3.

NOTÆ

oculorum. Cæcilius: Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus.' Græcis est λήμη seu γλήμη. Nostris, *la chassie qui vient aux yeux.*

[c] *Nascitur .... molybdæna*] Μολύβδαινα, quæ vox *plumbaginem* sonat. Hæc lepidium quoque, cum dentellariæ cognomine, seu dentariæ, appellatur. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. v. p. 124. a Lobelio in Advers. p. 136. Crescit in Romano et Monspeliensi agro juxta sepes et sata. Vidimus in horto Regio. Romæ, *Herba di S. Antonio* appellatur: in Marsis, *Coligillo:* in Illyrico, *Cucurida:* ut testatur Anguillara par. XII. p. 211.

[d] *Plumbum*] Quod Plinio *plumbum*, hoc Festo 'ampullas' esse 'plumbeas' arbitror, quas et 'calces' vocat: hoc est, lividas in palpebris maculas.

[e] *Capnos prima*] Delineatur hæc a Dodonæo p. 60. ubi Fumariam alteram vocat. Sunt e recentioribus qui *Splith* vocitent.

[f] *Similis*] Dioscor. IV. 110. hæc fere totidem verbis: Καπνὸς, βοτάνιόν ἐστι θαμνοειδὲς, κ. τ. λ. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. l. VII. p. 184. Κάπνιος, οἱ δὲ καπνόν. Hanc officinæ Fumariam vocant: vulgus *Fumeterre.* Pingitur a Dodonæo p. 59. Vidimus in horto Regio.

[g] *Unde nomen*] Καπνὸς enim *fumum* Græce sonat.

[h] *Eadem evulsas*] Dioscor. loc. cit. et Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

[i] *Acoron*] Sic Mss. omnes, non *acoros.* Tamen Auctori libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, p. 986. *acorus* nuncupatur. At Dioscor. I. 2. Ἄκορον τὰ μὲν φύλλα ἔχει ἐμφερῆ ἴριδι, στενώτερα δὲ, καὶ τὰς

longiore pediculo, radices nigras, minusque venosas: cetero et has similes iridis,[2] gustu acres, odore non ingratas, ructu[3] faciles.[j] Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ[4][k] in Colchide juxta Phasin amnem, et ubicumque in aquosis. Recentibus virus majus[5][l] quam vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus frustis.[m] Necnon[n] inveniuntur, qui oxymyrsinæ radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc acoron agrium vocare malunt. Vis ei[o] ad calfaciendum, extenuandumque efficax, contra suffusiones et caligines oculorum succo ejusdem poto, contraque serpentes.

CI. Cotyledon[p] parvula herba, cauliculo tenero pusillo, pingui folio et[1] concavo, ut coxendices:[q] nascitur in mari-

et recentt. *Acoros* Gronov. et vulgg. Mox, *angustiora tamen* Vet. Dalec.—2 Chiffl. *ederis*.—3 Vet. Dalec. *ruptu;* al. vett. *erutu*.—4 *Sed plurimæ* Chiffl.—5 'Ms. *magis:* fortassis, *vires magis*.' Dalec.

CAP. CI. 1 Hæc, *folio et*, desunt in Chiffl. Mox, *ut coxendicis acetabu-*

NOTÆ

ῥίζας οὐκ ἀνομοίους, κ. τ. λ. Cum iridem audis, herbam intellige, de qua diximus XXI. 19. Acorum legitimum in Syria Aleppi nasci, quæ a Plinio describitur, ait Anguillara par. 1. p. 19. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. II. pag. 231. Vidimus in horto Regio. Calamus est aromaticus officinarum, ut diximus XII. 48.

j *Ructu faciles*] Ructum facilem cient.

k *Sed primæ*] Prima his palma, præcipuaque commendatio.

l *Recentibus virus majus*] Odor multo gravior. Ita Mss. Reg. &c. editique libri.

m *Digitalibus frustis*] Concisa radice in orbiculos digiti crassitudine.

n *Necnon*] Vide quæ diximus XV. 7. Causa cur hæc appellatio oxymyrsinæ quoque tribuatur, hæc est, quod radices acori modo geniculatas habet.

o *Vis ei*] Hæc totidem verbis Dioscor. I. 2.

p *Cotyledon*] Diosc. totidem verbis, IV. 92. Κοτυληδὼν, κ. τ. λ. Umbilicum Veneris nunc herbarii appellitant. Pingitur a Dodonæo p. 131. Vidimus in horto Regio.

q *Ut coxendices*] Dioscor. loc. cit. Φύλλον ἔχει ὥσπερ ὀξύβαφον, *instar acetabuli*. Acetabulum, ut diximus IX. 46. vasculum est forma rotunda, nulla marginis latitudine, paulatim se undique contrahens, et sic descendens ad imum. Eadem forma cotyla quoque fuisse deprehenditur: unde κοτυληδόνας Græci ea denominarunt, quæ cavam illam decrescentis subinde rotunditatis speciem æmulabantur. Quin et in coxendice, qua inferius cruris os superiori inseritur, ob eandem cavi orbis figuram, cotyledonis vox auditur: rursusque in herba ista, cujus circumducta in orbem folia, sensim calycis effigie quadam descendentia in cavum desinunt. Ex qua similitudine Romani eam umbilicum Veneris appellarunt.

timis petrosisque, viridis, radice olivæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est aliud genus[r] ejusdem, sordidis foliis,[2 s] latioribus densioribusque circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. Usus ejus[t] ad eadem, quæ iris.[3]

CII. Aizoi[1 a] duo genera. Majus in fictilibus[b] vasculis seritur, quod aliqui[c] buphthalmum vocant, alii zoophthalmon, alii stergethron, quod amatoriis[d] conveniat: alii hypogeson, quoniam in suggrundiis fere nascitur. Sunt qui ambrosiam[e] potius vocant, et qui amerimnon: Itali[2] sedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minusculum,[f] quod erithales[g] vocant, alii trithales, quia ter floreat: alii chrysothales,[3] aliqui isoëtes: sed aizoum utrumque, quo-

lum Vet. Dalec.—2 'Verius, *pinguibus foliis,* ut habet Diosc. IV. 93. Legit ergo Plinius ῥυπαρὰ, *sordida,* pro λίπαρα, *pinguia.*' Brotier.—3 'Melius, *quæ aizoum;* ut habet Diosc. IV. 92.' *Idem. quæ iridis* cod. Dalec.

CAP. CII. 1 *Aeizoi* Gronov. et sic ubique.—2 *Id alii* cod. Dalec. Mox, *aut oculorum* Chiffl.—3 Chiffl. *erysithales.* Mox, *aliqui isoëtes, alii sedum* cod.

NOTÆ

[r] *Est aliud genus*] Describitur illud totidem fere verbis a Dioscor. IV. 93.

[s] *Sordidis foliis*] Ob pinguitudinem: quare alii, ut Dioscor. λιπαρὰ φύλλα, alii, quos Plinius sequitur, ῥυπαρὰ dixere.

[t] *Usus ejus*] Vide Notas et Emend. num. 16.

[a] *Aizoi*] Vox ea ἀείζωον *sempervivum* sonat.

[b] *Majus in fictilibus*] Oribasius lib. XI. pag. 187.

[c] *Quod aliqui*] Diosc. in Nothis p. 468. 'Αείζωον τὸ μέγα, οἱ δὲ ἀειθαλὲς, οἱ δὲ ἀμβρόσιον, οἱ δὲ χρυσόσπερμον, οἱ δὲ ζωόφθαλμον, οἱ δὲ βούφθαλμον, οἱ δὲ στέργηθρον, οἱ δὲ αἰώνιον . . . . 'Ρωμαῖοι, 'Ιόβις κάουλις. Sedum majus vulgare est, pictum a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 63. Nostris, *la Jubarbe.* Vidimus in horto Regio. Βούφθαλμον *oculum bovis* sonat: ζωόφθαλμον *oculum vivum:* στέργηθρον *philtrum amatorium,* a στέργω, *amo:* ὑπόγεισον *in suggrundiis nascens:* sunt enim γεῖσα *suggrundia,* hoc est, partes tecti prominentes, quibus stillicidia a parietibus arcentur. Vide Apuleium c. 123.

[d] *Amatoriis*] Amatoria pocula, veneficiaque, quibus ad amorem induci homines arbitrantur, Græci fere φίλτρα, et φιλτρόποτα nuncupant, teste Cælio Aurel. I. 5. Horatius 'desiderii pocula' vocat.

[e] *Sunt qui ambrosiam*] 'Αμβροσίαν quasi divinam et immortalitatem: unde et Θεοβρότιον minus sedum appellatur in Nothis Diosc. p. 468. 'Αμέριμνον, quasi *curas sedantem.*

[f] *Alterum minusculum*] Gallis, *Tricque Madame.* Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 202. Vidimus in horto Regio.

[g] *Quod erithales*] 'Εριθαλὲς, *vere florens.* Χρυσοθαλὲς, *aureo flore comans:* ἰσοετὲς, *per totum annum sui simile,* hoc est, semper virens.

niam viret[4] semper, aliqui sempervivum. Majus cubiti[h] altitudinem excedit, crassitudine plusquam pollicari. Folia cacumine[5] [i] linguæ similia, carnosa, pinguia, larga[6] succo, latitudine pollicari, alia in terram[j] convexa, alia stantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus[k] est, in muris parietinisque nascitur, et tegulis: fruticosum a radice, et foliosum usque[7] ad cacumen: foliis angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule: radix inutilis.

CIII. Huic similis[1] est, quam Græci andrachnen agriam vocant, Itali illecebram, pusillis, latioribus foliis, breviori cacumine.[l] Nascitur in petris, et colligitur cibi causa. Omnium harum[m] vis eadem, refrigerare[2] et astringere. Medentur[n] epiphoris folia imposita, vel succus inunctis.[3]



Dalec.—4 Cod. Dalec. *quia viret.* Voc. *qnia*, i. e. *quoniam*, et *quia* pæne sunt similia in codd. Cf. Phædr. I. 5. 7.—5 Vet. Dalec. *in cacumine.*—6 Gronov. *largo.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ita quoque Diosc. *et sursum usque* Gronov. et al. vett.

CAP. CIII. 1 Cod. Dalec. *et brevi caule;* Chiffl. *et brevior cacumine.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *perfrigerare* Gronov. et al. vett.—3 Vet. Dalec. *inunctus.*—4 Ita codd. Harduini et

NOTÆ

[h] *Majus cubiti*] Diosc. totidem verbis, lib. IV. c. 89.

[i] *Folia cacumine*] Diosc. plane ad verbum loc. cit. *Φύλλα λιπαρὰ, μέγεθος δακτύλου μεγάλου, γλωσσοειδῆ κατὰ τὸ ἄκρον, extremo cacumine linguæ similia, &c.*

[j] *Alia in terram*] Nempe infima: quæ vero sunt in capite, ita sunt conferta, adductaque invicem, ut orbiculato ambitu effigiem oculi repræsentent. *Καὶ τὰ μὲν κατωτέρω τῶν φύλλων ὑπτιούμενα· τὰ δὲ κατὰ τὴν κεφαλὴν προσεσταλμένα ἐπ' ἄλληλα, κύκλον ὀφθαλμοειδῆ περιγράφοντα.* Diosc. loc. cit.

[k] *Quod minus*] Diosc. IV. 90.

[l] *Huic similis*] Hæc Crassula minor officinarum, eademque Vermicularis, a similitudine foliorum cum vermiculis, et Illecebra major appellata a Lobelio, a quo delineatur accurate in Observ. p. 205. et Advers. p. 162. Diosc. IV. 91. *Δοκεῖ δὲ εἶναι καὶ τρίτον εἶδος ἀειζώου, ὃ ἔνιοι ἀνδράχνην ἀγρίαν ἢ τηλέφιον ἐκάλεσαν, Ῥωμαῖοι δὲ ἰλλέκεβραν. Ἔχει δὲ αὐτὴ παχύτερα τὰ φυλλάρια, πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης, καὶ δασέα. Φύεται ἐν πέτραις. Pusillis foliis, crassiusculis, ad portulacæ similitudinem, ac densis. Ἀνδράχνη ἀγρία portulacam agrestem* sonat. Alii *ἀνδράχλην* scribunt, ut in Indice, *andrachle agria.*

[m] *Omnium harum*] De aizoo majore ac minore subscribit Dioscorides IV. 89. et 90. De illecebra, abit in partes contrarias. Verum Apuleius a Plinio facit, c. 103. 'A Græcis,' inquit, 'dicitur andrachne .... Latine portulacam .... alii illecebram .... Frigidæ virtutis, atque redarguentis,' hoc est, astringentis.

[n] *Medentur*] Diosc. IV. 89. etiam et lippitudinibus a sanguine obortis

Purgat enim ulcera oculorum, expletque, et ad cicatricem perducit: palpebras deglutinat.[4] Eædem capitis[o] doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Adversantur[p] phalangiorum ictibus: aconito vero[q] majus aizoum præcipue. A scorpionibus[r] quoque habentem id feriri negant.

Medentur et aurium dolori. Item succus[s] inunctus hyoscyami modice:[5] item Achilleæ, et minoris centaurii,[t] et plantaginis: peucedani cum rosaceo et meconio: acori succus cum rosa. Omnis autem[u] strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, et cum medulla cervina calefacta. Ebuli radicis tritæ succus linteo colatus,[6] mox in Sole densatus, et cum opus sit,[7] rosaceo dilutus et calefactus, parotidas sanat. Verbenaca quoque:[v] item plantago:[w] item sideritis, cum axungia vetere.

Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Purgant .... explent .... deglutinant* Gronov. et al. vett. *Purgant etiam .... explent .... deglutinant* Vet. Dalec.—5 *Item succus hyoscyamos modicus* Chiffl. Mox, *et minoris centaurei* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *linteolo colatus* Gronov. et al. vett.—7 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum opus est* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

utiliter inungi scribit.

o *Eædem capitis*] Diosc. loc. cit.

p *Adversantur*] Diosc. loc. cit.

q *Aconito vero*] Diosc. Εὐπορ. II. 127. Ἰδίως δὲ πρὸς ἀκόνιτον ἁρμόζει ἀειζώου τοῦ μείζονος ἄνθεα μετ' οἴνου.

r *A scorpionibus*] Demorsis a scorpione opitulari sempervivum scribit Diosc. Εὐπορ. II. 121.

s *Item succus*] Et hunc commendat Diosc. IV. 70. πρὸς ὠταλγίαν.

t *Et minoris centaurii*] Centaurii decoctum ex aceto, peucedanique succum, instillatum auri, illapsa educere animalcula, scribit Diosc. Εὐπορ. I. 67. Fractis auribus opitulari plantaginis succum idem monet, c. 58.

u *Omnis autem*] Omnis succus prius calefactus strigili infunditur. Strigilis proprie instrumentum ferreum fuit, ad corporis sordes sudoremque detergendum: fiebat autem ex argento, auro, ferro. De eo plura dicemus XXIX. 39.

v *Verbenaca quoque*] Marcellus Empir. c. 15. p. 107. 'Herba verbena cum plantagine in ore contrita, adjecto modico salis, pro emplastro apposita, parotidas mire discutit.' Sic et Apuleius c. 3. tit. 2. 'Ad ulcera et parotidas.'

w *Item plantago*] Diosc. I. 31. Εὐπορ. c. 148. Plinius Valer. I. 13. de parotidum curatione: 'Plantago cum vetere axungia persanat.' Apuleius similiter c. 1. tit. 20. 'Ad parotidas:' 'Plantago cum axungia vetere pisata et imposita sanat.'

CIV. Narium[x] ozænas emendat aristolochia cum cypero.

CV. Dentibus remedio sunt panacis radix commanducata, præcipue Chironiæ, item succus collutis:[1] radix hyoscyami[a] ex aceto manducata, item Polemoniæ.[b] Commanducantur[c] et plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ succo. Et folia[d] sunt utilia, vel si sanguine gingivæ putrescant.[2] Semen ejusdem apostemata, et collectiones gingivarum sanat. Et aristolochia[e] gingivas dentesque[3] confirmat. Verbenaca cum radice commanducata, et decocta[4] ex vino aut aceto succus collutus. Item quinquefolii[f] radices, decoctæ ad tertias vino[5] aut aceto. Prius



CAP. CV. 1 Vet. Dalec. *collutis;* Chiffl. *collutibus.*—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vel si sanguine gingivæ putrescant, vel sanguinis sit rejectio* Gronov. et vulgg. *vel si sanguineæ g. p. vel si sanguinis sit rejectio* Vet. Dalec. *vel si gingivæ* alii vett. expuncto *sanguine.*—3 Ita Chiffl. *dentesve* Gronov. et al.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Verbenacæ cum rad. commanducatæ et decoctæ* Vet. Dalec. *Verbenaca cum radice manducata et decocta* Gronov. et vulgg. Mox, *succus collutu* Vet. Dalec.—5 Vet. Dalec. *cum vino.*

NOTÆ

[x] *Narium*] Marcellus Empir. c. 10. p. 86. 'Succum hederæ,' inquit, 'et aristolochiam, et cyperum, et draconteæ semen, et melilotum, æquis mensuris contere, ac naribus infunde: quo facto non solum fœtorem, sed etiam carcinoma narium curabis.'

[a] *Radix hyoscyami*] Marcellus Empiricus c. 12. p. 91. radicem, semen, succum, ad dentium dolores sedandos commendat. De radice privatim Apuleius cap. 4. de symphoniaca tit. 3.

[b] *Item Polemoniæ*] Dioscor. IV. 8. Παύει δὲ καὶ ὀδονταλγίας διαμασσωμένη.

[c] *Commanducantur*] Plinius Valer. I. 36. Marcellus Empiricus c. 12. p. 95. et Diosc. II. 153.

[d] *Et folia*] Diosc. II. 143. Καὶ πρὸς οὖλα αἱμασσόμενα, καὶ πρὸς αἷμα ἀνάγοντας πινόμενος. *Prodest foliorum succus et sanguinantibus gingivis, et sanguinem superne rejicientibus.*

[e] *Et aristolochia*] Diosc. III. 6. Σμήχει δὲ καὶ οὖλα καὶ ὀδόντας. Plinius Valer. I. 37. 'Aristolochiam tusam in pulverem dentibus laxatis injicies, confirmat.'

[f] *Item quinquefolii*] Ejus nempe, in quo fraga nascuntur, de quo cap. 62. Marcellus Empiricus c. 12. p. 93. 'Quinquefolium, in quo fraga nascuntur, colluetur ex aqua marina, deinde ad tertias decoquitur, ex vino aut aceto, idque in ore diutius continetur: etiam exustæ ejus herbæ cinis prodest, si eo dentes infricentur.' Habet hoc quoque Plinius Valer. I. 36. E Græcis Diosc. IV. 42. Ante hos Celsus VI. 9. 'de dentium dolore:' 'Hujus rei causa quinquefolii radix in vino mixto recte coquitur,' &c.

vero quam decoquantur, aqua marina aut salsa lavantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolii fricare malunt. Et verbasci [g] radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyssopo [h] colluuntur, et peucedani [i] succo, cum meconio: vel radicum [j] anagallidis magis fœminæ succo, ab altera nare, quam doleat, infuso.

CVI. Erigeron [k] a nostris [1] vocatur senecio. Hanc si ferro circumscriptam effodiat aliquis, tangatque ea dentem, et alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita ut vivat herba, aiunt dentem eum postea non doliturum. Herba est [l] trixaginis specie et mollitia,[2] cauliculis subrubicundis. Nascitur in tegulis,[3] et in muris. Nomen [m] hoc Græci dederunt, quia vere canescit. Caput ejus [n] numerosa dividitur lanugine [4] (qualis est spinæ) [o] inter divisuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alii pappum.[5] Nec deinde Græcis de ea constat. Alii erucæ foliis esse dixerunt, alii roboris,[q] sed minoribus multo. Radice alii [r]

CAP. CVI. 1 *Erigeron a Græcis quæ a nostris* cod. Dalec.—2 Vet Dalec. *specie mollis.*—3 Ita codd. Regg. Brot. Dalec. et Editio princeps. *subrubicundis. Nascitur et in tegulis* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *subrubicundis nascitur et in tegulis* Gronov. et vulgg.—4 Corn. in Diosc. *numerose dividitur, lanugine.*

NOTÆ

[g] *Et verbasci*] Diosc. IV. 104.

[h] *Et hyssopo*] Plinius Valer. I. 36. et Diosc. III. 30.

[i] *Et peucedani*] Peucedani succus ad dentium dolorem mitigandum dentium cavis utiliter inditur, inquit Diosc. III. 92. Vide et Scribonium Largum Compos. 56.

[j] *Vel radicum*] Naribus infusus is succus dolorem dentium lenit, si in narem dolenti denti oppositam immissus fuerit. Diosc. II. 209.

[k] *Erigeron*] Ἠριγέρων Dioscoridi IV. 97. Nostris *Seneçon.* Genera quatuor pingit Dodonæus p. 630. quorum priora tria in horto Regio vidimus.

[l] *Herba est*] Ita fere senecionem describit Diosc. loc. cit.

[m] *Nomen*] Quasi ἦρι vel ἔαρι γέρων. Vide Apuleium c. 75.

[n] *Caput ejus*] Id quod extuberat, in quo semen est, et lanugo, ut in carduis fere, aliisque, cernimus.

[o] *Qualis est spinæ*] Spina præsertim solstitialis, quæ a Dodonæo pingitur pag. 722. vel carduus, aut aliquid simile.

[p] *Alii erucæ*] Ex horum est numero Diosc. IV. 97.

[q] *Alii roboris*] Qui nempe herbam esse voluerunt trixaginis similem sive chamædryos, quæ cum quercu habet similitudinem aliquam.

[r] *Radice alii*] Diosc. loc. cit. Ῥίζα ἄχρηστος.

supervacua, alii nervis utili, alii potu[s] strangulante. E diverso quidam regio morbo cum vino dederunt, et contra omnia vesicæ vitia: item cordis et jocineris. Renibus extrahere arenam dixere. Ischiadicis[t] drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinavere: torminibus quoque in passo[6] utilissimam: præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, serentesque in hortis. Nec defuere, qui et alterum genus facerent, nec quale esset, demonstrarent,[7] contra serpentes in aqua bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per usus digeremus. Lanugo ejus cum croco et exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: tosta,[8] cum mica salis, strumis.

CVII. Ephemeron[u] folia habet lilii, sed minora, caulem parem,[v] florem cœruleum,[1] semen supervacuum, radicem unam digitali crassitudine, dentibus[w] præcipuam, concisam in aceto decoctamque[2] ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. In cavis[3] et exesis imprimitur. Chelidoniæ[x] radix ex aceto trita continetur ore. Erosis[y] veratrum nigrum imponitur: mobiles utralibet[z] decocta[4] in aceto firmantur.

—5 Vet. Dalec. *pappoden.*—6 Chiffl. *et in passo.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *demonstrarunt* Gronov. et vulgg. —8 Vet. Dalec. *tota.*

CAP. CVII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *album,* e Diosc.—2 Alii ap. Dalec. *concisam in acetoque decoctam.*—3 Ita codd. Regg. Brot. et Editio princeps. *In* deest in edd. Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Mox, *imponitur* Vet. Dalec.—4 Chiffl. *utrolibet decocto.*

NOTÆ

[s] *Alii potu*] Diosc. loc. cit. non radicem, sed pappos, lanuginemve, potu strangulare ait.

[t] *Ischiadicis*] Apuleius c. 75. tit. 5. 'Ad lumborum et coxarum dolorem:' 'Herba senecion per se trita, et jejuno in potu data, validissime prodesse fertur.'

[u] *Ephemeron*] Ita fere Diosc. IV. 85. Ἐφήμερον φύλλα καὶ καυλὸν ὅμοια ἔχει κρίνῳ, λεπτότερα δὲ, ἄνθη λευκὰ.... ῥίζα δὲ οὐκ ὕπεστι δακτύλου πάχος μία, κ. τ. λ. Pingitur a Matthiolo in Diosc. lib. IV. p. 1111. Vidimus in horto Regio.

[v] *Caulem parem*] Liliaco cauli altitudine pari.

[w] *Dentibus*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 175.

[x] *Chelidoniæ*] Diosc. II. 211.

[y] *Erosis*] Dentium dolorem coctum cum aceto veratrum nigrum collutione mitigare scribit Diosc. IV. 151.

CVIII. Labrum Venereum[a] vocant in flumine[b] nascentem.[1] Est ei[c] vermiculus, qui circa dentes necatur,[2] aut cavis dentium cera includitur. Cavendum, ne avulsa herba terram tangat.

CIX. Ranunculum[d] vocamus, quem Græci batrachion. Genera ejus quatuor. Unum[e] pinguioribus, quam coriandri, foliis, et ad latitudinem malvæ accedentibus, colore livido, caule albo, gracili, et radice alba. Nascitur in limitibus humidis et opacis. Alterum[f] foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium[g] minimum est, gravi odore, flore aureo. Quartum[h] simile huic, flore lacteo.[1] Omnibus[i] vis caustica, si cruda folia imponantur: pusulasque, ut ignis,[2] faciunt. Ideo ad lepras[j] et psoras



Cap. cviii. 1 Vet. Dalec. *nascens.*—2 Vet. Dalec. *ligatur;* al. vet. *versatur.* Mox, *cum cera includitur* Vet. Dalec.

Cap. cix. 1 'Perperam libri scripti et editi, *flore luteo.* Emendandum certe est *lacteo.* Est enim flore albo, et Diosc. ii. 206. recte dicitur ἄνθος γαλακτίζον.' *Brotier.*—2 Vet. Dalec. *caustica. Si cruda fol. imp. pustulas ut*

NOTÆ

[z] *Mobiles utralibet*] Herba utralibet: chelidonia, veratrove.

[a] *Labrum Venereum*] Δίψακος est Dioscoridis iii. 13. cujus genera tria pingit Dodonæus p. 723. quæ nos in horto Regio vidimus. Gallis, *Chardon a carder, ou de foulon.* Græcis perinde ac Latinis, Ἀφροδίτης λουτρόν.

[b] *In flumine*] Juxta fluenta, in aquosis et humidis.

[c] *Est ei*] Hoc iterum repetit xxvii. 62. et xxx. 8.

[d] *Ranunculum*] Dioscoridi Βατράχιον, ii. 206.

[e] *Unum*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Florem luteum idem addit esse interdum purpureum. Gallis, *Bacinet.* Ranunculus est primus sylvestris Dodonæi p. 423. Vide Notas et Emend. num. 17.

[f] *Alterum*] Ranunculus sylvestris secundus Dodonæi loc. cit. Hoc apiastrum illud, sive ut Diosc. ait loc. cit. *agreste apium,* σέλινον ἄγριον, quod antea indicavimus xx. 45. Eademque herba Sardonia appellata, et Scelerata.

[g] *Tertium*] Diosc. totidem verbis loc. cit.

[h] *Quartum*] Vide Notas et Emend. num. 18.

[i] *Omnibus*] Diosc. loc. cit. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 163. Apuleius c. 8. tit. 1. 'Herbam sceleratam tusam cum axungia sine sale impones vulneri: excomedet putredinem, et si qua fuerit sordes, expurgat: sed non diutius patiaris, quam necesse est, ne et corpus sanum exedat. Si argumentum rei experiri volueris, tunde eam, et super manum sanam impone, et alligato: statim rodit corpus.'

[j] *Ideo ad lepras*] Galenus loc. cit. Ταῦτ' ἄρα συμμέτρως χρωμένῳ, καὶ ψώρας, καὶ λέπρας ἀποδέρει, καὶ ὄνυχας

eis utuntur, et ad tollenda stigmata: causticisque omnibus [3] miscent. Alopeciis [k] imponunt, celeriter removentes. Radix [l] in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem [m] sicca concisa, sternutamentum est.[4] Nostri herbarii strumeam [5] [n] vocant, quoniam medetur [o] strumis, et panis, parte [6] in fumo suspensa. Creduntque [p] ea rursus sata, rebellare quæ curaverint [7] vitia: quo scelere et plantagine [q] utuntur. Oris ulcera [r] intus succus plantaginis emendat, et folia radicesque commanducata,[8] vel si rheumatismo [s] laboret os. Ulcera fœtoremque [t] quinquefolium: ulcera psyllium.

CX. Composita quoque ad fœtorem,[1] vel maxime pudendum vitium, trademus. Ergo folia [u] myrti et lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere et

ignis; Gronov. et al. ante Harduin. etiam *pustulas.*—3 Vet. Dalec. *medicaminibus.*—4 Ita Gronov. et vulgg. *sternutamentum ciet* Vet. Dalec. *sternutamentum facit* alii vett. ap. Dalec.—5 Chiffl. *strumum eam.*—6 Vet. Dalec. *postea.*—7 Vet. Dalec. *curata fuerint.* Mox, *et in plantagine* Dalec.—8 Alii ap. Dalec. *commanducatæ.*

CAP. CX. 1 Chiffl. *contra fœtores.*—2 Cod. Dalec. *opus est;* Gronov. et

NOTÆ

ἀφίστησι τοὺς λεπροὺς, καὶ στίγματα διαφορεῖ, καὶ ἀκροχορδόνας, καὶ μυρμηκίας ἀφαιρεῖ. Dalecampius idcirco, quia λέπρας Dioscorides prætermisit, hallucinatum hic Plinium putat, quasi ὄνυχας λεπροὺς, quod unum ille memorat, de lepris præpostere iste intellexerit.

[k] *Alopeciis*] Diosc. et Galenus locis citatis.

[l] *Radix*] Diosc. et Galenus loc. cit.

[m] *Eadem*] Auctores mox laudati. Sternumentum esse autem ea dicitur, hoc est, sternutamentum concitare, trita videlicet, et admota naribus.

[n] *Nostri . . . strumeam*] In Reg. 2. et Chiffl. *Strumum eam.* Et in Indice, *Strumos.*

[o] *Quoniam medetur*] Apuleius c. 8. de herba scelerata, tit. 2. 'Ad strumas et furunculos:' 'Herba scelerata tusa et subacta cum fimo porcino, imposita strumis vel furunculis, intra paucas horas discutit, et pus ejiciet.'

[p] *Creduntque*] Vide quæ de iride diximus XXI. 83.

[q] *Et plantagine*] Hoc est, et in plantagine serenda iterum, ut iterum morbi recrudescant.

[r] *Oris ulcera*] Plinius Valer. I. 30.

[s] *Vel si rheumatismo*] Fluxione noxii humoris.

[t] *Ulcera fœtoremque*] Plinius Valer. I. 33. 'Ad fœtorem oris:' 'Radices quinquefolii ex aqua decoques, et subinde os collues, ita ut in ore aqua diu teneatur.'

[u] *Ergo folia*] Ad verbum Marcellus Empir. c. 11. p. 88. et Plinius Valer. I. 30.

vino vetusto sparsa mandere matutino, ex usu est.[2] Vel hederæ [v] baccas cum casia et myrrha, pari pondere ex vino. Naribus [w] utilissimum est dracontii semen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. Sugillata [x] hyssopo emendantur. Stigmata [y] in facie mandragoras illitus[3] delet.



al. vett. *optimum est.*—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mandragora illinitus* Chiffl. *mandragora illita* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

[v] *Vel hederæ*] Plinius Valer. I. 30. 'Hederæ item baccæ, cum casia et myrrha pari pondere, ex vino commanducatæ, ulcera oris commendant.' Quod remedium Plinius noster ad fœtorem oris commendat, hoc Plinius alter ad oris ulcera perperam detorsit. Rectius Theod. Priscianus I. 11. ad narium fœtorem: 'Fœtori vero narium,' inquit, 'succum hederæ frequenter infundas, et draconteæ succum cum melle similiter.'

[w] *Naribus*] Marcellus Empir. totidem verbis c. 10. p. 86. et Theod. Priscianus loc. cit.

[x] *Sugillata*] Diosc. III. 30.

[y] *Stigmata*] Diosc. loc. cit. de mandragoræ foliis: *Si quinis senisve diebus leniter affricentur, stigmata citra exulcerationem delent.* Διατριβόμενα δὲ ἡσυχῇ ἐπὶ ἡμέρας ε´ ἢ ϛ´ στίγματα ἄνευ τοῦ ἑλκοῦν ἀφανίζει.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXV.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. Cap. iv. *Libertum suum Lenæum, Grammaticæ artis, jussit*] Libri editi, *Grammaticæ artis doctissimum*, quæ vox inserta temere ab interpolatore aliquo, nec Plinium sapit. Abest ea sane a Mss. Reg. Colb. Chiffl. Sic xxx. 6. 'Adolescentibus nobis visus Apion Grammaticæ artis,' hoc est, Grammaticus. Et supra vii. 40. 'Grammaticæ artis Daphni Gnatio.' ix. 8. 'Arionem quoque, citharœdicæ artis, interficere nautis in mari parantibus.'

2. Ibid. *Ex his Cratevas*] In libris hactenus editis, ita legitur: *Ex his Evax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit. Cratevas, &c.* Interjecta verba nulli codices agnoscunt manu exarati, non Reg. Colb. Chiffl. aliive. Unde vero ea huc irrepserint, conjicere haud in promtu est. Meminit illius Marbodeus de Gemmis, fol. 6. 'Evax, rex Arabum, fertur scripsisse Neroni, Qui post Augustum regnavit in orbe secundus.' Tiberium igitur Cæsarem intelligit, eum cui et Neronis cognomentum fuit, et summa post Augustum Reipublicæ cura commissa. Hunc Plinius Neronem nusquam vocat: nec, si faceret, approbarem.—'Ne si Neronem diceret, Domitius Nero intelligeretur.' *Ed. sec.*—Pergit: 'Quot species lapidis, quæ nomina, quive colores, Quæque sit his regio, vel quanta potentia cuique: Hoc opus excerpens dignum componere duxi, Aptum gestanti forma breviore libellum.' At diversum id opus est ab eo quod de simplicium effectibus inscriptum esse dicitur. Hujus Evacis opera carmine Elegiaco scripta haberi aiunt Ferrariæ, ac Viennæ Austriæ, inquit Andreas Tiraquellus de Nobil. c. 31. p. 194.

3. Cap. vii. *Tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare*] In libris ad hunc diem vulgatis, *ut res tanta debeatur*. In Reg. 2. *tanta res ut debeatur:* quæ sinceræ lectionis haud obscura retinent vestigia. Pintianus haud male quoque conjiciebat, *tanti eis videbatur*.

4. Ibid. *Et de hoc tamen judicavere avi experimento*] In Mss. omnibus *experimenta* legimus. Quare aut *vitæ*, aut

ævi experimenta malim: nam *avi* pro majoribus dici non admodum arridet.

5. Cap. xvii. *Exprimitur separatim, et caulibus, foliisque: utuntur et radice*] Prius vitiosa interpunctione legebatur, *et caulibus foliisque utuntur et radice:* perinde quasi e semine solo separatim, de quo proxime ante sermo erat, non etiam e caulibus foliisque, succus exprimeretur. Retexit errorem Dioscor. iv. 69. is enim ex eodem hausisse fonte videtur, ex quo hæc Plinius: Χυλίζεται δὲ ὁ καρπὸς ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καυλοὶ κοπτόμενοι, καὶ ἐκθλιβόμενοι, ἐν ἡλίῳ ξηραινομένου τοῦ ὑγροῦ .... Χυλίζεται δὲ καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κατ' ἰδίαν κοπτόμενον ξηρὸν, κ. τ. λ. *Recenti semine, foliis, caulibusque tusis succus exprimitur, qui ad Solem exsiccatur .... Elicitur et separatim succus ex semine, cum inaruit, &c.* Nec suam interim priori lectioni constare sententiam inficias eo.

6. Cap. xxi. *Radice fimbriata*] Prius insulse, *vibrata*, legebatur. Secuti sumus fidem codicum Mss. Reg. Colb. Chiffl. et vet. Dalec. et, quod his multo certius est, Dioscoridem ipsum, cujus hæc verba de helleboro candido, iv. 150. Ῥίζαι δ' ὕπεισι πολλαὶ, λεπταὶ, ἀπὸ κεφαλίου μικροῦ καὶ ἐπιμήκους, ὡσπερεὶ κρομμύου, συμπεφυκυῖαι. *Radices subjacent numerosæ, tenues ac fibratæ, ab exiguo et oblongo capitulo, ceu cæpa, exeuntes, eidemque annexæ.* Tradit eadem et de veratro nigro, cap. seq.

7. Cap. xxiv. *Elephantiasi albæ*] Sic Mss. omnes. Cur *albæ* Plinius addiderit, Dalecampius miratur. Apud Græcum scriptorem, a quo hæc mutuatus sit, legisse suspicatur idem, ἐλεφαντιάσει, λεύκῃ, deceptumque vocis ὁμωνυμίᾳ Plinium: cum sit λευκὴ aliud nihil, quam vitiligo alba, quæ ab humore pituitoso fit, de qua nos alibi diximus. Verum elephantiasim incipientem elephantiæ albæ nomine intelligi, discere Medicus potuit ex Theodoro Prisciano, non illo quidem Cæsariensi Grammatico, sed Medico perillustri, cujus extant libri ad Timotheum, aliosque. Sic enim ille i. 32. 'Sunt quibus certis ex accidentibus maculæ in corporibus frequentius inhæserunt. Sunt nigræ, sunt albæ, velut elephantiasin aliquando annuntiantes,' &c.

8. Ibid. *Spasticis, cynicis*] Ita Mss. Reg. Colb. et vet. Dalec. quam vocem interpolatores Pliniani cum non intelligerent, *clinicis* reposuere: quod hic locum habere nullum potest. Est enim id verbum ægrotis omnibus commune, qui lecto affixi sunt.

9. Cap. xxx. *Medetur et iisdem morbis decoctæ succus*] In libris hactenus vulgatis, *Medetur et ovium morbis.* In Mss. *et obvium.* Nos interim, dum certius occurrat aliquid, *et iidem morbis* rescripsimus, auctore Diosc. iii. 48. qui, enarratis centaureæ viribus, e radice præsertim, mox subdit, ὅ τε χυλὸς τὰ αὐτὰ ποιεῖ, *eadem succus etiamnum præstat.* Galenus quoque similiter, de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 188. Τὰ δ' αὐτὰ τῇ ῥίζῃ καὶ ὁ χυλὸς αὐτῆς ἐργάζεται.

10. Cap. xxxviii. *Specie thyrsi, foliis acanthinis*] Prius legebatur, *spectatur foliis acanthinis.* At in Reg. 1. *spectetur si foliis, &c.* In Reg. 2. et Chiffl. *specie tunsi.* Nihil est nostra emendatione certius. Sic xxiv. 113. 'Herba impia .... thyrsi modo vestita atque capitata' dicitur. Atque ex ea sane intelligitur non esse Euphorbium integra facie delineatum ab herbariis, a Dodonæo quidem, p. 374. et Lobelio in Observ. pag. 642. cum nullus ibi caulis, ramusve, aut thyrsus appareat: sed fructus duntaxat, qui e radice prodeunt. Integram repræsentat Scaliger, in Cardan. Exercit. 181. p. 586. 'Afri,' inquit, 'qui hodie e regno Fez et Marocho cum Hispanis ineunt rationem commerciorum, aiunt esse spinosam plantam, sylvestri cinaræ similem: ex ejus radice fructus exire, cucume-

rum specie, sed oblongos adeo, ut binos interdum pedes expleant; vicenos, aut vicenos quinos numero. Ubi maturuerint, ferro punctim aperiuntur: ex quibus exit lactis liquor lentus, quem in utrem lapsum condunt. Etiamnum Alfarbiin vocant.' Hæc ille, quæ dudum antea occuparat Joannes Leo Africanus Descript. Africæ lib. IX. p. 300. 'Euphorbium est cujusdam herbæ liquor, quæ in modum capituli sylvestris cardui nascitur, inter cujus ramos fructus quidam prodeunt, crassitudine viridis cucumeris, ad cujus etiam similitudinem grana quædam perparva emittunt: longitudine quidem alii ulnam excedunt, alii paulo etiam amplius. Atque hi quidem fructus non oriuntur ex plantæ ramis, sed velut stipites ex humo procedunt, et uno cespite sæpe viginti, nonnunquam etiam triginta nascuntur. Agrestes ejus regionis homines, ubi maturuerunt fructus, cultello pungunt, unde exit liquor lacti persimilis, qui sensim crassescit, et viscosus efficitur. Hinc cultello ita crassum ligorem tollunt, et in utres mittunt, atque sic exsiccatur. Planta est undique spinosa.'

11. CAP. XLIII. *Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, circa Bæotiam nascens, prædulcem*] Ita libri omnes, tum editi typis, tum exarati manu. Placet tamen emendatio Pintiani, *circa Mæotim* legentis, tum quia hæc ipsa Theophrasti Scythice est, de qua ille Hist. IX. 13. Γλυκεῖα δὲ καὶ ἡ Σκυθική· καὶ ἔνιοί γε καλοῦσιν αὐτὴν εὐθυγλυκεῖαν. Γίνεται δὲ περὶ τὴν Μαιῶτιν· tum quia de hac ipsa Plinius sermonem iterum instituens, XXVII. 1. 'Scythicam herbam,' inquit, 'a Mæotidis paludibus.' Sequitur in eo Plinii loco, quem nunc versamus, *prædulcem alias, utilissimumque ad ea quæ spasmata vocant.* Sic enim ex Mss. Reg. Colbertinisque rescripsimus. Perperam in editis prius, *perdulcis. Aliam utilissimam ad ea, &c.* extrita videlicet vocula *que*, ceterisque, quas restituimus, immutatis. Eandem esse sane quæ Scythice vocatur, et circa Mæotim nascitur, cum ea quæ est ad spasmata utilis, docet aperte Theophr. his verbis, quæ superioribus statim annectit: Χρησίμη δὲ πρός τε τὰ ἄσθματα, καὶ πρὸς βῆχα ξηρὸν, κ. τ. λ. *Utilis ad anhelitus, et ad tussim siccam, &c.* Unde et *asthmata* forte satius legi, quam *spasmata* cuipiam videatur, quod jampridem visum est Pintiano. Sed in Mss. *sparmata* legimus, cui voci affinior est ea, *spasmata.*

12. CAP. LVIII. *Quidam echion personatum vocant*] Ita restituimus, tum auctoritate codicum Mss. Reg. Colb. Chiffl. tum Parmensis etiam editionis: quibus et Index suffragatur, in quo ea ex ordine describenda promittit, quæ nunc persequitur: LVI. *De argemonia, IV.* LVII. *De agarico, XXXIII.* LVIII. *Echio, genera II.* LIX. *Hierabotane, &c.* Ipsa etiam argumenti ratio, in quo nunc Plinius habitat, apertissime ita legi postulat. Cum enim de echio proxime ante egerit, ex occasione ad personatam transit, quod echii nomine olim ea quoque venerit. Prius in editis legebatur, *quidam arcion:* transducta huc scilicet e cap. 66. ea voce, quæ persolatæ propria est, non personatæ.

13. CAP. LXXXI. *Similiter ea, quam eupleam vocant*] Sic libri omnes, etiam manu exarati, Reg. Colb. Chiffl. &c. tum hoc loco, tum vero in Indice. Reg. 2. *eupiliam.* In libris quibusdam *eucleiam* legi monet Dalecampius. Arripuit hoc avide Salmasius in Præfat. ad Plin. ne calumniandi Plinio locum ullum prætermitteret. Is igitur *eucliam* scripsisse hunc asseveranter affirmat: adeoque stipitem ac fungum fuisse, ut ex his Theophrasti verbis eucliam herbam commentus sit, quæ nihil aliud significant, quam opinione Magorum antirrhinon prodesse ad εὔκλειαν, hoc est, ad commendationem famæ sibi conciliandam. Καὶ τὰ περὶ τῆς εὐκλείας

inquit, Hist. IX. 21. *καὶ εὐδοξίας ὁμοίως καὶ μᾶλλον· εὔκλειαν γάρ φασιν ἀεὶ ποιεῖν τὸ ἀντίῤῥινον καλούμενον.* Tantam vero supinitatem, quantam affingit Plinio, ne Salmasio quidem inesse, vel ipse putarem. Et benignioris animi, et ingenii cautioris videtur esse, de Magica incognitaque nobis herba sermonem hoc loco institutum suspicari, quam redarguendi studio vetustum scriptorem, alias, ut vidimus, perdiligentem, temere lacessere.

14. CAP. LXXXIII. *Alopecias emendat nymphææ et cicutæ radix, si una tritæ illinantur*] In Mss. Reg. et Chiffl. *nymphææ lacitæ radix.* Dioscor. III. 148. nymphæam cum pice impositam alopeciis mederi scribit: hoc tantum: *'Αλωπεκίας τε σὺν πίσσῃ ἐπιτεθεῖσα ἰᾶται.* Hic aliis lampadem trado.

15. CAP. XCI. *Succo vero minoris cum melle, culices, nubeculas, &c.*] Ita libri sane omnes: sed culex in oculo quid porro sit, alibi me legere non memini. *Caligines* scribi haud dubie sincerius fuerit, aut certe intelligi. Nam et Dioscor. III. 9. de centaurio minore: *'Ο δὲ χυλὸς* inquit, *πρός τε τὰ ὀφθαλμικὰ εὔχρηστος, ἀποκαθαίρων τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις σὺν μέλιτι. Succus oculorum medicamentis perquam utilis: quippe qui, quæ pupillis caliginem offundunt, una cum melle discutiat.* Et Apuleius cap. 35. tit. 2. 'Ad oculorum vitia:' 'Herbæ centauriæ minoris succo oculos inunges: aciem oculorum extenuatam sanat: adjecto etiam melle mirifice proficit: caligantibus quoque oculis et claritas restituitur.' Et Marcellus Empir. cap. 8. p. 61. 'Centaureæ minoris succo oculi ex melle inuncti, caligine cito deposita, tenuissimam aciem resumunt.'

16. CAP. CI. *Usus ejus ad eadem quæ iris. Aizoi duo genera*] Ita libri vulgati. At Ms. Reg. 1. *ad eademque inrivi. Aizio, &c.* Reg. 2. *ad eadem quæ iridi.* Vetus cod. Dalec. *iridis.* In Colb. 3. *quæ hyridi.* Malim, si faveant aliqui alii codices, *quæ prioris.* Vel certe, trajectis voculis: *Usus ejus ad eadem quæ aizoi. Hujus duo genera.* Diosc. enim IV. 92. ubi de cotyledone disserit, Ποιεῖ δὲ, inquit, *πρὸς ἃ καὶ τὸ ἀείζωον. Usus ejus ad eadem, quæ sempervivi.* Nam quod Salmasius in Solin. pag. 705. legit, *ad eadem quæ majoris aizoi. Duo genera:* et longius id recedit a vestigiis antiquorum exemplarium, et abruptam facit orationem, quæ quo ista pertineant verba, *Duo genera,* ponit in ambiguo.

17. CAP. CIX. *Unum .... caule albo*] *Alto* scribi haud dubie multo est satius. Nam Mss. Reg. Colb. aliique, *alio,* non *albo,* præ se ferunt: et, quod validius arbitror, Dioscorides qui ex eodem ac Plinius fonte hausit, II. 206. *Καυλὸν δὲ οὐ παχὺν* scripsit, *ὕψος δὲ ὅσον πήχεως.* Et alias sane de caulis colore dicere nihil attinet.

18. Ibid. *Tertium .... flore aureo. Quartum .... flore luteo*] Ita sane libri omnes, tum impressi typis, tum vero etiam manu exarati: a quibus proinde desciscere, in tanta consensione, religio fuit. Haud dubio tamen in mendo locus hic cubat. Nam si Dioscoridem audimus, qui eadem ad verbum de quadrigemino batrachii genere recitat, II. 206. *flore lacteo* legi præstabilius est. Καὶ *τρίτον,* inquit, *σφόδρα μικρὸν καὶ δύσοσμον, τὸ ἄνθος χρυσῷ ὅμοιον.* Καὶ *τέταρτον ἐοικὸς τούτῳ, ἄνθος γαλακτίζον.* Neque vero quid flos luteus ab aureo discrepet, satis oculi nostri dijudicant. Adde Apuleium, qui Plinii verba transcripsisse omnino videtur, cap. 8. de Scelerata: 'Sunt ejus species quatuor: quarum altera cum foliis pinguibus, atque crassis, et latis: .... Nascitur autem in stagnosis et umbrosis locis. Secunda est longioris thyrsi, et foliis hirtis cum incisuris, gustu acerrimis. Nascitur sæpe in Sardinia. Tertia est brevissima, tetri odoris, cum floribus aurosis. Quarta est cum floribus lacteis.' Et Oribasii interpres lib. XI. fol. 192. b. *flore lacteo* scripsit.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXVI.

Medicinæ ex herbis per genera morborum.

I. (I.) SENSIT et facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modo, verum etiam universæ prope Europæ, morbos: tunc quoque non tota [1] Italia, nec per Illyricum Galliasve aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi, quam Romæ, circaque: sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ, sed tanta fœditate, ut quæcumque mors præferenda esset.

II. Gravissimum [a] ex his lichenas appellavere Græco nomine: Latine, quoniam a mento fere oriebatur, joculari primum lascivia, (ut est procax natura multorum in alienis miseriis,) mox et usurpato vocabulo, mentagram: occupantem in multis totos utique [1] vultus, oculis tantum immuni-

CAP. I. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *nec tota* Gronov. et vulgg. Mox, *magno opere vagatos* Chiffl.

CAP. II. 1 Cod. Dalec. *multis et intuitus, totosque utique;* Chiffl. *multis et intus totos, &c.*

NOTÆ

[a] *Gravissimum*] Plinius Valer. hæc totidem fere verbis, II. 56. Quod genus hoc morbi sit, diximus XX. 2.—'Tiberii Claudii Cæsaris nomine, sub quo hoc malum in Italiam irrepsisse mox Plinius dicit, ipsum (ut alibi) Tiberium Augusti successorem intelligit. Vide cap. 6.' *Ed. sec.*

bus, descendentem vero et in colla pectusque ac manus, fœdo cutis furfure.

III. Non fuerat hæc lues apud majores patresque nostros. Et primum Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino equite Romano, quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem ejus importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut servitia, plebesque humilis, aut media: sed proceres veloci transitu osculi maxime: fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice, quam morbo. Causticis namque curabatur: ni usque in ossa [1] corpus exustum esset, rebellante tædio.[b] Adveneruntque ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici, hanc solam operam [2] afferentes, magna sua præda. Siquidem [c] certum est, Manilium Cornutum, e prætoriis,[3] [d] legatum Aquitanicæ provinciæ, H-S. CC.[4] [e] elocasse in eo morbo curandum sese. Acciditque sæpius, ut nova contra genera morborum gregatim [5] sentirentur.[f] Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repente vitia terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente,[6] hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes.



CAP. III. 1 Chiffl. *ad ossa.*—2 Pintian. *opem.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex Prætoriis* Gronov. et vulgg. —4 'Perperam in Editione principe, *solidis CC.* Bene codd. Regg. *H-S. CC.* Minime probabiliter edidit eruditus Harduinus, *H-S. $\overline{CC}$.* quod efficit ducenties centena millia sestertium.' *Brotier.*—5 Alii ap. Dalec. *generatim.* —6 Cod. Dalec. *mala eligant.*

NOTÆ

[b] *Rebellante tædio*] Recrudescente morbo.

[c] *Siquidem*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. loc. cit. Manlium Cornutum idem pro Manilio perperam vocat.

[d] *E prætoriis*] Ex eorum numero qui Præturam gesserant.

[e] *H-S. CC.* [*H-S. $\overline{CC}$.*] Hoc est, sestertium ducenties centena millia. Monetæ nostræ libræ sunt 2000000. sive, ut aiunt, milliones librarum duo. Quod si cui hoc valetudinis pretium incredibile videatur, haud gravate assentiar, ut extrita lineola legat, *H-S. CC.* hoc est, ducenta sestertia; si quidem prius antiquum scribendi morem id ita ferre docuerit; eritque ea summa tantum librarum 20000.

[f] *Gregatim sentirentur*] A grege tantum et humili plebe sentirentur.

IV. L. Paulo,[g] Q. Marcio censoribus, primum in Italiam carbunculum venisse, Annalibus conscriptum est,[1] [h] peculiare Narbonensis provinciæ [i] malum: quo duo consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Julius Rufus,[j] et Q. Lecanius [k] Bassus, ille medicorum inscientia [2] sectus, hic vero pollici lævæ manus evulso [3] acu ab semetipso, tam parvo vulnere, ut vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, et plerumque sub lingua, duritia rubens vari modo,[4] sed nigricans capite: alias livida, corpus intendens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quam somni indicio, quo gravatos in triduo aufert: aliquando et horrorem afferens, circaque [l] pusulas parvas, rarius febrem: stomachum faucesque cum invasit, ocyssime exanimans.

V. Diximus [m] elephantiasin ante Pompeii Magni ætatem non accidisse in Italia, et ipsam a facie [n] sæpius incipien-



CAP. IV. 1 Chiffl. *notatum est*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *inscitia* Gronov. et vulgg.—3 'Ita optime codd. Reg. et Editio princeps. Pessime in recentioribus editionibus, *pollice*. Pollex non potest evelli acu, tam parvo vulnere, ut vix cerni possit. At carbunculus pollici, aut e pollice, acu potuit evelli, tam parvo vulnere.' *Brotier*. *divulso* Vet. Dalec. *pollice l. m. evulso* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. —4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *varicis modo* Gronov. et vulgg. *aut varicis modo nigricans capite, sed et alias lividum corpus intendens, neque valde intumescens* Dalec. ex codd.

NOTÆ

g *L. Paulo*] L. Æmilius Paulus, Q. Marcius Philippus Censuram gessere, ac lustrum fecere LIII. anno Urbis DXC.

h *Conscriptum est*] In Reg. 1. *constitutum*. In Reg. 2. et Chiffl. *notatum*.

i *Narbonensis provinciæ*] Atque id morbi genus hodieque ibi sentitur, nomenque habet, *le Charbon Provençal*, ab ea regione. Vide Honor. Bouche, Hist. Provinc. I. 8. p. 47.

j *Julius Rufus*] Consul hic fuit Neronis principatu, cum C. Fonteio Capitone, anno Urbis DCCCXIX. Caius ei prænomen fuit.

k *Q. Lecanius*] Gesserat Consulatum C. Lecanius Bassus, cum M. Licinio Crasso Frugi, triennio ante Rufum, de quo dictum est proxime, anno DCCCXVI. ut auctor est Tacitus Annal. XV. pag. 250. Sibi fuisse perfamiliarem Dioscorides in præfatione testatur.

l *Circaque*] Circa carbunculum.

m *Diximus*] Lib. XX. cap. 52. Plutarch. hoc ipsum ex Athenodoro Philosopho refert Sympos. Quæst. VIII. 9. p. 731.

n *Et ipsam a facie*] Totidem fere verbis hæc morbi facies a Marcello Empir. describitur, cap. 19. p. 130.

tem in nare prima [1] veluti lenticula: mox inarescente [2] [o] per totum corpus, maculosa, variis coloribus, et inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura alibi,[p] ceu [3] scabie aspera: ad postremum vero nigrescente,[q] et ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque. Ægypti [r] peculiare hoc malum: et cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia [4] [s] temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: [5] sicut et ille, quem gemursam [6] [t] appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato.

VI. Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum.[a] Tiberii Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam id prior [1] imperatore ipso sensit,

CAP. V. 1 Harduin. 2. 3. Miller. et Franz. *primum.*—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *invalescentem* Vet. Dalec. *invalescente* Gronov. et vulgg. —3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *dura seu* Gronov. et al. vett.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in balneis folia* edd. vett. et Gronov.—5 Chiffl. *restrictus est.*—6 Chiffl. *quem gemursa.*

CAP. VI. 1 *Nec quisquam prior,* omisso *id,* Gronov.—2 Gronov. *legeret.*—

NOTÆ

Genus est lepræ, qua cutis aspera, et elephanti corio similis efficitur. Celsus III. 25. 'Ignotus pæne in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίαν Græci vocant: isque longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita ut ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis,' &c. Hunc morbum σατυριάσεως nomine Philosophus intellexit de Gener. Anim. IV. 3. In Germaniæ quibusdam oris non infrequens morbus: in Hispania Africaque, quam in reliquo orbe, frequentior: in Gallia Narbonensi, Aquitaniaque, quam in reliqua Gallia. Elephantia hæc Græcorum, sive lepra dicitur: a qua differt elephantia Arabum, qui insignis est unius vel alterius pedis tumor.

[o] *Mox inarescente*] Cute videlicet, quæ vox post paulo sequitur. Ita porro Mss. non *invalescente,* ut prius.

[p] *Dura alibi*] Celsus III. 25. 'Summa cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur.'

[q] *Nigrescente*] Vide Notas et Emend. num. 1.

[r] *Ægypti*] Marcellus Empiricus loc. cit.

[s] *Quippe in balineis solia*] Solium vas erat, in quo sedentes lavabantur.

[t] *Gemursam*] Festus: 'Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum qui id gerat.'

[a] *Sicuti colum*] Κολικὸν πάθος, morbus majoris intestini. Sunt qui κωλικὸν scribi malint. Vide Vossium in Etymol. verbo, *Colicus dolor.*

magna civitatis ambage, cum edicto ejus excusantis valetudinem, legeretur[2] nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras?[3] Parum enim erant homini certa morborum genera, cum supra[4] ccc. essent, nisi etiam nova timerentur? Neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua[5] negotia important.

(II.) Hæc apud priscos erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, et diu fuere. Hippocratis[b] certe, qui primus medendi præcepta clarissime condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina: nec minus Dioclis Carystii, qui secundus ætate famaque extitit: item Praxagoræ, et Chrysippi, ac deinde Erasistrati: Herophilo quidem, quanquam subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam paulatim usu efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utique medicinæ, ad verba garrulitatemque de-

3 Cod. Dalec. *minas.*—4 Chiffl. *super.*—5 Cod. Dalec. *opere suo.*—6 Gronov.

NOTÆ

[b] *Hippocratis*] Habuit hunc Plinius ante oculos Corn. Celsi locum, dum hæc conderet, ex præfatione videlicet operis ejus: 'Democriti autem, ut quidam crediderunt, discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignus ..... Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras et Chrysippus: tum Herophilus, et Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas curandi vias processerint .... Donec Asclepiades medendi rationem ex magna parte mutavit. Ex cujus successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit.' De Herophilo et Erasistrato rursum XXIX. 3. et 5. De Praxagora, Crinagoræ extat epigramma in Anthologia, lib. IV. tit. 13. Κριναγόρου εἰς εἰκόνα Πραξαγόρου ἰατροῦ. Αὐτός σοι Φοίβοιο πάϊς λαθικηδέα τέχνης Ἰδμοσύνην, πανάκῃ χεῖρα λιπηνάμενος, Πρηξαγόρη, στέρνοις ἐνεμάξατο· τοὶ γὰρ ἀνῖαι Ὄρνυνται δολιχῶν ὁππόσαι ἐκ πυρετῶν, Καὶ ὁπόσα τμηθέντος ἐπὶ χροὸς ἄρκια θεῖναι Φάρμακα, πρηείης οἶσθα παρ' Ἠπιόνης. Θνητοῖσιν δ' εἰ τοῖοι ἐπήρκεον ἰητῆρες, Οὐκ ἂν ἐπορθμεύθη νεκροβαρὴς ἄκατος. *Ipse manus Panaces succo tibi maximus unxit Phœbigena, atque artes tradidit ipse suas, Praxagora, fixitque animo: quos namque dolores Corporibus febris gignere longa solet, Et bene quæ sectis ponantur in artubus herbæ, Quis liquor, a miti doctus es Epione. Si medici tales multi mortalibus essent, Non, ut nunc, umbris iret onusta ratis.* Æsculapii conjux Epione, vel nata, fertur. Meminit et Tzetzes Praxagoræ: Υἱοὶ τοῦ Ἱπποκράτους δὲ ὁ Θεσσαλὸς καὶ ὁ Δράκων· οὓς καὶ τὸν Πραξαγόραν δὲ τὸν Κῶν καὶ ἑτέρους ἰατρικὴν ἐδίδαξεν.

fendente.[6] [c] Sedere namque in his scholis [7] auditioni operatos [8] [d] gratius erat, quam ire per solitudines, et quærere herbas alias aliis diebus anni.

VII. (III.) Durabat tamen antiquitas firma, magnasque [e] confessæ rei vindicabat reliquias, donec Asclepiades ætate Magni Pompeii orandi [1] magister,[f] nec satis in arte ea quæstuosus, ut ad alia, quam forum, sagacis ingenii,[2] huc se [g] repente convertit: atque (ut necesse erat, homini, qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis usuque [3] percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicavit; totamque medicinam ad causam revocando,[h] conjecturæ [4] fecit: quinque res maxime communium auxiliorum [i] professus, abstinentiam cibi, alias vini,[5] [j] fricationem



et al. vett. *descendente.* 'Bene eruditus Harduinus, *defendente*, e cod. Reg. 1. Infeliciter Cl. Rezzonicus, *peculiariter utique medicina ad verba garrulitatemque descendente.* Quid enim tunc regeret, *celebratam rationem eam?*' Brotier.—7 Dalec. *namque in scholis.*—8 'Sic cod. Reg. 1. et eleganter. In cod. Reg. 2. *operatus.* Male cod. Reg. 5. et Cl. Rezzonicus, *occupatum.*' Brotier. Dalecampius habet etiam *occupatum.*

CAP. VII. 1 Cod. Dalec. *rhetorices.* Mox, *non satis arte ea quæstuosa, vir ad, &c.* Vet. Dalec.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ut ad alia sagacis ingenii* Gronov. et vulgg.—3 Chiffl. *oculis usque.*—4 Ita codd. Harduini, Regg. Brot. 2. 5. Chiffl. et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *causam r. conjecturas* Editio princeps; *causam r. conjecturam* Gronov. et vulgg. *casum r. conjecturam* cod. Dalec. *causas*

NOTÆ

[c] *Defendente*] Vide Notas et Emend. num. 2.

[d] *Auditioni operatos*] Hoc est, operam dantes. Sic, 'operari liberalibus studiis,' Tacitus: Maro, 'novis arvis operata juventus.' Naso denique, 'studiis operata Minervæ,' Latine dixere.

[e] *Magnasque*] Diu servata ea ratio est, quæ remedia petebat ex herbis, cum essent confessæ omnibus et exploratæ ejus utilitates.

[f] *Orandi magister*] Hoc est, artis oratoriæ, ex qua instituebat ille sibi quæstum, nec tamen maximum in ea fecit. De Asclepiade agemus in Auctorum Indice.

[g] *Huc se*] Ad medicinæ tractationem.

[h] *Ad causam revocando*] Ita Reg. 1. In Reg. 2. *causas.* Ad suas, inquit, singula quæque causas revocando, morbos scilicet, ac remedia, novam medicinam ex conjectura instituit.

[i] *Communium auxiliorum*] Hunc libro suo titulum Asclepiades præfixerat. Celsus II. 14. de frictione: 'De frictione vero,' inquit, 'et gestatione, adeo multa Asclepiades, tanquam inventor ejus, posuit, quod in eo volumine, quod Communium Auxiliorum scripsit, cum trium tantum faceret mentionem, vini scilicet, aquæ, et gestationis, tamen maximam partem in hoc consumserit,' &c.

corporis, ambulationem, gestationes: quæ cum unusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, faventibus cunctis, ut essent vera quæ facillima erant, universum prope humanum genus circumegit in se, non alio modo, quam si cœlo emissus advenisset.

VIII. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum [1] promittendo ægris, dandoque tempestive, tum frigidam aquam. Et quoniam causas morborum scrutari prior Herophilus instituerat, vini rationem illustraverat Cleophantus apud priscos, ipse cognominari [2] se [a] frigida danda præferens, ut auctor est M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, jam suspendendo lectulos, quorum jactatu [3] aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret: jam balineas avidissima hominum cupidine instituendo, et alia multa dictu grata atque jucunda: magna auctoritate: nec minore fama, cum occurrisset ignoto funeri relato homine [b] ab rogo atque servato, ne quis levibus momentis tantam conversionem [c] factam existimet. Id solum possumus indignari, unum hominem e levissima gente,[d] sine opibus ullis orsum,

r. *conjecturam* Chiffl. *causam r. conjecturalem* al. vett. ap. Dalec.—5 'Muretus Var. Lect. lib. XV. delet hæc duo verba, *alias vini.* Ego lego *aliquando vini,* ut sint quinque ab eo commendata, quot fuisse dixit.' *Dalec.*

CAP. VIII. 1 Cod. Dalec. *vino.* Mox, Chiffl. *jam frigidam.*—2 Cornarius, *Dosipsychros ipse cognominari.* Mox *frigidam dando* cod. Dalec.—3 Chiffl.

NOTÆ

[1] *Alias vini*] Ita Mss. omnes. Hoc est, aliquando etiam vini.

[a] *Cognominari se*] Forte Δοσίψυχρον. De eo agemus in Auctorum Indice.

[b] *Relato homine*] Id jam delibatum ante VII. 37. Fabulam speciose narrat Apuleius Florid. lib. IV. p. 30. 'Asclepiades ille,' inquit, 'inter præcipuos Medicorum, si unum Hippocratem excipias, ceteris princeps, primus etiam vino reperit ægris opitulari: sed dandi scilicet in tempore: cujus rei observationem probe callebat, ut qui diligentissime animadverteret venarum pulsus inconditos vel præclaros. Is igitur cum forte in civitatem sese reciperet, ... aspexit in pomœriis civitatis funus ingens locatum ..... Jam miseri illius membra omnia aromatis perspersa .. Etiam atque etiam pertractavit corpus hominis, et invenit in illo vitam latentem. Confestim exclamavit, vivere hominem,' &c.

[c] *Tantam conversionem*] Conversionem animorum a vetere instituto ad novam medicinam.

[d] *E levissima gente*] Asiatica scilicet. Nam Prusiensis fuit.

vectigalis [e] sui causa, repente leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogavere multi. Asclepiadem adjuvere multa, in antiquorum cura nimis anxia et rudia,[4] ut obruendi ægros [f] veste, sudoresque omni modo ciendi: nunc corpora ad ignes torrendi, Solesve assiduo quærendi,[5] in urbe nimbosa,[6] [g] immo vero tota Italia imperatrice: tum primum pensili balinearum [h] usu ad infinitum blandientem. Præterea in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant [7] [i] in fauces organo demisso. Damnavit [j] merito et vomitiones, tunc supra modum frequentes. Arguit [k] et medicamentorum potus stomacho inimicos, quod est [l] magna ex parte vetitum.[8] Itaque nos inprimis quæ sunt stomacho utilia signamus.[9]

IX. (IV.) Super omnia adjuvere eum magicæ vanitates,

jactatura.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *multa, quorum cura . . . rudis* Gronov. et vulgg.—5 Vet. Dalec. *torrendo sol. ass. quærendo.*—6 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *urbe umbrosa* Gronov. et vulgg. Mox, *tota I. i. t. p. pensilium bal. us. ad inf. blandiente* Vet. Dalec. *toti Italiæ* al. vet.—7 Alii *curabat.* —8 Vet. Dalec. et Chiffl. *verum.* Vid. Cels. Præfat. lib. v. '*Quod est magna ex parte vetitum*] Bene Ms. Reg. 1. Nempe quod magna medicorum pars vetat. Male vulgo Mss. et Editio princeps, *quod est magna ex parte verum.*' Brotier.—9 Vet. Dalec. *signemus.*

NOTÆ

[e] *Vectigalis*] Quæstus sui causa.

[f] *Ut obruendi ægros*] De hac curandi ratione Celsus III. 9. 'Apud antiquos quoque,' ait, 'ante Herophilum et Erasistratum, maximeque post Hippocratem, fuit Petro quidam, qui febricitantem hominem ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem sitimque excitaret. Deinde ubi paulatim remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat,' &c.

[g] *In urbe nimbosa*] Vide Notas et Emend. num. 3.

[h] *Pensili balinearum*] Pensiles balneas invenisse primum Sergium Oratam vidimus IX. 79.

[i] *Quas curabant*] Medici priores specillo in fauces demisso, aliove simili instrumento, anginas curabant, non sine cruciatu.

[j] *Damnavit*] Celsus I. 3. 'Rejectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus est eorum consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur,' &c.

[k] *Arguit*] Celsus in Præfat. lib. v. 'Medicamentorum usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit: et cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit.'

[l] *Quod est*] Quod et magna pars Medicorum vetat.

in tantum evectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis possent. Æthiopide [m] herba [1] amnes ac stagna siccari conjectu, tactu clausa omnia aperiri. Achæmenide conjecta in aciem hostium trepidare agmina, ac terga vertere.[2] Latacen dari solitam a Persarum rege legatis, ut quocumque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. Ubinam istæ fuere, cum Cimbri Teutonique [3] terribili Marte ulularent, aut cum Lucullus tot reges magorum paucis [n] legionibus sterneret? Curve Romani duces primam semper in bellis commerciorum [4] [o] habuere curam? Cur Cæsaris miles [5] [p] ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quam machinis claustra per tot annos quatere? Siccentur hodie Meroide [q] Pomptinæ [6] [r] paludes, tantumque agri suburbanæ reddatur Italiæ.[s] Nam quæ apud eundem De-

CAP. IX. 1 *Æthiopidis herbæ* Vet. Dalec.—2 Dalec. *verti.*—3 *Teutonesque* Vet. Dalec.—4 Vet. Dalec. *commeatuum.*—5 '*Cur Cæsaris miles*] Ita bene codd. et Editio princeps. Frustra in recentioribus editionibus additum, *Cur hercule Cæsaris miles.*' Brotier.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Merodie*

NOTÆ

[m] *Æthiopide*] De Æthiopide et Achæmenide inter herbas Magicas dictum est superius XXIV. 102.

[n] *Magorum paucis*] Mithridatem, Tigranemque, quos cum ducentis peditum millibus, equitum sexaginta congressos acie devicit, anno Urbis DCLXXXV. multis antea secundissimis præliis terra marique factis. Magorum reges appellat, quod plurimi in iis terris in arte ea se exercerent.—'Multos in Parthia regulos Magorum hoc nomine Plinius designat; non Mithridatem unum, vel Tigranem. Vide XXX. 1.' *Ed. sec.*

[o] *Commerciorum*] Ne militi commeatus deesset, frustra laborabant: quin enim latacen sibi coëmebant a Persis?

[p] *Cur* [*hercule*] *Cæsaris miles*] Frumenti penuria laborasse Cæsaris exercitum, scribit etiam Dio lib. XLI. p. 198. Vide et Tranquillum in Julio, cap. 68.

[q] *Meroide*] Hoc est, herba Æthiopide, quam et Meroidem appellari admonuit XXIV. 102.

[r] *Pomptinæ*] Sive Pontinæ: qua de palude diximus III. 9. Destinabat hanc siccare Julius Cæsar, sub tempus cædis, ut auctor est Suetonius in ejus Vita, cap. 44. Siccata quondam a Cornel. Cethego Consule, anno Urbis DXCIV. ut auctor est Livius in Epitome lib. XLVI. Hodie *Paludi Pontine.* Siccari necdum penitus potuere, tum propter amplitudinem, tum propter interfluentes amnes.

[s] *Suburbanæ . . . . Italiæ*] Ei parti

mocritum invenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique et fortunati gignantur liberi, cui unquam [7] Persarum regi tales dedit? Mirum esset profecto, hucusque provectam credulitatem antiquorum, saluberrimis ortam initiis: si in ulla re modum humana ingenia novissent, atque non [8] hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam, suo loco [t] probaturi essemus evectam ultra magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio, ut, a necessariis orsa primo, cuncta [9] pervenerint ad nimium. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adjiciemus,[10] ut quasque ratio dictaverit.

X. Sed in lichenis remediis, atque tam fœdo malo, plura undique acervabimus, quanquam non paucis jam demonstratis. Medetur ergo plantago [a] trita, quinquefolium, radix albuci [b] ex aceto, ficulni [1] caules [c] aceto decocti, hibisci radix [d] cum glutino et aceto acri decocta ad quartas.[2] [e] Defricantur [f] etiam pumice, ut rumicis radix trita



Pomptinæ Chiffl. *Æthiopide Pontinæ* Gronov. et vulgg.—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *cur nunquam* Gronov. et al. vett.—8 Vet. Dalec. *atqui nos*. Mox, *probaturi sumus* margo edd. Dalec. et Gronov.—9 Cod. Dalec. *primum, aucta*.—10 Chiffl. *adjicientes;* cod. Dalec. *adjiciemusque quas ratio*. Mox, Chiffl. *dictabit*.

Cap. x. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ficulnei* Gronov. et al. vett.—2 Chiffl. *quartanas*.—3 Vet. Dalec. *pu-*

NOTÆ

Italiæ, quæ Urbi est proxima, Latium novum ac vetus intelligit. Eodem sensu Florus III. 19. Siciliam appellat 'provinciam quodammodo suburbanam,' quod erat ea Urbi vicina.

[t] *Suo loco*] Lib. XXIX. cap. 5. ubi de auctoritate ac potentia Medicorum, qua Magos etiam superarunt.

[a] *Medetur ergo plantago*] Et hoc remedium ad ipsam quoque elephantiasim pertraxit Celsus III. 25. 'Corpus,' inquit, 'contrita plantago et illita tueri optime videtur.'

[b] *Radix albuci*] Sive asphodeli, de quo XXI. 68.

[c] *Ficulni caules*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. 'Ficulni caules teneri in aceto excocti, triti, et illiti, mentagræ (hoc est, licheni,) medentur. Idem præstat hibisci radix cum lupino et aceto, ad tertias cocta et apposita.'

[d] *Hibisci radix*] Vide Notas et Emend. num. 4.

[e] *Ad quartas*] Marcellus Empir. loc. cit. *ad tertias*. Plinius Valer. II. 56. *Ad quartas*.

[f] *Defricantur*] Marcellus Empir. c. 19. p. 130. 'Lapathi agrestis radices sarculo erue, easque sine ferro contunde: adjectoque acri aceto

ex aceto illinatur, et flos visci[3] [g] cum calce subactus. Laudatur[h] et tithymali[4] cum resina decoctum. Lichen vero[i] herba omnibus his præfertur, inde nomine invento. Nascitur in saxosis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis foliis dependentibus. Hæc delet et stigmata. Teritur cum melle. Est aliud[j] genus lichenis, petris totum inhærens,[5] ut muscus, qui et ipse illinitur.[k] Hic et sanguinem[l] sistit vulneribus instillatus, et collectiones illitus. Morbum quoque[m] regium cum melle sanat, ore illito, et lingua. Qui ita curantur, salsa[6] lavari jubentur, ungi oleo amygdalino, hortensiis[7] [n] abstinere. Ad lichenas[o] et thapsiæ radice utuntur trita cum melle.

XI. Anginæ[p] argemonia[1] medetur sumta ex vino: hyssopum cum vino[2] [q] decoctum et gargarizatum: peuceda-

mice, et rumicis, &c. illinitur, et flos hibisci.—4 Cod. Dalec. *tithymalum.*—5 Cod. Dalec. *tantum adhærens;* Vet. Dalec. *in totum inhærens;* Chiffl. *totum adhærens.*—6 Gronov. et al. vett. *aqua salsa.*—7 Vet. Dalec. *hortensibus.*

Cap. xi. 1 Vet. Dalec. *argemone.*—2 Chiffl. *cum fico.*—3 Cod. Dalec.

NOTÆ

subige, et parum salis misce, atque ex eo omnem corporis asperitatem in balneo cum sudore confrica, cito sanat.' Est autem lapathum sylvestre, rumex Latinis.

[g] *Et flos visci*] Pars ea visci levior, quæ inter coquendum supernatat. Marcellus Empir. c. 19. p. 129. et Plinius Valer. II. 56. totidem hoc apicibus transcripsere.

[h] *Laudatur*] Plinius Valer. loc. cit. Tithymali succo hanc vim lichenas sanandi Dioscorides adjudicat, IV. 165.

[i] *Lichen vero*] Lichen petræus, cauliculo pileolum sustinente, visus a nobis in horto Regio: delineatum a nemine herbariorum adhuc vidi, quos quidem legerim. Pictum tamen a nescio quo audio.

[j] *Est aliud*] Diosc. IV. 53. Λειχὴν ὁ ἐπὶ τῶν πετρῶν, οἱ δὲ βρύον καλοῦσι, βρύον ἐστὶ προσεχόμενον ταῖς ἐνδρόσοις πέτραις. Ea est quæ omnibus tum officinis tum herbariis hodie dicitur Hepatica, quod jocinerum fibris similis conspicitur. Pingitur a Dodonæo p. 470. Sic etiam Anguillara par. XIV. p. 264.

[k] *Qui et ipse illinitur*] Ad sanandos lichenas. Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 201.

[l] *Hic et sanguinem*] Dioscor. loc. cit. Τοῦτο καταπλασθὲν αἱμοῤῥαγίας ἵστησι, καὶ φλεγμονὰς παραιτεῖται, καὶ λειχῆνας θεραπεύει.

[m] *Morborum quoque*] Vide Notas et Emend. num. 5.

[n] *Hortensiis*] Hoc est, omni olere.

[o] *Ad lichenas*] Plinius Valer. II. 56.

[p] *Anginæ*] Faucium vitiis generatim et universe prodesse argemoniam scribit Marcellus Empir. c. 15. p. 110.

num[r] cum coagulo vituli marini æquis partibus. Proserpinaca[s] cum muria ex mænis et oleo trita, vel sub lingua habita. Item succus[t] de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic et omnibus faucium vitiis medetur gargarizatus: verbascum[3] privatim tonsillis in aqua potum.

XII. (V.) Strumis[a] plantago: chelidonia cum melle et axungia: quinquefolium:[b] radix persolatæ, item cum axungia, operitur folio suo imposita. Item artemisia: radix mandragoræ[c] ex aqua. Sideritis latifolia[d] clavo sinistra manu circumfossa adalligatur,[1] custodienda sanatis, ne rursus sata diro herbariorum scelere (ut in quibusdam)[e] rebellet:[2] quod in his, quos artemisia sanaverit, prædici[3] reperio: item in his, quos plantago. Damasonium,[f] quæ et alcea vocatur,[4] sub solstitio collecta, imponitur ex aqua

medetur. Gargarizatur verbascum.

CAP. XII. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps. De sideriti latifolia vide supra XXV. 19.' *Brotier.* Ita quoque Vet. Dalec. et Chiffl. *lata folia... adalligantur* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Vet. Dalec. *quibusdam morbus rebellet.*—3 Dalec. *edici.*—4 *Damnasonium, quod alisma vocant* Vet.

NOTÆ

q *Hyssopum cum vino*] Vide Notas et Emend. num. 6.

r *Peucedanum*] Plinius Valer. I. 52.

s *Proserpinaca*] De ea dicemus XXVII. 104. Marcellus c. 15. p. 106. 'Herbæ proserpinalis, quæ dracontion dicitur, contritæ succo, admisceto salsam aquam, et olei parum: atque inde linguam, et quæ sunt circa linguam, et fauces, perfricato, donec vomat cui medebere, cito sanabitur.'

t *Item succus*] Plinius Valer. I. 52. cui titulum fecit, 'Anginæ medendo,' iisdem verbis: ut et Apuleius, c. 2. de quinquefolio, tit. 6.

a *Strumis*] Apuleius c. 1. de plantagine, tit. 11. ad omnem corporis duritiam adhibet. Ad strumas Diosc. II. 153. et Marcellus Empir. c. 15. p. 107.

b *Quinquefolium*] Apuleius cap. 2. de quinquefolio, tit. 10. 'Ad herpetas, et chœradas, et omnes duritias:' 'Herba quinquefolium aceto decocta, et trita, et corpori imposita, herpetas, et chœradas, et omnes duritias mirifice sanat.' Χοιράδες *strumæ* sunt: quibus quinquefolii tritam radicem prodesse ait Diosc. IV. 42.

c *Radix mandragoræ*] Diosc. IV. 76. Σὺν ὕδατι δὲ (ἡ ῥίζα λεία) χοιράδας καὶ φύματα διαχεῖ.

d *Sideritis latifolia*] De qua XXV. 19. 'Nostri eam, quæ est latissimo folio, scopam regiam vocant.'

e *Ut in quibusdam*] In ranunculo et plantagine, ut dictum est anteriore libro c. 109. In iride quoque, ut monuit idem, XXI. 83.

f *Damasonium*] Ad tumores commendatur a Dioscor. III. 169.

cœlesti, folium tritum, vel radix [5] cum axungia tusa, ita ut imposita folio suo operiatur. Sic et ad omnes cervicis dolores, tumoresque quacumque in parte.

XIII. Bellis [g] in pratis nascitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemisia illitam, efficaciorem esse produnt.

XIV. Condurdum [h] herba [1] solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas. Item verbenaca,[i] cum plantagine. Digitorum [j] vitiis omnibus, et privatim pterygiis, quinquefolium medetur.

XV. In pectoris vitiis vel gravissimum est tussis: huic medetur [k] panacis radix in vino dulci. Succus [l] hyoscyami etiam sanguinem exscreantibus: nidor quoque accensi tussientibus. Item scordotis [m] mixto nasturtio, et resina, cum melle [1] tusa arida. Facit et per se [n] faciles exscreationes. Item centaurium [o] majus, vel sanguinem [2] rejicientibus: cui vitio [p] et plantaginis succus medetur. Et

Dalec.—5 Vet. Dalec. *nempe folium, &c.* Alii vett. ap. Dalec. *folio trito, vel radice.*

CAP. XIV. 1 Chiffl. *quoque herba.*

CAP. XV. 1 Chiffl. *et melle;* Vet. Dalec. *et cum melle.*—2 Cod. Dalec. *et*

NOTÆ

[g] *Bellis*] Bellis hæc sylvestris est disco luteo, foliolis ex albo rubro mixtis, in Eystettensi horto picta, visa a nobis in Regio. E genere earum est, quas vulgus appellat *Pasquettes*, et *Marguerites.*

[h] *Condurdum*] Herbariis ad hunc diem haud liquet, quid condurdum sit. Ac nihilo magis compertum, eane sit solstitialis herba, cujus meminit in Pseudolo Plautus I. 36. ‘Quasi solstitialis herba, paulisper fui: Repente exortus sum, repentino occidi.’

[i] *Item verbenaca*] Apuleius cap. 3. de verbenaca, tit. 1. ‘Ad strumas:’ ‘Herbæ verbenacæ radix in collo ligata, summe juvat.’ De plantagine idem Dioscorides affirmat, II. 153.

[j] *Digitorum*] Diosc. IV. 42.

[k] *Huic medetur*] Dioscor. III. 55. et Plinius Valer. I. 58.

[l] *Succus*] Marcellus Empir. c. 17. p. 125. et Plinius Valer. IV. 69.

[m] *Item scordotis*] Totidem verbis Diosc. III. 125.

[n] *Facit et per se*] Hoc est, sola. Diosc. loc. cit.

[o] *Item centaurium*] Marcellus Empir. c. 16. p. 118. ‘Herba centauria trita ex vino dulci bibitur, tussi laborantibus mire prodest, etiam his qui sanguinolentum aut purulentum extussiunt, quos phthisicos dicunt.’ Galenus quoque de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 188.

[p] *Cui vitio*] Diosc. II. 152.

Vettonica[q] obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraque cruentas exscreationes. Persolatæ[r] radix drachmæ[3] pondere, cum pineis nucleis undecim. Peucedani[s] succus, pectoris doloribus, et acorum[4][t] subvenit, et ideo[u] antidotis miscetur. Tussi daucum:[v] item Scythica herba. Ea demum[w] omnibus pectoris vitiis, tussi, et purulenta exscreantibus, obolis tribus in passo.

(VI.) Totidem[x] verbascum, cujus est flos aureus.[5] Tanta huic vis est, ut jumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoque trahentibus, auxilietur potu: quod et de Gentiana reperio. Radix cacaliæ[y] commanducata,[6] et in vino madefacta, non tussi tantum, sed et faucibus prodest. Hyssopi quinque[7][z] rami cum duobus rutæ et ficis tribus decocti thoracem purgant.

sanguinem.—3 Idem codex, *didrachmæ.*—4 Vet. Dalec. *ut et acorum.*—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Totidem obolis bibitur verbascum, cujus flos aureus* Chiffl. *Totidem v. cujus flos aureus* Gronov. et al. vett. Mox, *Huic tanta vis, ut, &c.* cod. Dalec.—6 Cod. Dalec. *chamæluces, quæ tussilago dicitur, commanducata;* codex alter ejusdem, *cacaliæ, quæ et leontica vocatur, commanducata.*—7 *Hyssopi quoque quinque* Gronov. et al. ante Harduin. in cujus codd. deerat *τὸ quoque.* Mox, *et ficubus tribus* Vet. Dalec.

NOTÆ

[q] *Et Vettonica*] Marcellus Empir. c. 16. p. 120. non tamen in aqua, sed in passo præbet. Paulo aliter temperat Antonius Musa, sive quis alius, libello de herba Vettonica, tit. 9. et 30. Dioscor. quoque, IV. 1. et Galenus loc. cit. p. 189.

[r] *Persolatæ*] Sic Diosc. IV. 107. de arcio sive persolata: *ἥτις βοηθεῖ ποθεῖσα < α′ πλῆθος μετὰ στροβίλων, αἱμοπτοϊκοῖς, ἐμπυϊκοῖς. Drachmæ unius pondere pota cum pineis nucleis, cruenta exspuentibus, purulentaque exscreantibus auxiliatur.*

[s] *Peucedani*] Diosc. III. 92.

[t] *Et acorum*] Radice videlicet. Dioscor. I. 2.

[u] *Et ideo*] Dioscor. loc. cit. *Μίγνυται δὲ καὶ τοῖς ἀντιδότοις ἡ ῥίζα χρησίμως.*

[v] *Tussi daucum*] Dioscor. III. 83. *Βηχῶν χρονίων πραϋντικόν.*

[w] *Ea demum*] Et pectorum quoque vitiis glycyrrhizam commendat Diosc. III. 7.

[x] *Totidem*] Totidem, inquit, obolis bibitur verbascum illud, cujus flos aureus est. Blattariam intelligit, similem verbasco, quæ sæpe fallit pro ea capta, flore luteo, de qua XXV. 60.

[y] *Radix cacaliæ*] Diosc. IV. 123. et Galenus pariter de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 183.

[z] *Hyssopi quinque*] Vide Notas et Emend. num. 7.—'Audiendus interim Augustinus Enarrat. in Psalm. L. 'Aliquid etiam dicam, quod a medicis solemus audire, vel experiri in ægrotis. Hyssopum dicunt purgandis

XVI. Tussim sedat[a] bechion, quæ et tussilago dicitur. Duo ejus genera. Sylvestris[b] ubi nascitur, subesse aquas credunt: et hoc habent signum aquileges.[c] Folia sunt[d] majuscula, quam hederæ, quinque aut septem, subalbida a terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. Quidam[e] eandem esse bechion et alio nomine chamæleucen putant. Hujus aridæ[f] cum radice fumus per arundinem haustus et devoratus, veterem sanare dicitur tussim: sed in singulos haustus passum gustandum est.

XVII. Altera[g] a quibusdam salvia appellatur, similis

NOTÆ

pulmonibus aptum esse,' &c.' *Ed. sec.*

[a] *Tussim sedat*] Sic Diosc. III. 126. A *tussi*, quam Græci βῆχα appellant, in utraque lingua nomen habet. Herbariis et Officinis 'Ungula Caballina,' vulgo 'Pata equina,' inquit Ruellius de Nat. Stirp. III. 60. p. 557. A nonnullis, 'Farfara.' Aliis, *Pas d'âne, Tussilage*, ut diximus XXIV. 85.

[b] *Sylvestris*] Dioscor. loc. cit. nasci ait circa scaturigines, φύεται περὶ λιβάδας.

[c] *Aquileges*] Aquarum indagatores, aquarum libratores: ab aquis legendis, sive colligendis, dicti. Usi ea voce Seneca Natur. Quæst. III. 15. et Plinius Junior Epist. ad Trajanum, X. 38.

[d] *Folia sunt*] Dioscor. ita fere, loc. cit. *Folia* χλωρὰ dixit: Plinius *pallida* transtulit: adjecitque sine caule esse ac sine flore, quoniam scilicet fugacissimi, iisque enatis brevi vigor et vita durat, longissimaque mora biduum, post quod illico tempus flaccescentes evanescunt, caducique marcent. Quare nonnisi iis, qui medio vere sese forte fortuna ferunt obviam, et flos et caulis cernitur. Ita fere Ruellius III. p. 557.

[e] *Quidam*] Et illi quidem recte, ut ante monuimus XXIV. 85.

[f] *Hujus aridæ*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 164. Marcellus Empir. c. 16. p. 121. Ad tussem remedium efficax: 'Herba quæ Gallice Calliomarcus, Latine equi ungula vocatur, collecta Luna vetere liduna die Jovis, siccata prius in ollam novam mittitur cum prunis ardentibus, quæ intra ollam mitti debent: superficies sane ejus argilla diligenter claudi debet, et calamus inseri, per quem humor vel fumus caloris hauriatur intra os, donec arteriam omnem et stomachum penetret.' Unde et illud intelligis veteribus Gallis *Calliomarcum* idem valuisse atque equinam ungulam. *March* certe veteribus Gallis, hodieque Britonibus Aremoricis, *equum* sonat: quod et Pausanias testatur, in Phocicis, seu lib. X. p. 645. *Liduna* porro quæ vox in eo Marcelli loco, aliisque, occurrit, Lunam decrescentem significat, ut abunde declarat Du-Cangius in Glossario, verbo *Ledo*.

[g] *Altera*] Sylvestre hoc verbascum esse, simile salviæ, de quo diximus libro anteriore, cap. 73. cum Ruellio, non ignobili sane herbario, suspicamur.

verbasco: conteritur ea et colata calefit,[1] atque ita ad tussim laterisque dolores bibitur: contra scorpiones eadem et dracones marinos efficax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest. Hyssopi[h] fasciculus cum quadrante[2] mellis decoquitur ad tussim.

XVIII. (VII.) Lateris[i] et pectoris doloribus[1] verbascum cum ruta ex aqua: Vettonicæ[j] farina bibitur ex aqua calida.

Stomachum[k] corroborat scordotis succus: centaurium,[2][l] Gentiana[m] ex aqua potæ. Plantago aut per se sumta in cibo, aut cum lente, alicæve sorbitione. Vettonica[n] alias gravis stomacho, vitia tamen sanat pota, vel foliis commanducata. Item aristolochia pota: agaricum[o] manducatum siccum, ut ex intervallo merum sorbeatur: nymphæa[p] heraclia illita: peucedani[q] succus. Psyllion[r] ardoribus imponitur: vel cotyledon[s] trita polenta, vel aizoum.

XIX. Molon[a] scapo est striato, foliis mollibus, parvis,

CAP. XVII. 1 Chiffl. *calfacit.*—2 Idem codex, *et cum quadrante.*

CAP. XVIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Ad lateris et pectoris dolores* Vet. Dalec. *Lateris et pectoris dolores* Gronov. et vulgg.—2 Gronov. *centaureum.*

NOTÆ

h *Hyssopi*] Celsus IV. 4. de tussi: 'Oportet hyssopum altero quoque die bibere.'

i *Lateris*] Totidem fere verbis Marcellus Empir. cap. 24. pag. 169.

j *Vettonicæ*] Marcellus Empir. loc. cit. et cap. 17. p. 125. et 126. Anton. Musa, sive quis alius, de Vettonica, tit. 8. et 14.

k *Stomachum*] Diosc. III. 125. ad stomachi rosiones commendat. Ad stomachi morsus, quod idem est, Marcellus Empir. c. 20. p. 139.

l *Centaurium*] Marcellus Empir. loc. cit. 'Centaureæ tenuis succus, quantum cicer, ex aqua datus, stomachicis prodest.'

m *Gentiana*] Dioscor. III. 3.

n *Vettonica*] Anton. Musa, tit. 10. 'Ad stomachi dolorem.' Et Marcellus Empir. c. 16. p. 117. Item c. 20. p. 142. 145. et 148.

o *Agaricum*] Diosc. III. 1.

p *Nymphæa*] Diosc. III. 148.

q *Peucedani*] Marcellus Empir. c. 20. p. 151. 'Peucedani radicem contritam ex vino qui frequenter biberit, nec stomachi dolorem, nec pulmonis inflationes patietur.' Sic etiam Dioscor. III. 92.

r *Psyllion*] Diosc. IV. 70. vim ei summe refrigerandi tribuit.

s *Vel cotyledon*] Diosc. IV. 92. stomacho pariter æstuanti imponit.

a *Molon*] Μῶλυ videtur esse Dioscoridis III. 54. ut recte suspicatus est Anguillara, par. XII. p. 215. sed accuratius a Latino scriptore, quam a Græco, delineatum. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. l. II. p. 192.

radice IV. digitorum,[1] in qua extrema allii caput est. Vocatur a quibusdam syron. Ex vino stomacho, et dyspnœæ medetur: centaurium majus[b] ecligmate: plantago[c] succo vel cibo: Vettonicæ tusæ pondo libra, mellis Attici semuncia,[2] ex aqua calida quotidie bibentibus. Aristolochia,[d] vel agaricon,[e] obolis ternis ex aqua calida, aut lacte asini pota. Cissanthemos[f] ad orthopnœas bibitur: item hyssopum[g] et asthmaticis. Peucedani[h] succus in jocineris doloribus, et pectoris laterisque, si febres non sint. Sanguinem quoque[i] spuentibus subvenit agaricum, Victoriati pondere tritum, et in mulsi quinque cyathis datum. Idem et amomon facit.

Jocineri privatim Teucria[3] bibitur recens, drachmis IV. in poscæ hemina: Vettonicæ drachma[j] una in aqua calida cyathis tribus: ad cordis vitia,[k] in frigidæ[4] cyathis duobus. Quinquefolii[l] succus jocineris, et pulmonis vitiis, sanguinemque rejicientibus, et cuicumque sanguinis vitio intus occurrit. Jocineri[m] anagallides mire prosunt. Cap-

CAP. XIX. 1 'Cl. Guettard ex Diosc. III. 54. emendat: *scapo est stricto ... caule IV. digitorum.* Vet. Dalec. etiam, *stricto.*—2 Vet. Dalec. *pondo cum libra mellis Attici semunciam;* cod. Dalec. *pondo l. m. A. hemina.*—3 *Teucrion* Vet. Dalec.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *aquæ calidæ, &c. frigidæ* margo edd. Dalec. et Gronov. *aqua calida, &c. in frigida* Gronov. et vulgg.—

NOTÆ

quale vidimus in horto Regio. Frequens in Dalmatia.

[b] *Centaurium majus*] Diosc. III. 8. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 188. De minore id quoque prodidit Marcellus Empir. c. 17. p. 123.

[c] *Plantago*] Diosc. II. 153.

[d] *Aristolochia*] Et hanc dyspnœæ sive suspiriosis opitulari scribit Diosc. III. 6.

[e] *Vel agaricon*] Sic Dioscor. III. 1.

[f] *Cissanthemos*] Cyclaminos nempe cissanthemos, de qua superiore lib. cap. 68. De ea Diosc. II. 195. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς ὀρθόπνοιαν.

[g] *Item hyssopum*] Diosc. III. 30. et Marcellus Empir. c. 17. p. 123.

[h] *Peucedani*] Diosc. III. 92.

[i] *Sanguinem quoque*] Diosc. III. 1.

[j] *Vettonicæ drachma*] Anton. Musa, tit. 11. 'Ad jocineris dolorem:' 'Vettonicæ drachmas tres, aquæ calidæ cyathos quatuor bibat.' Diosc. IV. 1. Vettonicam drachmæ unius pondere adhibet in aceto mulso, μετ' ὀξυμέλιτος ὁλκὴ < α' ἐπιποθεῖσα. Vide et Marcellum Empir. cap. 22. pag. 160.

[k] *Ad cordis vitia*] Ἐν καρδιαλγίᾳ, in affectu stomachi, seu oris ventriculi dolore. Est enim *os stomachi* καρδία, ut alibi diximus.

[l] *Quinquefolii*] Diosc. IV. 42. Αἱμοῤῥαγίας ἵστησι πινόμενον καὶ καταπλασσόμενον. Ac paulo antea: Ὁ δὲ χυλὸς τῆς ῥίζης ἁπαλῆς ποιεῖ πρὸς τὰ ἐν ἥπατι καὶ πνεύμονι πάθη.

[m] *Jocineri*] Diosc. II. 209.

non[n] herbam qui edere, bilem per urinam reddunt.[5] Acoron[o] jocineri medetur, thoraci quoque, et præcordiis.

XX. Ephedra, ab aliis[1] [p] anabasis vocata, nascitur ventoso fere tractu, scandens arborem et ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt junci geniculati, radice pallida. Datur ex vino[q] nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina, et sorbitione facta, in quam vinum addi convenit. Item Gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in vini cyathis tribus.

XXI. Geum[a] radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus, aut lateris, sed et cruditates discutit, jucundo sapore. Verbenaca[b] vero omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, jocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, et quos ab his phthisis tentat, radix[1] herbæ consiliginis, quam nuper

5 Cod. Dalec. *trahunt.*

Cap. XX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. ita quoque cod. Dalec. *Caucon, quæ et ephedra, ab aliis* Gronov. et vulgg. Mox, *anabasis vocetur* Vet. Dalec.

Cap. XXI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *phthisis tentat. Radix* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

[n] *Capnon*] Diosc. IV. 110. de capno fruticosa, quam alteri effectu similem esse ac nomine Plinius admonuit, libro sup. cap. 99. Βρωθεῖσα δὲ ἡ πόα, inquit, οὖρα ἄγει χολώδη. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 184.

[o] *Acoron*] Totidem verbis Diosc. I. 3.

[p] *Ephedra, ab aliis*] Prius legebatur, *Caucon quæ et ephedra, &c.* Sed priores voces nulli codices Mss. exhibent: ne in Indice quidem. Dioscoridis hæc ἵππουρις est, IV. 46. In Notis, οἱ δὲ ἀνάβασις, οἱ δὲ φαίδραν, (lege οἱ δὲ ἐφέδραν) . . . . Ῥωμαῖοι, ἐκυνάλις, οἱ δὲ σάλιξ ἐκυνάλις, οἱ δὲ ἀναβάσιον, οἱ δὲ ἔφυδρον καλοῦσι. Hoc equisetum majus, pictum a Dodonæo, p. 73. visum a nobis in horto Regio. Officinis, Cauda equina: aliis, salix equinalis: Gallis, *Queue de cheval.* Vide Anguillar. par. XII. p. 205. A sessili foliorum seu juncorum positu, ἐφέδρα, et c. 77. et 83. ἔφεδρος; a reptili arborum ascensu, ἀνάβασις dicitur. Non quod iis se circumvolvat, innectatve claviculis: juxta tantum ac pone gaudet consistere.

[q] *Datur ex vino*] Dioscor. loco citato.

[a] *Geum*] Caryophyllata hæc vulgaris est, picta a Dodonæo p. 137. visa a nobis in horto Regio: quod nomen obtinuit ab odore caryophyllorum, quem odores præ se ferunt. A nonnullis Sanamunda, et Benedicta dicitur: Gallis, *Saliot.*

[b] *Verbenaca*] Ad vitia sane jocinerum quod attinet, subscribit Apuleius c. 3. de verbenaca, tit. 4. 'Ad hepatis dolorem:' 'Herba verbenaca solstitio lecta, et in pulverem redacta, et potui sumta mire proficere

inventam diximus:[c] suum quidem et pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel trajecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberique in ore assidue sub lingua. Superficies ejus herbæ an sit in aliquo usu, adhuc incertum est. Renibus[d] prodest plantaginis cibus, Vettonicæ[e] potus, agaricum[f] potum, ut in tussi.

XXII. Tripolium[1][g] in maritimis nascitur saxis, ubi alludit[2] unda,[h] neque in mari, neque in sicco, folio isatis crassiore, palmo alto,[3] in mucrone diviso, radice alba odorata, crassa, calidi gustus. Datur hepaticis in farre decocta.[4] Hæc herba eadem videtur[i] quibusdam, quæ polium, de qua suo loco diximus.[j]

XXIII. Gromphæna,[1][k] alternis viridibus roseisque per caulem foliis, in posca sanguinem rejicientibus medetur.

CAP. XXII. 1 *Tripholion* Chiffl.—2 Chiffl. *abludit;* Vet. Dalec. *alliditur;* codex ejusdem, *allidit;* alii vett. ap. eundem, *abluit.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *crassiore caule, palmum alto,* e Diosc.—4 Chiffl. *cocta.*

CAP. XXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Symphonia, vel Gomphæna* Gronov. et al. vett. Mox, *alternatim* Vet. Dalec.

NOTÆ

creditur,' &c. quæ totidem verbis Marcellus Empir. c. 22. p. 160.

[c] *Radix herbæ . . . . . diximus*] Lib. sup. c. 48. Hoc Plinius accepit a Columella VII. 5. p. 262. 'Ovem pulmonariam,' inquit, 'similiter ut suem curari convenit, inserta per auriculam, quam veterinarii consiliginem vocant,' &c. Et VI. 5. p. 217. 'Præsens etiam remedium cognovimus radiculæ, quam pastores consiliginem vocant. Ea in Marsis montibus plurima nascitur, omnique pecori maxime est salutaris.' Vide Notas et Emend. num. 8.

[d] *Renibus*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 179. imponi ex melle jubet: bibi in passo Dioscorides II. 153.

[e] *Vettonicæ*] Diosc. IV. 1. Καὶ νεφριτικοῖς μεθ' ὕδατος. Anton. Musa tit. 13. 'Ad renum dolorem:' 'Vettonicæ drachmas duas ex mulso cyathis duobus dum biberit, sanus erit.'

[f] *Agaricum*] Diosc. III. 1.

[g] *Tripolium*] Diosc. IV. 135. totidem verbis: Τριπόλιον φύεται ἐν παραθαλασσίοις τόποις, οὓς ἐπικλύζει ἡ θάλασσα, καὶ ὑποχωρεῖ, κ. τ. λ. Vulgare tripolium a Lobelio pingitur, in Observat. p. 157. atque hoc ipsum esse Dioscorideum tripolium arbitratur. Vidimus in horto Regio. Τριπόλιον dicitur, quasi ter canescens. Ter in die floris colorem mutat.

[h] *Ubi alludit unda*] In Mss. Reg. et Chiffl. *abludit.*

[i] *Hæc herba . . . . videtur*] Sed non recte iis videtur.

[j] *Suo loco diximus*] Lib. XXI. cap. 21.

[k] *Gromphæna*] Herbariis adhuc ignota.

XXIV. Jocineri autem herba malundrum,[1] [l] nascens in segete ac pratis, flore albo odorata. Ejus cauliculus conteritur ex vino vetere.

XXV. Item herba chalcetum [m] e vineis contrita imponitur. Faciles præstat [n] vomitiones radix Vettonicæ, hellebori modo, IV. drachmis in passo aut mulso. Hyssopum [o] tritum cum melle utilius, præsumto nasturtio aut irione: Molemonium [1] [p] denarii pondere. Est et silybo [q] lacteus succus, qui densatus in gummi, sumitur cum melle supra dicto pondere: præcipueque bilem trahit. Rursus sistunt vomitionem cuminum sylvestre, Vettonicæ farina: sumuntur ex aqua. Abstergunt fastidia,[r] cruditatesque digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aqua mulsa, plantago decocta caulium modo. Singultus [s] hemionium [2] sedat: item aristolochia.[t] Suspiria [u] clymenos. Pleuriticis et peripneu-

CAP. XXIV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *melandryum* Gronov. et al. vett.

CAP. XXV. 1 'Ita quidem libri omnes. Forte tamen est *Lemonium*, de quo dictum XXV. 61.' *Brotier.* *Polemonium* Vet. Dalec. *Moleum*, vel *Molium* Chiffl.—2 Chiffl. *hermonium.*—3 Gronov. *centaureum.*

NOTÆ

[l] *Jocineri .... malundrum*] Sic Mss. omnes, tum hoc loco, tum in Indice: non, ut editi, *melandryum*: quod ineptum est, si flore albo odorata ea herbula est. Herbariis et officinis perinde incognita.

[m] *Item herba chalcetum*] Neque hæc adhuc cognita.

[n] *Faciles præstat*] Dioscor. IV. 1. Ῥίζαι δὲ .... φλεγματώδη προσκαλοῦσιν ἔμετον μεθ' ὑδρομέλιτος πινόμεναι.

[o] *Hyssopum*] Sic temperatum nasturtio vel iride ad subducendam alvum Dioscorides adhibet, III. 30.

[p] *Molemonium*] Sic libri omnes, etiam Mss. tum hoc loco, tum in Indice. Sed *Lemonium* utrobique legi satius credimus, ut lib. sup. c. 61.

[q] *Est et silybo*] Diosc. IV. 159. *Stillans, inquit, e radice liquor drachmæ seu denarii pondere potus ex aqua mulsa vomitiones ciet:* Τῆς δὲ ῥίζης ὁ ὀπὸς ὅσον ὁλκὴ ποθεὶς σὺν μελικράτῳ ἐμέτους κινεῖ. Carduus est lacteus Lobelii, in Observ. p. 479. Carduus Mariæ Tragi. Carduus leucographus Dodonæi, p. 710. visus a nobis in horto Regio. Itali *Cardo Maria*, et a lactis copia *Cardo Lettario* vocitant, teste Anguillara par. VIII. p. 151.

[r] *Abstergunt fastidia*] De Vettonica quidem Anton. Musa tit. 37. '*Ægris fastidientibus cibos:*' 'Vettonicæ drachmas duas ex aqua mulsa cyathos tres bibat: sanatur.'

[s] *Singultus*] Dioscor. III. 151. de aspleno, sive hemionio: Λυγμῷ βοηθεῖ.

[t] *Item aristolochia*] Dioscor. III. 6.

[u] *Suspiria*] Dioscor. IV. 14. de periclymeno, quam esse clymenon Plinii diximus.

monicis[v] centaurium[3] majus: item hyssopum[w] bibitur. Pleuriticis peucedani succus.

XXVI. Halus autem,[a] quam Galli[b] sic vocant, Veneti cotoneam, medetur lateri: item renibus,[c] convulsisque et ruptis. Similis est[d] cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, et sitim sedans, radicis[1] alibi albæ, alibi nigræ.

XXVII. Eosdem effectus in lateris[1] doloribus habet chamærops,[e] myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculæ rosæ, ex vino pota. Ischiadicos[f] dolores et spinæ levat agaricum potum, ut in tussi.[g] Item stœchadis, aut Vettonicæ[h] farina ex aqua mulsa.

XXVIII. (VIII.) Plurimum tamen homini[1] negotii alvus exhibet, cujus causa major pars mortalium vivit. Alias enim cibos non transmittit, alias non continet, alias non capit, alias non conficit. Eoque mores venere, ut homo maxime cibo pereat. Pessimum corporum vas instat, ut creditor, et sæpius die appellat. Hujus gratia præcipue avaritia expetit: huic luxuria conditur: huic navigatur ad Phasin:

CAP. XXVI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *raræ radicis* Gronov. et vulgg.

CAP. XXVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *effectus lateris* edd. vett. et Gronov.

CAP. XXVIII. 1 Cod. Dalec. *humano generi.*—2 Vet. Dalec. *profunda.*—

NOTÆ

v *Pleuriticis et peripn.*] Diosc. III. 8. cit.

w *Item hyssopum*] Dioscor. III. 30.

a *Halus autem*] Ita scribitur adjecto spiritu, tum hoc loco, tum in Indice, etiam in Mss. Eodem sublato *alus* XXVII. 24. Consolidam vocat Apuleius cap. 59. Symphytum illud est, seu consolida major, picta a Matthiolo in Diosc. lib. IV. p. 961. Vidimus in horto Regio. *Grande Consolide, Oreille d'âne.* De ea nunc Plinius obiter, quod laterum dolori, ut superiores aliæ, medeatur.

b *Quam Galli*] Circumpadani.

c *Item renibus*] Diosc. IV. 9. de symphyto petræo: et Apuleius loc. cit.

d *Similis est*] Dioscor. loc. cit.

e *Chamærops*] Sive trixago, quam et chamæropem vocari vidimus, XXIV. 80.

f *Ischiadicos*] Hoc est, coxendicum dolores. Diosc. III. 1. Ποιεῖ καὶ πρὸς ἰσχίων ἀλγήματα.

g *Ut in tussi*] Hoc est, siccum si commanducetur, ita ut ex intervallo merum sorbeatur, uti dictum est cap. 18.

h *Aut Vettonicæ*] Anton. Musa tit. 45. Ad lumborum et coxarum dolores. Dioscor. IV. 1. Ἰσχιαδικοῖς τε μεθ' ὕδατος.

huic profundi[2] vada exquiruntur. Et nemo vilitatem[3] ejus æstimat consummationis[i] fœditate. Ergo numerosissima[j] est circa hanc medicinæ opera.

Sistit eam[k] scordotis recens,[4] drachma cum vino trita, vel decocta potu. Polemonia[l] quoque et dysentericis ex vino datur: verbasci[m] radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: nymphææ[n] heracliæ semen cum vino potum: radix superior[o] e xiphio, drachmæ pondere ex aceto. Semen plantaginis[p] in vino tritum, vel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo ejus sumta. Item cum lenticula[q] cocta, vel aridæ farina inspersa potioni cum papavere tosto et trito, vel succus infusus, aut succus Vettonicæ,[5] in vino ferro calefacto. Eadem[r] cœliacis in vino austero datur: his et iberis imponitur, ut dictum est.[s] Tenesmo[t] radix nymphææ heracliæ e vino bibitur: psyllium in aqua: acori radicis decoctum. Aizoi succus[u] alvum sistit, et dysenterias, et tineas[6] rotundas pellit. Symphyti[v] radix dysenterias sistit: item dauci.[w] Aizoum[x] foliis contritis ex

3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Et nemo utilitatem* Gronov. et vulgg. —4 Gronov. *recentis.* Mox, *vel decocta potus* Chiffl.—5 Vet. Dalec. *infusus aut potus: et Vettonicæ.*—6 Chiffl. *et tænias.*

NOTÆ

[i] *Consummationis*] Egestionis.

[j] *Ergo numerosissima*] Plurima, occupatissima. Lib. VIII. cap. 77. de sue: 'Neque alio ex animali numerosior materia ganeæ.'

[k] *Sistit eam*] Dioscor. III. 125.

[l] *Polemonia*] Dioscor. IV. 8.

[m] *Verbasci*] Dioscor. IV. 104.

[n] *Nymphææ*] Dioscor. III. 148.

[o] *Radix superior*] Constat enim xiphion radice gemina, quarum una alteri insidet, pusillorum bulborum figura, ut tradit Dioscor. IV. 20. etsi ad alios usus medicinæ adhibet, ad quos et a Plinio destinatur, XXV. 89. his verbis, 'Superior radix,' &c.

[p] *Semen plantaginis*] Marcellus Empir. cap. 27. p. 188. et 189. Apuleius cap. 1. tit. 9. 'Ad ventrem stringendum.' Dioscor. II. 153.

[q] *Item cum lenticula*] Dioscor. et Marcellus Empir. loc. cit. Item Apuleius cap. 1. de plantagine, tit. 4. et 19.

[r] *Eadem*] Vettonica.

[s] *Ut dictum est*] Lib. XXV. cap. 40.

[t] *Tenesmo*] Dioscor. III. 148.

[u] *Aizoi succus*] Diosc. III. 89. Ὁ δὲ χυλὸς . . . ἐν ποτῷ δίδοται διαῤῥοιζομένοις, καὶ δυσεντερικοῖς· στρογγύλας τε ἕλμινθας ἐκτινάσσει σὺν οἴνῳ ποθείς. *Succus potui datur profluvio alvi laborantibus, atque dysentericis. Sed et teretes lumbricos pellit ex vino potus.*

[v] *Symphyti*] Diosc. IV. 9.

[w] *Item dauci*] Mederi torminibus

vino torminibus resistit. Alceæ [y] siccæ farina torminibus pota cum vino.

XXIX. Astragalus [a] folia habet longa incisuris multis, obliqua circa radices,[1] caules tres aut quatuor foliorum plenos, florem hyacinthi, radices villosas,[2] [b] implicatas, rubras, præduras. Nascitur [c] in petrosis, apricis, et iisdem nivalibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda [d] corpora. Alvum [e] sistit radix in vino pota : quo fit ut moveat urinam repercusso liquore,[f] sicut pleraque quæ alvum sistunt. Sanat et dysentericos in vino rubro tusa. Difficile [g] autem tunditur. Eadem gingivarum suppurationi utilissima est fotu. Colligitur exitu autumni, cum folia amisit : siccatur in umbra.

XXX. Et ladano sistitur alvus utroque : [h] quod in segetibus [i] nascitur, contuso et cribrato : bibitur ex aqua mulsa : item nobili e vino.[1] Ledon [2] appellatur [j] herba, ex qua ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens. Nobilius in Arabia. Fit jam et in Syria atque Africa, quod

CAP. XXIX. 1 Vet. Dalec. *radicem.*—2 Chiffl. *pillosas.*
CAP. XXX. 1 'Lego, *item ad bilem* (id est, choleram) *e vino.*' Dalec.—2 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

daucum ait Diosc. III. 83. Dysenteriæ, III. 169.

[x] *Aizoum*] Diosc. IV. 89.

[y] *Alceæ*] Sive damasonio. Diosc. III. 169.

[a] *Astragalus*] Dissimilis hic parum facie, par effectu, Dioscoridis astragalo. Is est quem Bæticum Clusius appellat, delineatque, Histor. Rar. Plant. lib. VI. pag. 234. qualem in horto Regio vidimus.

[b] *Radices villosas*] Quæ annatas appendices seu radiculas habent.

[c] *Nascitur*] Totidem verbis et de suo astragalo Dioscor. IV. 62. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 160.

[d] *Vis ei ad spissanda*] Ad astringenda, στυπτική. Diosc. et Galenus.

[e] *Alvum*] Diosc. et Galenus locis citatis.

[f] *Repercusso liquore*] Humore, qui dysenteriam adjuvat, in vesicam rejecto.

[g] *Difficile*] Diosc. Κόπτεται δὲ δυσχερῶς διὰ τὸ στερεὸν αὐτῆς. *Difficile soliditatis suæ ratione tunditur.*

[h] *Et ladano .... utroque*] Terreno scilicet, et factitio : de utroque diximus XII. 37. Diosc. I. 128. de ladano : Κοιλίαν τε ἵστησι σὺν οἴνῳ παλαιῷ ποθέν· ἔστι δὲ καὶ οὐρητικόν.

[i] *Quod in segetibus*] In arvis.

[j] *Ledon appellatur*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non *Lada*. Sic etiam Diosc. ut diximus XII. 37.

toxicon[k] vocant. Nervos enim[l] in arcu[3] circumdatos lanis trahunt, adhærescente roscida lanugine.[4] Plura de eo[m] diximus inter unguenta. Hoc gravissimum odore est, durissimumque tactu.[5] Plurimum enim terræ colligit: cum probetur[n] maxime purum, odoratum, molle, viride, resinosum. Natura ei[o] molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. Capillum[p] fluentem cohibet, nigritiamque custodit. Auribus[q] cum hydromelite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis et manantia ulcera sale addito sanat. Tussim[r] veterem cum styrace sumtum. Efficacissimum ad ructus.

XXXI. Alvum sistit et chondris, sive pseudodictamnum.

Hypocisthis, orobethron[1][s] quibusdam dicta, malo granato immaturo similis. Nascitur, ut diximus,[t] sub cistho,

ita quoque Diosc. *Lada* Gronov. et vulgg.—3 Cod. Dalec. *in arcum.*—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *pinguedine.*—5 Vet. Dalec. *onere est durissimumque tactu;* Gronov. et al. ante Harduin. *odore est, durissimumque tactu.*

CAP. XXXI. 1 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ita quoque Diosc. *orobathion* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

k *Quod toxicon*] Ἀπὸ τοῦ τόξου, quæ vox *arcum* sonat.

l *Nervos enim*] Nervos enim vel in ipso adhuc arcu adductos, lanisque circumvolutos, fruticibus admovent, ac deinde trahunt, adhærescente iisdem interim lanugine foliorum pingui ac rorulenta. Frustra locum hunc sollicitat Salmasius in Solin. pag. 363. libris non secundis, scriptoris ipsius labefactata ejus emendatione sententia.

m *Plura de eo*] Lib. XII. cap. 37.

n *Cum probetur*] Diosc. I. 128.

o *Natura ei*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, θερμαντικὴν, μαλακτικὴν, ἀναστομωτικήν.

p *Capillum*] Diosc. loc. cit. Theodorus Priscianus I. 2. 'de capillis cadentibus:' 'Ladanum cum vino teri facies, et oleum myrteum admiscebis, et uteris ut pinguissimo linimento.'

q *Auribus*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

r *Tussim*] Inseri medicamentis ad tussim sedandam utilibus, ait Dioscor. loc. cit.

s *Hypocisthis, orobethron*] Ὑποκιστὶς, et ὑποκισθίς. Sic Diosc. I. 127. Φύεται δὲ παρὰ τὰς ῥίζας τοῦ κίστου ἡ λεγομένη ὑποκιστὶς, ὑπ' ἐνίων δὲ ὀρόβηθρον, ἢ κύτινος καλουμένη, ὅμοιόν τι κυτίνῳ ῥοιᾶς. In Mss. Reg. et Colb. *orobothron.* In libris hactenus editis, *orabation.* Hujus hypocistidis iconem Clusius accurate delineat Hist. Rar. Plant. lib. I. pag. 68. Aliud vero Scribonio Largo Compos. 85. *hypocystis* est, ὑπόκυστις, nempe 'succus rosæ sylvaticæ, quam quidam caninam vocant.'

t *Nascitur, ut diximus*] Lib. XXIV.

unde nomen. Hæc arefacta [u] in umbra sistit alvum ex vino austero nigroque utraque. Duo enim genera ejus, candida et rufa. Usus in succo: spissat,[v] siccat. Et rufa magis stomachi rheumatismos emendat. Pota [w] tribus obolis, sanguinis exscreationes, cum amylo.[x] Dysenterias pota, et infusa. Item verbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex vino amineo cochlearibus quinque additis in cyathos tres vini.

XXXII. Laver quoque [a] nascens in rivis condita et cocta torminibus medetur.

XXXIII. Potamogeton [b] vero ex vino dysentericis etiam et cœliacis, similis betæ foliis: minoribus tantum hirsutioribusque, paulum supereminens extra aquam. Usus in foliis:[1] refrigerant, spissant:[c] peculiariter cruribus vitiosis utilia,[2] et contra ulcerum [d] nomas, cum melle vel aceto. Castor [e] hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis setis, thyrso longo et lævi, in aquosis nascentem. Radice sanabat strumas et duritias. Potamogeton adversatur et crocodilis:[3] itaque secum habent eam, qui venantur.[4] Alvum sistit [f] et Achillea.



CAP. XXXIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *paulatim supereminens extra aquam, peculiariter refrigerat, spissat. Usus in foliis* Gronov. et al. vett. *minor tantum hirsutiorque paulum semper eminens, &c.* Chiffl.—2 Vet. Dalec. *utilibus.*—3 Cod. Dalec. *adversatur crocodilis,* omissa conjunctione.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *qui venantur illos* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

cap. 48.

[u] *Hæc arefacta*] Diosc. loc. cit.

[v] *Spissat*] Astringit. Δύναμιν δὲ ἔχει . . . στυπτικωτέραν τε καὶ ξηραντικωτέραν. Diosc. I. 117.

[w] *Pota*] Diosc. loco citato.

[x] *Cum amylo*] Vide Notas et Emend. num. 11.

[a] *Laver quoque*] Quod et sion nuncupatum olim indicavimus XXII. 41. De quo eadem Dioscorides prodidit, II. 154. In Indice, *Laver, sive sion.*

[b] *Potamogeton*] Iisdem verbis describitur a Dioscor. IV. 101. Ποταμογείτων φύλλον ἐστὶν ὅμοιον τεύτλῳ, κ. τ. λ. Pingitur a Matthiolo, qualem in horto Regio vidimus, in lib. IV. Diosc. pag. 1137. Nomen habet a locis aquosis, ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ ἐνύδρων τόπων, quos prope nascitur. Nam γείτων *vicinum* sonat.

[c] *Refrigerant, spissant*] Hoc est, astringunt, Dioscor. loc. cit. Ψύχει δὲ καὶ στύφει.

[d] *Et contra ulcerum*] Dioscor. loc. cit. Ἁρμόζον καὶ νεμομένοις καὶ παλαιοῖς ἕλκεσιν.

[e] *Castor*] Dodonæi forte myriophyllon aquatile is intellexit.

[f] *Alvum sistit*] Dioscor. IV. 36.

Eosdem effectus præstat et statice [g] septem caulibus veluti rosæ capita sustinens.

XXXIV. Ceratia [h] uno folio, radice nodosa magna, in cibo cœliacis et dysentericis medetur.

Leontopodion,[i] alii leuceoron,[1] alii doripetron, alii thorybetron vocant, cujus radix alvum sistit, purgatque bilem, in aquam mulsam addito pondere denariorum duorum.[2] Nascitur in campestri et gracili solo. Semen ejus potum lymphatica somnia facere dicitur.

Lagopus[j] sistit[3] alvum e vino pota, aut in febri ex aqua. Eadem [k] inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi super [l] omnia laudant ad deploratos dysentericos quinquefolium, decoctis in lacte radicibus potis: et aristolochiam Victoriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex supradictis calida sumentur,[4] hæc candente ferro temperari aptius erit.

CAP. XXXIV. 1 Cod. Dalec. *letheoron.* Mox, *dorypetron* Gronov.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *duum* Gronov. et al. vett.—3 Vet. Dalec. *ciet.*—4 Cod. Dalec. *sumuntur.*—5 Vet. Dalec.

NOTÆ

[g] *Eosdem . . . et statice*] Officinis herbariisque incognita.

[h] *Ceratia*] Videtur esse Unifolium officinarum, pictum a Dodonæo, pag. 205. Meminit hujus Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. 'Ceratidos,' inquit, 'quam herbam violam marinam appellamus, radices trium digitorum magnitudine, incoctæ vino austero, torminosos juvant, si illud vinum admixta leviter aquæ calidæ portione potetur.'

[i] *Leontopodion*] Est illud Dioscoridis, λεοντοπέταλον, III. 110. In Nothis, pag. 457. Λεοντοπέταλον, οἱ δὲ λεοντοπόδιον, οἱ δὲ λευκήορον, οἱ δὲ λεόντιον, οἱ δὲ δωρὶς, οἱ δὲ δωρικτερὶς, οἱ δὲ λυχνὶς ἀγρία, ... οἱ δὲ θορύβηθρον, κ. τ. λ. Et ab Apuleio Leontopodion nominatur, cap. 7. A Dodonæo pingitur, pag. 69. quale in horto Regio vidimus. Λεοντοπόδιον, *pedem leonis:* λεντοπέταλον, *leonis folium* interpretantur.

[j] *Lagopus*] Dioscor. IV. 17. totidem verbis: Λαγώπους δύναμιν ἔχει σταλτικὴν κοιλίας, πινόμενον μετ' οἴνου· ἐπὶ δὲ τῶν πυρεσσόντων μεθ' ὕδατος. Pedem leporinum vocant officinæ, alii Trifolium humile. Vidimus in horto Regio, quale delineatur a Dodonæo pag. 567. et lagopus major vocatur. *Pied de liévre.* Eadem cum Plinio et Dioscoride tradit Apuleius cap. 61.

[k] *Eadem*] Diosc. loc. cit. Περιάπτεται δὲ καὶ πρὸς φλεγμονὴν βουβώνων· φύεται δὲ ἐν πρασιαῖς.

[l] *Multi super*] Marcellus Empiricus cap. 27. pag. 193. Dioscor. I. 42.

E diverso[m] purgat alvum succus centaurii minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis et aceti, bilemque detrahit. Majore[n] tormina discutiuntur. Vettonica[o] alvum solvit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis novem. Item euphorbium,[p] vel agaricum,[q] drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. Solvit[r] et cyclaminos ex aqua pota, aut balanis[s] subditis: item chamæcissi balanus. Hyssopi[t] manipulus decoctus ad tertias cum sale pituitas[5] trahit illitus, vel contritus cum oxymelite et sale: pellitque ventris animalia. Pituitam[u] et bilem detrahit peucedani radix.

XXXV. Alvum purgat anagallis ex aqua mulsa: item epithymon,[a] qui est flos[1] e thymo, satureiæ simili. Diffe-

lec. *pituitam.*

CAP. XXXV. 1 Dalec. *epithymum. Id flos est.*—2 Cod. Dalec. *sedat.*—

NOTÆ

[m] *E diverso*] Ad verbum ista Marcellus exscripsit c. 30. p. 212. Diosc. III. 9.

[n] *Majore*] Diosc. III. 8. πρὸς στρόφους, κ. τ. λ.

[o] *Vettonica*] Marcellus Empiricus totidem verbis c. 30. p. 217. Anton. Musa tit. 17. 'Ad alvum concitandam,' &c. et Dioscor. IV. 1. plane ad verbum omnes.

[p] *Item euphorbium*] Gaspar Hofmannus Var. Lect. I. 12. hic quædam immutat, libris invitis.

[q] *Vel agaricum*] Marcellus Empir. c. 30. p. 214. Diosc. quoque, III. 1. cum mulsa propinat.

[r] *Solvit*] Dioscor. II. 194. ex hydromelite bibi eam ob rem jubet. Marcellus Empir. c. 30. p. 212. et 217.

[s] *Aut balanis*] Balani glandes sunt, et id quod glandis forma ad subducendam alvum in podicem manu inditur. Vulgus 'Suppositorium' vocat. Apuleius c. 14. tit. 2. 'Ad alvum concitandam:' 'Herba orbicularis, in collyrium facta et injecta, catharticum est:' hoc est, cyclaminos, in balanum subdita, purgativa est. Diosc. loc. cit. ἐν ἐρίῳ προστίθεται, *in vellere subditur.* Marcellus Empir. de Medic. c. 30. 'Orbicularis herbæ, quam Græce κυκλάμινον vocant, si quis expresso succo anum perunxerit, mira celeritate experietur ani solutionem.'

[t] *Hyssopi*] Marcellus Empir. c. 30. p. 214. et Dioscor. III. 30. totidem plane verbis. 'Ventris animalia' ἕλμινθας hic vocat, hoc est, teretes lumbricos.

[u] *Pituitam*] Dioscor. III. 92. Pituita ex quatuor humoribus corporis nostri is est, qui potissimum magis serosus est et aqueus, magisque fluxilis: Græci phlegma appellant.

[a] *Item epithymon*] Dioscor. IV. 179. Ἐπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος τοῦ σκληροτέρου καὶ θύμβρᾳ ἐοικότος . . . Πινόμενον δὲ σὺν μέλιτι κάτω καθαίρει φλέγμα καὶ χολὴν μέλαιναν. *Epithymum flos est thymi durioris et satureiæ similis . . . .*

rentia, quod hic herbaceus [b] est, alterius thymi albus: quidam hippopheon [c] vocant: stomacho minus utilis, vomitiones minus movet: sed [2] tormina et inflationes [d] discutit. Sumitur et ecligmate ad pectoris vitia cum melle, et aliquando iride. Alvum [e] solvit, a quatuor drachmis ad sex cum mellis exiguo salisque et aceti. Quidam aliter [f] epithymum tradunt sine radice nasci, tenue, similitudine pallioli,[3] [g] rubens: siccari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia,[4] detrahere pituitam bilemque. Alvum leniter [h] solvit [5] et nymphæa in vino austero.

XXXVI. Solvit et pycnocomon,[i] erucæ foliis crassioribus, et acrioribus,[1] [j] radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo,[2] modico, tenui, flore ocimi. Invenitur [k] in saxosis locis. Radix ejus [l] in aqua mulsa denariorum duum pondere, et alvum,[3] et bilem, et pituitam exinanit. Semen somnia [m] tumultuosa facit, una drachma in vino potum. Et panos [n] discutit.[4]

XXXVII. Detrahit bilem [o] polypodion, quam nostri fili-

3 Vet. Dalec. *tenue simil. pili.*—4 Cod. Dalec. *mensura.*—5 Chiffl. *alvo leniter soluta.*

Cap. xxxvi. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *rarioribus.*—2 Chiffl. *quadriangulo.*—3 Dalec. *per alvum.*—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Panos et strumas* Diosc. *Et capnos strumam discutit* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

Potum id cum melle detrahit pituitam bilemque atram per inferna.

[b] *Differentia . . . herbaceus*] Hoc est, viridis. Vide Notas et Emend. num. 10.

[c] *Hippopheon*] Vide Notas et Emend. num. 11.

[d] *Et inflationes*] Dioscor. loc. cit. Ἰδίως ἁρμόζον ἐπὶ μελαγχολικῶν καὶ ἐμπνευματουμένων.

[e] *Alvum*] Marcellus Empir. c. 30. p. 214.

[f] *Quidam aliter*] Quod genus illud epithymi sit, incompertum.

[g] *Similitudine pallioli*] Hoc est, pileoli. Ovidius: 'Palliolum nitidis imposuisse comis.'

[h] *Alvum leniter*] Diosc. iii. 148.

[i] *Solvit et pycnocomon*] Dioscor. iv. 176. iisdem fere verbis repræsentat: Πυκνόκομον φύλλα ἔχει ὅμοια εὐζώμῳ, κ. τ. λ. Herbariis adhuc incognita.

[j] *Et acrioribus*] Sic Mss. et Diosc. καὶ δριμύτερα. In quibusdam editis, *rarioribus*, male.

[k] *Invenitur*] Diosc. loc. cit.

[l] *Radix ejus*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit.

[m] *Semen somnia*] Diosc. loc. cit.

[n] *Et panos*] Vide Notas et Emend. num. 12.

[o] *Detrahit bilem*] Marcellus Empir. c. 30. p. 211. et 215.

culam [1] [p] vocant: similis enim est filici. Radix in usu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis [q] cavernosa, ceu [2] polyporum cirrhi,[3] subdulcis, in petris nascens, aut sub arboribus vetustis. Exprimitur [r] succus aqua madefactæ: ipsa minute concisa [4] inspergitur oleri, vel betæ, vel malvæ, vel salsamento: aut cum [5] pulticula coquitur ad alvum vel in febri leniter solvendam. Detrahit bilem [s] et pituitam, stomachum offendit. Aridæ [t] farina indita naribus polypum consumit. Florem et semen [6] non fert.

XXXVIII. Scammonium [v] quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, alvum solvit, præterquam si [w] ad-

Cap. xxxvii. 1 Chiffl. *filiciolam.*—2 Gronov. *seu.*—3 Theophr. *τῶν πλεκτανῶν, cirrhis.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *ipsa minuta concisa* Chiffl. *madefacta: ipsa concisa* Gronov. et vulgg.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vel cum* edd. vett. et Gronov. Mox, *leviter solvendam* Chiffl.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Nec floret, nec semen fert* Vet. Dalec. *Florem et semen, &c.* cod. Dalec. *Floret et semen non fert* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

p *Filiculam*] Apuleius c. 83. filicinam et radiolum vocat. Polypodium majus et apud nostros nomen servat, *Polypode.* A Dodonæo pingitur p. 461. Vidimus in horto Regio.

q *Acetabulis*] Habet tubercula quædam acetabulis iis similia, quæ in polyporum ac sepiarum cirrhis apparent: inde *πολυποδίου* nomen. Iisdem ferme verbis a Dioscor. describitur, iv. 188. post Theophr. Hist. ix. 14.

r *Exprimitur*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis: et Marcellus Empir. c. 30. p. 211. Apuleius item c. 83. tit. 2.

s *Detrahit bilem*] Diosc. loc. cit. post Theophr. loc. cit.

t *Aridæ*] Apud Theophr. Hist. ix. 14. ubi quis eam contigerit, sunt qui innasci polypum asseverent. Est autem polypus, auctore Celso vi. 8. 'caruncula modo alba, modo subrubra, quæ narium ossi inhæret, et modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo spiritus a naribus ad fauces descendit, adeo increscit, uti post uvam conspici possit, strangulatque hominem, maxime Austro aut Euro flante.' Gallis, *un Polipe.*

u *Florem et semen*] Vide Notas et Emend. num. 13.

v *Scammonium*] Marcellus Empir. c. 30. p. 212. 'Scammoniæ succus solam detrahit bilem: datur ex aqua ad denarii semissem, ... sed stomacho infirmo non convenit.'

w *Præterquam si*] Hoc est, dum bilem detrahit, et alvum solvit, stomachi simul dissolutionem facit, nisi adjiciatur aloë, &c. Marcellus Empir. c. 30. p. 211. 'Purgat bene hæc compositio ventrem: Aloës denarii semissis, Colophoniæ (quæ Scammonia est) denarii semissis: una teruntur hæc: adjicitur mellis quod satis sit

jiciantur aloës drachmæ duæ obolis ejus duobus. Est autem succus [1] [x] herbæ ab radice ramosæ pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, nauseosa. Nascitur pingui et albo solo. Radix circa Canis ortum excavatur, ut in ipsam [y] confluat [2] succus: qui Sole siccatus, digeritur in pastillos. Siccatur et ipsa, vel cortex. Laudatur [z] natione Colophonium, Mysium, Prienense: specie autem nitidum, et quam simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens,[3] virus redolens, gumminosum, linguæ tactu lactescens, quam levissimum, cum diluitur [4] albescens. Hoc evenit [a] et adulterino, quod fit ervi farina, et tithymali marini succo, in Judæa fere: quod etiam strangulat sumtum. Deprehenditur [b] gustu: Tithymalus enim linguam excalfacit. Usus bimo: [c] nec ante, nec postea utili.[5] Dedere et per se ex aqua mulsa et sale quaternis obolis. Sed utilissime cum aloë, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit et decoctum [d]

Cap. xxxviii. 1 Vet. Dalec. *facit, præterquam si, &c. duobus. Bilem detrahit, alvum solvit. Est autem succus.*—2 ' Ita bene codd. Reg. 1. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* Ita quoque Chiffl. et al. ap. Dalec. *ut ex ipsa confluat* Vet. Dalec. *ut in ipsa confluat* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. —3 Chiffl. *liquescit.* Mox, *redolens, sub lingua elactescens quam, &c.* cod. Dalec. *cummosum* Gronov. et al. vett. *cumminosum* Harduin. ex codd.—4 Chiffl. *diluatur.*—5 Ita Harduin. et recentt. *excalfacit bulbi more, nec ante, nec postea utile* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

ad colliganda ea: datur ex aquæ calidæ vel frigidæ cyathis quatuor: hoc medicamentum stomachum non corrumpit.'

[x] *Est autem succus*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. iv. 171. Σκαμμωνία, κ. τ. λ. Pingitur a Dodonæo stirps ipsa, p. 387. visa a nobis in horto Regio: *la Scammonée.*

[y] *Ut in ipsam*] Ut in ipsum cavum cultro factum confluat succus. Vide Notas et Emend. num. 14.

[z] *Laudatur*] Hæc fere verbis totidem Dioscor. loc. cit. et auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. xiii. operum Galeni, p. 1000.

[a] *Hoc evenit*] Diosc. loc. cit.

[b] *Deprehenditur*] Dioscor. loc. cit. *Nam si linguam vehementer excalfacit, exuritve, est id admixti tithymali argumentum.* Καὶ τῷ μὴ λίαν πυροῦν τὴν γλῶσσαν, ὅπερ γίνεται τιθυμάλου μιγέντος. Sic et auctor libri mox citati apud Galenum.

[c] *Usus bimo*] Biennio recentior, vetustiorve succus inutilis. Vide Notas et Emend. num. 15.

[d] *Fit et decoctum*] Diosc. loc. cit. Ἑψηθεὶς δὲ ἐν ὄξει καὶ καταχρισθεὶς, λέπρας ἐξάγει· κεφαλαλγίας τε χρονίας ἐστὶν ἐπίβρεγμα σὺν ὄξει καὶ ῥοδίνῳ.

radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur, et caput ungitur in dolore cum oleo.

XXXIX. Tithymalum nostri herbam lactariam vocant, alii lactucam caprinam:[e] narrantque lacte ejus inscripto corpore, cum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas, et ita quidam adulteras alloqui maluere quam codicillis. Genera ejus multa. Primus[f] cognominatur characias, qui et masculus existimatur, ramis[1] digitali[g] crassitudine, rubris, succosis,[h] quinque aut sex, cubitali longitudine: a radice foliis[i] pæne oleæ,[2] in cacuminibus coma junci.[j] Nascitur[k] in asperis maritimis. Legitur[l] semen autumno, cum coma: siccatum Sole tunditur, et reponitur. Succus vero[m] incipiente pomorum lanugine, defractis ramulis,[3] excipitur farina ervi, aut ficis, ut cum iis arescat. Quinas autem guttas singulis[n] excipi satis est. Traduntque etiam toties purgari hydropicos fico sumta quot guttas lactis exceperit.

CAP. XXXIX. 1 Diosc. *caulibus.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. et sic quoque conj. Dalec. *rubris, rugosis . . . foliis pendulis* Gronov. et vulgg. *penuleæ* Chiffl. Mox, Diosc. *ut et coma.*—3 Chiffl.

NOTÆ

[e] *Lactucam caprinam*] Quod ea capræ vescuntur. Lactucam marinam, Apuleius c. 108. aliique, quos retulimus XX. 24.

[f] *Primus*] Diosc. IV. 165. Ὁ μὲν ἄῤῥην χαρακίας καλεῖται· ὑπὸ δέ τινων κομήτης, ἢ ἀμυγδαλοειδὴς, ἢ κωβιός. Gallis, *Tithymale*. Pingitur a Joan. Bauhino tom. III. p. 672. qualem vidimus in horto Regio. Χαρακίας, quasi *vallaris* dicitur. Hoc genus peculiariter rura nostra vocant evigilem matutinum, *Reveille-matin*.

[g] *Ramis digitali*] Dioscor. loc. cit. καυλοὺς, *caules*, dixit: Apuleius cap. 108. thyrsos, seu scapos.

[h] *Succosis*] Vide Notas et Emend. num. 16.

[i] *A radice foliis*] Vide Notas et Emend. num. 17.

[j] *Coma junci*] In summitate caulium, cacuminibusque, coma est similis virgultis junceis. Dioscor. et Apuleius locis citatis.

[k] *Nascitur*] Diosc. loc. cit.

[l] *Legitur*] Diosc. loc. cit.

[m] *Succus vero*] Dioscorides *circa vindemiam*, περὶ τὸν τρυγητὸν, ita succum exprimi ait, loc. cit. Plinius, incipiente pomorum lanugine, nempe cotoneorum: quo nempe tempore lanuginosa ea esse incipiunt, circa Augustum mensem.

[n] *Quinas . . . singulis*] Nempe singulis ficis. Dioscor. loc. cit. *Alii in ficos quæ exsiccantur ternas quaternasve guttas instillant, ut cum iis inarescant, ejusmodique ficos ad usum recondunt.* Τινὲς δὲ εἰς τὰ ξηραινόμενα σῦκα ἀποστάζουσι σταλαγμοὺς γ′ ἢ δ′, ξηραίνοντες ἀποτίθενται.

Succus cum [o] colligitur, ne attingat oculos [4] cavendum est. Fit et e foliis tusis priore minus efficax. Fit et decoctum e ramis. Est semen [p] in usu cum melle decoctum [5] ad catapotia solvendæ alvi gratia. Semen et dentium [q] cavis cera includitur. Colluuntur [r] et radicis decocto e vino aut oleo. Illinunt [s] et lichenas succo: bibuntque eum, ut purgent [6] vomitione et alvo soluta, alias stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adjecto in potu, bilem aphronitro.[7] Si per alvum [t] purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos a cibo sumsisse melius est. Fauces urit [u] leniter: est enim tam [8] ferventis naturæ, ut per se extra corpori impositum, pusulas ignium modo faciat, et pro caustico in usu sit.

XL. Alterum [a] genus tithymali myrsiniten [1] vocant: alii caryiten: foliis myrti acutis et pungentibus, sed mollioribus: et ipsum in asperis nascens. Colliguntur comæ ejus hordeo turgescente, siccatæque in umbra diebus novem in

ramis. Mox, in eodem, *ut cum iis ecrescat.*—4 Diosc. *ne manus intingat.*—5 Chiffl. *decocto.*—6 Cod. Dalec. *ut purget.*—7 Chiffl. *addito in p. b. aphronitro.*—8 Vet. Dalec. *Est et alias tam.*

CAP. XL. 1 Chiffl. *myrsiten.*—2 Chiffl. *lavatumque deinde;* cod. Dalec.

NOTÆ

[o] *Succus cum*] Diosc. loc. cit.

[p] *Est semen*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis. Καταπότιον medicamentum est quod sumitur deglutiendo. Pilulas alibi Plinius, et vulgus, vocat. 'Catapotium, id est, medicamentum quod non diluitur, sed ita ut est, devoratur.' Scribonius Largus Compos. 87.

[q] *Semen et dentium*] Dioscor. loc. cit. succo hanc vim attribuit, ut dentium cavis inditus, dolores levet: Theod. Priscianus I. 14. ut decidere sponte faciat.

[r] *Colluuntur*] Collui dentes radicis decocto cum aceto jubet Dioscor. loc. cit.

[s] *Illinunt*] Dioscor. loc. cit. et Apuleius c. 108. tit. 4.

[t] *Si per alvum*] Apuleius c. 108.

[u] *Fauces urit*] Diosc. loc. cit. *Quoniam fauces exasperat, catapotia quæ ex eo concinnantur, cera aut decocto melle oblini, atque ita dari par est.* Τραχύνει δὲ καὶ τὴν φάρυγγα· ὅθεν δεῖ καταπότια περιπλάττειν κηρῷ ἢ μέλιτι ἑφθῷ, καὶ οὕτως διδόναι.

[a] *Alterum*] Dioscor. IV. 165. Ὁ δὲ θῆλυς, ὃν ἔνιοι μυρσινίτην, ἢ καρυΐτην ἐκάλεσαν, κ. τ. λ. iisdem enim plane notis describit, ac Plinius. Myrsinites legitimus tithymalus id genus appellatur a Clusio Hist. Rar. Plant. l. VI. p. 189. ab aliis latifolius. Vidimus in horto Regio. In Indice *Myrtites:* Theophrasto Hist. IX. 12. Μυρτίτης. Et Apuleio.

Sole inarescunt. Fructus non pariter maturescit, sed pars anno sequente, et nux vocatur. Inde cognomen [b] Græci dedere. Demetitur [c] cum messium maturitate, lavaturque, dein [2] siccatur, et datur cum papaveris nigri duabus partibus, ita ut sit totum acetabuli modus: [d] minus hic vomitionibus,[e] quam [3] superior, ceteri item. Aliqui sic et folium ejus dedere, nucem vero ipsam in mulso, aut passo, vel cum sesama.[f] Trahit bilem [g] et pituitam per alvum. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur.

XLI. Tertium [h] genus tithymali paralium [1] vocatur, sive tithymalis, folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur incipiente uva,[2] [i] et siccatum teritur, sumiturque acetabuli mensura [j] ad purgationes.

XLII. Quartum genus [k] helioscopion appellant, foliis

lotum deinde.—3 Cod. Dalec. *modo: minus hic non vom. aptus, quam.*

CAP. XLI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Ita quoque Chiffl. *paralius* edd. vett. et Gronov.—2 Theophr. *uva nigrescere.*

NOTÆ

[b] *Inde cognomen*] Caryitæ. A voce Græca *κάρυον* quæ *nucem* sonat. Theophr. Hist. IX. 12. *Ταῦτα δ' οὐκ ἅμα φέρει τὸν καρπὸν, ἀλλὰ παρ' ἔτος . . ὁ δὲ καρπὸς αὐτοῦ καλεῖται κάρυον.*

[c] *Demetitur*] Quæ deinceps sequuntur, accepta sunt totidem verbis a Theophr. Hist. IX. 12.

[d] *Acetabuli modus*] Mensura. Theophr. loc. cit. Τὸ δὲ *συναμφότερον ὅσον ὀξύβαφον.*

[e] *Minus hic vomitionibus*] Subintellige, accommodatus. Sic Diosc. loc. cit. et Apuleius c. 108.

[f] *Vel cum sesama*] Et quidem tosta, *ἐν σησάμῳ πεφρυγμένῳ.* Theophr. loc. cit.

[g] *Trahit bilem*] Theophr. loc. cit.

[h] *Tertium*] Hæc tota descriptio petita similiter ad verbum ex Theophr. Hist. IX. 12. De hoc tithymali genere diximus XX. 80. Dioscor. IV. 165. *Ὁ δὲ παράλιος λεγόμενος τιθυμαλίδα ἢ μήκωνα ἐκάλεσαν, κ. τ. λ.* Ab Apuleio dicitur cap. 108. 'Tithymalis, peplis tithymalis, paralion mecon.' Et hoc genus Galli evigilium matutinum vocant.

[i] *Incipiente uva*] Pubescente, maturescente, variante. Theophr. loc. cit. *ὅταν ἄρτι περκάζῃ σταφυλή.* Plinius XX. 80. 'florente uva.'

[j] *Acetabuli mensura*] Dimidio acetabulo ipse dixit XX. 80.

[k] *Quartum genus*] De eo genere eadem ad verbum prodidit Apuleius cap. 108. et Diosc. IV. 165. *Ὁ δὲ ἡλιοσκόπιος λεγόμενος ἀνδράχνῃ ὅμοια φύλλα ἔχει, κ. τ. λ.* Pingitur a Dodonæo, pag. 367. quale in horto Regio observatum a nobis. Helioscopos ab Apuleio nuncupatur loc. cit. idemque cicer columbinum, et caprago.

porcilacæ,[1] ramulis stantibus a radice quatuor aut quinque, rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis. Hoc circa[l] oppida nascitur, semine albo, columbis gratissimo.[2] Nomen accipit,[3] [m] quoniam capita cum Sole circumagit. Trahit bilem [n] per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: ceteri usus, qui characiæ.

XLIII. Quintum [o] cyparissian vocant, propter foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici nascentem in campestribus : cui eadem vis,[p] quæ helioscopio aut characiæ.

XLIV. Sextum [q] platyphyllon vocant: alii corymbiten, alii amygdaliten a similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. Pisces necat,[r] alvum solvit, radice, vel foliis, vel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit privatim aquas.

XLV. Septimum[s] dendroiden[1] cognominant, alii cobion,[2] alii leptophyllon,[t] in petris nascens, comosissimum[u] ex om-

CAP. XLII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *portulacæ* edd. vett. et Gronov.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *gratissimo, quod colligitur incipiente uva* Gronov. et al. vett. ' Hæc, *quod c. i. uva*, supervacua sunt, et repetita ex superioribus periodis.' *Dalec.*—3 Vet. Dalec. *accepit.*

CAP. XLV. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier.* *dendroides* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Chiffl. in emend. *cubion.*—

NOTÆ

[l] *Hoc circa*] Diosc. loc. cit.

[m] *Nomen accipit*] Dioscor. loc. cit. *Συμπεριφέρεται δὲ τούτου ἡ κόμη τῇ τοῦ ἡλίου κλίσει ὅθεν καὶ ὠνόμασται ἡλιοσκόπιος.*

[n] *Trahit bilem*] Diosc. loc. cit.

[o] *Quintum*] Κυπαρισσίας, a foliorum similitudine cum cupresso nomen accepit. A Dodonæo pingitur, pag. 367. Vidimus in horto Regio.

[p] *Cui eadem vis*] Dioscor. loc. cit.

[q] *Sextum*] Diosc. Ὁ δὲ πλατύφυλλος φλόμῳ ἔοικε. Nomen habet a latitudine foliorum. Pingitur a Clusio, Hist. Rar. Plant. lib. VI. pag. 190. quale est a nobis observatum in horto Regio. Amygdalitæ cognomen primo generi tribuit Diosc. minus recte.

[r] *Pisces necat*] Dioscor. III. 165. Ἀποκτείνει δὲ καὶ τοὺς ἰχθύας, κοπεὶς καὶ διεθεὶς τῷ ὕδατι. *Pisces necat tusus, et aqua dilutus.*

[s] *Septimum*] Dioscor. loc. cit. Ὁ δὲ ἐν ταῖς πέτραις φυόμενος, δενδροειδὴς δὲ καλούμενος, ἀμφιλαφὴς ἄνωθεν καὶ πολύκομος, ὀποῦ μεστὸς, ὑπέρυθρος τοὺς κλάδους, κ. τ. λ. *Qui in petris nascitur, dendroides* (quasi *arborescens*) *cognominatus, foliosus est in cacumine, densamque spargit comam, succo lacteo prægnans, subrubentibus ramis, &c.* Pingitur a Lobelio, in Advers. pag. 150. Tithymalus myrsinites angustifolius appellatur. In horto Regio vidimus.

[t] *Leptophyllon*] A foliorum tenuitate : sunt enim myrti tenuioris similia,

nibus maxime,[3] cauliculis rubentibus, et semine copiosissimum: ejusdem effectus,[v] cujus characias.

XLVI. Apios ischas,[a] sive raphanos agria, juncos duos[b] sive tres spargit in terra rubentes, foliis rutæ:[c] radix cepæ, sed amplior: quare quidam[d] raphanum sylvestrem vocant. Intus habet mammam[1][e] candidam, extra cortices nigros. Nascitur[f] in montuosis asperis, aliquando et herbosis.[2] Effoditur vere, tusaque in fictili mergitur, dejectoque quod supernatat, reliquus succus purgat[3] utraque parte,[g] sesquiobolo in aqua mulsa. Sic et hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur et aridæ radicis farina potioni, aiuntque[h] superiorem partem ejus vomitione biles[4] extrahere: inferiorem, per alvum, aquas.

3 Codd. Dalec. et Chiffl. *maximis.*

CAP. XLVI. 1 Vet. Dalec. *carnem.*—2 ' Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier. aliquando et in herbosis* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Vet. Dalec. *relictus succus colligitur, purgat.*—4 Diosc. *bilem et pituitam.* Mox, Chiffl. *alvum aqua.*

NOTÆ

τὰ φύλλα μυρσίνῃ λεπτῇ προσεοικότα, inquit Dioscor. loc. cit.

[u] *Comosissimum*] Largiore coma.

[v] *Ejusdem effectus*] Diosc. loc. cit.

[a] *Apios ischas*] Diosc. IV. 177. Ἄπιος, οἱ δὲ ἰσχὰς, οἱ δὲ Χαμαιράφανος ὀρεινὴ ἢ ἀγρία, οἱ δὲ λινόζωστις. Vide Saracenum in Notis ad Dioscor. Ἄπιος dicitur, et ἰσχὰς, quod radicem habet accedentem ad piri formam, vel ficus. Nullum nomen invenit Gallicum, inquit Ruellius lib. III. p. 658. Vidimus tamen per inopiam frugum ruri pauperes hac radice vesci.

[b] *Juncos duos*] Diosc. loc. cit. ramulos junceos binos ternosve dixit, κλωνία δύο ἢ τρία ἀπὸ γῆς ἀνίησι σχοινώδη λεπτὰ, κ. τ. λ.

[c] *Foliis rutæ*] Foliis quidem rutæ, sed oblongioribus iisdem, et angustioribus: Φύλλα πηγάνῳ ἐοικότα, ἐπιμηκέστερα μέντοι καὶ στενώτερα. Theophr. Hist. IX. 10. φύλλον μὲν ἔχει πηγανῶδες βραχύ.

[d] *Quare quidam*] Ægineta VII. 10. Καλοῦσι δέ τινες αὐτὸ χαμαιράφανον.

[e] *Intus .... mammam*] Corpus, carnem, pulpamve candidam. Diosc. loc. cit. Ῥίζα . . . φλοιὸν ἔχουσα ἔξωθεν μέλανα, ἔνδοθεν δὲ λευκόν. Quoniam lactei succi plena radix est, mammam idcirco, et quidem sat eleganter, vocat.

[f] *Nascitur*] Diosc. loc. cit.

[g] *Purgat utraque parte*] Per superna æque vomitione, atque per inferna. Diosc. loc. cit. Τούτου τρία ἡμιωβόλια ποθέντα ἄνω καὶ κάτω καθαίρει. Sed differt a Dioscoride Plinius, quod supernatantem liquorem rejicit, reliquum in medicos usus asciscit: ille contra liquorem qui supernatat penna collectum exsiccatumque adhibet in eosdem usus.

[h] *Aiuntque*] Dioscorides loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 10. Sic etiam Ægineta VII. 10.

XLVII. Tormina[i] discutit quodcumque panaces, et Vettonica,[j] præterquam a cruditate:[1] peucedani[k] succus et inflationes, ructus gignens: item acori[l] radix, daucumve,[m] si lactucæ modo[n] sumatur. Ladanum[o] Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit: item Gentianæ[p] farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago mane[q] sumta duabus lingulis,[2][r] et tertia papaveris in vini cyathis quatuor non veteris.[3] Datur et in somnum euntibus, addito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. Colo[s] infunditur hemina succi, vel in febri.

XLVIII. Agaricum[a] potum obolis tribus in vini veteris

CAP. XLVII. 1 Vet. Dalec. *prætereaque cruditatem.*—2 Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps. Cod. Dalec. *linguis seu cochlearibus;* Gronov. al. vett. Harduin. et recentt. *duabus linguis.*—3 Ita ex codd. Harduin. et recentt. *non veteris* desunt in Chiffl. *in vini non veteris cyathis IV.* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

[i] *Tormina*] Diosc. III. 55. Etiam ad jumentorum tormina panacis radicem utilem esse scribit Theophr. Hist. IX. 10. Ad quoscumque ventris dolores, cap. 12.

[j] *Et Vettonica*] Anton. Musa tit. 16. 'Ad ventris dolorem:' 'Herbæ Vettonicæ drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam dato. His autem duntaxat hæc apta erit compositio, quorum non ex cruditate intestina torquentur.' Sic etiam Marcellus Empir. cap. 29. p. 203.

[k] *Peucedani*] Torminibus, inflationibusque subvenire pariter auctor est Diosc. III. 92.

[l] *Item acori*] Diosc. I. 2.

[m] *Daucumve*] Dauci semen ad sedanda tormina commendat Diosc. III. 83.

[n] *Si lactucæ modo*] Ex aceto oleoque.

[o] *Ladanum*] Alvum sistit, urinam ciet. Diosc. I. 128.

[p] *Item Gentianæ*] Succum hujus prodesse stomachicis scribit Diosc. III. 3.

[q] *Plantago mane*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. 'Plantaginis aridæ semen tritum, ex partibus duabus, et papaveris capita arida, ex parte tertia, oportet per cribrum tenuiter foratum trajici, ex eoque pulvere dari torminoso ligulæ magnæ mensuram, interdum plus aut minus, cum vini veteris mixti non nimium, id est, cyathis tribus. Hoc medicamentum ante somnum utiliter etiam ad vesperam datur.' Et paulo ante: 'Plantago cocta ante alium cibum data ex aceto plurimo, et exiguo sale atque oleo, torminosis plurimum prodest.'

[r] *Duabus lingulis* [*linguis*] Vel, ut alii Mss. habent, *lingulis,* hoc est, cochlearibus.

[s] *Colo*] In coli tormento, hoc est, in tenuioris intestini morbo. Apponi jubet ad colici umbilicum contusam plantaginem Marcellus Empir. cap. 29. pag. 206.

[a] *Agaricum*] Lienosis in aceto mulso præbet Diosc. IV. 1.

cyatho uno, lieni medetur: et panacis omnium generum radix in mulso.[1] Sed Teucria[b] præcipue, pota arida et decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus[2] illinitur eadem cum aceto: aut si tolerari non possit, ex ficu vel aqua. Polemonia[c] bibitur ex vino. Vettonica[d] drachma in oxymelitis cyathis tribus. Aristolochia,[e] ut contra serpentes.[f] Argemonia[3] septem diebus in cibo sumta lienem consumere dicitur: agaricum[g] in aceto mulso obolis duobus. Nymphææ[h] heracliæ radix e vino[4] pota, et ipsa consumit. Cissanthemus,[i] drachma bis die sumta, in vini albi cyathis duobus per dies XL. lienem dicitur paulatim emittere per urinam. Prodest[j] et hyssopum cum fico decoctum. Lonchitidis[k] radix decocta, priusquam semen emittat.[5] Peucedani[l] quoque radix decocta, et lieni et renibus. Lien acori[m] potu[6] consumitur. Præcordiis[n] et ilibus utilissimæ radices. Clymeni semen[o] po-



CAP. XLVIII. 1 Vet. Dalec. *in aceto mulso.*—2 Vet. Dalec. *vulnera;* Chiffl. *heminam.*—3 *Argemone* Vet. Dalec.—4 Chiffl. *in vino.*—5 Chiffl. *demittat.*—

NOTÆ

[b] *Sed Teucria*] Quæ hemionitis Dioscoridis est III. 152. ut alibi monuimus: ἥτις σὺν ὄξει ποθεῖσα τήκει σπλῆνα.

[c] *Polemonia*] Ex aceto drachmæ pondere dari lienosis, auctor est Diosc. IV. 8.

[d] *Vettonica*] Diosc. IV. 1.

[e] *Aristolochia*] Ex aqua propinat Diosc. III. 6.

[f] *Ut contra serpentes*] Lib. XXV. c. 55. radicis drachmam in vini hemina sæpius bibendam adversus serpentes prædicit.

[g] *Agaricum*] Diosc. III. 1. et Plin. Valer. II. 18. 'Agarici oboli duo in aceto mulso poti per dies XX. consumunt lienem.'

[h] *Nymphææ*] Diosc. III. 148. totidem verbis.

[i] *Cissanthemus*] Hoc est, cyclaminos cyssanthemos, de quo idem narrat Diosc. III. 195.

[j] *Prodest*] Diosc. III. 30. ad verbum.

[k] *Lonchitidis*] Et hoc de altera lonchitide Dioscorides III. 162. quam et asperam vocat: Τήκει δὲ καὶ σπλῆνα μετ' ὄξους πινομένη.

[l] *Peucedani*] Diosc. III. 92. post Theophr. Hist. IX. 22.

[m] *Lien acori*] Diosc. I. 2. σπλῆνας τήκει.

[n] *Præcordiis*] Dioscor. loc. cit. lateri, hepati, thoraci, subvenire ait.

[o] *Clymeni semen*] Subintellige, lienem absumit. Diosc. IV. 14. de periclymeno, quam esse clymenon Plinianam suo loco docuimus: Τούτου ὁ καρπὸς πέπειρος συλλεγεὶς, καὶ ξηρανθεὶς

tum diebus triginta pondere denarii in vino albo. Vettonicæ farina ex melle et aceto scillite[7] pota. Radix lonchitidis in aqua, et Teucrium illinitur. Item scordium[p] cum cera, agaricum cum farina fœni Græci.[8]

XLIX. Vesicæ malis,[q] contraque calculos, gravissimis[1] cruciatibus, ut diximus,[r] auxilio est Polemonia[s] ex vino pota: item agaricum.[t] Plantago[u] radice vel foliis potis ex passo. Vettonica,[2][v] ut in jocinere diximus:[w] item ramici, pota atque illita: eadem ad strangurias[x] efficacissima. Ad calculos[y] quidam Vettonicam et verbenacam et millefolium æquis portionibus, ex aqua, pro singulari remedio bibere suadent. Strangurias discuti et dictamno certum est. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino: hoc et enterocelicis[z] dari atque illini, utilissimum est. Xiphii

6 Cod. Dalec. *acoro poto.*—7 Chiffl. *scillito.*—8 Gronov. et al. ante Harduin. *cum farina fœnigræci, vesicæ malis . . . auxilio est. Polemonia, &c.*

CAP. XLIX. 1 Vet. Dalec. *in gravissimis.*—2 ' Ita cod. Reg. 2. et Editio

NOTÆ

ἐν σκιᾷ, πίνεται μετ' οἴνου < α' ὁλκὴν ἐπὶ ἡμέρας μ', καὶ σπλῆνα τήκει, κ. τ. λ. Semen postquam ematuruit collectum, et in umbra siccatum, si drachmæ pondere ex vino bibatur quadragenis diebus, lienem absumit, &c.

p *Item scordium*] Diosc. III. 125. Καὶ ὑποχόνδριον χρονίως φλεγμαῖνον ἀναληφθεῖσα κηρωτῇ παρηγορεῖ. *Diuturnam hypochondrii inflammationem cerato excepta lenit.*

q *Vesicæ malis*]. Ab his verbis instituendam periodum novam loci sententia admonuit, quæ connexa perperam cum anterioribus hactenus fuere.

r *Ut diximus*] Lib. XXV. 7. ' Indicavere,' inquit, ' experimento, asperrimos cruciatus esse calculorum a stillicidio vesicæ.'

s *Polemonia*] Diosc. IV. 8. ex aqua præbet.

Item agaricum] Diosc. III. 1.

u *Plantago*] Totidem verbis Diosc. II. 153. et Apuleius c. 1. tit. 24.

v *Vettonica*] Vettonica pariter calculos rumpi docet Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 189.

w *Ut in jocinere diximus*] Cap. 19. his verbis: ' Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus.' Ex melle et aceto bibi jubet Anton. Musa tit. 24.

x *Eadem ad strangurias*] Diosc. IV. 1.

y *Ad calculos*] Verbis plane totidem Marcellus Empir. c. 26. p. 177. Item suspectæ vetustatis auctor, Æmilius Macer, cap. de verbena: ' Herbam cui nomen foliis de mille dedere, Bettonicamque, pari verbenæ pondere junge: Hæc mixta potantur aqua: nullum medicamen Utilius credunt illis quos calculus angit.'

z *Hoc et enterocelicis*] Diosc. IV. 42.

quoque[a] radix superior urinam ciet infantibus. Enterocelicis[3] [b] datur ex aqua, et illinitur vesicæ vitiis. Peucedani succus infantium[4] ramici: et umbilicis[c] eminentibus psyllion illinitur. Urinam cient[d] anagallides, acorique radicis[e] decoctum, vel ipsa trita potaque: et omnia vesicæ[5] vitia sanat. Et calculos[f] herba et radix cotyledonis. Itemque[g] genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis, et seminis,[6] et myrrhæ. Ebulum[h] teneris[7] cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit: impositum testes sanat.[i] Erigeron[j] quoque cum farina thuris et vino dulci, testium inflammationes sanat. Symphyti[k] radix illita enterocelas cohibet: genitalium nomas hypocisthis[l] alba. Artemisia[m] quoque datur contra calculos ex vino dulci, et ad stranguriam. Dolores vesicæ[n] sedat ex vino nymphææ heracliæ radix.

L. Eadem vis crethmo[o] ab Hippocrate admodum lau-

princeps.' *Brotier. Et Vettonica* Gronov. Harduin. et recentt.—3 *Ictericis* cod. Dalec.—4 Chiffl. *infantibus.*—5 Cod. Dalec. *potaque etiam vesicæ.* Vox *omnia* deest in cod. Dalec.—6 Vet. Dalec. *pondere seminis caulis.*—7 Chiffl. *tenerum.*

NOTÆ

[a] *Xiphii quoque*] Diosc. IV. 20.

[b] *Enterocelicis*] Iisdem verbis Dioscor. loc. cit.

[c] *Et umbilicis*] Dioscor. IV. 70. Ἐντεροκήλας τε τὰς ἐπὶ παίδων καὶ ἐξομφάλους ὑγιάζει καταπλασσόμενον σὺν ὄξει. *Infantium enterocelis et eminenti umbilico illitum ex aceto medetur.* Unde forsan legi hoc loco oporteat, ut in Chiffl. cod. *Peucedani succus infantibus: ramici et umbilicis eminentibus psyllion illinitur.*

[d] *Urinam cient*] Certe nephriticis hydropicisque opitulari ait Diosc. II. 209.

[e] *Acorique radicis*] Diosc. I. 2.

[f] *Et calculos*] Diosc. IV. 92. Item Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 195. Dysuriam statim ea sanari in vino pota, auctor est Theod. Priscianus II. 2. 20.

[g] *Itemque*] Diosc. loc. cit.

[h] *Ebulum*] Ebuli radices ad calculos commendat Marcellus Empir. c. 26. p. 176.

[i] *Testes sanat*] Testium epiphoras, seu inflammationes.

[j] *Erigeron*] Iisdem verbis Diosc. IV. 97.

[k] *Symphyti*] Diosc. IV. 9.

[l] *Hypocisthis*] Cistho ipsi hanc vim assignat Diosc. I. 126.

[m] *Artemisia*] Diosc. III. 127. et Apuleius c. 59. tit. 4.

[n] *Dolores vesicæ*] Diosc. III. 147.

[o] *Eadem vis crethmo*] Diximus de eo, anteriore lib. cap. 96. Laudatur ab Hippocrate, ad ejiciendos fœminarum menses, de Natura Mul. tex. 20. p. 372. et de Morb. Mul. lib. I. tex. 10. p. 422. Ad uteri morbos inter optima remedia, ἄριστα φάρμακα,

datæ.[1] Est autem inter eas quæ eduntur sylvestrium herbarum. Hanc certe apud Callimachum apponit rustica illa Hecale:[p] speciesque est batis hortensiæ.[2] [q] Caulis unus [r] palmum altus, semen ferens odoratum, ceu libanotidis rotundum, siccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folio pingui, albicante veluti olivæ, crassiore, et salso gustu:[3] radices digiti crassitudine tres aut quatuor. Nascitur in maritimis petrosis.[4] Estur crudum [s] coctumve cum olere, odorati saporis [5] et jucundi. Servatur [t] etiam in muria: præcipui usus [6] ad stranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verum æquo largior inflationes. Alvum solvit decocto, urinamque,[u] et a renibus humorem trahit.[7] Sic et alceæ [8] [v] siccæ farina in vino pota strangu-

Cap. L. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *laudato* Dalec. *laudata* Gronov. et vulgg.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *speciesque ejus est batis hortensis* Vet. Dalec. *speciesque est b. hortensis* Gronov. et vulgg.—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Folia pinguia, albicant .... crassiore, et salsa gustu* Gronov. et vulgg.—4 Dalec. *et petrosis.*—5 Vet. Dalec. *odoratum, saporisque.*—6 Idem Vet. *præcipuusque usus ejus.*—7 Cod. Dalec. *verum largior inflationes alvi solvit. Decocta urinam et a renibus, &c.* Vet. Dalec. *verum largior quoque inflationem. Alvum, &c.* alii vett. ap. eundem: *inflationes facit. Alvum, &c.*—8 'Sine auctoritate in recentioribus editionibus, *althæa.* Ex codd. Regg. 1. 2. emendandum, *alceæ.* Est damasonium. Vide supra cap. 12. et 28.' *Brotier.* *althæa* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

eodem volumine, tex. 56. p. 450.

p *Illa Hecale*] De qua diximus antea, XXII. 44.

q *Batis hortensiæ*] Nec batis quoque bacillarum nomine, de quibus egimus XXV. 96. intelligenda est: quando neque ipsa crethmos ea est appellatione censenda, ut diximus. Quin et bacillas herbarii perperam in marinas distinxere, atque hortenses, ut acute vidit Petr. Quiqueranus de Laud. Provinciæ lib. II. fol. 50. cum nihil discrepent: nisi quia maritimæ littorum prærogativa gustantibus salsiorem morsum infligunt. Conditura bacillarum aceto constat: ei nihil salis adjicitur, quod (ut aiunt) salem sibi secum ferant. Quæ ratio me quoque monet, ut asseverem bacillam eam non esse batin, quod Dalecampius censuit: quando Columella, Plinius, ac Dioscorides, suæ bati nunc salem, nunc muriam injiciunt. Batin esse potius censuerim eam quæ nomine alio hortensis sive sativa portulaca est; crethmon, marinam.

r *Caulis unus*] Iisdem pæne notis a Diosc. describitur, II. 157.

s *Estur crudum*] Dioscor. loc. cit.

t *Servatur*] Dioscor. loc. cit.

u *Urinamque*] Dioscor. loc. cit.

v *Sic et alceæ*] Dioscor. III. 163.

riam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque utilis. Adversus serpentes[w] bibitur. Jumentis quoque in pituita aut stranguria hordeo inspersa succurrit.

LI. Anthyllion[a] est lenti simillima, quæ in vino[b] pota vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. Altera est[c] anthyllis, chamæpityos similis, flore purpureo, odore gravi, radice intubi.[1]

LII. Vel magis medetur cepæa,[d] similis[1] porcilacæ, nigriore radice, sed inutili, nascens in littoribus arenosis, gustu amara. In vino[e] cum asparagi radice vesicæ plurimum prodest.

LIII. Eadem præstat hypericon,[f] quam alii chamæpytin, alii corion[1][g] appellant, oleraceo[2] frutice,[h] tenui, cubitali,

CAP. LI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *simillima nascens in littorib. arenosis gustu amara (subsalsa* Diosc.) *quæ in vino et cet. intubi. Sed id magis cepæa, &c. inutili, in vino, &c.* e Diosc.

CAP. LII. 1 *Vesicæ magis cepæa medetur similis* Vet Dalec. *vel magis medetur. Cepææ similis* Chiffl. 'Ita bene cod. Reg. 1. et Editio princeps. Male in recentioribus omissum *medetur.* Cepæa autem est sedum cepæa dictum, H. L. B.' *Brotier. medetur* omissum est in edd. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. LIII. 1 Chiffl. *corissum.*—2 Vet. Dalec. *surculaceo;* et sic Diosc.

NOTÆ

[w] *Adversus serpentes*] Dioscor. loco citato.

[a] *Anthyllion*] 'Ανθυλλὶς hæc prima Dioscoridis III. 153. picta a Lobelio, in Advers. pag. 195. visa a nobis in horto Regio. In Dalmatia et Creta frequens, teste Anguillara par. XIII. p. 237.

[b] *Quæ in vino*] Diosc. loc. cit.

[c] *Altera est*] Et hæc altero similiter loco a Diosc. appellata, loc. cit. iisdem signata notis. Iva Moschata Monspeliensium, scite effigiata a Lobelio in Observ. p. 208. visa a nobis in horto Regio.

[d] *Vel magis m. cepæa*] Κηπαία Dioscoridi III. 168. iisdem ferme verbis describitur. Vidimus in horto Regio, qualem Matthiolus delineat in Diosc. lib. III. p. 933. In Paduano et Bononiensi agro nasci testatur Anguillara par. XIII. p. 242.

[e] *In vino*] Diosc. loc. cit.

[f] *Eadem ... hypericon*] Diosc. III. 171. 'Υπερικὸν, οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ κόριον, οἱ δὲ χαμαιπίτυν, κ. τ. λ. Officinæ Perforatam vocant, Galli *Millepertuis,* quod folia Soli objecta innumeris foraminibus scatere, et omni ex parte punctis quibusdam pertundi visantur. Vulgus item *herbam S. Joannis* sæpe nuncupat. Pingitur a Dodonæo p. 76. Vidimus in horto Regio.

[g] *Alii corion*] Ita Dioscor. Mss. tamen, tum hoc loco, tum in Indice, pertinaciter *corison* exhibent. Sic rursum inferius c. 60.

[h] *Oleraceo frutice*] Altitudine oleribus pari, sive inter olera frutice agnascente.

rubente, folio rutæ, odore acri,[i] semine in siliqua nigro, maturescente cum hordeo. Natura semini[3] spissandi: alvum sistit: urinam ciet:[j] vesicæ[4] cum vino bibitur.

LIV. Est aliud[k] hypericon, quod alii corin[1] [l] appellant, folio tamaricis, et sub ea nascitur, sed pinguioribus foliis et minus rubentibus,[2] odoratum, palmo altius, suave, leniter acutum. Vis semini excalfactoria: et ideo inflationem facit: sed stomacho non inutile:[3] præcipuum ad[m] stranguriam, si exulcerata non sit vesica. Medetur et pleuriticis ex vino potum.

LV. Vesicæ autem[n] callithrix[1] trita simul cum cumino, et data ex vino albo. Verbenaca[o] quoque cum foliis[2] decocta ad tertias, vel radix ejus e mulso calido calculos ejicit.

Item perpressa,[p] quæ Aretii et in Illyrico nascitur, in aqua decocta e tribus heminis ad unam, et pota. Trifolium[q] ex vino sumtum. Et chrysanthemum. Anthemum[3]

—3 Vox *semini* deest in cod. Dalec.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ad calculos vesicæ* Gronov. et al. vett.

CAP. LIV. 1 Chiffl. *caro.* Mox, *folio ericæ* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Vet. Dalec. *et minoribus ac rubentibus.*—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *altius suave et ideo inflationem facit, et stomacho non inutile* cod. Dalec. *non altius* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *altius, l. s. aculeatum. Vis, &c. inflationem facit enterocelis: sed, &c.* Gronov. et vulgg.

CAP. LV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *callitriche* Vet. Dalec. *callitrichon* Gronov. et al. vett.—2 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quoque foliis* Gronov. et vulgg. Mox, *e mulso caldo* Chiffl.—3 Ita Harduin.

NOTÆ

[i] *Odore acri*] Resinam pineam obolente, unde et *χαμαιπίτυος* nomen.

[j] *Urinam ciet*] Diosc. loc. cit. *Δύναμιν δὲ ἔχει διουρητικήν.*

[k] *Est aliud*] Dioscor. III. 174. *Κόρις, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικὸν καλοῦσι, φύλλον ἔχει παραπλήσιον τῷ τῆς ἐρείκης, κ. τ. λ.* A Matthiolo pingitur in Diosc. lib. III. p. 939. In horto Regio vidimus.

[l] *Alii corin*] Ita sane Dioscor. Sed Pliniani codices Mss. non hic modo, sed et in Indice, et rursum inferius c. 73. et 81. constantissime *caron* vocant.

[m] *Præcipuum ad*] Diosc. loco cit.

[n] *Vesicæ autem*] Diosc. IV. 136.

[o] *Verbenaca*] Marcellus Empiricus cap. 26. pag. 175. et Apuleius cap. 3. tit. 5.

[p] *Item perpressa*] 'Repressa Romanis,' inquit Anguillara par. XII. pag. 218. *dasi a i cavalli quando sono ripresi, onde ... tal nome.* Id esse ibi pabulum equorum ait, cum æstuant.

[q] *Trifolium*] Lib. III. c. 123. Mar-

quoque[r] calculos ejicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis duobus flore roseo: radices tritæ per se, ceu laver crudum.

LVI. Silaus nascitur[a] glareosis[1] et perennibus rivis, cubitalis apii similitudine. Coquitur, ut olus acidum,[2][b] magna utilitate vesicæ: quæ si scabiem[c] sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutile vesicis. Calculos pellit malum erraticum,[d] radicis libra in vini congio decocta ad dimidias: inde heminæ sumuntur per triduum. Reliquum ex vino cum sio:[3] urtica marina, et daucum,[e] et plantaginis semen ex vino.

LVII. Et herba Fulviana[f] trita ex vino, (et hæc nomen inventoris habet, nota tractantibus,) urinas ciet.

LVIII. Scordion testium tumores sedat. Hyoscyamum[g] genitalibus medetur: peucedani[h] succus ex melle, et sc-



1. 2. 3. et recentt. *et chrysanthemum Antemii* Chiffl. *et chrysanthemum primum. Anthemum* Gronov. et al. vett. Mox, *seu laver crudum* Gronov.

CAP. LVI. 1 Chiffl. *glabriolis.*—2 Vet. Dalec. *ut olus atrum.* Mox, *sanatur, aliter inutili. Vesicæ calculos* cod. Dalec.—3 Vet. Dal. *cum conyza;* al. Vet. ejusdem, *sicut et sion.*

NOTÆ

cellus Empir. c. 26. p. 180. de trifolio minuto: ut et Plinius Valer. II. 38.

[r] *Anthemum quoque*] Sic Reg. 1. At Reg. 2. et Index, *Anthemis.* In Illyrico reperiri, dicique *Sassifragia,* quod calculos nempe vesicæ frangit, vel ejicit, auctor est Anguillara par. XII. p. 218.

[a] *Silaus nascitur*] Non est hæc laver, sive sion, de quo diximus XXII. 41. ut existimavit Ruellius lib. II. p. 369. cum de lavere proxime antea, ceu stirpe diversa, mentio habeatur. Sed apium potius palustre, ut acute vidit Anguillara par. 2. p. 219. et cum eo Lobelius in notis Mss. ad eum locum.

[b] *Coquitur, ut olus acidum*] Olusatrum, credo, intelligit.

[c] *Quæ si scabiem*] Si sit exulcerata vesica.

[d] *Malum erraticum*] Quid hac voce intelligat, haud satis liquet. Dalecampius de aristolochia interpretatur, quæ malum terræ superius appellata est, c. 54. quod radix in globum mali rapique modo rotundetur. Vix assentior: cum illa ubique nobiliore nomine Græco quam Latino a Plinio appelletur.

[e] *Et daucum*] Daucum urinas pellere auctor est etiam Dioscor. III. 83.

[f] *Et herba Fulviana*] Quæ sit ea porro, cum nullis signetur notis, statui auspicato nequit.

[g] *Hyoscyamum*] Testium tumori mederi dixit hyoscyami semen Dioscor. IV. 69.

[h] *Peucedani*] Dioscor. III. 92.

men, stranguriæ: agaricum[i] obolis tribus in vini veteris cyatho uno: trifolii[j] radix drachmis duabus in vino: dauci[k] una drachma, vel seminis.[1] Ischiadici[l] et semine et foliis erythrodani tritis sanantur: panace poto:[2 m] et infricata[n] Polemonia, aristolochiæ decocto folii. Agarico quidem et nervus, qui platys[3 o] appellatur, et humerorum dolor sanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho uno poto.[4] Quinquefolium[p] ischiadicis et bibitur et imponitur. Item scammonia[q] decocta cum[5] hordei farina. Semen hyperici[r] utriusque bibitur ex vino. Sedis vitia et attritus celerrime sanat plantago: condylomata[s] quinquefolium: sedem eversam[6 t] cyclamini radix ex aceto. Anagallidum[7 u] cœru-



CAP. LVIII. 1 Vet. Dalec. *vino dulci, vel una drachma seminis;* cod. Dalec. *vino dulci, una drachma, &c.*—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *panace pota* edd. vett. et Gronov.—3 Chiffl. *qui platus.*—4 Vet. Dalec. *potis.*—5 Chiffl. *et cum.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *conversam* Gronov. et vulgg. —7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Anagallis* Gronov. et vulgg. Mox, Gronov. et vulgg. *procidentia;* Vet.

NOTÆ

[i] *Agaricum*] Dioscor. III. 1.

[j] *Trifolii*] Hujus seminis drachmas ternas, foliorum quaternas præbet Diosc. III. 123.

[k] *Dauci*] Subintellige, radicis. Semen certe ad pellendas urinas commendat inprimis Diosc. III. 83.

[l] *Ischiadici*] Dioscor. III. 160.

[m] *Panace poto*] Illini jubet ischiadi Diosc. III. 55.

[n] *Et infricata*] Et pota quoque ex aqua, si Dioscoridem audimus, IV. 8. et, qui Dioscoridem ubique sequitur, Galenum de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 221.

[o] *Nervus, ... qui platys*] Πλατὺς, hoc est, *latus, amplus, patens.* Nervum intelligit cruris crassissimum, maximumque inter lumbares, qui ad genu usque procedit. Ad coxendicum articulorumque dolores facere agaricum ex aceto mulso potum, ait Diosc. III. 1.

[p] *Quinquefolium*] Dioscor. IV. 42. Marcellus Empir. c. 25. p. 174. 'Ad ischiadem,' inquit, 'herba pentaphyllos, foliis fragorum simillima, cum vino trita, in balineo in solio data potui hac valetudine laborantes cito remediabit.'

[q] *Item scammonia*] Diosc. IV. 171. Συνεψηθεῖσα δὲ ὄξει καὶ λεανθεῖσα μετὰ ἀλεύρου κριθίνου ἰσχιαδικῶν ἐστι κατάπλασμα.

[r] *Semen hyperici*] Dioscor. III. 171. et 174.

[s] *Condylomata*] Dioscor. IV. 42.

[t] *Sedem eversam*] Procidentem. Dioscor. II. 194. Ἕδραν δὲ προπεσοῦσαν σὺν ὄξει καταχριόμενος ὁ χυλὸς καθίστησι. *Sedem prociduam radicis succus ex aceto illitus restituit.*

[u] *Anagallidum*] Diosc. II. 209. Φασὶ δὲ ἔνιοι τὴν μὲν ἔχουσαν τὸ κυάνεον ἄνθος, προπτώσεις δακτυλίου στέλλειν· τὴν δὲ τὸ φοινικοῦν, ἐρεθίζειν καταπλασθεῖ-

lea procidentiam sedis retro agit: e diverso rubens proritat. Cotyledon condylomata et hæmorrhoidas mire curat. Testium tumores acori radix decocta in vino, tritaque, et illita.[8] Intertrigines[v] negat fieri Cato, absinthium Ponticum secum[9] habentibus.

(IX.) Alii adjiciunt et pulegium: quod jejunus qui legerit, si post se alliget, inguinis dolores prohibet, aut sedat cœptos.

LIX. Inguinalis[1][w] (quam quidam argemonem vocant) passim in vepribus nascens, ut prosit inguinibus, in manu tantum habenda est.

LX. Panos sanat[a] panaces cum melle:[1] plantago[b] cum sale: quinquefolium:[c] persolatæ[d] radix, ut in strumis: item damasonium:[e] verbascum[f] cum sua radice tusum, vino aspersum, folioque involutum, et ita in cinere calfac-

Dalec. et Chiffl. *procidentiam;* quod recepere Harduin. et recentt.—8 Chiffl. *trituque illita.*—9 Vet. Dalec. *siccum.*

CAP. LIX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Inguinaria* Gronov. et vulgg.

CAP. LX. 1 Vet. Dalec. *ex melle.* Mox, in eodem, *ut et strumas.*—2 Vox

NOTÆ

σαν. Aiunt nonnulli impositam anagallidem eam, quæ cæruleum edit florem, sedis procidentiam retro agere: quæ vero phœniceum, eandem proritare.

[v] *Intertrigines*] Cato de Re Rust. c. 159. p. 89. 'Intertrigini remedium: In viam cum ibis, absinthii Pontici surculum sub annulo habeto.' Apuleius cap. 100. tit. 4. 'Ad inguinum vel intertriginis molestias:' 'Herbæ absinthii et marrubii surculum sumito, et in semicinctio tecum portato, sanaberis.' Intertrigines attritus sunt femorum. In Notis quæ Tironis falso dicuntur, apud Gruterum p. 180. 'Rhagadium. Intestigo. Intestiginosum.' Lege, 'Intertrigo. Intertriginosum.'

[w] *Inguinalis*] In Reg. 2. *Inguinalis, quam quidam argemonion.* In Reg. 1. *argemon.* In Indice, *Inguinalis, sive Argemo.* Argemoniam vocare videtur Marcellus Empir. c. 32. p. 225. et c. 34. p. 235. Quam porro Plinius 'inguinalem' vocet, si alia est ab argemonia, de qua XXV. 56. aut a lappa canaria, quam pariter argemonem dixere, ut vidimus XXIV. 116. obscurum est.

[a] *Panos sanat*] Diosc. III. 56.

[b] *Plantago*] Sic et Diosc. II. 153.

[c] *Quinquefolium*] Dioscor. IV. 42.

[d] *Persolatæ*] Quod et arcion a Dioscoride appellatur IV. 107. Quo illa modo in strumis imponatur, diximus cap. 12.

[e] *Item damasonium*] Diosc. III. 169.

[f] *Verbascum*] Ad *οἰδήματα*, hoc est, ad *tumores,* commendatur a Diosc. IV. 104.

tum, ut imponatur calidum. Experti affirmavere, plurimum referre si virgo imponat nuda, jejuna jejuno,[2] et manu supina tangens dicat: 'Negat Apollo pestem posse crescere, cui nuda[3] virgo restinguat:' atque ita retrorsa[4] manu[g] ter dicat, totiesque despuant ambo. Medetur[h] et radix mandragoræ ex aqua: radicis scammoniæ[i] decoctum cum melle: sideritis cum adipe vetere:[5] vel Chrysippea[j] cum ficis pinguibus: et hæc ab inventore habet nomen.

LXI. (X.) Venerem in totum adimit, ut diximus,[k] nymphæa heraclia: eadem[1] semel[l] pota, in XL. dies. Insomnia quoque[m] Veneris a jejuno pota, et in cibo sumta. Illita quoque radix genitalibus inhibet non solum Venerem, sed et affluentiam genituræ, ob id[n] corpus alere[2] vocemque dicitur. Appetentiam[o] Veneris facit radix e xiphio superior, data potu in vino. Item quam crethmon[3] agrion appellant: et horminos[p] agrios cum polenta contrita.[4]

LXII. Sed inter pauca[q] mirabilis est orchis herba: sive

jejuno deest in cod. Chiffl.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. ita quoque Fulv. Ursin. ad Varr. p. 20. *quam nuda* Gronov. et vulgg.—4 Cod. Dalec. *retorsa;* unde Dalecampius conj. *retorta.*—5 Gronov. et al. ante Harduin. *veteri.*

CAP. LXI. 1 'Vox *eadem* vacat.' *Dalec.*—2 Chiffl. *habere.*—3 Chiffl. *cremnon.*—4 Vet. Dalec. *hormion agrion cum pol. contritum;* margo edd. Dalec. et Gronov. *ormenos agrios cum pol. contritus.*

NOTÆ

[g] *Retrorsa manu*] Aversa manu, prona, cum vola terram spectat: ut contra supina, cum vola cœlo obvertitur.

[h] *Medetur*] Diosc. IV. 76.

[i] *Radicis scammoniæ*] Dioscor. IV. 171.

[j] *Vel Chrysippea*] Quid Chrysippea sit, velle indicare, harioli foret, et conjectoris parum sani.

[k] *Venerem . . . . ut diximus*] Lib. XXV. 37. 'Qui biberint eam duodecim diebus, coitu genituraque privari.'

[l] *Eadem semel*] Hoc est: si per dies duodecim bibatur, ut dictum est XXV. 37. in totum Venerem adimit: si vel semel bibatur, Venerem in XL. dies restinguit.

[m] *Insomnia quoque*] Subintellige, adimit in totum. Diosc. ad verbum III. 148.

[n] *Ob id*] Vide quæ de raphano diximus XX. 13.

[o] *Appetentiam*] Diosc. IV. 20. *Φασὶ δὲ καὶ ἀφροδίσια παρορμᾷν τὴν ἀνωτέρω ῥίζαν σὺν οἴνῳ ποθεῖσαν.*

[p] *Et horminos*] Diosc. III. 145. *Ὅρμινον ἄγριον . . . . δοκεῖ δὲ τοῦτο σὺν οἴνῳ πινόμενον συνουσίαν παρορμᾷν.* Illud est quod XVIII. 22. a Dodonæo delineari diximus, p. 290.

[q] *Sed inter pauca*] Diosc. III. 141. *Ὄρχις ἕτερος, ὃν Σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦ-*

serapias,[r] foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, testiculis simili: ita ut major,[s] sive (ut aliqui dicunt) durior,[1] ex aqua pota excitet libidinem: minor sive mollior, e lacte caprino[2] inhibeat. Quidam folio[t] scillæ esse dicunt, læviore ac minore,[3] caule spinoso. Radices[4] sanant[u] oris ulcera: thoracis pituitas, alvum[v] sistunt e vino potæ. Concitatricem[w] vim habet satyrion.[5] Duo ejus genera: una longioribus[x] foliis, quam oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ea ac residente. Altera[y] satyrios orchis[6] cognominatur, et fœmina esse creditur. Distinguitur internodiis et ramosiore



Cap. lxii. 1 Chiffl. *tenuior.* Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *ex lacte caprino pota,* e Diosc.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ex aqua,* e Diosc. sic paulo post.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *leviori ac minori* Gronov. et vulgg.—4 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ejusque radices* Gronov. et vulgg. Mox, *et thoracis* Vet. Dalec.—5 Vet. Dalec. *ut satyrion.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *satyrion or-*

NOTÆ

σιν, ὡς καὶ Ἀνδρέας διὰ τὸ πολύχρηστον τῆς ῥίζης· φύλλα ἔχει ἐοικότα πράσῳ, κ. τ. λ. Nam totidem verbis et a Dioscoride, et ab Oribasii interprete delineatur, lib. xii. p. 210. Testiculum canis officinæ vocitant. Quin et eadem omnia orchium genera Satyria nominant, Gallique officinas secuti, *du Satyrion:* Apuleium quoque, qui cap. 5. orchies et satyria nullo discrimine habuit. Nos viginti omnino genera vidimus in horto Regio. Sunt omnium cognatæ vires, et ad Venerem inprimis concitandam pares.

[r] *Sive serapias*] In Indice, more Latino, *serapia.* Ut *rhœan* alibi pro *rhœade* dixit.

[s] *Ita ut major*] Diosc. iii. 141. et 142. e gemina radice seu bulbo, teneriorem ait a mulieribus Thessalis e lacte caprino propinari ad excitandam libidinem: alteram, quæ aridior duriorque est, ξηρὸς, ad eandem inhibendam. Theophr. Hist. ix. 19. utrumque e lacte caprino sumi ait: sic sumto majore libidinem excitari: inhiberi, minore. Vide et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. viii. p. 216.

[t] *Quidam folio*] Theophr. loc. cit. Ἔχει δὲ τὸ φύλλον σκιλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον· τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον .... ἢ ἀκάνθῃ.

[u] *Radices sanant*] Dioscor. iii. 142.

[v] *Alvum*] Diosc. loc. cit. Ἵστησι δὲ καὶ κοιλίαν σὺν οἴνῳ ποθεῖσα.

[w] *Concitatricem*] Ad venereos impetus.

[x] *Una longioribus*] Hic Dioscoridis orchis est, iii. 141. Latinis satyrion nuncupatum. Ὄρχις, οἱ δὲ κυνόσορχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει .... ἐλαίᾳ μαλακῇ ὅμοια .... μακρότερα, κ. τ. λ.

[y] *Altera*] Hoc vero genus a Græcis scriptoribus prætermissum.

frutice, radice fascinis utili.[7] Nascitur fere juxta mare. Hæc tumores, et vitia[8] partium earum[9][z] cum polenta illita sedat, vel per se.[10] Superioris[a] radix in lacte ovis colonicæ data[11] nervos intendit: eadem ex aqua remittit.

LXIII. Græci satyrion,[b] foliis lilii rubri, minoribus, et tribus non amplius e terra exeuntibus tradunt, caule lævi, cubitali, nudo, radice gemina:[1] cujus inferior[c] pars et major mares gignat, superior ac minor fœminas. Et aliud[2] genus[d] satyrii erythraicon appellant, semine viticis majore, lævi: duræ[3] radicis, cortice rubro, intus album includi, sapore subdulce,[4] fere in montuosis[5] inveniri. Venerem, etiamsi[e] omnino manu teneatur radix, stimulari: adeo[6] si[f] bibatur in vino austero. Arietibus quoque et hircis segnioribus in potu dari. Et a Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium prosedamum vocant. Vim ejus restinguit aqua mulsa, aut lactuca[g] sumta. In totum[h] quidem Græci, cum concitationem hanc volunt

chis Gronov. et vulgg. Mox, *et fœminam esse* Chiffl.—7 Chiffl. *radice fascini;* alii ap. Dalec. *semine acri, radice inutili.*—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. *tumores discutit, et vitia corporis serpentia,* e Diosc.—9 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *partium earum erumpentia* Gronov. et vulgg.—10 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *per se trita* Gronov. et vulgg.—11 Dalec. *Superioris quoque radix, &c.* Cod. Dalec. *Superioris radix in lacte ovino data.*

Cap. LXIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *magnitudine mali,* e Diosc. —2 *Est aliud* Chiffl.—3 Vet. Dalec. *duro.* Mox, *cortice ruffo* Chiffl. et sic Diosc.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *dulce* Diosc. *subducere* Gronov. et al. vett.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *fertur in montosis* cod. Dalec. *fere in montosis* Gronov. et vulgg.—6 Vet. Dalec. *stimulari*

NOTÆ

[z] *Partium earum*] Genitalium.

[a] *Superioris*] Ejus quam orchin esse Dioscoridis diximus.

[b] *Græci satyrion*] Ut Diosc. III. 143. Σατύριον, οἱ δὲ τρίφυλλον καλοῦσι .... φύλλα τρία φέρει .... κρίνῳ ὅμοια, κ. τ. λ.

[c] *Cujus inferior*] Hoc de priore orchi pariter Diosc. III. 141. ut sunt nimirum, quod ante monuimus, congeneres omnium horum facultates.

[d] *Et aliud genus*] Diosc. III. 144. Σατύριον τὸ ἐρυθρόνιον, οἱ δὲ σατύριον ἐρυθραϊκὸν, κ. τ. λ.

[e] *Venerem, etiamsi*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

[f] *Adeo si*] Multo magis, si.

[g] *Aut lactuca*] Quoniam hæc maxime refragetur Veneri, ut dictum est XIX. 38.

[h] *In totum*] Omnino Græci, inquit, cum herbam aliquam, aliudve, quod

significare,[7] satyrion appellant: sic et cratægin cognominantes, et thelygonon, et arrhenogonon, quarum[8] semen testium simile est. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. Prodigiosa[i] sunt, quæ circa hoc tradidit[9] Theophrastus, auctor alioqui gravis, septuageno coitu durasse libidinem contactu herbæ cujusdam, cujus nomen genusque[10] non posuit.

LXIV. Sideritis adalligata varices minuit, et sine dolore persanat.[1] Podagræ[2] morbus rarior solebat esse non modo patrum avorumque memoria, verum etiam nostra, peregrinus et ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen invenisset. Insanabilis non est credendus: quippe quoniam et in multis sponte[3] desiit, et in pluribus cura. Medentur[j] panacis radices, cum uva passa: succus hyoscyami[k] cum farina,[4] vel semen: scordion[l] ex aceto: iberis, uti dictum est.[m] Verbenaca[n] cum axungia trita, cyclamini[o] radix, cujus decoctum et pernionibus[5] prodest. Po-



magis adeo; cod. Dalec. *stimulat adeo.*—7 Cod. Dalec. *significari.*—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. 'Lego, *thel. et arrhenogonon.*' Dalec. *et thelygonon, quarum* Gronov. et vulgg.—9 Codd. Dalec. et Chiffl. *tradit.*—10 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *nomen speciemque* Gronov. et al. vett.

CAP. LXIV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *præstat* Gronov. et al. vett.—2 Hinc est alterius capitis initium in Vet. Dalec. et Chiffl.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et sponte,* omissis *in multis,* Gronov. et al. vett. Mox, *desinit, et in pl. curatur* Vet. Dalec.—4 Vet. Dalec. *cum farina sesamæ.*—

NOTÆ

hanc vim concitatricem Veneris habeat, significare volunt, satyrion appellant. Sic enim et cratægin sive cratæogonon nuncupant, aliasque. Arrhenogoni certe semen esse testium simile prodidit Theophr. Hist. IX. 19.

[i] *Prodigiosa*] Theophr. Hist. IX. 20. et ex eo Athenæus lib. I. pag. 18. Ab India in Græciam allatum id herbæ addit Theophrastus. In libris Indicarum navigationum aliquot herbarum simili virtute præditarum historiam reperias: cujusmodi sunt Amfiam, Agnacat, Tambor sive Betel, et aliæ.

[j] *Medentur*] Diosc. III. 55. Ἁρμόζει καὶ ποδαγρικοῖς μετὰ σταφίδος ἡμέρου καταπλασσόμενος.

[k] *Succus hyoscyami*] Vide Notas et Emend. num. 18.

[l] *Scordion*] Sic et Diosc. III. 125.

[m] *Iberis, uti dictum est*] Lib. XXV. c. 49.

[n] *Verbenaca*] Ad tumores et inflammationes commendatur a Diosc. IV. 61.

[o] *Cyclamini*] Dioscor. II. 194. Εὐ-

dagras refrigerat radix e xiphio, semen e psyllio,[p] cicuta cum lithargyro aut axungia, aizoum[q] in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ. Utrilibet vero[r] convenit erigeron cum axungia, plantaginis[s] folia trita addito sale modico, argemonia[6][t] tusa ex melle. Medetur et verbenaca illita, aut si pedes macerentur in aqua in qua decocta sit.[7]

LXV. Et lappago,[u] similis anagallidi,[1] nisi esset ramosior, ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, gravis odoris: quæ talis est,[2][v] mollugo vocatur. Similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Superioris succus expressus pondere XI. denariorum in vini[3] cyathis duobus quotidie sumitur.

LXVI. Præcipue vero[a] liberat eo malo phycos thalassion, id est, fucus marinus, lactucæ similis, qui conchyliis[b] sub-

5 Chiffl. *et in pernionibus.*—6 Vet. Dalec. et cod. ejusdem, *argemone.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *illita ad pedes in aqua decocta* cod. Dalec. *illita pedibus in aqua decocta* Vet. Dalec. et al. *illita, a. si p. m. in ejus decocto* Gronov. et al. vett.

CAP. LXV. 1 Dodon. *galio.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *mollis est*, e Diosc.—3 Chiffl. *in vino.*

NOTÆ

θετεῖ δὲ καὶ πρὸς ποδάγραν .... καὶ χίμετλα τὸ ἀφέψημα αὐτῆς καταντλούμενον.

[p] *Semen e psyllio*] Dioscor. IV. 70.

[q] *Aizoum*] Aizoi folia vel per se vel cum polenta imposita, Diosc. IV. 89. et 90.

[r] *Utrilibet vero*] Hoc est, sive podagræ frigidæ, sive calidæ et æstuanti. Marcellus Empir. c. 36. p. 243. 'Herba senecio quæ in tegulis nascitur, cum sale trita, vice malagmatis imposita, podagricis prodest.'

[s] *Plantaginis*] Marcellus Empir. c. 36. p. 246.

[t] *Argemonia*] Inflationes omnes sedari ea imposita, scribit Dioscor. II. 208.

[u] *Et lappago*] Sive Lappa canaria, de qua diximus XXIV. 116.

[v] *Quæ talis est*] Duo innuit esse lappaginis genera: utrumque a peculiari qualitate denominatum. Molligo altera ex iis apud Marcellum Empir. p. 179. c. 26. dicitur, et ad renes commendatur. De asperugine diximus in Notis ad XXIV. 116.

[a] *Præcipue vero*] Diosc. IV. 100. Φῦκος θαλάσσιον .... ψυκτικὴν ἔχει δύναμιν, ποιοῦσαν ἐν καταπλάσμασι, ποδαγρικοῖς, καὶ ταῖς φλεγμοναῖς· δεῖ δὲ αὐτῷ χρῆσθαι ἐνίκμῳ πρὸ τοῦ ξηρανθῆναι.

[b] *Qui conchyliis*] Hoc est, cujus colore lana primum imbuitur, cum vestis conchyliatæ tinctura præparatur. Huic deinde colori pretiosior alter superinducitur: unde is, qui prior est, substerni dicitur. Ab hoc fuco tingendis olim vestibus idoneo tincturam omnem deinde Latini fucum dixere. Disputat de eo fuco prolixe Philosophus Hist. Anim. VI. 12. p. 692.

sternitur:[1] non podagræ modo, sed omnibus articulorum morbis impositus, priusquam exarefiat. Tria autem[c] genera ejus: latum, et alterum longius, quadamtenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta vestes tinguunt:[2] omnia ejusdem usus. Nicander[d] ea et adversus serpentes in vino dedit. Salutare est et semen ejus herbæ, quam psyllion appellavimus,[3] madefactum aqua, admixtis in heminam seminis, resinæ Colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur[e] et mandragoræ folia cum polenta tusa.

(XI.) Talis vero[f] tumentibus limus aquaticus cum oleo subactus mire prodest. Articulis succus e centaurio minore. Idem nervis[g] utilissimus. Item centauris. Vettonica nervis[h] discurrentibus per scapulas, humeris, spinæ, lumbis, pota,[4] ut in jocinere.[i] Articulis[j] quinquefolium impositum. Mandragoræ[k] folia cum polenta, vel radix recens tusa cum cucumere sylvestri, vel decocta in aqua.



CAP. LXVI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *conchis insternitur,* e Theophr. id est, innascitur.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tinguntur* Gronov. et al. vett.—3 Chiffl. *nominavimus.*—4 'Cod. *posita;* fortassis, *imposita.*' Dalec. Mox, *et jocineri* Vet. Dalec.—

NOTÆ

[c] *Tria autem*] Totidem verbis hæc Dioscor. IV. 100. *Φῦκος θαλάσσιον, φύεται τὸ μέντοι αὐτοῦ πλατύ· τὸ δὲ ὑπόμηκες καὶ φοινίσσον· τὸ δὲ λευκὸν, φυόμενον δὲ ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ γῇ, εὔανθες ἄγαν καὶ ἄσηπτον.* Plinius et Oribasius *τὸ δὲ οὖλον* legere, non *λευκόν.*

[d] *Nicander*] Diosc. loc. cit. *Νίκανδρος δέ φησι καὶ θηριακὸν εἶναι τὸ φοινικοῦν.* Nicandri versus est ejuscemodi in Theriac. p. 60. *Ἠέ τι φοινίσσον δὴ καταβάλλεο φῦκος.*

[e] *Laudantur*] Diosc. IV. 76.

[f] *Talis vero*] Ad verbum hæc Plinius Valer. II. 48. et Marcellus Empir. c. 34. p. 233.

[g] *Idem nervis*] Dioscor. III. 9. *Ποθεὶς δὲ ἁρμόζει τοῖς περὶ τὰ νεῦρα πάθεσιν ἰδίως.*

[h] *Vettonica nervis*] Etiam præcisos glutinari ea censuit Marcellus Empir. c. 35. p. 240. Vide Notas et Emend. num. 19.

[i] *Ut in jocinere*] Hoc est, eo temperamento, quo in jocineris remediis usi sumus, nempe c. 19. Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus.

[j] *Articulis*] Plinius Valer. II. 47. Apuleius c. 2. de quinquefolio, tit. 11. 'Ad pedum dolorem.' Jus radicis decoctæ prodesse *ἀρθριτικοῖς* scribit Dioscor. IV. 42.

[k] *Mandragoræ*] Dioscor. IV. 76. post Theophr. Histor. IX. 10.

Digitorum in pedibus[l] rimis[5] polypodii radix. Articulis[m] succus hyoscyami cum axungia: amomi[n] succus cum decocto: item centunculus decocta, vel muscus recens ex aqua obligatus,[6] donec inarescat.

Item lappæ boariæ[o] radix e vino pota. Cyclaminos[p] decocta in aqua perniunculos curat, omniaque alia frigoris vitia. Perniunculos[q] et cotyledon[7] cum axungia: folia ex batrachio:[r] epithymi succus. Clavos pedum extrahit ladanum cum castoreo: verbenaca ex vino.

LXVII. Nunc peractis malis quæ membratim sentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc communia invenio.[1] Ante omnes potandam[2] dodecatheum, de qua diximus:[s] deinde panacis[t] omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, et semen interaneorum vitiis. Ad omnes vero corporis dolores succum e scordio: item Vettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis privatim emendat, gratioremque reducit.[3]

LXVIII. Geranion aliqui[u] myrrhin: alii myrtidan[1][v] ap-

5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Cubitorum ac pedum rimis* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *obligatur* edd. vett. et Gronov.—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *perniunculos curat et cotyledon* Gronov. et al. vett.

CAP. LXVII. 1 Chiffl. *inveniunt.*—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *potam* Gronov. et vulgg.—3 Vet. Dalec. *reddit.*

CAP. LXVIII. 1 'Ita bene cod. Reg. 2.' *Brotier.* *alii myrrhida* Vet. Dalec. *aut myrrhidam* Chiffl. *alii merthryda* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTÆ

[l] *Digitorum in pedibus*] Libri editi, *cubitorum ac pedum.* Reg. 1. *cubitorum in pedibus.* Reg. 2. *digitorum inde pedibus.* Malui, *digitorum in pedibus.* Diosc. IV. 188. polypodii radicem impositam prodesse ait adversus rimas quæ inter digitos fiunt, Ποιεῖ καὶ .... ἡ ῥίζα λεία καταπλασσομένη πρὸς ῥαγάδας τὰς ἐν μεσοδακτύλοις.

[m] *Articulis*] Diosc. IV. 69. et Apuleius c. 4. de symphoniaca, tit. 5.

[n] *Amomi*] Diosc. I. 14. Ποδάγραις συμβάλλεται.

[o] *Item lappæ boariæ*] A lappagine, de qua sup. cap. si discrepat, ignota herbariis.

[p] *Cyclaminos*] Dioscor. II. 194.

[q] *Perniunculos*] Diosc. IV. 92. et Schol. Nicandri, in Theriac. p. 32.

[r] *Folia ex batrachio*] Diosc. II. 206.

[s] *De qua diximus*] Lib. XXV. c. 9.

[t] *Deinde panacis*] Ex Theophr. Hist. IX. 12.

[u] *Geranion aliqui*] Diosc. IV. 116. Μυῤῥὶς, οἱ δὲ μύῤῥιν καλοῦσιν, τῷ καυλῷ καὶ τοῖς φύλλοις ἔοικε κωνείῳ· ῥίζαν δὲ

pellant. Similis est cicutæ, foliis minutioribus, et caule brevior, rotunda,[2] saporis et odoris jucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulo quam malvæ,[c] caulibus tenuibus, pilosis, ramosam ex intervallis, binum[3] palmorum, et in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sint gruum. Alterum genus[d] foliis anemones, divisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus se ab imbecillitate utilissima: et fere talis vera est.[4] Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis tribus bis die. Item contra[e] inflationes:[5] et cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis[6] semen drachmis quatuor cum pipere et myrrha potum. Phthisin sanat[f] et plantaginis succus, si bibatur, et ipsa decocta. In cibo cum sale et oleo, et a somno[7] matutino, refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocant, interpositis diebus. Vettonica[g] vero phthisicis,[8] ecligmate

recentt.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *breviore, rotundo* Gronov. et vulgg.—3 Cod. Dalec. *trium.* Mox, *et his foliis .... sunt gruum* Vet. Dalec.—4 Vet. Dalec. *rara est.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *inflationes vulvæ*, e Diosc.—6 *Opisthotonis* cod. Chiffl.—7 Vet. Dalec. *decocto cibo sumpta cum sale et oleo a somno;* aliud Vet. *decocta in vino cum sale, &c.*—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1.

NOTÆ

ἔχει ἐπιμήκη, ἁπαλὴν, περιφερῆ, εὐώδη, ἡδεῖαν βρωθῆναι. Geranium cicutæ folio, supinum vocat Dodonæus, a quo delineatur, pag. 63. quale vidimus in horto Regio: sed illud inodorum. Alterum moschatum, folio ad myrrhidem accedente, et ibi observatum a nobis, pictum vide apud Joan. Bauhinum, tom. III. p. 479.

[b] *Alii myrtidan* [*merthryda*] Diosc. in Nothis, p. 459. *Οἱ δὲ μερτρὺξ, οἱ δὲ μυῤῥίς.* In Mss. *myrtidam,* forte pro *myrtida.* Nam in Indice, *Geranion, sive myrrhis, sive myrtis.*

[c] *Græci foliis ... malvæ*] Malvæ folio rotundo geranium, Pes columbinus dicitur Dodonæo, p. 61. Gallis, *Pied de pigeon.* In horto Regio vidimus. Describitur iisdem pæne verbis a Diosc. III. 131.

[d] *Alterum genus*] Et istud ab eodem Diosc. iisdem designatur notis, loc. cit. *Γεράνιον τὸ μὲν φύλλον ἔχει ὅμοιον ἀνεμώνῃ, κ. τ. λ.* Vulgo id Rostrum gruis, ciconiæve, appellatur: *Bec de cicogne.* Geranium est Dodonæi tuberosum, p. 61. visum a nobis in horto Regio.

[e] *Item contra*] Contra vulvæ inflationes, inquit Dioscor. III. 131. *Ποθεῖσα ἐν οἴνῳ ἄχρι < πλῆθος, ὑστέρας ἐμπνευματώσεις λύει.*

[f] *Phthisin sanat*] Diosc. II. 153. *Πίνεται δὲ καὶ πρὸς φθίσιν.* Et Celsus III. 22.

[g] *Vettonica*] Diosc. IV. 1. ad verbum.

cum melle, fabæ magnitudine: agaricum[h] potum duobus obolis in passo, vel daucon cum centaurio[9] majore in vino. Phagedænis[i] (quod nomen[j] sine modo esurientium est, et alias[10] ulcerum)[a] tithymali medentur cum sesamis[11] sumti.

LXIX. Inter mala universi[1] corporis vigiliæ sunt plerisque. Harum remedio monstratur panaces, clymenos, aristolochia,[k] et odore, et peruncto capite: aizoum, sive sedum, si involutum panno nigro, ignorantis pulvino subjiciatur: et onothera,[2] [l] sive onuris, hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio,[3] flore roseo,[4] fruticosa, longa ra-

[a] *Et alioqui nomen est ulcerum generis cujusdam phagedæna.*

2. 3. et recentt. *Vettonica phthisicis* Gronov. et vulgg.—9 Gronov. *centaureo;* Chiffl. *centaurio.*—10 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sinuum modo exedentium, &c.* Vet. Dalec. *sine m. esurientium est, alia* Chiffl. *sine m. exedentium est, et alias* Gronov. et vulgg.—11 'Ms. *sesamio;* fortassis, *sesamino.*' Dalec.

CAP. LXIX. 1 Cod. Dalec. *universa.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *onagra,* e Diosc. *œnothera* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *onothera* codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps; quod revocavit Brotier. Mox, *hilaritatem affert* Vet. Dalec.—3 Cod. Dalec. *amygdalino est folio.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *rosaceo* Gronov. et

NOTÆ

[h] *Agaricum*] Totidem verbis Diosc. III. 1.

[i] *Phagedænis*] Diosc. IV. 165. de tithymalo: Ἁρμόζει καὶ πρὸς πτερύγια, καὶ ἄνθρακας, φαγεδαίνας, γαγγραίνας, σύριγγας. Quid hoc loco phagedæna sit, docuimus XX. 13.

[j] *Quod nomen*] Geminos inesse huic voci significatus innuit: alterum pro ulcere, uti diximus XX. 13. alterum, ut sit inexplebilis voracitas, immanis esuritio, inexsaturabilisque appetitus comedendi, et quasi βούλιμος. Ἀπὸ τοῦ αἰνῶς φαγεῖν, φάγαινα et φαγέδαινα. Vide Cælium Aurel. de Chron. Morb. III. 3. 'Est etiam phagedæna,' inquit, 'ex stomachi passionibus, qua affecto sequetur cibi vehemens appetentia, quam Græci ὄρεξιν appellant,' &c.

[k] *Harum remedio .... aristolochia*] Ad somnum conciliandum valere plurimum aristolochiam in vino austero tritam, potamque, auctor est Theophr. Hist. IX. 13.

[l] *Et onothera* [*œnothera*] Subintellige, ex antecedentibus, vigiliarum remedio est. In Mss. tum hoc loco, tum in Indice, sine diphthongo, *Onothera, sive onuris.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. l. VIII. p. 214. Ὄναγρον, ἢ ὀνοθήρα, ἢ ὀνοθουρίς. Sequitur Theophrastum Plin. Hist. IX. 23. Ἡ δὲ τοῦ οἰνοθήρα ῥίζα δοθεῖσα ἐν οἴνῳ, πραότερον ποιεῖ καὶ ἱλαρώτερον τὸ ἦθος. Ἔχει δὲ ὁ οἰνοθήρας τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἀμυγδάλῃ, κ. τ. λ. Sic etiam Diosc. IV. 118. Ὀνάγρα, οἱ δὲ ὀνοθήραν, οἱ δὲ ὄνουριν, κ. τ. λ. Nobis adhuc ignota.

dice, et, cum siccata est, vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat.

Cruditates,[m] quæ nauseam faciunt, digerit Vettonica. Eadem pota[n] a cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: et crapulam discutit. Item agaricum[o] post cibum[5] in aqua calida potum. Paralysin Vettonica sanare dicitur: item iberis, ut dictum est.[p] Eadem[q] et torpentibus membris prodest: item argemonia, omnia quæ[r] periclitentur secari, discutiendo.

LXX. Comitiales sanant[s] panacis, quam Heraclion[1] diximus,[t] radices potæ cum coagulo[u] vituli marini, ita ut sint panacis tres partes: plantago pota:[v] Vettonicæ[2][w] in oxymelite drachma, vel agaricum[x] obolis tribus: folia quinquefolii[y] ex aqua. Sanat et archezostis,[z] sed anno pota. Sanat et baccharis radix arida in pulverem contrita, cyathis tribus cum coriandri uno in aqua[3] calida. Et centunculus

vulgg.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cibos* Gronov. et vulgg.

Cap. LXX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *heracleam* Dalec. *heracliam* Gronov. et vulgg.—2 *Vettonica* Dalec. Mox, *oxymeliti, dr. vel agarico* Chiffl.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *cum coriandro in aqua* Gronov.

NOTÆ

[m] *Cruditates*] Id vero jam superius indicavit, c. 25.

[n] *Eadem pota*] Diosc. IV. 1.

[o] *Item agaricum*] Dioscor. III. 1.

[p] *Item iberis, ut dictum est*] Lib. XXV. c. 49.

[q] *Eadem*] Ob vim calefaciendi, quæ ipsius propria dos ac peculiaris est: quapropter et ischiadicis illini utiliter monet Dioscor. I. 188.

[r] *Omnia quæ*] Mala tam gravia, et propter suppurationem ad amputationem membri aut partis alicujus descendere necesse sit. Inflammationes compesci ea scribit Dioscor. II. 208. Apuleius cap. 31. tit. 9. 'Ad ea quæ secanda sunt:' 'Herba argemonia contrita et imposita aperit et persanat.'

[s] *Comitiales sanant*] Ex Theophr. Hist. IX. 12.

[t] *Heraclion diximus*] Lib. XXV. c. 13.

[u] *Cum coagulo*] Quod et per se potum comitialibus prodest, auctore Diosc. II. 85.

[v] *Plantago pota*] Diosc. II. 153. et Scribonius Largus Compos. 12.

[w] *Vettonicæ*] Vel ex aqua potum mederi iis scribit Diosc. IV. 1.

[x] *Vel agaricum*] Ex aceto mulso ternis obolis. Diosc. III. 1.

[y] *Folia quinquefolii*] Diebus tricenis pota. Diosc. IV. 42.

[z] *Sanat et archezostis*] Seu vitis alba, de qua XXIII. 16. Vide Notas et Emend. num. 20.

trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: verbenaca ex vino pota: hyssopi baccæ[a] ternæ contritæ et in aqua potæ diebus sedecim:[4] peucedanum[b] cum coagulo vituli marini æquis portionibus potum: quinquefolii contrita folia ex vino pota diebus XXXI.[c] Vettonicæ farina pondere X. III.[d] cum aceti scillitici[5] cyatho, mellis Attici uncia: scammonium obolis duobus cum castorei drachmis quatuor.

LXXI. Febres frigidas[e] leviores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas sideritis cum oleo: item ladanum, quod in segetibus nascitur, contusum: plantago[f] ex aqua mulsa, duabus horis ante accessionem[1] pota binis drachmis: vel succus radicis madefactæ vel tusæ: vel ipsa radix trita in aqua ferro calfacta. Quidam ternas[g] radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem[2][h] in quartanis et quaternas fecerunt. Buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat, dicatque ad quem liberandum febri id faciat, et alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt febri liberari.[3] Item Vettonicæ[i] drachmam, in aquæ mul-

et vulgg.—4 Vet. Dalec. *diebus IV.*—5 Chiffl. *aceto scilliti.*

CAP. LXXI. 1 Chiffl. *accessione.*—2 Cod. Dalec. *Iidemque;* Chiffl. *Eadem in quartanis quartana, &c.* Vet. Dalec. *Iidem in q. et q. dederunt.*—3 'Ita codd. Regg. 1. 2. Sic et supra, *liberandum febri* in codd. Regg. et Editione principe.' *Brotier.* *a febre liberari* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et re-

NOTÆ

[a] *Hyssopi baccæ*] Vide quæ de hyssopo diximus anteriore lib. c. 87.

[b] *Peucedanum*] Diosc. III. 92. ex aceto, rosaceoque illitum.

[c] *Quinquefolii . . . . diebus XXXI.*] Ita libri omnes. Diosc. IV. 42. diebus tricenis tantum. Ἀρήγει δὲ καὶ ἐπιληψίας πινόμενα ἐφ᾽ ἡμέρας λ′.

[d] *Vettonicæ . . . X. III.*] Hoc est, denarium ternum.

[e] *Febres frigidas*] Diosc. III. 1. de agarico: Λύει δὲ καὶ ῥῖγος πρὸ τῆς ἐπισημασίας διδόμενον. *Solvit rigorem horroremve, si detur ante febrilium accessionum initia.*

[f] *Plantago*] Apuleius cap. 1. tit. 12. et 14.

[g] *Quidam ternas*] Diosc. II. 153.

[h] *Iidem*] In Mss. forte rectius, *Eadem in quartanis quaterna fecerunt:* eadem sententia: quod existimarent ii ternas radices cum vini ternis cyathis et aquæ pari modo tertianis febribus, itemque quartanas quaternis auxiliari. Sic Diosc. loc. cit.

[i] *Item Vettonicæ*] Plinius Valer. III. 4.

sæ cyathis tribus: vel agaricum,[4] [j] maxime in his febribus, quæ cum horrore veniant.[5] Quinquefolii[k] folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura[6] ceteris: alii omnibus[l] tres obolos[7] cum pipere ex aqua mulsa. Verbenaca quidem[m] et jumentorum febribus in vino medetur: sed in tertianis a tertio geniculo incisa, quartanis a quarto. Bibitur et semen[n] hyperici utriusque in quartanis, et horroribus. Vettonicæ farina,[o] quæ omnes horrores coërcet. Item panaces,[p] adeo excalfactoria natura, ut per nivem ituris bibere id perungique eo præcipiant.[8] Et aristolochia[q] perfrictionibus resistit.

LXXII. Phreneticos[a] somnus sanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso, anagallidum[1] succo. E diverso[b] lethargicos excitare labor est: hoc præstante (ut

centt.—4 Vet. Dalec. *drachma .... vel agarico.*—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *veniunt* Gronov. et vulgg.—6 Cod. Dalec. *seu plura.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *obolis tribus* Gronov. et vulgg.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *id, ac perungi eo præcipiant* edd. vett. et Gronov.

CAP. LXXII. 1 Dalec. *et anagallidum.*—2 Chiffl. *excitare labor est, hoc*

NOTÆ

[j] *Vel agaricum*] Diosc. III. 1.

[k] *Quinquefolii*] Diosc. IV. 42. totidem verbis.

[l] *Alii omnibus*] Omni febri. Diosc. loc. cit.

[m] *Verbenaca quidem*] Totidem verbis Dioscor. IV. 61.

[n] *Bibitur et semen*] Sic Diosc. III. 171. et 174.

[o] *Vettonicæ farina*] Hoc est, herbæ aridæ tenuis pulvisculus. Plinius Valer. III. 4.

[p] *Item panaces*] Diosc. III. 55. *Δύναμις δὲ αὐτοῦ ἐστι θερμαντικὴ . . . . . ὅθεν ἁρμόζει πρὸς περιόδους καὶ ῥίγη, κ. τ. λ.*

[q] *Et aristolochia*] Apuleius cap. 19. de aristolochia, tit. 4. 'Frigore exustis:' 'Herba aristolochia ex oleo cocta, calefactoriam vim habet cum axungia porcina.' Ita ille quidem; sed Plinii mentem, quam sæpe transcribit, præpostere interpretatus videtur: cum is de frigoribus accessionum, horroribusque febrium locutus sit, quas Græci ῥίγη, ut Diosc. III. 6. de aristolochia, Latini perfrictiones vocant.

[a] *Phreneticos*] Plinius Valer. III. 9. Apuleius c. 94. tit. 2. 'Ad phreneticos:' 'Herba peucedanum cum aceto capiti infusa, summe facit.' Sic et Diosc. III. 92. Φρενῖτιν. Celsus III. 'insaniam' appellat, 'quæ et acuta et in febre est.' Ejus plura genera vide ibi luculenter expressa.

[b] *E diverso*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. III. 7. et Diosc. III. 92.

perhibent) ex aceto[2] naribus tactis peucedani succo. Contra insanias[c] Vettonica[3] bibitur. Carbunculos[d] rumpit panaces. Sanat Vettonicæ farina ex aqua, aut brassica[e] cum thure, frequenti potu calidæ: vel e carbone in conspectu restincto,[4] favilla, digito sublata et illita: vel plantago tusa.[f]

LXXIII. Tithymalus[g] characias hydropicos sanat: plantago[1] [h] in cibo, cum prius panem siccum ederint sine potu: Vettonica[i] drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulsi: vel agaricum, vel semen lonchitidis[j] duabus lingulis[2] ex aqua potum: psyllion[3] ex vino: anagallidum[k] succus: cotyledonis[l] radix e mulso: ebuli[m] recentis radix, excussa tantum,[n] nec colluta, quod[4] duo digiti com-

præstant euphorbeum ex aceto; Gronov. *excitari, &c.*—3 *Betonica* Chiffl.—4 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps.' *Brotier. in conspectu exstincto* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

Cap. LXXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *characites .... panaces, plantago* Gronov. et al. vett. ante Harduin. Mox in iisdem vett. *succum ederint;* cod. Dalec. *siccum comederint.*—2 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. Miller. et Bipont. *duabus linguis* Harduin. 2. 3. et Franz. *duabus ligulis* Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *psyllium* Gronov. et vulgg.—4 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Har-

NOTÆ

[c] *Contra insanias*] Diosc. IV. 1. Θεραπεύει μαινομένους μεθ' ὕδατος πινομένη.

[d] *Carbunculos*] Diosc. III. 55. Περιῤῥήττει δὲ καὶ ἄνθρακας.

[e] *Aut brassica*] Cum sale, inquit Diosc. II. 146. Μεθ' ἁλῶν δὲ ἄνθρακας περιῤῥήττει.

[f] *Vel plantago tusa*] Plinius Valer. III. 30. 'Carbunculo medendo: suppurationes dirumpit plantago sine lanugine, cum sale contusa.' Theod. Priscianus I. 18. 'de carbunculis: specialiter locis superimponendum est cataplasma de arnoglossa cum pane mundo, et lenticula cocta.' Plantago Græcis, ut diximus, ἀρνόγλωσσον est.

[g] *Tithymalus*] Drachmæ pondere radice tusa, cum hydromelite. Diosc. IV. 165.

[h] *Plantago*] Totidem verbis Diosc. II. 153.

[i] *Vettonica*] Diosc. IV. 1. ex aqua mulsa, si quidem febricitent: sin aliter, e mulso.

[j] *Lonchitidis*] Certe urinam ea ciere dicitur a Diosc. III. 61.

[k] *Anagallidum*] Diosc. II. 208.

[l] *Cotyledonis*] Diosc. ad verbum, IV. 29.

[m] *Ebuli*] Diosc. IV. 175. Ἡ ῥίζα δὲ αὐτῆς ἑψηθεῖσα σὺν οἴνῳ καὶ διδομένη παρὰ τὴν δίαιταν, ὑδρωπικοὺς ὠφελεῖ. *Radix in vino decocta, et in cibis data hydropicos adjuvat.*

[n] *Excussa tantum*] Excusso tantum terreo pulvere, qui radici adhærescit: ipsa non colluta aqua.

prehendant, ex vini veteris calidi hemina: trifolii radix [o] drachmis duabus ex vino: tithymalum,[p] platyphyllon cognomine: semen hyperici, quod coris [q] appellatur.

Acte, quam quidam [5] [r] esse ebulum putant, radice contrita in vini cyathis tribus, si febris absit, vel semine ex vino nigro. Item verbenaca, fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias.

Præcipue tamen chamæactes [6] succus aptissimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant plantago, cyclamini radix [s] e melle: ebuli folia [t] trita,[7] et e vetere vino imposita etiam boam sanant, id est, rubentes papulas. Pruriginem [u] succus strychni illitus.

LXXIV. Igni sacro [a] medetur aizoum: folia trita cicutæ: [b] mandragoræ [c] radix. Secatur in asses [1] [d] ut cucu-

duin. 1. 2. 3. et recentt. *quantum* Gronov. et al. vett. Mox, Chiffl. *ex vini v. caldi .... in vino .... caros appellatur.*—5 *Chamæacte, quam quidam* Vet. Dalec.—6 Gronov. et al. ante Harduin. *chamæactæ.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum melle: .... contrita* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXIV. 1 *Siccatur in asses* codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps; *Siccatur in ære* Gronov. et vulgg. *in arses* Chiffl. *in has res* cod. Dalec. *in hanc rem et cucumis* Vet. Dalec. *in ære, ut et cucumis* alii vett. ap. Dalec. *in asses ut cucumis* alii vett. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Mox, *primumque*

NOTÆ

[o] *Trifolii radix*] Diosc. III. 123.

[p] *Tithymalum*] Hujus radix, succus, folia, aquas per inferna trahunt: Ἡ ῥίζα, καὶ ὁ ὀπὸς, καὶ τὰ φύλλα, ἄγει ὑδατώδη κατὰ κοιλίαν. Dioscor. IV. 165.

[q] *Quod coris*] Mss. Reg. et Colb. item Parm. editio *caros* iterum hoc loco, ut supra cap. 54. Hoc hyperici genus urinas ciere docet Dioscor. III. 174.

[r] *Acte, quam quidam*] Acte sylvestris scilicet, ἀκτὴ ἀγρία, quam Ῥωμαῖοι ἔβουλουμ vocant, ut ait Dioscor. in Nothis, pag. 474. Chamæactes eadem ebulique nominibus insignior. Apuleius cap. 91. 'de chamæacte, quam Itali ebulum vocant,' tit. 3. 'Ad hydropicos:' 'Herbæ ebuli radices conteres, et ejus succum expressum cyathis quatuor ex vini sextario semis potui semel in die dato, hydropicis validissime proderit: per anum enim humor omnis detrahetur.'

[s] *Cyclamini radix*] Diosc. II. 194. Ἡ ῥίζα καὶ ἐξανθήματα στέλλει. Post Theophr. Hist. IX. 10.

[t] *Ebuli folia*] Hæc recentia, molliaque, illita ex polenta, inflammationes mitigare, auctor est Diosc. IV. 175.

[u] *Pruriginem*] Ipsum quoque ignem sacrum, de quo statim agitur, Theod. Prisciano I. 20. 'de igne sacro.'

[a] *Igni sacro*] Ad erysipelata valere aizoum scribit Diosc. IV. 89.

[b] *Folia . . . cicutæ*] Dioscor. IV. 79. Ἐρυσιπέλατα καταπλασθὲν σβέννυται. Est autem ἐρυσίπελας Hippocrati πῦρ

mis: primoque super mustum suspenditur, mox in fumo: dein tunditur in vino aut aceto. Prodest et vino myrteo [2] fovere: mentæ [e] sextans, vivi sulfuris uncia, ex aceto simul trita: fuligo ex aceto.[f] Ignis sacri [g] plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoster appellatur, et enecat,[3] si cinxerit. Medetur [h] plantago cum creta Cimolia, et peristereos [i] per se: radix persolatæ. Aliis quæ serpunt, cotyledonis [j] radix cum mulso, aizoum,[k] succus linozostis [4] ex aceto.

LXXV. (XII.) Radix polypodii [l] illita luxatis medetur. Doloremque [m] et tumores tollunt semen psyllii, folia plantaginis tusa, sale modico addito: [1] verbasci [n] semen ex vino decoctum et contritum: cicuta cum axungia. Folia ephemeri [o] tuberibus tumoribusque [2] illinuntur, quæ etiamdum [p] discuti possunt.

super .... e vino, aut aceto Chiffl.—2 Idem codex, *myrtico.*—3 Idem codex, *vocatur, et necat;* cod. Dalec. *vocatur, et enecat.*—4 Chiffl. *succus e linozosti.*

CAP. LXXV. 1 Chiffl. *trita sale modice addito.*—2 Cod. Dalec. *uberum tu-*

NOTÆ

ἄγριον, tumor ex fervente tenuique sanguine conflatus: sive ex flava bile et sanguine, calidioribus justa temperatione, mixta fluxio. Latini sacrum ignem appellant, et vulgus ignarum, *le Feu Saint Antoine.* Sunt tamen qui ignem sacrum ab erysipelate dirimant.

[c] *Mandragoræ*] Theophr. Hist. IX. 10. Τὴν δὲ ῥίζαν πρὸς τὸ ἐρυσίπελας, ξυσθεῖσαν καὶ ὄξει δευθεῖσαν. Diosc. IV. 76.

[d] *Secatur in asses*] Vide Notas et Emend. num. 21. Asses vocat partes oblongas, in quas solemus cucumeres dividere, hoc est, pepones melonesve.

[e] *Mentæ*] Scribonius Compos. 245.

[f] *Fuligo ex aceto*] Hoc est, cum aceto.

[g] *Ignis sacri*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. III. 34. Qui porro zoster Plinio, Largo Scribonio zona appellatur, cap. 98. 'Ad zonam,' Compos. 247. 'Ad zonam quam Græci ἕρπητα dicunt, faciunt .... præcipue cicuta viridis bene trita et imposita.'

[h] *Medetur*] Plinius Valer. loc. cit. Scribonius Largus Compos. 245. 'Ad ignem sacrum;' et Diosc. II. 153. totidem verbis.

[i] *Et peristereos*] Sive peristereon, de qua Diosc. IV. 60. Στέλλει δὲ καὶ ἐρυσιπέλατα σὺν ὄξει καταπλασθεῖσα.

[j] *Cotyledonis*] Diosc. IV. 92. Φλεγμονάς τε καὶ ἐρυσιπέλατα ..... καταπλαττομένη ὠφελεῖ.

[k] *Aizoum*] Diosc. IV. 89. Δύναμιν δὲ ἔχει ψυκτικὴν, ποιοῦσαν πρὸς ἐρυσιπέλατα, ἕρπητας, κ. τ. λ.

[l] *Radix polypodii*] Diosc. IV. 188. de ea radice: ποιεῖ καὶ πρὸς στρέμματα ἡ ῥίζα λεία καταπλασσομένη.

[m] *Doloremque*] Diosc. IV. 70. luxatis tumoribusque psyllium mederi, impositum ex rosaceo, vel aqua, prodit.

[n] *Verbasci*] Folia tumoribus imponit Diosc. IV. 104.

LXXVI. Morbum regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatem illam [1] densitatemque tunicarum felle subeunte. Hippocrates a septimo die [a] in febre mortiferum signum esse docuit.[2] Nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit vero et citra febres, impugnaturque centaurio majore [3] (ut diximus)[b] poto, Vettonica,[c] agarici obolis [d] tribus ex vini veteris cyatho: item verbenacæ [e] folio, obolis tribus ex vini calidi hemina quatriduo. Sed celerrime [f] quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale et melle.[4] Cyclamini [g] radix drachmis tribus bibitur

moribus; Gronov. al. ante Harduin. et Franzius, *tuberibus atque tumoribus.* Mox, Chiffl. *illinuntur, quæ et tantum discuti possunt.*

CAP. LXXVI. 1 Chiffl. *in oculis mirari est, t. etiam,* omisso *præcipue.*—2 Idem codex, *febri .... dicit.*—3 Idem codex, *circa et febres expugnatusque centaurio majori.*—4 *Potus cum sale et melle*] Paulo aliter, et melius Diosc. IV.

NOTÆ

[o] *Folia ephemeri*] Vide Notas et Emend. num. 22.

[p] *Quæ etiamdum*] Quæ quidem humidi nihil purisve contraxerit, inquit Diosc. IV. 85. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 175.

[a] *Hippocrates a septimo die*] Diebus iis qui septimum consequuntur. Sic libri omnes etiam Mss. non, ut quidam reponunt, *ante septimum diem.* Locus Hippocratis, qui nunc spectatur a Plinio, extat in eo libro quem is inscripsit, *de internis affectionibus,* περὶ τῶν ἐκτὸς παθῶν, text. 39. p. 244. ubi morbi regii genus alterum ait esse letale, nisi primis diebus diligenter adhibita curatio sit. Si ad octavum nonumve diem protrahatur morbus, subsequi deinde graviorem alterum, ac denique, ut plurimum, mortem ipsam: Ἢν δὲ ἡ νοῦσος ἀπομηκύνηται καὶ γένηται ὄγδοος ἢ ἔνvατος, ξυμπίπτει ἐς νοῦσον .... καὶ οἱ πολλοὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ παραχρῆμα φθείρονται. Tamen idem ipse Aphor. IV. 62. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐπιγίγνονται ἴκτεροι πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν. *Quibus in febribus morbus regius intervenit ante septimum diem, malum.* Aliter in totum Diocles censuit, apud Celsum, III. 24.

[b] *Ut diximus*] Hoc est, radice pota duabus drachmis, si febris sit, in aqua trita, alias in vino, ut dictum est superiore lib. cap. 30. Minori centaureæ hanc vim ascribit Apuleius c. 35. tit. 3.

[c] *Vettonica*] Anton. Musa tit. 33. 'Ad ictericos, id est, morbo regio laborantes, qui sunt auruginosi, Vettonicam ex vini cyathis tribus frequenter sumtam proficere experti sumus.' Sic Dioscor. IV. 1. ἰκτεριῶντάς τε καθίστησι.

[d] *Agarici obolis*] Diosc. III. 1.

[e] *Item verbenacæ*] Apuleius c. 3. de verbenaca tit. 12. alio temperamento. Sed Diosc. lib. LXI. totidem verbis ac Plinius.

[f] *Sed celerrime*] Vide Notas et Emend. num. 23.

[g] *Cyclamini*] Diosc. totidem verbis, II. 194.

in loco calido, et a perfrictionibus tuto: sudores enim felleos[h] movet. Folia tussilaginis ex aqua: semen linozostis utriusque inspersum potioni, vel cum absinthio aut cicere decoctum: hyssopi baccæ cum aqua potæ:[5] lichen herba, si, cum sumitur, cetero olere abstineatur: polythrix[i] in vino data, struthion in mulso.

LXXVII. Passim et in quacumque parte maxima incommoda[1] nascuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis[2][j] corporibus. Remedio[k] sunt pycnocomi folia trita cum polenta, si nondum[l] caput fecerint. Discutiunt et folia ephedri[m] illita.

LXXVIII. Fistulæ quoque in omni parte serpunt, medicorum vitio male sectis corporibus. Auxilio est centaurium minus, collyriis cum melle decocto additis:[1] plantaginis succus[n] infusus: quinquefolium[o] cum sale et melle: ladanum cum castoreo: cotyledon cum medulla cervina calefacta et imposita:[2] verbasci radicis medulla collyrii tenuitate in fistulam additur:[3] vel aristolochiæ[p] radix, vel succus tithymali.[q]

42. 'Celeriter quoque regio morbo medetur (quinquefolii, *la Quinte feuille*) foliorum succus tribus cyathis aliquot diebus potus. Eadem cum sale et melle imposita tam vulneribus, quam fistulis medentur.' *Brotier.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hyssopus cum ficis in aqua pota*, e Diosc.

CAP. LXXVII. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ac maximo incommodo* Gronov. et vulgg.—2 Chiffl. *consectis*.

CAP. LXXVIII. 1 Vet. Dalec. *inditis*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *calefacta, imposita* Gronov. et vulgg. —3 Vet. Dalec. *inditur*.

NOTÆ

[h] *Sudores . . . felleos*] Colore fellis, χολώδεις τῇ χροιᾷ, Diosc. Bilem sudore sic expelli docet Galenus de Fac. Simp. Med. l. VII. p. 199.

[i] *Polythrix*] Diosc. IV. 136.

[j] *Confectis*] Senilibus.

[k] *Remedio*] Diosc. IV. 176. de pycnocomo: Καὶ τὰ φύλλα δὲ καταπλαττόμενα φύματα καὶ δοθιῆνας διαφορεῖ, *tubercula furunculosque discutiunt.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. l. VIII. p. 223.

[l] *Si nondum*] Si nondum in caput intumuerint, aut in acuminatum verticem extuberaverint.

[m] *Discutiunt . . . ephedri*] Sive ephedræ, de qua dictum est c. 20.

[n] *Plantaginis succus*] Diosc. II. 153. Σύριγγάς τε ἐγκλυζόμενος ὠφελεῖ.

[o] *Quinquefolium*] Diosc. IV. 42.

[p] *Vel aristolochiæ*] Apuleius c. 19. de aristolochia, tit. 3. 'Ad fistulas:' 'Herbæ aristolochiæ radix fistulis inserta,' &c.

[q] *Vel succus tithymali*] Diosc. IV. 165.

LXXIX. Collectiones[r] inflammationesque sanant argemoniæ[1] folia illita. Duritias[s] et collectiones omnes verbenaca, vel quinquefolium[t] decoctum in aceto: verbasci folia vel radix, hyssopum e vino[u] impositum: acori radix, decocto ejus herbæ foventibus: aizoum. Item quæ contusa sint, duritiasque et sinus corporis, illecebra. Omnia infixa[2] corpori extrahunt, folia tussilaginis, daucum, semen leontopodii tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus[v] imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, vel semen, item orchis. Vitia,[w] quæ sint in ossibus, satyrii radice imposita, efficacissime sanari dicuntur. Nomæ et collectiones omnes fuco maris,[x] priusquam inarescat. Et alceæ[3][y] radix collectiones discutit.

LXXX. Ambusta[a] sanantur plantagine, arctio,[1][b] ita ut cicatrix[c] fallat. Folia ejus[d] in aqua decocta et contrita illinuntur: radices cyclamini cum aizoo: herba ipsa[e] hyperici, quod corion[2][f] appellavimus.

LXXXI. Nervis et articulis[g] convenit plantago trita cum

CAP. LXXIX. 1 Dalec. *argemones.*—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *corporis et tela omnia infixa* Vet. Dalec. *corporis. Illecebræ omnia infixa* Gronov. et vulgg.—3 *Et alcimæ* Chiffl.

CAP. LXXX. 1 Gronov. *arcio.*—2 Chiffl. *choryssum.*

NOTÆ

[r] *Collectiones*] Diosc. II. 208. Φλεγμονὰς παρηγορεῖ τὰ φύλλα καταπλασσόμενα.

[s] *Duritias*] Tumores certe, inflammationesque mitigare, tonsillas abrumpere verbenacam scribit et Diosc. IV. 61.

[t] *Quinquefolium*] Διαφορεῖ σκληρίας, οἰδήματα, κ. τ. λ. Diosc. IV. 42. et ex aceto quidem, ut ex superioribus intelligitur.

[u] *Hyssopum e vino*] Sic eo mitigari inflammationes scribit Diosc. III. 30.

[v] *Suppurationibus*] Prohibet pycnocomon ne suppurent vulnera ex aculeis spiculisve nata. Spicula et adactos corpori aculeos pycnocomo extrahi docet Diosc. IV. 176.

[w] *Vitia*] Ut caries, de qua Celsus VIII. 2.

[x] *Fuco maris*] Egimus de eo c. 66.

[y] *Et alceæ*] Quæ et alisma, et damasonium vocatur: de qua XXV. 77.

[a] *Ambusta*] Dioscor. II. 153.

[b] *Arctio*] Vide Notas et Emend. num. 24.

[c] *Ita ut cicatrix*] Ut vix cicatrix ulla reliqua ex ambustione appareat.

[d] *Folia ejus*] Dioscor. IV. 106.

[e] *Herba ipsa*] Dioscor. III. 171. Καὶ τὰ φύλλα σὺν τῷ σπέρματι καταπλαττόμενα κατακαύματα ἰᾶται. *Foliis cum semine impositis ambusta sanantur.*

[f] *Quod corion*] In Mss. iterum *corison.*

[g] *Nervis et articulis*] Apuleius c. 1.

sale: argemonia [1] tusa ex melle. Peucedani [h] succo perunguntur spastici, tetanici. Nervorum duritiæ [i] ægilops [2] succo, doloribus erigeron [j] ex aceto illinitur. Epithymo spasticis, et opisthotonicis [3] perungui: semine hyperici,[k] quod coris [l] vocatur, idemque [4] bibere prodest. Phrynion dicitur etiam abscisos sanare nervos, si confestim imponatur trita vel mansa. Spasticis, tremulis, opisthotonicis, alceæ radix bibitur ex aqua mulsa. Sic et rigores excalfacit.

LXXXII. Sanguinis profluvium [1] [m] sistit herbæ pæoniæ semen rubrum. Eadem et in radice vis. Clymenos [2] vero,[n] si ore sanguis rejiciatur, sive e naribus, sive alvo fluat, sive fœminarum utero. Item Lysimachia [o] pota vel illita, vel naribus indita: item plantaginis [p] semen: quinquefolium [q]

CAP. LXXXI. 1 Dalec. *argemone.*—2 Gronov. *ægilopis.*—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. *spasticis opisthotonicis* Gronov. et al. ante Harduin. Mox, *ac semine* Vet. Dalec.—4 Chiffl. *carus vocatur*, *itemque.*

CAP. LXXXII. 1 *Sanguinis profluvia* Chiffl.—2 *Cyclaminos* Gronov. et al.

NOTÆ

de plantagine, tit. 13. 'Ad podagram, et omnem nervorum dolorem et tumorem:' 'Herbæ plantaginis folia contusa vel pisata cum modico sale, et imposita, optime facere certum est.'

h *Peucedani*] Dioscor. III. 92.

i *Nervorum duritiæ*] Diosc. IV. 139. *Αἰγίλωψ . . . σκληρίας διαφορεῖ.*

j *Doloribus erigeron*] Sive senecio. Ita Dioscor. IV. 97.

k *Semine hyperici*] Dioscor. III. 174. *Κόρις, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικὸν . . . . ἐπὶ δὲ ὀπισθοτονικῶν καὶ σύγχρισμά ἐστι σὺν ἐλαίῳ ἁρμόδιον.* Et supra: *Ὁ καρπὸς πινόμενος . . . βοηθεῖ ὀπισθοτονικοῖς.*

l *Quod coris*] Rursum hic Mss. omnes, *quod caros*, ut monuimus c. 54.

m *Sanguinis profluvium*] De fluore muliebri Dioscor. III. 157. *Τοῦ δὲ καρποῦ ι' ἢ ιβ' κόκκοι πυῤῥοὶ ποθέντες ἐν οἴνῳ μέλανι αὐστηρῷ ῥοῦν ἐρυθρὸν ἱστῶσι.* *Seminis granula decem duodecimve rubentia in vino nigro et austero pota sanguinolentum fluorem muliebrem sistunt.* Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VI. p. 167.

n *Clymenos vero*] Vide Notas et Emend. num. 25.

o *Item Lysimachia*] Marcellus Empir. totidem fere verbis c. 10. p. 83. Scribonius Largus Compos. 46. Uberius vero Diosc. IV. 3. et post eum Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 204.

p *Item plantaginis*] Apuleius c. 1. tit. 5. 'Ad eum qui purulenta exscreat cum sanguine:' 'Herbæ plantaginis succum dabis bibere.' Theod. Priscianus II. 2. 9. 'Cum ex meningis partibus sanguis eruperit . . . . fotus ex oleo roseo infrigidato adhibendus est, aut de succis herbarum, et specialiter stypticarum, ut est arnoglossa.'

q *Quinquefolium*] Sic Dioscor. IV. 42.

potum et illitum : cicutæ semen in nares, si inde fluat, tritum ex aqua inditum : aizoum,[r] astragali[s] radix : sistit et ischæmon,[t] et Achillea.[3] [u]

LXXXIII. (XIII.) Equisetum[a] hippuris a Græcis dicta, et in pratis[1] vituperata nobis,[b] (est autem pilus[c] terræ, equinæ setæ similis,) lienes cursorum extinguit[d] decocta fictili novo ad tertias, quantum vas capiat, et per triduum heminis pota : unctis[e] esculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum varia circa hanc opinio. Alii pinus[2] foliis[f] similem, nigricantem, eodem nomine appellant, vim ejus admirabilem tradentes, sanguinis profluvia vel tacto tantum ea homine sisti.[3] Alii hippurin,[g] alii ephedron, alii anabasin vocant. Traduntque[h] juxta arbores nasci, et

ante Harduin.—3 *Achillia* Chiffl.

CAP. LXXXIII. 1 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et pratis* Gronov. et vulgg. Mox, *similis, dolorem lienis cursorum* Vet. Dalec. *lienem* Gronov. et al. ante Harduin. *lienes* codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *pino* cod. Dalec. *pini* Gronov. et vulgg. *junci* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *tradentes, quod etiam sanguinis profluvia vel tacto ea homine*

NOTÆ

r *Aizoum*] Ῥοῦν γυναικεῖον ἐν προσθέτῳ ἵστησι, *in pesso fluorem muliebrem sistit.*

s *Astragali*] Diosc. IV. 62. Αἷμα ἴσχει. Sic et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 160.

t *Ischæmon*] Et inde nomen, ut diximus XXV. 45.

u *Et Achillea*] Erumpentem e vulnere sanguinem inhibet.

a *Equisetum*] Apuleius c. 39. 'A Græcis dicitur hippuris, Itali Equisetam vocant.' Retinet apud nos hodieque nomen, ut diximus c. 20.

b *Vituperata nobis*] In tractatione pratorum XVIII. 67.

c *Est autem pilus*] Est, inquit, veluti pilus terræ, cum pilos habere pro foliis videatur : ἔχουσα τὰ φύλλα ταῖς θριξὶν ὅμοια, inquit auctor Geopon. II. 5. p. 41.

d *Lienes .... extinguit*] Consumit. Lienem impedimento esse cursoribus vidimus XI. 80. Quibus extingueretur modis, a Cælio Aureliano disce, Chron. III. 4. passim. Lienosis hippurim succurrere cum vino austero, vel oxymelite, auctor est Marcellus Empir. c. 23. p. 166.

e *Unctis*] Adipe vel oleo maceratis perunctisve cibo interdicitur.

f *Alii pinus foliis*] Hæc prior hippuris Dioscoridea est, IV. 46.

g *Alii hippurin*] Sunt hæ diversæ appellationes hippuridos supradictæ : quas et nos ante retulimus c. 20. non alterius diversæ : quanquam aliter Dodonæo aliisque visum.

h *Traduntque*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. et post eum Oribasius, lib. XI. fol. 199. et auctor Geopon. loc. cit.

scandentem eas dependere comis junceis multis nigris, ut est equorum cauda, geniculatis[4] ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum,[i] simile coriandro, radice lignosa: nasci in arbustis[j] maxime. Vis ejus spissare[k] corpora.[5] Succus sanguinem[l] e naribus fluentem inclusus[6] sistit: item alvum. Medetur[m] dysentericis in vino dulci, potus cyathis tribus. Urinam ciet: tussim, orthopnœam sanat: item rupta, et quæ serpunt. Intestinis et vesicæ folia bibuntur. Enterocelem cohibet. Faciunt et aliam[n] hippurin, brevioribus et mollioribus comis, candidioribusque, perquam utilem ischiadicis, et vulneribus ex aceto impositam, propter sanguinem sistendum.

Et nymphæa[o] trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluxitve[7] ab infernis. Sideritis[p] tantam vim habet, ut quamvis recenti gladiatoris vulneri illigata[8] sanguinem claudat: quod facit et ferulæ[q] cinis, vel carbo: fungus vere etiam efficacius, qui secundum radicem ejus nascitur.

sistat Gronov. et vulgg.—4 Chiffl. *geniculis.*—5 Chiffl. *corporea.*—6 Vet. Dalec. *infusus.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fluitque* Vet. Dalec. *fluxitque* Gronov. et vulgg.—8 Chiffl. *inlitu;* Vet. Dalec. *illita s. cludat.*

NOTÆ

[i] *Semen rotundum*] In cauliculorum istud cacumine eminet, asparagis similium. Iconem vide apud Dodon. p. 73.

[j] *Nasci in arbustis*] Apuleius cap. 39. ex Ms. 'in sylvis et arundinetis.'

[k] *Vis ejus spissare*] Astringere. Στυπτικὴ δὲ ἡ πόα. Dioscor. loc. cit.

[l] *Succus sanguinem*] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 179.

[m] *Medetur*] Dioscor. loc. cit. non id modo remedium, sed et cetera quæ subsequuntur totidem verbis refert. An ex vino tamen dulci, an ex austero id sumi sit satius, non dicit. Apuleius in libris editis, c. 39. tit. 1. 'ex vino dulci:' at in Mss. 'ex vino austero.'

[n] *Faciunt et aliam*] Altera hæc Dioscoridis hippuris est, IV. 47. totidem ab illo delineata verbis, iisdemque dotibus. Equisetum id est arvense, longioribus setis, quod in horto Regio vidimus, quale pictum a Lobelio est, in Observ. p. 416. hippuridis fontalis nomine: a Dodonæo loc. cit. hippuridis minoris.

[o] *Et nymphæa*] Theophr. Hist. IX. 13. Εἶναι δέ φασιν ἔσχαιμον, ἐὰν τρίψας τις ἐπὶ τὴν πληγὴν ἐπιθῇ. *Trita et plagæ imposita sanguinem sistere traditur.*

[p] *Sideritis*] De qua diximus XXV. 15.

LXXXIV. Per nares autem fluenti et cicutæ semen tritum ex aqua, inditumque,[1] efficax habetur: item stephanomelis[r] ex aqua. Vettonicæ farina e lacte caprino pota sistit ex ubere[2] fluentem:[s] plantagoque contusa. Ejusdem succus[t] vomentibus sanguinem datur. Ad erraticum[u] autem radix persolatæ[3] cum axungia vetere illita probatur.

LXXXV. Ruptis,[a] convulsisque, ex alto[1] dejectis, centaurium majus, Gentianæ[b] radix trita vel decocta, vel succus Vettonicæ,[c] et hoc amplius[d] a vocis aut lateris contentionibus: panaces,[e] scordion,[f] aristolochia,[g] pota: agaricum item[2] contusis et eversis[h] potum duobus obolis in

CAP. LXXXIV. 1 Chiffl. *additumque*.—2 Vet. Dalec. *utero*.—3 Chiffl. *radix herbæ persolatæ*. Mox, *illita*. *Potatur a ruptis, &c.* cod. Dalec.

CAP. LXXXV. 1 Vet. *et ex alto*.—2 Ita Dalec. Harduin. 1. 2. 3. et re-

NOTÆ

[q] *Quod facit et ferulæ*] Hinc est etiam quod sanguinem exscreantibus ferulæ viridis medulla est utilis, ut docet Dioscor. III. 91.

[r] *Item stephanomelis*] Hæc ita nudo indicata nomine, nec effigie ulla expressa, incognita herbariorum toti scholæ est, eritque etiam consequente ævo.

[s] *Ex ubere fluentem*] Forte, *ex utero:* ut supra cap. 82. plantaginis succum succurrere dixit, 'si ore sanguinis rejiciatur, sive e naribus, sive alvo fluat, sive e fœminarum utero.'

[t] *Ejusdem succus*] Diosc. II. 53.

[u] *Ad erraticum*] Sanguinem erraticum Dalecampius interpretatur eum qui in erysipelatis huc illuc decurrit. Nunc ei idcirco assentimur, quod Plinius c. 74. 'igni sacro mederi radicem persolatæ dixit.' Arcion, hoc est, persolatam, *αἱμοπτοϊκοῖς* et *ἐμπυϊκοῖς* prodesse auctor est Dioscor. IV. 107. sed pondere unius drachmæ potam, non illitam.

[a] *Ruptis*] Dioscor. III. 8. de majore centaurio: Ἁρμόζει δὲ ἡ ῥίζα ῥήγμασι, σπάσμασι, κ. τ. λ.

[b] *Gentianæ*] Dioscor. III. 3. succi e radice extracti drachmam unam ad laterum dolores, ad casus e sublimi, ad rupta et convulsa prodesse scribit: Τοῦ δὲ χυλίσματος ὅσον < α', καὶ πρὸς ὀδύνας πλευρῶν, καὶ πτώματα, ῥήγματα δὲ καὶ σπάσματα.

[c] *Vel succus Vettonicæ*] Diosc. IV. 1. folia drachmæ pondere ruptis convulsisque præbet.

[d] *Et hoc amplius*] Et præterea iis morbis qui ex contentione vocis ac laterum oriuntur, ut tussi, pleuritidi, &c.

[e] *Panaces*] Dioscor. III. 55. Ἁρμόζει πρὸς σπάσματα, ῥήγματα, πλευρᾶς ἀλγήματα, βῆχας, κ. τ. λ.

[f] *Scordion*] Dioscor. III. 125. Ποιεῖ καὶ πρὸς παλαιὰν βῆχα, καὶ ῥήγματα, καὶ σπάσματα, κ. τ. λ.

[g] *Aristolochia*] Diosc. III. 3. Βοηθεῖ ῥήγμασι, σπάσμασιν, ἀλγήμασι πλευρᾶς, ποθεῖσα μεθ' ὕδατος.

[h] *Agaricum item .... eversis*] Hoc

mulsi cyathis tribus: aut, si febris sit, in aqua mulsa: verbascum,[i] cujus flos similis auro est: acori radix,[j] aizoum omne, sed majoris succus[3] efficacissime: item symphyti[k] radicis decoctum: daucum crudum. Erysithales[4] [l] est flore luteo, foliis acanthi: bibitur e vino:[m] item chamærops:[n] et in sorbitione irio, vel plantago omnibus modis.

LXXXVI. Item phthiriasi (qua Sylla[o] dictator consumtus est, nascunturque[p] in sanguine[1] ipso hominis animalia exesura corpus,) resistitur uvæ taminiæ[q] succo, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta etiam vestes eo tædio liberat.

LXXXVII. (XIV.) Ulcera multorum sunt generum, ac

centt. *pola: agaricum. Item* Gronov. et al. vett.—3 Gronov. *sed majori succus.* Mox, Vet. Dalec. *item foliorum symphyti, vel radices, vel decoctum.*—4 *Erisithales* Gronov. et al. vett.

CAP. LXXXVI. 1 Vet. Dalec. *nascuntur enim in sanguine.*

NOTÆ

est, præcipitatis ex alto. Dioscor. III. 1. πρὸς ῥήγματα καὶ πτώματα· ὀβολῶν δὲ δυοῖν πλῆθος διδόμενον μετ' οἰνομέλιτος, ἀπυρέτοις· πυρέσσουσι δὲ ἐν μελικράτῳ.

[i] *Verbascum*] Decoctum radicis ruptis, convulsis, contusisque mire auxiliari, prodit etiam Dioscor. IV. 104.

[j] *Acori radix*] Dioscor. I. 2. πρὸς ῥήγματα, σπάσματα.

[k] *Item symphyti*] Dioscor. III. 9. Σὺν ὀξυμέλιτι δὲ πρὸς σπάσματα καὶ ῥήγματα.

[l] *Erysithales*] Ignota herbariis et officinis.

[m] *Bibitur e vino*] Contusis videlicet, et eversis.

[n] *Item chamærops*] Sive trixago. Diosc. III. 112. Δύναμιν δὲ ἔχει χλωρὰ ἀφεψηθεῖσα σὺν ὕδατι, καὶ ποτιζομένη, βοηθεῖν σπάσμασι, βηχὶ, κ. τ. λ.

[o] *Qua Sylla*] Vide quæ diximus XI. 39. de Sylla: de phthiriasi, XX. 3.

[p] *Nascunturque*] Pediculi scilicet, uti ex sequentibus liquido perspicuum est: namque hæc animalia et perunctis corporibus abigi, et infestare vestes mox adjicit. De vermibus qui nascantur in venis perperam accepit Schenckius Observ. Medic. lib. III. pag. 457. E sanguine ipso hominis fieri pediculos prodidit ante Plinium Theophr. de Causis Plant. II. 2. Antigonus Carystius cap. 95. sub pusulis delitescere intra cutem pediculos ait, quæ si perforentur, exituri sint ii, vel sic homine persanato: eo morbi genere Pherecydem et alios interiisse.

[q] *Uvæ taminiæ*] Hanc σταφίδος ἀγρίας dotem esse Archigenes Medicus putat apud Galen. κατὰ τόπους, I. 7. p. 347. ut is forte cum Celso censuerit staphidem agriam ab uva taminia nihil differre: quemadmodum diximus XXII. 16. Sic igitur ille: Βοηθήματα φθειριάσεως .... ἢ ἐλλέβορον λευκὸν, ἢ σταφίδα ἀγρίαν, καὶ νίτρον, ἴσα μετ' ἐλαίου ἐν βαλανείῳ χρῶ.

multis modis curantur Panacis[a] omnium generum radix e vino calido illinitur manantibus. Siccat privatim, quam Chironiam diximus.[b] Cum melle trita tubera[1] aperit: ulceribusque, quæ serpunt, deploratis auxilio est, cum æris flore vino temperato, omnibus modis, vel flore, vel semine, vel radice. Eadem[c] cum polenta vetustis vulneribus prodest. Heraclion[d] quoque siderion, Apollinaris,[e] psyllium,[f] tragacantha,[2] scordotis[g] cum melle purgat. Farina ejus[h] carnes excrescentes per se insparsa[3] consumit. Polemonia ulcera, quæ cacoëthe vocant, sanat: centaureum majus[i] insparsum vel illitum, item minoris[j] coma decocta vel trita, vetera quoque ulcera purgat et persanat. Folliculi[4][k] clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur[l] autem Gentiana ulceribus, quæ serpunt, radice tusa vel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, vel succo: vulneribus, ex ea factum Lycium.[m] Lysimachia[n] recentibus plagis mede-

Cap. LXXXVII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *tubercula.*—2 Chiffl. *traganthos.*—3 Idem codex, *inspersum.*—4 *Coliculi* Vet. Dalec.—5 Vox *fæ-*

NOTÆ

[a] *Panacis*] Dioscor. III. 55. Sunt autem manantia ulcera, Græcis ἀχῶρες, in ipsa capitis cute, tenuissimis foraminibus cutem perforantia, ex quibus glutinosa fluit sanies. Notum id mali genus, et pueris inprimis, mendiculisque familiare. *La tigne, ou la teigne.* Describitur a Galeno prolixe, κατὰ τόπους, I. 8. p. 347.

[b] *Chironiam diximus*] Lib. XXV. 13. Ita Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VII. p. 217.

[c] *Eadem*] Galenus ita fere loco citato.

[d] *Heraclion*] De quo XXV. 15.

[e] *Apollinaris*] Sive hyoscyamus. Diosc. IV. 69.

[f] *Psyllium*] Diosc. IV. 70. Κοπεῖσα δὲ μετὰ στέατος τὰ ῥυπαρὰ καὶ κακοήθη τῶν ἑλκῶν ἀνακαθαίρει. *Tusa cum adipe sordida malignaque ulcera repurgat.*

[g] *Scordotis*] Sic etiam Dioscor. III. 125.

[h] *Farina ejus*] Dioscor. loc. cit. Ξηρὰ δὲ ὑπερσαρκώματα στέλλει. *Sicca carnis excrescentias cohibet.*

[i] *Centaureum majus*] Apuleius cap. 34. tit. 3. 'Ad ulcera' . . . . 'Herba centauria major,' &c.

[j] *Item minoris*] Ad verbum Diosc. III. 9.

[k] *Folliculi*] Dioscor. IV. 13. Τὰ δὲ φύλλα λεῖα, ἢ τὰ θυλάκια, τοῖς νεοτρώτοις ἐπιτιθέμενα μέχρι τῆς ἐπουλώσεως ἐνεργεῖ. *Folia trita, aut folliculi, si vulneribus recentibus imponantur, ea ita efficaciter sanant, ut etiam ad cicatricem perducant.* Folliculi sunt siliquæ, quibus semina continentur.

[l] *Illinitur*] Dioscor. III. 3.

[m] *Ex ea factum Lycium*] Hoc est, ex ea factum medicamentum ejusdem virtutis, ac fortassis ejusdem etiam nominis cum Lycio, de quo XXIV. 77. Lycium non unius singularis medicamenti nomenclatio fuit:

tur. Plantago [o] omnium generum ulceribus, peculiariter fœminarum,[5] senum, et infantium. Igni emollita melior, et cum cerato,[6] crassa ulcerum labra purgat, nomas sistit. Tritam suis foliis integere oportet. Suppurationes, collectiones, sinus ulcerum, chelidonia quoque siccantur: vulnera adeo, ut etiam pro spodio utantur. Eadem jam desperatis cum axungia imponitur. Dictamnum [7] pota [p] sagittas pellit, et alia tela [q] extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolo. Proxime [r] pseudodictamnum. Utraque etiam suppurationes discutit. Aristolochia [s] quoque putria ulcera exest: sordida expurgat cum melle, vermesque extrahit: item clavos [t] in ulcere [8] natos, et infixa [u] corpori omnia, præcipue sagittas, et ossa fracta cum resina. Cava vero [v] ulcera explet per se. Et cum iride recentia vulnera

minarum deest in Vet. Dalec.—6 Ita codd. Regg. Brot. *Igni emollita m. et cum ceroto* codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Igne mollita .... ceroto* Gronov. et vulgg. *Igne mollita .... cerato. Crassa, &c.* cod. Dalec.—7 *Dictamnos* Dalec. Mox, *foliorum obolus* Vet. Dalec.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1.

NOTÆ

ad varia quæ e radicibus decoctis fiebant ea pertinuit. Vide Notas et Emend. num. 26.

[n] *Lysimachia*] Dioscor. IV. 3.

[o] *Plantago*] Plinius Valer. III. 22. et fuse Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 159.

[p] *Dictamnum pota*] A cervis caprisque depastam ad ejicienda spicula certo remedio esse, dictum est superius, XXV. 53.

[q] *Et alia tela*] Dioscor. III. 37. Καταπλασσομένη δὲ ἡ βοτάνη τοὺς ὑποκάτω τῶν πόδων ἢ τοῦ λοιποῦ σώματος θεραπεύει σκόλοπας. *Imposita vero herba plantæ pedum reliquove corpori infixos impactos aculeos extrahit.* Theod. Priscianus I. 23. de latentibus spiculis: 'Sic etiam de dictamni foliis, vel radicibus contusis, velocius fieri consuevit, secundum veterum testimonia.'

[r] *Proxime*] Diosc. III. 38.

[s] *Aristolochia*] Diosc. III. 6. et Apuleius cap. 19. Tela quoque aristolochiæ pulvere vulneri apposito statim extrahi prodidit Theod. Priscianus I. 23.

[t] *Item clavos*] Callosam duritiem, instar clavi. Clavos ex ulcere quæ possint evellere, multa congerit Theod. Priscianus I. 18.

[u] *Et infixa*] Marcellus Empir. cap. 34. p. 233. pro resina mel asciscit. Dioscor. loc. cit. aristolochiam id per se præstare innuit: Ἀνάγει δὲ καὶ σκόλοπας, ἀκίδας, λεπίδας ὀστῶν καταπλασσομένη ἀφίστησι. *Extrahit et imposita aculeos, ac spicula, ossiumque squamas removet.* Plinius cum *vermes extrahi* dixit, an non σκώληκας legisse is videtur, pro σκόλοπας.

[v] *Cava vero*] Καὶ τὰ κοῖλα πληροῖ σὺν ἴριδι καὶ μέλιτι. Diosc. loc. cit.

ex aceto. Vetera ulcera[w] verbenaca, puinquefolium[x] cum sale et melle. Radices persolatæ vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia veteribus.[y] Cum axungia utrumque: et suo[9] folio operitur. Damasonium, ut in struma:[10][z] folia verbasci[a] ex aceto aut vino. Peristereos[b] ad omnia genera vel callosorum putrescentiumque ulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix sanat. Item cyclamini[c] radix vel per se, vel ex aceto, vel cum melle.[11] Eadem et contra steatomata[d] efficax, sicut ad ulcera[12] manantia hyssopum: item peucedanum, cui ad recentia vulnera vis tanta est, ut squamam[e] ossibus[13] extrahat. Præstant hoc[f] et anagallides, cohibentque[g] quas vocant nomas, et rheumatismos. Utiles et recentibus plagis, sed præcipue senum corpori. Cum cerato[14][h] apostemata et ulcera tetra, folia mandragoræ recentia: radix vulnera[i] cum melle aut oleo: cicuta[j] cum siligine mixta mero: aizoum[k] herpetas quoque et nomas, ac putrescentia, sicut



2. 3. et recentt. *in ulceribus* edd. vett. et Gronov.—9 Cod. Dalec. *veteribus cum axungia. Utrumque et suo, &c.*—10 *Damasonium autem et in struma* Vet. Dalec.—11 Vet. Dalec. *et cum melle.*—12 Chiffl. *sic et ad ulcera.* Mox, *manantia œsypum* Vet. Dalec.—13 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ut saniem ossibus* Gronov. et al. vett. —14 Ita codd. Regg. et Dalec. *ceroto* vulgg. ante Brotier.—15 Ita ex codd.

NOTÆ

[w] *Vetera ulcera*] Dioscor. IV. 61. Καὶ ῥυπαρὰ ἕλκη καθαίρει. *Et sordida purgat ulcera.*

[x] *Quinquefolium*] Diosc. IV. 42.

[y] *Folia veteribus*] Diosc. IV. 107.

[z] *Damasonium, ut in struma*] Ut in strumæ remediis dictum est, c. 12.

[a] *Folia verbasci*] Dioscor. IV. 104.

[b] *Peristereos*] Sic et Diosc. IV. 60.

[c] *Item cyclamini*] Diosc. II. 194.

[d] *Eadem et contra steatomata*] Στεάτωμα adipis effusio sub cute: adipis contra naturam collectum aliquo loco incrementum. Pollux: Στεάτωμα, πιμελῆς παραῤῥοὴ ὑπὸ τῷ δέρματι.

[e] *Ut squamam*] Vide Notas et Emend. num. 27. Squamæ hæc detractio a recentioribus Chirurgis 'Exfoliatio' dicitur.

[f] *Præstant hoc*] Similis est ea dos illarum, qua adactos corpori aculeos extrahunt, teste Dioscor. II. 209. et Galeno de Facult. Simp. Med. lib. VI. pag. 156.

[g] *Cohibentque*] Diosc. II. 209. νομῶν ἐφεκτικαί.

[h] *Cum cerato*] Dioscor. IV. 76. cum polenta.

[i] *Radix vulnera*] Ictus serpentium, πρὸς ἑρπετῶν πληγὰς, σὺν μέλιτι ἢ ἐλαίῳ. Dioscor. loc. cit.

[j] *Cicuta*] Herpetas illitu restinguit, ἕρπητας καταπλασθὲν σβέννυσιν, inquit Diosc. IV. 79.

[k] *Aizoum*] Dioscor. IV. 89.

erigeron verminosa: recentia autem[l] vulnera astragali radix: et vetera quoque ulcera purgat hypocisthis utraque. Leontopodii[m] semen tritum in aqua, et cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit: item pycnocomi[n] semen. Tithymalus[o] characias succo gangrænas, phagedænas, putria, vel decocto ramorum cum polenta et oleo: orchis radices[p] hoc amplius,[q] et cacoëthe ex aceto cum melle, siccæ et recentes: per se onothera efferantia[r] sese ulcera sanat. Scythæ[s] vulnera scythice curant.[15] Ad carcinomata, argemonia[16] ex melle efficacissima est. Vulneribus præsanatis[17][t] asphodeli radix decocta, ut diximus,[u] trita cum polenta et illita: quibuscumque vero Apollinaris. Astragali[v] radix in pulverem trita humidis ulceribus prodest: item callithrix[w] decocta in aqua. Privatim vero iis, quæ calceamento facta sint, verbenaca, nec non et Lysimachia contrita, ac nymphæa arida infriata.[18] Polythrix inveteratis iisdem utilior.[19]

LXXXVIII. Polycnemon[a] cunilæ bubulæ similis est, se-

Harduinus et recentt. *œnothera efferentia .... Scythica vulnera curant* edd. vett. et Gronov. *sanat. Scythæ vulnera Scythica* cod. Dalec.—16 Vet. Dalec. *argemone.*—17 *Ulceribus persanatis* Chiffl.—18 Vet. Dalec. *infricata.*—19 Chiffl. *utilior est.*

NOTÆ

[l] *Recentia autem*] Et vetera quoque, Diosc. auctore, IV. 62.

[m] *Leontopodii*] Quod Dioscoridi, ut diximus, λεοντοπέταλον appellatur, III. 110. Indicatum id jam antea c. 79.

[n] *Item pycnocomi*] Diosc. IV. 176. Καὶ ἀκίδας καὶ σκόλοπας ἐξάγει, *spicula et adactos corpori aculeos extrahit.*

[o] *Tithymalus*] Dioscor. IV. 165.

[p] *Orchis radices*] Totidem fere verbis Diosc. III. 142.

[q] *Hoc amplius*] Hoc amplius, inquit, præstant orchis radices, quod siccæ æque atque recentes ulcera κακοήθη sanant.

[r] *Efferantia*] Acerbiora ulcera, ob inflammationem. Vide Notas et Emend. num. 28.

[s] *Scythæ*] Theophr. Hist. IX. 13.

[t] *Vulneribus præsanatis*] Celerius quam par est, sanatis, clausisque: quibus metuenda intus nova suppuratio est.

[u] *Ut diximus*] Lib. XXII. c. 32.

[v] *Astragali*] Diosc. IV. 62. et Galenus de Fac. Simp. Med. l. VI. pag. 160.

[w] *Item callithrix*] Diosc. IV. 137.

[a] *Polycnemon*] Sic Dioscor. III. 108. Πολύκνημον . . . ἔχων φύλλα ὀριγάνῳ ἐμφερῆ· τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνατον ὥσπερ γλήχωνος· οὐκ ἔχει μέντοι τὸ σκιάδιον, μικρὰ δ' ἐπ' ἄκρῳ κορύμβια, μετ' εὐωδίας τινὸς δριμείας. *Foliis origani, caule geniculis multis intercepto, uti pulegii. Neque vero umbellam habet, sed parvos*

mine pulegii, surculosa,[1] multis geniculis, corymbo odorato, acri et dulci odore: ferro[2] factis[b] vulneribus commanducata[3] imponitur, quinto die solvitur. Symphyton[c] ad cicatricem celerrime perducit: item sideritis.[d] Hæc imponitur ex melle. Verbasci[e] semine ac foliis ex vino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trixaginis[4][f] folia in oleo contrita iis maxime adhibentur ulceribus, quæ serpunt: et alga in melle trita. Vettonica[g] ad carcinomata, et melanias[h] veteres,[5] addito sale.

LXXXIX. Verrucas tollit argemonia[1] ex aceto, vel batrachii[i] radix, quæ et ungues scabros aufert. Linozostidis utriusque folia, vel succus illitus. Tithymali[j] omnes genera verrucarum omnium: item omnia pterygia, varosque tollunt.[2] Cicatrices[k] cum elegantia ad colorem reducit ladanum. Artemisiam[l] et elelisphacum alligatas qui habeat viator, negatur lassitudinem sentire.

CAP. LXXXVIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *caule pul. surculoso*, e Diosc.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *quæ ferro* Gronov. et vulgg.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum aqua*, e Diosc. Mox, *et quinto die* Vet. Dalec.—4 Gronov. *Trissaginis*.—5 Codd. Regg. Brot. et Editio princeps, *malandrias veteres*.

CAP. LXXXIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *argemonè*.—2 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' *Brotier*. Ita quoque Gronov. et al. vett. *verru-*

NOTÆ

in cacumine corymbos cum acri quadam odoris jucunditate. Nomen habet a crebris geniculis: quasi multitibiam, multicruriamve dixeris. Belgæ pharmacopœi Calaminthani aquaticam vocant, teste Lobelio in Advers. p. 217.

[b] *Ferro factis*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

[c] *Symphyton*] Ad verbum Plinius Valer. III. 22.

[d] *Item sideritis*] Diosc. IV. 33. 34. 35. 36.

[e] *Verbasci*] Hanc ursæ vulneri recenti herbam applicant, et induunt: eaque vulnus obturant, teste Basilio in Hexaëm. Homil. IX.

[f] *Trixaginis*] Dioscor. III. 112.

[g] *Vettonica*] Marcellus Empir. cap. 4. p. 43.

[h] *Melanias*] Μαλανία Græce *nigritudinem* corporis sonat, nigrasque maculas.

[i] *Vel batrachii*] Diosc. II. 206. Ὄνυχας λεπροὺς καὶ ψώρας ἀφίστησι . . . καὶ μυρμηκίας, καὶ ἀκροχορδόνας, κ. τ. λ.

[j] *Tithymali*] Hæc totidem verbis Dioscor. IV. 165. et Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VIII. pag. 236. Apuleius item c. 108. tit. 2.

[k] *Cicatrices*] Dioscor. I. 128.

XC. (XV.) Muliebribus[a] morbis medetur maxime in universum pæoniæ herbæ[1] semen nigrum ex aqua mulsa. Eadem[b] et in radice vis menses ciet: panacis semen[c] cum absinthio menses et sudores: scordotis[d] potu et illitu. Vettonica[e] drachma in vini cyathis tribus bibitur contra omnia vulvarum vitia, aut quæ a partu[f] fiunt. Menses nimios[g] sistit Achillea imposita, et decoctum ejus insidentibus. Mammis[h] imponitur hyoscyami semen ex vino: locis[1] radix e cataplasmate: et mammis etiam[2] chelidonia. Secundas morantes, vel partus[j] emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. Ipsum panaces in vino potum vulvas purgat,[3] [k] appositumque cum melle. Polemonia pota ex vino secundas pellit: nidore corrigit vulvas.[4] [l] Centaurei minoris[m] succus potu, fotuque menses ciet. Item majoris[n]

carum omnia: item, &c. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *omnia: item pterygia, varos tollunt* Chiffl.

CAP. XC. 1 Vox *herbæ* deest in Vet. Dalec.—2 Chiffl. *in cat. et m. et.*—3 Idem codex, *e vino p. v. corrigit.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *nidore purgat vulvas* Gronov. et vulgg. *nidoreque purgat vulvas* Vet. Dalec.—

NOTÆ

[1] *Artemisiam*] Vide quæ diximus ex Apuleio, xxv. 81. Diosc. in Nothis, p. 476. Ἀρτεμισίαν τὴν βοτάνην εἴτις ἔχει ἐν ὁδῷ, λύει τὸν κάματον.

[a] *Muliebribus*] Diosc. III. 157.

[b] *Eadem*] Dioscor. loco citato. Κινεῖ δὲ καὶ τὰ καταμήνια ἀμυγδάλου μέγεθος πινομένη. *Ciet menses amygdalæ magnitudine pota.*

[c] *Panacis semen*] Diosc. III. 55.

[d] *Scordotis*] Hæc subdita menses movet, inquit Diosc. III. 125. Προστεθεῖσα δὲ ἔμμηνα κινεῖ.

[e] *Vettonica*] Totidem verbis Diosc. IV. 1.

[f] *Aut quæ a partu*] Anton. Musa tit. 26. 'Ad mulieres, quæ a partu laborant et febricitant:' 'Vettonicæ drachmas duas, aquæ calidæ cyathos quatuor, si cum febre fuerit, sin vero sine febre, mulsi cyathos duos, et aquæ calidæ duos da bibere.'

[g] *Menses nimios*] Totidem verbis id Diosc. pariter, IV. 36.

[h] *Mammis*] Diosc. IV. 69. Ἁρμόζει καὶ πρὸς μαστοὺς ἐν τοκετῷ ἐπαιρουμένους λεῖον μετ' οἴνου καταπλασσόμενον. *Subvenit et mammis a partu tumentibus, si tritum ex vino imponatur.*

[i] *Locis*] Locis muliebribus apposita. Cataplasmatis omnibus, quæ doloris levamentum præstant, utiliter admisceri docet Diosc. loc. cit. Anton. Musa tit. 29. Vettonicam commendat, 'Ad mulieres, quibus loci præ frigore moriuntur.'

[j] *Secundas, ... vel partus*] Dioscor IV. 55.

[k] *Ipsum ... vulvas purgat*] Succo diluto vulvæ inflationes duritiasque discuti, ait Diosc. loc. cit.

[l] *Corrigit vulvas*] Conversas restituit, et a strangulatione seu suffocatione eximit.

radix in vulvæ doloribus iisdem modis prodest. Derasa vero[o] et apposita extrahit partus emortuos. Plantago[p] apponitur in lana in dolore vulvæ: in strangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno vis est. Menses ciet,[q] partus emortuos vel transversos ejicit: bibitur ex aqua foliorum obolo,[5] adeo ad hæc efficax, ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu[6] [r] tantum, sed et illitu, et suffitu valet. Proxime[s] pseudodictamnum. Sed[7] menses ciet cum mero decoctum pondere denarii. Pluribus tamen modis[8] aristolochia prodest: nam et menses[t] et secundas ciet, et emortuos partus extrahit, myrrha et pipere additis, pota, vel subdita. Vulvas quoque procidentes inhibet fotu, vel suffitu, vel subjectu, maxime tenuis.[u] Strangulatum ab his,[v] mensiumque difficultatem, agaricum tribus obolis in vini veteris cyatho potum emendat: peristereos[w] apposita in adipe suillo recenti: anthirrinon cum rosaceo et melle. Item apposita nymphææ Thessalæ[x] radix dolori medetur. In vino nigro[y] pota profluvia inhibet. E diverso[z] ciet cyclamini radix pota et apposita. Et

5 Vet. Dalec. *obolus.*—6 Chiffl. *pota*—7 *Sed* deest in Vet. Dalec. *Sed tardius menses* Dalec.—8 *Pluribus locis* codd. Dalec. et Vet. ejusdem.—9 Ita

NOTÆ

[m] *Centaurei minoris*] Diosc. III. 9.

[n] *Item majoris*] Diosc. III. 8.

[o] *Derasa vero*] Dioscor. III. 8.

[p] *Plantago*] Diosc. II. 153. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς φθίσιν, καὶ πρὸς ὑστερικὰς πνίγας· προστίθεται ἐν ἐρίῳ καὶ ὑστέρᾳ ῥευματιζομένῃ, hoc est, si vulva fluxione laboret, plantago subditur in vellere. Locum ita interpunctione distinctum legisse Plinius videtur: non ut libri editi præ se ferunt.

[q] *Menses ciet*] Hæc pariter Diosc. III. 37. Apuleius cap. 62. tit. 1 .'Ad mulierem, si in utero mortuum fœtum habuerit:' 'Herbæ dictamni,' &c.

[r] *Nec potu*] Dioscor. loc. cit.

[s] *Proxime*] Et imbecillius. Diosc. III. 38. οὐχ ὁμοίως ἐνεργοῦν.

[t] *Nam et menses*] Hæc totidem verbis Dioscor. III. 6.

[u] *Maxime tenuis*] Tertium aristolochiæ genus, longissimæ tenuitatis, de quo sup. lib. cap. 54.

[v] *Strangulatum ab his*] A vulvis. Diosc. III. 1. 'Οβολῶν δὲ δυοῖν πλῆθος διδόμενον μετ' οἰνομέλιτος . . . ὑστερικαῖς πνιξὶ, κ. τ. λ.

[w] *Peristereos*] Dioscor. IV. 60.

[x] *Item . . . Nymphææ Thessalæ*] Ejus videlicet, quæ in Thessalia oritur, de qua XXV. 37.

[y] *In vino nigro*] Ad verbum Diosc. III. 149.

[z] *E diverso*] Dioscor. II. 194. ad verbum.

vesicæ [a] insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos [b] pellit, vulvam sanat. E xiphio [9] [c] radix superior menses ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanum [d] strangulatus vulvæ nidore ustum recreat: menses albos [10] [e] præcipue psyllium drachma in cyathis tribus aquæ mulsæ ciet: semen mandragoræ [f] potum vulvam purgat. Menses ciet [g] succus appositus, et emortuos [11] partus. Nimia rursus profluvia sistit semen cum vivo sulfure: [h] contra facit [i] batrachion [12] potu vel cibo, ardens alias (ut diximus) [j] cruda. Sed cocta commendatur sale,[13] et oleo, et cumino. Daucum [k] et menses et secundas potu facillime pellit. Ladanum suffitu corrigit vulvas: [l] dolori earum exulceratisque imponitur. Emortua [m] scammonium pellit, potum vel appositum. Menses [n] ciet hypericum utrumque, appositum. Ante alia vero (ut Hippocrati [o] videtur) crethmos e vino, semine vel radice: [p]

codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Et xiphii* Gronov. et vulgg.—10 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *menses alvosque* Gronov. et vulgg. Mox, *psyllium sistit* Vet. Dalec.—11 Cod. Dalec. *mortuos.*—12 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum vino et sulphure. Alvi profluvia sistit et contrahit batrachion* Gronov. et vulgg.—13 Vet. Dalec. *cum sale.*—14 Vet. Dalec. *vel radicis cortice;* Chiffl. *vel*

NOTÆ

[a] *Et vesicæ*] Et decocta radice medetur vesicæ mulierum in eo decocto insidentium.

[b] *Secundas .... cissanthemos*] Hoc st cyclaminos cissanthemos appellata: de qua pariter Diosc. II. 195. Καὶ τὰς ἐκ τοκετῶν καθαίρει ποθεῖσα.

[c] *E xiphio*] Dioscor. IV. 20. subdi ob eam rem in pesso jubet.

[d] *Peucedanum*] Diosc. ad verbum, III. 92.

[e] *Menses albos*] 'Ροῦν λευκὸν Græci vocant. Fœminarum enim fluxiones addita coloris diversitate medici discriminant: sunt enim nigræ, rubentes, albæ, pallentes, et aquosæ. Vide Notas et Emend. num. 29.

[f] *Semen mandragoræ*] Ad verbum Diosc. IV. 76.

[g] *Menses ciet*] Dioscor. loco citato.

[h] *Nimia ... cum vivo sulfure*] Vivum sulfur quid sit, dicemus XXXV. 50. Vide Notas et Emend. num. 30.

[i] *Contra facit*] Ciet menses. Vide Notas et Emend. num. 31.

[j] *Ut diximus*] Lib. XXV. cap. 109. 'Omnibus' batrachii seu ranunculi generibus 'vis caustica, si cruda folia imponantur: pusulasque, ut ignis, faciunt.'

[k] *Daucum*] Diosc. III. 83. de dauci semine: Πινόμενον, ἐμμήνων, ἐμβρύων, καὶ οὔρων ἀγωγόν.

[l] *Ladanum .... vulvas*] Conversas, vel ascendentes.

[m] *Emortua*] Mortuos partus. Diosc. IV. 171. 'Ο δὲ ὀπὸς προστιθέμενος ἐν ἐρίῳ ἔμβρυα φθείρει.

[n] *Menses*] Diosc. III. 171. et 174.

[o] *Ut Hippocrati*] De Morb. Mul. I. 10. p. 422.

[p] *Semine vel radice*] Diosc. II. 157.

cortice[14] trahit et secundas: succurrit et strangulationibus ex aqua pota: item radix e geranio peculiariter secundis, inflationibusque[15] [q] vulvarum conveniens: purgat hippuris pota et apposita vulvas. Polygonus [r] pota menses ciet,[16] et alceæ[17] radix. Folia plantaginis pellunt, item agaricum [s] ex aqua mulsa. Artemisia [t] vulvæ medetur trita, ex oleo irino, aut fico,[18] aut cum myrrha apposita. Ejusdem radix pota in tantum purgat, ut partus enectos extrahat. Menses [v] et secundas ciet ramorum decoctum insidentibus: item folia pota drachma. Ad eadem omnia [w] prosunt vel imposita ventri, immo cum[19] farina hordeacea. Acoron quoque [x] utile est interioribus fœminarum morbis, et conyza [y] utraque, et crethmos. Et anthyllides [z] duæ vulvis utilissimæ, torminibusque,* secundarum[20] moræ, in vino potæ. Callithrix [a] fotu locis medetur, albugines in capite [b] tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in vino albo[21]

radice corticis trahit, et secundis succurrit, &c. Cod. Dalec. *succurrit strangulationibus ea ex aqua.*—15 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *inflammationibus* Gronov. et vulgg.—16 'Astringentis naturæ est polygonus, ut Dioscorides omnesque norunt. Errore ergo librariorum in Plinio *ciet* scriptum pro *sistit.* De Polygono vide infra XXVII. 91.' *Brotier.* Margo edd. Dalec. et Gronov. etiam *sistit*, e Diosc.—17 'Male recentiores editiones, *altheæ.* De alcea jam dictum supra cap. 12. et inter herbas quæ alvo medentur recensetur cap. 28.' *Brotier.* *althææ* Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—18 Dalec. *aut cum fico.*—19 Cod. Dalec. *una cum.*—20 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *torminibusque et secundarum* Gronov. et al. vett.—21 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. et Miller. *albo* deest in edd. Harduin. 2. 3. Bipont.

NOTÆ

[q] *Inflationibusque*] Vide Notas et Emend. num. 32.

[r] *Polygonus*] Vide Notas et Emend. num. 33.

[s] *Item agaricum*] Diosc. III. 1. Ἄγει δὲ καὶ ἔμμηνα.

[t] *Artemisia*] Dioscor. III. 127. totidem verbis: et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 160.

[v] *Menses*] Diosc. loc. cit. ad verbum.

[w] *Ad eadem omnia*] Diosc. loc. cit.

[x] *Acoron quoque*] Insessu præsertim. Diosc. I. 2.

[y] *Et conyza*] Et hæc insidentibus quoque in ejus decocto prodest: Diosc. III. 136. Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν ἐν καθίσματι τὰ ἐν μήτρᾳ θεραπεύει, καὶ ἔμμηνα ἀποκαθαίρει.

[z] *Et anthyllides*] Diosc. III. 153. ambas cum rosaceo et lacte subditas uteri inflammationes emollire tradit.

[a] *Callithrix*] Menses eo cieri, et quæ a puerperio purgamenta relinquuntur, scribit Dioscor. IV. 137. de trichomane.

[b] *Albugines in capite*] Furfures, credo, intelligit, porriginemque. Nam Dioscor. loc. cit. Ἀποσμᾷ πίτυρα, *furfures deterget.*

potum, hypocisthis[c] in rubro, profluvium sistunt. Hyssopum suffocationes laxat. Radix verbenacæ pota ex aqua ad omnia in partu aut ex partu mala præstantissima est. Peucedano quidam miscent in vino nigro semen cupressi contritum. Nam semen psylli defervefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri[d] lenit. Symphyton tritum in vino nigro evocat[22] menses.[e] Partus accelerat scordotis pota, drachma succi in aqua mulsa[23] cyathis quatuor: dictamni folia præclare dantur ex aqua. Constat unius oboli pondere, vel si mortui sint in utero infantes, protinus reddi sine vexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamnum, sed tardius:[f] cyclaminos[g] adalligata: cissanthemos[h] pota: item vettonicæ farina[24] ex aqua mulsa.

XCI. Arsenogonon[i] et thelygonon herbæ sunt habentes uvas[j] floribus oleæ similes, pallidiores[1] tamen, semen album papaveris modo. Thelygoni[k] potu fœminam concipi

et Franz.—22 Dalec. *revocat.*—23 Vet. Dalec. et Chiffl. *aquæ mulsæ.*—24 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pota vettonicæ farina* Gronov. et vulgg.

CAP. XCI. 1 Cod. Dalec. *similibus, pallidioribus.*

NOTÆ

[c] *Hypocisthis*] Dioscor. I. 127.

[d] *Epiphoras .... uteri*] Vulvæ inflammationes. Vis est ei sane summe refrigerans, ψύχει γὰρ ἱκανῶς, inquit Diosc. IV. 70.

[e] *Symphyton ...... evocat menses*] Hoc est, revocat, retinet, sistit. Diosc. IV. 9. de symphyto: Σὺν οἴνῳ δὲ ἑψηθὲν πίνεται πρὸς δυσεντερίαν, καὶ ῥοῦν γυναικεῖον ἐρυθρόν.

[f] *Similiter .... sed tardius*] Diosc. III. 38.

[g] *Cyclaminos*] Diosc. II. 194. Ἔστι δὲ καὶ ὠκυτόκιον περιαπτομένη.

[h] *Cissanthemos*] Cyclaminos cissanthemos, qua pota Diosc. II. 194. reliquias a partu purgari docet.

[i] *Arsenogonon*] Hæc sunt ad verbum exscripta e Theophr. Hist. IX. 19. Ἀῤῥενόγονον καὶ θηλύγονον. Nec multum abludit Diosc. III. 140. Utrumque pingitur a Lobelio in Advers. p. 261. Arrhenogonon phyllum marificum Theophrasti, Dioscoridis fœminificum Clusius recte nuncupat, Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 48. Thelygonon contra mas est Dioscoridi, Theophrasto fœminificum. Utrumque in horto Regio vidimus.

[j] *Habentes uvas*] Semen racemosum, ei quodammodo simile quod, postquam defloruit olea, primulum emergit, atque conspicitur. Dioscor. loc. cit.

[k] *Thelygoni*] Narrat id quidem Cratevas apud Diosc. III. 140. Fabulæ affine existimat Theophrastus, loc. cit. Fecere interim a maribus

narrant. Arsenogonon[1] ab ea semine oleæ, nec alio distat. Hujus potu[m] mares generari perhibentur, si credimus. Alii utramque[n] ocimo similem tradunt. Arsenogoni autem semen geminum esse testibus[o] simile.

XCII. Mammarum vitiis aizoum, quod digitellum appellavimus,[a] unice medetur. Erigeron ex passo mammas uberiores facit: sonchum in farre coctum. Quæ vero mastos[b] vocatur, illita,[c] pilos mammarum[d] e partu nascentium aufert:[1] testas[e] in facie, aliaque[2] cutis vitia emendat. Gentiana,[f] nymphæa[g] Heraclia illita, cyclamini[h] radix, maculas omnes. Cacaliæ[3] [i] grana mixta ceræ liquidæ exten-



CAP. XCII. 1 Vet. Dalec. *sonchus cum farre coctus. Quæ ura bumastos vocatur, illita, pilos mammarum a partu nascentes aufert.* Alii vett. ap. Dalec. *Quæ vero Mados.* Gronov. et al. vett. *indita* pro *illita.*—2 'Ita codd. Regg. 1. 2.' *Brotier. aufert, et testas in facie: aliaque* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aufert, et tineas in facie: aliaque* Gronov. et vulgg. *testas* Chiffl.—3 *Caccaliæ*

NOTÆ

fœminisve gignendis utrique herbæ nomen.

[l] *Arsenogonon*] Arsenogono ait esse semen quale oleæ, fœminæ nullum esse. Sic Theophr. Contra Dioscorides fœminæ seu thelygono semen adjudicat: adimit mari.

[m] *Hujus potu*] Et hoc a Crateva confictum.

[n] *Alii utramque*] Ex horum est numero Theophr. loc. cit.

[o] *Arsenogoni . . . . testibus*] Quamobrem Phyllon testiculatum recentiores herbarii nominant.

[a] *Digitellum appellavimus*] Lib. XXV. cap. 102. Est id aizoum majus.

[b] *Quæ vero mastos*] Nomen a *mamma* factum, quæ Græcis *μαστὸς* et *μασθὸς* scribitur: facies incognita.

[c] *Illita*] Sic Reg. codex 2. recte, non *indita.* Quis enim approbet mammis herbam indi?

[d] *Pilos mammarum*] Casu nimirum aliquo nascentium in extima mammarum cute. Hos enim, ut in palpebris, sic in mammis pariter, psilothri vice, herba hæc, dum illinitur, exterit. Cave enim aut de pilo intelligas, qui forte sit potu haustus, exitumque per mammas quærat, quod fieri non posse puto, etsi ita Philosophus tradit Hist. Anim. lib. IV. aut de vermiculo qui sit capilli specie, quem Rondeletius confinxit, XVIII. 25. Nam de vitiis summæ cutis agi, et de psilothris, Plinius ipse monet, cum subjicit, 'aliaque cutis vitia emendat.' Et mox: 'Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus.' Vide Schenckium Observ. Medic. lib. II. tit. de morbo pilari, p. 332.

[e] *Testas*] Maculas quæ testam colore referant. Ita Mss. omnes, Reg. Colb. Chiffl. non *tineas.*

[f] *Gentiana*] Diosc. III. 3.

[g] *Nymphæa*] Ἀλφοὺς σμήχει σὺν ὕδατι, *vitiligines ex aqua tollit.* Diosc. III. 148.

[h] *Cyclamini*] Diosc. III. 194. Ῥύπτει δὲ καὶ χρῶτα ἡ ῥίζα, κ. τ. λ.

[i] *Cacaliæ*] Diosc. totidem verbis, IV. 123.

dunt cutem in facie, erugantque: vitia omnia[4] acori radix emendat.

XCIII. Capillum Lysimachia[1] flavum facit: denigrat hypericon, quod et corion[2] [j] vocatur.

Item ophrys[k] herba denticulato oleri[l] similis:[3] foliis duobus. Nigritiam dat et Polemonia, in oleo decocta. Psilothrum[m] nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus: verum jam et viris[4] [n] est in usu. Efficacissimum autem habetur archezostis: item tithymali[o] succo, vel in Sole cum oleo illito[5] crebro, vel evulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum[6] [p] ex oleo, suum anginas peculiariter sideritis. Verum et reliqua genera herbarum reddamus.

Chiffl.—4 Dalec. *vitia cutis omnia.*

CAP. XCIII. 1 Chiffl. *et lysimache.*—2 'Alii, *et quæ coris.* Nihil muto.' *Dalec.*—3 Dalec. *herba plantagini folio similis*, ex ingenio et conjectura.—4 Cod. Dalec. *etiam viris.*—5 Vet. Dalec. *succus, &c. illitus.*—6 Vet. Dalec. *æsypum.*

NOTÆ

[j] *Quod et corion*] Mss. *corison* et *coristum.*

[k] *Item ophrys*] In Reg. 1. *hophros.* Reg. 2. *ophros.* Index, et libri editi, *ophrys.* Quidam tamen in Indice Mss. *orbris.* Nomine ac facie perinde ignota.

[l] *Denticulato oleri*] Brassicæ similis, cujus folia sint incisuris distincta.

[m] *Psilothrum*] Ψίλωθρον, medicamentum depilatorium, a ψιλόω, *depilo.*

[n] *Jam et viris*] Postquam mores degenerare cœperunt.

[o] *Item tithymali*] Totidem verbis Diosc. IV. 165.

[p] *Hyssopum*] Importune nobis nescio qui *æsypum* hic obtrudunt, pro *hyssopo;* quod et semel superius factitarunt: cum medicinæ omnes hoc libro comprehensæ, non ex animalibus, sed ex herbis, omnino petantur.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXVI.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. Cap. v. *Ad postremum vero nigrescente*] Sunt qui *increscente* malint, quoniam ita Marcellus Empir. scripsit cap. 19. pag. 130. Sed error is librariorum est, tum ex Plinii nostri optimis codicibus, tum ex Plinio altero Valeriano corrigendus, qui II. 57. 'postremo nigrescente' scripsit: tum vero maxime ex Corn. Celso, ita morbum eum describente, III. 25. 'Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur,' &c.

2. Cap. vi. *Ante omnes celebratam rationem eam .... defendente*] Ita restituimus ope codicis Reg. 1. cum prius implicata admodum sententia, spretisque artis ipsius præceptis, non sine insigni orationis vitio, *descendente* legeretur.

3. Cap. viii. *In urbe nimbosa, immo vero tota Italia imperatrice*] Prius *in urbe umbrosa* legebatur, perperam, refragantibus codicibus vetustis, Reg. 1. 2. Colb. &c. quos secuti sumus. Neque vero umbrosa esse tota Italia potest: nimbis obnoxia esse tota potest. Plinius ipse II. 51. æstatem nimbosam esse in Italia prodidit: idcirco ibi semper quodammodo aërem vernare, vel autumnare.

4. Cap. x. *Hibisci radix cum glutino et aceto acri decocta*] Ita libri omnes, etiam Mss. Sed scrupulum movet Marcellus Empiricus, qui cum operi suo Plinii sententias plurimis in locis asperserit, pro glutino lupinum ascis cit, cap. 19. pag. 129. 'Mentagræ medetur,' inquit, 'hibisci radix cum lupino et aceto, ad tertias cocta et apposita.' Plinius Valer. adhuc importunior, II. 56. 'Licheni arcendo:' 'Ficulnei caules,' inquit, 'in aceto cocti et triti illinuntur. Hibisci radix cum glutino lupino in aceto decocta ad quartas similiter adhibetur.' An glutinum is lupinum intelligit, quod ex lupi genitalibus fiat, ut ex vitulorum genitalibus vitulinum Noster commendat, et ad lichenas quidem, XXVIII. 50. An potius glutinum e lupini farina, quæ lepras emendare aliaque cutis vitia dicitur, XXII. 74.

5. Ibid. *Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito, et lingua*] Diosc. IV. 53. de lichene herba, seu musco: Ὠφελεῖ δὲ καὶ ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος

διαχριόμενον· στόματος δὲ καὶ τῆς γλώττης ῥευματισμοὺς παραιτεῖται. Juvat et arquatos cum melle illitus: ceterum defluxionibus oris ac linguæ succurrit. Ita etiam, ut ne quid dissimulem, scripsisse mihi Græcus auctor videtur, unde Pliniana hæc manarunt. Legisse tamen aliter Plinium haud obscure intelligas: ita nimirum: *μετὰ μέλιτος διαχριομένου στόματός τε καὶ τῆς γλώττης. Ῥευματισμοὺς παραιτεῖται.*

6. Cap. xi. *Hyssopum cum vino decoctum*] Emendant ex Chiffl. cod. *cum fico.* Sic etiam Reg. 2. At Reg. 1. Colb. et vulgati omnes, *cum vino.* Favet alter Plinius Valer. i. 52. cui titulum fecit, 'Anginæ medendo:' 'Hyssopum quoque,' inquit, 'cum vino decoctum gargarizetur.' Dioscorides tamen priorem lectionem adjuvat, Chiffl. codicis, et Regii 2. Is enim iii. 30. *Συνάγχοις δὲ ἀναγαργάρισμα μετὰ σύκων ἀφεψήματος ἄριστον.*

7. Cap. xv. *Hyssopi quinque rami cum duobus rutæ, et ficis tribus decocti thoracem purgant*] Pintianus ex suo codice legit, *et fici tribus:* ut sententia sit, quemadmodum hyssopi quinque, et rutæ duos, sic et fici ramos ternos requiri, quod falsum est. Ficus ipsas hic opus esse, nec solicitandum Plinii contextum Marcellus Empiricus admonet, cap. 16. p. 118. 'Ficus siccæ tres,' inquit, 'cum hyssopi modico, et parvo rutæ fasciculo, et quartario fœni Græci purgati, cum aquæ nitidæ sextario ad medias decoquuntur, et colantur: inde tres potiones per triduum tussi nimia laborantibus dantur: mirum remedium est.'

8. Cap. xxi. *Peculiariter autem pulmonibus, et quos ab his phthisis tentat, radix herbæ consiliginis, quam nuper inventam diximus. Suum quidem et pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, &c.*] Prius vitiosa interpunctione sic legebatur: *Peculiariter autem ... phthisis tentat.* Ut ad verbenacam de qua proxime ante sermo erat, pertinere ista viderentur. Mox nova instituta periodo, *Radix herbæ ... inventam diximus, suum quidem, &c.* At priora illa, de phthisicis, ad consiliginem spectare, Plinius ipse libro superiore admonuit, cap. 48. ubi de consiligine, 'Prodest,' inquit, 'ut demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi:' hunc nimirum, quem nunc versamus, prospiciens locum.

9. Cap. xxxi. *Pota tribus obolis sanguinis exscreationes, cum amylo. Dysenterias, pota, et infusa*] Prius legebatur, vitiosa interpunctione, *sanguinis exscreationes. Cum amylo dysenterias, &c.* At licet alvum sistat amylum, ut dictum est xxii. 67. tamen ad sanguinis exscreationes sæpius datur. Unde loco cit. Plinius: 'Datur cum ovo his qui sanguinem rejecerint.' Et xxiii. 75. de amygdalis: 'Sanguinem sistunt cum amylo,' ubi simile interpunctionis mendum, Dioscoridis admonitu, aliorumque, sustulimus.

10. Cap. xxxv. *Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus*] Ita libri omnes, etiam conditivi, manuque exarati, Reg. Colb. ceterique. Nec Salmasium moror, qui p. 1288. in Solin. *helvaceus* rescribit, interpretaturque ex purpureo albicantem, nullo codice, nullo scriptore suffragante. Geminum epithymum, viride, albidumque, agnoscit auctor libri de Simp. Med. ad Paternianum, tomo xiii. operum Galeni, p. 990. 'Epithymum,' inquit, 'est flos herbæ assimilis setæ, (lego *satureiæ*,) subviridis ... Nam verus epithymi flos exalbidus est, et asper, et plurimum in Pamphylia invenitur.'

11. Ibid. *Quidam hippopheon vocant*] Sic libri omnes, sic Index ipse. Rectius tamen videtur *hypopheon*, quod sub stœbe fortassis, quæ *φέως* quoque appellatur, xxii. 13. innasci solet. Aëtius iii. 29. p. 103. Παραπλησίως δὲ τῷ ἐπιθύμῳ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς στοίβης φυόμενον, κ. τ. λ. *Similis vis ei quoque est, qui stœbe annascitur: item qui thym-*

bræ, ideo epithymbron dictum, &c.

12. Cap. xxxvi. *Et panos discutit*] In libris editis, *Et capnos strumam discutit.* Quasi vero e proposito sit commemorare modo ex iis herbam aliquam, quæ nihil ad alvum medendum juvat, quo nunc in argumento uno habitare se professus est apertissime jam a c. 28. In Mss. Reg. 1. *Et carostrum:* hoc tantum. In Reg. 2. *Et capnostruma.* Cur vero *et panos discutit* amplexi sumus, ubi tam obscura vestigia sese offerunt sinceræ lectionis, in causa Dioscorides fuit: cujus hæc plane gemina de pycnocomo sententia, iv. 176. Καὶ τὰ φύλλα δὲ καταπλαττόμενα, φύματα καὶ δοθιῆνας διαφορεῖ.

13. Cap. xxxvii. *Florem et semen non fert*] Ita recte vetus codex Dalecampii. Prius legebatur, *Floret et semen non fert*, quod falsum. In Reg. 1. *Floret semen non infert.* Reg. 2. *Floret semen non fert.* Alii aliter. Theophr. Hist. ix. 22. hoc tantum: Τὸ δὲ πολυπόδιον μετὰ τὰ ὕδατα αἰεὶ βάλλει, σπέρμα δὲ οὐ φύει. *Filicula semper post imbres erumpit: semen autem non fert.*

14. Cap. xxxviii. *Radix circa ortum Canis excavatur, ut in ipsam confluat succus*] Ita emendavimus ex fide codicum Reg. Colb. Chiffl. cum prius *in ipsa* alii minus apposite scribendum censerent. Rem dilucide Dioscorides explicat, iv. 171. *Succus,* inquit, *legitur hunc in modum: capite exemto radix ita cultro excavatur, ut excavatio sensim a latiore orbe in acutum desinat: proindeque in id cavum confluit succus, qui conchis demum excipitur.* Συλλέγεται δὲ ὁ ὀπός· κεφαλῆς ἀπὸ τῆς ῥίζης ἀφαιρουμένης, καὶ θαλοειδῶς τεμνομένης εἰς κοιλότητα· συῤῥεῖ γὰρ εἰς αὐτὴν ὁ ὀπὸς, καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς μύακας.

15. Ibid. *Tithymalus enim linguam excalfacit. Usus bimo: nec ante, nec postea utili*] Prius legebatur, *linguam excalfacit bulbi more, nec ante, nec postea utile.* Dalecampius emendabat, *nec ante cibos, nec postea utile.* In Reg. 1. *Excalfacit. Vusbimoneetcante, nec postea, &c.* At in Reg. 2. nitide ac perspicue, *usus bimo: nec ante, nec postea, &c.* quod et Pintianus in suo vidit. Sic ipse Plinius xxvii. 55. 'Usus radicis in trimatu tantum, neque antea, neque postea.'

16. Ibid. *Rubris, succosis*] E nostra id emendatione, admonitu codicis Regii 2. in quo diserte sic scribitur: etsi in Reg. 1. librisque editis, *rugosis* legitur. Astipulatur emendationi Diosc. iv. 165. *Tithymali characiæ caules,* inquit, *supra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, acri lacteoque succo referti.* Τοῦ δὲ χαρακίου καλουμένου καυλοὶ μὲν ὑπὲρ πῆχυν, ἐνερευθεῖς, ὀποῦ δριμέος καὶ λευκοῦ μεστοί. Et Apuleius, c. 108. 'Characias ... thyrsis ultra longitudinem cubitalem rubris, succi acrioris,' &c.

17. Ibid. *A radice foliis pæne oleæ*] Prius legebatur, *foliis pendulis:* quod vel ipsa tithymali effigies coarguit. In Reg. 1. cod. *folis pænale.* In Reg. 2. *penelee.* In Parm. ceterisque omnibus usque ad Frobenium, *pendet.* Is *pendulis* maluit. Sed indubitatam esse nostram emendationem non vestigia modo haud obscura veteris scripturæ, sed et Dioscorides ipse admonet, in descriptione tithymali characiæ: *Folia,* inquit, *sunt circa ramulos oleaginis similia, sed longiora et angustiora:* Φύλλα δὲ περὶ τὰς ῥάβδους ὅμοια ἐλαίᾳ, μακρότερα δὲ, καὶ στενώτερα. Theophrasto etiam præeunte, Hist. ix. 12. Τὸ μὲν φύλλον ἐλαιῶδες ἔχει. Apuleius similiter c. 108. 'Foliis olivæ similibus, paulo angustioribus, et longioribus.' Neque hi scriptores modo, sed et res ipsa, plantæque forma, quam sæpe sumus contemplati, favet.

18. Cap. lxiv. *Succus hyoscyami cum farina, vel semen*] Scribit Dalecampius in ora editionis suæ, ex codicis vetusti nescio cujus auctoritate,

cum farina sesamæ. Ex interpolatoris id cujuspiam officina est. Vulgatæ lectioni Mss. codices, Plinio ipsi Dioscorides suffragatur, IV. 69. de succo hyoscyami : *Σὺν ἀλεύροις δὲ ἢ ἀλφίτοις . . . πρός τε ὀφθαλμῶν φλεγμονὰς, καὶ τὰς ἄλλας· τὸ δὲ σπέρμα τὰ αὐτὰ παρέχει.*

19. CAP. LXVI. *Vettonica nervis, . . . pota, ut in jocinere*] Ita libri editi, et Reg. 2. recte. In quibusdam aliis, *posita*, perperam. Etsi ex iis Dalecampius fortassis *imposita* scribi satius esse conjiciat. Cum vero eundem Vettonicæ sumendæ modum in hisce morborum generibus præfiniat, quem in jocinere sanando adhibuit c. 19. ibique cyathis tribus bibendum admoneat, quin et *pota* quoque hic legi oporteat, dubium esse nemini potest.

20. CAP. LXX. *Sanat et archezostis, sed anno pota*] In libris vulgatis, *sed cum ammineo pota.* Interpolatoris id manu insertum, non ipsius auctoris. In Reg. 2. *sed anno.* Favet Diosc. IV. 184. de vite alba : *Πίνεται δὲ καὶ πρὸς ἐπιληψίας ὁλκὴ α' καθ' ἡμέραν, πρὸς ἐνιαυτόν. Bibitur ad morbum comitialem drachmæ pondere quotidie anno toto.* Vidit e suo codice hoc mendum etiam Pintianus.

21. CAP. LXXIV. *Secatur in asses, ut cucumis*] Prius legebatur, *Siccatur in aëre, ut cucumis.* In Reg. 1. *Siccatur in hasres.* Reg. 2. *Siccatur in asses.* Chiffl. *in arses.* Nostram emendationem non ipsa modo loci sententia, resque ipsa constabilit, sed et Theophrastus, a quo hæc manarunt, Hist. IX. 10. *Τέμνουσι δὲ τροχίσκους*, inquit, *ὥσπερ ῥαφανίδος· ἐνειλήσαντες δὲ ἐν γλύκει ἐκρέμασαν ὑπὲρ καπνοῦ. Secant mandragoræ orbiculos, sicuti raphani, et involutos musto in fumo suspendunt.*

22. CAP. LXXV. *Folia ephemeri tuberibus tumoribusque illinuntur*] Ita libri omnes vulgati, conditivique, quos quidem vidi. Dalecampius ex nescio quo vetere exemplari legit, *uberum tumoribus.* Frustra, non libris modo refragantibus, et ipso Dioscoride, apud quem hæc verbis totidem omnino extant, IV. 85. *Τὰ δὲ φύλλα ἐν οἴνῳ ἑψηθέντα καὶ καταπλασθέντα, οἰδήματα καὶ φύματα διαφορεῖ, μήπω ὑγρὸν ἔχοντα.*

23. CAP. LXXVI. *Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale et melle*] Postrema hæc verba, *cum sale et melle*, negat Pintianus in suo exemplari legi : nec sane leguntur in Reg. 2. At Regius 1. multo vetustior ea plane exhibet, ut adeo expungere ea religio fuerit. Dioscoridem IV. 42. scripsisse scio in hunc modum : *Ὑγιάζει δὲ καὶ ἴκτερον ταχέως ὁ χυλὸς τῶν φύλλων ποθεὶς ἐπί τινας ἡμέρας τριῶν κυάθων πλῆθος. Τραύματά τε καὶ σύριγγας μεθ' ἁλῶν καὶ μέλιτος καταπλαττόμενα ἰᾶται. Celeriter quoque regio morbo medetur foliorum succus, tribus cyathis aliquot diebus epotus. Eadem cum sale et melle imposita tam vulneribus quam fistulis remedio sunt.* An igitur apud scriptorem Græcum, ex quo uterque hausit, cum hasce conjunctas cerneret medicinas, temere Plinius ex subsequente ad superiorem sal melque transvexerit, an ad ipsam ea reapse pertineant, aliis æstimandum relinquo. Translata temere ab eo esse vix adducor ut credam : cum ea ipsa rursum adhibeat cap. seq. ad sanandas fistulas : rursumque cap. 87. ad ulcera vetera : quos in usus et a Dioscoride hic asciscuntur.

24. CAP. LXXX. *Ambusta sanantur plantagine, arctio*] Sic sane restituendus hic locus fuit, ex Mss. Reg. Colb. aliorumque fide, Parmensisque, ac ceterarum editionum ante Frobenium, quo auctore *arcio* legimus in libris deinceps vulgatis. At aliud arcion, aliud arction est. Neque arcio sive persolatæ hanc vim ambusta sanandi Dioscorides attribuit : arctio plane adjudicat, IV. 106. *Καὶ πυρικαύστων καὶ χιμέτλης ἐστὶ κατάντλημα.*

Ambusta pernionesque eo foventur. Geminat errorem Apuleius cap. 36. tit. 7. cum ne ad persolatam quidem, sed ad personaciam, quæ alia est, hoc medicamentum refert.

25. Cap. lxxxii. *Clymenos vero, si ore sanguis, &c.*] Hanc emendationem debemus Regio 2. codici, in quo diserte *Clymenus* legitur: cum in libris hactenus editis legatur, *cyclaminos.* In Reg. 1. *cyclemenus.* De cyclamino sane ea quæ hic commemorantur affirmari vere nequeunt: de clymeno Dioscorides affirmavit, iv. 13. Ποιεῖ δὲ ὁ χυλὸς πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν πινόμενος· καὶ κοιλιακοὺς, καὶ ῥοῦν ἐρυθρὸν, κ. τ. λ. *Ad sanguinis rejectionem clymeni succus in potu est efficax, itemque ad cœliacorum profluvia, rubentemque fluorem muliebrem, &c.*

26. Cap. lxxxvii. *Vulneribus, ex ea factum Lycium*] Ita libri omnes constantissime. Nugantur, qui vel *collyrium* hoc loco, ut Gasp. Hofmannus Var. Lect. iv. 27. vel, quod haud paulo insulsius est, *licinium* substituunt, exemplaribus omnibus invitis, ipsoque adeo scriptore Plinio: cujus sententia verbis Græci auctoris egregie constabilitur. Dioscoridem dico, lib. iii. c. 3. de Gentiana: Ἔστι δὲ τραυματικὴ, ἐπιτεθεμένη ὡς τὸ Λύκιον, ὑπονόμων τε ἑλκῶν ἴαμα, κ. τ. λ. *Imposita, ut Lycium, vulneraria est, et cuniculatim depascentibus ulceribus medetur.*

27. Ibid. *Ut squamam ossibus extrahat*] Prius *saniem* legebatur. *Squamam* restituimus ex codd. Reg. Colb. et Chiffl. atque adeo ex ipso Diosc. iii. 92. de peucedani radice: Καθαίρει δὲ λεία ξηρὰ τὰ ῥυπαρὰ ἕλκη, καὶ λεπίδας ἀπὸ ὀστέων ἀφίστησι, καὶ ἐπουλοῖ τὰ παλαιά. *Arida trita sordida purgat ulcera, ossium squamas extrahit, veteraque ulcera cicatrice obducit.* Vidit hoc et in suo codice ante nos Pintianus.

28. Ibid. *Efferantia sese ulcera*] Hactenus *efferentia* libri omnes exhibent. Sed *efferantia* satius visum est: tum quod hac voce et alibi Plinius usus, viii. 77. de suibus, 'Verum efferantur:' Græci dicerent, θηριοῦνται. Est enim θηρίωσις, *efferatio*: tum quod exprimi ea felicius arbitrati sumus id quod Græci θηριῶδες ἕλκος appellant. Dioscor. iv. 118. de hac ipsa oonothera agens, in hunc modum: Καταπλασθεῖσα δὲ πραΰνει τὰ θηριώδη ἕλκη.

29. Cap. xc. *Menses albos*] Ita rescripsimus admonitu codicis Reg. 2. maxime vero ex re ipsa. In Reg. 1. *menses alvos.* In editis hactenus libris insulse, *menses alvosque.* Quid sint menses alibi diximus abunde in Notis prioribus.

30. Ibid. *Nimia rursus profluvia sistit semen cum vivo sulfure*] Ita plane Reg. 2. et Colb. Interpolatorum manu id confictum, quod libri vulgati præ se ferunt, *cum vino et sulfure.* Vinum abdicat Diosc. iv. 76. de mandragora, vivum sulfur asciscit. Τὸ δὲ σπέρμα τῶν μήλων .... προστεθὲν μετ' ἀπύρου θείου ῥοῦν ἵστησιν ἐρυθρόν. Occupavit et hoc Pintianus e suo codice.

31. Ibid. *Contra facit batrachion... ardens alias*] Prius legebatur, *Alvi profluvia sistit et contrahit batrachion.* Emendationem debemus Regio 2. codici, et Pintiani pariter exemplari. Et sane ita loci sententia postulat: mirum enim id esse Plinius innuit, tam diversas tamque dissimiles in herba una eademque dotes reperiri, ut cruda quidem causticam vim, atque adeo spissantem, seu astringentem obtineat: cocta contra, vel in cibo ac potu præbita, contrariam, hoc est, mollientem, μαλακτικήν.

32. Ibid. *Item radix e geranio .... inflationibusque vulvarum*] Non codicum modo primitivorum fidem, Reg. Colb. Chiffl. sed et Dioscoridis auctoritatem amplexi, *inflationibus* scripsimus, pro *inflammationibus.* Sic enim ille, iii. 131. de geranio: Ποθεῖσα ἐν οἴνῳ ἄχρι < πλῆθος ὑστέρας ἐμπνευματώσεις λύει. *Drachmæ pondere*

in vino pota vulvæ inflationes discutit.

33. Ibid. *Polygonus pota menses ciet, et althææ radix*] Ita profecto libri omnes, tum vulgati, tum conditivi. Et de althæa quidem, cieri ea menstrua, tum usus edocet quotidianus, tum etiam Dioscor. III. 163. At vero polygonon astringentis esse facultatis, mensesque ea sisti, clamant omnes, post Diosc. IV. 4. et 5. Quamobrem considerandum amplius num ita legi hic oporteat: *Polygonus pota menses sistit: ciet althææ radix:* quod incuria amanuensium excidisse vox ea *sistit* videtur.

